

महाराष्ट्र शासन

भौतिकशास्त्र परिभाषा कोश

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

प्रथमावृत्ती : एप्रिल १९८१

पुनर्मुद्रण : जानेवारी १९८८

प्रकाशक :
भाषा संचालनालय
महाराष्ट्र शासन
मुंबई ४०० ०३२

मुद्रक :
व्यवस्थापक,
शासकीय फोटोझिंको मुद्रणालय,
पुणे ४११ ००१.

किंमत : रु. २५/-

भाषा सल्लागार मंडळ

अध्यक्ष

डॉ. वि. भि. कोलते

सदस्य

प्रा. गं. बा. सरदार

डॉ. ग. मो. पाटील

प्रा. भगवंत देशमुख

श्री. देवीसिंग व्यं. चौहान

श्री. त्रि. गो. देशमुख

प्रा. अरविंद मंगरूळकर

श्री. पी. बी. साळुंखे

प्रा. कृ. श्री. अर्जुनवाडकर

सदस्य-सचिव

श्री. य. शं. कानिटकर, भाषा संचालक व शासनाचे पदसिद्ध उपसचिव

भौतिकशास्त्र उपसमिति

अध्यक्ष

श्री. गो. रा. परांजपे, मराठी विज्ञान परिषद

प्रतिनिधि-सदस्य

डॉ. एम. आर. भिडे, पुणे विद्यापीठ

डॉ. सी. एस. कर्वे, मुंबई विद्यापीठ

डॉ. पी. एल. खरे, नागपूर विद्यापीठ

प्रा. मार्तंडराव शेलगावकर, मराठवाडा विद्यापीठ

प्रा. सी. एच. सावे, शिवाजी विद्यापीठ

श्रीमती मृणालिनी करमरकर, श्रीमती ना. दा. ठा. महिला विद्यापीठ

प्रस्तुत कोश मुद्रणाच्या अंतिम अवस्थेत असताना भौतिकशास्त्र परिभाषा उपसमितीचे अध्यक्ष श्री. गो. रा. परांजपे यांचे पुणे येथे शोचनीय निधन झाले. या कोशाच्या छपाईबद्दल ते वेळोवेळी आस्थापूर्वक विचारणा करीत असत. हा कोश मुद्रित स्वरूपात पाहण्यासाठी ते आमच्यात नाहीत याबद्दल अतीव दुःख वाटते.

प्र स्ता व ना

महाराष्ट्र राज्याच्या निर्मितीनंतर मराठी भाषेला राजभाषेचे स्थान मिळाले. साहजिकच महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांतील शिक्षणाचे माध्यम मराठी असावे हेही सर्वमान्य झाले. शिक्षणक्षेत्रातील माध्यमाचे हे परिवर्तन कार्यक्षमतेने घडवून आणण्यात मुख्यत्वेकरून दोन अडचणी होत्या.

पहिली अडचण म्हणजे शासकीय कामकाजासाठी व तांत्रिक विद्याशाखांसाठी आवश्यक असलेला पारिभाषिक शब्दसंग्रह हाताशी नव्हता. दुसरे असे की, निरनिराळ्या विद्याशाखांतील विषय शिकवण्याकरिता आवश्यक असलेली पाठ्यपुस्तके व संदर्भ पुस्तके लिहिली गेली नव्हती. काही विद्यापीठांनी या दृष्टीने प्रयत्न केले होते, परंतु ते त्यांच्यापुरते व मर्यादित स्वरूपात होते. सर्व विद्यापीठांतून समान आणि एकरूप परिभाषा वापरली जावी यासाठी शासनाने पुढाकार घेणे आवश्यक होते.

या सर्व गोष्टींचा सांगोपांग विचार करण्यासाठी महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांचे कुलगुरू व भाषा सल्लागार मंडळाचे सदस्य यांची एक संयुक्त बैठक शासनातर्फे आयोजित करण्यात आली. या बैठकीत, भाषा संचालनालयाने विद्यापीठांतून शिकवल्या जाणाऱ्या सर्व विज्ञानविषयक व मानवविद्याविषयक विषयांची परिभाषा सर्व विद्यापीठांच्या सहकार्याने तयार करावी असे ठरले. संदर्भ ग्रंथांच्या व क्रमिक पुस्तकांच्या निर्मितीचे काम महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती मंडळ आणि महाराष्ट्र राज्य विद्यापीठ ग्रंथ निर्मिती मंडळ या संस्थांनी हाती घेतले.

वरील निर्णयाच्या अनुरोधाने भाषा संचालनालयाने शास्त्रीय व मानविकी विद्याशाखांतील भौतिक, रसायन, गणित, अभियांत्रिकी यांसारख्या काही मूलभूत विषयांच्या उपसमित्या प्रथम स्थापन करून व काही निदेशक तत्त्वे ठरवून या कामाला सुरुवात केली. या उपसमित्यांवर सर्व विद्यापीठांचे प्रतिनिधी व विज्ञान परिषद इत्यादींसारख्या संस्थांचे प्रतिनिधी, सदस्य म्हणून नेमण्यात आले. परिभाषानिर्मितीचे काम, अशा तऱ्हेचा हा पहिलाच प्रयत्न असल्याने, अत्यंत कठीण होते. शिवाय, ही परिभाषा केवळ प्रादेशिक स्तरापुरतीच मर्यादित न राहता, अन्य भारतीय भाषांनाही ती स्वीकार्य होऊन अखिल भारतीय स्तरापर्यंत तिचा वापर होईल, हा दृष्टिकोन ठेवणेही आवश्यक होते. त्यामुळे ही परिभाषा केंद्र सरकारने तयार केलेल्या परिभाषेशी, मराठी भाषेच्या प्रकृतीला बाधा येणार नाही अशा प्रकारे, मिळतीजुळती असावी असे धोरणही ठरविण्यात आले. या शब्दनिर्मितीकरिता मराठी भाषेत तोपर्यंत तयार झालेल्या इतर शास्त्रीय विषयांवरील शब्दकोशांचाही उपयोग करण्यात आला. ज्या ठिकाणी पर्यायांबाबत अडचण निर्माण झाली त्या ठिकाणी संस्कृत भाषेचा आधार घेणे अपरिहार्य ठरले.

आतापर्यंत भाषा संचालनालयाने, गणित, रसायन, समाजशास्त्र, वाणिज्य, तत्त्वज्ञान व तर्कशास्त्र, ग्रंथालय, शारीर, भूशास्त्र, शिक्षण, यंत्र अभियांत्रिकी या विषयांवरील परिभाषा कोश प्रसिद्ध केले आहेत. तसेच, विद्युत अभियांत्रिकी, स्थापत्य अभियांत्रिकी,

जीवशास्त्र हे परिभाषा कोश मुद्रणाच्या अंतिम अवस्थेत असून, ते लवकरच प्रसिद्ध होतील. कृषि, अर्थशास्त्र, राज्यशास्त्र, धातुशास्त्र, भूगोल; शरीरक्रिया, भाषाशास्त्र व साहित्यसमीक्षा या विषयांचे परिभाषानिर्मितीचे काम पूर्ण झाले असून, त्यांची मुद्रणप्रत तयार करण्याचे काम चालू आहे. त्याचप्रमाणे, मानसशास्त्र, व्यवसाय-व्यवस्थापन, विकृतिशास्त्र, सांख्यिकी, लोकप्रशासन या नवीन विषयांच्या परिभाषा-निर्मितीचे काम चालू आहे. गणित, रसायन या कोशांची सुधारित आवृत्ती तयार करण्याचे कामही चालू आहे. प्रस्तुत कोशाची चक्रमुद्रित प्रत यापूर्वीच तयार करण्यात आली होती व संबंधित तज्ञांच्या अभिप्रायासाठी पाठवण्यात आली होती. या प्रतीवर आलेल्या अभिप्रायांचा विचार करून प्रस्तुत कोश आता प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

भौतिकशास्त्र विषयाबाबतच्या परिभाषानिर्मितीचे हे काम भाषा संचालनालयाने उपरोक्तप्रमाणे स्थापन केलेल्या तज्ञ समितीच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केले. या उप-समितीने एकूण १३,००० इंग्रजी शब्दांचे मराठी पर्याय निश्चित केले.

या उपसमितीवरील सदस्यांची नावे स्वतंत्रपणे दिलेली आहेत. त्यांच्याव्यतिरिक्त डॉ. सी. मांडे, डॉ. बी. बी. लाड, डॉ. डी. जी. कापडनीस यांचेही या कार्यात सहकार्य लाभले आहे.

उपसमितीच्या बैठकींना अभ्यागत म्हणून निरनिराळ्या विद्यापीठांचे संस्कृतज्ञ व त्या विषयाचे तज्ञ प्राध्यापक उपस्थित राहिले व त्यांनी या कामात मूल्यवान मदत केली.

उपसमितीवर सदस्य-सचिव या नात्याने भूतपूर्व भाषा उप संचालक डॉ. व. गो. अयाचित व श्री. शं. ना. नवरे यांनी काम केले. या कार्यात भूतपूर्व भाषा संचालक, डॉ. वा. ना. पंडित, श्री. के. मा. आराध्ये व डॉ. वा. म. कुलकर्णी यांचेही मार्गदर्शन लाभले आहे. या उपसमितीचे अध्यक्ष श्री. गो. रा. परांजपे यांनी या कामात अत्यंत परिश्रम घेतले व अनेक उपयुक्त सूचना केल्या. तसेच, संपूर्ण कोश तपासून पाहण्याचेही काम त्यांनी मोठ्या आस्थेने केले, याचा कृतज्ञतापूर्वक निर्देश केला पाहिजे.

अशा प्रकारे, अनेक तज्ञ, मान्यवर व्यक्तींच्या सहकार्याने तयार झालेला हा कोश या विषयाचे प्राध्यापक, लेखक, विद्यार्थी यांना, त्याचप्रमाणे या विषयाची आस्था असणाऱ्या अन्य व्यक्तींना तसेच संबंधित शासकीय विभागांना उपयुक्त व मार्गदर्शक ठरेल, असा विश्वास वाटतो.

परिभाषेची उपयुक्तता प्रत्यक्ष वापराने सिद्ध होत असल्याने कालांतरानेच तिचे मूल्यमापन होऊ शकेल.

य. शं. कानिटकर,
भाषा संचालक
व सदस्य-सचिव, भाषा सल्लागार मंडळ

महाराष्ट्र दिन :
दिनांक १ मे १९८०

दोन शब्द

"भौतिकशास्त्र" या विषयाची परिभाषा निर्माण करण्यासाठी भाषा संचालनालयाने परिभाषा कोशाची प्रथम आवृत्ती एप्रिल १९८१ मध्ये छापली होती. आता या आवृत्तीचे पुनर्मुद्रण करण्यात आले आहे. प्रथम आवृत्ती-प्रमाणेच विषयाच्या सुलभ आकलनासाठी, त्याचप्रमाणे या विषयावरील पाठ्यपुस्तके लिहिण्यासाठी या परिभाषा कोशाची मदत होईल, अशी आशा वाटते.

न. ब. पाटील
भाषा संचालक,
महाराष्ट्र राज्य.

मुंबई,
दिनांक १७-९-८७

अथ यो वाग्योगवित् ।
विज्ञानं तस्य शरणम् ।।

—पातंजल महाभाष्य

" *The development of Scientific terminology must be viewed as a dynamic process which has an impact on, and which in its turn is influenced by, the growth and progress of science and language.* "

Dr. D. S. Kothari : *The Problem of Scientific and Technical Terminology.*

कोशपरिचय

भौतिकशास्त्र हे 'मूलभूत विज्ञानांच्या' (बेसिक सायन्सेस) कक्षेत येणारे शास्त्र असून, आजच्या वैज्ञानिक दृष्टचा प्रगत यंत्रयुगातील अनेक नवनवीन शोध, नव्या वैज्ञानिक संकल्पना आणि आधुनिक तंत्रज्ञान बहुंशी भौतिकशास्त्रातील मूलभूत सिद्धांतांच्याच पायावर आधारलेले आहे. सध्याच्या अनेक उपयोजित शास्त्रांना, विद्याशाखांना व निरनिराळचा व्यवसायांच्या ज्ञानांना ते उपकारक ठरले आहे आणि त्यामुळे या शास्त्राला वैज्ञानिक क्षेत्रात अनन्यसाधारण महत्त्व आहे.

आजच्या युगातील शास्त्र व तंत्र यांच्या ज्ञानांचा वेग पाहता, आपल्या भाषेतून ते उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने परिभाषानिर्मितीचा अवलंब करणे सध्या तरी अपरिहार्य दिसते. ही गोष्ट लक्षात घेता, या विद्याशाखेतील शास्त्रीय संकल्पनांच्या व त्यावर आधारलेल्या उपयोजित ज्ञानांच्या नेमक्या अभिव्यक्तीसाठी त्या विद्याशाखेची एक स्वतंत्र अशी शास्त्रशुद्ध एकरूप मराठी परिभाषा निर्माण व्हावी यादृष्टीने ही भौतिकशास्त्राची परिभाषा तयार करण्यात आली आहे. तसेच, महाराष्ट्र राज्याच्या भाषिक धोरणास अनुसरून, राज्यातील सर्व विद्यापीठांना पदव्युत्तर स्तरांपर्यंत या शास्त्राचे मातृभाषेतून शिक्षण देता यावे; या विद्याशाखेतील तज्ज्ञ व्यक्तींना, या शास्त्रातील विद्यापीठीय स्तरांवर शिकवल्या जाणाऱ्या सर्व विषयांची मराठीतून प्रमाण पाठचपुस्तके लिहिता यावीत; राज्याच्या सर्व भागांमध्ये एकरूपतेने वापरता येईल अशी या विद्याशाखेची एक शास्त्रीय भाषा उपलब्ध व्हावी; आणि इतकेच नव्हे तर, या विद्याशाखेतील सर्व विशेषज्ञ व्यक्ती, विचारवंत व जिज्ञासू विद्यार्थी आणि तसेच जनसामान्य या सर्वांसाठी या शास्त्राचे निश्चितार्थक असे पारिभाषिक माध्यम प्रस्थापित व्हावे या हेतूनेही या कोशाची रचना केली आहे.

विश्वातील सर्व भौतिक वस्तू (मटेरिअल ऑब्जेक्ट्स्), गुरुत्वाकर्षणासारख्या शक्ती आणि प्रकाश, ध्वनी, वगैरेंसारख्या ऊर्जा व त्यांचे आविष्कार यांच्याशी निगडित असलेल्या या शास्त्राची इतकी प्रगती झाली आहे की, त्याची प्रकाशिकी (ऑप्टिक्स्), ध्वनिकी (अकाउस्टिक्स्) यांसारखी अनेक उपशास्त्रे निर्माण झाली आहेत. प्रस्तुत कोशात त्या सर्वांच्या संज्ञांचे संकलन करण्यात आले आहे. भौतिकशास्त्राचा, गणित-शास्त्र व रसायनशास्त्र यांच्याशी अन्योन्य संबंध येत असल्याने, त्या शास्त्रातील महत्त्वाच्या संज्ञांचाही या कोशात समावेश केला आहे. तसेच, भूशास्त्र, अभियांत्रिकी यांसारख्या विषयांतीलही महत्त्वाच्या संज्ञा येथे घेतल्या आहेत.

परिभाषा, पारिभाषिक संज्ञा व पर्यायप्रक्रिया

आजच्या प्रगतिशील शास्त्रीय जगात मानवी जीवनातील प्रत्येक क्षेत्राचा विकास व विस्तार होत आहे व त्यांच्या बरोबरीने भाषेलाही आपली पावले टाकावी लागत आहेत. शास्त्रीय व तांत्रिक स्वरूप असलेल्या प्रत्येक व्यवहारात भाषेला वेगळेपणा

आलेला आहे, तिने आपला वेगळा प्रपंच थाटला आहे. ही व्यवहारविशिष्ट वेगळी भाषा म्हणजेच त्या त्या व्यवहारातील परिभाषा होय. अशा परिभाषेत तांत्रिक स्वरूप असलेल्या व ज्यांना त्याच शास्त्राच्या विशिष्ट पारिभाषिक संज्ञा म्हणता येईल अशा शेकडो, सामान्य भाषेहून वेगळ्या व अपरिचित शब्दांचा व त्यांच्याच जोडीला सामान्य भाषेतील अनेक नित्यपरिचित शब्दांचा समावेश होत असतो. परिभाषेची जडणघडण समजून घेण्याकरिता पारिभाषिक संज्ञा म्हणजे काय हे पहावे लागते.

पारिभाषिक संज्ञा

'चेंबर्स टेक्निकल डिक्शनरी' मधील प्रस्तावनेत पारिभाषिक संज्ञेची जी व्याख्या केली आहे, त्या व्याख्येनुसार, 'एखाद्या ज्ञानविज्ञानाच्या क्षेत्रातील विशेषज्ञ व विद्वान व्यक्ती यांना ज्या शब्दांचे किंवा वाक्प्रयोगांचे विशेष महत्त्व असते आणि ज्यांच्या सहाय्याने त्या व्यक्ती आपल्या कल्पना यथातथ्यपणे व नेमकेपणाने शब्दबद्ध करतात' ते सर्व शब्द पारिभाषिक संज्ञा म्हणून ठरतात. अशा पारिभाषिक संज्ञांमध्ये, hysteresis, nucleus, parabola, spin, torque यांसारखे 'शुद्ध पारिभाषिक शब्द', affinity, argument, critical, function, neighbourhood, set, trough यांसारखे 'अर्धपारिभाषिक शब्द' आणि परिभाषेत त्यांचा वापर होत असतांना वारंवार प्रयुक्त होणारे form, glass, map, machine, mineral, particle, transfer, travel यांसारखे 'सामान्य शब्द' सुद्धा अंतर्भूत होत असतात. शास्त्राच्या पारिभाषिक कोशात अशा प्रकारे 'विशेषज्ञांना किंवा विद्वानांना' विशेष महत्त्वाच्या अशा शुद्ध पारिभाषिक स्वरूपाच्या शेकडो संज्ञा समाविष्ट कराव्या लागतातच, परंतु त्यात दैनंदिन व्यवहारातील सामान्य व पारिभाषिक अशा दोन्ही अर्थी प्रयुक्त होणारे अर्धपारिभाषिक स्वरूपाचे अनेक शब्दही पारिभाषिक संज्ञा म्हणून अंतर्भूत करावे लागतात. कारण त्यांना त्या त्या विशिष्ट क्षेत्रात एक विशिष्ट अर्थ असतो आणि हा विशिष्ट अर्थ त्यांना त्या क्षेत्रातील विशेषज्ञांकडून प्राप्त झालेला असतो. तसेच, अशा कोशात उपरोक्त पारिभाषिक व अर्धपारिभाषिक शब्दांच्या जोडीला सामान्य व्यवहारात व तसेच शास्त्रविज्ञानादि क्षेत्रात समान अर्थाने व्यवहृत होणारे पुष्कळसे दररोजच्या भाषेतील सामान्य शब्द देखील अंतर्भूत होत असतात. कारण, शास्त्रविज्ञानादि विषयांच्या संदर्भात त्यांचा उपयोग पारिभाषिक शब्दांसारखाच होत असतो. पुष्कळदा आपला नेहमीचा अर्थ न बदलताही हे सामान्य शब्द एकाच निश्चित अर्थी पारिभाषिक शब्द म्हणून वापरले जाऊ शकतात व अशा रीतीने तेही पारिभाषिक संज्ञा म्हणून ठरतात. या कोशात भौतिकशास्त्रातील अशा प्रकारच्या सर्व शब्दांचे संकलन केले आहे.

सामान्य व्यवहाराच्या गरजा भागवण्यासाठी नित्यपरिचित व मर्यादित स्वरूपाचा शब्दसंग्रह पुरा पडतो. परंतु, शास्त्रतंत्रादि ज्ञानांच्या विशिष्ट गरजा भागवण्यासाठी, त्यांचा विशेष आशय व्यक्त करण्यासाठी सामान्य शब्दांहून वेगळा व स्वतंत्र असा शब्दसंग्रह तयार करावा लागतो. ज्ञानविज्ञानाच्या निरनिराळ्या शाखांची आज जी झपाट्याने वाढ होत आहे, तिच्यामुळे नित्यश: नवे विचार, नव्या कल्पना व्यक्त करण्यासाठी नवे नवे शब्द शोधून काढण्याची आवश्यकता भासत असते व त्यांची

अशा संग्रहात भर घालावी लागते. यातील शब्दांचा अर्थ हा त्या त्या विशिष्ट क्षेत्रातील व्यवहारसिद्ध अनुभव किंवा तथ्ये व्यक्त करीत असतो. शास्त्रव्यवसायादि क्षेत्रात वापरण्यात येणाऱ्या शब्दांचा अर्थ हा निश्चित व एकार्थवाचक स्वरूपातच ग्रहण केला जावा अशी अपेक्षा असते. या शब्दसंग्रहातील शब्द हे त्यांच्या व्याख्येतून स्पष्ट होणाऱ्या कल्पनेचे केवळ ध्वनिरूप प्रतीक असतात. हे शब्द तदर्थवाचक शब्द म्हणूनच बद्धमूल व्हावयाचे असतात. दैनंदिन व्यवहारात सामान्य स्वरूपाची जी भाषा वापरली जाते ती अर्थाचा हा नेमकेपणा पूर्णतया व्यक्त करू शकत नसल्यामुळे, शास्त्रीय विषयांना त्यांची वेगळी अशी स्वतंत्र परिभाषा असणे आवश्यक ठरते. वस्तुत:, प्रत्येक शास्त्रीय परिभाषेला आपला स्वत:चा एक स्वतंत्र शब्दसंग्रह असतो. भविष्यात, कदाचित, अशा परिभाषेला आपले स्वत:चे वेगळेच व्याकरणही राहू शकेल.

प्रत्येक विकासशील समाजाला आपल्या निरनिराळ्या क्षेत्रातील प्रगतीच्या अनुरोधाने आपली भाषा व परिभाषा वाढवावी लागते. अशा परिस्थितीत ही परिभाषा यदृच्छया सावकाश वाढेल म्हणून थांबतो म्हटले, तर सभोवतालच्या प्रगतीचा झंझावाती वेग लक्षात घेता ते शक्य नाही. परिभाषानिर्मितीचेही आता एक तंत्र झाले आहे. तसेच परिभाषेची लक्षणे व ती योग्य रीतीने निर्माण करण्याची पद्धतीही आता ठरून गेलेली आहे.

परिभाषेचा विकास होण्यासाठी भाषेचे आधुनिकीकरण (मॉडर्नायझेशन) करणे व ती लेखननिविष्ट करणे (ग्रॅफिझेशन) आवश्यक ठरते. आधुनिकीकरणाच्या प्रक्रियेत अनेक नवनवीन शब्द किंवा वाक्प्रयोग तयार करून त्यांची भाषेच्या शब्दसंग्रहात भर टाकावी लागते. नव्याने प्रचलित झालेले शब्द जसे कोशात येतात, तसेच नव्याने घडविलेले शब्दही कोशातून भाषेत जात असतात. नव्याने निर्माण केलेल्या परिभाषेच्या विकासासाठी ती लेखननिविष्ट करणे महत्त्वाचे असते. अशा परिभाषेचा लेखनात वारंवार उपयोग केल्याने ती परिभाषा कालांतराने रूढ होत असते.

परिभाषानिर्मिती व पर्यायप्रक्रिया

शास्त्रीय परिभाषेच्या निर्मितीसाठी ज्या प्रक्रियेने शब्दसिद्धी करण्यात येते, त्या प्रक्रियेत सर्वसाधारणत: पुढील चार पद्धतींचा अवलंब करण्यात येत असतो. यांत (१) एखादा अगदी नवा शब्द तयार करण्यात येतो, किंवा (२) आधीच्याच एखाद्या शब्दावरून शब्दसिद्धीच्या नेहमीच्या प्रक्रियेने दुसरा शब्द निर्माण करण्यात येतो, किंवा (३) दुसऱ्या एखाद्या भाषेतून एखादा शब्द उसनवार घेण्यात येतो, अथवा (४) अस्तित्वात असलेल्या एखाद्या शब्दाला त्या त्या संदर्भात वेगळा अर्थ देण्यात येतो. वैज्ञानिक अथवा शास्त्रीय परिभाषा तयार करताना कधीकधी गरजेनुसार मिश्र शब्द (हायब्रिड वर्ड्स्) सुद्धा तयार करावे लागतात व हे भाषाविकासाच्या स्वाभाविक प्रवृत्तीस अनुसरूनच असते. परिभाषानिर्मितीच्या या पद्धती भारत सरकारने नेमलेल्या भाषा आयोगानेही आपल्या परिभाषाविषयक शिफारशींमध्ये अंतर्भूत केल्या असून, या कोशातील संज्ञांची पर्यायनिश्चिती करताना त्यांचाच येथे वापर करण्यात आलेला आहे. प्रस्तुत कोशात, bath—मज्जनी, brazing—पिझाळण, hysteresis—पूर्वग्रहज, modulation—आपरिवर्तन, plane—प्रतल, reactance—प्ररोध, scanning—क्रमवीक्षण, smog—धूहार, यांसारखे अगदी नव्याने तयार केलेले अनेक शब्द आढळतील. तसेच,

कोशात मूळ शब्दांवरून म्हणजेच नाम, धातू, विशेषण, इत्यादींपासून प्रत्ययोपसर्गादिकांच्या सहाय्याने तयार केलेले, aberration—विपथन, alloy—संमिश्र, environment—पर्यावरण, chopper—शकलक, knock-on-atom—प्रघातक्षिप्त अणु, magnitude—अभिमिति, reaction—अभिक्रिया, symmetry—सममिति, यांसारखे असंख्य साधित शब्द दिसून येतील. crystallise, magnetise, polarise, यांसारख्या अनेक शब्दांच्या 'स्फटिकीकरण करणे, चुंबकीकरण करणे, ध्रुवीकरण करणे' अशांसारख्या लांबलचक पर्यायांऐवजी त्यांकरिता जमेल तेथे 'स्फटन करणे, चुंबकित करणे, ध्रुवित करणे' असे छोटे व सुटसुटीत पर्याय येथे घेतलेले दिसतील. याच प्रक्रियेने, crystallisation, magnetisation, polarisation अशा त्यांच्या नामार्थी संज्ञांसाठी 'स्फटिकीकरण, चुंबकीकरण, ध्रुवीकरण' अशा पर्यायांऐवजी केवळ 'स्फटन, चुंबकन, ध्रुवण' असे पर्याय दिलेले आढळतील. याच धर्तीवर bisection—अर्धन, approximation—निकटन, heating—ऊष्मन, processing—प्रक्रियण, signaling—संकेतन, असे अनेक पर्याय तयार केलेले आढळून येतील. तसेच, demagnetisation, demodulation, exhaustion, अशा संज्ञांसाठी विचुंबकन, अनापरिवर्तन, निःशेषण, अशांसारखे पर्यायही केलेले आढळतील. जेथे hygrometer, pyrometer, tensiometer यांसारख्या शब्दांत शेवटी '—meter' हा मापन उपकरण किंवा साधनदर्शक शब्द जोडलेला आहे, तेथे त्यांसाठी '–मापक' या प्रत्ययवजा शब्दाऐवजी '–मापी' असे घेऊन, आर्द्रतामापी, उत्तापमापी, पृष्ठताणमापी असे पर्याय तयार केले आहेत. 'मापक' म्हणजे 'मापन करणारी व्यक्ती' असा त्यावरून बोध होऊ नये व तसेच ते एक उपकरण, साधन किंवा यंत्र आहे असे त्यावरून स्पष्ट व्हावे, एवढाच तेथे हेतू आहे. याच तऱ्हेने —graph, —scope, —oid, —sphere अशांसारखे प्रत्यय शेवटी असलेल्या seismograph, electroscope, spheroid, photosphere यांसारख्या अनेक शब्दांकरिता '–लेखी, –दर्शी, –आभ (त्यासारखा दिसणारा या अर्थी), –आवरण' हे प्रत्ययवजा शब्द जोडून, त्यांचे 'भूकंपलेखी', 'विद्युतदर्शी', 'गोलाभ', 'तेजावरण' असे पर्याय बनवलेले दिसून येतील. उपकरण, साधन, यंत्रे इत्यादि दाखवण्याकरिता पुष्कळ वेळा '–त्र' '–ई' सारखे प्रत्यय जोडूनही condenser—संघनित्र, संघननी, telecamera—दूररूपित्र, cooler—शीतनी, drill—वेधनी, receiver—ग्राही, reactor—क्रियाधानी, अशांसारखेही अनेक पर्याय या कोशात समाविष्ट केलेले आहेत. त्याचप्रमाणे काही अन्य प्रत्ययांचा वापर करून 'attenuate—क्षीणित, illuminating—दीपनकारी, electrically-maintained—विद्युतपोषित' अशांसारखेही साधित पर्याय येथे दिलेले आहेत. dew-point, melting-point, colour index, refractive index, diopter अशांसारख्या संज्ञांमध्ये जेथे घटनेच्या एका आविष्काराचा दुसऱ्याशी संबंध दर्शवणारा अंक किंवा अंकात्मक पद असते, तेथे 'निर्देशांक' या शब्दाऐवजी '–अंक' असे शेवटी जोडून त्यांकरिता 'दवांक, द्रवणांक, वर्णांक, अपवर्तनांक, भिंगांक' इत्यादींसारखे अनेक सुटसुटीत पर्याय तयार केलेले दिसतील. शक्य तेथवर वैद्युत, स्थैतिक, अशी विशेषणवाचक रूपे टाळली आहेत. याप्रमाणे आधीच्याच एखाद्या शब्दावरून निरनिराळ्या प्रत्ययोपसर्गादिकांच्या मदतीने वेगवेगळ्या तऱ्हेने सिद्ध केलेले पुष्कळसे पर्याय या कोशात बनवलेले सापडतील.

दुसऱ्या एखाद्या भाषेतून म्हणजेच इंग्रजीतून उधारउसनवार घेतलेल्या शब्दांच्या बाबतीत, उदाहरणादाखल, येथे स्वीकारलेल्या 'बेअरिंग, बॅटरी, लिटर, मीटर, थर्मिस्टर, केबल, कॅलरी, सिलिंडर, अशा पुष्कळशा शब्दांचा निर्देश करता येईल. अर्थात, आंतरराष्ट्रीय स्वरूपाच्या सर्व संज्ञा, मूलद्रव्ये, संयुगे वगैरेंची नावे त्यांच्या इंग्रजी स्वरूपांत जशीच्या तशीच लिप्यंतरित करून घेतलेली आहेतच. तसेच, अस्तित्वात असलेल्या शब्दांचा अर्थ बदलून तो विवक्षित आशयाशी जुळता करून घेऊन अर्थानुकूलनाच्या प्रक्रियेने torque—आघूर्ण, torsion—मोटन, spin—आभ्राम, inertia—जडत्व, plasma—आयनायु, solid, liquid, fluid—स्थायु, द्रव, द्रायु यांसारखे अनेक शब्द आणि उपशास्त्रे दर्शविण्यासाठी हिंदीच्या धर्तीवर acoustics—ध्वनिकी, optics—प्रकाशिकी, असेही शब्द येथे घेतलेले आढळतील.

मिश्र शब्द (हायब्रिड वर्ड्स्)

संज्ञांची पर्यायनिश्चिती करताना काही ठिकाणी परकीय शब्दांना मराठीची प्रत्ययप्रक्रिया लावून, त्यांकरिता या कोशात नवीन मराठी रूपे बनवलेली आहेत. या संबंधात cupellation—क्युपेलन, mercurisation—मर्क्यूरन, pasteurisation—पाश्चरण, decarbonisation—विकार्बनन, ferromagnetism—फेरोचुंबकत्व, eigenfunction—आइगेनफल, caloric—कॅलरिक, electronic—इलेक्ट्रॉनी, anodic—ॲनोडी, voltage—व्होल्टता, इत्यादि अनेक शब्द येथे उदाहरणादाखल देता येतील. पुष्कळदा प्रचलित असलेल्या अनेक परकीय शब्दांना मराठीची व्याकरणप्रक्रिया सामावून घेऊ शकत नाही. अशा वेळी त्या शब्दांबरोबरच त्यांचे मराठी पर्यायही दिलेले आढळतील. परिभाषा निर्माण करताना मिश्र शब्द बनवण्याच्या या प्रवृत्तीचा कधी कधी अनिवार्यपणे अवलंब करावा लागतो.

कोशरचना

या कोशातील पारिभाषिक संज्ञांचे संकलन करताना, 'The International Dictionary of Physics and Electronics', केंद्रीय हिंदी संचालनालयाची 'विज्ञान शब्दावली', भारत सरकारच्या शिक्षण मंत्रालयाची 'विज्ञान शब्दावली–दोन (स्नातकोत्तर स्तर)', श्री. गो. रा. परांजपे यांनी संपादित केलेला 'वैज्ञानिक पारिभाषिक संज्ञा' हा शब्दकोश यांचा आधार घेतला आहे. सर्वसाधारणपणे केंद्र सरकारच्या शास्त्रीय व तांत्रिक आयोगाने पारिभाषिक शब्दावल्या प्रकाशित करताना ज्या धोरणाने अशा संज्ञांचे संकलन केले, त्याच धोरणाचा अवलंब करून प्रस्तुत कोशाची रचना केली आहे. विशेषत: कोशाची रचना पुढीलप्रमाणे केली आहे :–

(१) इंग्रजी संज्ञा (२) तिची इंग्रजीतील शब्दजाती (३) जरूर तेथे विषयनिर्देशक संक्षेप (४) अर्थच्छटा क्रमांक (५) कोशातील पर्याय इंग्रजी संज्ञेच्या ज्या अर्थाने घेतला आहे, तो अर्थ किंवा अर्थच्छटा विशद करणारे इंग्रजी स्पष्टीकरण (६) संज्ञेचा मराठी पर्याय (७) मराठी पर्यायाचा लिंगनिर्देश (क्वचित जाती) (८) जरूर तेथे मराठी पर्यायाचा करून दाखवलेला उपयोग (९) इंग्रजी वाक्प्रयोगाचा मराठी पर्याय (१०) शब्दकुळे व (११) जोडसंज्ञा.

इंग्रजी संज्ञा व शब्दानुक्रम

कोशात समाविष्ट केलेल्या सर्व संज्ञा जाड व ठळक (बोल्ड) मुद्राक्षरांत छापल्या आहेत. प्रत्येक संज्ञेसमोर स्वल्पविराम दिला आहे. संज्ञेतील इंग्रजी शब्द देताना, Chambers's Technical Dictionary आणि Webster's New International Dictionary, यांचा आधार घेतला आहे, आणि सर्वसाधारणपणे त्या कोशांमध्ये तो शब्द जसा दिला आहे, तसाच तो येथेही ठेवला आहे. इंग्रजी संज्ञांचे शब्दकोशात लेखन करताना त्यांच्या सुरुवातीचे पहिले अक्षर 'कॅपिटल' रूपात देण्याची पद्धत आजकाल रूढ नसल्याने, या कोशातील संज्ञांचीही सुरुवात 'स्मॉल' अक्षरांनी केलेली आहे. तथापि, शास्त्रज्ञांच्या नावावरून आलेल्या संज्ञांची (curie, volt यांसारखी मापन युनिटे इत्यादींच्या संज्ञा वगळून) सुरुवात मात्र 'कॅपिटल' अक्षरांनी केलेली आहे.

इंग्रजी संज्ञांचा अनुक्रम लावताना निरनिराळ्या शब्दकोशांमध्ये निरनिराळ्या पद्धतींचा अवलंब केला असल्याचे आढळून येते. तथापि, या कोशात Webster's New International Dictionary मधील पद्धती अनुसरण्यात आली आहे. मुख्य शब्द असो वा जोडशब्द असो, वाक्प्रयोग असो वा शब्दसमुच्चय असो अथवा एखादा शब्द संक्षेप म्हणून असो, तो जणू एकच शब्द आहे असे मानून, त्याच्या वर्णलेखनातील (spelling) वर्णानुक्रमाप्रमाणे त्याचा क्रम लावला आहे. आजकाल हीच पद्धती प्रामुख्याने अवलंबली जात आहे. शास्त्रीय व वैज्ञानिक पारिभाषेत ग्रीक वर्णमालेतील मुळाक्षरांचा संकेतचिन्हे म्हणून वारंवार वापर करण्यात येत असतो. ही मुळाक्षरे त्यांच्या उच्चारांच्या वर्णानुक्रमाने वर्णाच्या सुरुवातीस दिली आहेत.

align, cathode, centre, ether, ecology, igniter, litre, kinematics यांसारख्या अनेक संज्ञांचे वर्णलेखन, अनुक्रमे aline, kathode, center, aether, aecology किंवा oecology, ignitor, liter, cinematics, याप्रमाणे दोन किंवा अधिक प्रकारे केले जाते. अशा प्रसंगी, त्या संज्ञांच्या रूढ वर्णलेखनाखाली त्यांचे पर्याय दिलेले आहेत, व दुसऱ्या प्रकारच्या वर्णलेखनाची संज्ञा त्या त्या वर्णात वर्णानुक्रमाने देऊन, ती aline = align, kathode = cathode, center = centre, aether = ether, aecology = ecology, ignitor = igniter, liter = litre, cinematics = kinematics याप्रमाणे दर्शविली आहे. त्याचप्रमाणे hypersensitivity – supersensitivity, photocell – photoelectric cell यांसारख्या दोन भिन्न इंग्रजी संज्ञा एकाच अर्थाने रूढ असतील, तर त्यांपैकी एका संज्ञेपुढे तिचे पर्याय दिले आहेत, आणि दुसरी संज्ञा वर्णानुक्रमे जेथे येईल, तेथे त्या संज्ञेपुढे = असे चिन्ह देऊन पहिली संज्ञा दर्शवली आहे. तसेच, अशा प्रकारच्या संज्ञांखाली कंसात *also* किंवा *also* called असे देऊन समानार्थी किंवा पर्यायी वर्णलेखनाचे शब्द दिले आहेत.

atmospherics, data, proceeds, strays यांसारख्या पुष्कळशा संज्ञा बहुतेक अनेकवचनी रूपातच वापरण्यात येतात. तसेच, mechanics, statics, thermionics सारख्या संज्ञा ह्या अनेकवचनी रूपात रूढ असल्या, तरी त्यांचा एकवचनी रूप म्हणूनच वापर करण्यात येतो. अशा संज्ञा त्यांच्या वर्णलेखनामधील वर्णानुक्रमे अनेकवचनी रूपातच

स्वतंत्रपणे दिल्या आहेत. एखादी संज्ञा अनेकवचनी रूपात दिली असेल, परंतु तिचे एकवचनी रूप निराळे होत असेल, तर त्या संज्ञेपुढे कंसात तिचे एकवचनी रूप दिले आहे. त्याचप्रमाणे, criterion, momentum, spectrum यांसारख्या एखाद्या संज्ञेचे अनेकवचनी रूप निराळे किंवा अनियमित होत असेल, तर त्या संज्ञेपुढे कंसात तिचे निराळे किंवा अनियमित अनेकवचनी रूपही दिले आहे. संज्ञांच्या अनेकवचनी रूपांत त्यांचा पर्याय बदलत असेल, तर तो पर्याय देताना त्याअगोदर in *pl.* असे कंसात दर्शवले आहे. dextro—, helio—, levo—, micro— यांसारखे जे शब्द अन्य शब्दां-बरोबर प्रयुक्त होतात, त्यांच्यापुढे in comb. (म्हणजे used in combination) असे कंसात दर्शविले आहे.

crystallise, neutralise, systematise, यांसारख्या शब्दांमध्ये 'ise' हे अंत्यविकरण लागलेले असते. अशा तऱ्हेच्या शब्दांना 'ise' ऐवजी 'ize' असे अंत्यविकरण लावून त्यांचे वर्णलेखन crystallize, neutralize, systematize असेही करण्यात येते. प्रस्तुत कोशात असे शब्द 'ize' या अंत्यविकरणाऐवजी 'ise' हे अंत्यविकरण लावून देण्यात आलेले आहेत.

इंग्रजी संज्ञांची शब्दजाती

प्रत्येक संज्ञेपुढे तिची इंग्रजीतील मूळ जाती दर्शवली आहे. इंग्रजी संज्ञेचे पर्याय निश्चित करताना तिची मूळ शब्दजाती लक्षात घेणे आवश्यक असते व त्याप्रमाणे पर्यायांचीही तीच जाती असावी लागते. जेथे एकच शब्द क्रियापद, नाम किंवा विशेषण अशा अनेक प्रकारे प्रयुक्त होत असेल, तेथे तो शब्द मूलतः ज्या शब्दजातीत प्रथमतः प्रयुक्त होतो ती जाती प्रथम देऊन इतर जाती क्रमाने दिलेल्या आहेत. ह्या जाती दर्शवण्यासाठी *v.t.*, *v.i.*, *n.*, *adj.*, *adv.*, इत्यादींसारख्या संक्षेपांची योजना केलेली आहे. या संक्षेपांसाठी इटॅलिक मुद्राक्षरे वापरण्यात आली असून, प्रत्येक शब्दजाती स्वतंत्र परिच्छेदात दिली आहे.

विषयनिर्देशक संक्षेप

एखादी संज्ञा किंवा जोडसंज्ञा एखाद्या निराळ्या शास्त्रातील किंवा उपशास्त्रातील अथवा एखाद्या विषयातील पारिभाषिक संज्ञा म्हणून असेल, तर तिचे पर्याय देण्यापूर्वी ते विवक्षित शास्त्र किंवा उपशास्त्र अथवा तो विषय दर्शवणारा संक्षेप तेथे दिला आहे. विषयनिर्देशक संक्षेप इंग्रजीतून दिले असून, त्यासाठी देखील इटॅलिक मुद्राक्षरे वापरली आहेत व त्यांच्या संक्षेपाचे पहिले अक्षर कॅपिटल घेतले आहे. संज्ञेच्या अनेक अर्थच्छटा व्यक्त करणारे पर्याय देताना, एखादा पर्याय विशिष्ट शास्त्राच्या किंवा उपशास्त्राच्या संदर्भात वापरला जात असल्यास, ते शास्त्र किंवा उपशास्त्र दर्शवणारा संक्षेप अर्थच्छटा क्रमांकानंतर दिला आहे. एखाद्या पर्यायाला विषयनिर्देशक संक्षेप दिला आहे या एवढ्याच कारणावरून तो पर्याय त्या शास्त्राव्यतिरिक्त किंवा उपशास्त्राव्यतिरिक्त इतर ठिकाणी त्या अर्थाने प्रयुक्त होत नाही असे समजू नये.

या कोशात वापरण्यात आलेल्या सर्व संक्षेपांची सूची स्वतंत्रपणे दिली आहे.

पर्याय, अर्थच्छटा व स्पष्टीकरणे

कोशात दिलेल्या इंग्रजी शब्दांप्रमाणेच त्यांचे पर्यायही जाड मुद्राक्षरांत छापले आहेत. भाषा सल्लागार मंडळाने पर्यायनिश्चितीसाठी आधारभूत म्हणून काही निदेशक तत्त्वे ठरवून दिली होती. त्यांच्याच आधारे या कोशात पर्यायनिश्चिती करण्यात आलेली आहे. ही आधारभूत निदेशक तत्त्वे पुढे स्वतंत्रपणे दिलेली आहेत. पर्यायनिश्चितीची सर्वसाधारण प्रक्रिया यापूर्वी नमूद केली आहेच. मराठी पर्यायांचा अर्थ व त्यांचे लेखन यांसाठी महाराष्ट्र शब्दकोशाचा आधार घेतला आहे. पर्याय देताना तो मूलत: ज्या स्वरूपात असेल त्याच स्वरूपात म्हणजे प्रातिपदिक स्वरूपात ठेवला आहे. 'आर्द्रता निष्कासन' (dehumidification) यासारख्या पर्यायामध्ये जेथे दोन किंवा अधिक शब्द आले आहेत, तेथे ते तोडून लिहिले असले तरी असे पर्याय सामासिक स्वरूपातच आहेत असे समजावे. शब्दांचे समानार्थी पर्याय किंवा समान अर्थच्छटा व्यक्त करणारे अनेक पर्याय स्वल्पविराम देऊन अलग अलग दर्शवले आहेत. शब्दांच्या विविध अर्थच्छटांना क्रमांक दिले आहेत. संज्ञेचा मुख्य अर्थ किंवा लक्षितार्थ ध्यानात घेऊन मराठी पर्यायांची निश्चिती करण्यात आली आहे. मुख्य अर्थ किंवा लक्षितार्थ स्पष्ट करण्याच्या हेतूने आवश्यक त्या ठिकाणी संज्ञांची इंग्रजी स्पष्टीकरणे दिली आहेत. dip-circle, magic numbers यांसारख्या अनेक शब्दोत्पत्तिशास्त्रदृष्टचा अपशब्द (misnomer) म्हणून असणाऱ्या संज्ञांचा खरा अर्थ स्पष्ट व्हावा असाही त्यामागे हेतू आहे. शास्त्रज्ञांच्या नावांवरून आलेल्या संज्ञांच्या बाबतीत जमेल तेथे संबंधित शास्त्रज्ञांची नावेही इंग्रजीतून दिलेली आहेत. इंग्रजी स्पष्टीकरणे देताना संज्ञांची व्याख्या करण्याचा उद्देश नाही; पर्याय नेमक्या ज्या अर्थाने घेतला आहे तो अर्थ स्पष्ट व्हावा एवढाच येथे मर्यादित उद्देश आहे. स्पष्टीकरणासाठी 'Chambers's Technical Dictionary', 'Webster's New International Dictionary' व 'The International Dictionary of Physics and Electronics' यांचा आधार घेतला आहे. मराठी पर्यायांचा बिनचूक वापर करता यावा यादृष्टीने आवश्यक त्या प्रसंगी कंसात 'as in :' असे देऊन त्या पर्यायांचा उपयोग करून दाखवला आहे. स्पष्टीकरणे देताना व पर्यायांचा उपयोग करून दाखवताना इंग्रजीच्या व मराठीच्या बारीक रोमन मुद्राक्षरांची योजना केली आहे. मराठीत लिप्यंतर करून स्वीकारलेल्या इंग्रजी संज्ञांचे उच्चारण वेब्स्टर न्यू इंटरनॅशनल डिक्शनरीत दिल्याप्रमाणे घेतले आहे.

मराठी पर्यायांची शब्दजाती

सर्वसाधारणपणे इंग्रजी संज्ञांची जी शब्दजाती असेल, तीच शब्दजाती मराठी पर्यायांचीही राहील. इंग्रजीत एखादी संज्ञा नाम, सर्वनाम, विशेषण किंवा क्रियापद म्हणून असेल, तर त्या संज्ञेचे पर्याय देखील त्याच शब्दजातीप्रमाणे म्हणजे नाम, सर्वनाम, विशेषण किंवा क्रियापद म्हणून प्रयुक्त होतील. म्हणून प्रत्येक मराठी पर्यायापुढे त्याची शब्दजाती निर्देशित केलेली नाही. अशा प्रसंगी त्याची शब्दजाती इंग्रजी संज्ञेच्या जातीप्रमाणेच आहे असे समजावे. तथापि, काही अपवादात्मक बाबतीत संज्ञेची इंग्रजीतील मूळ शब्दजाती कायम ठेऊन, तिचा पर्याय मात्र मराठीत ज्या शब्दजातीनुसार वापरला जातो त्याच शब्दजातीच्या रूपात ठेवला आहे. जसे :— bypass, *n.* पार्श्वसारी (मार्ग वगैरे), intermediary, *n.* मध्यस्थ (पदार्थ, वस्तु, द्रव्य वगैरे)

लिंगनिर्देश, इत्यादि

१. नाम म्हणून प्रयुक्त होणाऱ्या संज्ञांच्या पर्यायांपुढे (पु.), (स्त्री.), (न.) किंवा (सा.) असे संक्षेप देऊन लिंगनिर्देश केला आहे. 'discoverer — शोध लावणारा' अशासारख्या पर्यायांमध्ये सामान्यतः लिंगनिर्देश पुल्लिंगात असला, तरी त्यात स्त्रीलिंगी पर्यायांचाही समावेश आहे असे समजावे. 'exponent — अभिव्याख्याता' यांसारख्या पर्यायांपुढे (पु.) असा लिंगनिर्देश केला असला, तरीही त्यात 'अभिव्याख्याती' असा स्त्रीलिंगी निर्देश आहे असे समजावे. 'computer' सारखे नामार्थी पर्याय (संगणन यंत्र सोडून) स्त्री किंवा पुरुष अशा दोन्हीही व्यक्तींना लागू होत असतील, तर अशा पर्यायांपुढे सामान्यलिंगी (सा.) असा निर्देश केला आहे.

२. विशेषणांच्या बाबतीत पर्याय देताना केवळ पुल्लिंगी एकवचनी रूपात असलेला पर्याय दिला आहे. जसे 'expended — खर्च झालेला, व्यय झालेला; flat-bottomed— सपाट बुडाचा', वगैरे. या पुल्लिंगी एकवचनी रूपांतील पर्यायांमध्ये स्त्रीलिंगी व नपुंसकलिंगी पर्यायांचाही अंतर्भाव आहे असे समजावे. काही ठिकाणी विशेषणांचे पर्याय देताना नामार्थी पर्याय देऊन त्यापुढे जोडरेघ दिली आहे. जसे, centripetal — अभिकेंद्री, अभिकेंद्र–; subatomic — अवआण्विक, अवअणु– 'centripetal force किंवा subatomic particle' अशांसारख्या जोडशब्दांचे संदर्भाप्रमाणे अनुक्रमे 'अभिकेंद्र बल, अवअणु कण' यांप्रमाणे पर्याय तयार करता येतील, एवढेच त्यावरून दाखवायचे आहे.

३. क्रियापदांच्या बाबतीत इंग्रजीत सकर्मकाला *v.t.* व अकर्मकाला *v.i.* हे संक्षेप देऊन शब्दजातींचा निर्देश केला आहे. क्रियापद इंग्रजीत सकर्मक किंवा अकर्मक असेल, तर मराठी पर्यायही अनुक्रमे सकर्मक अथवा अकर्मक आहेत असे समजावे. इंग्रजी क्रियापदाच्या सकर्मक व अकर्मक अशा दोन्हीही जाती असतील, तर इंग्रजीत *v.t. & i.* असा संक्षेप देऊन प्रथमतः सकर्मक पर्याय व नंतर अकर्मक पर्याय दिले आहेत. तथापि, contain, include सारखी क्रियापदे इंग्रजीत सकर्मक आहेत परंतु मराठीत त्यांचे पर्याय सकर्मक व अकर्मक अशा दोन्ही स्वरूपाचे असतात. अशा अपवादात्मक बाबतीत अशा पर्यायांपुढे तसा निर्देश केला नसला, तरीही तेथे ते दोन्ही प्रकारचे पर्याय प्रयुक्त होतात असे समजावे.

शब्दकुळे

कोशात अनेक ठिकाणी काही विवक्षित संज्ञांच्या पर्यायांखाली किंवा त्यांची एखादी विवक्षित अर्थच्छटा व्यक्त करणाऱ्या पर्यायाखाली *cf.* असे देऊन बारीक मुद्राक्षरांत एकाखाली एक असे एक किंवा अनेक शब्द समाविष्ट असणारे शब्दकुळ आढळून येईल. ज्या शब्दाखाली कुळ दिले आहे, तो त्यातील प्रमुख शब्द होय. सकृद्दर्शनी हे शब्दकुळ म्हणजे समानार्थी शब्दांची एक मालिकाच आहे असे भासते. वस्तुतः ते तसे नसून आशयाच्या दृष्टीने त्यातील प्रत्येक शब्दामध्ये एक प्रकारचा सूक्ष्म भेद अथवा फरक असतो. शब्दकुळांतील शब्दांची आधारभूत कल्पना एकच असते. परंतु, त्यातील काही शब्द कधी वेगवेगळ्या संदर्भांनुसार तर कधी निरनिराळ्या संकेतांनुसार आपापल्या सूक्ष्म

अर्थच्छटा व्यक्त करून आपापली भिन्नता दर्शवत असतात. शब्दकुळात त्याच्या प्रमुख शब्दात अनुस्यूत असलेली एखादी कल्पना मध्यवर्ती कल्पना म्हणून प्राधान्य पावते व तिच्या अर्थकक्षेत बाकीचे सर्व शब्द आपापल्या सूक्ष्म अर्थच्छटा वा संदर्भ अथवा संकेत निश्चितपणे दर्शवून, परंतु मध्यवर्ती कल्पनेशी संबंध तुटणार नाही अशा रीतीने कमीअधिक फरकाने प्रयुक्त होत असतात.

उदाहरणार्थ, प्रस्तुत कोशात 'erosion—अपक्षरण, धूप' या संज्ञेखाली 'abrasion—अपघर्षण'; 'corrasion—(प्रवाह) अपघर्षण'; 'corrosion— क्षरण, झीज,' या शब्दांचे एक शब्दकुळ दिले आहे.

या शब्दकुळातील सर्व शब्दांमधून कोणत्याही वस्तू किंवा पदार्थ झिजण्याची, त्यांची धूप होण्याची म्हणजेच त्यांचे क्षरण किंवा क्षय होण्याची मध्यवर्ती कल्पना अनुस्यूत होत असली, आणि अर्थाच्या दृष्टीने हे सर्व शब्द परस्परव्याप्त असले, तरीही या सर्व शब्दांचे आपापले संकेत व संदर्भ वेगवेगळे आहेत असे दिसून येईल. 'erosion—अपक्षरण, धूप' या शब्दातून वातावरणातील नैसर्गिक घटकांच्या क्रियेमुळे किंवा त्यांच्या संपर्कातून उद्‌भवणाऱ्या अन्य स्वरूपाच्या क्रियेमुळे कोणत्याही वस्तू किंवा गोष्टी यांची सावकाश धूप होण्याची किंवा त्यांचे अपक्षरण, म्हणजेच, झीज किंवा विघटन किंवा नाश होण्याची सर्वसाधारण व्यापक प्रक्रिया सूचित होते, तर 'corrosion—क्षरण, झीज' या शब्दातून अशी क्षरण होण्याची प्रक्रिया प्रामुख्याने रासायनिक किंवा विद्युतरासायनिक क्रियेमुळे, विशेषतः, ती ऑक्सिडीकारक (oxidising) क्रियेमुळे घडते असा संकेत तेथे ध्वनित होत असतो. 'erosion' मधील क्षरणकारी प्रक्रिया ही मुख्यत्वेकरून वातावरणातील घटक व शक्ती यांच्या नैसर्गिक 'घर्षणाच्या' क्रियेमुळे घडत असते असा संकेत तेथे गर्भित असतो, तर 'corrosion' मध्ये क्षरणकारी असा 'रासायनिक बदल' होण्याच्या क्रियेला प्राधान्य असते. 'abrasion—अपघर्षण' या शब्दातून देखील झीज होण्याचीच प्रक्रिया सूचित होत असली, तरीही तेथे ही प्रक्रिया प्रामुख्याने घर्षणाच्या क्रियेमुळे होत असल्याचे व ती साधारणतः पृष्ठभागापुरतीच मर्यादित असल्याचे अध्याहृत असते. 'corrasion—(प्रवाह) अपघर्षण' या शब्दातही वरीलप्रमाणे क्षरण किंवा धूप होण्याचीच प्रक्रिया अनुस्यूत असते; परंतु हा शब्द वेगळ्या संदर्भात वापरला जातो. विशेषतः, भूशास्त्रात हा शब्द प्रयुक्त होत असतो. हा शब्द नद्या, हिमनद्या, लाटा यांसारख्या केवळ प्रवाही गोष्टींच्या घर्षणक्रियेमुळे होणाऱ्या क्षरणाच्या संदर्भात वापरला जात असतो.

सामान्य व्यवहारात एखादी कल्पना किंवा विचार मांडताना सोयीनुसार किंवा सवयीनुसार कोणताही शब्द कोठेही वापरला जातो. कारण ती कल्पना किंवा विचार संदर्भावरून स्थूलमानाने व्यक्त झाला तरीही काम भागू शकते. परंतु शास्त्रतंत्रादि व्यवहारात आणि विशेषतः, शुद्ध शास्त्रीय विषयांचे लेखन करताना अशी परिस्थिती रहात नाही. तेथे प्रत्येक शब्द निश्चित अर्थानेच वापरावा लागतो. तो एकार्थवाचक स्वरूपातच असावा लागतो. तसेच त्याचा नेमकेपणाही पूर्णपणे व्यक्त करावा लागतो. शास्त्रातील सिद्धांत किंवा तत्त्व मांडताना, हे सकृद्दर्शनी समानार्थी वाटणारे पण आपापल्या सूक्ष्म अर्थच्छटांमुळे भिन्न आशय व्यक्त करणारे शब्द जेव्हा एकत्र प्रयुक्त होतात, तेव्हा शब्दकुळांची उपयुक्तता अत्यंत प्रकर्षाने जाणवते.

_cf._ या संक्षेपाने दर्शवलेले पर्याय

काही पर्यायांपुढे *cf.* या संक्षेपाची योजना करून त्यापुढे एखादा विवक्षित शब्द दर्शवला आहे. याचा अर्थ असा की, मूळ शब्दाच्या या अर्थच्छटेच्या कक्षेत येणाऱ्या सर्व शब्दांचे एक शब्दकुळ *cf.* समोर दर्शवलेल्या शब्दाखाली घेतले आहे.

संज्ञाप्रकार

कोशात काही महत्त्वाच्या संज्ञांखाली त्या संज्ञांचे प्रमुख प्रकार म्हणून काही महत्त्वाच्या जोडसंज्ञा दिल्या आहेत. तसेच, या संज्ञा त्या त्या वर्णाखाली सुद्धा वर्णानुक्रमे दिल्या आहेत. उदाहरणार्थ, magnet या संज्ञेचे bar magnet, electromagnet इत्यादि प्रकार त्या संज्ञेखाली दिले असून "B" व "E" वर्णांत देखील त्या आपापल्या वर्णानुक्रमे सापडतील. संज्ञाप्रकार जाड व ठळक मुद्राक्षरांत मुख्य संज्ञेपासून आत घेतले आहेत.

* * *

भाषा सल्लागार मंडळाने वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषेच्या निर्मितीसाठी आधारभूत म्हणून ठरवून दिलेली

निदेशक तत्त्वे

१. **शब्दसंग्रह व पर्यायः—** हिंदी वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषेची निर्मिती करताना केंद्र सरकारने ज्या धोरणाचा अवलंब करून विज्ञान शब्दावलीची रचना केली त्याच धोरणानुसार प्रत्येक विद्याशाखेतील शब्दांचे संकलन करावयाचे आहे. विज्ञान व तंत्र क्षेत्रांत यापूर्वी झालेल्या कार्याचा केंद्र सरकारने आढावा घेतला होता. तसेच, हे कार्य करणाऱ्या निरनिराळ्या राज्यांतील निरनिराळ्या मंडळांमार्फत व समित्यांमार्फत या क्षेत्रांत जे काम केले गेले त्याचाही समन्वय करण्याकडे केंद्र सरकारने लक्ष दिले होते. म्हणून प्रत्येक विद्याशाखेतील पारिभाषिक शब्दांचे संकलन करताना, त्या त्या शाखेची केंद्र सरकारने तयार केलेली "विज्ञान शब्दावली" आधारभूत मानून, त्याबरोबरच पुणे विद्यापीठ, माध्यमिक शिक्षण मंडळ आणि इतर विज्ञान संस्था यांनी प्रकाशित केलेल्या पारिभाषिक शब्दावल्यांमधील शब्द व त्यांचे मराठी पर्याय यांचाही विचार करावा. माध्यमिक स्तरावर वैज्ञानिक व तांत्रिक विषयांचे मराठीतून शिक्षण देण्यासाठी तयार केलेल्या पाठ्यपुस्तकांद्वाराही पुष्कळशा तांत्रिक शब्दांचे पर्याय रूढ झाले आहेत. तेव्हा अशा पाठ्यपुस्तकांत वापरण्यात आलेले पर्याय देखील विचारात घ्यावेत.

२. **आंतरराष्ट्रीय संज्ञाः—** 'आंतरराष्ट्रीय संज्ञा' या शक्यतोवर त्यांच्या प्रचलित इंग्रजी स्वरूपातच ठेवाव्यात व त्यांचे मराठी भाषेत लिप्यंतरण करावे. आंतरराष्ट्रीय संज्ञांत साधारणतः पुढील प्रकारच्या संज्ञांचा समावेश होतो :—

(अ) (एक) मूलद्रव्ये आणि संयुगे (महत्त्वपूर्ण पदे, उपपदे, वगैरेंसह) यांची नावे. ही नावे लिप्यंतरित करून देताना त्यांची संकेतचिन्हे सुद्धा द्यावीत. जसे :— हायड्रोजन (H), कार्बन (C), कार्बन डायऑक्साइड (CO_2).

मात्र, मूलद्रव्ये आणि संयुगे यांसाठी वापरण्यात येणारी संकेतचिन्हे व संक्षेप हे इंग्रजी लिपीत जसेच्या तसे ठेवावेत. जसे :— Cu (तांबे), $90Th^{228}$ (किरणोत्सारी थोरिअमचा समस्थानिक), $C_{10}H_{14}N_2$ (निकोटीन), NaOH (सोडिअम हायड्रॉक्साइड)

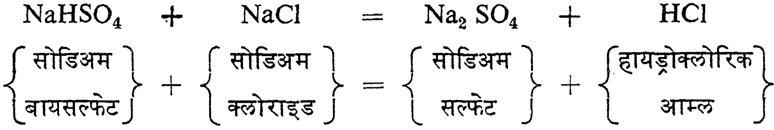
(दोन) शास्त्रीय समीकरणे, सूत्रे तसेच रासायनिक चिन्हांकित समीकरणे यांमधील इंग्रजीतील संकेतचिन्हे जशीच्या तशीच ठेवावीत. जसे :—

(१) शास्त्रीय समीकरणे—

$E = mc^2$ (वस्तुमान-ऊर्जा यांचा संबंध दर्शवणारे समीकरण)

$\frac{1}{f} = \frac{1}{v} - \frac{1}{u}$ (प्रतिमेचे व पदार्थाचे अंतर आणि नाभीय अंतर यांमधील संबंध दर्शवणारे सूत्र)

(२) रासायनिक चिन्हांकित समीकरणे–

$$NaHSO_4 + NaCl = Na_2SO_4 + HCl$$

{सोडिअम बायसल्फेट} + {सोडिअम क्लोराइड} = {सोडिअम सल्फेट} + {हायड्रोक्लोरिक आम्ल}

(तीन) गंधक (sulphur), रुपे (silver), पारा (mercury), जस्त (zinc), इत्यादि रूढ शब्द वर्णनात घेता येतील; परंतु, रासायनिक संयुगांची नावे देताना ती त्यांच्या प्रचलित इंग्रजी अथवा ग्रीक नावांप्रमाणेच द्यावीत. जसे :– सिल्व्हर क्लोराइड, वगैरे.

(ब) वजने, मापे, परिमाणे व भौतिक राशी. जसे:– ॲम्पिअर (ampere), कॅलरी (calorie), डाइन (dyne), वगैरे.

(क) विशेषनामे व त्या नामांवरून घेतलेल्या संज्ञा ह्या मूळ भाषेतील त्यांच्या उच्चारानुरूप लिहाव्यात. जसे :– फॅरनहाइट श्रेणी (फॅरनहाइट), व्होल्टामीटर (व्होल्टा), ॲम्पिअर (ॲम्पिअर), वगैरे.

(ड) वनस्पतिशास्त्र, प्राणिशास्त्र, भूशास्त्र, इत्यादींसारख्या शास्त्रीय विषयांमधील द्विपद नामसंज्ञा (binomial nomenclature).

(ई) स्थिरांक. जसे:– π, g, वगैरे.

(फ) रेडिओ, पेट्रोल, रडार, इलेक्ट्रॉन, न्यूट्रॉन, प्रोटॉन, वगैरे यांसारखे इतर सर्वत्र वापरण्यात येणारे शब्द.

(ग) गणित व इतर शास्त्रांमध्ये वापरण्यात येणारे संख्यांक, संकेतचिन्हे, चिन्हे, सूत्रे, वगैरे. जसे:– साइन (sin), कोसाइन (cos), टॅन्जंट (tan), लाग (log), वगैरे.

परंतु, गणितीय क्रिया आणि त्रिकोणमितीतील गुणोत्तरे यांमध्ये रोमन किंवा ग्रीक वर्णमालेतील अक्षरेच वापरली पाहिजेत. जसे:– $\sin^2\theta + \cos^2\theta = 1$, वगैरे.

तथापि, वर निर्दिष्ट केलेल्या पारिभाषिक संज्ञांपैकी पुष्कळशा संज्ञांना मराठीतील रूढ पर्याय उपलब्ध असून, ते शाळा, विद्यालये, इत्यादींत कित्येक वर्षांपासून रूढ आहेत. जसे :– कॅलरी – ऊष्मांक, sin — ज्या, cos — कोज्या, वगैरे. तेव्हा, आंतरराष्ट्रीय संज्ञा त्यांच्या इंग्रजी स्वरूपात जशाच्या तशा लिप्यंतरित करून स्वीकारताना, त्याबरोबरच त्या संज्ञांना मराठीत रूढ असलेले पर्याय देखील द्यावेत.

३. संकेतचिन्हे ही त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय स्वरूपात रोमन लिपीतच राहू द्यावीत. संकेतचिन्हे म्हणून ग्रीक वर्णमालेतील अक्षरे वापरण्यात आली असतील, तर तीच अक्षरे त्यांसाठी घ्यावीत. तथापि, संज्ञांचे संक्षेप देवनागरी लिपीतून दर्शवता येतील. जसे :– cm. म्हणजे 'सेंटिमीटर' या संज्ञेचा संक्षेप 'सें. मी.' असा देवनागरी लिपीत घेता येईल.

मात्र, शास्त्रीय व तांत्रिक विषयांच्या प्रगत पाठ्यपुस्तकांत किंवा प्रमाण ग्रंथांत केवळ 'cm.' यासारखी आंतरराष्ट्रीय संकेतचिन्हे वा संक्षेप यांचाच वापर करावा.

४. कोन, त्रिकोण, चौकोन, यांसारख्या भूमितीय आकृत्यांसाठी 'अ', 'ब', 'क', 'ड' यांसारखी देवनागरी लिपीतील मराठी अक्षरे घेता येतील. परंतु, त्रिकोणमिती-मधील अन्योन्य संबंध दर्शवताना केवळ रोमन व ग्रीक वर्णमालेतील अक्षरेच वापरण्यात यावीत.

५. वैज्ञानिक व तांत्रिक पारिभाषिक शब्दांचे पर्याय निश्चित करताना, अर्थाची निश्चितता, स्पष्टता व सुबोधता यांवर अधिक भर द्यावा. शक्यतोवर अधिकाधिक भारतीय भाषांमध्ये वापरता येतील असेच पर्याय निवडावेत; परंतु, निवडलेले पर्याय हे मराठी भाषेच्या प्रकृतीशी विरोधी असू नयेत. अडचणीच्या व अपवादात्मक परि-स्थितीत संस्कृत भाषेतील क्रियापदे, उपसर्ग, वगैरेंचा आधार घ्यावा. मात्र, भाषेच्या शुद्धीकरणाचे धोरण ठेवू नये.

६. विवक्षित वैज्ञानिक शब्दांसाठी जे देशीय पर्याय मराठी भाषेत प्रचलित आहेत ते व सर्वसामान्यपणे वापरात असलेले अन्य पर्याय तसेच राहू द्यावेत. जसे :– तार (telegram), बिनतारीयंत्र (telegraph), खंड (continent), अणु (atom), वगैरे.

७. विदेशी भाषांमधील जे शब्द मराठी भाषेत प्रचलित आहेत, ते तसेच ठेवावेत. जसे :– मशीन, इंजिन, लाव्हा, मीटर, लिटर, वगैरे.

८. **आंतरराष्ट्रीय संज्ञांचे देवनागरी लिपीत लिप्यंतरण:–** आंतरराष्ट्रीय स्वरूपाच्या इंग्रजी संज्ञा जशाच्या तशा स्वीकारताना, त्यांचे प्रमाण इंग्रजी उच्चारानुरूप लिप्यंतरण करावे.

९. **लिंगनिर्देश:–** मराठी भाषेत स्वीकारलेल्या आंतरराष्ट्रीय संज्ञांचा लिंगनिर्देश हा, मराठी भाषेच्या प्रकृतीशी विसंगत होणार नाही असा असावा. सर्वसाधारणपणे अशा संज्ञांचा लिंगनिर्देश पुल्लिंगात असावा.

१०. **शास्त्रीय संज्ञांच्या पर्यायांच्या बाबतीत संधी व समास :–** दोन किंवा अधिक पर्यायांचा संधी किंवा समास करताना, गुंतागुंतीचे व क्लिष्ट प्रकार टाळण्यात यावे. नव्याने बनवण्यात आलेल्या शब्दांमध्ये आदिवृद्धी टाळावी.

११. **अनुस्वार:**— अनुनासिक वर्णांच्या जागी अनुस्वाराचा उपयोग करता येईल. परंतु, antenna, tangent सारख्या शब्दांत तो शक्यतोवर वापरू नये. असे शब्द 'अॅन्टेना', 'टॅन्जंट', असे लिप्यंतरित करावेत.

१२. **मिश्र शब्दांची (हायब्रिड वर्ड्स्) निर्मिती:**— वैज्ञानिक व तांत्रिक परिभाषा तयार करताना, 'pasteurisation — पाश्चरीकरण', 'voltage — व्होल्टता', 'ionisation — आयनन' अशांसारखे मिश्र शब्द बनवणे हे भाषेच्या स्वाभाविक प्रवृत्तीस अनुसरून असल्याने गरजेनुसार असे शब्द तयार करावेत.

१३. जरूर तेथे समान अर्थी पारिभाषिक शब्दांची कुळे लक्षात घेऊन त्यांसाठी निश्चितार्थक पर्याय तयार करावे.

* * *

संक्षेप सूची

abbr.	abbreviation
Acous.	Acoustics
adj.	adjective
adv.	adverb
Agric.	Agriculture
Alg.	Algebra
Am.	American, America
Anat.	Anatomy
Astron.	Astronomy
Biol.	Biology
Brit.	British
cf.	compare
Chem.	Chemistry
Civ. Eng.	Civil Engineering
constr.	construction
Crystal.	Crystallography
Dan.	Danish
Diel.	Dielectrics
Du.	Dutch
e. g.	for example
Elec.	Electricity
Elec. Comm.	Electrical Communication
Elec. Eng.	Electrical Engineering
Eng.	Engineering, Engines
Eng.	English, England
esp.	especially
Fig.	figuratively
Fr.	French
Geog.	Geography
Geol.	Geology
Geom.	Geometry
Ger.	German
Gk.	Greek
Hyd.	Hydraulics
Hyd. Eng.	Hydraulic Engineering
I.C. Eng(s)	Internal-Combustion Engine(s)
i. e.	that is
in comb.	in combination or used in combination
Ital.	Italian
Mach.	Machines
Magn.	Magnetism
Math.	Mathematics
Mech.	Mechanics
Med.	Medical
Met.	Metallurgy
Meteor.	Meteorology
Min.	Mineralogy
Mme.	Madame

संक्षेप सूची– चालू

Mod.	Modified, Modern	Skt.	Sanskrit
n.	noun	*specif.*	specifically
Norw.	Norwegian	*Stat.*	Statistics
Nucl.	Nuclear	*suff.*	suffix
Nucl. Phys.	Nuclear Physics	*Surv.*	Surveying
Ocean.	Oceanography	*syn.*	synonym
oft.	often	U. S.	United States
orig.	originally	usu.	usually
pfx.	prefix	*vb.*	verb
Photoelectron.	Photoelectronics	*v.i.*	verb, intransitive
Photog.	Photography	*v.t.*	verb, transitive
pl.	plural	*v.t. & i.*	verb, transitive and intransitive
Pol.	Polish	*w. r. t.*	with reference to
prep.	preposition	अ. क्रि.	अकर्मक क्रियापद
Print.	Printing	अ. व.	अनेकवचन
prob.	probably	इ.	इत्यादि
Radiol.	Radiology	न.	नपुंसकलिंग
ref.	reference	पु.	पुल्लिंग
Russ.	Russian	सा.	सामान्य लिंग
Scot.	Scottish, Scotland	सं.	संकेतचिन्ह
Seismol.	Seismology	स्त्री.	स्त्रीलिंग
sing.	singular		

शास्त्रीय परिभाषेत संकेतचिन्हे म्हणून
नेहमी वापरण्यात येणारी

ग्रीक मुळाक्षरे

संकेतचिन्हे		मराठी	संकेतचिन्हे		मराठी
Α	α	आल्फा	Ν	ν	न्यू
Β	β	बीटा	Ξ	ξ	क्साय
Γ	γ	गॅमा	Ο	ο	ओमायक्रॉन
Δ	δ	डेल्टा	Π	π	पाय
Ε	ε	एप्सायलॉन	Ρ	ρ	रो
Ζ	ζ	झीटा	Σ	σ	सिग्मा
Η	η	ईटा	Τ	τ	टाऊ
Θ	θ	थीटा	Υ	υ	यूप्सिलॉन
Ι	ι	आयोटा	Φ	φ	फाय
Κ	k	काप्पा	Χ	χ	खाय
Λ	λ	लॅम्ब्डा	Ψ	ψ	साय
Μ	μ	म्यू	Ω	ω	ओमेगा

भौतिकशास्त्र परिभाषा कोश

A

α (*also* A) (*symbol* for *alpha*) **आल्फा** (सं. α किंवा A)
α-particle α-**कण** (आल्फा कण)
α-rays α-**किरण** (आल्फा किरण)

a–, *pfx.* (meaning *not, without, lacking*) **अ–** (as in : astatic अस्थितिक; asynchronous असंकालिक)

a, (*also* A) *Elec. Eng.* (commonly used abbreviation for *ampere*) **ॲम्प** (as in : 25A *or* 25a २५ ॲम्प = २५ ॲम्पिअर)

A, १ (as, *symbol* for *alpha*) **आल्फा** (α) २ (*also* a) *Elec. Eng.* (as, *abbr.* of *ampere*) **ॲम्प** ३ (*also* **A. U.**) (as, *abbr.* of *Angstrom unit*) **अे** (अँगस्ट्रॉम एकक)

ab–, *pfx.* १ (departing from) **अप–** (as in : abnormal अपसामान्य) २ *Elec. Eng.* (as, *abbr.* of *absolute*— used for a cgs electromagnetic unit) **ॲब–** (निरपेक्ष) (as in : abohm ॲबोम– निरपेक्ष ओम)

abampere, *n. Elec. Eng.* (the cgs electromagnetic unit of electric current) **ॲबॅम्पिअर** (पु.)

A-battery, *Elec. Comm.* **A-बॅटरी** (ए बॅटरी)

Abbe condenser, (after Ernst Abbe, Ger. physicist— an adjustable substage lens used as a condenser for a compound microscope) **ॲबी नाभीयक**

Abbe number, **ॲबी अंक**

Abbe refractometer, *Chem.* (an instrument for measuring directly the refractive index, as of oils, etc.) **ॲबी अपवर्तनांकमापी**

Abbe sine condition, **ॲबी साइन पूर्व आवश्यकता**

abbreviate, *v.t.* **संक्षेप करणे**

abbreviated, *adj.* **संक्षिप्त**

abbreviation, *n.* १ **संक्षेप** (पु.) २ **संक्षेपाक्षर** (न.)

abbreviatory, *adj.* **संक्षेपात्मक**

abcoulomb, *n. Elec. Eng.* (the cgs electromagnetic unit of charge) **ॲबकूलोम** (पु.)

Abel equation, **ॲबेल समीकरण**

Abelian group, (after Niels Abel, Norw. mathematician) (as, a commutative group) **ॲबेल गट**

aberrance = aberrancy, *n.* (the quality of being aberrant) **विपथनशीलता** (स्त्री.), **विपथचारिता** (स्त्री.)

aberrant, *adj.* **विपथी, विपथचारी**

aberration, *n. Light, Optics, Astron.* (the act of wandering away or of going astray) **विपथन** (न.) (विपथन– *short* for विपथगमन; वि= away; पथ= course; विपथ=

astray; गमन= going)
cf. deflection *or* deflexion विक्षेपण
deviation विचलन
divergence अपसरण
variation १ चलन २ विचरण
chromatic aberration वर्णीय विपथन
longitudinal aberration अनुलंब विपथन
optical aberration प्रकाशीय विपथन
planetary aberration ग्रहीय विपथन
spherical aberration गोलीय विपथन

aberrational, *adj.* (characterised by aberration) **विपथी, विपथनशील, विपथन–**

aberration error, विपथन त्रुटि

aberration of light, प्रकाश विपथन, प्रकाशाचे विपथन

aberrations of lenses, भिंगांची विपथने (न. अ. व.)

abfarad, *n. Elec. Eng.* (the cgs electromagnetic unit of capacitance) **ॲबफॅरॅड** (पु.)

abhenry, *n. Elec. Eng.* (the cgs electromagnetic unit of inductance) **ॲबहेन्री** (पु.)

ability, *n.* १ (capacity to perform) **समर्थता** (स्त्री.) २ (power to perform) **क्षमता** (स्त्री.) ३ (skill or competence in doing) **कार्यकुशलता** (स्त्री.)

able, *adj.* **१ समर्थ २ क्षम ३ सक्षम**

–able, *suff.* (used in comb.) **–योग्य, –पात्र, –य, –ईय**

abnormal, *adj.* १ (deviating from the normal; differing from the typical) **अपसामान्य** (अप– deviating from; सामान्य— normal) **२ असामान्य** (as in : abnormal circumstances असामान्य परिस्थिति)

abnormal dispersion, *Light, Optics* **अपसामान्य अपस्करण**

abnormal glow, अपसामान्य प्रभा

abnormality, *n.* **१ अपसामान्यता** (स्त्री.) **२ असामान्यता** (स्त्री.)

abnormal reflection, अपसामान्य परावर्तन

abohm, *n. Elec. Eng* (the cgs electromagnetic unit of resistance) **ॲबोम** (पु.)

abrade, *v.t.* **अपघर्षण करणे**

abrasion, *n.* (wearing, grinding or rubbing away by friction) **अपघर्षण** (न.) *cf.* erosion

abrasive, *n.* **घर्षक द्रव्य** (न.)

abridge, *v.t.* **संक्षेपणे, संक्षेप करणे**

abridged, *adj.* **संक्षिप्त**

abridged notation, *Math.* **संक्षिप्त संकेतन**

abridgment, *n.* **संक्षेप** (पु.)

abscissa, *n.* (*pl.* **abscissas** *or* **abscissae**) *Math.* **भुज** (पु.) *cf.* ordinate

absolute, *adj.* १ (determined in itself; not relational; independent of arbitrary standards of measurement; having reference to or derived in the simplest manner from the fundamental units of length, mass and time) **निरपेक्ष** २ (simple; pure; free from mixture; free from imperfection) **केवल** (as in : absolute alcohol *Chem.* केवल अल्कोहोल)

absolute boiling-point, निरपेक्ष उत्कलनांक

absolute coefficient, निरपेक्ष गुणांक

absolute constant, (a constant, as π, that has the same value wherever it occurs in mathematics) **केवल स्थिरांक**

absolute density, निरपेक्ष घनता

absolute galvanometer, *Elec. Eng.* **निरपेक्ष गॅल्व्हानोमीटर**

absolutely, *adv.* **१ निरपेक्षपणे** २ केवल

absolute magnitude, १ निरपेक्ष अभिमिति, निरपेक्ष परिमाण २ *Astron.* **निरपेक्ष प्रत**

absolute measuring instrument, निरपेक्ष मापन उपकरण

absolute motion, निरपेक्ष गति

absolute permeability, (magnetic) केवल पार्यता

absolute personal equation, निरपेक्ष व्यक्ति-विशिष्ट त्रुटि

absolute pressure, निरपेक्ष दाब

absolute quantity, निरपेक्ष राशि

absolute scale, (a temperature scale based on absolute zero; the units of measurement being equivalent to centigrade degrees on the Kelvin scale or to Fahrenheit degrees on the Rankine scale) निरपेक्ष मापनश्रेणी

absolute space time, निरपेक्ष अवकाश काल

absolute system, (as, *of units*—i.e. a system of physical units, as cgs units, based on a unit of force independent of the value of acceleration of gravity) निरपेक्ष एकक पद्धति

absolute temperature, (a temperature measured on the absolute scale—*symbol T*) निरपेक्ष तापमान (सं. *T*)

absolute temperature scale, निरपेक्ष ताप मापनश्रेणी (निरपेक्ष तापमान मापनश्रेणी)

absolute unit, निरपेक्ष एकक

absolute weight, *Chem.* १ निरपेक्ष वजन २ निरपेक्ष भार

absolute zero, (*of temperature*—a hypothetical temperature characterised by complete absence of heat) निरपेक्ष शून्य

absorb, *v.t.* १ (to take up as by capillary, osmotic, solvent or chemical action— as distinguished from *adsorb*) अवशोषण करणे २ (commonly— as, to suck up) शोषणे, शोषून घेणे

absorbability, *n.* १ अवशोषणीयता (स्त्री.) २ शोषणीयता (स्त्री.)

absorbance = **absorbency**

absorbed, *adj.* १ अवशोषित २ शोषित, शोषून घेतलेला

absorbency, *n.* १ अवशोषकता (स्त्री.) २ शोषकता (स्त्री.)

absorbent, *adj.* १ अवशोषी, अवशोषणशील २ शोषणशील

n. १ अवशोषक (पु.) २ शोषक (पु.)

absorber, *n.* १ अवशोषक (पु.), अवशोषी (पु.) २ शोषक (पु.)

absorber circuit, अवशोषी परिपथ

absorptance, *n.* (the proportion of radiant energy absorbed before it reaches the further boundary of a layer of absorbing matter) अवशोषणांक (पु.)

absorptiometer, *n. Chem.* अवशोषणमापी (पु.)

absorption, *n.* १ (taking up by capillary, osmotic, chemical or solvent action— as distinguished from *adsorption*) अवशोषण (न.) *cf.* sorption २ (commonly) शोषण (न.)

absorption band, *Light* (a dark band in an absorption spectrum) अवशोषण पट्ट

absorption coefficient, अवशोषण गुणांक

absorption discontinuity, अवशोषण खंड

absorption edge, (a clear-cut long-wavelength boundary of an absorption band in an X-ray spectrum) अवशोषण सीमा

absorption factor = **absorptivity**

absorption spectrum, *Light* (as, system of absorption bands seen when a selectively absorbing substance is placed) अवशोषण पंक्ति (अवशोषण वर्णपंक्ति)

absorptive, *adj.* १ (tending to absorb) अवशोषी २ शोषणशील

absorptivity, *n.* (*also* **absorptive power**) अवशोषकता (स्त्री.)

abstract, *adj.* १ संक्षिप्त २ *Math., etc.* अमूर्त ३ (as, applied to sciences) केवल, शुद्ध

abstract number, अमूर्त संख्या

abundance, *n.* बहुलता (स्त्री.), बाहुल्य (न.)

abundance ratio, बहुलता अनुपात

abvolt, *n.* *Elec. Eng.* (the cgs electromagnetic unit of electrical potential and electromotive force) ॲबव्होल्ट (पु.)

a.c., (*also* **A.C.**) (*abbr.* of *alternating current*) ए. सी. (प्रत्यावर्ती धारा)

a.c. bell, ए. सी. घंटा (प्रत्यावर्ती धारा घंटा)

accelerant, *n.* (one that accelerates) त्वरक (पु.)

accelerate, *v.t. & i.* (to cause to undergo acceleration, esp. to increase the velocity of a body) त्वरण करणे, त्वरण होणे

accelerated, *adj.* त्वरणित

accelerated motion, त्वरणित गति

accelerating, *adj.* त्वरक, त्वरणी, त्वरण–

accelerating anode, त्वरक ॲनोड

accelerating chamber, त्वरण कक्ष

accelerating electrode, त्वरणी इलेक्ट्रोड

accelerating potential, *Thermionics* त्वरणी विभव

accelerating tube, त्वरण नलिका

acceleration, *n.* (the time rate of change of velocity as in speed or direction) त्वरण (न.)
cf. speed चाल, द्रुतता
velocity वेग
angular acceleration कोनीय त्वरण
linear acceleration रेखीय त्वरण, रेषीय त्वरण

acceleration due to gravity, (*also* **acceleration of gravity**) *Mech.* गुरुत्वीय त्वरण

accelerative, *adj.* त्वरणकारी, त्वरक–, त्वरण करणारा

accelerator, *n.* १ (as, a device) त्वरणित्र (न.) २ त्वरक (पु.)

accelerograph, *n.* *Seismol.* त्वरण आलेखी (पु.)

accelerometer, *n.* त्वरणमापी (पु.)

accept, *v.t.* १ स्वीकारणे २ ग्रहण करणे

acceptability, *n.* १ स्वीकार्यता (स्त्री.) २ ग्राह्यता (स्त्री.)

acceptable, *adj.* १ स्वीकार्य २ ग्राह्य

acceptance, *n.* १ स्वीकार (पु.), स्वीकृति (स्त्री.) २ ग्रहण (न.), ग्रहण करणे (न.)

acceptance region, स्वीकृति क्षेत्र

acceptor, *n.* ग्राही (पु.)

acceptor impurity, (as, an impurity in a semiconductor which may induce hole conduction) ग्राही अपद्रव्य, ग्राही अशुद्धि

accessory, *n.* उपसाधन (न.) *cf.* apparatus
adj. उपसाधक, सहायक

accident, *n.* १ अपघात (पु.) २ (as, an unforeseen or unexpected event) अभावित (न.)

accidental, *adj.* १ (as happening by chance) आकस्मिक २ अभावित

accidental error, (an error of observation that cannot be controlled) आकस्मिक त्रुटि

accommodate, *v.t.* (to adapt; to adjust; to make suitable; to harmonise or force into consistency) समायोजन करणे *cf.* adapt

accommodation, *n.* समायोजन (न.)
cf. adaptation अनुकूलन
adjustment अनुयोजन

accord, *n.* संवाद (पु.) *cf.* concord

accretion, *n.* (increase by external addition or accumulation) उपवृद्धि (स्त्री.) *cf.* addition

accumulable, *adj.* संचययोग्य

accumulate, *v.t. & i.* **संचय करणे, साचवणे, संचय होणे, साचणे**
accumulated, *adj.* **संचित, साचलेला**
accumulation, *n.* **संचय** (पु.), **संचयन** (न.), **साचणे** (न.)
accumulative, *adj.* **संचयी**
accumulator, *n.* *Elec. Eng.* (*also* called *secondary cell* or *storage cell* —an apparatus for storing energy) **संचायक** (पु.), **संचयी** (पु.)
accumulator box, **संचयी पेटी**
accumulator grid, **संचयी ग्रिड**
accumulator insulator, **संचायक रोधक**
accuracy, *n.* **अचूकता** (स्त्री.), **अचूकपणा** (पु.)
accurate, *adj.* (in exact conformity to truth or to some standard—it implies positive and careful fidelity to truth or fact) **अचूक** *cf.* precise
accurately, *adv.* **अचूकपणे, अचूक**
accurateness, *n.* **अचूकपणा** (पु.)
a.c.d.c. receiver, **ए. सी. डी. सी. ग्राही**
a.c. generator=**alternating-current generator**
achromatic, *adj.* (free from colour; *of a lens*— refracting light without dispersing it into its constituent colours) **अवर्णी, अवर्ण–**
achromatic lens, *Light* **अवर्णी भिंग**
achromatic prism, **अवर्णी प्रिझम**
acid, *n.* *Chem.* **आम्ल** (न.)
adj. १ **आम्ल–** २ (as, taste) **आम्ल** ३ *Geol.* **अधिसिलिक**
acidic, *adj.* १ *Chem.* **आम्लधर्मी** २ *Geol.* **अधिसिलिक**
acoustic=**acoustical,** *adj.* १ (of, relating to, adapted to, or affecting the sense of hearing or organs of hearing) **श्रवणविषयक** २ (of or relating to sound or sound waves) **ध्वनिविषयक, ध्वनि–** ३ (pertaining to the science of sound) **ध्वनिकीय**
acoustic conductivity, **ध्वनि वाहकता**
acoustic horn, **ध्वनि शृंग, ध्वनि शिंग**
acoustic impedance, (as, the ratio of sound-pressure amplitude to volume-velocity amplitude across a given surface in a medium transmitting sound) **ध्वनि संरोध**
acoustic interferometer, **ध्वनि व्यतिकरणमापी**
acoustic mode, **ध्वनि प्रकार**
acoustic radiating element, **ध्वनि प्रारी पृष्ठांश**
acoustic radiation, **ध्वनि प्रारण**
acoustic radiometer, **ध्वनि प्रारणमापी**
acoustic rarefaction, **ध्वनि विरलन**
acoustic reactance, *Acous.* **ध्वनि प्ररोध**
acoustic resistance, *Acous.* **ध्वनि रोध**
acoustics, *n.* १ (a science that treats the production, control, transmission, reception and effects of sound and the phenomena of hearing— with *sing. vb.*) **ध्वनिकी** (स्त्री.) २ (as, acoustic properties or peculiarities; as, acoustic environment — with *pl. vb.*) **श्रवणगुण** (पु.) ३ (as, planning, building, equipping, etc. with the object of achieving good results) **ध्वनिव्यवस्था** (स्त्री.)
acoustic scattering, **ध्वनि विकिरण**
a. c. plate resistance, **ए. सी. ॲनोड रोध**
a. c. resistance = **alternating-current resistance**
act, *v. t. & i.* १ (to exert power or influence; to produce an effect— oft. used with *on*) **क्रिया करणे, क्रिया होणे** २ (as, to produce a desired effect; as, to work) **कार्य करणे, कार्य होणे**

acting, *adj.* १ क्रिया करणारा २ कार्य करणारा
actinic, *adj.* (having photochemical properties or effects) (किरण) क्रियाशील
actinic ray, *Photog.* क्रियाशील किरण
actinism, *n. Photog.* (किरण) क्रियाशीलता (स्त्री.)
actinometer, *n. Photog* किरणक्रियामापी (पु.), ॲक्टिनोमीटर (पु.)
actinon, *n. Chem.* ॲक्टिनॉन (पु.)
action, *n.* १ (as, exertion of energy, power, etc.) क्रिया (स्त्री.)
cf. reaction १ अभिक्रिया २ प्रतिक्रिया
२ कार्य (न.)
action integral, क्रिया संकलक
action-reaction, *n.* (as, force) क्रिया-प्रतिक्रिया (स्त्री.) (क्रिया व प्रतिक्रिया बल)
action variable, क्रिया चल
activate, *v.t. & i.* (to render capable of reaction or to increase the reactivity of; to become active) सक्रियित करणे, सक्रियित होणे
activated, *adj.* सक्रियित
activated cathode, *Thermionics* सक्रियित कॅथोड
activated filament, *Thermionics* सक्रियित तंतु
activation, *n.* (an increase in the energy as of an atom or molecule, rendering it more reactive) सक्रियण (न.), सक्रियित होणे (न.)
activation energy, *Chem.* सक्रियण ऊर्जा
activator, *n.* १ (one that activates) सक्रियक (पु.) २ (as, an accelerator) त्वरणित्र (न.)
active, *adj.* १ (capable of acting or reacting esp. in some specific manner or with more than ordinary vigour) सक्रिय, क्रियाशील २ (as, a volcano) जागृत
active centre, सक्रिय केंद्र
active current, *Elec. Eng.* क्रियाशील धारा
active electrode, *Elec. Eng.* सक्रिय इलेक्ट्रोड
active force, सक्रिय बल
active material, सक्रिय पदार्थ
active power, *Elec. Eng.* सक्रिय शक्ति
active valence, (as, the valence which an element exhibits in any particular compound) क्रियाशील संयुजा
active voltage, *Elec. Eng.* सक्रिय व्होल्टता
active volt-ampere, *Elec. Eng.* सक्रिय व्होल्ट ॲम्पिअर
active wire, *Elec. Eng.* सक्रिय तार, कार्यकारी तार
activity, *n.* १ क्रिया (स्त्री.) २ (the quality or state of being active) सक्रियता (स्त्री.), क्रियाशीलता (स्त्री.) ३ (as, power) क्रियाशक्ति (स्त्री.) ४ *Nucleonics* (as, the rate of breakdown of atoms through radioactivity) क्रियाशक्ति (स्त्री.) ५ (as, thing to be done) कृति (स्त्री.) (as in : teacher's activity शिक्षक कृति)
actual, *adj.* प्रत्यक्ष, वास्तविक
actual force, प्रत्यक्ष बल, वास्तविक बल
actuality, *n.* वास्तविकता (स्त्री.)
actually, *adv.* प्रत्यक्षतः, वास्तविकपणे
adapt, *v.t.* (to make fit or suitable) अनुकूलन करणे (the term implies a suiting or fitting अनुकूलन by alteration or modification)
cf. accommodate समायोजन करणे
adjust अनुयोजन करणे
conform समनुरूप करणे, अभिसंगत करणे
reconcile मेळ घालणे, मेळ बसवणे
adaptability, *n.* अनुकूलनक्षमता (स्त्री.)
adaptable, *adj.* अनुकूलनक्षम

adaptation, *n.* **अनुकूलन** (न.) *cf.* accommodation
adapter, *n.* **अनुकूलक** (पु.)
adapter transformer, **अनुकूलक परिवर्तित्र**
adaptive, *adj.* **अनुकूली, अनुकूलन–**
adaptor = **adapter**
add, *v.t. & i.* १ *Math.* (usu. with *up*) **बेरीज करणे** २ **–ची भर घालणे**
addition, *n.* १ *Math.* **बेरीज** (स्त्री.) २ **भर** (स्त्री.)
cf. accretion उपवृद्धि
augmentation आवर्धन
enlargement परिवर्धन
increase वृद्धि, वाढ
increment संवृद्धि, वाढ
additive, *adj.* १ (admitting, involving or characterised by addition) **समावेशी** २ *Math.* **योगशील, योजी**
additive colour, **समावेशी वर्ण**
additive colour process, **समावेशी वर्ण प्रक्रिया**
additive constant, **योजी स्थिरांक**
additive property, **समावेशी गुणधर्म**
adequacy, *n.* १ **पर्याप्तता** (स्त्री.) २ **समुचितता** (स्त्री.)
adequate, *adj.* १ **पर्याप्त, पुरेसा** २ **समुचित**
adequately, *adv.* १ **पर्याप्त रीतीने, पुरेसे** २ **समुचित रीतीने**
adequateness, *n.* १ **पर्याप्तता** (स्त्री.) २ **समुचितता** (स्त्री.)
adhere, *v.i.* **आसंजित होणे**
adherent, *adj.* **आसंजी, आसंजक**
adhesion, *n.* **आसंजन** (न.)
cf. cohesion संसंजन
adhesive, *adj.* **आसंजनशील**
adiabat, *n.* (adiabatic curve) **समोष्ण वक्र** (पु.)
adiabatic, *adj.* (*of a process*—occurring without loss or gain of heat) **समोष्ण–** *n.* (*also* **adiabat**— i.e. adiabatic curve) **समोष्ण वक्र** (पु.)
adiabatical, *adj.* **समोष्णीय, समोष्ण–**
adiabatically, *adv.* **समोष्ण रूपाने, समोष्णीय रीतीने, समोष्णतः**
adiabatic change, (as, a change in volume and pressure without exchange of heat) **समोष्ण बदल**
adiabatic curve, **समोष्ण वक्र**
adiabatic demagnetisation, **समोष्ण विचुंबकन**
adiabatic expansion, *Heat & Thermodynamics* (an expansion of a substance or system of substances without gain or loss of heat by the substance or the system) **समोष्ण प्रसरण**
adiathermancy, *n.* (imperviousness to infrared radiation) **ऊष्माअपार्यता** (स्त्री.), **अंतस्तापहीनता** (स्त्री.)
adiathermanous, *adj.* **ऊष्माअपार्य, अंतस्तापहीन**
adjacent, *adj.* १ **सन्निध** २ **संलग्न, निकटवर्ती**
adjacent angles, **सन्निध कोन** (पु.अ.व.)
adjacent channel, **सन्निध प्रणाल**
adjacent channel interference, **सन्निध प्रणाल व्यतिकरण**
adjacent channel interference ratio, **सन्निध प्रणाल व्यतिकरण गुणोत्तर**
adjoin, *v.i.* **–ला लागून असणे**
adjoining, *adj.* १ **लागून असलेला** २ (touching or bounding at some point or some line; near in space) **संलग्न**
adjoint, *adj.* १ **संलग्न** २ *Math.* **आयुग्मी**
adjust, *v.t.* (to make correspondent or conformable; to *bring* to a true or effective relative position) **अनुयोजन करणे** (the term usu. suggests no significant alteration or modification but rather a *bringing* into correspondence or

harmony, prearranged or clearly possible but not quite achieved previously; अनु= after, orderly; योजन= applying; fixing; arrangement) *cf.* adapt

adjustable, *adj.* **अनुयोज्य**

adjustable ratio transformer, अनुयोज्य गुणोत्तर परिवर्तित्र

adjustable speed motor, *Elec. Eng.* **अनुयोज्य चाल चलित्र**

adjustable varying speed motor, अनुयोज्य परिवर्ती चाल चलित्र

adjusted, *adj.* **अनुयोजित**

adjusting, *adj.* **अनुयोजी, अनुयोजक** *n.* **अनुयोजन** (न.)

adjusting tool, अनुयोजी हत्यार

adjustment, *n.* **अनुयोजन** (न.) *cf.* accommodation

admit, *v. t. & i.* (to allow to enter; let in) **प्रवेश देणे, –चा प्रवेश होणे २ स्वीकार करणे ३** (to have space enough for) **–करिता जागा असणे**

admittable, *adj.* **१ प्रवेशयोग्य २ स्वीकार्य**

admittance, *n.* **१** *Elec. Eng.* (the reciprocal of impedance of a circuit) **संवहन** (न.) *cf.* conduction **२ प्रवेश्यता** (स्त्री.)

admix, *v.t.* **अधिमिश्रण करणे**

admixture, *n.* **अधिमिश्रण** (न.)

adopt, *v.t.* **१ स्वीकृत करणे २ अंगीकार करणे**

adopted, *adj.* **१ स्वीकृत २ अंगीकृत**

adoption, *n.* **१ स्वीकृति** (स्त्री.) **२ अंगीकार** (पु.)

adsorb, *v.t.* (to take up or hold by adsorption—as distinguished from *absorb*) **अधिशोषण करणे**

adsorption, *n.* (taking up by physical or chemical forces of the molecules of gases, of dissolved substances or of liquids by the surface of solids or liquids with which they are in contact—as distinguished from *absorption*) **अधिशोषण** (न.) *cf.* sorption

adsorption factor, अधिशोषण गुणक

advantage, *n.* **१ लाभ** (पु.) (as in: mechanical advantage यांत्रिक लाभ) **२ फायदा** (पु.)

adverse, *adj.* **१ अनिष्ट २ प्रतिकूल**

aecology = ecology

aeolotropic = anisotropic

aerate, *v.t.* **१** (to expose to air by passing air through) **वातन करणे २ वायुमिश्रण करणे**

aerated, *adj.* **१ वातित २ वायुमिश्रित**

aerated water, १ वातित जल २ वायुमिश्रित जल

aerating, *adj.* **१ वातन– २ वायुमिश्रण–**

aeration, *n.* **१ वातन** (न.) **२ वायुमिश्रण** (न.)

aerial, *n.* *Radio* (any exposed wire capable of radiating or receiving the energy to or from the electromagnetic wave) **एरिअल** (स्त्री.), **आकाशी** (स्त्री.) *adj.* **१ आकाशीय २ वातसंबंधी, हवेसंबंधी ३ विमानासंबंधी, हवाई, विमान–**

aerodrome, *n.* **विमानतळ** (पु.)

aerodynamics, *n.* (that part of the mechanics of fluids that deals with the dynamics of gases. Particularly, the study of forces acting upon bodies in motion in air) **वायुगतिकी** (स्त्री.)

aerology, *n.* (the study of the upper air, that part of the atmosphere removed from the effect of surface conditions) **वायुविज्ञान** (न.)

aeronautical *adj.* **वैमानिक, विमान–**

aeronautical engineering, विमान अभियांत्रिकी

aeronautics, *n.* (all activities concerned with aerial locomotion) **वैमानिकी** (स्त्री.)
aeroplane, *n.* (*also* airplane) **विमान** (न.)
aerostatics, *n.* (the branch of statics that deals with the equilibrium of gaseous fluids and of solid bodies immersed in them) **वायुस्थितिकी** (स्त्री.)
aether = **ether**
affect, *v.t.* (to have an effect on; to act on) **परिणाम करणे, –चा परिणाम होणे**
affinity, *n.* *Chem.* (the attractive force exerted in different degrees between substances or particles that causes them to enter into and remain in chemical combination— usu. used with *for*) **आसक्ति** (स्त्री.)
aftereffect, *n.* (as, an effect that follows its cause after an interval) **पश्चपरिणाम** (पु.), **पश्चात परिणाम** (पु.)
afterglow, *n.* *Photoelectronics* **पश्चप्रभा** (स्त्री.)
afterimage, *n.* *Optics* **पश्चप्रतिमा** (स्त्री.)
age, *n.* १ (as, a period of time in history or in the development) **युग** (न.) (as in : atomic age अणुयुग) *cf.* period २ *Geol.* (one of the divisions of geologic time usu. included in an epoch) **युग** (न.) *cf.* period ३ **आयु** (न.), **आयुर्मान** (न.)
ageing = **aging**
agency, *n.* (as, instrumentality, means) **साधन** (न.)
agent, *n.* (a substance capable of producing a certain effect as, chemical, physical or biological effect) **कारक** (पु.)
agglomerate, *v.t.* & *i.* (to gather into a mass or cluster; to collect or come together in a mass) **–चे संपिंडन होणे, संपिंडित होणे**
agglomerated, *adj.* **संपिंडित**
agglomeration, *n.* **संपिंडन** (न.)
aggregate, *n.* १ **समुच्चय** (पु.) २ *Math.* **एकुणात** (स्त्री.)
aggregation, *n.* **समुच्चयन** (न.)
aging, *n.* (*also* ageing) (a change in the properties of a substance with time; undergoing of change with the passage of time) **कालप्रभावन** (न.)
agitate, *v.t.* & *i.* **क्षोभ करणे, क्षोभ होणे**
agitated, *adj.* **क्षोभित**
agitation, *n* १ **क्षोभ** (पु.) २ (as, a process) **क्षोभण** (न.)
agonic, *adj.* **शून्यदिक्पाती, शून्यदिक्पात–**
agonic line, *Magn.* **शून्यदिक्पाती रेषा**
air, *n.* **हवा** (स्त्री.), **वात** (पु.)
air blast, **हवाझोत** (पु.)
air-blast circuit-breaker, (*also* called *air-blast switch*) *Elec. Eng.* **हवाझोत परिपथ वियोजी, हवाझोत स्विच**
air brake, *Eng.* **वात रोधक, वात ब्रेक**
air-break switch, (*also* called *air-break circuit-breaker*) *Elec. Eng.* **वात वियोजन स्विच, वात वियोजन परिपथ वियोजी**
air-cell, *n.* **वात कोष्ठ** (पु.)
air-compression, *n. Eng.* **वात संपीडन** (न.)
air-compressor, *n. Eng.* **वात संपीडक** (पु.)
air-condenser, *n.* १ **वात संघनित्र** (न.) २ *Radio* **वात संधारित्र** (न.)
air-condition, *v.t.* **वातानुकूलित करणे**
air-conditioned, *adj.* **वातानुकूलित**
air-conditioning, *n.* **वातानुकूलन** (न.)
air-cool, *v.t.* **वातशीतित करणे, –चे वातशीतन करणे**
air-cooled, *adj.* **वातशीतित**
air-cooling, *n.* **वातशीतन** (न.)

air-core, *adj.* (*also* **air-cored**) (having no magnetic material as iron in its magnetic circuit— used esp. of certain coils, solenoids or transformers) वातक्रोड–
air-core choke, वातक्रोड चोक
air-core coil, वातक्रोड कुंडल
air-cored = **air-core**
air-core transformer, वातक्रोड परिवर्तित्र
air duct, *Eng.* वात वाहिनी
air friction, वात घर्षण
air-friction damping, वात घर्षण अवमंदन
air-gap, *n. Elec. Eng., Eng., etc.* वात अंतराल (न.)
air injection, *Eng.* वात अंतःक्षेपण
air leak, वात गलन
airless, *adj.* वातविरहित
air manometer, वात दाबमापी
airplane = **aeroplane**
airproof, *adj.* हवारोधी
air-pump, *n.* हवापंप (पु.)
air-saturated, *adj.* वातसंतृप्त
airship, *n.* हवाई जहाज (न.)
airtight, *adj.* हवाबंद
airways, *n.pl.* विमानमार्ग (पु.अ.व.)
airworthy, *adj.* हवाई प्रवासक्षम
alarm, *n.* (*also* **alarum**) १ (भय, दोष वगैरे दर्शविणारी) सूचना (स्त्री.), भयसूचना (स्त्री.) दोषसूचना (स्त्री.) २ (घड्याळाचा) गजर (पु.)
alarm bell, भयसूचक घंटा, दोषसूचक घंटा
alarm circuit, भयसूचक परिपथ
alarm device, भयसूचक साधन
alarm fuse, भयसूचक वितळतार
alarm lamp, भयसूचक दीप, दोषसूचक दीप
alarum = **alarm**
algebra, *n.* बीजगणित (न.)
algebraic=**algebraical,** *adj.* बैजिक, बीजीय, बीज–

align, *v.t. & i.* (*also* **aline**) १ (to put into proper relative position or orientation; to be in or come into correct relative position) संरेखणे, संरेखित करणे, संरेखित होणे २ एका ओळीत आणणे, एकपंक्तिरचना करणे
aligned, *adj.* संरेखित
aligning, *adj.* संरेखी
aligning condenser, संरेखी संधारित्र
alignment, *n.* (*also* **alinement**) १ संरेखन (न). *cf.* arrangement २ *Math.* एकपंक्तिरचना (स्त्री.)
alike, *adj.* सारखा *cf.* similar
aline = **align**
alinement = **alignment**
alive, *adj.* (*also* **live**) *Elec.* जागृत
alkali, *n.* (*pl.* **alkalies** *or* **alkalis**) *Chem.* अल्क (पु.)
alkaline, *adj. Chem.* अल्कधर्मी, अल्क–
alkaline accumulator, *Elec. Eng.* अल्क संचायक
alkaline cell, अल्कधर्मी घट
alkalinity, *n. Chem.* अल्कधर्मिता (स्त्री.)
allotrope, *n.* (a form showing allotropy) अपरूप (न.)
allotropic, *adj.* अपरूपी, अपरूप–
allotropy, *n.* (*also* **allotropism**) *Chem.* (as, the property of certain substances existing in two or more modifications distinct in physical, and some chemical, properties) अपरूपता (स्त्री.) *cf.* polymorphism
allow, *v.t. & i.* (as, to permit) अनुमत करणे, अनुमत होणे
allowed, *adj.* अनुमत
allowed band, अनुमत पट्ट
alloy, *n. Chem. & Met.* संमिश्र (पु.) *v.t.* धातुमिश्रण करणे

alloying, *n.* *Met.* **धातुमिश्रण** (न.)
all-wave, *adj.* **सर्व तरंग–**
all-wave receiver, *Radio* **सर्व तरंग ग्राही**
all-wave tuning coil, **सर्व तरंग मेलन कुंडल**
alnico, *n.* (a ferromagnetic alloy used for making permanent magnets) **ॲलनिको** (पु.)
alpha, *n.* १ (*symbol* α *or* A) **आल्फा** (पु.) २ (as, alpha particle) **आल्फा कण** (पु.) ३ (as, alpha-ray) **आल्फा किरण** (पु.)
alpha counter, *Nucleonics* (complete apparatus for alpha-particle counting, including alpha-tube, amplifier, discriminator, scaler and recorder) **आल्फा गणित्र**
alpha cutoff, **आल्फा काट**
alpha particle, (*also* α-**particle**) **आल्फा कण** (α-कण)
alpha-particle spectrum, **आल्फा कण पंक्ति**
alpha radiation, **आल्फा प्रारण**
alpha radiator, **आल्फा प्रारी, आल्फा रेडिएटर**
alpha radioactivity, **आल्फा किरणोत्सारिता**
alpha-rays, *n. pl.* (*also* α-**rays**) **आल्फा किरण** (पु.अ.व.) (α-किरण)
alpha-rays straggling, **आल्फा किरणांचे विचरण**
alter, *v.t. & i.* १ **फेरफार करणे, फेरफार होणे** २ (commonly) **बदल करणें, बदल होणे**
alterable, *adj.* १ **फेरफारयोग्य** २ **बदलण्यायोग्य**
alteration, *n.* १ (the term suggests changes only in a single detail or characteristic without loss of identity or new essential character) **फेरफार** (पु.) *cf.* change २ **बदल** (पु.)
alternate, *adj.* **एकांतरित, एकांतर–, एक सोडून एक**
v.t. & i. **एकांतरित करणे, एकांतरित होणे**
alternate channel interference, **एकांतर प्रणाल व्यतिकरण**
alternately, *adv.* **एकांतरित रीतीने, आलटून पालटून**
alternating, *adj.* १ **एकांतर–** २ *Elec.* **प्रत्यावर्ती**
alternating current, (*abbr.* **a.c.** *or* **A.C.**) *Elec. Eng.* (an electric current the direction of flow of which alternates in direction, etc.) **प्रत्यावर्ती धारा**
cf. direct current दिष्ट धारा
alternating-current bell = **a.c. bell**
alternating-current bridge, **प्रत्यावर्ती धारा सेतु**
alternating-current dynamo, **प्रत्यावर्ती धारा विद्युतजनित्र, प्रत्यावर्ती धारा डायनामो**
alternating-current electromagnet, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा विद्युतचुंबक**
alternating-current exciter, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा उत्तेजित्र**
alternating-current generator, (*also* **a.c. generator**) *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा जनित्र** (ए. सी. जनित्र)
alternating-current motor, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा चलित्र**
alternating-current relay, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा रिले**
alternating-current resistance, (*also* called *effective resistance*) (the ratio of the average power dissipated to the square of the effective current in a conductor carrying an alternating current) **प्रत्यावर्ती धारा रोध**
alternating-current series motor, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा एकसरी चलित्र**
alternating-current transformer, *Elec. Eng.* **प्रत्यावर्ती धारा परिवर्तित्र**

alternating gradient focusing, **प्रत्यावर्ती प्रवणता नाभीयन**

alternating magnetic dipole, **प्रत्यावर्ती चुंबकीय द्विध्रुव**

alternation, *n.* १ **एकांतरण** (न.) २ **प्रत्यावर्तन** (न.)

alternative, *adj.* १ **वैकल्पिक** २ **पर्यायी** *n.* १ (as, a choice between two things) **विकल्प** (पु.) २ (as, one or more than two possibilities) **पर्याय** (पु.)

alternatively, *adv.* १ **एक सोडून एक** २ **आलटून पालटून, विकल्पाने**

alternator, *n. Elec. Eng.* **प्रत्यावर्तित्र** (न.), **ऑल्टरनेटर** (पु.)

altimeter, *n.* (an aneroid barometer used for measuring altitude by the decrease in atmospheric pressure with height) **उंचीमापी** (पु.)

altitude, *n.* १ (as, vertical elevation of an object above a given level) **उंची** (स्त्री.), **उच्चता** (स्त्री.) *cf.* height २ *Astron.* (the *angular* elevation of a celestial object above the horizon measured by the arc of a vertical circle intercepted between the object and the horizon) **उन्नतांश** (पु.) ३ (as, height in feet or metres above sea-level) **(समुद्रसपाटीपासून) उंची** (स्त्री.)

aluminium-anode cell, *Elec. Eng.* **अल्युमिनिअम ॲनोड घट**

aluminium-leaf electroscope, **ॲल्युमिनिअम पत्र विद्युतदर्शी**

amalgam, *n. Chem.* (mixture of a metal with mercury) **पारदमिश्र** (न.) (पारद= पारा)

amateur, *n.* **अव्यवसायी** (पु.)
adj. **अव्यवसायी–**

amateur band, (one of the bands of frequencies used by radio amateurs for communication) **अव्यवसायी पट्ट**

amber, *n. Min.* **ॲम्बर** (न.)

ammeter, *n.* (*also* **amperemeter**) *Elec.* (an instrument for measuring electric current in amperes) **ॲम्पिअरमापी** (पु.), **ॲमीटर** (पु.)

hot-wire ammeter **उष्ण तार ॲम्पिअरमापी, उष्ण तार ॲमीटर**

moving-coil ammeter **चल कुंडल ॲम्पिअरमापी, चल कुंडल ॲमीटर**

moving-iron ammeter, **चल लोह ॲम्पिअरमापी, चल लोह ॲमीटर**

ammeter shunt, *Elec. Eng.* **ॲमीटर पार्श्वपथ**

amorphous, *adj.* १ (without real or apparent crystalline form; without crystal structure— as opposed to *crystalline*) **अस्फटिकी, अस्फटिक–** २ (having no determined form) **अनियतरूप** ३ (shapeless, formless) **अनाकृति–**

amorphous substance, **अस्फटिक पदार्थ**

amp, *Elec. Eng.* (*abbr.* of *ampere*) **ॲम्प**

amperage, *n. Elec. Eng.* (the strength of electric current expressed in amperes) **ॲम्पिअरता** (स्त्री.)

ampere, *n. Elec. Eng.* (*abbr.* **A** *or* **a** *or* **amp**) (after French physicist Ampere—a unit of intensity of electric current) **ॲम्पिअर** (पु.)

ampere-balance, *n. Elec. Eng.* **ॲम्पिअर तुला** (स्त्री.)

ampere-conductors, *n. pl.* (*also* **ampere-wires**) *Elec. Eng.* **ॲम्पिअर वाहके** (पु.अ.व.)

ampere-hour, *n. Elec. Eng.* (a practical unit of quantity of electricity) **ॲम्पिअर तास** (पु.)

ampere-hour capacity, *Elec. Eng.* **ॲम्पिअर तास क्षमता**

ampere-hour efficiency, *Elec. Eng.* **ॲम्पिअर तास कार्यक्षमता**

ampere-hour meter, *Elec. Eng.* (a meter which records the ampere-hours flowing in a circuit) **ॲम्पिअर तासमापी**

amperemeter = ammeter

ampere-minute, *n. Elec. Eng.* **ॲम्पिअर मिनिट** (न.)

ampere-second, *n. Elec. Eng.* **ॲम्पिअर सेकंद** (पु.)

Ampere's law, *Elec. Eng.* **ॲम्पिअरचा सिद्धांत**

Ampere's rule, *Elec. Eng.* (a simple rule for remembering the direction of a magnetic field due to a current) **ॲम्पिअरचा नियम**

Ampere's theory of magnetisation, *Elec. Eng.* (a theory based on the assumption that the magnetic property of a magnet is due to currents circulating in the molecules of the magnet) **ॲम्पिअरचा चुंबकन सिद्धांत**

ampere-turn, *n.* (*abbr.* a.t. *or* A.T.) *Elec. Eng.* (a unit of magnetomotive force—as, of a coil or winding in ampere-turns) **ॲम्पिअर वेढा** (पु.)

ampere-wires = ampere-conductors

amplification, *n.* (an act or product of amplifying; as, enlargement) **प्रवर्धन** (न.)
- **cascade amplification सोपानी प्रवर्धन**
- **class-A amplification A-वर्ग प्रवर्धन**
- **class-B amplification B-वर्ग प्रवर्धन**
- **class-C amplification C-वर्ग प्रवर्धन**
- **linear amplification रेखीय प्रवर्धन**
- **power amplification शक्ति प्रवर्धन**

amplification coefficient = amplification factor, *Thermionics* (*symbol* μ) **प्रवर्धनांक** (पु.) (सं. μ)

amplified, *adj.* **प्रवर्धित**

amplifier, *n. Elec. Comm.* **प्रवर्धी** (पु.)
- **balanced amplifier संतुलित प्रवर्धी**
- **bandwidth amplifier पट्टरुंदी प्रवर्धी**
- **bidirectional amplifier द्विदिशिक प्रवर्धी**
- **booster amplifier वर्धक प्रवर्धी**
- **bridging amplifier सेतु प्रवर्धी**
- **broad-band amplifier विस्तृतपट्ट प्रवर्धी**
- **buffer amplifier उभयरोधी प्रवर्धी, बफर प्रवर्धी**
- **cascade amplifier सोपान प्रवर्धी**
- **cathode-follower amplifier कॅथोड अनुगामी प्रवर्धी**
- **direct-coupled amplifier सरल युग्मित प्रवर्धी**
- **double-tuned amplifier द्विमेलित प्रवर्धी**
- **driver amplifier चालक प्रवर्धी**
- **grid-modulated amplifier ग्रिड आपरिवर्तित प्रवर्धी**
- **inductance-capacitance coupled amplifier प्रेरितता-धारिता युग्मित प्रवर्धी**
- **inductively-coupled amplifier प्रेरितत: युग्मित प्रवर्धी**
- **intermediate frequency amplifier मध्य वारंवारता प्रवर्धी**
- **inverted amplifier पर्यस्त प्रवर्धी**
- **limiting amplifier सीमाकारी प्रवर्धी**
- **line amplifier रेखा प्रवर्धी**
- **linear-voltage amplifier रेखीय व्होल्टता प्रवर्धी**
- **low-frequency amplifier नीच वारंवारता प्रवर्धी**
- **magnetic amplifier चुंबकीय प्रवर्धी**
- **multistage amplifier बहुपद प्रवर्धी**

power amplifier शक्ति प्रवर्धी
push-pull amplifier कर्षापकर्षी प्रवर्धी, पुश-पुल प्रवर्धी
radio-frequency amplifier रेडिओ वारंवारता प्रवर्धी
stage amplifier पद प्रवर्धी
travelling-wave amplifier प्रगामी तरंग प्रवर्धी
triode amplifier ट्रायोड प्रवर्धी
tuned amplifier मेलित प्रवर्धी
voltage amplifier व्होल्टता प्रवर्धी

amplify, *v.t.* (to utilise as, the input of voltage, current or power so as to obtain an output of greater magnitude) प्रवर्धित करणे, -चे प्रवर्धन होणे

amplifying, *adj.* प्रवर्धनी, प्रवर्धन-

amplifying unit, प्रवर्धनी घटक उपकरण

amplitude, *n.* १ (the maximum value of a periodically varying quantity during a cycle; e.g. the maximum displacement from its position of rest of a vibrating particle, or the maximum value of an alternating current) परमप्रसर (पु.), आयाम (पु.) २ *Math.* (angle, or argument of a complex number) कोनांक (पु.)

amplitude distortion, *Elec.* परमप्रसर विकृति, आयाम विकृति

amplitude factor, (*also* crest factor *or* peak factor) *Elec. Eng.* आयामांक (पु.)

amplitude frequency response characteristic, आयाम वारंवारता प्रतिसाद लक्षण

amplitude-modulated detector, आयाम आपरिवर्तित संसूचक

amplitude-modulated noise, आयाम आपरिवर्तित कुरव

amplitude modulation, *Radio* आयाम आपरिवर्तन

amplitude modulation receiver, आयाम आपरिवर्तन ग्राही

amplitude of vibration, कंपन आयाम, कंपनाचा आयाम

amplitude resonance, आयाम संस्पंदन

amplitude response, आयाम प्रतिसाद

amplitude selector, आयाम वरणित्र

a.m.u. = atomic mass unit

analogous, *adj.* सदृश *cf.* similar

analogy, *n.* सादृश्य (न.)

analysable, *adj.* विश्लेषणीय

analyse, *v.t.* विश्लेषण करणे

analysed, *adj.* विश्लेषित

analyser, *n.* विश्लेषक (पु.)

analysis, *n.* विश्लेषण (न.)

analytic = **analytical,** *adj.* वैश्लेषिक, विश्लेषी, विश्लेषण-

analytical geometry, वैश्लेषिक भूमिति

analytical method, विश्लेषण पद्धति

anastigmatic *adj.* (*also* anastigmat) *Optics* (not astigmatic—used esp. of lenses that are able to form approximately point images of object points) अनबिंदुक (अन्+अबिंदुक) (अनबिंदुक नाभि-)

anastigmatic lens, अनबिंदुक भिंग

anastigmatism, *n.* *Optics* अनबिंदुकता (स्त्री.) (अनबिंदुक नाभिता)

anchor ring, (लंगराचे वगैरे) कडे (न.)

Anderson's bridge, *Elec. Eng.* अँन्डरसन ब्रिज, अँन्डरसन सेतु

anemometer, *n.* (an instrument for measuring the velocity of the wind) पवनमापी (पु.)

aneroid, *adj.* (containing no liquid or actuated without the use of liquid) निर्द्रव- *n.* (an aneroid barometer) निर्द्रव हवादाबमापी (पु.)

aneroid barometer, निर्द्रव हवादाबमापी
angle, *n. Math.* कोन (पु.) (अ. व. कोन)
angle of aberration, *Astron.* विपथन कोन
angle of arrival, (the angle between the line of propagation of a radio wave and the earth's surface at the point of reception) आगमन कोन
angle of contact, स्पर्श कोन
angle of declination, दिक्पात कोन
angle of deviation, *Light* विचलन कोन
angle of dip, *Geol.* नति कोन, नमन कोन
angle of divergence, अपसरण कोन
angle of elevation, उन्नति कोन, उन्नमन कोन
angle of emergence, *Optics* निर्गमन कोन
angle of friction, *Eng.* घर्षण कोन
angle of helix, हेलिक्स कोन
angle of impact, आघात कोन
angle of incidence, *Acous., Light* आपतन कोन
angle of lag, *Elec. Eng.* पश्चता कोन
angle of lead, *Elec. Eng.* अग्रता कोन
angle of minimum deviation, *Light* न्यूनतम विचलन कोन
angle of polarisation, *Light* ध्रुवण कोन
angle of projection, प्रक्षेप कोन
angle of reflection, *Acous., Light* परावर्तन कोन
angle of refraction, *Light* अपवर्तन कोन
angle of repose, १ (*also* **angle of rest**) (the angle that the plane of contact between two bodies makes with the horizontal when the upper body is just on the point of sliding) विश्राम कोन २ (the angle whose tangent is the coefficient of friction between two bodies) घर्षण कोन
angle of revolution, परिक्रमण कोन
angle of rotation, घूर्णन कोन
angle of slip, सर्पण कोन
angle of torsion, (*also* **angle of twist**) *Mech.* मोटन कोन
angle of total reflection, पूर्ण परावर्तन कोन
angle of twist = angle of torsion
angle straggling, (as, the variation in the direction of motion of particles after passing through a certain thickness of matter) कोन विचरण
Angstrom unit, (named after the Swedish physicist, A. J. Angstrom— the unit employed for expressing the wavelengths of light, ultra-violet radiations and X-rays) अँगस्ट्रॉम एकक (सं. A किंवा A.U.)
angular, *adj.* कोनीय
angular acceleration, कोनीय त्वरण
angular deviation, कोनीय विचलन
angular displacement, कोनीय विस्थापन
angular motion, कोनीय गति
angular resolution, कोनीय वियोजन
angular velocity, कोनीय वेग
anion, *n. Elec., etc.* (in an electrolyte, the ion which carries the negative charge and which migrates towards the anode under the influence of an applied potential difference — opposed to *cation*) अॅनायन (पु.)
anisotropic, *adj.* (*also* **anisotropous** *or* **aeolotropic**) (exhibiting properties as, velocity of light transmission, conductivity of heat or electricity, compressibility, with different values when measured along axes in different directions) विषमदैशिक, विषमदिक
anisotropism, *n.* विषमदैशिकता (स्त्री.)
anisotropous=anisotropic
anneal, *v.t.* (to heat and then cool slowly) अनुशीतन करणे, सावकाश निववणे

annealing, *n.* अनुशीतन (न.), सावकाश निववणे (न.)

annealing chamber, अनुशीतन कक्ष

annihilate, *v.t.* १ (as, to destroy totally, to reduce to nothing) नाशन करणे २ (to cause to be of no effect, nullify) परिशून्यन करणे

annihilation, *n.* १ नाशन (न.) २ परिशून्यन (न.)

annihilation of matter = dematerialisation

annular, *adj.* (of or relating to a ring, forming a ring; shaped like a ring) वलयाकृति–, कंकणाकृति–

annular eclipse, *Astron.* कंकणाकृति ग्रहण

annular magnetic spectrograph, वलयाकृति चुंबकीय पंक्तिलेखी

anode, *n. Elec.* १ (the electrode at which electrons leave a device to enter the external circuit— opposed to *cathode*) ॲनोड (पु.) २ *Thermionics* (*also* called *plate*— any electrode in a thermionic tube which acts as a collector of electrons) ॲनोड (पु.)

anode bend rectification, (*also* **anode rectification**) *Radio, Thermionics* (rectification dependent on the curvature of the anode-current versus grid-voltage characteristic) ॲनोड नमन दिष्टकरण

anode bend rectifier, ॲनोड नमन दिष्टकारी

anode current, (*also* **plate current**) *Thermionics* (the current flowing to the anode of a multi-electrode thermionic tube) ॲनोड धारा

anode effect, *Elec. Eng.* (a term used in electrolysis to denote the sudden drop in current due to the formation of a film of gas on the surface of the anode) ॲनोड परिणाम

anode feed, ॲनोड भरण

anode input power, ॲनोड निविष्टि शक्ति

anode load, ॲनोड भार

anode modulation, *Radio* (*also* **plate modulation**) ॲनोड आपरिवर्तन

anode modulator, ॲनोड आपरिवर्तित्र

anode rectification = anode bend rectification

anodic, *adj.* (of, at, or relating to an anode —opposed to *cathodic; of a chemical element*— tending to form an anode in an electrochemical cell in relation to another element) ॲनोडी

anodise, *v.t.* (to subject as a metal to electrolytic action by making it the anode of a cell before coating with a protective or decorative film) ॲनोडन करणे

anodising, *adj.* ॲनोडनकारी

anomalous, *adj.* (as, deviating from a general rule, method or analogy or from the strict characteristics of the type) असंगत

anomalous behaviour, असंगत वर्तन

anomalous behaviour of water, पाण्याचे असंगत वर्तन

anomalous dispersion, *Light* असंगत अपस्करण

anomalous expansion of water, पाण्याचे असंगत प्रसरण

anomalous magnetisation, *Elec. Eng.* (an irregular distribution of magnetisation in which consequent poles exist as well as two main poles) असंगत चुंबकन

anomalous valence, (as, an exceptional valence) असंगत संयुजा

anomaly, *n.* असंगति (स्त्री.)

ante—, *pfx.* (before) –पूर्व

antechamber, *n. Eng.* (*also* called *precombustion chamber*) अंतःकक्ष (पु.)

antenna, *n.* (*pl.* **antennae** *or* **antennas**) *Radio* (*also* called *aerial*) (an elevated and/or extended system of conductors used for the transmission and/or reception of electromagnetic waves) **अॅन्टेना** (पु.), **आकाशग** (पु.)

artificial antenna = dummy antenna **कृत्रिम अॅन्टेना, कृत्रिम आकाशग**

beam antenna **शलाका अॅन्टेना, शलाका आकाशग**

dipole antenna **द्विध्रुव अॅन्टेना, द्विध्रुव आकाशग**

directional antenna **दिशात्मक अॅन्टेना, दिशात्मक आकाशग**

grounded antenna **भूमिस्थ अॅन्टेना, भूमिस्थ आकाशग**

half-wave antenna **अर्धतरंग अॅन्टेना, अर्धतरंग आकाशग**

loop antenna **वलय अॅन्टेना, वलय आकाशग**

receiving antenna **ग्राही अॅन्टेना, ग्राही आकाशग**

resistance antenna **रोध अॅन्टेना, रोध आकाशग**

sending antenna = transmitting antenna **पारेषी अॅन्टेना, पारेषी आकाशग**

uniphase antenna **एकप्रावस्था अॅन्टेना, एकप्रावस्था आकाशग**

antenna array, *Radio* (*also* called *beam antenna*) (a group of two or more antennae spatially arranged to have particular directional radiating and/or receiving properties) **अॅन्टेना विन्यास, आकाशग विन्यास**

antennae, *n. pl.* (*sing.* antenna) **अॅन्टेना** (पु.अ.व.), **आकाशग** (पु.अ.व.)

antenna effect, *Radio* (the action of a loop antenna in picking up signals from directions in which it is not normally responsive, due to asymmetrical distribution of capacitance to earth) **आकाशग परिणाम**

antenna slot, **आकाशग खाच**

antenna system, *Radio* (the whole of the equipment of a radio transmitter or receiver associated with the antenna-to-earth circuit) **अॅन्टेना संहति**

anti—, *pfx.* १ (of the same kind but situated opposite; exerting energy in opposite direction, etc.; one that is opposite in kind to) **प्रति–** २ **–निवारक, –विघातक, –विरोधी, –प्रतिबंधक**

anticathode, *n.* **प्रतिकॅथोड** (पु.)

anticlockwise, *adj.* or *adv.* (*also* **counter-clockwise**) **प्रतिघटि** (short for प्रतिघटिवत, घटि=clock)

anticoincidence, *n.* **प्रतिसंपात** (पु.)

anticoincidence circuit, **प्रतिसंपाती परिपथ**

anticyclone, *n.* **प्रतिवात्या** (पु.)

antiferromagnetism, *n.* **प्रतिफेरो चुंबकत्व** (न.)

antineutrino, *n.* *Nucleonics* (particle presumed to be emitted during radioactive decay by positron emission or electron capture) **प्रतिन्यूट्रिनो** (पु.)

antineutron, *n.* *Nucleonics* (recently discovered particle which can mutually annihilate a neutron, with the evolution of vast energy) **प्रतिन्यूट्रॉन** (पु.)

antinode, *n.* *Acous.*, *Radio*, *etc.* **प्रतिनिस्पंद** (पु.)

antiparticle, *n.* **प्रतिकण** (पु.)

antiperiodic, *adj.* १ **प्रतिआवर्ती** २ **प्रतिआवर्त–**

antipode, *n.* १ (on a sphere, e.g. the earth, points on the surface at either extremity of a diameter) **प्रतिविन्यासी** (पु.) २ *Math.* **प्रतिव्यासांत** (पु.)

antiproton, *n. Nucleonics* (negative proton postulated for some time and recently demonstrated) **प्रतिप्रोटॉन** (पु.)

antiresonance, *n.* **प्रतिसंस्पंदन** (न.)

antiresultant, *adj.* **प्रतिपरिणामी**

anti-stokes line, (a spectrum line of radiation not conforming to Stokes' law) **प्रतिस्टोक्स रेषा**

antisymmetric, *adj.* **प्रतिसममित**

antisymmetrical wave-function, **प्रतिसममित तरंगफल**

aperiodic, *adj.* १ **अनावर्ती** २ **अनावर्त–**

aperiodicity, *n.* १ **अनावर्तिता** (स्त्री.) २ **अनावृत्तिता** (स्त्री.)

aperture, *n.* १ **छिद्र** (न.) २ *Optics* (as, any opening through which radiation or particle fluxes may pass) **द्वारक** (न.)

aperture compensation, **छिद्र प्रतिपूरण**

aperture distortion, **छिद्र विरूपण**

apex, *n.* (the top or pointed end of anything) **अग्र** (न.), **शिखाग्र** (न.) *cf.* vertex

aplanat, *n. Optics* (an aplanatic lens) **अविपथी भिंग** (न.)

aplanatic, *adj. Optics* (said of an optical system which produces an image free from spherical aberration) **अविपथी** (गोलीय विपथनरहित)

aplanatic focus, **अविपथी नाभि**

aplanatic lens = **aplanat**

aplanatism, *n.* **अविपथनता** (स्त्री.)

apochromatic, *adj. Optics* (said of a microscope objective in which spherical and chromatic aberrations have been corrected with the greatest possible completeness) **अतिअवर्णी**

apochromatic lens, **अतिअवर्णी भिंग**

A-position, *n. Magn.* (i.e. end-on position) **A-स्थिति** (स्त्री.) (अग्र आस्थिति)

apparatus, *n.* **उपकरण** (न.), **उपकरण संच** (पु.)

cf. accessory उपसाधन
appliance उपयंत्र
contrivance यंत्रक
device साधन
gadget कळयंत्र
implement अवजार
instrument उपकरण
tool हत्यार

apparent, *adj.* **आभासी**

apparent brightness, **आभासी द्युति**

apparent doublet, **आभासी द्विक**

apparent expansion, *Heat & Thermodynamics* **आभासी प्रसरण**

apparently, *adv.* **वरवर पाहता, आभासी रीत्या**

apparent magnitude, *Astron.* **आभासी प्रत**

apparent motion, **आभासी गति**

apparent power, *Elec. Eng.* (a term occasionally used to denote the volt-amperes in an a.c. circuit) **आभासी शक्ति**

apparent solubility, **आभासी द्रावणीयता**

appear, *v.i.* १ **उपस्थित होणे** २ **दिसून येणे** ३ **प्रकट होण**

appearance, *n.* १ **उपस्थिति** (स्त्री.) २ (as, what something appears to be) **स्वरूप** (न.), **दिसून येणे** (न.) ३ **प्रकट होणे** (न.)

Appleton layer, (*also* called *F-layer*) *Radio* (after Sir Edward Appleton, Eng. physicist) **ॲपलटन स्तर**

appliance, *n.* १ **उपयंत्र** (न.) *cf.* apparatus २ (as, device) **साधन** ३ (as, instrument) **साधित्र** (न.)

application, *n.* १ (act of applying) **प्रयुक्ति** (स्त्री.), **प्रयुक्त करणे** (न.) २ (something applied or used in applying or capacity of being practically applied or used) **उपयोजन** (न.)

applied, *adj.* १ **प्रयुक्त** २ (as, opposed to *pure*) **उपयोजित** (as in : applied chemistry उपयोजित रसायनशास्त्र)

apply, *v.t. & i.* १ (to bring into action; to put into effect) **प्रयुक्त करणे, प्रयुक्त होणे, लागू करणे, लावणे, लागू होणे** २ (to use or employ for particular purpose) **उपयोजन करणे**

approximate, *adj.* **निकट, जवळजवळ, अदमासे**

v.t. & i. १ (to bring near or close to; to come close) **आसन्न करणे, आसन्न होणे, निकट होणे** २ (to come near *to*) **जवळपास येणे, जवळपास होणे**

approximate estimation, निकट प्राक्कलन

approximately, *adv.* **निकटतः, जवळजवळ, अदमासे**

approximation, *n.* १ **निकटन** (न.) २ (as, rough approximation) **स्थूलमान** (न.)

aqueous humour, *Anat.* (of an eyeball) **नेत्रोद** (न.)

Arago's disc, अॅरगो चकती

Arago's rotations, *Elec. Eng.* **अॅरगो घूर्णने** (न.अ.व.)

arbitrary, *adj.* **यादृच्छिक**

arbitrary constant, यादृच्छिक स्थिरांक

arc, *n.* १ (as, a luminous discharge of electricity through an ionised gas) **प्रज्योत** (स्त्री.) *cf.* flame २ *Math.* (as, a portion of a circle or of any other conic section) **चाप** (पु.)

arc brazing, प्रज्योत पिञ्झाळण

arc-control device, *Elec. Eng.* **प्रज्योत नियंत्रण साधन**

arc discharge, प्रज्योत विमोच (विद्युन्मोच)

arc furnace, *Elec. Eng.* **प्रज्योत भट्टी**

Archimedes' principle, आर्किमिडिजचे तत्त्व

architectural engineering, वास्तु अभियांत्रिकी

arc-lamp, *n.* **प्रज्योति** (स्त्री.)

arc rectifier, *Elec. Eng.* **प्रज्योत दिष्टकारी**

arc spectrum, *Light* (a spectrum originating in non-ionised atoms of an element) **प्रज्योत पंक्ति** *cf.* spark spectrum

arc voltage, *Elec. Eng.* **प्रज्योत व्होल्टता**

arc welding, *Elec. Eng.* **प्रज्योत वितळजोड, प्रज्योत वितळजोड लावणे**

area, *n.* १ (any particular extent of space or surface, etc.) **क्षेत्र** (न.) २ *Math.* (as, a surface measure— it applies to things measurable in two dimensions or directions only) **क्षेत्रफळ** (न.) *cf.* magnitude

areal, *adj.* १ (of, relating to, or involving an area) **क्षेत्रीय** २ **क्षेत्रफलीय**

areal velocity, *Astron., etc.* **क्षेत्रीय वेग**

Argand diagram, *Elec. Eng., Math.* (after Jean Robert Argand, Fr. mathematician) **आरगँन आकृति**

argument, *n. Math.* १ (as, the angle that fixes the direction of complex number) **कोनांक** (पु.) २ (as, one of the independent variables upon whose value that of a function depends) **चलनांक** (पु.), **चलमूल्य** (न.)

arithmetic, *n.* **अंकगणित** (न.)

arithmetic=arithmetical, *adj.* **अंकगणितीय, गणित—**

arithmetically, *adv.* **अंकगणितीय दृष्टया, गणित दृष्टया**

arithmetic mean, *Math.* (a quantity formed by adding quantities together in any order and then dividing by their number) **गणित माध्य, समांतर माध्य**

arithmetic progression, *Math.* **गणित श्रेढी, समांतर श्रेढी**

arithmetic unit, **गणित एकक**

arm, *n.* **भुजा** (स्त्री.), **बाहु** (पु.)

armature, *n. Elec.* (as, a moving part in a magnetic circuit) **आर्मेचर** (न.)

armature coil, *Elec. Eng.* **आर्मेचर कुंडल**

armature reaction, *Elec. Eng.* (the magnetomotive force produced in the magnetic circuit of an electric machine by the armature currents) **आर्मेचर प्रतिक्रिया**

arm of a force, **बलभुजा** (स्त्री.)

arm of an angle, **कोनभुजा** (स्त्री.)

arrange, *v.t.* १ (to put in correct, convenient or desired order; to adjust properly) **मांडणी करणे, रचना करणे** २ **व्यवस्था करणे**

arranged, *adj.* १ **मांडणी केलेला, रचना केलेला** २ **व्यवस्था केलेला**

arrangement, *n.* १ (the act or action of arranging or putting in correct, convenient or desired order) **मांडणी** (स्त्री.), **रचना** (स्त्री.)

cf. alignment (*or* alinement) संरेखन
array विन्यास
configuration आविन्यास
constitution घटना, घडण
structure संरचना

२ **व्यवस्था** (स्त्री.)

arrangement in parallel, *Elec.* **समांतर मांडणी** (समांतर परिपथसरयुक्त मांडणी)

arrangement in series, *Elec.* **एकसरी मांडणी** (एक परिपथसरयुक्त मांडणी)

array, *n.* १ (as, a regular and imposing grouping or arrangement) **विन्यास** (पु.) *cf.* arrangement २ *Math. & Stat.* (as, a number of mathematical elements arranged in rows and columns) **मांडणी** (स्त्री.) ३ *Radio* (as, antenna array) **अँन्टेना विन्यास** (पु.), **आकाशग विन्यास** (पु.)

v.t. **विन्यास करणे, विन्यसित करणे**

arrayed, *adj.* **विन्यसित**

arrest, *v.t.* (as, to put a stop to a process or movement) **थोपवणे, खुंटवणे, अटकाव करणे**

arrested, *adj.* **थोपवलेला, खुंटवलेला, खुंटलेला, अटकाव केलेला**

arrester, *n.* (*also* **arrestor**) **रक्षक** (पु.) (as in : lightning arrester तडित रक्षक)

arrival, *n.* **आगमन** (न.)

arrow, *n.* (as, a mark to indicate direction as in vectors, etc.) **बाण** (पु.) (→)

artifice, *n.* **युक्ति** (स्त्री.)

artificial, *adj.* **कृत्रिम**

artificial antenna, *Radio* (*also* dummy antenna) **कृत्रिम अँन्टेना, कृत्रिम आकाशग**

artificial disintegration, (transmutation of nonradioactive substances brought a by the bombardment of the nuclei of their atoms by high-velocity particles) **कृत्रिम विघटन**

artificial horizon, **कृत्रिम क्षितिज**

artificial lines, *Elec. Comm.* **कृत्रिम तारमार्ग** (पु.अ.व.)

artificially, *adv.* **कृत्रिम रीत्या**

artificial magnet, **कृत्रिम चुंबक**

artificial radioactivity, (*also* **induced radioactivity**) (the radioactivity of artificially produced *radioelements*) **प्रेरित किरणोत्सारिता, कृत्रिम किरणोत्सारिता**

asbestos, *n.* (*also* asbestus) **अॅसबेस्टॉस** (पु.)
ascend, *v.t. & i.* **आरोहण करणे, वर चढणे, वर जाणे, चढणे**
ascending, *adj.* १ **आरोही** २ **चढता**
ascending order, **आरोही क्रम**
ascent, *n.* १ **आरोह** (पु.), (as, a process) **आरोहण** (न.) २ **चढ** (पु.), **चढण** (स्त्री.)
aspheric=**aspherical**, *adj.* **अगोलीय**
aspherical lens, **अगोलीय भिंग**
aspiration, *n.* (as, the removal of fluids or gases from the body by suction) **चूषण** (न.)
aspiration thermometer, **चूषण तापमापी**
aspirator, *n. Chem.* (a device for drawing a stream of air or liquid through an apparatus by suction) **चूषित्र** (न.)
assay, *v.t.* **धातुपरीक्षा करणे**
associate, *v.t. & i.* १ (as, to join) **सहचारी बनणे, सहचारी होणे** २ (as, to connect) **संबंध जोडणे, संबंध असणे**
associated, *adj.* १ **सहचारी** २ **संबंधित असलेला**
association, *n.* **सहचरण** (न.)
assume, *v.t.* **गृहीत धरणे**
assumption, *n.* **गृहीत** (न.)
astatic, *adj.* (having little or no tendency to take a fixed or definite position or direction; not static) **अस्थितिक**
astatic galvanometer, *Elec. Eng.* **अस्थितिक गॅल्व्हानोमीटर**
astatic needle, **अस्थितिक सूचि**
astatic system, *Elec. Eng.* (an *arrangement* of two or more magnetic needles on a single suspension so that in a uniform magnetic field, there is no resultant torque on the suspension) **अस्थितिक मांडणी, अस्थितिक संहति**
astatine, *n.* **अस्टटान** (न.)
astigmatic, *adj. Optics* **अबिंदुक** (अबिंदुक नाभि-)
astigmatic lens, **अबिंदुक भिंग**
astigmatism, *n. Optics* (a defect in an optical system on account of which, instead of a point image being formed of a point object, two short line images—focal lines—are produced; a defect in an eye or lens that prevents correct focusing) **अबिंदुकता** (स्त्री.) (अबिंदुक नाभिता)
Aston dark space, *Electronics* (after Francis W. Aston, Eng. chemist & physicist —in a glow-discharge device, a narrow dark region immediately adjoining the cathode) **अॅस्टन अदीप्त प्रदेश**
astray, *adv.* **उत्पथ, आडवाटेने**
astronomical, *adj.* **खगोलीय, खगोल-**
astronomical telescope, **खगोल दूरदर्शी**
astronomy, *n.* **खगोलशास्त्र** (न.)
astrophysical, *adj.* **खगोलभौतिकीय**
astrophysics, *n.* (a branch of astronomy dealing principally with the physical and chemical natures of the heavenly bodies and their origin and evolution) **खगोल भौतिकशास्त्र** (न.)
asymmetric=**asymmetrical**, *adj.* (as, not symmetrical) **असममित**
asymmetrically, *adv.* **असममित रीतीने, असममित रीत्या**
asymmetric rotator, **असममित घूर्णक**
asymmetry, *n.* **असममिति** (स्त्री.)
asymmetry potential, **असममिति विभव**
asynchronous, *adj.* (not concurrent in time—opposed to *synchronous*) **असंकालिक** *cf.* synchronous
asynchronous motor, *Elec. Eng.* **असंकालिक चलित्र**

a.t. (*also* **A.T.**) *Elec. Eng.* (*abbr.* of *ampere-turn*) **ॲम्पिअर वेढा** (ए. टी.)

atmosphere, *n.* **वातावरण** (न.) *cf.* environment **पर्यावरण**

atmospheric = atmospherical, *adj.* **वातावरणाचा, वातावरणीय**

atmospheric disturbances, **वातावरणीय विक्षोभ** (पु.अ.व.)

atmospheric noise, **वातावरणीय कुरव**

atmospheric pressure, (the pressure exerted in every direction at any given point by the weight of atmosphere) **वातावरणीय दाब**

atmospheric refraction, **वातावरणीय अपवर्तन**

atmospherics, *n.pl.* *Radio* (disturbances produced in radio receiving apparatus by atmospheric electrical phenomena as electrical storms) **तडितक्षेप** (पु.)

atom, *n.* **अणु** (पु.)

atomic, *adj.* **अणु–, अणुक, आण्विक**

atomic age, **अणु युग**

atomic clock, **अणु कालदर्शी**

atomic configuration, (the arrangement in space of the atoms of a molecule) **अणु संरूपण, अणूंचे संरूपण**

atomic disintegration, **अणु विघटन** (न्यूक्लीय विघटन)

atomic emission, **आण्विक उत्सर्जन**

atomic energy, (*also* **nuclear energy**) **अणु ऊर्जा, न्यूक्लीय ऊर्जा**

atomic furnace, (*also* called *atomic pile, nuclear reactor, pile* or *reactor*) **अणुभट्टी** (स्त्री.) (अणु न्यूक्लीय क्रियाधानी)

atomic heat, *Chem.* (the quantity of heat required to raise the temperature of one gram-atom of an element by 1°C.) **अणु ऊष्मा**

atomicity, *n.* *Chem.* (the number of atoms contained in a molecule of an element) **अणुता** (स्त्री.), **आण्विकता** (स्त्री.)

atomic mass, (the mass of an atom) **अणु वस्तुमान, अणूचे वस्तुमान**

atomic mass unit, (*also* **atomic weight unit;** *abbr.* **a.m.u.** *or* **a.w.u.**) *Nucleonics* **अणु वस्तुमान एकक**

atomic migration, **आण्विक स्थानांतरण**

atomic nucleus, **अणु केंद्रक**

atomic number, (a number characteristic of an element and taken to represent the positive charge on the nucleus of an atom of the element) **अणु अंक**

atomic pile, (*also* called *atomic furnace, nuclear reactor, pile* or *reactor*) **अणु न्यूक्लीय क्रियाधानी**

atomic power, **अणु शक्ति**

atomic refraction, *Chem.* (the contribution made by a gram-atom of an element to the molecular refraction of a compound) **अणु अपवर्तन**

atomic rotation, **अणु घूर्णन**

atomic spectrum, **अणु पंक्ति**

atomic structure, **अणु संरचना, अणूची संरचना**

atomic theory, **अणु सिद्धांत**

atomic volume, *Chem.* (the volume occupied by one gram-atom of an element) **अणु आकारमान**

atomic weight, १ **अणुभार** (पु.) २ *Chem.* (the relative weight of an atom of an element when referred to some element taken as a standard e.g. when the weight of an atom of oxygen is taken as 16·000) **अणुभारांक**

atomic weight unit = atomic mass unit

atomisation, *n.* **कणन** (न.)

atomise, *v.t.* (as, to reduce to minute particles) **कणन करणे**

atomiser, *n.* **कणित्र** (न.)

atom smasher, अणु भंजी

at random, *adj.* or *adv.* **यादृच्छिक**

at rest, *adj.* or *adv.* **विरामित, विराम अवस्थेत**

at right-angles, *adv.* (in a perpendicular direction) **–शी लंब दिशेने**

attach, *v.t.* & *i.* **संलग्न करणे, संलग्न होणे, जोडणे**

attached, *adj.* **संलग्न, जोडलेला**

attenuate, *v.t.* & *i.* १ (to lessen the amount, force or value of; to reduce the severity of) **क्षीणन करणे, क्षीणन होणे** २ (to render less viscid or dense; to rarefy) **विरलन करणे, विरलन होणे**
adj. १ **क्षीणित** २ **विरलित**

attenuated, *adj.* १ **क्षीणित** २ **विरलित**

attenuation, *n.* १ *Elec.* (diminution of force or intensity, etc.; weakening) **क्षीणन** (न.) २ **विरलन** (न.)
current attenuation धारा क्षीणन
line attenuation रेखा क्षीणन
voltage attenuation व्होल्टता क्षीणन

attenuation band, क्षीणन पट्ट

attenuation coefficient, क्षीणन गुणांक

attenuation constant, १ *Elec.* **क्षीणन स्थिरांक** २ (as, decay constant) **ऱ्हास स्थिरांक**

attenuation distortion, क्षीणन विकृति

attenuation equaliser, *Elec. Comm.* **क्षीणन समकारी**

attenuation factor, क्षीणनांक (पु.)

attenuation ratio, क्षीणन गुणोत्तर

attenuator, *n. Elec.* **क्षीणक** (पु.)

attract, *v.t.* **आकर्षित करणे**

attraction, *n.* **आकर्षण** (न.)

attraction due to gravity, गुरुत्वाकर्षण (न.)

attraction force, आकर्षण बल

attribute, *n.* १ (inherent quality) **धर्म** (पु.), **अंगगुण** (पु.) *cf.* quality २ **गुणविशेष** (पु.)
v.t. १ (to refer the effect to its cause) **संबंध लावणे** २ (to ascribe) **(कारण, कर्ता, मूळ वगैरे म्हणून) निर्देश करणे**

A.U. (*also* A) (*abbr.* of *Angstrom unit*) **ए. यू.** (अँगस्ट्रॉम एकक)

audibility, *n. Acous.* **श्राव्यता** (स्त्री.)

audible, *adj.* **श्राव्य**

audience, *n.* **श्रोतृवर्ग** (पु.)

audio–, *pfx.* (of hearing) **श्रवण–**

audio frequency, *Elec. Comm.* **श्रवण वारंवारता**

audio-frequency choke, श्रवण वारंवारता चोक

audio howler, श्रवण कोलाहलित्र

audiometer, *n. Acous.* **श्रवणमापी** (पु.)

audiometry, *n.* **श्रवणमिति** (स्त्री.)

audio volume control, श्रवण ध्वनिमान नियंत्रण

audition, *n.* १ **श्रवण** (न.) २ **श्रवणचाचणी** (स्त्री.)

auditorium, *n.* (*pl.* **auditoriums** *or* **auditoria**) *Acous.* (*specif.* the enclosure in which an audience gathers for hearing the original or reproduced sounds) **श्रोतृगृह** (न.)

auditory, *adj.* (of the sense of hearing) **श्रवणेंद्रियविषयक श्रवण–,**

augment, *v.t.* & *i.* **आवर्धित करणे, आवर्धित होणे**

augmentation, *n.* **आवर्धन** (न.) *cf.* addition

aural, *adj.* **श्राव्य, श्रवण–**

aural range, श्रवण टप्पा, श्रवण परास

aurora, *n.* (the redness of the sky just before the sun rises) ध्रुवप्रकाश (पु.), अरुणप्रकाश (पु.)
auto—, *pfx.* स्वयं—, स्व—
autocollimating, *adj.* स्वसमांतरी
autocollimating spectrograph, स्वसमांतरी पंक्तिलेखी
autocollimation, *n.* स्वसमांतरण (न.)
autocollimation spectrometer, स्वसमांतरी पंक्तिमापी
autocollimator, *n.* स्वसमांतरित्र (न.)
auto-emission, *n. Thermionics* स्वयं उत्सर्जन (न.)
auto-gain control = **automatic gain control**
autoionisation, *n.* स्वयं आयनन (न.)
automatic, *adj.* स्वयंचलित
automatic gain control, (*also* called *automatic volume control*) *Radio* स्वयंवर्धन नियंत्रण
automatic signalling, *Elec. Eng.* स्वयंचलित संकेतन
automatic synchroniser, स्वयंचलित संकालक
automatic volume control, (*also* called *automatic gain control*) *Radio* स्वयंचलित ध्वनिमान नियंत्रण
automation, *n.* स्वयंचलन (न.)
automobile, *n.* स्वयंचलित्र (न.)
autoradiogram = **autoradiograph**
autoradiograph, *n.* (*also* **autoradiogram** *or* **radioautograph**) (as, an image produced on a photographic film or plate by the radiations from a radioactive substance) किरणोत्सारचित्र (न.)
autoradiographic, *adj.* किरणोत्सारचित्रीय
autoradiography, *n.* (the process of making autoradiograph) किरणोत्सारचित्रण (न.)
autotransformer, *n. Elec. Eng.* स्वयंपरिवर्तित्र (न.)
auxiliary, *adj.* सहाय्यकारी, सहाय्यक
auxiliary arc, सहाय्यकारी प्रज्योत
auxiliary electrode, *Elec. Eng.* (an additional electrode placed in an electrolytic cell for the purpose of making potential measurements) सहाय्यकारी इलेक्ट्रोड
availability, *n.* उपलब्धता (स्त्री.)
available, *adj.* उपलब्ध
available energy, उपलब्ध ऊर्जा
available power, उपलब्ध शक्ति
avalanche, *n.* (any sudden great or overwhelming rush or flood) अवधाव (पु.)
average, *n.* सरासरी (स्त्री.)
average current, *Elec. Eng.* सरासरी धारा
average life, (*also* called *mean-life*) (*of a radioactive substance*) सरासरी आयुष्य
average speed, सरासरी चाल, सरासरी द्रुतता
average velocity, सरासरी वेग
a.w.u. (*abbr.* of *atomic weight unit*) = **atomic mass unit**
axes, *n. pl.* (*sing.* axis) अक्ष (पु.अ.व)
axes of coordinates, *Math.* सहनिर्देशक अक्ष (पु.अ.व.)
axial, *adj.* अक्षीय, अक्ष—
axial stress = **direct stress**
axial vector, १ (*also* called *pseudovector*) अक्षीय सदिश २ *Crystal.* अक्षीय सदिश
axiom, *n. Math.* (a self-evident and generally accepted principle; an assumption or postulate) गृहीतक (न.) *cf.* principle
axis, *n.* (*pl.* axes) (a line, usu. imaginary, which has a peculiar importance in relation to a particular problem or a set of circumstances) अक्ष (पु.) (अ. व. अक्ष)
axis of abscissas, (*in plane Cartesian coordinates*—the axis parallel to which abscissas are measured) भुजअक्ष (पु.)

axis of ordinates, (*in plane Cartesian co-ordinates*—the axis parallel to which ordinates are measured) **कोटिअक्ष** (पु.)
axis of precession = **precession axis**
axis of rotation, **घूर्णन अक्ष**
axis of symmetry, (a line about which a geometrical figure or drawing is symmetric) **सममिति अक्ष**
axle, *n. Eng., etc.* **अक्षदंड** (पु.)
Ayrton shunt, *Elec. Eng.* **आयर्टन पार्श्वपथ**
azimuth, *n. Astron.* (the azimuth of a line or celestial body is the angle between the vertical plane containing the line or celestial body and the plane of the meridian) **दिगंश** (पु.)
azimuthal, *adj.* (of or relating to azimuth) **दिगंशीय**
azure, *adj.* **नभोनील**
n. **नभोनील रंग** (पु.)

B

β (*also* B) (*symbol* for *beta*) **बीटा** (सं. β किंवा B)
β-particle β-**कण** (बीटा कण)
β-rays β-**किरण** (बीटा किरण)
b, Elec. Comm. (*abbr.* of *bel*) **बेल**
Babinet's compensator, *Light* (a device used, in conjunction with a Nicol prism, for the analysis of elliptically polarised light) **बॅबिनेचा प्रतिपूरक**
Babinet's principle, *Light* **बॅबिनेचे तत्त्व**
back, *n.* **पृष्ठ** (न.), **पाठ** (स्त्री.), **पाठीमागचा भाग** (पु.)
adj. १ **पाठीमागचा, मागील** २ **पश्च–**
back electromotive force = **back-e. m. f.,** *Elec. Eng.* (an electromotive force which opposes the normal flow of current in a circuit— sometimes called *counter-e.m.f.*) **विरोधी विद्युतगामक** (विरोधी इ.एम.एफ.)
background, *n.* **पार्श्वभूमि** (स्त्री.)
background noise, *Acous.* **पश्च कुरव**
backlash, *n.* (a sudden oft. violent backward movement or recoil; an action or reaction in a reverse direction suggesting such a backward movement or recoil, etc.) **विगति** (स्त्री.)
back scattering, **पश्च विकिरण**
backward wave, **पश्चग तरंग**
bad, *adj.* १ **वाईट, खराब** २ **सदोष**
bad conductor, *Elec.* **दुर्वाहक** (पु.)
baffle, *n.* १ *Acous., etc.* (something for deflecting, checking or otherwise regulating— as, a flow) **बाधिका** (स्त्री.) २ **व्यारोध** (पु.)
balance, *v.t. & i.* १ (to equal or equalise in weight, number, form, or proportion; to weigh in or as if in a balance) **संतुलित करणे, संतुलित होणे, समतोल असणे** २ (as to bring to a state or position of equipoise) **तोलून धरणे, तोल सांभाळणे, संतुलणे**
n. १ **समतोल** (पु.) २ (act of balancing) **संतुलन** (न.) ३ **तुला** (स्त्री.), **तराजू** (पु.)
chemical balance **रसायन तुला**
hydrostatic balance **द्रवस्थितिक तुला**
physical balance **भौतिक तुला**
spring balance **स्प्रिंग तुला**
torsion balance **मोटन तुला**

balanced, *adj.* १ **संतुलित** २ **समतोल–** (*balanced by* –ने संतुलित केलेला)

balanced amplifier, संतुलित प्रवर्धी

balanced circuit, *Elec. Comm.* **संतुलित परिपथ**

balanced line, *Elec.* **संतुलित तारमार्ग**

balanced reaction, (*also* incomplete reaction) *Chem.* **संतुलित अभिक्रिया** (अपूर्ण अभिक्रिया)

balancer, *n. Elec. Eng.* (as, a device used on polyphase or 3-wire systems to equalise the voltages between the phases or the sides of the system, when unbalanced loads are being delivered) **संतुलक** (पु.)

balancer set, संतुलक संच

balancer transformer, *Elec. Eng.* **संतुलक परिर्वातित्र**

balance wheel, तोलचक्र (न.)

balancing, *adj.* **संतुलक**
n. **संतुलन** (न.)

balancing liquid column, संतुलक द्रव स्तंभ

balancing transformer, (*also* called *matching transformer*) *Elec. Comm.* **संतुलन परिर्वातित्र**

ball, *n.* १ **बॉल** (पु.), **गोलक** (पु.) २ **गोळी** (स्त्री.) ३ **छर्रा** (पु.)

ball-bearing, *n. Eng.* **बॉल बेअरिंग** (न.), **गोलक धारवा** (पु.)

ballistic, *adj.* (of or relating to ballistics or to a body in motion when the characteristics of such motion are determined by the laws of ballistics) **प्राक्षेपिक, प्रक्षेप–**

ballistic galvanometer, *Elec. Eng.* **प्रक्षेप गॅल्व्हनोमीटर**

ballistic pendulum, *Mech.* **प्रक्षेप दोलक**

ballistics, *n. Mech.* (the science of projectiles) **प्रक्षेपिकी** (स्त्री.)

balloon, *n.* **बलून** (न.), **फुगा** (पु.)

B-amplifier, *n. Elec. Comm.* **B-प्रवर्धी** (बी-प्रवर्धी)

band, *n.* **पट्ट** (पु.), **पट्टा** (पु.)

banded, *adj.* **पट्टित**

band-elimination filter, (*also* band-rejection filter *or* band-stop filter) *Elec. Comm.* **पट्ट निरास निस्यंदक**

banding *n.* **पट्टन** (न.)

band-pass filter, *Elec. Comm.* **पट्ट पारक निस्यंदक**

band-rejection filter = band-elimination filter

band spectrum, *Light* (a type of spectrum consisting of broad bands, each usu. having one sharp edge) **वर्णाली** (स्त्री.) (वर्ण=colour ; आली=row or continuous line)

band spread, *Radio* **पट्ट प्रसार**

band-stop filter = band-elimination filter

band theory of solids, घन पदार्थांचा पट्ट सिद्धांत

bandwidth, *n.* **पट्टरुंदी** (स्त्री.)

bandwidth amplifier, पट्टरुंदी प्रवर्धी

bar, *n.* १ **दंड** (पु.), **दंडिका** (स्त्री.) २ **पट्टी** (स्त्री.) ३ (as, a unit of pressure) **बार** (न.) ४ *Math.* **दंडिका** (स्त्री.); (as, in $\bar{a}$) **बार** (पु.)

bar magnet, पट्टी चुंबक, दंड चुंबक

barograph, *n. Meteor.* (a self-registering barometer) **हवादाब आलेखी** (पु.)

barometer, *n. Meteor.* **हवादाबमापी** (पु.)

barometric, *adj.* (made or indicated by a barometer) **हवादाबमितीय, हवादाब–**

barometry, *n.* **हवादाबमिति** (स्त्री.)

baroscope, *n.* *Meteor.* (an instrument giving rough indications of changes in atmospheric pressure) **हवादाबदर्शी** (पु.)

bar pendulum, **दंड दोलक**

barrel, *n.* १ **पिप** (पु.) २ (**बंदुकीची वगैरे**) **नळी** (स्त्री.)

barrel distortion, *Light Optics* (a type of distortion produced by a lens by which the image of a square appears with sides curved *outwards* giving a sort of barrel shape) **मध्यवर्धित विरूपण**

cf. pincushion distortion मध्य-आकुंचित विरूपण

barrier, *n.* १ (as, any obstruction) **अवरोध** (पु.) २ **रोधिका** (स्त्री.) ३ (as, a material object or set of objects that separates, keeps apart or demarcates or serves as a barrier) **प्राचीर** (न.) (as in: potential barrier विभव प्राचीर) (प्राचीर an enclosure, fence or wall)

barrier layer, १ *Elec.* (the surface of contact between a semiconductor and a metal that acts as an alternating-current rectifier) **रोधिका स्तर** २ *Electronics* **प्राचीर स्तर**

barrier-layer cell, **रोधिका स्तर घट**

barrier-layer rectifier, **रोधिका स्तर दिष्टकारी**

baryon, *n.* **बॅरिऑन** (पु.)

cf. hyperon हायपरॉन
meson मेसॉन

base, *n.* १ **पाया** (पु.) २ **आधार** (पु.) ३ *Math.* (as, in logarithms) **आधारांक** (पु.) ४ **तळ** (पु.) ५ *Chem.* **आम्लारि** (पु.)

base line, **आधार रेषा**

base vector, **आधार सदिश**

basic, *adj.* १ **मूळ**, **मूलभूत** २ **पायाभूत** ३ *Chem.* **आम्लारिधर्मी** ४ *Geol.* **अल्पसिलिक**

batch, *n.* (as, a quantity of material destined for one operation) **घाणा** (पु.)

bath, *n.* (a vessel containing a medium as water, oil, sand, etc. for regulating the temperature of something placed in or upon it and used esp. in chemistry) **मज्जनी** (स्त्री.)

cold-bath **शीत मज्जनी**
hot-bath **उष्ण मज्जनी**
oil-bath **तैल मज्जनी**
sand-bath **वालुका मज्जनी**
water-bath **जल मज्जनी**

bathysphere, *n.* *Geol.* **बॅथिस्फिअर** (पु.), **गर्भीरगोल** (पु.)

battery, *n.* *Elec.* (a group of two or more primary cells or accumulators, electrically connected in series or in parallel) **बॅटरी** (स्त्री.), **विजेरी संच** (पु.)

primary battery **प्राथमिक बॅटरी**
storage battery **संचयी बॅटरी**
voltaic battery **व्होल्ट बॅटरी**

battery with cells in parallel, **अनेकसरी घट बॅटरी**

battery with cells in series, **एकसरी घट बॅटरी**

B-battery, *n.* *Elec.* **B-बॅटरी** (स्त्री.) (बी-बॅटरी)

bead, *n.* **मणी** (पु.)

bead thermistor, **मणी थर्मिस्टर**

beaker, *n.* **चंचुपात्र** (न.)

beaker with spout, **चोचदार चंचुपात्र**

beam, *n.* १ **शलाका** (स्त्री.), **दंड** (पु.) २ (as, a collection of nearly parallel rays, as of light or X-rays) **किरणशलाका** (स्त्री.), **किरणपुंज** (पु.); (as, of particles

such as electrons) कणपुंज (पु.) ३ (a light ray) प्रकाशकिरण (पु.), कवडसा (पु.) ४ (of a balance) (तराजूची) दांडी (स्त्री.) ५ *Eng.* (लाकडी) तुळई (स्त्री.)
convergent beam अभिसारी किरणशलाका
divergent beam अपसारी किरणशलाका

beam antenna, (*also* called *antenna array*) *Radio* शलाका अँन्टेना, शलाका आकाशग

beam of balance, तुलादंड (पु.), तराजूची दांडी

beam of light, प्रकाश किरणशलाका, प्रकाश किरणपुंज

bearing, *n.* १ *Eng.* बेअरिंग (न.), धारवा (पु.) २ (relative position or directions—oft. *pl.*) दिशा (स्त्री.), संबंध (पु.)

bearing stress, बेअरिंग प्रतिबल

beat, *n.* १ (each of the pulsations of amplitude recurring at regular intervals produced by the union of sound-waves, etc.) विस्पंद (पु.) २ (as, one swing of the pendulum, etc.) दोल (पु.) ३ ठोका (पु.) *v.t. & i.* १ (as, to hit or strike repeatedly) ठोकणे २ विस्पंदन होणे

beat frequency, *Radio* विस्पंद वारंवारता

beating, *n.* विस्पंदन (न.)

beat note, विस्पंदी स्वर

Becquerel rays, (after Antoine H. Becquerel, Fr. physicist— rays emitted by a radioactive substance—used before adoption of terms *alpha rays, beta rays* and *gamma rays*) बेकेरेल किरण (पु.अ.व.)

bed, *n.* १ *Geol., etc.* स्तर (पु.) २ (as, of a river) पात्र (न.)

behaviour, *n.* वर्तन (न.) (as in : anomalous behaviour of water पाण्याचे असंगत वर्तन)

bel, *n.* (*abbr. b*) *Elec. Comm.* (after Alexander Graham Bell— a unit ten times the size of the more frequently used *decibel*) बेल (न.)

bell, *n.* घंटा (स्त्री.), घंटी (स्त्री.)

bell-jar, *n.* घंटापात्र (न.)

bellows, *n. pl.* भाता (पु.)

belt, *n.* पट्टा (पु.)

bench, *n.* मंच (पु.)

bend, *v. t. & i.* १ वाकवणे, वाकणे २ (to cause to turn at an angle or on a curve from a straight line, course or pattern; or to deflect) नमन करणे, नमन होणे *n.* १ बाक (पु.) २ नमन (न.)

bending, *n.* नमन (न.)
adj. नमन–

bending moment, (*also* bending torque) *Eng.* नमन आघूर्ण

bending stress, नमन प्रतिबल

bending torque = bending moment

Bernoulli equation, बर्नूली समीकरण

Bernoulli's theorem, बर्नूली प्रमेय

beta, *n.* १ (*symbol* β *or* B) बीटा (पु.) २ (as, beta particle) बीटा कण (पु.) ३ (as, beta ray) बीटा किरण (पु.)

beta decay, *Nucleonics* (a radioactive transformation of atomic nucleus in which the atomic number is increased or decreased by 1 by the simultaneous emission of a beta particle, etc.; as, the decay of an unstable elementary particle in which an electron or positron is emitted) बीटा ऱ्हास

beta particle, (*also* β-particle) बीटा कण (β-कण)

beta rays, (*also* β-rays) बीटा किरण (पु.अ.व.) (β-किरण)

beta-ray spectroscopy, बीटा किरण पंक्तिदर्शन

betatron, *n.* (an apparatus for imparting high velocities to electrons) **बीटाट्रॉन** (पु.)

betweenness, *n. Math.* (the quality or state of being between two others in an ordered series) **अंतरात्व** (न.) *cf.* region

bev, *n.* (*also* **BEV** *or* **BeV**) *Electronics* (a measure of energy—billion electron volts) **बेव्ह** (न.)

bevatron, *n. Nucleonics* (it accelerates protons— it is so called because it produces energies in bevs) **बेव्हाट्रॉन** (पु.)

BHP, (*also* **B.H.P.**) (*abbr.* of *brake horse-power*) **बी एच पी** (**BHP**) (रोधक अश्वशक्ति, ब्रेक अश्वशक्ति)

bi–, *pfx.* (*also* **di–**) (in comb.—two) **द्वि–** *cf.* mon—

bias, *n.* (*pl.* **biases**) **अभिनति** (स्त्री.) (**अ.व. अभिनती**)

biaural = **binaural**

biaxal = **biaxial,** *adj.* (having two axes) **द्विअक्षीय, द्विअक्ष–**

biaxial crystal, (a crystal having two optic axes) **द्विअक्षीय स्फटिक**

bichromate cell, *Elec.* **बायक्रोमेट घट** (बायक्रोमेट विद्युतघट)

biconcave, *adj.* (concave on both sides) **द्विअंतर्वक्र**

biconvex, *adj.* (convex on both sides) **द्विबहिर्वक्र**

bicursal, *adj. Math.* (having two paths, one for each of two moving points— used of a curve) **द्विपथी** *cf.* unicursal

bidirectional, *adj.* (reactive or functioning in two usu. opposite directions) **द्विदिशिक**

bidirectional amplifier, द्विदिशिक प्रवर्धी

bifilar, *adj.* (composed of or employing two threads or wires) **द्वितंतुक**

bifilar pendulum, द्वितंतुक दोलक

bifilar suspension, (the suspension of a body by two parallel vertical wires or threads which gives a considerable controlling torque) **द्वितंतुक निलंबन**

bifocal, *adj.* (having two focal lengths) **द्विनाभिक**

bifocal lens, द्विनाभिक भिंग

bimetallic, *adj.* **द्विधातुक**

bimetallic thermometer, द्विधातुक तापमापी

binary, *adj.* १ (compounded or consisting of two parts; characterised by two) **द्विअंगी** २ *Astron.* (of stars, etc.) **द्वैती** ३ *Math.* **द्विवर्णक, द्विवर्णी**
n. १ (something that is constituted of two figures, things or parts) **द्विअंगी** (न.) २ (as, binary star) **द्वैती तारा** (पु.)

binary alloy, द्विअंगी संमिश्र

binary star, (*also* **binary system**) *Astron.* १ (a system of two stars that revolve around each other under their mutual gravitation) **द्वैती तारा** २ (as, system) **द्वैती संहति**

binary system, १ *Met., etc.* **द्विअंगी प्रणाली** २ *Astron.* (as, a system of binary stars) **द्वैती संहति**

binaural, *adj.* (*also* **biaural**) *Acous.* (of or relating to two ears; involving the use or function of two ears) **द्विकर्णी, द्विकर्ण–**

binaural location, द्विकर्ण स्थाननिश्चयन

bind, *v. t. & i.* १ **बद्ध करणे, बद्ध होणे, बांधणे, बांधून घेणे** २ (to form a usu. hard lump or mass) **घट्ट होणे**

binding, *adj.* **बंधनकारी, बंधन–**

binding energy, *Nucleonics* (total energy required to separate the protons and neutrons in a nucleus) **बंधन ऊर्जा**

binocular, *n.* (*also* **binoculars,** *n. pl.*) **द्विनेत्री** (स्त्री.) (अ.व. **द्विनेत्री**)
adj. **द्विनेत्री**

binocular vision, **द्विनेत्री दृष्टि**

biophysics, *n.* (the application of physical principles and methods to biological problems; the physics of living organisms) **जीव भौतिकी** (स्त्री.)

biprism, *n.* **द्विप्रिझम** (पु.)

biquartz, *n.* **बायक्वार्टझ** (पु.)

bisect, *v.t.* *Math.* **समद्विभाजन करणे, अर्धित करणे**

bisection, *n.* **समद्विभाजन** (न.), **अर्धन** (न.)

bisector, *n.* *Math.* **समद्विभाजक** (पु.), **अर्धक** (पु.)

bismuth spiral, *Elec. Eng.* **बिस्मथ सर्पिल**

bivalent, *adj.* **द्विसंयुजी**

bivariant, *adj.* (capable of twofold variation ; having two degrees of freedom) **द्विचल**

black, *adj.* **काळा, कृष्ण**

blackbody, *n.* (a body which, when raised to incandescence, emits a continuous spectrum of light rays, approximated to by carbon and tungsten) **कृष्णिका** (स्त्री.)

blackbody radiation, (*also* called *Planckian radiation*) (the characteristic thermal radiation emitted by a blackbody when heated) **कृष्णिका प्रारण**

blackbody temperature, (the temperature at which a 'blackbody' would emit the same radiation as is emitted by a given radiator at a given temperature) **कृष्णिका तापमान**

black radiation, (*also* **full radiation** *or* **total radiation**) **कृष्ण प्रारण**

blast, *n.* १ (as, air under pressure blown into a furnace; as, a stream of air used to intensify heat in a furnace, etc.) **झोत** (पु.) २ (as, the ignition or detonation of an explosive charge) **उत्स्फोट** (पु.) *cf.* explosion
v.t. (to blow up by an explosive) **उत्स्फोट करणे, सुरुंग लावून फोडणे**

blast-furnace, *n.* *Met.* (as, a type of smelting furnace in which an air blast is used) **झोतभट्टी** (स्त्री.)

B-layer, *n.* *Radio* **B-स्तर** (पु.)

bleach, *v.t. & i.* **–चे विरंजन करणे, विरंजित करणे, विरंजित होणे**
n. १ (the act or process of whitening or lightening the colour of something) **विरंजन** (न.) २ (as, a chemical or preparation used in bleaching) **विरंजक पदार्थ** (पु.)

bleachability, *n.* **विरंजनीयता** (स्त्री.), **विरंजनक्षमता** (स्त्री.)

bleachable, *adj.* **विरंजनीय**

bleached, *adj.* **विरंजित**

bleacher, *n.* **विरंजक** (पु.)

bleaching, *n.* **विरंजन** (न.)

bleaching powder, **विरंजक चूर्ण**

bleeder resistance, *Elec. Comm.* **स्रावी रोध**

blind, *adj.* **अंध**

blindness, *n.* **अंधता** (स्त्री.)

blind spot, *Radio, etc.* **अंधबिंदु** (पु.)

block, *n.* **खंड** (पु.), **खंडक** (पु.)
v.t. **अडवणे**

block diagram, १ (a perspective diagram of three-dimensional object used orig. for physiographic illustration of parts of the earth's surface but later adapted to other uses) **त्रिमिति आकृति, खंडकाकृति** (स्त्री.) २ (a drawing in which

labelled squares, rectangles and other arbitrary figures represent the relative position and functions of the parts of an apparatus) स्थूल आरेख
blotting-paper, *n.* **शोषक कागद** (पु.), **टिपकागद** (पु.)
blow, *v.t. & i.* **१ फुंकणे २ फुगवणे ३** (to destroy by an explosion) **उडवून देणे**
blower, *n.* **१ भाता** (पु.) **२ फुगारी** (पु.) (as in : glass-blower काचफुगारी)
blowpipe, *n.* **फुंकनळी** (स्त्री.)
blue, *adj.* **नील, निळा**
  green **हरित, हिरवा**
  indigo **आकाशी, अस्मानी**
  infrared **अवरक्त**
  orange **नारिंगी**
  red **रक्त, लाल, तांबडा**
  ultraviolet **जंबुलातीत, पराजंबु**
  violet **जंबु, जांभळा**
  yellow **पीत, पिवळा**
blueing, *n.* **अभिनीलन** (पु.)
blue shift, अभिनील विस्थापन
blunder, *n.* **घोडचूक** (स्त्री.) *cf.* error
blur, *v.t. & i.* **अस्पष्ट करणे, अस्पष्ट होणे** *n.* (as, a confused or indistinct effect) **अस्पष्ट परिणाम** (पु.)
blurred, *adj.* **१ अस्पष्ट २ पुसट**
board, *n.* **फलक** (पु.)
boat, *n.* **नौका** (स्त्री.), **नाव** (स्त्री.)
bob, *n.* (a ball or weight esp. at the end of something) **गोळा** (पु.)
bobbin, *n.* **रीळ** (न.), **बॉबिन** (स्त्री.)
bobbin winding, *Elec. Eng.* **रीळ कुंडलन**
body, *n.* **१ वस्तु** (स्त्री.) (as in : celestial body खवस्तु) **२ पदार्थ** (पु.) (as in : elastic body प्रत्यास्थी पदार्थ) **३ काय** (पु.) (as in: one-body model एककाय प्रतिकृति)
body-centred, *adj.* (*of a space lattice*— having like points at both ends of every vector parallel and equal to that between the corner and the centre of the unit cell; having identical atoms or atomic groupings at and about the corners and the centre of the unit cell) **अंतःकेंद्रित**
body-centred cubic structure, *Crystal.* **अंतःकेंद्रित घनाकृति संरचना**
body-centred structure, अंतःकेंद्रित संरचना
Bohr atom, (after Niels H. D. Bohr, Dan. physicist— the atom as described by the Bohr theory) **बोहर अणु**
Bohr magneton, *Nucleonics* **बोहर मॅग्नेटॉन**
Bohr theory, (a theory of the structure of the hydrogen atom that was later elaborated to apply to atoms of other elements) **बोहर सिद्धांत**
boil, *v.t. & i.* **उत्कलन करणे, उकळवणे, उत्कलन होणे, उकळणे**
boiler, *n.* **१ उत्कलनित्र** (न.) **२** *Eng.* (as, in engines) **बॉयलर** (पु.)
boiling, *n.* *Heat* **उत्कलन** (न.)
  cf. bubbling बुद्बुदन
    ebullition उत्क्वथन
    effervescence प्रबुद्बुदन
  adj. **उत्कली, उत्कलन–, उकळता, उकळणारा**
boiling-point, *n.* (*abbr.* **b.p.**) *Heat, Chem.* **उत्कलनांक** (पु.)
boiling-water reactor, उत्कली जल क्रियाधानी
bolometer, *n.* *Elec. Eng., Heat* (a very sensitive resistance thermometer used in the detection and measurement of feeble thermal radiation and esp. adapted to the study of infrared spectra) **बोलोमीटर** (पु.)

bolt, *n. Eng., etc.* **बोल्ट** (पु.), **कडी** (स्त्री.)

bomb, *n.* **बॉम्बगोळा** (पु.), **बॉम्ब** (पु.)

bombard, *v.t.* (to subject a body or substance to the impact of rapidly moving particles, as electrons or alpha-rays) **भडिमार करणे, वर्षाव करणे, मारा करणे**

bombarding, *adj.* **भडिमार करणारा, वर्षाव करणारा, मारा करणारा**

bombardment, *n.* **भडिमार** (पु.), **वर्षाव** (पु.), **मारा करणे** (न.)

bomb calorimeter, *Heat* (a form of apparatus used for determining the calorific values of fuels) **बॉम्ब कॅलरीमापी**

bond, *n.* १ (as, *chemical bond*— unit of force joining two atoms together in a molecule—generally consisting of a pair of shared electrons) **बंध** (पु.) २ (generally) **बंध** (पु.) (अ. व. **बंध**)

bondage, *n.* **बंधन** (न.)

bond energy, **बंध ऊर्जा**

bonding, *adj.* **बंधक**
n. **बंधन** (न.)

bonding electron, **बंधक इलेक्ट्रॉन**

bonds of attraction, **आकर्षण बंध** (पु.अ.व.), **आकर्षणाचे बंध** (पु.अ.व.)

bond stress, **बंध प्रतिबल**

boost, *v.t.* (to increase or amplify) **वर्धन करणे**

booster, *n.* **वर्धी** (पु.)
adj. **वर्धन–, वर्धक**

booster amplifier, **वर्धक प्रवर्धी**

border, *n.* १ **तट** (पु.) २ **सीमा** (स्त्री.) ३ **किनार** (स्त्री.), **काठ** (पु.)

bore, *v.t.* **विंधणे**
n. **छिद्र** (न.)

borer, *n.* **छिद्रक** (पु.), **वेधी** (पु.)

boring, *n.* **विंधण** (न.)

Born approximation, **बॉर्नचे निकटन**

Bose-Einstein quantum statistics, (after Satyendra Nath Bose, Indian physicist and Albert Einstein, Am. physicist) **बोस आइनस्टाईन क्वांटम सांख्यिकी**

Bose-Einstein statistics, **बोस आइनस्टाईन सांख्यिकी**

boson, *n. Nucleonics* (a particle described by Bose-Einstein statistics) **बोसान** (पु.)

boss, *n. Eng., Geol.* **वृत्तस्कंध** (पु.), **वशिंड** (न.)

bottle, *n.* १ **बाटली** (स्त्री.), **कुपी** (स्त्री.) २ *Elec. Comm.* (a colloquialism for *thermionic valve*) **बॉटल** (स्त्री.)
v.t. **बाटलीत भरून ठेवणे, कुपीभरण करणे**

bottling, *n.* **बाटलीत भरून ठेवणे** (न.), **कुपीभरण** (न.)

bottom, *n.* **तळ** (पु.), **बूड** (न.)

bound, *adj.* **बद्ध, बांधलेला**
n. **सीमा** (स्त्री.)
(*are bound together* एकमेकांशी बद्ध असतात)

boundary, *n.* **सीमा** (स्त्री.)

boundary layer, (the region of retarded flow in a fluid close to the surface of a body past which the fluid flows) **सीमा स्तर**

boundary lubrication, *Eng.* **सीमा वंगणन**

boundary scattering, (as, in thermal conduction in solids) **सीमा विकिरण**

bound charge, *Elec. Eng., Magn.* (an induced electrostatic charge which is 'bound' by the presence of the charge of opposite polarity which induced it) **बद्ध प्रभार**

bounded, *adj.* **सीमित, सीमाबद्ध**

bound-free transition, **बद्ध मुक्त संक्रमण**

bounding, *adj.* **सीमक, सीमा–**
bound particle, बद्ध कण
bow, *n.* **गज** (पु.), **धनु** (पु.)
bowed string, गजाहत तंतु
bowstring, *n.* **धनुतंतु** (पु.)
box, *n.* **पेटी** (स्त्री.), **पेटिका** (स्त्री.)
box-shaped, *adj.* **पेटिकाकृति–, पेटीच्या आकाराचा**
Boyle's law, (after Robert Boyle, Brit. physicist) **बॉईलचा नियम**
b.p. (*abbr.* for *boiling-point*) **उत्कलनांक** (सं. **b.p.**)
β-particle = beta particle
B-position, *n.* *Magn.* (i.e. broadside-on position) **B-स्थिति** (स्त्री.) (पार्श्व आस्थिति)
β-rays = beta rays
bracket, *n.* १ *Math.* **कंस** (पु.) २ (as, a projecting support for a shelf or other part) **ब्रॅकेट** (पु.)
Brackett series, *Light* **ब्रॅकेट श्रेणी**
brake, *n.* *Eng., etc.* (as, a device for applying resistance to the motion of a body) **रोधक** (पु.), **ब्रेक** (पु.)
  hydraulic brake द्रविक रोधक, द्रविक ब्रेक
  vacuum brake निर्वात रोधक, निर्वात ब्रेक
brake horsepower, (*abbr.* **BHP**) *Eng.* (the power of an engine or other motor as calculated from the force exerted on a friction brake or absorption dynamometer applied to the flywheel or the shaft) **रोधक अश्वशक्ति, ब्रेक अश्वशक्ति** (बी एच पी)
Bramah press, (*also* **hydraulic press**) *Hyd.* (after J. Bramah, Eng. engineer) **ब्रामाचे दाबयंत्र**
branch, *n.* **शाखा** (स्त्री.)
branched, *adj.* **शाखित**
branching, *n.* **शाखन** (न.)
Braun tube, (after Karl F. Braun, Ger. physicist— an evacuated glass vessel fitted with electrodes for producing a narrow beam of cathode rays that form a bright spot on a fluorescent screen placed at the end of the tube) **ब्राऊन नलिका**
braze, *v.t.* (to solder with an alloy of brass and zinc) **पिझाळणे** (पितळेने झाळणे)
brazed, *adj.* **पिझाळलेला**
brazing, *n.* **पिझाळण** (न.)
breadth, *n.* **रुंदी** (स्त्री.)
breadthwise, *adv.* **रुंदीच्या बाजूने**
break, *v. t. & i.* १ (as, to separate or split into smaller units or parts) **वियोजित करणे, वियोजन करणे, –चे वियोजन होणे** २ **भंग पावणे, तोडणे, तुटणे, फोडणे, फुटणे** *n.* १ **खंड** (पु.) २ **वियोजन** (न.) ३ **भंग** (पु.), **फूट** (स्त्री.)
breakdown, *n.* १ **भंग** (पु.), **विभंजन** (न.) २ **खंड** (पु.)
breakdown diode, *Elec.* **भंजी डायोड**
breakdown voltage, *Elec. Eng.* **भंजी व्होल्टता**
breaker, *n. Elec. Eng.* (a device or instrument that breaks— a term commonly used to denote *circuit-breaker*) **वियोजी** (पु.)
breaking, *n.* १ **वियोजन** (न.) २ **विभंजन** (न.)
breakup, *n.* १ **विभागणी** (स्त्री.) २ (as, disruption or dissolution into component parts) **वियोजन** (न.)
breed, *v.t.* *Nuclear Eng.* (to produce a fissionable element, as plutonium, from nonfissionable element, as uranium 238 by bombardment with neutrons from radioactive element so that more fissionable material is produced than is used up) **प्रजनित करणे, –चे प्रजनन करणे, प्रजनित होणे** (अ.क्रि.)

breeder, *n. Nuclear Eng.* (as, breeder reactor) **न्यूक्लीय प्रजनक** (पु.)

breeder reactor, (*also* **breeder** *or* **converter**) *Nuclear Eng.* (a reactor in which the breeding of fissionable material takes place) **प्रजनक क्रियाधानी** (न्यूक्लीय प्रजनक क्रियाधानी)

breeding ratio, *Nuclear Eng.* (the number of fissionable atoms produced per fissionable atom destroyed) **प्रजनन गुणोत्तर**

Brewster angle, (*also* **Brewster's angle**) *Light* (after Sir David Brewster, Scot. physicist) **ब्रूस्टर कोन**

Brewster point, *Light* **ब्रूस्टर बिंदु**

Brewster's law, *Light* (the angle of polarisation at the surface of a medium is the angle whose tangent is equal to the refractive index of the medium) **ब्रूस्टरचा नियम**

brick, *n.* **वीट** (स्त्री.)

bridge, *n.* १ (something suggesting a bridge in serving the function of connecting) **सेतु** (पु.) २ *Elec. Eng.* (an electrical instrument or network for measuring or comparing resistances, impedances, inductances, etc.) **सेतु** (पु.), **ब्रिज** (पु.) ३ *Civ. Eng.* **पूल** (पु.), **सेतु** (पु.)

bridging, *adj.* **सेतु–**

bridging amplifier, *Elec. Comm.* **सेतु प्रवर्धी**

bright, *adj.* **द्युतिमान, द्युति–**

bright-line spectrum, **द्युतिरेषा पंक्ति** (द्युतिरेषा वर्णपंक्ति)

brightness, *n.* **द्युति** (स्त्री.)
cf. brilliance द्युति, चमक
fluorescence प्रतिदीप्ति
gloss चकाकी
incandescence तापदीप्ति
iridescence वर्णदीप्ति
luminescence दीप्ति
lustre (*or* luster) तेज
phosphorescence स्फुरदीप्ति
thermoluminescence ताप अनुदीप्ति

bright red, **दीप्त रक्त**

brilliance, *n.* **द्युति** (स्त्री.), **चमक** (स्त्री.) *cf.* brightness

brilliant, *adj.* **द्युतिमान, चमकदार**

British Thermal Unit, (*abbr.* **B.T.U.** *or* **B.Th.U.**) *Heat* (the amount of heat required to raise the temperature of one pound of water one Fahrenheit degree) **ब्रिटिश औष्णिक एकक** (बी. टी. यु.)

brittle, *adj.* **ठिसूळ**

brittleness, *n.* **ठिसूळपणा** (पु.)

broad, *adj.* १ (having extension from side to side of a specified dimension) **रुंद** २ (marked by ample extent from side to side; not narrow) **विस्तृत**

broad-band amplifier, **विस्तृतपट्ट प्रवर्धी**

broadcast, *v.t. & i.* १ (to send out from a transmitting station for an unlimited number of receivers) **परिक्षेपण करणे, प्रसारित करणे** २ *Radio* **ध्वनिक्षेपण करणे** *n.* १ **परिक्षेपण** (न.), **प्रसारण** (न.) २ *Radio* **ध्वनिक्षेपण** (न.)

broadcasting, *n.* १ **परिक्षेपण** (न.), **प्रसारण** (न.) २ *Radio* **ध्वनिक्षेपण** (न.)

broadcasting station, **परिक्षेपण स्थानक, प्रसारण स्थानक**

broadcasting studio, **परिक्षेपण कलागार, प्रसारण कलागार**

broadside-on, *adv.* (with the side or longer dimension foremost) **पार्श्व आस्थित** (पार्श्व—side; आस्था— to stand or remain on or by)

broadside-on magnet, **पार्श्व आस्थित चुंबक**

broadside-on position, (*also* **B-position**) *Magn.* **पार्श्व आस्थिति** (पार्श्व आस्थित स्थिति) (B-स्थिति)

Brownian movement, (*also* Brownian motion) (after Robert Brown, Scot. botanist— as, the peculiar random movement exhibited by microscopic particles of both organic and inorganic substances when suspended in liquids or gases that is caused by the impact of molecules of fluid surrounding the particles) **ब्राउनी हालचाल, ब्राउनी गति**

brush, *n. Elec. Eng.* (a conductor commonly in the form of a bundle of copper strips or wire gauze, etc. arranged to make electrical contact between a stationary and moving surface) **ब्रश** (पु.), **कुंचा** (पु.)

brush discharge, *Elec. Eng., etc.* **कुंचा विमोच** (विद्युन्मोच), **ब्रश विमोच** (विद्युन्मोच)

BTU, (*also* **B.Th.U.**) (*abbr.* of *British Thermal Unit*) **बी.टी.यु.** (ब्रिटिश औष्णिक एकक)

bubble, *n.* **बुडबुडा** (पु.), **बुद्‌बुद** (पु.)

bubble chamber, **बुद्‌बुद कक्ष**

bubble pressure, **बुद्‌बुद दाब**

bubbling, *n.* **बुद्‌बुदन** (न.) *cf.* boiling

bucket, *n.* **बादली** (स्त्री.)

buffer, *n.* (any of various devices, etc. designed primarily to reduce shock due to contact) **उभयरोधी** (पु.), **बफर** (पु.) *v.t.* १ **उभयरोधन करणे** २ *Chem.* (to treat as an acid solution with a buffer) **उभयरोधी योजन करणे**

buffer amplifier, *Elec. Comm.* **उभयरोधी प्रवर्धी, बफर प्रवर्धी**

buffered, *adj.* **उभयरोधित**

buffering, *n.* **उभयरोधन** (न.) *adj.* **उभयरोधी**

bulb, *n.* **फुगा** (पु.)

bulge, *n.* **फुगवटा** (पु.) *v.i.* **फुगट होणे**

bulk, *n.* (as, spatial dimension, volume or magnitude, esp. great extent) **आयतन** (न.)

bulk elasticity, **आयतन प्रत्यास्थता**

bulk modulus, (the ratio of the intensity of stress to the volume strain produced by stress— used of an elastic medium subjected to volume compression) **आयतन मापांक**

bulk modulus of elasticity, (*also* volumetric modulus of elasticity) **प्रत्यास्थतेचा आयतन मापांक**

bunch, *n.* **गुच्छ** (पु.) (अ. व. **गुच्छ**)

bunches of electrons, **इलेक्ट्रॉनांचे गुच्छ** (पु.अ.व.)

bunching, *n.* **गुच्छन** (न.)

bundle, *n.* **संभार** (पु.), **पूल** (पु.) (अ. व. **पूल**) (पूल— taken from Skt. means a *bundle*)

bundle of rays, **किरण संभार, किरण पूल**

Bunsen burner, *Chem.* (after Robert Wilhelm Bunsen, Ger. chemist) **बुनसेन ज्वालक**

Bunsen flame, **बुनसेन ज्योत**

buoy, *v.t.* (to keep afloat on a liquid; to keep floating in the air— usu. used with *up*) **प्लावित करणे** (प्लु— प्लवते itself means to float. प्लावित = kept afloat, and hence the *pfx.* उत् is unnecessary) (*is buoyed up* प्लावित केला जातो, प्लावित होतो)

buoyance = **buoyancy,** *n.* (*pl.* **buoyances; buoyancies**) *Hyd., etc.* (the property of *floating on* surface of liquid or in a fluid;

the property of a fluid by which it exerts an *upward force* on a body placed in it) प्लावकता (स्त्री.)

buoyant, *adj.* प्लावक, प्लावी

buoyant force, प्लावक बल, प्लावी बल

burette, *n. Chem.* मोजनळी (स्त्री.), ब्यूरेट (स्त्री.)

burn, *v.t. & i.* जाळणे, जळणे, ज्वलन करणे, ज्वलन होणे

burner, *n.* ज्वालक (पु.)

burning, *n.* ज्वलन (न.) *cf.* combustion *adj.* जळता

burst, *v.t. & i.* प्रस्फोट करणे, प्रस्फोट होणे *n.* प्रस्फोट (पु.) *cf.* explosion

bushing, *n.* १ (a usu. removable lining or sleeve of metal or other material that is inserted or screwed into an opening to limit its size, resist wear or erosion, etc.) अस्तर (नलिका वगैरे) २ *Elec. Eng.* (as, an insulating sleeve inserted in an opening in a metal plate or case to protect a through conductor from abrasion and possible short-circuit) अस्तरण (न.), बुशिंग (न.)

buzzer, *n.* गुंजक (पु.), बझर (पु.)

buzzing, *adj.* गुंजन– *n.* गुंजन (न.)

buzzing sound, गुंजन ध्वनि

bypass, *n.* (a passage to one side; an auxiliary passage; a path for shunting part or all of an electric current around one or more elements of circuit) उपमार्ग (पु.), पार्श्वसारी (मार्ग वगैरे) *v.t.* पार्श्वसारण करणे

bypass condenser, *Radio, etc.* पार्श्वसारी संधारित्र

bypass filter, *Elec. Comm.* पार्श्वसारी निस्यंदक

byproduct, *n.* उपउत्पादन (न.), आनुषंगिक पदार्थ (पु.)

C

C, १ *Elec.* (*symbol* for *capacitance*) C (धारिता) २ *Heat* (when used after a number of degrees as 45°C.— the symbol means a temperature on *Centigrade scale*) C (सें. ग्रे.) (सेंटिग्रेड)

cable, *n.* १ *Eng., etc.* (a general term for a strong rope) रज्जु (पु.), तारदोर (पु.) २ *Elec. Eng.* (as, a collection of a number of circuits in a lead sheath for burying in the ground) केबल (न.) ३ (commonly) समुद्रतार (स्त्री.)

cadmium, *n. Met., Nucleonics* (a white metallic element characterised by high absorption of neutrons, and hence used for controlling nuclear reactors) कॅडमिअम (पु.)

cadmium cutoff, कॅडमिअम काट

cadmium electrode, *Elec. Eng.* कॅडमिअम इलेक्ट्रोड

cadmium ratio, कॅडमिअम गुणोत्तर

cadmium red line, *Light* (the source chosen for comparing optical wavelength with standards of length such as the standard metre, etc.) कॅडमिअम रक्त रेखा

cal, (*abbr.* of *calorie*) कॅलरी

calcite, *n.* (*also* **calcspar**) *Min.* (a natural hexagonal crystal of calcium carbonate) **कॅल्साइट** (न.)

calcite grating space, (as, the distance between diffracting surfaces in calcite crystals used in X-ray diffraction) **कॅल्साइट जाल अंतर**

calcspar, *n.* (*also* calcite) *Min.* **कॅल्कस्पार** (न.)

calculable, *adj.* **परिगण्य**

calculate, *v.t.* १ (to ascertain or determine by mathematical processes esp. of some intricacy— used in ref. to more complex, difficult and lengthy processes executed with precision and care) **परिगणन करणे** *cf.* compute संगणन करणे
estimate प्राक्कलन करणे
reckon गणन करणे
२ (commonly) **गणना करणे, मोजणे, हिशेब करणे**

calculated, *adj.* १ **परिगणित** २ **गणनागत**

calculated value, गणनागत मूल्य

calculating machine = calculator

calculation, *n.* १ (the action or process of calculating; the result of an act of calculating) **परिगणन** (न.) २ **गणन** (न.)

calculator, *n.* १ (as, calculating machine) **परिगणन यंत्र** (न.) २ (as, a person who calculates) **परिगणक** (सा.)

caleometer, *n.* (as, an electrical instrument) **कॅलिओमीटर** (न.)

calibrate, *v.t.* १ (to determine or mark the capacity or graduations of) **अंशन करणे** २ (to rectify the graduations of or to standardise as a measuring instrument) **अंशशोधन करणे** (अंश=degree; शोधन=exact determination)

calibrated, *adj.* १ **अंशित** २ **अंशशोधित**

calibration, *n.* १ **अंशन** (न.) २ (the process of determining experimentally the absolute values corresponding to the graduations on an arbitrary or inaccurate scale of an instrument) **अंशशोधन** (न.) *cf.* graduation ३ (as, a set of graduations marked to indicate the values— usu. used in *pl.*) **अंशशोधित** (न.) (as in: pressure calibrations on the steam gauges वाफेच्या प्रमापींवरील दाबासंबंधी अंशशोधिते)

caliper = calliper, *n.* (oft. used in *pl.* and usu. with *pair* — an instrument, consisting of a pair of hinged legs, used to measure external and internal dimensions) **कैवार** (पु.)
inside callipers अंत:कैवार
outside callipers बाह्यकैवार
vernier callipers व्हर्निअर कैवार

calorescence, *n. Heat, Light* (the incandescence of a body produced by incidence upon it of infrared rays which are thus converted indirectly into radiant energy of shorter wavelength) **ऊष्मादीप्ति** (स्त्री.)

calorescent, *adj.* **ऊष्मादीप्त**

calori–, (in comb.) **कॅलरी–, ऊष्मा–**

caloric, *adj.* (of or relating to heat; of or relating to calories) **कॅलरिक**

caloric theory, कॅलरिक सिद्धांत

calorie, *n.* (*also* **calory**) (*abbr.* **cal**) *Heat* (as, a unit quantity of heat) **कॅलरी** (स्त्री.)

calorific, *adj.* **ऊष्मीय**

calorific intensity, *Heat* **उष्मीय तीव्रता**

calorific value, (*also* **calorific power**) *Heat* (the number of heat units obtained by the complete combustion of unit mass of a fuel) **ऊष्मीयमान** (न.)

calorifier, *n. Heating* (an apparatus for heating a fluid by circulating it past usu. steam-filled heating coils) **ऊष्मक** (पु.)

calorimeter, *n. Heat* (as, the vessel containing the liquid used in calorimetry) **ऊष्मामापी** (पु.), **कॅलरीमापी** (पु.)

calorimetric = calorimetrical, *adj.* (of or relating to calorimetry) **ऊष्मामितीय, कॅलरीमितीय**

calorimetric coefficient, कॅलरीमितीय गुणांक

calorimetric entropy ऊष्मामितीय एंट्रॉपी

calorimetry, *n. Heat* (measurement of thermal constants, such as *specific* heat, *latent* heat or *calorific value*) **ऊष्मामिति** (स्त्री.), **कॅलरीमिति** (स्त्री.)

calory = calorie

calutron, *n.* (an electromagnetic apparatus for separating isotopes according to their masses on the principle of mass spectrograph) **कॅल्युट्रॉन** (पु.)

camera, *n.* **कॅमेरा** (पु.), **रूपित्र** (न.)

photographic camera = camera कॅमेरा, रूपित्र

pinhole camera सूचिछिद्र कॅमेरा, सूचिछिद्र रूपित्र

powder camera चूर्ण कॅमेरा, चूर्ण रूपित्र

camera lucida, (*pl.* **camera lucidas**) *Optics* (a device for facilitating the drawing of an image seen in a microscope or other optical instrument) **कॅमेरा ल्यूसिडा**

can, *v.t.* (to preserve by putting in a can which is then hermetically sealed) **डबाबंद करणे**

n. **डबा** (पु.)

canal, *n.* १ **कालवा** (पु.) २ **नाल** (पु.)

canal rays = positive rays

cancel, *v.t.* १ (as, to neutralise) (**—चा परिणाम, प्रभाव**) **शून्य करणे, नाहीसा करणे** २ **काटणे, रद्द करणे**

cancellation, *n.* १ **शून्यन** (न.), **नाहीसा करणे** (न.) २ *Math.* **अपवर्तन** (न.)

candle, *n.* **मेणबत्ती** (स्त्री.), **कॅन्डल** (स्त्री.)

candlepower, *n.* (as, the luminous intensity as of an electric lamp expressed in candles) **कॅन्डल शक्ति** (स्त्री.)

canned, *adj.* **डबाबंद**

canning, *n.* **डबाबंद करणे** (न.), **डबाबंदकरण** (न.)

canon, *n.* (as, a general standard or principle by which something is judged) **सिद्धांत** (पु.)

canonical, *adj.* **प्रमाणभूत**

canonical equations of motions, प्रमाणभूत गति समीकरणे (न. अ. व.)

canonically, *adv.* **प्रमाणभूततः, सैद्धांतिक दृष्टया**

canonically conjugate variables, प्रमाणभूततः संयुग्मी चल (पु. अ. व.)

canonical transformation, प्रमाणभूत रूपांतरण

cap, *n.* **टोपण** (न.), **पिधान** (न.), **आच्छद** (न.) (आ+छद्=to cover; आच्छद = a cover, covering)

capability, *n.* **समर्थता** (स्त्री.)

capable, *adj.* **समर्थ**

capacitance, *n.* (*symbol* C) *Elec.* १ (as, the property of an electric nonconductor that permits the storage of an electric energy) **धारिता** (स्त्री.) २ (as, ratio) **धारिता गुणांक** (पु.)

capacitative, *adj.* (of or relating to the capacitance) **धारितीय**

capacitative reactance, धारितीय प्ररोध

capacitor, *n.* (*also* called *condenser*) *Elec. Eng.* (device for storing electric charges) **संधारित्र** (न.)

capacity, *n.* **१ क्षमता** (स्त्री.) २ (the power or ability to hold or receive) **धारकता** (स्त्री.) ३ (as, capacitance) **धारिता** (स्त्री.)

capacity for heat, उष्णता धारकता

capacity of a condenser, विद्युत संधारित्र धारिता (विद्युत संधारित्राची धारिता)

capacity of a vessel, भांड्याची धारकता

capacity to work, कार्यक्षमता (स्त्री.)

capillarity, *n.* (as, a phenomenon associated with surface tension and angle of contact) **केशिकत्व** (न.)

capillary, *n.* (as, a tube of minute or hairlike diameter) **केशिका** (स्त्री.)

adj. (resembling hair or hairlike or thin as a hair) **केशिकीय, केश–**

capillary action, केशिका क्रिया

capillary attraction, केशाकर्षण (न.)

capillary correction, केशिका संशुद्धि

capillary electrometer, *Chem.* **केशिका विद्युन्मापी**

capillary repulsion, केशिका प्रतिकर्षण

capillary rise, केशिका रोह

capillary tube, केशनलिका (स्त्री.)

capping, *n.* **टोपण लावणे** (न.), **पिधानन** (न.)

adj. **टोपण–, पिधान–**

capture, *n. Nucleonics* (the coalescence of an atomic nucleus with an elementary particle as a neutron or electron that may result in an emission as of gamma rays from the nucleus or in fission of nucleus) **प्रग्रहण** (न.)

v.t. (to bring about a capture of) **प्रग्रहण करणे**

K-capture = K-electron capture K-इलेक्ट्रॉन प्रग्रहण

radiative capture प्रारणी प्रग्रहण

capture effect, प्रग्रहण परिणाम

capture gamma rays, (the γ-rays emitted as a result of the capture of a particle by a nucleus) **प्रग्रहण गॅमा किरण** (पु.अ.व.)

carat, *n.* (*also* **karat**) (any of various units of weight for precious stones) **कॅरट** (न.)

carbon, *n. Chem.* **कार्बन** (पु.)

carbonaceous, *adj.* (relating to, containing or composed of carbon) **कार्बनमय, कार्बनी**

carbon arc, *Elec. Eng.* (an arc between carbon electrodes) **कार्बन प्रज्योत**

carbonate, *n. Chem.* **कार्बोनेट** (न.)

v.t. **–चे कार्बोनेटन करणे**

carbonated, *adj.* **कार्बोनेटित**

carbonation, *n. Chem.* (the process of carbonating) **कार्बोनेटन** (न.)

carbonatisation, *n.* **–चे कार्बोनेटमध्ये रूपांतर होणे** (न.)

carbon-black, *n. Chem.* **काजळी** (स्त्री.)

carbon cycle, *Biol.* **कार्बन चक्र**

carbon electrode, कार्बन इलेक्ट्रोड

carbon filament, कार्बन तंतु

carbon-filament lamp, कार्बन तंतु दीप

carbonisation, *n. Chem.* (the process of carbonising) **कार्बनन** (न.)

carbonise, *v.t. & i.* **–चे कार्बनन करणे, कार्बनित करणे, कार्बनित होणे**

carbonised, *adj.* **कार्बनित**

carbonised filament, कार्बनित तंतु

carbon rod, कार्बनची कांडी

cardinal, *adj.* (of basic importance; central, basic or critical to any system, construction, organisation or framework) **प्रधान**

cardinal planes, *Light* (in a lens, planes perpendicular to the principal axis, and passing through the cardinal points of the lens) **प्रधान प्रतल**

cardinal points, १ *Astron.* (as, the name given to the four principal points of the horizon—north, south, east and west) **दिक् बिंदू** (पु.अ.व.) २ (as, of a compass) **दिक् बिंदू** (पु.अ.व.) ३ *Light* (as, in a lens or in a system of lenses) **प्रधान बिंदू** (पु.अ.व.)

care, *n.* १ **काळजी** (स्त्री.) २ **सावधगिरी** (स्त्री.) ३ **जपणूक** (स्त्री.)

carefully, *adv.* **काळजीपूर्वक**

Carnot cycle, (*also* **Carnot's cycle**) *Eng.* (after N. L. S. Carnot, Fr. physicist) **कार्नो चक्र**

Carnot's reversible cycle, कार्नो व्युत्क्रमी चक्र

Carnot theorem, *Thermodynamics* **कार्नो प्रमेय**

carrier, *n. Elec. Comm., Radio, etc.* **वाहनिक** (पु.)

carrier current, *Radio* **वाहनिक धारा**

carrier density, वाहनिक घनता

carrier frequency, *Elec. Comm.* **वाहनिक वारंवारता**

carrier signalling, वाहनिक संकेतन

carrier system, *Radio* **वाहनिक प्रणाली**

carrier wave, *Radio* **वाहनिक तरंग**

carry, *v.t. & i.* (as, to contain and direct the course of; to convey) **वाहून नेणे, –चे वहन करणे, –चे वहन होणे**

carrying capacity, *Elec.* **वहन क्षमता**

Cartesian, *adj.* (Fr. *Cartesius*— mod. Latin name of Descartes) (of or relating to Descartes,—Rene Descartes, Fr. scientist and philosopher, his writings, theories or methods) **कार्टेशिअन, कार्टेशी, डेकार्टचा, डेकार्टी**

Cartesian coordinates, *Math.* (as, of a point in a plane or of a point in a space) **कार्टेशिअन सहनिर्देशक** (पु.अ.व.), **डेकार्टचे सहनिर्देशक** (पु.अ.व.)

Cartesian diver, कार्टेशिअन पाणबुड्या, डेकार्टचा पाणबुड्या

Cartesian frame of reference, कार्टेशिअन संदर्भ चौकट, डेकार्टी संदर्भ चौकट

cascade, *n. Elec. Eng., Elec. Comm., Radioactivity, etc.* (as, a succession of stages as in a process or in the arrangement of the parts of an apparatus) **सोपान** (पु.)

cascade amplification, (as, multistage amplification) **सोपानी प्रवर्धन**

cascade amplifier, *Radio* **सोपान प्रवर्धी**

cascade shower, (a cosmic-ray shower which, passing through matter, produces a continuing shower through photons and pair-production) **सोपानी वर्षण**

cascade theory, (*of cosmic radiation*— the theory of multiplication of electrons, positrons and γ-rays in the passage of a *cosmic-ray* particle through matter esp. atmosphere) **(वैश्व प्रारणाचा) सोपान सिद्धांत**

cascading, *n.* **सोपानन** (न.)

case, *n.* १ (an instance of a thing's occurrence; actual state of affairs) **स्थिति** (स्त्री.) २ (as, enclosure of something) **पेटी** (स्त्री.), **–धान** (न.), **–धानी** (स्त्री.) ३ (as, an illustration) **उदाहरण** (न.) ४ **प्रकार** (पु.), **बाब** (स्त्री.)

casing, *n.* **वेष्टनिका** (स्त्री.)
cask, *n.* **पिंप** (न.)
cassette, *n.* (a light-tight container for X-ray film or for any photographic film) **कॅसेट** (न.)
cast, *v.t.* १ (to pour as a liquid metal into a mould) **मुशीत ओतणे २ फेकणे, टाकणे**
n. १ (the act of pouring as a liquid metal into a mould) **ओतणी** (स्त्री.) २ *Geol.* **ओत** (पु.)
casting, *n.* १ **ओतन** (न.) २ **ओतकाम** (न.)
cast-iron, *n.* **बीड** (न.), **ओतीव लोखंड** (न.)
casual, *adj.* **आकस्मिक, नैमित्तिक**
catalyse, *v.t.* १ (to bring about the catalysis of) **–चे उत्प्रेरण करणे २ उत्प्रेरणाद्वारे बनवणे**
catalyser = **catalyst**
catalysis, *n. Chem.* (the acceleration or retardation of a chemical reaction by a substance which itself undergoes no permanent chemical change, or which may be recovered when the reaction is completed) **उत्प्रेरण** (न.)
catalyst, *n.* (*also* catalyser) *Chem.* (a substance which catalyses a chemical reaction) **उत्प्रेरक** (पु.)
catalytic, *adj.* १ **उत्प्रेरक–** २ **उत्प्रेरण–** (as in : catalytic process उत्प्रेरण प्रक्रिया)
catalytic agent, **उत्प्रेरक** (पु.)
catenary, *n. Math., etc.* (the curve assumed by a perfectly flexible, inextensible, infinitely slender cord, suspended at its ends) **रज्जुका** (स्त्री.), **कॅटीनरी** (स्त्री.)
cathetometer, *n.* (an instrument used for measuring vertical distances not exceeding a few centimetres) **ऊर्ध्वतामापी** (पु.), **कॅथेटॉमीटर** (पु.) (Gk. *kathetos*—vertical height; perpendicular line, *i.e.* **ऊर्ध्वता**)
cathode, *n.* (*also* kathode) *Elec.* (the electrode at which electrons enter a device from the external circuit—opposed to *anode*) **कॅथोड** (पु.)
coated cathode **लेपित कॅथोड**
cold cathode **शीत कॅथोड**
photocathode **प्रकाश कॅथोड**
thermionic cathode **तापायनिक कॅथोड**
virtual cathode **आभासी कॅथोड**
cathode current, *Thermionics* **कॅथोड धारा**
cathode dark space, (in a gas discharge tube, the dark band between cathode glow and the negative glow) **कॅथोड अदीप्त प्रदेश**
cathode disintegration, **कॅथोड विघटन**
cathode drop=**cathode fall,** **कॅथोड पात**
cathode follower, **कॅथोड अनुगामी**
cathode-follower amplifier, **कॅथोड अनुगामी प्रवर्धी**
cathode glow, **कॅथोड प्रभा**
cathode heating time, **कॅथोड तपन काल**
cathode ray, **कॅथोड किरण**
cathode-ray oscilloscope, **कॅथोड किरण दोलनदर्शी**
cathode-ray tube, *Radio, Television, Thermionics* **कॅथोड किरण नलिका**
cathode spot, **कॅथोड बिंदु**
cathodic, *adj.* (*also* kathodic) (of, at, or relating to a cathode— opposed to *anodic; of a chemical element*— tending to form a cathode in an electrochemical cell in relation to another element) **कॅथोडी**

cathodofluorescence, *n.* **कॅथोड प्रतिदीप्ति** (स्त्री.)

cathodoluminescence, *n.* **कॅथोड दीप्ति** (स्त्री.)

cathodophosphorescence, *n.* **कॅथोड स्फुरदीप्ति** (स्त्री.)

cation, *n.* (*also* **kation**) *Elec., etc.* (the ion in an electrolyte which carries the positive charge and which migrates towards the cathode under the influence of a potential difference— opposed to *anion*) **कटायन** (न.)

causal, *adj.* १ (containing a cause) **कारणात्मक** २ (relating to a cause) **कारणासंबंधी**

causality, *n.* १ **कारणत्व** (न.) २ **कार्य-कारणभाव** (पु.)

cause, *v.t.* **–मुळे होणे, –मुळे घडून येणे, घडवून आणणे, कारणीभूत होणे**
n. **कारण** (न.)

caustic, *adj.* १ *Chem.* **दाहक** २ *Light* **किरणस्पर्शी**
n. (a caustic curve) **किरणस्पर्शी वक्र** (पु.)

caustic curve, *Light* (a curve to which rays of light are tangential after reflection or refraction at another curve) **किरणस्पर्शी वक्र**

cavity, *n. Elec.* **गुहिका** (स्त्री.)

cavity definitions, *Elec.* **गुहिका व्याख्या** (स्त्री. अ. व.)

cavity radiation = blackbody radiation

C-battery, *Elec.* **C-बॅटरी** (स्त्री.) (सी बॅटरी)

C-bias, *n. Elec.* **C-अभिनति** (स्त्री.) (सी अभिनति)

cc, (*also* **c.c.**) (*abbr.* of *cubic centimetre*) **घ. सें.** (घन सेंटिमीटर) (सं cc किंवा c.c.)

cease, *v. t. & i.* १ (to stop) **बंद करणे, बंद होणे, थांबवणे, थांबणे** २ (to become extinct; to pass away) **नाहीसा होणे** ३ (to come to an end) **समाप्त होणे, न राहणे**

celestial, *adj.* (of or relating to the sky *specif.* representing the visible bodies in the sky) **खगोलीय, खगोल–, ख–**

celestial body, **खवस्तु** (स्त्री.)

celestial mechanics, (*also* called *gravitational astronomy*) *Astron.* (the application of the methods of analytic mechanics to the determination of the motions of the celestial bodies under the action of gravitation) **ख-स्थितिगतिशास्त्र** (न.)

celestial meridian, (a great circle of the celestial sphere passing through celestial poles and the zenith) **ख-याम्योत्तर** (न.)

celestial object = celestial body

celestial pole, *Astron.* **खगोल ध्रुव**

celestial sphere, *Astron.* (an imaginary sphere of indeterminate radius of which the observer is the centre) **खगोल** (पु.)

cell, *n.* १ *Elec.* (a cup, jar or other vessel or a division of a compound vessel containing electrodes and an electrolyte either for generating electric currents by chemical action or for use in electrolysis) **घट** (पु.) (विद्युतघट) २ (विजेरीचा) **सेल** (पु.) ३ (as, chamber) **कोष्ठ** (पु.) ४ *Biol.* **पेशी** (स्त्री.)
concentration cell **संहति घट**
conductivity cell **वाहकता घट**
Daniell cell **डॅनिअल घट**
dry cell **शुष्क घट**
echelon cell **सोपान घट, एशेलॉन घट**
electric cell **विद्युत घट**
gravity cell **गुरुत्व घट**

Leclanche cell **लेक्लान्शे घट**
photocell = photoelectric cell
photoelectric cell **प्रकाश विद्युतघट, प्रकाश घट**
photovoltaic cell **प्रकाशव्होल्टीय घट**
primary cell **प्राथमिक घट**
reversible cell **व्युत्क्रमी घट**
secondary cell = storage cell
standard cell **मानक घट**
storage cell **संचयी घट**
voltaic cell **व्होल्टीय घट**

cells in parallel, **अनेकसरी घट** (पु.अ.व.) (अनेक परिपथसरयुक्त घट)

cells in series, **एकसरी घट** (पु.अ.व.) (एक परिपथसरयुक्त घट)

cels (*abbr.* of *celsius*) **सेल्सिअस**

celsius, *adj.* (*abbr.* cels) (after Anders Celsius, Swedish astronomer who invented Centigrade scale) **सेल्सिअस**

cement, *n.* **सिमेंट** (न.)

center = **centre**

centigrade, *n.* (as, Centigrade scale) **सेंटिग्रेड** (न.)
adj. (*abbr.* C) **सेंटिग्रेड** (सें. ग्रे.)

Centigrade scale, *Heat* **सेंटिग्रेड मापनश्रेणी**

centigram, *n.* **सेंटिग्राम** (पु.)

centilitre, *n.* (*also* centiliter) **सेंटिलिटर** (पु.)

centimetre, *n.* (*also* centimeter) (*abbr.* cm) **सेंटिमीटर** (पु.) (सं. सें.मी.)

centimetre-gramme-second, *adj.* (*also* centi-meter-gram-second) (*abbr.* cgs) (of, relating to or being a system of units based upon the centimetre as the unit of length, the gramme as the unit of mass, and the mean solar second as the unit of time) **सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद—**

centimetre-gramme-second system, (*abbr.* cgs system) **सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद पद्धति** (सीजीएस पद्धति)

centimetre-gramme-second unit, (*abbr.* cgs unit) **सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद एकक** (सीजीएस एकक)

centimetre system, **सेंटिमीटर पद्धति**

centimetre unit, **सेंटिमीटर एकक**

central, *adj.* १ (containing or constituting a centre) **केंद्रीय, केंद्र—** २ (situated at, in or near the centre; occupying a centre) **मध्यवर्ती** ३ (as, basic, essential, principal) **केंद्रभूत**

central force, **केंद्रीय बल**

centralisation, *n.* **केंद्रण** (न.)

centralise, *v.t. & i.* **केंद्रण करणे, केंद्रित होणे**

centralised, *adj.* **केंद्रित, केंद्रीभूत**

central orbit, **केंद्रीय कक्षा**

centre, *n.* (*also* center) **केंद्र** (न.)
cf. focus नाभि
midpoint मध्यबिंदु
nucleus केंद्रक, न्यूक्लिअस
geometrical centre **आकृति केंद्र**
instantaneous centre **तत्क्षणिक केंद्र**
metacentre **उत्प्लवकेंद्र**

centre of action, *Meteor.* (any of several large oval areas where the average seasonal or annual barometric pressure is distinctly low or high) **कार्यक्षेत्र केंद्र**

centre of buoyancy, (*also* centre of displacement) *Hyd.* (the centre of mass of the fluid displaced by a floating or submerged body) **प्लावकता केंद्र**

centre of curvature, **वक्रता केंद्र**

centre of displacement = **centre of buoyancy**

centre of figure, **आकृति केंद्र**

centre of flotation, *Hyd.* (the centroid of the water plane area of a floating body) **तरण केंद्र**

centre of force, **बल केंद्र**

centre of gravity, *Mech.*(that point in a body at which its weight may be taken to act, and at which the body may be supported in neutral equilibrium) **गुरुत्व केंद्र**

centre of hydrostatic pressure, **द्रवस्थितिक दाब केंद्र**

centre of inertia, (*also* called *centre of mass*) (the point that represents the mean position of the matter in a body) **जडत्व केंद्र**

centre of inversion, **प्रतिलोमन केंद्र**

centre of mass, (*also* called *centre of inertia*) **वस्तुकेंद्र** (न.)

centre-of-mass system, (in general any frame of reference moving with the centre of mass of a system) **वस्तुमान केंद्र प्रणाली**

centre of oscillation, **दोलन केंद्र**

centre of percussion, **समाघात केंद्र**

centre of pressure, *Hyd.* **दाब केंद्र**

centre of rotation, **घूर्णन केंद्र**

centre of symmetry, *Crystal.* **सममिति केंद्र**

centrifugal, *adj.* (moving, proceeding, or acting in a direction *away* from a *centre* or *axis*— opposed to *centripetal*) **अपकेंद्री, अपकेंद्र–** (अप = away; केंद्र = centre)

centrifugal force, *Mech.* **अपकेंद्री बल, अपकेंद्र बल**

centrifugal pump, **अपकेंद्री पंप**

centrifuge, *n.* (an apparatus rotating at very high speed, designed to separate solids from liquids, or liquids from other liquids dispersed therein) **अपकेंद्रित्र** (न.)

centring, *n.* **केंद्रण** (न.)

centripetal, *adj.* (moving, proceeding, or acting in direction *toward a centre* or *axis*— opposed to *centrifugal*) **अभिकेंद्री, अभिकेंद्र–** (अभि=towards, केंद्र=centre)

centripetal force, **अभिकेंद्री बल, अभिकेंद्र बल**

Cerenkov counter, (*also* **Cherenkov counter**) (after P. A. Cherenkov, Russ. physicist) **चेरेन्कोव्ह गणित्र**

Cerenkov radiation, (*also* **Cherenkov radiation**) **चेरेन्कोव्ह प्रारण**

certain, *adj.* **निश्चित**

certainty, *n.* **निश्चितता** (स्त्री.)

cessation, *n.* १ **विराम** (पु.) २ **बंद होणे** (न.), **थांबणे** (न.) ३ **नाहीसा होणे** (न.) ४ **समाप्त होणे** (न.), **न राहणे** (न.)

cgs, (*abbr.* of *centimetre-gramme-second*) **सीजीएस** (सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद)

cgs system, (*abbr.* of *centimetre-gramme-second system*) **सीजीएस पद्धति** (सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद पद्धति)

cgs unit, (*abbr.* of *centimetre-gramme-second unit*) **सीजीएस एकक** (सेंटिमीटर-ग्राम-सेकंद एकक)

chain, *n.* १ *Chem.* (as, a number of atoms united like links in a chain) **शृंखला** (स्त्री.) २ *Surv., etc.* **साखळी** (स्त्री.), **शृंखला** (स्त्री.) ३ (as a network, etc.) **साखळी** (स्त्री.), **शृंखला** (स्त्री.)

chain disintegration, **शृंखला विघटन**

chain reaction, *Chem.* (a chemical reaction that once started can maintain itself by interaction of the starting materials with transitory reactive products, etc.; as, self-propagating fission of atomic nuclei continued by the further action of one of the products) **शृंखला अभिक्रिया**

chamber, *n.* १ (as a very large box-shaped compartment lined with lead, etc; an enclosed or compartmented space

designed for special purpose) **कक्ष** (पु.) २ **खोली** (स्त्री.), **कमरा** (पु.)
chance, *n.* **संभव** (पु.)
chance collision, संभवजन्य संघात
change, *v.t. & i.* **परिवर्तन करणे, परिवर्तन होणे, बदल करणे, बदलणे, बदल होणे** *n.* **परिवर्तन** (न.), **बदल** (पु.), (in comb.) **–अंतर** (न.) (as in : change of position स्थानांतर)
cf. alteration फेरफार
conversion रूपांतर
modification रूपभेद
transformation रूपांतरण
variation परिवर्तन
changeability, *n.* **परिवर्तनीयता** (स्त्री.)
changeable, *adj.* **परिवर्तनीय, बदल होण्या-जोगा**
change of axes, अक्ष परिवर्तन, अक्षांचा बदल
change of state, (transformation from one to another of the three states of matter—gaseous, liquid, or solid) **अवस्थांतर** (न.), **अवस्थाबदल** (पु.)
changeover, *n.* **परिवर्तन** (न.), **बदल** (पु.), **पालट** (पु.)
changer, *n.* **परिवर्ती** (पु.) (as in : frequency changer वारंवारता परिवर्ती)
changing, *adj.* **परिवर्तनशील, बदलणारा**
channel, *n.* १ *Elec., Radio, etc.* (as, a band of frequencies within which signals from a transmitter must be kept) **प्रणाल** (पु.) २ (as, natural or artificial bed of stream of water, etc.) **प्रणाल** (पु.), **नाली** (स्त्री.) ३ **मार्ग** (पु.) ४ **जलमार्ग** (पु.)
channeled, *adj.* (*also* **channelled**) **प्रणालित**
channeled spectrum, प्रणालित पंक्ति
channel effect, प्रणाल परिणाम
channeling, *n.* (*also* **channelling**) **प्रणालन** (न.)
channelisation, *n.* **प्रणालन** (न.)
channelise, *v.t. & i.* **प्रणालन करणे, प्रणालन होणे**
channelled = channeled
channelling = channeling
character, *n.* १ (as a nature) **स्वरूप** (न.) २ (all those qualities that make the thing different from others) **लक्षण** (न.), **गुण** (पु.) *cf.* quality ३ (a graphic symbol as alphabet, letter, etc. used as a unit in writing or printing) **अक्षर** (न.), **वर्ण** (पु.)
cf. mark चिन्ह
note स्वरचिन्ह
sign चिन्ह, खूण
symbol संकेतचिन्ह
४ (as a mark, sign, etc.) **खूण** (स्त्री.)
characteristic, *n.* १ (as a trait, quality, property, etc.) **लक्षण** (न.), **वैशिष्टच** (न.) २ *Math.* (as, of logarithm) **लागपूर्णांक** (पु.)
adj. **लक्षणात्मक, विशिष्ट, लक्षणिक**
characteristic curve, लक्षणिक वक्र
characteristic equation, लक्षणिक समीकरण
characteristic spectrum, *Radiol.* (as, an ordered arrangement of X-ray wavelengths related to the atomic structure of the material) **लक्षणात्मक पंक्ति**
characteristic temperature, लक्षणिक तापमान
charge, *v.t. Elec.* (as, to impart electric charge to, etc.) **(विद्युत) प्रभारित करणे** *n. Elec.* **प्रभार** (पु.)
bound charge **बद्ध प्रभार**
free charge **मुक्त प्रभार**
chargeable, *adj.* **प्रभार्य**
charged, *adj.* **प्रभारित, विद्युतप्रभारित**
charge density, प्रभार घनता
charge exchange, प्रभार विनिमय
charge independence, प्रभार अनवलंबित्व

charge invariance, प्रभार निश्चरता

charge-mass ratio, प्रभार-वस्तुमान गुणोत्तर

charging, *n.* प्रभारण (न.), विद्युतप्रभारण (न.), विद्युतप्रभारित करणे (न.)

charging by contact, स्पर्शाने विद्युतप्रभारित करणे

charging by friction, घर्षणाने विद्युतप्रभारित करणे

charging by induction, प्रवर्तनाने विद्युत-प्रभारित करणे

charging the accumulator, संचयी विद्युत-प्रभारित करणे

chart, *n.* १ (as, a sheet of tabulated information; as, a record by curves, etc. of some information, fluctuations, etc.) तक्ता (पु.) *cf.* graph आलेख

map नकाशा

२ (as, an outline map with conspectus of special conditions) नकाशा (पु.)

chassis, *n.* (*pl.* **chassis** *or* **chassises**) *Automobiles* (the frame on which is mounted the body as of an automobile or airplane; the working parts as of a radio, etc.) न्याधार (पु.), साटा (पु.)

check, *v.t.* १ संरोध करणे, रोखून धरणे, रोखणे २ तपासणे

n. १ संरोध (पु.) २ तपासणी (स्त्री.)

checked, *adj.* १ संरुद्ध, रोखलेला २ तपासलेला

chemical, *adj.* रासायनिक

n. (a substance obtained by a chemical process or used in chemical operations) रसायन (न.)

chemical action = **chemical reaction**

chemical action constant, रासायनिक अभिक्रिया स्थिरांक

chemical action-reaction, रासायनिक क्रिया-अभिक्रिया

chemical balance, रसायन तुला

chemical compound, रासायनिक संयुग

chemical constitution, रासायनिक घटना, रासायनिक घडण

chemical energy, रासायनिक ऊर्जा

chemical equivalent, रासायनिक तुल्यांक

chemically, *adv.* रासायनिक दृष्टचा

chemical property, रासायनिक गुणधर्म

chemical reaction, रासायनिक अभिक्रिया

chemiluminescence, *n.* (as, luminescence produced by chemical action) रासायनिक दीप्ति (स्त्री.)

chemisorption, *n.* (*also* **chemosorption**) (as, *adsorption* by means of *chemical* forces in contrast with physical forces) रासायनिक अधिशोषण (न.) *cf.* sorption

chemistry, *n.* १ (a science that deals with composition, structure, and properties of substances and of the transformations that they undergo) रसायनशास्त्र (न.)

२ (as a branch of that science) रासायनिकी (स्त्री.) (as in : thermochemistry ऊष्मा रासायनिकी)

inorganic chemistry अकार्बनी रसायनशास्त्र

organic chemistry कार्बनी रसायनशास्त्र

chemosorption = **chemisorption**

Cherenkov counter = **Cerenkov counter**

Cherenkov radiation = **Cerenkov radiation**

chief, *adj.* मुख्य

chirality, *n.* चिरालिटी (स्त्री.)

chlorinate, *v.t.* क्लोरिनित करणे

chlorination, *n.* क्लोरिनन (न.)

chlorine, *n.* *Chem.* क्लोरिन (पु.)

choke, *n.* *Eng.*, *Radio*, *etc.* चोक (पु.)

choke coil, चोक कुंडल

chopper, *n.* शाकलक (पु.)

chord, *n.* १ *Math.* (as, a straight line joining two points on a curve) जीवा (स्त्री.)

२ (as, a string of musical instrument)

तंतु (पु.) ३ *Music* स्वरसंघात (पु.)
major chord गुरु स्वरसंघात
minor chord लघु स्वरसंघात
chord of contact, स्पर्शजीवा (स्त्री.)
chord of descent, अवरोही जीवा
chord of quickest descent, द्रुततम अवरोही जीवा
chord scale, *Music* स्वरसप्तक (न.)
choroid, *n.* (*also* chorioid) *Anat.* (the choroid coat of the eye) रंजितपटल (न.)
chrom–, *pfx.* वर्ण–
chromat–, *pfx.* वर्ण–
chromatic, *adj.* वर्णीय, वर्ण–
chromatic aberration, *Light, Optics* (non-coincidence of the component colour images formed by a lens owing to dispersion of the lens) वर्णीय विपथन
chromatic error, वर्णीय त्रुटि
chromaticism = **chromaticity,** *n.* (as the colour quality of light) वर्णीयता (स्त्री.)
chromatic lens, वर्णीय भिंग
chromatic resolving power, वर्ण वियोजन शक्ति
chromatics, *n.* (the science of colours as affected by phenomena determined by their differing wavelengths) वर्णिकी (स्त्री.)
chromatic scale, वर्णश्रेणी (स्त्री.)
chromato–, *pfx.* वर्ण–
chrome, *n.* वर्ण (पु.), क्रोम (पु.) *cf.* colour
chromo–, *pfx.* वर्ण–
chromometer, *n.* वर्णमापी (पु.)
chromoscope, *n.* वर्णदर्शी (पु.)
chromosphere, *n. Astron.* (the lower part of the atmosphere of the sun thousands of miles thick and composed predominantly of hydrogen gas that is responsible for its rosy colour) वर्णावरण (न.)
chromospheric, *adj.* वर्णावरणीय
chronograph, *n.* (an instrument for measuring and recording time) काललेखी (पु.)
chronometer *n.* (सूक्ष्म) कालमापी (पु.)
chronometric, *adj.* (सूक्ष्म) कालमितीय
chronometry, *n.* कालमिति (स्त्री.)
cinema, *n.* सिनेमा (पु.), चित्रपट (पु.)
cinema projector, चलचित्र दर्शित्र
cinematics = **kinematics**
cinematograph, *n.* (*also* **kinematograph**) चलचित्रक (पु.)
cinematography, *n.* (*also* **kinematography**) चलचित्रिकी (स्त्री.)
cipher, *n.* (*also* cypher) शून्य (न.)
circle, *n. Math.* वृत्त (न.), वर्तुळ (न.)
circle of confusion, (as the minimum area of a focused bright point of light, etc.) संकुलन वृत्त
circle of least confusion, (the minimum cross-section of a symmetrical bundle of rays that have no common focus because of spherical aberration) लघुतम संकुलन वृत्त
circle of reference, संदर्भ वृत्त
circuit, *n.* १ *Elec.* (as, the complete path of an electric current including any displacement current or a specified portion of a circuit) परिपथ (पु.) २ *Magn.* (as the region through which magnetic flux from any source extends) मंडल (न.)
circuital, *adj.* १ परिपथीय २ मंडलीय, मंडल–
circuit analysis, परिपथ विश्लेषण
circuit-breaker, *n. Elec. Eng.* परिपथ वियोजी (पु.)
circuit equation, परिपथ समीकरण
circular, *adj.* वृत्तीय, वर्तुळाकृति, वृत्त–

circular angle, वृत्तीय कोन
circular cylinder, वृत्तचिति (स्त्री.), वृत्तीय सिलिंडर
circular double refraction, *Optics* वृत्तीय द्वि-अपवर्तन
circular motion, वृत्तीय गति, वर्तुळ गति
circular scanning, वृत्तीय क्रमवीक्षण
circulate, *v.t.* १ परिसंचार करणे, परिसंचार होणे २ (as, of blood, etc.) अभिसरण होणे
circulated, *adj.* १ परिसंचारित २ अभिसृत
circulating, *adj.* परिसंचारी
circulating current, परिसंचारी धारा
circulating movement, परिसंचारी हालचाल
circulating wave, परिसंचारी तरंग
circulation, *n.* १ परिसंचारण (न.) २ (as, of blood, etc.) अभिसरण (न.)
circulator, *n.* परिसंचारक (पु.)
circumference, *n. Math.* १ (as, a line that bounds a circular plane surface, etc.) परीघ (पु.) २ (as, the surface or outer limits of a sphere or rounded body) परिधि (पु.)
circumstance, *n.* परिस्थिति (स्त्री.)
civil engineering, स्थापत्य अभियांत्रिकी
class, *n.* वर्ग (पु.)
class-A amplification, A-वर्ग प्रवर्धन (ए वर्ग प्रवर्धन)
class-B amplification, B-वर्ग प्रवर्धन (बी वर्ग प्रवर्धन)
class-C amplification, C-वर्ग प्रवर्धन (सी वर्ग प्रवर्धन)
classical, *adj.* (of or relating to a form or system felt to be of first significance before modern times) अनाधुनिक
classical fields, अनाधुनिक क्षेत्रे (न.अ.व.)
classical mechanics, अनाधुनिक स्थितिगतिशास्त्र
classical physics, अनाधुनिक भौतिकी
classification, *n.* वर्गीकरण (न.)
classified, *adj.* वर्गीकृत
classify, *v.t.* वर्गीकरण करणे
clay, *n.* माती (स्त्री.), मृत्तिका (स्त्री.)
C-layer, *n. Radio* C-स्तर (पु.)
clear, *adj.* १ (as, image, etc.) सुस्पष्ट २ (as, clean) स्वच्छ, साफ ३ (as, evident) स्पष्ट
clear image, सुस्पष्ट प्रतिमा
cleavage, *n.* पाटन (न.), भेग (स्त्री.), फूट (स्त्री.)
clinical thermometer, *n.* ज्वरमापी (पु.)
clock, *n.* १ कालदर्शी (न.) २ (as, a watch) घड्याळ (न.)
clock paradox, कालदर्शी विरोधाभास
clockwise, *adj.* or *adv.* अनुघटि (अनु=in the direction of; along ; after; घटि=clock)
close, *adj.* निकट (as in : close contact निकट संपर्क)
closed, *adj.* १ (not open; covered) संवृत, बंद २ *Math., Chem., etc.* (as, distinguished from *open*) संवृत (as in : closed set *Math.* संवृत सट ; closed chain *Chem.* संवृत शृंखला)
closed circuit, *Elec. Eng., Radio* बंद परिपथ
closed-end pipe, एकमुखी नळी
closed interval, बंद अंतराल
closed system, संवृत प्रणाली
closest, *adj.* निकटतम
cloud, *n.* मेघ (पु.), अभ्र (न.), ढग (पु.)
cloud chamber, अभ्र कक्ष
cluster, *n.* गुच्छ (पु.)
clustering, *n.* गुच्छन (न.)
cm, (*abbr.* of *centimetre*) सें.मी. (सेंटिमीटर)
coagulate, *v.t. & i.* १ (to cause or bring about the coagulation of; as, to curdle, clot)

साकळवणे, साकळणे २ (as, to gather together or form into a mass or group or to solidify completely or partially) किलाटन करणे, किलाटन होणे

n. (as, coagulum) साका (पु.)

coagulated, *adj.* १ साकळवलेला, साकळलेला २ किलाटित

coagulation, *n.* १ साकळण (न.), साकळणे (न.) २ किलाटन (न.)

coagulator, *n.* (an agent that causes coagulation) साकळक (पु.)

coagulum, *n.* (a coagulated mass or substance) साका (पु.)

coalesce, *v.i.* (to unite or join together into one body or product; become integrated into a whole) संलयन होणे

coalescence, *n.* संलयन (न.)

coalescent, *adj.* संलयी

coal-gas, *n.* कोळशाचा वायु (पु.)

coal-tar, *n.* डांबर (न.)

coarse, *adj.* १ (as, crude or unrefined) अपरिष्कृत २ जाड, जाडाभरडा

coat, *v.t.* १ लेपित करणे, लेप देणे, पुट देणे २ अवगुंठित करणे

n. लेप (पु.), पुट (न.)

coated, *adj.* १ लेपित, लेप दिलेला २ अवगुंठित (as in: sugar-coated शर्करावगुंठित)

coated cathode, लेपित कॅथोड

coating, *n.* १ लेपन (न.) २ लेप (पु.), पुट (न.)

coaxial, *adj.* (*also* coaxal) *Math.* समाक्ष—

n. (a coaxial cable) समाक्ष केबल (न.)

coaxial cable, (*also* **coaxial** *or* **concentric cable**) समाक्ष केबल

coaxial line, (*also* **concentric line**) समाक्ष तारमार्ग

coaxially, *adv.* समाक्षतः

coaxial transmission line, समाक्ष पारेषण तारमार्ग

cock, *n.* तोटी (स्त्री.)

code, *n.* संकेत (पु.)

coefficient, *n.* १ (a number that serves as a measure of some property or characteristic and that is commonly used as a factor in computations) गुणांक (पु.) (as in: absorption coefficient अवशोषण गुणांक) २ *Math.* (as, multiplier) गुणक (पु.)

coefficient of absorption = absorption coefficient

coefficient of apparent expansion, आभासी प्रसरण गुणांक

coefficient of cubical expansion, आकारमानी प्रसरण गुणांक

coefficient of elasticity, प्रत्यास्थता गुणांक

coefficient of expansion, *Heat* प्रसरण गुणांक

coefficient of friction, *Mech.* घर्षण गुणांक

coefficient of kinematic viscosity, (*also* **kinematic viscosity**) शुद्धगतिकीय विष्यंदिता गुणांक (शुद्धगतिकीय विष्यंदिता)

coefficient of linear expansion, रेखीय प्रसरण गुणांक

coefficient of recombination, पुनःसंयोजन गुणांक

coefficient of restitution, *Mech.* (as, the ratio of the relative velocity after impact to that before impact) प्रत्यवस्थान गुणांक

coefficient of thermal expansion, ऊष्मा प्रसरण गुणांक

coefficient of viscosity, विष्यंदिता गुणांक

coercive force, (*also* **coercive field**) *Elec. Eng., Magn.* (the opposing magnetic intensity that must be applied to a magnetised substance to reduce the residual magnetic induction in the material to zero) विचुंबक बल, विचुंबक बलक्षेत्र

coercive intensity, विचुंबक तीव्रता

coercivity, *n.* (the property of a material determined by the value of the coercive force when the material has been magnetised to saturation) विचुंबकता (स्त्री.)

cofactor, *n. Math.* सहगुणक (पु.)

cofactor of a determinant, *Math.* सारणिक सहगुणक

cohere, *v.i.* (as, to hold together firmly, stickily or solidly— usu. used of a substance stuck to a similar substance) संसंजित होणे

coherence, *n.* (as, the quality or state of cohering) संसंजकता (स्त्री.)

coherent, *adj.* १ (having the quality of cohering) संसंजी, संसंजक २ (as, displaying cohesion; as, united) संसंजित

coherent radiation, संसंजित प्रारण

coherent scattering, *Nucl. Phys.* संसंजित विकिरण

coherer, *n.* संसंजक (पु.)

cohesion, *n.* (as, molecular attraction by which the particles of a body are united throughout the mass whether like or unlike—as distinguished from *adhesion*) संसंजन (न.) *cf.* adhesion

cohesive, *adj.* संसंजनशील, संसंजी

coil, *n. Elec.* (as, one or more turns of conductor when wound as a definite unit of an electrical circuit) कुंडल (न.)
  choke coil चोक कुंडल
  induction coil प्रेरण कुंडल
  loading coil भारण कुंडल
  Tesla coil टेस्ला कुंडल

coiled, *adj.* कुंडलित

coiling, *n.* कुंडलन (न.)

coincide, *v.i.* संपतन होणे, संपाती होणे, संपाती असणे (co= सं ; incidere=to fall on= पतन)
(*to coincide with* —शी संपाती असणे)

coincidence, *n.* १ संपात (पु.) २ संपतन (न.)

coincidence circuit, संपाती परिपथ

coincident, *adj.* संपाती

cold, *adj.* शीत, थंड, गार

cold-bath, *n.* शीत मज्जनी (स्त्री.)

cold cathode, *Thermionics* शीत कॅथोड

cold fusion, *Nucleonics* शीत संमीलन

collapse, *v.t.* निपतन होणे, कोसळणे
  n. निपात (पु.)

collapsible, *adj.* निपाती

collect, *v.t. & i.* १ (as, to bring or gather together or to accumulate) संग्रह करणे, संग्रह होणे, संग्रहित होणे, गोळा करणे, गोळा होणे २ (as to assemble) एकत्र साचणे

collected, *adj.* १ संग्रहित २ एकत्र जमलेला

collecting, *n.* संग्रहण (न.)
  adj. संग्राहक, संग्राही

collection, *n.* संग्रह (पु.)

collector, *n.* संग्राही (पु.)

collide, *v.i.* संघात होणे, टक्कर होणे

collimate, *v.t.* १ (to render parallel to a certain line or direction; to render parallel as rays of light) समांतरण करणे, समांतरित करणे २ (to adjust the line of sight of to proper position relative to other parts) संधानित करणे

collimated, *adj.* १ समांतरित २ संधानित

collimating, *adj.* १ समांतरकारी, समांतरी २ संधान–

collimating lens, समांतरकारी भिंग

collimation, *n.* १ (the act of collimating) समांतरण (न.) २ (the state of being collimated) समांतरित अवस्था (स्त्री.)

collimation error, समांतरण त्रुटि
collimator, *n. Optics* (a device for obtaining a beam of parallel light) समांतरित्र (न.)
collinear, *adj.* (lying in the same straight line ; having a straight line in common) एकरेखी, एकरेषी, एकरेखीय, एकरेषीय
collinearity, *n.* एकरेखिता (स्त्री.), एक-रेषीयता (स्त्री.)
collineation, *n.* एकरेखीकरण (न.), एक-रेषीकरण (न.)
collision, *n.* (the term refers to any *interaction* between free particles, aggregates of particles, or rigid bodies in which they come near enough to exert a mutual influence, generally with exchange of *energy*) संघात (पु.), (commonly) टक्कर (स्त्री.) *cf.* impact
  elastic collision प्रत्यास्थ संघात
  head-on collision संमुख संघात, समोरा-समोर टक्कर
  inelastic collision अप्रत्यास्थ संघात
collision density, *Nuclear Technology* (the number of neutron collisions with matter per unit volume per unit time) संघात घनता
collision diameter of molecules, (the distance of closest approach between the centres of any two molecules in a collision) रेणूंचा संघात व्यास
collision frequency, संघात वारंवारता
collision parameter, संघात प्राचल
collision probability, संघात संभवनीयता
colloid, *n.* कोलाइड (न.), कलिल (न.)
colloidal, *adj.* कोलाइडी, कलिली
colloidal state, कोलाइडी अवस्था
colorimeter, *n. Light* वर्णमापी (पु.)
colorimetric, *adj.* वर्णमितीय, वर्णमिति–
colorimetry, *n.* वर्णमिति (स्त्री.)
colour, *n.* वर्ण (पु.)
  cf. chrome वर्ण, क्रोम
    dye रंजक, रंगद्रव्य
    paint रंग
    pigment वर्णक
  combinational colour संयोगी वर्ण
  complementary colour परिपूरक वर्ण
  primary colour(s) प्राथमिक वर्ण
colour adaptation, वर्ण अनुकूलन
colouration, *n.* वर्णायन (न.)
colour-blind, *adj.* वर्णांध
colour-blindness, *n.* वर्णांधता (स्त्री.)
colour comparator, वर्ण तुलनित्र
colour disc, वर्ण चकती
colour discrimination, वर्ण विभेदन
colour dispersion, वर्ण अपस्करण
coloured, *adj.* १ वर्णित २ रंगीत
colour fatigue, *Optics* वर्ण श्रांति
colour filter, वर्ण फिल्टर
colour index, *Astron.* वर्णांक (पु.)
colouring, *adj.* वर्णक, वर्णदायी
colouring matter, वर्णक द्रव्य
colourless, *adj.* वर्णहीन
colour-pigment, *n.* वर्णक (पु.)
colour sensation, वर्ण संवेदन
colour sensitivity, वर्ण सुग्राहिता
colour temperature, वर्ण तापमान
colour triangle, वर्ण त्रिकोण
column, *n.* स्तंभ (पु.)
columnar, *adj.* १ (formed in columns; relating to, or characterised by columns) स्तंभीय, स्तंभी २ (having the form of a column) स्तंभाकार, स्तंभरूप
columnar recombination, स्तंभीय पुनःसंयोजन
column of liquid = **liquid column**
column of water, जलस्तंभ (पु.)

column vector, **स्तंभ सदिश**

coma, *n.* (*pl.* **comae**) *Optics* (a defect in the image formed by a lens which, when present, appears towards the edges of the field, the images of points being drawn out into small pear-shaped blobs) **कोमा** (पु.) (अ. व. **कोमी**)

comatic, *adj.* (*of an optical image*— blurred as a result of coma) **कोमा–**

comatic circles, **कोमा वृत्ते** (न. अ. व.)

combination, *n.* १ (the quality or state of being combined) **संयोग** (पु.) २ (the act or process of combining ; the act or process of uniting esp. to form a chemical compound) **संयोजन** (न.)

combinational, *adj.* १ (of or relating to combination ; having the quality of combining) **संयोगी, संयुक्त** २ **संयोजनीय**

combinational colour, **संयोगी वर्ण**

combination note = **combination tone**

combination principle, *Light* **संयोग तत्त्व**

combination tone, (*also* **combination note**) *Acous.* **संयुक्त स्वरक**

combine, *v.t.* & *i.* १ (as, to join in physical or chemical union, etc.) **संयोग पावणे, संयोग होणे** २ (as, forces, processes, etc.) **संयोजन करणे, संयोजन होणे** ३ (as, to cause two or more things to mix together, as, to mingle) **मिसळणे** ४ **एक करणे**

combined, *adj.* १ **संयुक्त** २ **संयोजित** ३ **मिसळलेला** ४ **एक केलेला**

combined stress, **संयोजित प्रतिबल**

combining, *adj.* **संयोग–** (as in: combining proportion संयोग प्रमाण)

combustibility, *n.* **दहनक्षमता** (स्त्री.)

combustible, *adj.* **दहनक्षम**

combustion, *n.* **दहन** (न.)
cf. burning ज्वलन
ignition प्रज्वलन

commensurability, *n.* **संमेयता** (स्त्री.)

commensurable, *adj.* *Math.* **संमेय**

common, *adj.* १ **सामान्य, साधारण** *cf.* normal २ **सामाईक** (as in : common surface of contact सामाईक संपर्क पृष्ठ) ३ *Math.* (belonging to two or more quantities) **सम, समान, साधारण** ४ **साधा** (as in: common hydrometer साधा तरकाटा)

commonly, *adv.* **सामान्यतः, सामान्यपणे, बहुधा**

communication, *n.* **संचारण** (न.)

commutate, *v.t.* १ (to reverse the direction of by the change of connections) **दिक्परिवर्तन करणे** २ *Math.* **क्रमपरिवर्तन करणे**

commutating, *adj.* **दिक्परिवर्ती**

commutating field, *Elec. Eng.* **दिक्परिवर्ती क्षेत्र**

commutating reactance, **दिक्परिवर्ती प्ररोध**

commutation, *n.* १ **दिक्परिवर्तन** (न.) २ **क्रमपरिवर्तन** (न.)

commutative, *adj.* १ **दिक्परिवर्ती** २ *Math.* **क्रमपरिवर्ती**

commutator, *n.* १ *Elec. Eng.* (a part of an electric machine consisting of an assemblage of copper bars, each connected to a coil of the winding but insulated from each other) **दिक्परिवर्तक** (पु.) २ *Math.* **क्रमपरिवर्तक** (पु.)

compact, *adj.* १ (as, marked by concentration in a limited area ; as, closely placed or fitted together) **संहत** २ **सघन**
v.t. **संहत करणे, संहत होणे**
n. **संहत** (पु.)

compaction, *n.* (the act or action of compacting or being compacted) **संहतन** (न.)
compactness, *n.* (the quality or state of being compact) **संहति** (स्त्री.)
comparability, *n.* **तुलनीयता** (स्त्री.)
comparable, *adj.* **तुलनायोग्य, तु ल नी य** *cf.* similar
comparative, *adj.* **तुलनात्मक, तौलनिक**
comparatively, *adv.* **तुलनात्मक दृष्टीने, तौलनिक रीत्या**
comparator, *n.* (a form of apparatus used for the accurate comparison of standards of length, etc.; a form of colorimeter) **तुलनित्र** (न.)
compare, *v.t.* **तुलना करणे**
comparison, *n.* **तुलना** (स्त्री.)
comparison spectroscope, *Light* **तुलना पंक्तिदर्शी**
comparison spectrum, *Light* (a spectrum formed alongside the spectrum under investigation, for the purpose of measuring the wavelengths of unknown lines) **तुलना पंक्ति, तुलना स्पेक्ट्रम**
compartment, *n.* १ (as, a separate division or a subdivision as, of a plane surface, structure, design, etc.) **खंड** (पु.) २ (as, a small chamber, receptacle or container) **कक्षक** (न.)
compartmented, *adj.* **खंडित**
compass, *n.* (*pl.* **compasses**) १ *Surv., etc.* **कंपास** (पु.) (अ. व. **कंपास**) २ **दिक्सूचक** (पु.), **होकायंत्र** (न.)
compass needle, **दिक्सूचि** (स्त्री.)
compensate, *v.t.* (to provide with means of counteracting variation; to neutralise the effect of variation) **–चे प्रतिपूरण करणे, प्रतिपूरित करणे**
compensated, *adj.* **प्रतिपूरित**
compensated balance wheel, **प्रतिपूरित तोलचक्र**
compensated pendulum, **प्रतिपूरित दोलक**
compensated wattmeter, *Elec. Eng.* **प्रतिपूरित वॉटमापी**
compensating, *adj.* **प्रतिपूरक, प्रतिपूरणकारी**
compensating errors, (errors equal in amount but opposite in sense that cancel each other) **प्रतिपूरक त्रुटी** (स्त्री. अ. व.)
compensation, *n.* (balance or counteraction of opposed forces) **प्रतिपूरण** (न.)
compensation pendulum, **प्रतिपूरण दोलक**
compensator, *n.* **प्रतिपूरक** (पु.)
complement, *n.* १ (as, the quantity or number required to fill a thing or make it complete) **परिपूरक** (न.) २ *Math.* (as, of an angle, etc.) **परिपूरक** (पु.)
complementary, *adj.* **परिपूरक**
complementary colour, **परिपूरक वर्ण**
complementary quality, **परिपूरक गुण**
complete, *v.t.* **पूर्ण करणे, संपूर्ण करणे** *adj.* **पूर्ण, संपूर्ण**
complete radiator, **संपूर्ण रेडिएटर, संपूर्ण प्रारी**
complex, *adj.* १ (as, composed of two or more separable or analysable items, parts, constituents, etc.) **संमिश्र** २ (as, having many varied interrelated parts, patterns or elements, etc.) **जटिल** ३ *Chem.* (formed by union of simpler substances as compounds or ions— used of salts, ions, and other chemical combinations) **जटिल**
n. Chem. (as, a complex substance) **जटिल** (न.)
complexity, *n.* १ **संमिश्रता** (स्त्री.) २ **जटिलता** (स्त्री.)

complex number, *Math.* संमिश्र संख्या
complex refractive index, संमिश्र अपवर्तनांक
complex variable, *Math.* संमिश्र चल
complex wave, संमिश्र तरंग
compliance, *n.* (the quality or state of yielding to bending under stresses within the elastic limit, etc.) अनुवृत्ति (स्त्री.)
complicate, *v.t.* गुंतागुंत निर्माण करणे, जटिल करणे
complicated, *adj.* गुंतागुंतीचा, जटिल
complication, *n.* गुंतागुंत (स्त्री.), जटिलता (स्त्री.)
component, *n.* (as, a constituent part; as, any one of the vector terms added to form a given vector sum or resultant; as, an ingredient of a chemical system) घटक (पु.)
adj. घटक–
compose, *v.t.* १ रचना करणे २ जुळणी करणे (*to be composed of* –चा मिळून बनणे)
composite, *adj.* १ मिश्र २ *Math.* (*of a number or an algebraic expression*) विभाज्य
composition, *n.* १ (*of substances*—the nature of elements present in a substance and the proportions in which they occur) संघटन (न.) (as in: chemical composition रासायनिक संघटन) २ (*of forces, etc.*) संयोजन (न.)
composition of forces, *Mech.* बल संयोजन, बलांचे संयोजन
compound, *n. Chem.* संयुग (न.)
adj. संयुक्त, मिश्र, जोड–
compound bar, जोडपट्टी (स्त्री.)
compounded, *adj.* संयोजित
compounding, *n.* संयोजन (न.)
compound lens, *Optics* संयुक्त भिंग
compound microscope, *Light* संयुक्त सूक्ष्मदर्शी
compound motor, *Elec. Eng.* मिश्र मोटर, मिश्र चलित्र
compound pendulum = **physical pendulum**
compress, *v.t. & i.* (to reduce the volume, size, density or degree of concentration of, by or as if by pressure; to undergo compression) संपीडन करणे, संपीडन होणे
compressed, *adj.* संपीडित
compressibility, *n.* संपीड्यता (स्त्री.) *cf.* pliability
compressible, *adj.* संपीड्य
compressible fluid, संपीड्य द्रायु
compressing, *n.* संपीडन (न.)
compression, *n.* संपीडन (न.)
compressional, *adj.* (consisting of, having to do with, or producing compression) संपीडनशील, संपीडन–
compressional wave, संपीडन तरंग
compression stress, संपीडन प्रतिबल
compressive, *adj.* संपीडक
compressive stress, संपीडक प्रतिबल
compressor, *n.* संपीडक (पु.)
comprise, *v.t.* समाविष्ट होणे, समाविष्ट असणे (अ. क्रि.)
comprised, *adj.* समाविष्ट
Compton effect, (*also* **Compton scattering**) (after Arthur H. Compton, Am. physicist) कॉम्प्टन परिणाम, कॉम्प्टन विकिरण
Compton rule, (after Arthur H. Compton, Am. physicist) कॉम्प्टन नियम
Compton scattering = **Compton effect**
computability, *n.* संगणनशीलता (स्त्री.)
computable, *adj.* संगणनयोग्य, संणगनशील
computation, *n.* संगणन (न.)
computational, *adj.* संगणनविषयक
computative, *adj.* संगणनात्मक
compute, *v.t.* संगणन करणे *cf.* calculate

computed, *adj.* **संगणित**
computer, *n.* (*also* **computor**) १ (as, a person) **संगणक** (सा.) २ (as, a machine) **संगणित्र** (न.)
computing, *n.* **संगणन** (न.)
computing machine, संगणन यंत्र
computor = **computer**
concave, *adj.* **अंतर्वक्र**
concave grating, *Light* (a reflection grating ruled on a concave mirror) **अंतर्वक्र जाल**
concave lens, अंतर्वक्र भिंग
concave mirror, अंतर्वक्र दर्पण, अंतर्वक्र आरसा
concave reflection grating, अंतर्वक्र परावर्तन जाल
concave reflector, अंतर्वक्र परावर्तक
concavo-concave, *adj.* (concave on both sides— used esp. of a lens) **उभयअंतर्वक्र**
concavo-convex, *adj.* (*of a lens*— having the concave side of greater curvature than the convex side; concave on one side and convex on the other) **अंतर्बहिर्वक्र** (अंतर्वक्र बहिर्वक्र)
concentrate, *v.t. & i.* १ (to bring or direct toward a common centre or objective; to focus) **संकेंद्रित करणे, संकेंद्रित होणे** २ (to render less dilute; to render more condensed) **संहत करणे, संहत होणे**
n. **संहत** (न.)
concentrated, *adj.* १ **संकेंद्रित** २ **संहत**
concentration, *n.* १ (as, the act or action or process of bringing to a common centre) **संकेंद्रण** (न.) २ (as, the act or action or process of increasing the strength, as of a solute or gas in a mixture, etc.; as, the process of increasing the quantity of a substance or form of energy or other entity that exists in a volume of space, etc.) **संहतन** (न.) ३ (as, a result of concentrating; a concentrated mass or thing) **संहति** (स्त्री.)
concentration cell, संहति घट (संहति विद्युतघट)
concentric=concentrical, *adj.* १ (having a common centre— as opposed to *eccentric*) **संकेंद्री, संकेंद्रीय** २ (having a common axis; formed about the same axis; as, coaxial) **समाक्ष**
concentric coils, *Elec. Eng.* **संकेंद्री कुंडले** (न.अ.व.)
concentric cable = **coaxial cable**
concentric lens, संकेंद्री भिंग
concentric line = **coaxial line**
concept, *n.* **संकल्पना** (स्त्री.)
conception, *n.* **कल्पना** (स्त्री.)
concern, *v.t.* **संबंध असणे, –शी संबंधित असणे**
concerned, *adj.* **संबंधित**
concerning, *prep.* **–संबद्ध, –शी संबंधित**
conclusion, *n.* **निष्कर्ष** (पु.)
concord, *n.* **सुसंवाद** (पु.)
cf. accord संवाद
consonance सुसंवादिता
concordant, *adj.* **सुसंवादी**
concrete, *n. Civ. Eng.* **कॉंक्रीट** (न.)
adj. १ **प्रत्यक्ष** २ **मूर्त**
concurrence = concurrency, *n.* १ **संगमन** (न.), **एकसंपतन** (न.) २ **समवर्तन** (न.)
concurrency of lines, रेषांचे एकसंपतन
concurrent, *adj.* १ (converging, meeting, intersecting, running together at a point; meeting in a point or running parallel) **संगामी, एकसंपाती** २ (occurring, arising or operating at the same time) **समवर्ती**

concurrent forces, **संगामी बले** (न. अ. व.), **एकसंपाती बले** (न. अ. व.)

concurrently, *adv.* **एकसंपाती रीतीने, संगामी रीत्या**

concussion, *n.* **संक्षोभ** (पु.) *cf.* impact

condensation, *n.* १ (*of a liquid*) **संघनन** (न.) २ (*of a gas or vapour*) **द्रवीकरण** (न.), **द्रवीभवन** (न.) ३ (*of light*) **नाभीयन** (न.)

condense, *v.t. & i.* १ (*of a liquid*— to increase or to cause to increase in density or strength; to become thicker) **संघनित करणे, संघनित होणे, –चे संघनन होणे** २ (*of a gas or vapour*— to change or to cause to change to liquid) **द्रवीकरण करणे, द्रवीभवन होणे** ३ (*of light*— to focus; to concentrate by passing through a lens) **नाभीयन करणे, नाभीयन होणे**

condensed, *adj.* १ **संघनित** २ **द्रवीकृत, द्रवीभूत** ३ (*of light*) **नाभीयित**

condensed film, (a surface film in which the molecules are closely packed and steeply oriented to the surface) **संघनित पटल**

condensed spark, **संघनित स्फुल्लिंग**

condensed system, (a physical or chemical system in which there is no gaseous phase) **संघनित पद्धति**

condenser, *n.* १ (*of a liquid, gas or vapour*) **संघनित्र** (न.), **संघननी** (स्त्री.) २ (*of electricity*— apparatus for receiving and accumulating electricity; a capacitor) **संधारित्र** (न.) ३ (*of light*— a lens or mirror usu. of short focal length used to concentrate light upon an object) **नाभीयक** (पु.)

condenser lens, **नाभीयक भिंग**

condensers in parallel, *Elec.* **अनेकसरी संधारित्रे** (न.अ.व.)

condensers in series, *Elec.* **एकसरी संधारित्रे** (न.अ.व.)

condensing electrŏscope, **संधारी विद्युतदर्शी**

condensing lens, **नाभीयक भिंग**

condition, *n.* १ **स्थिति** (स्त्री.) २ **पूर्व आवश्यकता** (स्त्री.) (as in : Abbe sine condition अॅबी साइन पूर्व आवश्यकता) ३ **अट** (स्त्री.)

v.t. & i. (to put into proper or desired condition) **अनुकूलित करणे**

conditioned, *adj.* **अनुकूलित**

conditioning, *n.* **अनुकूलन** (न.)

conduct, *v. t.* १ (to convey in or as if in a channel; to act as a medium for conveying as heat or electricity) **–चे वहन करणे** २ (as, to conduct scientific experiment, etc.) **(प्रयोग, इत्यादि) करणे, चालवणे**

n. **वर्तणूक** (स्त्री.)

conductance, *n.* (conducting power; *also* the property of a material by virtue of which it allows current to flow through it when potential difference is applied— the reciprocal of resistance) **प्रवहन** (न.) *cf.* conduction

conductimeter = **conductometer**

conductimetric = **conductometric**

conducting, *adj.* **वहनकारी**

conducting power, **वहनकारी शक्ति**

conduction, *n. Elec., Heat, etc.* (the transfer of heat through matter by communication of kinetic energy from particle to particle rather than by a flow of heated material— as against *convection*; maintenance of an electric current through metals by a general movement of conduction electrons, etc.) **वहन** (न.) *cf.* admittance संवहन [*cont.*

conductance प्रवहन
conductivity वाहकता
convection प्रक्रमण
inductance प्रेरितता
susceptance प्रतिवहन

conduction band, **वहन पट्ट**

conduction current, **वहन धारा**

conduction electron, **वहन इलेक्ट्रॉन** (वहन-कारी इलेक्ट्रॉन)

conduction of heat, **उष्णता वहन, उष्णतेचे वहन**

conductive, *adj.* **वाहक**

conductivity, *n.* (*also* **specific conductance**) (the quality or power of conducting or transmitting as heat or electricity) **वाहकता** (स्त्री.) *cf.* conduction
acoustic conductivity **ध्वनि वाहकता**
n-type conductivity **एन-प्रकार वाहकता, n-प्रकार वाहकता**
p-type conductivity **पी-प्रकार वाहकता, p-प्रकार वाहकता**
semiconductivity **अर्धवाहकता**
superconductivity **अतिवाहकता**

conductivity cell, **वाहकता घट**

conductivity water, *Chem.* (very pure water prepared for conductivity measurements) **वाहकता जल**

conductometer, *n.* (*also* **conductimeter**) (any instrument for measuring conductivity) **वाहकतामापी** (पु.)

conductometric, *adj.* (*also* **conductimetric**) (of, relating to, or involving the measurement of conductivity; relating to or by means of conductometry) **वाहकतामितीय**

conductometry, *n.* **वाहकतामिति** (स्त्री.)

conductor, *n.* **वाहक** (पु.)
bad conductor **दुर्वाहक**
good conductor **सुवाहक**
nonconductor **अवाहक**
semiconductor **अर्धवाहक**

conduit, *n.* १ (a channel or pipe for conveying water or other fluid) **प्रणाल** (पु.) २ (as, pipe) **नळी** (स्त्री.)

cone, *n.* **शंकु** (पु.)

cone gear, *Eng.* **शंकु गिअर**

cone of friction, **घर्षण शंकु**

cone of silence, (a conically-shaped region above an antenna where, because of the configuration of the antenna system, the field strength is relatively low) **शांतता शंकु**

cone-shaped, *adj.* (*also* **conically-shaped**) **शंकुरूप**

configuration, *n.* १ (relative disposition or arrangement of parts; interrelationships of constituent elements) **आविन्यास** (पु.) *cf.* arrangement २ (as, the structure of chemical compounds esp. with reference to the space relations of the atoms in molecules; any of several limiting apparent positions of a celestial body with respect to another, etc.) **संरूपण** (न.) *cf.* form
atomic configuration **अणु संरूपण, अणूंचे संरूपण**
electronic configuration **इलेक्ट्रॉनी संरूपण**
interaction configuration **अन्योन्यक्रिया संरूपण**

confine, *v.t.* **संसीमित करणे, बंदिस्त करणे**

confined, *adj.* **संसीमित, बंदिस्त**

confinement, *n.* **संसीमन** (न.), **बंदिस्त करणे** (न.)

confinement of a plasma, (a term used in the controlled thermonuclear programme) **प्लाझ्माचे संसीमन**

confining, *adj.* संसीमक

conform, *v.t. & i.* १ (to make like; to shape to fit) समनुरूप करणे, अभिसंगत करणे (conform implies the achievement of harmony अनुरूपण or correspondence अभिसंगती by compliance as with a preexisting pattern, form or principle) *cf.* adapt २ (to have the same shape, outline, or contour, etc.) समनुरूप असणे, अभिसंगत असणे

conformability, *n.* १ समनुरूपता (स्त्री.), अभिसंगति (स्त्री.) २ समआविन्यास (पु.)

conformable, *adj.* १ समनुरूप, अभिसंगत २ *Chem.* (as, conformational) सम-आविन्यासी ३ *Math.* गुणनक्षम (as in : conformable matrices गुणनक्षम सारण्या) ४ *Geol.* (following in unbroken sequence — used of geologic strata) अभिसंगत

conformal, *adj.* १ *Math.* अनुकोन २ समनुरूपी

conformal mapping, अनुकोन प्रतिचित्रण

conformation, *n.* १ (the act of conforming or producing conformity) अभिसंगतता (स्त्री.), समनुरूपण (न.) २ (as, agreement esp. with a model or plan; as, the shape of a molecule esp. with reference to a geometric isomer) समआविन्यास (पु.) *cf.* form

conformity, *n.* अभिसंगति (स्त्री.), समनुरूपता (स्त्री.)

confusion, *n.* संकुलन (न.) (as in : circle of confusion संकुलन वृत्त)

congruent, *adj.* १ एकरूप २ (relating to the melting-point at which there coexist for a molecular compound both solid and liquid phases having the same composition) सम (as in: congruent melting सम द्रवण)

congruity, *n.* एकरूपता (स्त्री.)

congruous, *adj.* १ संबद्ध २ एकरूप

conic, *adj.* (as, conical) शंकुरूप, शंक्वाकार, शंकु–

conical, *adj.* (resembling a cone; having the shape of a cone) शंकुरूप, शंक्वाकार, शंकु–

conically-shaped = cone-shaped

conical pendulum, शंकु दोलक

conical refraction, शंकु अपवर्तन

conical scanning, शंक्वाकार क्रमवीक्षण

conjugate, *adj.* १ (acting or operating as if joined, as conjugate foci; bearing to each other a relation characterised by having certain features in common but by being opposite or inverse in some particular) संयुग्मी २ *Math.* वृत्तपूरक (as in : conjugate angles वृत्तपूरक कोन) *v.t. & i.* (as, to join together; *of a chemical compound*— to unite so that the product is easily broken down into the original compounds) संयुग्मन करणे, संयुग्मन होणे
n. संयुग्मी (पु.)

conjugated, *adj.* १ (as, conjugate; as, formed by the union of two compounds or united with another compound) संयुग्मित २ *Chem.* (of a system of double bonds) एकांतरित (as in: conjugated double bonds एकांतरित द्विबंध)

conjugate foci, *Light* संयुग्मी नाभी (स्त्री. अ. व.)

conjugate point, संयुग्मी बिंदु

conjugate solutions, (as, two solutions existing together in equilibrium) संयुग्मी द्रावणे (न. अ. व.)

conjugate variables, संयुग्मी चल (पु.अ.व.)

conjugating, *adj.* संयुग्मन–

connect, *v.t.* १ जोडणे, सांधणे २ संबंध जोडणे

connected, *adj.* १ जोडलेला, सांधलेला २ संबंधित, संबद्ध
connecting, *adj.* जोडलेला, जोड–, सांधलेला, संयोजी
connection, *n.* (*also* connexion) जोडणी (स्त्री.), संबंधन (न.)
connector, *n.* सांधक (पु.)
connexion = **connection**
consequence, *n.* १ परिणाम (पु.) २ प्रभाव (पु.)
consequent, *adj.* १ अनुवर्ती २ परिणामी
consequential, *adj.* परिणामरूप
consequently, *adv.* परिणामतः
consequent pole, *Elec. Eng.* (as, a pole of a permanent magnet occurring at a point remote from either end. In an electromagnetic circuit, it refers to a pole occurring at a point between two magnetising coils) अनुवर्ती ध्रुव
conservation, *n.* १ संरक्षण (न.) २ अक्षय्यता (स्त्री.) (as in : law of conservation of energy ऊर्जा अक्षय्यता नियम)
conservation laws, अक्षय्यता नियम (पु.अ.व.), अक्षय्यतेचे नियम (पु. अ. व.)
conservation of angular momentum, कोनीय संवेग अक्षय्यता, कोनीय संवेगाची अक्षय्यता
conservation of energy, ऊर्जा अक्षय्यता, ऊर्जेची अक्षय्यता
conservation of mass, वस्तुमान अक्षय्यता, वस्तुमानाची अक्षय्यता
conservation of momentum, संवेग अक्षय्यता, संवेगाची अक्षय्यता
conservation of parity, पॅरिटी अक्षय्यता
conservative, *adj.* १ संरक्षी २ अक्षय्य
conservative force, अक्षय्य बल
conservative force field, अक्षय्यी बल क्षेत्र
conservative system, (*also* **conservative forces**) अक्षय्य संहति (अक्षय्य बले)
conserved quantities, १ (those quantities which obey conservation laws) अक्षय्यी राशी (स्त्री. अ. व.) २ अक्षय्यी परिमाणे (न. अ. व.)
consist, *v.i.* १ आत असणे २ (with *of*) –चा बनलेला असणे
consistency, *n.* १ *Chem.* (as, a degree of firmness, density, viscosity, etc.) सांद्रता (स्त्री.) २ (as, agreement or harmony) सुसंगति (स्त्री.)
consistent, *adj.* सुसंगत
consolute, *adj.* (miscible in all proportions) संद्रावणीय
consolute temperature = **critical solution temperature**
consonance, *n.* सुसंवादिता (स्त्री.) *cf.* concord
consonant, *adj.* सुसंवादी
n. व्यंजन (न.)
consonant sound, व्यंजन ध्वनि
constant, *adj.* स्थिर
cf. fixed नियत, निश्चित
invariable अचल
n. Math., etc. (an abstract number or a physically dimensional quantity having a fixed or approximately fixed value) स्थिरांक (पु.)
constant acceleration, स्थिर त्वरण
constant chemical action, स्थिर रासायनिक अभिक्रिया
constant-deviation spectroscope, स्थिर विचलन पंक्तिदर्शी
constant gravitational acceleration, स्थिर गुरुत्वीय त्वरण
constant of gravitation, गुरुत्व स्थिरांक
constant of gravitational acceleration, गुरुत्वीय त्वरणांक
constant pressure thermometer, स्थिर दाब तापमापी

constant temperature, स्थिर तापमान

constant volume thermometer, स्थिर आकार-मान तापमापी

constituent, *n.* घटक (पु.)
adj. घटक–

constitute, *v.t.* १ (to be the components of) मिळून होणे २ (*esp.* in *passive*) घडण असणे

constituted, *adj.* घटित

constitution, *n.* घटना (स्त्री.), घडण (स्त्री.) *cf.* arrangement

constitutional, *adj.* घटनात्मक, घडणसंबंधी

constrain, *v.t.* निरुध्द करणे

constrained, *adj.* निरुध्द

constrained motion, निरुध्द गति

constraint, *n.* निर्बंध (पु.)

construct, *v.t.* रचना करणे

construction, *n.* रचना (स्त्री.)

constructional, *adj.* रचनात्मक, रचना–

constructive, *adj.* रचनात्मक

consume, *v.t.* वापरणे, खपणे, खर्ची पडणे

consumed, *adj.* वापर केलेला, खपलेला, खर्ची पडलेला

consumed energy, वापरलेली ऊर्जा, खर्च झालेली ऊर्जा

consumption, *n.* वापर (पु.), खप (पु.)

contact, *v.t. & i.* संपर्क साधणे, संपर्क होणे
n. १ संपर्क (पु.) २ स्पर्श (पु.)
(*to come into contact* संपर्कात येणे, संपर्क होणे)

contact angle, संपर्क कोन

contact lens, संपर्क भिंग

contact potential, *Thermionics* संपर्क विभव (पु.)

contain, *v.t.* १ (to have within; to hold) अंतर्भाव करणे, अंतर्भाव होणे, आत असणे २ (to have capacity for ; to be able to hold) धारण करणे ३ अंतर्विष्ट होणे (as in: angle contained by —ने अंतर्विष्ट झालेला कोन)

contained, *adj.* १ अंतर्भूत केलेला, अंतर्भूत झालेला २ धारण केलेला ३ अंतर्विष्ट

container, *n.* पात्र (न.), धारकपात्र (न.), भांडे (न.)

containment time, धारकता काल

contemporary, *adj.* समकालीन

content, *n.* १ आशय (पु.) २ अंतर्वस्तु (स्त्री.) ३ –अंश (पु.) (as in : moisture content आर्द्रतांश)

content energy, अंतर्विष्ट ऊर्जा

continue, *v.t. & i.* चालू ठेवणे, चालू राहणे, चालू असणे

continued, *adj.* १ सतत २ चालू ठेवलेला

continuity, *n.* सातत्य (न.), अखंडत्व (न.)

continuity equation, सातत्य समीकरण

continuity of state, अवस्था सातत्य

continuous, *adj.* सतत, अखंड

continuous creation hypothesis, सतत निर्मिति परिकल्पना

continuously, *adv.* सतत, सातत्याने, अखंडपणे

continuous spectrum, *Light* (a spectrum in which all wavelengths are represented without any abrupt discontinuity) अखंड पंक्ति (अखंड वर्णपंक्ति)

contour, *n.* १ (as, outline of a two-dimensional figure; as, shape or form, etc.) बाह्यरेषा (स्त्री.) २ (as, lines of equal elevation on the ground) समोच्च रेखा (स्त्री.)
adj. १ बाह्यरेषा– २ समोच्च–

contract, *v.t. & i.* आकुंचन करणे, आकुंचित होणे

contracted, *adj.* आकुंचित

contracting, *adj.* आकुंचन करणारा, आकुंचित होणारा

contraction, *n.* आकुंचन (न.)
contraction coefficient, आकुंचन गुणांक
contrast, *n.* वैधर्म्य (न.)
contrast of colour, वर्ण वैधर्म्य
contravariant vector, प्रतिचल सदिश
contribute, *v.t. & i.* १ भर घालणे २ सहाय्यकारी होणे
contributory, *adj.* सहाय्यकारी
contrivance, *n.* यंत्रक (न.) *cf.* apparatus
control, *v.t.* नियंत्रित करणे, नियंत्रण ठेवणे *n.* नियंत्रण (न.)
control electrode, *Thermionics* नियंत्री इलेक्ट्रोड
controlled, *adj.* नियंत्रित
controlled thermonuclear reactor, नियंत्रित तापन्यूक्लीय क्रियाधानी
controlled variable, *Math.* नियंत्रित चल
controller, *n.* नियंत्रक (पु.)
control rod, नियंत्रण दंड
control track, नियंत्रण रेखापथ
control winding, नियंत्रण कुंडलन
convecting system, प्रक्रमण पद्धति
convection, *n.* (as, the circulatory motion that occurs in a fluid at a nonuniform temperature; the transfer of heat by automatic circulation of a fluid or transfer of electricity in the form of a surface charge on a moving body) प्रक्रमण (न.) *cf.* conduction
convectional, *adj.* प्रक्रमणीय, प्रक्रमणशील
convection of heat, उष्णतेचे प्रक्रमण
convective, *adj.* प्रक्रमी
convector, *n. Heating* प्रक्रमणी (पु.)
convention, *n.* संकेत (पु.)
conventional, *adj.* संकेतमान्य
conventional direction, (as, of electric current) संकेतमान्य दिशा
conventionalise, *v.t.* संकेतबद्ध करणे
convention of signs, *Light, Math.* चिन्हांचा संकेत
converge, *v.t. & i.* (to tend toward one point; move toward a single point; to come together— opposed to *diverge*) अभिसृत करणे, अभिसृत होणे
convergence, *n.* १ (as, act or condition of converging— opposed to *divergence*) अभिसरण (न.) २ (the state or property of being convergent) अभिसारिता (स्त्री.)
convergent, *adj.* अभिसारी
convergent beam, अभिसारी किरणशलाका
convergent lens, (*also* converging lens) *Light, Optics* अभिसारी भिंग
convergent lens system, (*also* called *positive lens system*) अभिसारी भिंग संहति
convergent rays, अभिसारी किरण (पु.अ.व.)
convergent series, *Math.* अभिसारी श्रेणी
converging lens = convergent lens
converse, *adj.* विलोम
n. Math. (as, a theorem formed by the interchange of hypothesis and conclusion in a given theorem) व्यत्यास (पु.)
conversely, *adv.* विलोमतः, उलटपक्षी
conversion, *n.* १ (change from one form, state, or character into another, etc.) रूपांतर (न.) *cf.* change २ *Math.* (as, a change or reduction of the form of a mathematical proposition or expression) नवरूपण (न.)
conversion electron, रूपांतर इलेक्ट्रॉन
conversion factor, रूपांतर गुणक
conversion of units, एककांचे रूपांतर
convert, *v.t. & i.* रूपांतर करणे, रूपांतर होणे

converter, *n.* १ (*also* **convertor**) *Elec. Eng.* **रूपांतरित्र** (न.) २ *Met.* (as, Bessemer converter) **रूपांतरित्र** (न.) ३ *Nuclear Eng.* (reactor or breeder which converts fertile material into fissile material through neutron capture, e.g., U-238 to Pu-239 and Th-232 to U-233) **न्यूक्लीय (प्रजनक) रूपांतरित्र** (न.)

convertor = **converter**

convex, *adj.* **बहिर्वक्र**

convex lens, **बहिर्वक्र भिंग**

convex mirror, **बहिर्वक्र दर्पण, बहिर्वक्र आरसा**

convexo-concave, *adj.* (convex on one side and concave on the other ; having the convex side of greater curvature than the concave) **बहिःअंतर्वक्र** (बहिर्वक्र अंतर्वक्र)

convexo-convex = **biconvex**

convex reflector, **बहिर्वक्र परावर्तक**

cool, *v.t. & i.* **शीतन करणे, थंड करणे, शीतन होणे, थंड होणे**
adj. **शीत, थंड**

cooled, *adj.* **शीतित, थंड केलेला, थंड झालेला**

cooler, *n.* **शीतनी** (स्त्री.)

cooling, *n.* **शीतन** (न.), **थंड करणे** (न.), **थंड होणे** (न.)

cooling curve, *Met.* **शीतन वक्र**

coordinate, *adj.* १ *Chem.* (relating to or formed by coordination) **सहबद्ध** २ *Math.* **सहनिर्देशक–**
v.t. & i. १ (as, to bring into a common action, movement, or condition ; to regulate and combine in harmonious action) **समन्वय करणे, समन्वय साधणे** २ *Chem.* (to attach so as to form a coordination complex) **सहबद्ध करणे** ३ *Chem.* (to combine by means of a coordinate bond) **सहबद्ध होणे**
n. Math. (any one of a set of numbers used in specifying the, location of a point on a line, in space, or on a given plane or other surface) **सहनिर्देशक** (पु.) (अ. व. **सहनिर्देशक**)

coordinate axes, *Math.* **सहनिर्देशक अक्ष** (पु. अ. व.)

coordinate bond, (a covalent bond typical of coordination complexes) **सहबद्ध बंध**

coordinated, *adj.* १ **समन्वित** २ **सहबद्ध**

coordinate geometry, *Math.* **सहनिर्देशक भूमिति, बीजभूमिति** (स्त्री.)

coordinate system, *Math.* (a system of coordinates) **सहनिर्देश पद्धति**

coordination, *n.* १ **समन्वय** (पु.) २ *Chem.* **सहबद्धता** (स्त्री.)

coordination complex, *Chem.* **सहबद्धता जटिल**

coordination compound, *Chem.* **सहबद्धता संयुग**

cord, *n.* **रज्जु** (पु.)

core, *n.* (*also* **rumpf**) (as, central or most important part of anything) **क्रोड** (पु.)

corelate = **correlate**

corelation = **correlation**

core losses, (the power losses in a magnetic core caused by hysteresis and eddy currents) **क्रोड हानि**

core of the atom, (*also* **rumpf of the atom**) **अणुक्रोड** (पु.)

cork, *n.* **बूच** (न.)

cork-borer, *n.* **बूचवेजी** (पु.)

corked, *adj.* **बूचबंद**

cornea, *n. Anat.* (the outermost part of the eye just in front of the aqueous humour) **पारपटल** (न.) (पारदर्शी नेत्रपटल)

corona, *n.* (a faint glow adjacent to the surface of an electrical conductor at sufficiently high voltage that results from electrical discharge; a usu. coloured circle often seen around and close to a luminous body caused by diffraction produced by particles of dust, etc.) **कोरोना** (पु.), **वर्णवलय** (न.)

corona discharge, वर्णवलय विमोच (विद्युन्मोच)

corpuscle, *n.* (a minute or elementary particle; *specif.* electron) **कणिका** (स्त्री.)

corpuscular, *adj.* (having the nature of a particle; relating to, dealing with, or composed of corpuscles) **कणिकामय, कणिका–**

corpuscular radiation, कणिका प्रारण

corpuscular theory, *Light* (a theory that light consists of material particles sent off in all directions from luminous bodies) **कणिका सिद्धांत**

corrade, *v.t. & i.* **(प्रवाह) अपघर्षण करणे, (प्रवाह) अपघर्षण होणे**

corrasion, *n.* (one of several processes of erosion— the wearing away of rocks and soil by abrasive action of material moved along esp. by waves, streams, or glaciers) **(प्रवाह) अपघर्षण** (न.) *cf.* erosion

corrasive, *adj.* **(प्रवाह) अपघर्षी**

correct, *v.t.* १ (to alter or adjust so as to bring to some standard or required condition— as, to *correct* the reading of a gas volume for temperature and pressure or to *correct* the lens for spherical aberration) **संशुद्धी करणे** २ **दुरुस्ती करणे, सुधार करणे**

adj. १ **संशुद्ध** २ (as, conforming to or agreeing with fact— it implies freedom from fault or error, oft. as judged by some conventional or acknowledged standard) **बरोबर, अचूक** *cf.* precise

corrected, *adj.* १ **संशुद्ध** २ **दुरुस्त केलेला, सुधारित, सुधार केलेला**

corrected lens, संशुद्ध भिंग

correction, *n.* १ **संशुद्धि** (स्त्री.) २ **दुरुस्ती** (स्त्री.), **सुधार** (पु.)

correctly, *adv.* **ठीक, बरोबर**

correctness, *n.* **अचूकपणा** (पु.)

corrector lens, संशुद्धि भिंग

correlate, *v.t.* (*also* corelate) **सहसंबंधन करणे, परस्परसंबंधित करणे**

correlated, *adj.* **सहसंबद्ध**

correlated fact, सहसंबद्ध तथ्य

correlation, *n.* (*also* corelation) १ **सहसंबंध** (पु.), **परस्परसंबंध** (पु.) २ (as, act of correlation) **सहसंबंधन** (न.)

correlative, *adj.* **सहसंबंधी**

correspond, *v.i.* १ (to be in conformity or agreement) **अनुरूप असणे** २ (to be equivalent; be parallel; be the counterpart) **तत्सम असणे** ३ *Math.* (to be connected by means of a geometrical transformation or by means of a functional relation) **–शी संगत असणे**

correspondence, *n.* १ **अनुरूपता** (स्त्री.) २ **तत्समता** (स्त्री.) ३ *Math.* **संगतता** (स्त्री.)

many-many correspondence अनेक-अनेक संगतता

many-one correspondence अनेक-एक संगतता

one-many correspondence एक-अनेक संगतता

one-one correspondence एक-एक संगतता

correspondence principle, *Light* **संगतता नियम**
corresponding, *adj.* १ **तदनुरूप** २ **तत्सम** ३ *Math.* **संगत**
corresponding angle, *Math.* **संगत कोन**
corresponding states, *Physical Chem.* **संगत अवस्था** (स्त्री.अ.व.)
corresponding value, **संगत मूल्य**
corrode, *v.t. & i.* **क्षरण करणे, झीज करणे, क्षरण होणे, झीज होणे**
corrosion, *n.* (action or process of corrosive chemical change not necessarily accompanied by loss of form or compactness; *typically* a gradual wearing away or alteration by a chemical or electrochemical essentially oxidising process) **क्षरण** (न.), **झीज** (स्त्री.) *cf.* erosion
corrosive, *adj.* **क्षारक, क्षरणकारी**
cos, *n.* (*abbr.* of *cosine*) *Math.* **कॉस** (स्त्री.), **कोज्या** (स्त्री.)
cosec, *n.* (*abbr.* of *cosecant*) *Math.* **कोसेक** (पु.), **कोच्छेद** (पु.), **व्युज्या** (स्त्री.)
cosecant, *n.* (*abbr.* cosec *or* csc) *Math.* **कोसीकंट** (पु.), **कोच्छेद** (पु.), **व्युज्या** (स्त्री.)
cosine, *n.* (*abbr.* cos) *Math.* **कोसाइन** (स्त्री.), **कोज्या** (स्त्री.)
cosine winding, **कोसाइन कुंडलन**
cosmic, *adj.* (of, from, or relating to the cosmos) **वैश्व, विश्व–**
cosmic dust, **वैश्व रज**
cosmic radiation, **वैश्व प्रारण**
cosmic ray, **विश्वकिरण** (पु.)
cosmic-ray decay electrons, (electrons in a soft component of cosmic rays which originate from the decay of mesons) **विश्वकिरण ऱ्हास इलेक्ट्रॉन** (पु.अ.व.)
cosmic year, **वैश्व वर्ष**
cosmogonal = cosmogonic = cosmogonical, *adj.* **विश्वोत्पत्तिशास्त्रविषयक, विश्वोत्पत्ति-संबंधी**
cosmogony, *n.* (the creation, origination, or manner of coming into being of the world or *universe*; a theory or account of the origination of the universe) **विश्वोत्पत्तिशास्त्र** (न.)
cosmographic = cosmographical, *adj.* **विश्वरचनेसंबंधी**
cosmography, *n.* (a general description of the world or of the universe; the science that deals with the constitution of the whole order of nature or the figure, disposition, and relation of all of its various parts) **विश्वरचना** (स्त्री.)
cosmological, *adj.* **विश्वस्थितिशास्त्रासंबंधी**
cosmology, *n.* (a science of the universe) **विश्वस्थितिशास्त्र** (न.)
cosmos, *n.* **विश्व** (न.), **ब्रह्मांड** (न.)
cosmotron, *n.* (machine for liberating nuclear energy by bombardment of nuclei by nutron particles, etc.) **कॉस्मॉट्रॉन** (न.)
cot, *n.* (*abbr.* of *cotangent*) *Math.* **कोटॅन्जंट** (पु.), **कोस्पर्श** (पु.)
cotangent, *n.* (*abbr.* cot *or* ctn) *Math.* **कोटॅन्जंट** (पु.), **कोस्पर्श** (पु.)
coul, *n.* (*abbr.* of *coulomb*) **कूलोम** (पु.)
coulomb, *n.* *Elec. Eng.* (after Charles A. de Coulomb, Fr. physicist— a unit of electric charge) **कूलोम** (पु.)
coulombmeter = coulometer = voltameter
count, *v.t.* **गणना करणे, मोजणे**
n. १ (as, reckoning) **गणना** (स्त्री.), **मोजणी** (स्त्री.) २ (as, radiation measurements) **गणनांक** (पु.)

counter, *n.* (a device for counting) **गणित्र** (न.)

counter–, *pfx.* **प्रति–**

counteract, *v.t.* १ (to act in opposition to) **परस्परांविरुद्ध कार्य करणे** २ (to make ineffective by opposite force; to neutralise; nullify) **विफल करणे, परिणामहीन करणे**

counteraction, *n.* **विफल करणे** (न.), **परिणामहीन करणे** (न.)

counterbalance, *v.t.* **प्रतिसंतुलित करणे**
n. १ (act of counterbalancing) **प्रतिसंतुलन** (न.) २ (a weight that balances another; counterpoise) **प्रतितोल** (पु.)

counterbalanced, *adj.* **प्रतिसंतुलित**

countercheck, *v.t.* **प्रतिसंरोध करणे**
n. **प्रतिसंरोध** (पु.)

counter-clockwise, *adj.* or *adv.* (*also* **anti-clockwise**) **प्रतिघटि**

counter electromotive force = counter-e.m.f. = back electromotive force

counterpoise, *v.t.* **प्रतितोलन करणे**
n. **प्रतितोल** (पु.)

couple, *n.* १ **युग्म** (न.) २ (two equal and opposite forces that act along parallel lines) **बलयुग्म** (न.)

coupled, *adj.* **युग्मित**

coupled circuit, **युग्मित परिपथ**

coupled-circuit effect, *Radio* **युग्मित परिपथ परिणाम**

coupler, *n.* **युग्मक** (पु.)

coupling, *n.* **युग्मन** (न.)

coupling of circuits, **परिपथ युग्मन**

course, *n.* १ **मार्ग** (पु.) २ **क्रम** (पु.) ३ **ओघ** (पु.), **गति** (स्त्री.) ४ *Civ. Eng.* (a horizontal layer of bricks or building-stones running throughout the length and breadth of a wall) **थर** (पु.)

covalence = covalency, *n. Chem.* (the union of two atoms by the sharing of a pair of electrons) **सहसंयुजा** (स्त्री.)

covalent, *adj. Chem.* (of, relating to, or characterised by covalence) **सहसंयुज**

covalent bond, *Chem.* **सहसंयुज बंध**

covariant, *adj.* **सहचल**
n. Math. **सहचल** (पु.)

covariant vector, **सहचल सदिश**

cover, *v.t. & i.* १ **आच्छादणे, झाकणे** २ (to include or to comprise) **समावेश करणे, समावेश होणे**
n. **आच्छादन** (न.), **झाकण** (न.), **आवरण** (न.)

covered, *adj.* **आच्छादित, आवृत**

covering, *n.* **आवरण** (न.), **आच्छादन** (न.), **झाकण** (न.)

crane, *n. Eng.* (a machine for hoisting and lowering heavy weights) **यारी** (स्त्री.)

crank, *n. Eng.* (a bent part of an axle or shaft; an elbow-shaped brace, etc.) **क्रॅंक** (पु.), **कूर्पर** (पु.) (कूर्पर = elbow)

crankshaft, *n. Eng.* **क्रॅंक शॅफ्ट** (पु.), **कूर्पर दंड** (पु.)

crater, *n.* १ *Geol.* **ज्वालामुखी कुंड** (न.) २ **कुंड** (न.)

create, *v.t.* **निर्माण करणे**

created, *adj.* **निर्मित**

creation, *n.* १ **निर्मिति** (स्त्री.) २ (as, creatures singly or as an aggregate; the world) **सृष्टि** (स्त्री.)

creep, *n. Chem., Eng., Met., etc.* (the slow change of dimensions of an object due to prolonged exposure to high temperature or stress; as, a slow rising of) **सर्पण** (न.)

crest, *n.* १ शिखर (न.), उंचवटा (पु.) २ (as, of a wave— opposed to *trough*) शिखा (स्त्री.)

crest factor = **amplitude factor**

crit, (*abbr*. of *critical mass*) *Nucleonics* क्रांतिक वस्तुमान

criterion, *n.* (*pl.* **criteria** *also* **criterions**) निकष (पु.) (अ. व. निकष)

critical, *adj.* (relating to, indicating, or being a state in which or a measurement or point at which some quality, property, or phenomenon *suffers* a finite *change* or *undergoes* drastic alteration) क्रांतिक

critical angle, *Light* क्रांतिक कोन

critical arrangement, क्रांतिक मांडणी, क्रांतिक रचना

critical coefficient, (ratic between critical temperature and critical pressure) क्रांतिक गुणांक

critical constant, (the critical temperature, critical pressure, or critical density of any one substance— usu. used in *pl.*) क्रांतिक स्थिरांक

critical damping, *Elec. Eng.* क्रांतिक अवमंदन

critical density, (the density of a substance in its critical state) क्रांतिक घनता

criticality, *n.* (a critical quality or condition —used esp. of fissionable material) क्रांतिकता (स्त्री.)

critical mass, (*abbr.* **crit**) *Nucleonics* (the mass of fissionable material, which is just sufficient for a chain reaction of neutrons to be self-sustaining) क्रांतिक वस्तुमान

critical point, (a point where two phases which are continually approximating each other, become identical and form but one phase) क्रांतिक बिंदु

critical potential, (as, a measure of the amount of energy necessary to raise an electron from a lower to a higher level) क्रांतिक विभव

critical pressure, (the pressure at which a gas may just be liquefied at its critical temperature; the pressure exerted by a substance in its critical state) क्रांतिक दाब

critical region, क्रांतिक क्षेत्र

critical solution temperature, (*also* **consolute temperature**) *Chem.* (the temperature above which two liquids are miscible in all proportions) क्रांतिक द्रावण तापमान

critical state, (as, a state attainable by every chemically stable pure substance in which the liquid and vapour phases have the same density) क्रांतिक अवस्था

critical temperature, *Elec. Eng., Met., etc.* (the highest temperature at which it is possible to separate substances into two fluid phases; the temperature at which magnetic materials lose their magnetic properties, etc.) क्रांतिक तापमान

critical velocity, *Hyd., etc.* (the greatest velocity with which a fluid can flow through a given conduit without becoming turbulent) क्रांतिक वेग

critical volume, क्रांतिक आकारमान

Crookes radiometer, (after Sir William Crookes, Eng. physicist) क्रूक्स प्रारणमापी

cross, *n.* फुली (स्त्री.)
adj. १ काट— २ काटकोनी

crossed, *adj.* काटकोनित

crossed Nicols, *Light* काटकोनित निकोल (पु.अ.व.)

crossed position, काटकोनित स्थिति

cross-hair lines, काटकोनी केशरेखा (स्त्री. अ. व.)

cross modulation, *Radio* काटकोनी आपरिवर्तन

crossover frequency, *Elec.* संक्रमण वारंवारता

cross product, *Math.* फुली गुणाकार

cross-section, *n.* १ काटछेद (पु.) २ *Math.* अवछेद (पु.) ३ *Nucleonics* (when extended to mean a measure of probability of a particular process. It is expressed in units of area) परिक्षेत्र (न.) (as in: nuclear reaction cross-section न्यूक्लीय अभिक्रिया परिक्षेत्र)

horizontal cross-section आडवा काटछेद

vertical cross-section उभा काटछेद

cross-sectional, *adj.* १ काटछेदी २ अवछेदी

crown glass, क्राऊन काच

crucible, *n.* (as, a vessel or melting pot) मूस (स्त्री.)

crude, *adj.* १ ओबडधोबड २ (not altered or prepared for use by any process; as, raw) कच्चा ३ (not refined) अशोधित

crush, *v.t. & i.* १ (to press between two hard bodies; to reduce to particles by pounding or grinding) दलन करणे, दलन होणे २ (as, to squeeze as sugar-cane, oil-seeds, etc.) गाळणे

crusher, *n.* दलित्र (न.)

crust, *n.* १ (as, of earth) कवच (न.) २ (as, a hard or brittle external coat or covering of something) पापुद्रा (पु.) ३ *Geol.* (the hard surface layer formed on many soils esp. when dry or on snow, mud, or lava) परिपटल (न.)

cryogenic, *adj.* (of or relating to the production of very low temperatures) निम्नतापी, निम्नतापजन

cryogenics, *n.* (the branch of physics that relates to the production and effects of very low temperatures) निम्नतापिकी (स्त्री.)

cryogenic system, (a system in which a local temperature lower than the surrounding temperature is produced) निम्नतापी पद्धति

cryohydrate, *n.* क्रायोहायड्रेट (पु.)

cryometer, *n.* (an instrument for the measurement of low temperatures) निम्नतापमापी (पु.)

cryoscopic, *adj.* (of or relating to cryoscopy) निम्नतापमानी

cryoscopy, *n.* (the determination of freezing points produced in liquid by dissolved substances in order to determine molecular weights of solutes and certain properties of solutions) निम्नतापमानिकी (स्त्री.)

cryostat, *n.* (an apparatus for maintaining the constant low temperature esp. below 0°C) निम्नतापस्थापी (पु.)

crystal, *n.* (a body, generally solid, whose atoms are arranged in a definite pattern) स्फटिक (पु.)

biaxial crystal द्विअक्षीय स्फटिक

mother crystal मातृस्फटिक

piezoelectric crystal दाबविद्युतीय स्फटिक

crystal analysis, स्फटिक विश्लेषण

crystal angles, स्फटिक कोन (पु.अ.व.)

crystal axis, स्फटिक अक्ष

crystal cut, स्फटिक काट

crystal diode, स्फटिक डायोड

crystal elements, स्फटिक घटक (पु.अ.व.)

crystal face, (one of the bounding surfaces of a crystal) स्फटिकानीक (स्फटिक+अनीक) (अनीक = face), स्फटिकाचा पैलू

crystal growth, स्फटिक वृद्धि

crystalise = **crystallise**

crystal lattice, (the arrangement of atoms, molecules, or ions of a crystal in the form of a space lattice) **स्फटिक जालक**

crystalline, *adj.* (of the nature of or relating to a crystal; having regular arrangement of atoms in space lattice— as opposed to *amorphous*) **स्फटिकी, स्फठिकाकृति, स्फटिक–**

crystalline state, स्फटिकावस्था (स्त्री.)

crystalline structure, स्फटिकी संरचना

crystallisation, *n.* (the process of crystallising) **स्फटन** (न.), **स्फटिकीकरण** (न.), **स्फटिकीभवन** (न.)

crystallise, *v.t. & i.* (*also* **crystalise**) (to cause to form crystals or assume crystalline form) **स्फटन करणे, स्फटन होणे, स्फटिकीकरण करणे, स्फटिकीभवन होणे**

crystallite, *n.* १ *Chem.* (one of the grains or small crystals making up a polycrystalline material) **स्फटिकक** (पु.) २ *Geol.* (as, a mineral) **क्रिस्टलाइट** (पु.)

crystallographic, *adj.* (relating to or dealing with crystallography or crystals) **स्फटिकविज्ञानविषयक, स्फटिक–**

crystallographic axes, स्फटिक अक्ष (पु.अ.व.)

crystallography, *n.* (the science of crystallisation dealing with the system of forms among crystals, their structure, and their forms of aggregation) **स्फटिकविज्ञान** (न.)

crystalloid, *adj.* (having some or all of the properties of crystal) **स्फटिकधर्मी** *n.* **स्फटिकाभ** (पु.)

crystal plane, स्फटिक प्रतल

crystal structure, स्फटिक संरचना

crystal symmetry, स्फटिक सममिति

csc, *n.* (*abbr.* of *cosecant*) *Math.* **कोसीकंट** (पु.), **कोच्छेद** (पु.), **व्युज्या** (स्त्री.)

ctn, *n.* (*abbr.* of *cotangent*) *Math.* **कोटॅन्जंट** (पु.), **कोस्पर्श** (पु.)

cube, *n.* १ (the regular solid of six equal square sides) **घन** (पु.) २ *Math.* (as, the product got by taking a number or quantity three times as a factor) **घन** (पु.)

cubic, *adj.* १ (having the form of a cube; shaped like a cube) **घन–, घनाकृति–** २ (as, three-dimensional) **त्रिमिति–, त्रिमितीय** ३ *Math.* **घन– त्रिघात–, त्रिघाती**

cubical, *adj.* १ (shaped like a cube) **घन–, घनाकृति–** २ (as, relating to volume) **आकारमानी**

cubical expansion, (*also* **volume expansion**) *Heat & Thermodynamics* **आकारमानी प्रसरण**

cubic centimetre, (*abbr.* **cc** *or* **c.c.**) **घन सेंटिमीटर** (सं. घ. सें.)

cubic lattice, त्रिमिति जालक

cubic space, त्रिमिति अवकाश

cubic volume, घनफळ (न.)

cubit, *n.* (an old measure of length; the length of the arm from the elbow to the tip of the middle-finger and usu. equal to about 18 inches, but sometimes to 21 or more) **हात** (पु.)

cuboid, *n. Math.* **आयतज** (पु.)

cullet, *n.* (broken or refuse glass that is generally added to a batch of new material to facilitate melting in glass manufacturing) **काचेची फुटकी** (स्त्री.)

cumulative, *adj.* १ **संचयी** २ (as, additional) **अधिक** ३ **वाढीव**

cupel, *n. Met.* (a thick-bottomed shallow dish made of bone ash; used in the cupellation of lead beads containing gold and silver, in the assay of these metals) **क्यूपेल** (न.)
v.t. **क्युपेलन करणे**
cupellation, *n. Met.* (the operation employed in recovering gold and silver from lead) **क्युपेलन** (न.)
curie, *n.* (*also* called *radioactive source strength*) (after Mme. Marie Curie, Pol.-Fr. chemist— as, a unit of radioactivity) **क्युरी** (न.)
Curie point, (*also* **Curie temperature**) (after Pierre Curie, Fr. chemist) **क्युरी बिंदु**
Curie's law, (law of magnetism) **क्युरीचा नियम**
Curie temperature, (*also* **Curie point**) (after Pierre Curie, Fr. chemist— the temperature at which there is a transition between the ferromagnetic and paramagnetic phases) **क्युरी तापमान**
Curie-Weiss law, (after Pierre Curie and Pierre-Ernest Weiss, Fr. physicists— a law of magnetism) **क्युरी वायस नियम**
curl, *n. Math.* (the vector product of the operator *del* and the vector) **कर्ल** (पु.)
curl of a field, क्षेत्राचा कर्ल
curl of a vector, सदिशाचा कर्ल
current, *n.* १ *Elec.* (the passage of electricity through a body by virtue of a drift of negatively charged electrons through it) **धारा** (स्त्री.) *cf.* flow २ (as, electric current) **विद्युत धारा** (स्त्री.) ३ (as, a flow of water, air, etc.) **प्रवाह** (पु.)
adj. **प्रचलित, चालू**
alternating current प्रत्यावर्ती धारा
direct current दिष्ट धारा
hole current वंचिका धारा
impressed current प्रभावित धारा
instantaneous current तत्क्षणिक धारा
ionisation current आयनन धारा
leakage current गलन धारा
loop current लूप धारा
current attenuation, *Elec.* **धारा क्षीणन**
current-bearing, *adj.* **धारावाहक**
current carrier, धारा वाहनिक
current-carrying, *adj.* **धारावाहक**
current density, *Elec. & Magn.* **धारा घनता**
current electricity, धारा विद्युत
current rating, धारा क्षमता निर्देशन
current transformer, धारा परिवर्तित्र
cursor, *n.* (a part of a mathematical instrument that moves back and forth upon another part) **कर्सर** (पु.), **सरक-रेषा** (स्त्री.)
curvature, *n.* **वक्रता** (स्त्री.)
curvature of field, क्षेत्र वक्रता
curvature of lens, भिंग वक्रता
curvature of surface, पृष्ठ वक्रता
curve, *n.* १ **वक्र** (पु.) २ **वक्ररेषा** (स्त्री.) ३ (as, a graph) **आलेख** (पु.) ४ **वळण** (न.), **बाक** (पु.)
v.t. & i. **वक्र करणे, वक्र होणे**
curved, *adj.* **वक्र**
curved crystal spectrometer, वक्र स्फटिक पंक्तिमापी, वक्र स्फटिक स्पेक्ट्रोमीटर
curved line, वक्ररेषा (स्त्री.)
curved space, वक्र अवकाश
curved surface, वक्र पृष्ठ
curvilinear, *adj.* (*also* **curvilineal**) **वक्रात्मक, वक्ररेखी**
curvilinear cone, वक्रात्मक शंकु
curvilinear motion, वक्ररेखी गति
cusp, *n. Math.* **उभयाग्र** (न.), **गाठबिंदु** (पु.)

cut, *v.t.* **कापणे**
n. **काट** (पु.)
cutoff, *n.* १ **काट** (पु.) २ (as, a mechanism for shutting off) **भंजी** (पु.)
cutoff frequency, *Elec.* **काट वारंवारता**
cutoff voltage, *Thermionics* **काट व्होल्टता**
cutter, *n.* **कर्तक** (पु.), **–कापी** (पु.) (as in: glass-cutter काचकापी)
cutting, *n.* १ **काप** (पु.) २ **कर्तन** (न.)
cycle, *n.* १ (an interval of time during which one sequence of a regularly recurring succession of events or phenomena is completed) **चक्र** (न.) २ (as, one complete performance of a vibration, electric oscillation, or current alternation, and other periodic process, etc.) **आवर्तन** (न.)
cf. period आवर्त
recurrence आवर्तन
cyclic, *adj.* १ **चक्रीय** २ **आवर्तनी** ३ *Chem.* (of, relating to, or characterised by a ring of atoms) **वलयी**
cyclically, *adv.* **चक्रक्रमेण**
cyclically-magnetised condition, **चक्रक्रमेण चुंबकित स्थिति**
cyclic order, **चक्रक्रम** (पु.)
cycloid, *n. Math.* **चक्रज** (पु.)
cyclone, *n.* **चक्रवात** (पु.), **वात्या** (पु.)
cyclonic, *adj.* **चक्रवात–**
cyclotron, *n. Thermionics* **सायक्लोट्रॉन** (पु.)
cyclotron frequency, **सायक्लोट्रॉन वारंवारता**
cyclotron resonance, **सायक्लोट्रॉन संस्पंदन**
cylinder, *n.* १ *Math.* **चिति** (स्त्री.), **सिलिंडर** (न.) २ (as, of pump, etc.) **सिलिंडर** (न.), **नळकांडे** (न.)
cylindrical, *adj.* १ **चित्याकृति, सिलिंडरी** २ **सिलिंडरच्या आकाराचा, नळकांड्याच्या आकाराचा**
cylindrical wave, **सिलिंडरी तरंग**
cypher = **cipher**

D

Δ *or* δ (*symbol for delta*) **डेल्टा** (सं. Δ किंवा δ)
δ-ray *Electronics* **δ-किरण** (डेल्टा किरण)
Dalton's law, *Chem.* (after John Dalton, Eng. chemist and physicist) **डाल्टनचा नियम**
dam, *n. Civ. Eng.* **धरण** (न.)
v.t. **धरण बांधणे**
damage, *n.* **हानि** (स्त्री.), **नुकसान** (न.)
v.t. **हानी पोचवणे, नुकसान पोचवणे**
damaged, *adj.* **हानी पोचलेला, नुकसान झालेला**
damage-proof, *adj.* **हानिरोधक**
damaging, *adj.* (causing or able to cause damage) **हानिकारक**
damp, *adj.* १ **ओलसर** २ (in case of weather) **दमट, सर्द**
n. **सर्द हवा** (स्त्री.), **दमटपणा** (पु.)
v.t. & i. १ (as, to diminish progressively the vibration or oscillation of; as, to retard) **–चे अवमंदन करणे, अवमंदित करणे, अवमंदित होणे** २ **ओलसर करणे** (*to damp down* –चे अवमंदन करणे, अवमंदित करणे)

damped, *adj.* अवमंदित
damped force, अवमंदित बल
damped harmonic motion, अवमंदित आवर्त गति
damped harmonic oscillation, अवमंदित आवर्त दोलन
damped linear oscillator, अवमंदित रेखीय दोलक
damped oscillation, *Elec. Eng., Elec. Comm.* (an electrical or mechanical oscillation in which there is an appreciable diminution of oscillation amplitude during successive cycles) अवमंदित दोलन
damped oscillatory system, अवमंदित दोलन संहति
damped waves, *Radio* (electromagnetic waves radiated from a damped oscillatory circuit) अवमंदित तरंग
damper, *n.* १ *Elec. Eng., Acous., etc.* अवमंदक (पु.) २ आर्द्रक (पु.)
damping, *n.* (as, the checking of a motion due to resistance, as by friction or similar cause) अवमंदन (न.)
adj. अवमंदी
damping coefficient, अवमंदन गुणांक
damping collision, अवमंदी संघात
damping constant, अवमंदन स्थिरांक
damping down, *Eng., Met.* –चे अवमंदन करणे, –चे अवमंदन होणे
damping factor, (*also* **decay factor**) *Elec. Comm., etc.* (as, the factor expressing the rate of decay of oscillations in a damped oscillatory system) अवमंदन गुणक, ऱ्हास गुणक
damping magnet, *Elec. Eng.* अवमंदी चुंबक
dampness, *n.* ओलावा (पु.), ओलसरपणा (पु.), दमटपणा (पु.)
damp-proof, *adj.* आर्द्रतारोधक
damp-proofing, *n.* आर्द्रतारोधन (न.)
danger, *n.* १ धोका (पु.) २ संकट (न.)
danger coefficient, (the danger coefficient of a substance for particular nuclear reactor is the change in reactivity caused by inserting that substance in the reactor) संकट गुणांक
dangerous, *adj.* १ धोकादायक २ घातक
dangerously, *adv.* धोकादायक रीतीने, भयंकर रीतीने
danger-point, *n.* धोका बिंदु (पु.)
danger-zone, *n.* संकट क्षेत्र (न.), धोक्याचे क्षेत्र (न.)
Daniell cell, (after John F. Daniell, Eng. chemist and physicist, its inventor) डॅनिअल घट (डॅनिअल विद्युतघट)
dark, *adj.* १ कृष्ण, काळा २ काळोखी ३ अदीप्त (as in: cathode dark space कॅथोड अदीप्त प्रदेश)
n. काळोख (पु.), अंधार (पु.), अंधःकार (पु.)
dark adaptation, (*w.r.t.* the sensitivity of eye, etc.) अंधार अनुकूलन, अंधःकार अनुकूलन
dark-adapted, *adj.* अंधार अनुकूलित, अंधःकार अनुकूलित
dark conduction, अदीप्त वहन
dark current, *Photoelectric Cells* अदीप्त धारा
dark discharge, (an electrical discharge in a gas without the production of visible light) अदीप्त विमोच (विद्युन्मोच)
darken, *v.t. & i.* १ अंधार करणे २ काळा करणे, काळा होणे
dark field, (as, the dark area that serves as the background for objects viewed in the ultramicroscope) कृष्ण क्षेत्र
dark-field, *adj.* कृष्णक्षेत्री

dark-field illumination, (for observing very small particles or very fine lines) **कृष्णक्षेत्री दीपन**

dark line, कृष्ण रेषा

dark-line spectrum, कृष्णरेषा वर्णपंक्ति, कृष्णरेषा स्पेक्ट्रम

darkness, *n.* **अंधार** (पु.), **काळोख** (पु.), **अंधःकार** (पु.)

darkroom, *n.* **अंधारखोली** (स्त्री.)

dark slide, प्रकाशरोधी स्लाइड

dark space, अदीप्त प्रदेश

Aston dark space ॲस्टन अदीप्त प्रदेश

cathode dark space कॅथोड अदीप्त प्रदेश

Faraday dark space फॅरॅडे अदीप्त प्रदेश

data, *n. pl.* (*sing.* **datum**) १ **दत्त** (न.), **पक्ष** (पु.) २ **आधारसामग्री** (स्त्री.)

data processing, आधारसामग्री प्रक्रियण

date, *n.* (the period of time to which something belongs esp. historically) **काळ** (पु.)

dating, *n.* **वयमापन** (न.) (as in : radio-carbon dating रेडिओकार्बनी वयमापन)

datum, *n.* १ (*pl.* **data**) (something that is given either from being *experientially* encountered or from being admitted or assumed for specific purposes; something upon which an inference or an argument is based) **दत्त** (न.), **पक्ष** (पु.) २ (*pl.* **data** but oft. *sing.* in *constr.*) (as, a material serving as a basis for the discussion, inference or determination of policy, etc.; detailed information of any kind) **आधारसामग्री** (स्त्री.) ३ (*pl.* **datums**) (a point or line or a surface *w. r. t.* which positions as elevations are measured or indicated) **गणना** (स्त्री.) (as in: datum line गणना रेषा)

datum point, गणना बिंदु

daughter element, (*also* called *decay product*) **जन्य मूलद्रव्य**

Davy's safety lamp, (*also* called *Davy*) *Mining* (after Sir Humphry Davy, Eng. chemist, its inventor) **डेव्ही दीप**

day, *n.* **दिन** (पु.), **दिवस** (पु.)

db, *Elec. Comm.* (*abbr.* of *decibel*) **डेसिबल** (न.)

d.c., (*also* **D.C.**) (*abbr.* of *direct current*) *Elec. Eng.* **डी. सी.** (दिष्ट धारा)

d.c. dynamo = direct-current dynamo

d.c. generator = direct-current generator

deadbeat, *adj. Elec. Eng.* (a term applied to an instrument or other oscillating system when it is critically damped, etc.) **रुद्धदोल–**

dead space, (of a gas thermometer) **निष्क्रिय भाग**

dead time, रुद्ध काल

debris, *n. Geol.* **डबर** (न.), **भग्नशेष** (पु.), **मलवा** (पु.)

debunching, *n. Thermionics* (the action of forces of mutual repulsion between electrons causing bunches of electrons to spread, both laterally and longitudinally) **विगुच्छन** (न.)

decade, *n.* (the time period of ten years) **दशक** (न.)

decade resistance box, दशकीय रोध पेटी

decalescence, *n. Met.* (the decrease in temperature when the rate of heat absorption during transformation exceeds the rate of heat input while heating metal through a transformation range) **तापहीन ऊष्माशोषण** (न.)

cf. recalescence पुनरूष्मोत्सर्जन

decalescent, *adj.* **तापहीन ऊष्माशोषी**

decalescent point, (as, of a metal) **तापहीन ऊष्माशोषी बिंदु**

decant, *v.t.* (to draw off as a liquid without disturbing the underlying sediment or precipitate or the lower liquid layers) **निवळी ओतणे**

decantate, *n.* **निवळी** (स्त्री.)

decantation, *n.* **निवळी ओतणे** (न.)

decanted, *adj.* **निवळी ओतलेला**

decanter, *n.* (a vessel used to decant or to receive decanted liquids) **निवळीपात्र** (न.)

decarbonate, *v.t.* (to remove carbon dioxide or carbonic acid from) **–चे विकार्बोनिटन करणे**

decarbonisation, *n.* (the process of decarbonising) **विकार्बनन** (न.)

decarbonise, *v.t.* (to remove carbon from) **–चे विकार्बनन करणे, विकार्बनित करणे**

decarbonising, *adj.* **विकार्बनन करणारा, विकार्बनित करणारा**

decarburation = decarburisation, *n.* (the process of decarburising) **विकार्बनन** (न.)

decarburise, *v.t.* (to remove carbon from) **–चे विकार्बनन करणे, विकार्बनित करणे**

decay, *v.i.* **क्षय होणे**

n. **क्षय** (पु.), **ऱ्हास** (पु.)

decay chain, ऱ्हास शृंखला

decay constant, (the ratio of the rate of disintegration of a radioactive substance to the amount of the substance left unchanged) **ऱ्हास स्थिरांक, क्षयांक** (पु.)

decay electrons, ऱ्हास इलेक्ट्रॉन (पु.अ.व.)

decay factor = damping factor

decay product, (*also* called *daughter element*) (any nuclide, radioactive or stable, resulting from the radioactive disintegration of a radionuclide, directly or as a result of successive transformations in a radioactive series) **ऱ्हास उत्पादित वस्तु**

decay time, ऱ्हास काल

decelerate, *v.t. & i.* (as, to lessen the speed of ; to slow down) **अवत्वरण करणे, अवत्वरण होणे**

decelerating, *adj.* **अवत्वरक, अवत्वरणी**

decelerating electrode, अवत्वरणी इलेक्ट्रोड

deceleration, *n.* (the rate of decrease in velocity) **अवत्वरण** (न.)

decibel, *n.* (*abbr.* **db**) *Elec. Comm.* (as, a unit for expressing the ratio of two amounts of electric or acoustic power, etc.) **डेसिबल** (न.)

decimal, *adj.* **१ दशांश– २ दशमान**

n. **दशांश** (पु.)

decimal fraction, दशांश अपूर्णांक

decimalisation, *n.* **दशांशन** (न.)

decimalise, *v.t.* **दशांशरूप देणे, दशांशन करणे**

decimal place, दशांश स्थान

decimal point, दशांश बिंदु, दशांश चिन्ह

decimal system, दशांश पद्धति

declination, *n.* **१** *Astron.* (as, the angular distance of a heavenly body from the celestial equator) **दिक्पात** (पु.) **२** *Surv., etc.* (the angle formed between a magnetic needle and the geographical meridian when the needle points east or west of true north—*also* called *variation*) **दिक्पात** (पु.)

decline, *v.i.* **१ अपकर्ष होणे, ऱ्हास होणे २** (as temperature, etc.) **कमी होणे, खाली येणे**

decomposability, *n.* (the quality or state of being decomposable) **अपघटनक्षमता** (स्त्री.)

decomposable, *adj.* (that can be decomposed) **अपघटनक्षम**

decompose, *v.t. & i.* (to separate or resolve into constituent parts or elements or into simpler compounds ; to cause chemical disintegration of; to break up into constituent elements) **–चे अपघटन करणे, –चे अपघटन होणे**

decomposed, *adj.* **अपघटित**

decomposing, *adj* **अपघटक, अपघटनकारी**

decomposition, *n.* (the separation or resolution into constituent parts or elements or into simpler compounds) **अपघटन** (न.)
cf. disintegration विघटन
dissociation विचरण
division विभाजन
segregation विलग्नन

decomposition voltage, *Elec. Eng.* (the minimum voltage which will cause continuous electrolysis in an electrolytic cell) **अपघटन व्होल्टता**

decoupling, *n. Elec. Comm.* (the reduction of common impedance between the input and output circuits) **वियुग्मन** (न.)

decoupling circuit, वियुग्मन परिपथ

decrease, *v. t. & i.* १ **घट करणे, घट होणे, घटणे** २ **कमी करणे, कमी होणे**
n. **घट** (स्त्री.)

decreased, *adj.* **घटलेला**

decreasing, *adj.* १ **घटणारा** २ **कमी होणारा**

decrement, *n.* १ (the act or process of becoming gradually less) **क्षय** (पु.) २ (as, *abbr.* for *logarithmic decrement*—the ratio of the maximum amplitude of one oscillation to that of the next in an oscillating system subjected to damping) **क्षयांक** (पु.) ३ *Math.* (as, a negative increment) **घट** (स्त्री.)

deduce, *v.t.* १ (to derive by logical process ; as, to infer) **निगमन करणे** २ **तर्क करणे**

deducible, *adj.* १ **निगमनीय** २ **तर्क करण्याजोगा**

deduct, *v. t.* १ **वजा करणे** २ (as, to deduce; infer) **निगमित करणे** ३ *Math.* **निश्चित करणे**

deduction, *n. Logic, Math.* १ (the deriving of a conclusion by reasoning ; as, the inference from the evidence— as opposed to *induction*) **निगमन** (न.) (as in : experimental deduction प्रयोगागत निगमन) २ (an act or process of deducting ; subtraction) **वजा करणे** (न.), **वजात** (स्त्री.)

deductive, *adj.* **निगमनिक, निगमनात्मक**

deep, *adj.* १ **खोल, गभीर** २ **गहन**

de-excited, *adj.* **व्युत्तेजित**

defect, *n.* १ (as, an irregularity in a surface or a structure that spoils the appearance or causes weakness or failure) **दोष** (पु.) *cf.* fault २ (want or absence of something necessary for completeness, etc.) **उणीव** (स्त्री.)

defect conduction = hole conduction

defective, *adj.* १ **सदोष** २ **उणीव असलेला**

defective vision, सदोष दृष्टि

defects in solids, घन पदार्थातील दोष (पु.अ.व.)

defects of vision दृष्टिदोष (पु.अ.व.)

definable, *adj.* **व्याख्येय व्याख्या करण्याजोगा**

define, *v.t.* १ **व्याख्या करणे** २ (as, to determine with precision) **निश्चित करणे**

defined, *adj.* **व्याख्यात**

defining baffle, सीमक बाधिका

definite, *adj.* १ **निश्चित** २ *Math.* **निर्दिष्ट** (as in: definite integral निर्दिष्ट संकलक)

definitely, *adv.* **निश्चितपणे, नक्की**

definition, *n.* १ **व्याख्या** (स्त्री.) २ **निश्चयन** (न.)

deflagrating-spoon, *n.* **जाळपळी** (स्त्री.)
deflate, *v.t.* **हवा काढून घेणे**
deflect, *v.t. & i.* (as, to turn from a straight course or fixed direction; to bend) **विक्षेपित करणे, विक्षेपित होणे**
deflected, *adj.* **विक्षेपित**
deflecting, *adj.* **विक्षेपी, विक्षेपक**
deflecting couple, विक्षेपी बलयुग्म, विक्षेपक बलयुग्म
deflecting electrode, विक्षेपी इलेक्ट्रोड
deflecting force, विक्षेपक बल
deflection, *n.* (*also* **deflexion**) १ (a turning aside; a turning from a straight line or given course— the term implies bending esp. downward or curving) **विक्षेपण** (न.) (वि– apart, away; क्षिप्–to throw, cast, let go) *cf.* aberration २ (the state of being turned aside) **विक्षेप** (पु.)
deflectional, *adj.* **विक्षेपणात्मक**
deflectional sensitivity, (*w. r. t.* cathode-ray tube) **विक्षेपणात्मक संवेदिता**
deflection angle, विक्षेप कोन
deflection factor, (of a cathode-ray tube) **विक्षेपक गुणक**
deflection of light, प्रकाशाचे विक्षेपण
deflection plane, (*w. r. t.* cathode-ray tube) **विक्षेपण प्रतल**
deflector, *n.* **विक्षेपक** (पु.)
deflexion = deflection
deflocculant, *n.* **अनूर्णक** (पु.), **अनूर्णी** (पु.)
deflocculate, *v.t. & i.* **अनूर्णित करणे, अनूर्णित होणे**
deflocculating, *adj.* **अनूर्णक**
deflocculation, *n.* **अनूर्णन** (न.)
deflocculent = deflocculant
defocusing effects, विनाभीयन परिणाम (पु.अ.व.)
deform, *v.t. & i.* (as, to spoil the form or shape of; to alter the form or shape of; to change in shape) **विरूपित करणे, विरूपित होणे**
deformability, *n.* **विरूपणक्षमता** (स्त्री.)
deformable, *adj.* **विरूपणक्षम**
deformable electron, विरूपणक्षम इलेक्ट्रॉन
deformation, *n.* **विरूपण** (न.)
deformation band, विरूपण पट्ट
deformation potential, विरूपण विभव
deformed, *adj.* **विरूपित**
deformity, *n.* **विरूपता** (स्त्री.)
defrost, *v.t. & i.* **वितुषार करणे, वितुषार होणे** (वि– without, away from; तुषार– frost, ice, snow)
degas, *v.t.* (to free from gas; remove gas from) **वायुनिष्कासन करणे**
degasification, *n.* **वायुनिष्कासन करणे** (न.)
degasify = degas
degassing, *n.* **वायुनिष्कासन** (न.)
degeneracy, *n.* **अपजनन** (न.)
degeneracy factor, अपजनन गुणक
degeneracy parameter, अपजनन प्राचल
degenerate, *v.i.* **अपजनित होणे**
adj. (of a gas) **अपजनित**
degenerated, *adj.* **अपजात**
degenerate electron gas, *Electronics* **अपजनित इलेक्ट्रॉन वायु**
degenerate gas, *Astron. & Electronics* **अपजनित वायु**
degeneration, *n.* १ **अपजनन** (न.) २ *Radio* (as, the process by which the part of the power in the output circuit in an amplifying device is caused to act upon input circuit, so as to restrict amplification, etc.— the same as *negative feedback*) **अपजनन** (न.) *cf.* regeneration

degenerative, *adj.* **अपजननी, अपजनन–**
degenerative feedback, अपजननी पश्चप्रदाय, अपजनन पश्चप्रदाय
degradation, *n.* १ (as, the impairment in respect to some physical 'property, etc.) **नीचयन** (न.) २ (*of a chemical compound*) **नीचयन** (न.) ३ (*of energy, etc.*) **अवक्रमण** (न.)
degradation of energy, ऊर्जेचे अवक्रमण, ऊर्जा अवक्रमण
degrade, *v.t. & i.* १ (as, to lower or impair in respect to some physical property, etc.) **नीचयन करणे, नीचयन होणे** २ (*of a chemical compound*) **नीचयन करणे, नीचयन होणे** ३ (as, to lower to lower level, etc.) **अवक्रमित करणे, अवक्रमित होणे**
degraded, *adj.* १ **नीचयित, नीचयन झालेला** २ **अवक्रमित**
degraded band, अवक्रमित पट्ट
degree, *n.* १ (as, one of the divisions or intervals marked on the scale of a measuring instrument or a gauge; the principal unit of measure for arcs and angles; unit of temperature, etc.) **अंश** (पु.) २ (as, extent or extremity or relative position) **मात्रा** (स्त्री.), **कोटि** (स्त्री.) ३ *Math.* (as of expression, equation, etc.) **घात** (पु.) ४ (commonly) **प्रमाण** (न.)
degree of dissociation, विचरणांश (पु.)
degree of freedom, *Chem., Mech., etc.* (as, capacity of variation possessed by a system by reason of variability of one of its factors as temperature, pressure, etc.) **मुक्ततेची कोटि, मुक्तता कोटि** (as in : particle .... has two degrees of freedom ....कणाची मुक्तता कोटी दोन इतकी असते)

dehumidification, *n.* **आर्द्रता निष्कासन** (न.)
dehumidified, *adj.* **आर्द्रता निष्कासित**
dehumidified air, आर्द्रता निष्कासित हवा
dehumidifier, *n.* (a substance or apparatus for dehumidifying) **आर्द्रता निष्कासक** (पु.)
dehumidify, *v.t.* (to remove moisture from) **आर्द्रता निष्कासन करणे**
dehydrate, *v.t. & i.* **निर्जल करणे, निर्जल होणे**
dehydrated, *adj.* **निर्जलित**
dehydrater, *n.* (*also* dehydrator) (as, drying agent) **निर्जलक** (पु.)
dehydrating, *adj.* **निर्जलक**
dehydrating agent = dehydrater
dehydration, *n. Chem.* **निर्जलन** (न.)
dehydrator = **dehydrater**
deionisation, *n.* **विआयनन** (न.)
deionisation potential, विआयनन विभव
deionisation time, *Thermionics* **विआयनन काल**
deionise, *v.t.* **विआयनन करणे**
del, *n. Math.* (*also* called *nabla*; *symbol* ∇) (a differential operator used in vector analysis) **डेल** (पु.) (सं. ∇)
delay, *v.t. & i.* **विलंब करणे, विलंब होणे, उशीर लावणे, उशीर करणे**
n. **विलंब** (पु.), **उशीर** (पु.)
delayed, *adj.* **विलंबित**
delayed expansion, विलंबित प्रसरण
delay time, विलंब काल
delicacy, *n.* (as, nicety, fineness) **सूक्ष्मता** (स्त्री.)
delicate, *adj.* (*of an instrument or device—* exhibiting great delicacy or extreme sensitivity; marked by or given to keen sensitivity) **सूक्ष्म** (as in: delicate balance सूक्ष्म तुला, सूक्ष्म तराजू)
delineation, *n.* **रेखन** (न.) *cf.* diagram

deliquesce, *v.i.* (to dissolve gradually and become liquid by attracting and absorbing moisture from the air) **आर्द्रविद्राव्य होणे**

deliquescence, *n.* **आर्द्रविद्राव्यता** (स्त्री.)

deliquescent, *adj.* **आर्द्रविद्राव्य**

delivery chamber, **प्रदान कक्ष**

delivery tube, **निकास नळी, निकास नलिका**

delta, *n.* १ (*symbol* Δ *or* δ) **डेल्टा** (पु.) (सं. Δ किंवा δ) २ *Geol.* **डेल्टा** (पु.), **त्रिभुज प्रदेश** (पु.)

deltaic, *adj.* (*also* **deltic**) (of, like, relating to or typical of a delta) **डेल्टीय**

delta ray, (*also* **δ-ray**) *Electronics* (an electron ejected by an ionising particle in its passage through matter) **डेल्टा किरण** (δ-किरण)

deltic = **deltaic**

deltoid, *n.* (*pl.* **deltoids** *or* **deltoidei**) **डेल्टाभ** (पु.), **त्रिभुजाभ** (पु.) (अ. व. **डेल्टाभ, त्रिभुजाभ**)

demagnetisation, *n.* (the process of demagnetising or the state of being demagnetised) **विचुंबकन** (न.)

demagnetise, *v.t.* (to deprive of magnetic properties) **विचुंबकित करणे**

demagnetised, *adj.* **विचुंबकित**

demagnetising, *adj.* **विचुंबकी, विचुंबकन–**

demagnetising field, **विचुंबकन क्षेत्र**

dematerialisation, *n.* (*also* called *annihilation of matter*) *Nucl. Phys.* **विद्रव्यन** (न.)

dematerialise, *v.t. & i.* **विद्रव्यन करणे, विद्रव्यन होणे**

demodulate, *v.t.* **अनापरिवर्तन करणे**

demodulated, *adj.* **अनापरिवर्तित**

demodulation, *n. Elec. Comm.* (the inverse of modulation) **अनापरिवर्तन** (न.)

demodulator, *n.* **अनापरिवर्तक** (पु.)

demonstrate, *v.t. & i.* १ **प्रयोगनिर्देशन करणे** २ **प्रात्यक्षिक करून दाखवणे**

demonstration, *n.* १ **प्रयोगनिर्देशन** (न.) २ **प्रात्यक्षिक** (न.)

demonstrative, *adj.* **प्रत्यक्षकारी, प्रात्यक्षिक–**

demonstrator, *n.* **प्रयोगनिर्देशक** (पु.)

demountable, *adj.* (as, furnace, etc. designed to allow disassembly with minimum damage to component parts) **वियोज्य, जुळवणी काढून घेता येण्यासारखा**

denominator, *n. Math.* **छेद** (पु.)

dense, *adj.* **घन, घट्ट**

densitometer, *n.* (as, of a photoplate) **घनतामापी** (पु.)

densitometer trace, **घनतामापी अनुरेख**

density, *n.* **घनता** (स्त्री.)

- **current density** **धारा घनता**
- **electron density** **इलेक्ट्रॉन घनता**
- **energy density** **ऊर्जा घनता**
- **line density** **रेषा घनता**
- **photometric density** **अनुदीप्तिमितीय घनता**
- **surface density** **पृष्ठ घनता**

density bottle = **specific-gravity bottle**

deodorant, *adj.* **निर्गंधीकारक** *n.* **निर्गंधक** (पु.)

deodorisation, *n.* **निर्गंधीकरण** (न.)

deodorise, *v.t.* **निर्गंधन करणे**

deodorised, *adj.* **निर्गंधित**

deodoriser, *n.* **निर्गंधक** (पु.)

depend, *v.i.* (with *on* or *upon*) **अवलंबून असणे**

dependability, *n.* **अवलंबनक्षमता** (स्त्री.)

dependable, *adj.* **अवलंबनक्षम**

dependence, *n.* (*also* **dependance**) **अवलंबन** (न.)

dependent, *adj.* **अवलंबी**

dependent variable, *Math.* **परचल** (पु.), **अवलंबी चल**

depolarisation, *n.* **विध्रुवण** (न.)
depolarise, *v.t.* **विध्रुवण करणे**
depolarised, *adj.* **विध्रुवित**
depolariser, *n.* **विध्रुवक** (पु.)
deposit, *v.t. & i.* (to lay down or let fall or drop by a natural process; to become precipitated; as, to settle) **निक्षेपित करणे, निक्षेपित होणे**
n. (something laid, placed or thrown down esp. matter deposited by some natural process) **निक्षेप** (पु.)
deposited, *adj.* **निक्षेपित**
deposition, *n.* (act or process of depositing) **निक्षेपण** (न.)
depression, *n.* १ (the angular distance of an object beneath the horizontal plane that passes through the observer) **अवनमन** (न.) (as in: angle of depression अवनमन कोन) २ *Meteor.* (a region of low barometric pressure surrounded by higher pressures) **न्यूनदाब क्षेत्र** (न.), **न्यूनदाब** (पु.) ३ (as, of boiling-point, etc.) **घट** (स्त्री.) ४ **खळगा** (पु.)
depression constant, १ **अवनमन स्थिरांक** २ *Chem.* **घट स्थिरांक**
depth, *n.* १ **खोली** (स्त्री.), **गभीरता** (स्त्री.) २ **गहनता** (स्त्री.)
depth gauge, *Eng.* **गभीरता प्रमापी, गभीरता गेज**
depth of field, क्षेत्र गभीरता
depth of focus, नाभि गभीरता
depth-sounding, *n.* **गभीरता परिज्ञापन** (न.)
derange, *v.t.* (to put out of place or order; to throw into disorder or to disturb the operation or functioning of) **अपविन्यस्त करणे**
deranged, *adj.* **अपविन्यस्त**
derangement, *n.* **अपविन्यास** (पु.)
derivation, *n.* १ **व्युत्पत्ति** (स्त्री.) २ (as, a process) **व्युत्पत्तिदर्शन** (न.)
derivation of formula, सूत्राची व्युत्पत्ति
derivative, *adj.* **व्युत्पन्न, साधित**
n. १ *Chem.* (as, a substance that can be made from another substance in one or more steps) **साधित पदार्थ** (पु.), **अनुजात पदार्थ** (पु.) २ *Math.* **विकलज** (पु.), **विकलनांक** (पु.)
derivative vector, विकलज सदिश
derive, *v.t. & i.* १ (to gather or arrive at, as a conclusion, by reasoning and observation; as, to deduce; to have or take origin) **व्युत्पन्न करणे, व्युत्पन्न होणे, साधित करणे, साधित होणे** २ (to obtain a substance actually or theoretically from a parent substance : to be formed from) **साधित करणे, साधित होणे, अनुजात होणे** ३ (as, to trace the origin or derivation of) **व्युत्पत्ति दाखवणे** ४ (as, to take or receive esp. from a source; to acquire, get or draw, etc.) **प्राप्त करणे, प्राप्त होणे**
derived, *adj.* १ **व्युत्पन्न, साधित** २ **अनुजात**
derived unit, साधित एकक, अनुजात एकक
descend, *v.t. & i.* १ **अवरोहण करणे** २ **उतरणे, खाली येणे**
descending, *adj.* १ **अवरोही** २ **उतरता**
n. **अवरोहण** (न.)
descent, *n.* १ **अवरोह** (पु.), (as, a process) **अवरोहण** (न.) २ **उतरण** (स्त्री.), **उतार** (पु.)
describe, *v.t.* १ **वर्णन करणे** २ (to represent by a drawing, figure, model or picture; to delineate) **रेखाटणे, चित्रण करणे** ३ *Math.* (as, a circle, etc.) **काढणे, रचना करणे**

described, *adj.* १ वर्णन केलेला, वर्णित २ रेखाटलेला, चित्रित केलेला, चित्रित ३ काढलेला, रचना केलेला
description, *n.* १ वर्णन (न.) २ रेखाटन (न.), चित्रण (न.)
descriptive, *adj.* वर्णनात्मक, वर्णनपर
descriptive geometry, रचनात्मक भूमिति
design, *v.t.* १ (as, to conceive and plan out in mind ; to plan or have in mind as a purpose) संकल्पन करणे २ (to outline or sketch in proportion for creating a work of art or to serve as pattern in the practical arts) संकल्पचित्र काढणे
n. १ (as, a drawing or outline from which something may be made) संकल्पचित्र (न.) *cf.* drawing २ (as, general arrangement or planning, etc.) संकल्पन (न.)
designed, *adj.* संकल्पित केलेला, संकल्पित
designing, *n.* संकल्पन (न.)
desilver = desilverise
desilvering, *n.* विरजतन (न.)
desilverisation, *n.* (the act or process of desilverising) विरजतन (न.)
desilverise, *v.t.* (*also* **desilver**) (to remove the silver from) विरजतन करणे
desilveriser, *n.* विरजतक (पु.)
desilverising, *adj.* विरजतनकारी
desirable, *adj.* इष्ट
desired, *adj.* इच्छित
desorb, *v.t.* (to remove by the reverse of *adsorption* or *absorption*) विशोषण करणे
desorbable, *adj.* विशोषणीय
desorption, *n.* विशोषण (न.)
destroy, *v.t.* नष्ट करणे, नाश करणे
destructibility, *n.* नाशवंतपणा (पु.)
destructible, *adj.* नाशवंत, नष्ट करण्यासारखा
destruction, *n.* १ नाश (पु.), विनाश (पु.) २ (as, a process) नाशन (न.)
destructive, *adj.* भंजक, विनाशी
detach, *v.t. & i.* (to separate esp. from a larger mass and usu. without violence or damage ; as, to separate) विलग करणे, विलग होणे *cf.* segregate
detachable, *adj.* विलगी, विलग करण्यासारखा
detachable anode, विलगी ॲनोड
detached, *adj.* विलग, विलग केलेला
detachment, *n.* (act or fact of detaching) विलगन (न.)
detail, *n.* तपशील (पु.)
detailed, *adj.* सविस्तर, विस्तृत, तपशीलवार
detailed analysis, विस्तृत विश्लेषण
detailed balancing, *Electronics* सविस्तर संतुलन, सर्वस्पर्शी संतुलन
detect, *v.t.* १ (as, to discover or determine the existence, presence, or fact of ; to determine the presence as of a signal) संसूचित करणे २ *Radio* (to convert as, a modulated wave or current into the original modulating wave or current ; as, to demodulate) अनापरिवर्तन करणे
detected, *adj.* १ संसूचित २ अनापरिवर्तित
detection, *n.* १ संसूचन (न.) २ *Radio* (*also* called *demodulation*) अनापरिवर्तन (न.)
detector, *n.* १ संसूचक (पु.) २ *Radio* (as, demodulator) अनापरिवर्तक (पु.) ३ *Geol.* (as, a geophone) भूकर्ण (पु.)
detector coefficient, *Radio* अनापरिवर्तक गुणांक
determinability, *n.* १ निर्धारणीयता (स्त्री.) २ निश्चेयता (स्त्री.)
determinable, *adj.* निर्धारणीय, निश्चितीयोग्य
determinant, *n.* १ निर्धारक (पु.) २ *Math.* सारणिक (पु.)

determinate, *adj.* १ (having defined limits) परिमित २ निर्धारी, निर्धारित, निश्चित ३ *Math.* (*of a number*—having a fixed value— opposed to *indeterminate*) निर्धार्य, निश्चेय

determination, *n.* निश्चितीकरण (न.), निश्चिती (स्त्री.), निर्धारण (न.)

determinative, *adj.* (having power or tendency to determine ; limiting) निर्धारणी

determine, *v.t.* निश्चित करणे, निर्धारित करणे

determined, *adj.* निश्चित, निर्धारित

determiner, *n.* (one that determines) निर्धारक (पु.)

determining, *adj.* निर्धारी

determining factor, निर्धारी कारक

determinism, *n.* १ (the theory that all occurrences in nature are determined by antecedent causes or take place in accordance with natural laws) निर्धार्यतावाद (पु.) २ (the quality or state of being determined) निर्धार्यता (स्त्री.)

deterministic, *adj.* निर्धारणात्मक

detonable = detonatable, *adj.* विस्फोटनीय

detonate, *v.t. & i.* (to explode almost instantaneously; to cause to detonate) विस्फोट करणे, विस्फोट होणे

detonated, *adj.* विस्फोटित

detonating, *adj.* विस्फोटी

detonating fuse, विस्फोटी फ्यूज

detonation, *n.* १ (a chemical reaction producing vigorous evolution of heat and sparks or flame) विस्फोटन (न.) २ विस्फोट (पु.) *cf.* explosion

detonator, *n.* विस्फोटक (पु.)

deuterium, *n.* (*also* called *heavy hydrogen*—*symbol* D, H^2, *or* ^2H) (the hydrogen isotope of atomic mass 2) ड्युटिरिअम (पु.)

deuteron, *n.* (the nucleus of the deuterium atom—*symbol* d) ड्युटरॉन (पु.)

deuton, *n.* (the same as *deuteron*) ड्युटॉन (पु.)

develop, *v.t. & i.* १ विकास करणे, विकास होणे २ (to express as a mathematical equation or formula, etc. in expanded form) विस्तार करणे, विवरण करणे ३ *Photog.* चित्रव्यक्ती करणे

developable, *adj.* १ विकसनक्षम २ विस्तारक्षम, विवरणक्षम

developed, *adj.* १ विकसित २ विस्तारित, विवरण केलेला ३ *Photog.* चित्रव्यक्त

developer, *n.* १ विकासक (पु.) २ *Photog.* चित्रव्यक्तक (पु.)

developing, *adj.* विकसनशील, विकासशील

development, *n.* १ (act or process of developing) विकसन (न.) २ (the whole process of growth and differentiation in the structure of an entity) विकास (पु.) ३ (as, a gradual unfolding by which something is developed) विस्तार (पु.), विवरण (न.) ४ *Photog.* चित्रव्यक्ति (स्त्री.)

deviate, *v.t. & i.* (to turn out of a previous course ; to diverge or to turn aside) विचलित करणे, विचलित होणे

deviation, *n.* (turning aside or away ; the instance, amount or degree of this) विचलन (न.) *cf.* aberration

deviation ratio, *Radio* विचलन गुणोत्तर

device, *n.* साधन (न.) *cf.* apparatus

dew, *n. Meteor.* दव (न.)

cf. fog धुके, नीहार
frost हिमतुषार
fume धूम
mist मिहिका
smog धूहार
smoke धूर

Dewar flask=**Dewar vessel,** (after Sir James Dewar, Scot. chemist and physicist who invented it— a usu. glass or metal container with at least two walls......etc.) **ड्युआर चंबू, ड्युआर पात्र**

dew-point, *n.* (the temperature at which a given sample of moist air will become saturated and deposit dew) **दवांक** (पु.)

dew-point hygrometer, दवांक आर्द्रतामापी

dextr– = **dextro–,** (in comb.) १ (right ; on or toward the right) **दक्षिण–** २ (as, dextrorotatory) **दक्षिणघूर्णनी**

dextrorotary = **dextrorotatory**

dextrorotation, *n.* (opposed to *levorotation*) **दक्षिणघूर्णन** (न.)

dextrorotatory, *adj.* (*also* **dextrorotary**) (opposed to *levorotatory*) **दक्षिणघूर्णनी**

di–, (*also* **bi–**) (in comb.— two, twice, double) **द्वि–** *cf.* mon—

diad = **dyad**

diadic = **dyadic**

diagonal, *n. Math.* **कर्ण** (पु.), **कर्णरेषा** (स्त्री.) *adj.* **कर्ण–**

diagonal compression stress, कर्णतः संपीडन प्रतिबल

diagonally, *adv.* **कर्णतः, कर्णरेषेने**

diagonally-opposite, *adj.* & *adv. Math.* **कर्णाभिमुख, कर्णांत**

diagonal tension stress, कर्णतः ताण प्रतिबल

diagram, *n.* १ **आकृति** (स्त्री.) २ (a line drawing made for mathematical or scientific purposes) **आरेख** (पु.)
cf. delineation रेखन
outline आराखडा
sketch रेखाचित्र
tracing अनुरेखन
block diagram १ **त्रिमिति आकृति, खंडकाकृति** २ **स्थूल आरेख**
line diagram रेखाकृति

diagrammatic = **diagrammatical,** *adj.* १ **आकृतीय** २ **आरेखी**

diagrammatic presentation, १ **आकृतीय मांडणी** २ **आरेखी मांडणी**

diagrammatic representation, १ **आकृतीय प्रतिरूपण** २ **आरेखी प्रतिरूपण**

dial, *n.* **तबकडी** (स्त्री.)

dial resistance box, तबकडी रोध पेटी

dialysate = **dialyzate,** *n.* **व्याश्लिष्ट** (पु.)

dialyse, *v.t.* & *i.* (to subject to dialysis; separate or obtain by dialysis) **व्याश्लेषण करणे, व्याश्लेषित होणे**

dialysed, *adj.* **व्याश्लेषित**

dialyser, *n.* (an apparatus in which dialysis is carried out) **व्याश्लेषणपात्र** (न.), **व्याश्लेषक** (न.)

dialysing membrane, व्याश्लेषक पटल, व्याश्लेषी पटल

dialysis, *n. Chem.* (the separation of colloid from a substance in true solution by allowing the latter to diffuse through a parchment membrane) **व्याश्लेषण** (न.)

dialyzate = **dialysate**

diamagnetic, *adj. Magn.* (having negative magnetic susceptibility) **प्रतिचुंबकीय**

diamagnetic susceptibility, प्रतिचुंबकीय प्रभाव्यता

diamagnetism, *n.* (the property of being diamagnetic) **प्रतिचुंबकत्व** (न.)

diameter, *n. Math.* **व्यास** (पु.)

diametrically-opposite, *adj.* & *adv. Math.* **व्यासाभिमुख, व्यासांत**

diamond, *n.* **हिरा** (पु.)

diamond pencil, (a tool tipped with diamond as for ruling gratings on metals) **हिरा पेन्सिल**

diaphragm, *n.* **मध्यपट** (पु.), **मध्यपटल** (न.)

diathermacy = **diathermancy**
diathermal = **diathermic**
diathermancy, *n.* (*also* **diathermacy**) (the ability to transmit infrared radiation) **अंतस्तापनशीलता** (स्त्री.), **उष्णतापार्यता** (स्त्री.)
diathermanous, *adj.* **अंतस्तापनशील, उष्णता-पार्य**
diathermic, *adj.* १ (as, diathermanous) **अंतस्तापनशील, उष्णतापार्य** २ (of or relating to diathermy) **अंतस्तापनविषयक, उष्णतापारणविषयक**
diathermy, *n.* (the use of high-frequency electromagnetic waves to generate heat in living tissue for therapeutic purposes) **अंतस्तापन** (न.), **उष्णतापारण** (न.)
diatomic, *adj.* द्विअणुक, द्विअणु–
dichroic, *adj.* १ **द्विवर्णी** २ **पराद्विवर्णी** ३ **ध्रुवणद्विवर्णी**
dichroism, *n.* १ **द्विवर्णता** (स्त्री.) २ *Light, Optics* (the property of some bodies of differing in colour with the thickness of the transmitting layer, etc.) **पराद्विवर्णता** (स्त्री.) ३ (the property of some surfaces of reflecting light of one colour and transmitting light of other colours) **ध्रुवणद्विवर्णता** (स्त्री.)
dichromatic, *adj.* १ **द्विवर्णी** २ **दृष्टिद्विवर्णी**
dichromatism, *n. Optics* १ (as, the state or condition of being dichromatic) **द्विवर्णता** (स्त्री.) २ (partial colour-blindness in which only two of fundamental colours or two colours and their combinations are perceptible) **दृष्टिद्विवर्णता** (स्त्री.)
dichroscope, *n.* **द्विवर्णदर्शी** (पु.)
dielectric, *adj.* **पराविद्युत–**
n. (a nonconductor of direct electric current ; a substance in which a steady electric field can be set up with a negligible flow of current) **पराविद्युत** (पु.)
dielectric constant, (*also* called *permittivity*) *Diel., Elec. & Magn.* **पराविद्युत स्थिरांक**
dielectric current, *Elec. & Magn.* **पराविद्युत धारा**
dielectric heating, पराविद्युत ऊष्मन
dielectric hysteresis, पराविद्युत हिस्टेरिसिस
dielectric loss, (energy loss in a dielectric due to an alternating electric field) **पराविद्युत हानि**
Diesel, *adj.* (after Rudolf Diesel, Ger. mechanical engineer and inventor—relating to diesel cycle or engine) **डीझेल–**
n. (Diesel engine) **डीझेल इंजिन** (न.), **डीझेल अभियंत्र** (न.)
Diesel cycle, *I. C. Eng.* १ **डीझेल चक्र** २ **डीझेल आवर्तन**
Diesel engine, डीझेल इंजिन, डीझेल अभियंत्र
Diesel oil, डीझेल तेल
differ, *v.i.* १ (as, to be unlike or distinct in one or more respects or characteristics ; be unlike in nature or form) **भिन्न असणे, भेद असणे, फरक असणे** २ (to be of unlike or opposite opinion) **मतभेद असणे, मतभेद होणे**
difference, *n.* १ **भिन्नता** (स्त्री.), **भेद** (पु.), **फरक** (पु.) २ (the degree or amount by which things differ in quantity or measure) **अंतर** (न.), **फरक** (पु.) (as in: difference of longitudes रेखांशांतील अंतर)
difference of phase = **phase difference**
difference of potential = **potential difference**
difference tone, *Acous.* **भेदस्वरक** (पु.)
different, *adj.* **भिन्न, विभिन्न, निरनिराळा**

differential, *adj.* (of, relating to, or constituting a difference or distinction; relating to quantitative differences as of motion, area, pressure, etc.; producing effects by reason of such differences) भेददर्शी, विभेदनी
n. १ *Math.* विकलक (पु.) २ विभेद (पु.)
differential absorption, *Nucl. Phys.* भेददर्शी अवशोषण
differential calorimeter, ऊष्मांतरमापी (पु.), विभेदनी कॅलरीमापी
differential cross-section, *Nucl. Phys.* भेददर्शी काटछेद
differential diffusion, विभेदनी विसरण
differential force, विभेदनी बल
differential galvanometer, *Elec. Eng., Magn.* भेददर्शी गॅल्व्हानोमीटर
differential ionisation chamber, *Nucl. Phys.* भेददर्शी आयनन कक्ष
differential Joule-Thomson effect, *Nucl. Phys.* विकलित जूल-थॉमसन परिणाम
differentially, *adv.* (in a differential manner; so as to constitute or create a differential) विभेददर्शक रीतीने, विभेदनात्मक रीतीने, विभेदतः
differential polar clustering, *Nucl. Phys.* भेददर्शी ध्रुवीय गुच्छन
differential range curve, *Nucl. Phys.* भेददर्शी व्याप्ति वक्र
differential steam calorimeter, *Heat & Thermodynamics* भेददर्शी बाष्प कॅलरीमापी
differential thermocouple, *Heat & Thermodynamics* भेददर्शी तापयुग्म
differential thermometer, (a thermometer for indicating difference in temperature) तापांतरमापी (पु.), विभेदनी तापमापी

differentiate, *v.t.* १ विभेद करणे २ *Math.* विकलन करणे
differentiated, *adj.* १ विभेदित, भिन्नकृत २ विकलित
differentiated pulse, *Electronics* विभेदित स्पंद, भिन्नकृत स्पंद
differentiating, *adj.* १ विभेदकारी २ विकलनकारी
differentiation, *n.* १ विभेदन (न.) २ *Math.* विकलन (न.)
diffract, *v.t. & i.* विवर्तित करणे, विवर्तित होणे
diffracting, *adj.* विवर्तनी
diffraction, *n.* १ *Light* विवर्तन (न.) २ *Acous.* (the alteration in the direction of propagation of a sound-wave, etc.) विवर्तन (न.) (वि= away, apart; वृत्= to turn, to roll on; वर्तन= turning on, rolling on)
diffraction fringe, विवर्तन झल्लरी
diffraction grating, *Light* (one of the most useful optical devices for producing spectra) विवर्तन जाल
diffraction spectrum, विवर्तन पंक्ति
diffractometer, *n.* विवर्तनमापी (पु.)
diffuse, *v.t. & i.* (to permit or cause to spread freely; to spread out; to undergo diffusion) विसरित करणे, विसरित होणे
diffused, *adj.* विसरित
diffused junction, (as, in a semiconductor—a junction which has been formed by the diffusion of impurity within a semiconductor crystal) विसरित संधिस्थान
diffused reflection, विसरित परावर्तन
diffuser, *n.* विसरक (पु.)
diffuse radiation, *Heat & Thermodynamics* विसरित प्रारण
diffuse reflection, विसरित परावर्तन

diffuse scattering, *Nucl. Phys.* **विसरित विकिरण**

diffuse series, *Light* **विसरित श्रेणी**

diffusibility, *n.* **विसरणशीलता** (स्त्री.)

diffusible, *adj.* **विसरणशील**

diffusion, *n.* (the process by which particles as molecules and ions intermingle as a result of their random thermal motion; as, scattering, spreading, etc.) **विसरण** (न.)

diffusion barrier, (as, porous partition, such as thin sheet of silver-zinc alloy) **विसरण प्राचीर**

diffusion cloud chamber, **विसरण अभ्र कक्ष**

diffusion coefficient = diffusion constant, **विसरण गुणांक, विसरण स्थिरांक**

diffusion of gases, **वायूंचे विसरण**

diffusion pump, **विसरण पंप**

diffusion thermoeffect, **विसरण ताप परिणाम**

diffusivity, *n.* १ (the quantity of heat passing normally through a unit area per unit time divided by the product of specific heat, density, and temperature gradient) **विसरणशीलता** (स्त्री.) २ (as, diffusion coefficient) **विसरण गुणांक** (पु.)

digester, *n.* (as, a strong closed vessel in which substances may be heated under pressure) **पाचित्र** (न.)

digit, *n. Math.* **अंक** (पु.)

digital computer, **अंकीय संगणित्र**

dihedral, *adj.* **द्वितल**

dihedral angle, (angle between two intersecting planes) **द्वितल कोन**

dilatation = dilation

dilate, *v.t. & i.* (to enlarge or expand in bulk or extent; to swell) **विस्फारित करणे, विस्फारित होणे**

dilated, *adj.* **विस्फारित**

dilation, *n.* **विस्फारण** (न.)

dilatometer, *n.* (as, an instrument for measuring thermal dilatation or expansion, etc.) **विस्फारणमापी** (पु.)

dilute, *v.t. & i.* (to make thinner or more liquid by admixture as with water; to make less concentrated; diminish the strength, activity of) **विरल करणे, विरल होणे**

adj. **विरल**

diluted, *adj.* **विरलीकृत**

dilution, *n.* १ **विरलन** (न.) २ (state of being diluted) **विरलता** (स्त्री.)

dimension, *n.* १ (as, measurement of any sort such as breadth, length, thickness, etc. *specif.* the physical characteristic of length, breadth, etc.— implying more frequently the accurate measurement) **मिति** (स्त्री.) *cf.* magnitude २ *Alg.* **घात** (पु.) ३ (as, size, extent — usu. used in *pl.*) **परिमाण** (न.)

dimensional, *adj.* (having dimension; of or relating to dimension) **मितीय**

dimensional analysis, **मितीय विश्लेषण**

dimensionless, *adj.* १ **मितिहीन, विमिति-** २ **अपरिमाणी**

dimensions of physical quantities, १ **भौतिक राशींच्या मिती** (स्त्री. अ. व.) २ **भौतिक राशींची परिमाणे** (न. अ. व.)

diminish, *v.t. & i.* **कमी करणे, कमी होणे**

diminishing, *adj.* **कमी होणारा**

diminution, *n.* **घट** (स्त्री.)

dimorph, *n.* (either of the two crystalline forms of a dimorphous substance) **द्विरूपिक** (पु.)

dimorphic = dimorphous

dimorphism, *n.* (as, crystallisation in two different forms) **द्विरूपता** (स्त्री.) *cf.* polymorphism

dimorphous, *adj.* (*also* **dimorphic**) *Chem.* (crystallising in two different forms) **द्विरूपिक, द्विरूप–**

diode, *n.* (*also* **diode valve**) *Thermionics* **डायोड** (पु.), **डायोड व्हाल्व** (पु.)
breakdown diode भंजी डायोड
crystal diode स्फटिक डायोड
double-diode द्वि-डायोड
equivalent diode समतुल्य डायोड
gas diode वायु डायोड
junction diode संधिस्थान डायोड
semiconductor diode अर्धवाहक डायोड
twin diode युग्म डायोड
Zener diode झेनर डायोड

diode valve = diode

diopter, *n.* (*also* **dioptre**) *Light* (the unit of power of a lens) **भिंगांक** (पु.)

dioptric = dioptrical, *adj.* *Optics* (that effects or serves in refraction of a beam of light) **अपवर्तनी, अपवर्तन–**

dioptrics, *n.* (a branch of optics dealing with the refraction of light, esp. by lenses) **अपवर्तनशास्त्र** (न.)

dioptric system, *Optics* **अपवर्तनी पद्धति**

dioptry, *n.* (focal power expressed in diopters) **भिंगांकता** (स्त्री.)

dip, *n.* *Elec. Eng., Geol., etc.* (as, inclination downward; the angle between earth's magnetic field at any point and the horizontal; as, implying inclination of strata measured to the horizontal) **नति** (स्त्री.), **नमन** (न.)
v.t. & i. **बुडवणे, बुडणे**

dip angle = angle of dip

dip-circle, *n.* *Elec. Eng.* (an instrument for accurate measurements of magnetic dip —*also* called *inclinometer*) **नतिमापी** (पु.)

dip needle, (*also* **dipping needle**) *Elec. Eng., Mining, Surv., etc.* **नति सूचि**

dip of the horizon, *Astron., etc.* **क्षितिज नति**

dipolar, *adj.* **द्विध्रुवीय, द्विध्रुव–**

dipole, *n.* (a pair of equal and opposite electric charges or magnetic poles of opposite sign separated esp. by a small distance) **द्विध्रुव** (पु.), **द्विअग्र** (न.)

dipole antenna, *Radio* **द्विध्रुव अँन्टेना, द्विध्रुव आकाशग**

dipole radiation field, द्विध्रुवाचे प्रारण क्षेत्र

dipping needle = dip needle

direct, *adj.* १ **सरळ, सरल, थेट** २ **प्रत्यक्ष, समक्ष** ३ *Elec.* **दिष्ट**
v.t. **–च्या अभिमुख करणे, –कडे वळवणे**

direct-coupled amplifier, *Elec. Eng.* **सरल युग्मित प्रवर्धी**

direct current, (*abbr.* **d.c.** *or* **D.C.**) *Elec. Eng.* (an electric current flowing in one direction only and substantially constant in value) **दिष्ट धारा** *cf.* alternating current

direct-current dynamo, (*also* **d.c. dynamo**) **दिष्ट धारा विद्युतजनित्र, दिष्ट धारा डायनामो** (डी. सी. डायनामो)

direct-current generator, (*also* **d. c. generator**) **दिष्ट धारा जनित्र** (डी. सी. जनित्र)

directed, *adj.* १ **दिष्ट** २ (with *to, towards*) **–च्या अभिमुख केलेला, –कडे वळवलेला**

direct impact, सरळ आघात

direction, *n.* **दिक्** (स्त्री.), **दिशा** (स्त्री.)

directional, *adj.* **दिशिक, दिशात्मक**

directional antenna, *Radio* **दिशात्मक अँन्टेना, दिशात्मक आकाशग**

directional arrays, *Electronics* दिशिक विन्यास (पु.अ.व.)

directional coupler, दिशिक युग्मक

directional gain = directivity index

directional intensity, *Nucl. Phys.* दिशिक तीव्रता

directional receiver, दिशिक ग्राही

directional reception, *Electronics* दिशिक ग्रहण

direction-finder, *n. Radio* (a directional receiver in which the directions of maximum and minimum signal response can be varied) दिशावीक्षणी (स्त्री.)

direction-finding, *n. Radio* दिशावीक्षण (न.)

direction focusing, दिशा नाभीयन

direction of electric field, विद्युत क्षेत्राची दिशा

directivity, *n. Acous., Radio* (the property of being directional or the measure of that property) दिशिकता (स्त्री.)

directivity factor, (of a transducer used for sound emission, etc.) दिशिकता गुणक

directivity index, दिशिकता निर्देशांक

directly, *adv.* प्रत्यक्षपणे, प्रत्यक्ष

directly opposite, प्रत्यक्ष संमुख, अगदी विरुद्ध

directly proportional, समानुपाती

directly varying = directly proportional

direct method, १ सरल पद्धति २ प्रत्यक्ष पद्धति

direct proportion, समानुपात (पु.)

direct stress, (*also* **axial stress**) प्रत्यक्ष प्रतिबल, अक्षीय प्रतिबल

direct-vision prism, *Light* सरल दृष्टि प्रिझम

direct-vision spectroscope, *Light* सरल दृष्टि पंक्तिदर्शी

direct wave, थेट तरंग

dirigible, *adj.* (that can be directed; steerable) दिष्टक्षम, संचाल्य

disc, *n.* (*also* **disk**) १ चकती (स्त्री.), तबकडी (स्त्री.) २ बिंब (न.)

discharge, *v.t. & i.* १ *Elec.* (as, to relieve electrical tension or release the energy of by withdrawal or emission of that which charges) विप्रभारित करणे, विप्रभारित होणे २ विसर्जन करणे, विसर्जित होणे *n.* १ *Elec.* विमोच (पु.) (विद्युन्मोच) २ *Elec.* (the act or process of discharging) विमोचन (न.) (विद्युन्मोचन) ३ विसर्जन (न.)

arc discharge प्रज्योत विमोच

corona discharge वर्णवलय विमोच

dark discharge अदीप्त विमोच

electrodeless discharge इलेक्ट्रोडहीन विमोच

gas discharge वायु विमोच

glow discharge प्रभा विमोच

oscillatory discharge दोलनकारी विमोच

spark discharge स्फुल्लिंग विमोच

discharge in cascade, सोपानी विमोच (विद्युन्मोच)

discharge key, *Nucl. Phys.* विमोच कळ, विमोच चावी

discharge lamp, विमोच दीप

discharge tube, विमोच नलिका

discharging, *n.* १ विप्रभारण (न.) २ विमोचन (न.) (विद्युन्मोचन)

discharging current, विमोचन धारा

disconformity, *n.* अपसंगति (स्त्री.)

disconnect, *v.t.* १ खंडित करणे २ संबंध तोडणे, अलग करणे

disconnected, *adj.* १ खंडित २ विसंबद्ध, संबंध तोडलेला, अलग केलेला

disconnection = discontinuity

discontinue, *v.t. & i.* १ खंडित करणे, खंडित होणे २ बंद करणे, बंद होणे

discontinued, *adj.* १ खंडित २ बंद ठेवलेला, बंद झालेला

discontinuity, *n.* १ *Elec. Eng.* (*also* **disconnection**) (as, a break, whether intentional or accidental, in the conductivity of an electrical circuit) खंड (पु.) २ (of space, time, etc.) असातत्य (न.) ३ (of a curve, etc.) खंड (पु.) ४ खंडत्व (न.)

discontinuous, *adj.* असंतत, खंडित

discontinuous spectrum, १ खंडित वर्णपंक्ति २ असंतत वर्णपंक्ति

discord, *n.* विसंवाद (पु.)
cf. dissonance विसंवादिता

discordance, *n.* विसंवाद (पु.)

discordant, *adj.* (*also* **dissonant**) विसंवादी

discover, *v.t.* १ शोधून काढणे २ शोध लावणे ३ (to get the knowledge of or realise) आढळून येणे

discoverer, *n.* शोधक (पु.), शोध लावणारा (पु.)

discovery, *n.* शोध (पु.)

discrepancy, *n.* विसंगति (स्त्री.)

discrete, *adj.* (as, detached, separate; constituting a separate entity; consisting of distinct, unconnected or unrelated parts) विविक्त

discreteness, *n.* विविक्तता (स्त्री.)

discriminant, *n. Math.* विवेचक (पु.)
adj. १ विवेचित करणारा, विवेचन– २ विभेदनकारी

discriminate, *v.t. & i.* १ (as, to serve to distinguish; to mark or perceive the distinguishing or peculiar features of) विवेचित करणे, विवेचित होणे २ (as, to make distinction or to distinguish as objects, qualities by discerning or exposing their differences) विभेदन करणे, विभेदित होणे

discriminating, *adj.* १ विवेचित करणारा, विवेचन– २ विभेदनकारी

discrimination, *n.* १ विवेचन (न.) २ विभेदन (न.) (as in: colour discrimination वर्ण विभेदन)

discriminator, *n. Elec. Eng.* विवेचक (पु.)

discriminator recorder, विवेचक अभिलेखी

discriminatory, *adj.* १ विवेचनकारी २ विभेदनकारी

disintegrate, *v.t. & i.* (to break or decompose into constituent elements or into parts) –चे विघटन करणे, विघटित होणे

disintegration, *n.* विघटन (न.) *cf.* decomposition

disintegration constant, विघटन स्थिरांक
partial disintegration constant आंशिक विघटन स्थिरांक
total disintegration constant पूर्ण विघटन स्थिरांक

disjoin, *v.t.* वियुक्त करणे, वेगळा करणे

disjoint, *v.t.* विसंधित करणे
adj. असंयुक्त

disjointed, *adj.* विसंधित

disjunction, *n.* वियोजन (न.)

disk = disc

dislocate, *v.t.* विस्थानन करणे

dislocation, *n.* विस्थानन (न.)

disorder, *n.* अव्यवस्था (स्त्री.)

disperse, *v.t. & i.* (as, to cause to break up and go in different ways; to break up as light into colours of the spectrum by refraction or diffraction; to distribute more or less evenly throughout) अपस्करण करणे, अपस्कृत होणे

dispersed, *adj.* अपस्कृत

dispersion, *n.* अपस्करण (न.)
abnormal dispersion अपसामान्य अपस्करण
selective dispersion वरणी अपस्करण

dispersion constant, *Optics* अपस्करण स्थिरांक
dispersion electron, अपस्करण इलेक्ट्रॉन
dispersion of light, प्रकाशाचे अपस्करण
dispersive, *adj.* अपस्करणी, अपस्करण–
dispersive power, *Light* अपस्करण शक्ति
dispersivity, *n.* अपस्करणता (स्त्री.) (as in : refractive dispersivity अपवर्तन अपस्करणता)
displace, *v.t.* विस्थापित करणे
displaced, *adj.* विस्थापित, विस्थापित केलेला
displaced liquid, विस्थापित द्रव
displacement, *n.* १ (the act or process of displacing; the state of being displaced) विस्थापन (न.) २ *Diel.* (as, electric displacement) विद्युत विस्थापन (न.)
angular displacement कोनीय विस्थापन
downward displacement अधोमुखी विस्थापन
electric displacement विद्युत विस्थापन
lateral displacement पार्श्विक विस्थापन
magnetic displacement चुंबकीय विस्थापन
upward displacement ऊर्ध्वमुखी विस्थापन
displacement antinode, *Acous.* विस्थापन प्रतिनिस्पंद
displacement coordinates, विस्थापन सह-निर्देशक (पु.अ.व.)
displacement current, *Elec., Radio* विस्थापन धारा
displacement law, विस्थापन नियम
displacement method, विस्थापन पद्धति
displacement node, *Acous.* विस्थापन निस्पंद
displacement of water, जलविस्थापन (न.), पाण्याचे विस्थापन
displacement plane, विस्थापन प्रतल
displacement pressure, विस्थापन दाब
displacement resonance, विस्थापन संस्पंदन
displacement vector, विस्थापन सदिश
displacer, *n.* विस्थापक (पु.)
displacer cylinder, विस्थापक चिति, विस्थापक सिलिंडर
displacing, *adj.* विस्थापन करणारा, विस्थापनकारी
displacive, *adj.* (of a crystal) विस्थापन–
disposition, *n.* (an ordering or arranging or a state of being ordered or arranged usu. systematically or in an orderly way and esp. of the parts of a whole) विन्यसन (न.)
disproportion, *n.* (absence of proportion; lack of symmetry or proper relation) व्यनुपात (पु.) (वि=without, absence of, lack of; अनुपात *short* for समानुपात= proportion)
disproportional = disproportionate, *adj.* व्यनुपाती
disproportionately, *adv.* व्यनुपाती रीतीने
disregard, *v.t.* दुर्लक्ष करणे *cf.* overlook
disrupt, *v.t.* विदारित करणे, फाटाफूट करणे
disruption, *n.* विदारण (न.), फाटाफूट (स्त्री.)
disruptive, *adj.* विदारी
disruptive force, विदारी बल
disrupture = disruption
dissect, *v.t.* (as, to cut so as to separate into pieces; to expose the several parts and their locations and connections esp. with precision for scientific examination) विच्छेदन करणे, विच्छेदित करणे
dissectible, *adj.* विच्छेदनक्षम, विच्छेदनयोग्य
dissectible dynamo, विच्छेदनक्षम विद्युत-जनित्र
dissecting, *adj.* विच्छेदनकारी, विच्छेदन–
dissection, *n.* (the act or process of dissecting; the state of being dissected) विच्छेदन (न.)

disseminate, *v.t. & i.* १ (to propagate; to diffuse; to spread or send out freely or widely) **विखुरित करणे, विखुरित होणे, प्रसार करणे, प्रसार होणे** २ (as, disease) **फैलाव करणे, फैलाव होणे**
disseminated, *adj.* **विखुरित, प्रसारित**
dissemination, *n.* **विखुरण (न.), प्रसारण (न.)**
dissimilar, *adj.* **असमरूप**
dissimilarity, *n.* **असमरूपता (स्त्री.)**
dissipate, *v.t. & i.* (as, to break up and drive off; to cause to disappear esp. by dispersion or diffusion) **अपाकृत करणे, अपाकृत होणे** (अपाकृ = to drive away, dispel, take away or reduce or lessen)
dissipated, *adj.* **अपाकृत**
dissipation, *n.* (act of dissipating or the state of being dissipated) **अपाकरण (न.)**
dissipation of heat, ऊष्मा अपाकरण
dissipative, *adj.* (of or relating to dissipation; tending to dissipate) **अपाकरणशील, अपाकरण–**
dissipative system, *Nucl. Phys.* **अपाकरण पद्धति**
dissociate, *v.t. & i.* (to separate into discrete units or parts; *specif.* to subject to chemical dissociation; to undergo dissociation) **–चे विचरण करणे, –चे विचरण होणे**
dissociated, *adj.* **विचरित**
dissociation, *n. Chem.* (the process by which a chemical combination breaks up into simpler constituents usu. capable of recombining under other conditions) **विचरण (न.)** (वि– away ; चर – to move ; hence विचरण) *cf.* decomposition
dissociation constant, *Chem.* **विचरण स्थिरांक**
dissociation energy, विचरण ऊर्जा
dissolution, *n.* **विरघळणे (न.)**
dissolve, *v.t. & i.* **विरघळवणे, विरघळणे**
dissolved, *adj.* **विरघळलेला**
dissonance, *n.* **विसंवादिता (स्त्री.)** *cf.* discord
dissonant = discordant
dissymmetric = dissymmetrical, *adj.* (characterised by dissymmetry) **विसममित**
dissymmetrically, *adv.* **विसममित रीतीने, विसममित रीत्या**
dissymmetry, *n.* (absence or lack of symmetry) **विसममिति (स्त्री.)**
distance, *n.* (as, the degree or amount of separation between two points, lines, surfaces, or objects in geometrical space) **अंतर (न.)**
distance-time graph, अंतर-काल आलेख
distant, *adj.* **दूरचा**
distil, *v.t. & i.* (*also* **distill**) १ *Chem.* (as, to evaporate or turn to vapour and recondense or condense by cold and recollect as liquid) **ऊर्ध्वपातन करणे, ऊर्ध्वपातन होणे** २ (to get, extract or make by distillation, by a process suggesting distillation, or as if by distillation) **–चे आसवन करणे, –चे आसवन होणे** (आ+सु–सुनोति = to extract, to distil)
n. (distilling or distillation) **आसवन (न.)** (*to distil out or off* ऊर्ध्वपातनाद्वारा . . . . काढून टाकणे, ऊर्ध्वपातनाद्वारा . . . . दूर करणे)
distillate, *n.* **ऊर्ध्वपतित (न.)**
distillation, *n.* १ *Chem.* (a process of evaporation and recondensation used for separating liquids into various fractions according to their boiling-points or boiling ranges) **ऊर्ध्वपातन (न.)** *cf.* evaporation २ **आसवन (न.)**
distilled, *adj.* १ **ऊर्ध्वपातित** २ **आसवित**
distinct, *adj.* **सुस्पष्ट**

distinction, *n.* विभेद (पु.), विभिन्नता (स्त्री.)
distinctive property, व्यवच्छेदक गुणधर्म, व्यवच्छेदी गुणधर्म
distinctly, *adv.* सुस्पष्टपणे
distinct vision, सुस्पष्ट दृष्टि
distinguish, *v.t.* भेद करणे, भेद दाखवणे
distinguishable, *adj.* भेद दाखवण्यासारखा
distort, *v.t.* (to twist out of a natural, normal, or original shape or condition; wrench into an unnatural shape or condition) विरूपित करणे, विकृत करणे
distorted, *adj.* विरूपित, विकृत
distorted image, विकृत प्रतिमा
distortion, *n.* विरूपण (न.), विकृति (स्त्री.)
distribute, *v.t.* वितरण करणे
distributed, *adj.* वितरित
distributed inductance, *Elec. Eng.* वितरित प्रेरितता
distributed parameter system, *Elec. & Magn.* वितरित प्राचल पद्धति
distributed winding, *Elec. Eng.* वितरित कुंडलन
distributing, *adj.* वितरण करणारा, वितरण–
distributing centre, वितरण केंद्र
distribution, *n.* वितरण (न.)
distribution factor, *Elec. Eng.* वितरण गुणक
distribution graph, वितरण आलेख
distribution of molecular velocities, (as, the expression giving the distribution of speeds among the molecules of a perfect gas in steady state) रेणु वेग वितरण
distributor, *n. Elec. Eng.* वितरक (पु.)
disturbance, *n. Radio* (any signal originating from a source other than the wanted transmitter, e.g. atmospherics, unwanted stations, valve noise, etc.) विक्षोभ (पु.)
diurnal, *adj.* दैनिक
diurnal heat wave, दैनिक ऊष्मा तरंग
dive, *v.i.* बुडी मारणे, सूर मारणे
n. बुडी (स्त्री.), सूर (पु.)
diver, *n.* पाणबुड्या (पु.) (as in: Cartesian diver डेकार्टचा पाणबुड्या, कार्टेशिअन पाणबुड्या)
diverge, *v.i.* (to draw apart or move in different directions from a common point— opposed to *converge*) अपसृत होणे
divergence, *n.* १ (a drawing apart— as of lines extending from a common centre— the term denotes deviation of two or more things which from a common meeting point proceed in different directions— opposed to *convergence*) अपसरण (न.) (*short* for केंद्रापसरण ; अप = away, off; सृ = to move) *cf.* aberration २ (the state or condition of being diverged) अपसृति (स्त्री.)
divergent, *adj.* अपसारी
divergent beam, अपसारी किरणशलाका
divergent-convergent nozzle, अपसारी-अभिसारी तोटी
divergent lens, (*also* diverging lens) *Light, Optics* अपसारी भिंग
divergent lens system, (*also* called *negative lens system*) अपसारी भिंग संहति
divergent rays, अपसारी किरण (पु.अ.व.)
diverging = divergent
diverging lens = divergent lens
divert, *v.t.* १ फाटा फोडणे २ दिशा बदलणे ३ वळवणे
divide, *v.t.* १ (as, to separate into two or more parts) विभाजन करणे *cf.* segregate २ *Math.* भागणे
divided, *adj.* १ विभक्त २ विभाजित
divided touch, विभक्त स्पर्श

divider, *n.* १ विभाजक (पु.) २ *Math.* भाजक (पु.) ३ (as, an instrument) विभाजनी (स्त्री.)

diving-bell, *n. Civ. Eng.* (as, a watertight working chamber, open at the bottom, which is lowered into water beneath which excavation or other works are to proceed) निमज्जन कोष्ठ

divisibility, *n.* १ विभाज्यता (स्त्री.) २ भाज्यता (स्त्री.)

divisible, *adj.* विभाजनीय

division, *n.* १ विभाजन (न.) *cf.* decomposition २ *Math.* भागाकार (पु.) ३ भाग (पु.) *cf.* segment

D-layer, *n. Radio* D-स्तर (पु.)

doctor's thermometer, ज्वरमापी (पु.)

doctrine, *n.* १ वाद (पु.) २ तत्त्व (न.)

domain, *n.* १ (as, a region of space, together with its bounding points, curves or surfaces) अधिक्षेत्र (न.) २ *Math.* (as, of a function, real numbers, coefficients of an equation, etc.) अधिक्षेत्र (न.), सत्तासट (पु.) *cf.* region

domain structure, अधिक्षेत्र संरचना

domain theory, अधिक्षेत्र सिद्धांत

dominance, *n.* प्रभाविता (स्त्री.)

dominant, *adj.* प्रभावी, वर्चस्वी

dominant interval, *Music* वादी (पु.)

dominant mode, प्रभावी प्रकार

dominant wave, प्रभावी तरंग

donor, *n.* दाता (पु.)

donor impurity, (an impurity which may induce electronic conduction) दाता अपद्रव्य, दाता अशुद्धि

dope, *n.* (any of various thick liquid or pasty preparations) प्रलेप (पु.) *v.t.* प्रलेपन करणे, प्रलेप लावणे

doping, *n.* १ प्रलेपन (न.) २ (as, addition of impurities to a semiconductor) अशुद्धि प्रलेपन (न.)

dosage, *n.* १ (regulation of dose) डोस करून देणे (न.) २ डोस (पु.), मात्रा (स्त्री.)

dosage monitor, *Nucl. Phys.* डोस नियंत्रक, मात्रा नियंत्रक

dose, *n.* डोस (पु.), मात्रा (स्त्री.) *v.t.* डोस देणे, डोस करणे

dot, *n.* टिंब (न.), बिंदु (पु.)

dot product, *Math.* (as it is being commonly written A·B— the scalar product of two vectors — *also* called as *inner product* or *scalar product*) (सदिशांचा) टिंब गुणाकार

dotted, *adj.* बिंदुकित

dotted curve, बिंदुकित वक्र

double, *adj.* द्वि–, दुहेरी, द्विक

double antenna, द्विक आकाशग, द्विक अँन्टेना

double band, द्विपट्ट (पु.)

double-beam balance, द्विदंड तुला

double bond, *Chem.* (a chemical bond consisting of two covalent bonds between two atoms in a molecule) द्विबंध (पु.)

double cathode-ray tube, द्वि कॅथोड किरण नलिका

double-contact key, *Elec. & Magn.* द्विस्पर्श की, द्विस्पर्श चावी

double-current furnace, *Elec. Eng., etc.* द्विधारा भट्टी

double-current generator, *Elec. Eng.* द्विधारा जनित्र

doubled, *adj.* द्विकृत, द्विगुणित

double-diode, *n. Thermionics* द्वि-डायोड (पु.)

double electric layer, दुहेरी विद्युत स्तर

double electron jump, *Nucl. Phys.* द्वि-इलेक्ट्रॉन उडी

double excitation, *Nucl. Phys.* दुहेरी उत्तेजन

double factorial symbol, क्रमगुणन द्विचिन्ह
double focusing, *Nucl. Phys.* द्विनाभीयन
double frequency, द्विवारंवारता (स्त्री.)
double-frequency oscillator, *Radio* द्विवारंवारता दोलक
double layer, द्विस्तर (पु.)
double-layer potential, द्विस्तर विभव
double mirror, दुहेरी आरसा, दुहेरी दर्पण
double oscillograph, *Electronics* दुहेरी दोलनलेखी
double-pole, *n. Elec. Eng.* (said of switches, circuit-breakers, etc.) द्विअग्र (न.)
doubler, *n. Radio, etc.* द्विकर (पु.) (as in: frequency doubler वारंवारता द्विकर)
double refraction, द्वि-अपवर्तन (न.)
  circular double refraction वृत्तीय द्वि-अपवर्तन
  optical double refraction प्रकाशीय द्वि-अपवर्तन
double siren, दुहेरी भोंगा
doublet, *n. Light, Radio, etc.* (as, something consisting of two identical or similar parts; a set of two identical or similar things) द्विक (न.)
  cf. multiplet बहुलक
    triplet त्रिक
  apparent doublet आभासी द्विक
  matched doublet अनुरूपित द्विक
  optical doublet प्रकाशीय द्विक
  separated doublet विभक्त द्विक
double touch, द्विस्पर्श (पु.)
double-touch method, द्विस्पर्श पद्धति
double-tuned amplifier, द्विमेलित प्रवर्धी
doubling, *n.* द्विगुणन (न.)
doubly, *adv.* १ द्वित: २ (in a twofold manner) द्विधा
doubly-charged particles, *Nucl. Phys.* द्वित: प्रभारित कण (पु.अ.व.)
doubly magic numbers, *Nucleonics* अतिस्थायित्व संख्या (स्त्री.अ.व.)
doubly-periodic, *adj. Nucleonics* द्वित: आवर्ती
doubly-refracting, *adj. Optics* द्वित: अपवर्तनी
downstream, *adv.* or *adj.* (in the direction of flow of a stream) प्रवाहाच्या दिशेने, अनुवाह—,
downstreaming, *n. Heat & Thermodynamics* १ अनुवाह (पु.) २ अनुवहन (न.)
downthrust, *n.* (as, a downward movement of an object under impact or steady pressure) अवप्रणोद (पु.)
downward, *adj.* अधोमुखी, अधोमुख—, अध:—
downward displacement, अधोमुखी विस्थापन
downward force, अधोमुखी बल, अधोबल (न.)
draft, *n.* प्रारूप (न.)
drafting, *n.* प्रारूपण (न.)
drag, *n. Aerodynamics & Hydrodynamics* (as, retarding force acting on a body moving through a fluid, as air, parallel and opposite to the direction of motion; *also* something that retards motion) कर्षण (न.)
drag angle, कर्षण कोन
drag effect, कर्षण परिणाम
drag force, कर्षण बल
dragging, *n.* कर्षण (न.)
dragging coefficient, *Optics* कर्षण गुणांक
drawing, *n.* १ रेखाचित्र (न.) २ (a representation on a plane surface by means of lines) आरेखन (न.)
  cf. design संकल्पचित्र
    layout रेखांकन
drawing-hall, *n.* रेखनालय (न.)
dried, *adj.* शुष्क, सुकवलेला
drier, *n.* शुष्कक (पु.)

drift, *n.* १ (as, random motion) **अनियमित गति** (स्त्री.) २ (as, progressive motion) **अनुगमन** (न.) ३ (as, displacement) **अपोढ** (पु.)

drift space, *Radio, etc.* (as, in an electron tube, a region substantially free of externally applied alternating fields, in which relative repositioning of electrons takes place) **अनुगमन प्रदेश**

drift time, *Nucleonics* **अनुगमन काल**

drift tube, *Nucleonics* **अनुगमन नलिका**

drift velocity, *Nucleonics* **अनुगमन वेग**

drill, *v.t.* **वेधन करणे, भोक पाडणे**
n. (an instrument for making holes) **वेधणी** (स्त्री.), **गिरमिट** (न.)

driller, *n.* **आवेधक** (पु.)

drilling, *n.* **वेधन** (न.)

drilling-machine, *n.* **वेधणी** (स्त्री.)

drive, *v.t.* **चालन करणे, चालवणे**

driven, *adj.* **चालित**

driven gas, *Heat* **चालित गॅस**

driven pulley, **चालित कप्पी**

driver, *n.* **चालक** (पु.)

driver amplifier, **चालक प्रवर्धी**

driving, *adj.* **चालक, चालन–**

driving current, **चालक धारा**

driving power, **चालन शक्ति**

driving pulley, **चालन कप्पी**

driving shaft, **चालक शॅफ्ट**

driving tuning-fork, **चालक नादकाटा**

drone, *n.* **घोषस्वर** (पु.)

drop, *n.* १ **थेंब** (पु.) २ (as, a fall or descent in space) **पात** (पु.)

dropper, *n.* **थेंबनळी** (स्त्री.)

dropping electrode, **बिंदुसर इलेक्ट्रोड**

drum, *n.* १ **ड्रम** (पु.) २ (of an ear) **कर्णपटह** (पु.), **कानाचा पडदा** (पु.)

dry, *adj.* १ **शुष्क, कोरडा** २ **निर्द्रव**
v.t. & i. **सुकवणे, वाळवणे, सुकणे**

dry cell, *Elec. Eng.* **शुष्क घट**

drying, *n.* **शुष्कन** (न.), **सुकवणे** (न.)
adj. **शुष्कक**

drying agent, **शुष्कक** (पु.), **निर्जलक** (पु.)

drying pan, **शुष्कन पात्र**

dual, *adj.* **द्वैती**

dualism, *n.* **द्वैतवाद** (पु.)

dualistic, *adj.* **द्वैतवादी, द्वैत–**

dualistic theory, **द्वैत सिद्धांत**

duality, *n.* **द्वैतता** (स्त्री.)

duct, *n.* **वाहिनी** (स्त्री.)

ductile, *adj.* (capable of being drawn out into wire or thread) **तंतुक्षम**

ductility, *n.* (the quality or state of being ductile) **तंतुक्षमता** (स्त्री.) *cf.* pliability

dull heat, **मंद ऊष्मा**

dull-red, *adj.* **मंदरक्त–**

dumbbell, *n.* **डंबेल** (पु.)

dumbbell form, **डंबेल आकृति, डंबेल रूप**

dummy, *n.* (as, an imitation, copy, or likeness of something intended for use as a substitute) **डमी** (स्त्री.), **प्रतिकाय** (न.)

dummy antenna = **artificial antenna**

durability, *n.* **टिकाऊपणा** (पु.)

durable, *adj.* **टिकाऊ**

duration, *n.* **अवधि** (पु.)

dust, *n.* १ **रज** (पु.), **धूलि** (स्त्री.) २ (as, something reduced to minute portions) **भुकटी** (स्त्री.)
v.t. **भुकटी टाकणे**

dust core, **रज क्रोड**

duster, *n.* (a sprinkler) **भुकटी फवारा यंत्र** (न.)

dustproof, *adj.* (*also* **dust-tight**) **धूलिरोधक**

dust tube, **धूलि नलिका** (स्त्री.)

dyad, *n.* (*also* **diad**) (as, two units treated as one ; a bivalent element, atom, or radical) द्विक (पु.)
dyadic, *adj.* (*also* **diadic**) द्विकीय
dye, *n.* रंजक (पु.), रंगद्रव्य (न.) *cf.* colour
dynamic=dynamical, *adj.* १ (of or relating to power; relating to physical force or energy; of or relating to forces producing motion— as against *static*) गतिक २ (of or relating to dynamics) गतिकीय, गतिशास्त्रविषयक
dynamical equilibrium, गतिक समतोल
dynamical variables, गतिक चल (पु.अ.व.)
dynamic characteristic, गतिक वैशिष्ट्य
dynamic electricity, (as opposed to *static electricity*) गतिक विद्युत
dynamic equilibrium, गतिक समतोल
dynamic friction, गतिक घर्षण
dynamic pinch, गतिक आकुंचन
dynamic reflection, *Nucl. Phys.* गतिक परावर्तन
dynamics, *n.* (a branch of mechanics that deals with forces and their relation primarily to the motion but sometimes also to the equilibrium of bodies of matter) गतिकी (स्त्री.), गतिशास्त्र (न.) *cf.* mechanics
dynamo, *n.* विद्युतजनित्र (न.), डायनाम्मो (पु.)
dynamometer, *n.* (an instrument for measuring mechanical forces or torques usu. by the elastic deformation produced) डायनामोमीटर (पु.)
dynatron, *n. Thermionics* डायनेट्रॉन (पु.)
dyne, *n.* (as, the unit of force in cgs system) डाइन (न.)

E

ε (*also* E) (*symbol* for *epsilon*) एप्सायलॉन (सं. ε किंवा E)
H *or* η (*symbol* for *eta*) ईटा (सं. H किंवा η)
ear, *n.* कर्ण (पु.), कान (पु.)
eardrum, *n. Anat.* कर्णपटह (पु.), कानाचा पडदा (पु.)
earphone, *n.* (any device that converts electrical energy into sound-waves and is worn over the auditory opening) कर्णश्रवणी (स्त्री.)
earth, *n,* १ *Astron.* (the Earth) पृथ्वी (स्त्री.) २ भूमि (स्त्री.), भू (स्त्री.) ३ माती (स्त्री.) *v.t. Elec.* (to connect to the main mass of the earth by means of a conductor) भूसंपर्कित करणे
earth coil, (*also* **earth inductor**) *Elec. Eng.* भूकुंडल (न.), भूप्रेरित्र (न.)
earth current, १ *Elec. Comm.* भूधारा (स्त्री.) २ *Geol.* भौम प्रवाह
earth-detector, *n. Elec. Eng.* भूसंसूचक (पु.)
earthed, *adj.* भूसंपर्कित
earthed neutral, *Elec. Eng.* (as, a neutral point of a polyphase system or piece of electrical apparatus which is connected to earth) भूसंपर्कित तटस्थ अग्र, भूसंपर्कित न्यूट्रल
earthen dam, मातीचे धरण
earthenware, *n.* मातीची भांडी (न.अ.व.), मातीच्या वस्तू (स्त्री.अ.व.)
earth inductor = earth coil

earthing, *adj.* **भूसंपर्कन–**
n. **भूसंपर्कन** (न.)
earthing switch, *Radio, etc.* **भूसंपर्कन स्विच**
earthing terminal, *Elec. Eng.* **भूसंपर्कन अग्र**
earth magnetism, (*also* **terrestrial magnetism**) *Elec. Eng., etc.* (the magnetic properties exhibited within, on, and outside the earth's surface) **भूचुंबकत्व** (न.)
earth potential, १ *Elec.* (the electric potential of the earth) **भूविभव** (पु.) २ *Radio* (as applied to the potential of any point in a circuit) **भूविभव** (पु.)
earthquake, *n. Geol., etc.* **भूकंप** (पु.)
earth return, *Elec. Eng.* (the return path of an electric circuit in which the current returns to the source through the earth) **भूमि प्रत्यागमन**
earth's gravitation, **पृथ्वीचे गुरुत्वाकर्षण**
earth's magnetic field, **पृथ्वीचे चुंबकीय क्षेत्र**
east-west asymmetry, *Nucleonics* **पूर्व-पश्चिम असममिति**
ebb, *n.* **ओहोटी** (स्त्री.)
ebb current, **ओहोटी प्रवाह**
ebb-tide, *n.* **ओहोटी** (स्त्री.)
ebonite, *n.* **एबोनाइट** (न.)
ebullient, *adj.* (as, boiling) **उत्क्वथनी**
ebulliometer, *n.* (*also* **ebullioscope**) **उत्क्वथनांकमापी** (पु.)
ebulliometric, *adj.* (*also* **ebullioscopic**) (relating to or by means of ebulliometry) **उत्क्वथनांकमितीय**
ebulliometry, *n.* (*also* **ebullioscopy**) (the determination of boiling-points of liquids or the change of boiling-point of a liquid owing to the presence of dissolved material) **उत्क्वथनमिति** (स्त्री.)
ebullioscope = **ebulliometer**
ebullioscopic = **ebulliometric**
ebullioscopic constant, **उत्क्वथनांकमितीय स्थिरांक**
ebullioscopy = **ebulliometry**
ebullition, *n. Heat* (the act or process or state of boiling or bubbling up) **उत्क्वथन** (न.) *cf.* boiling
eccentric, *adj.* (*also* **excentric**) १ (deviating or departing from the centre) **उत्केंद्री, उत्केंद्र–** २ (as opposed to *concentric*—not having the same centre) **असंकेंद्री, असंकेंद्र–**
n. **उत्केंद्रक** (पु.)
eccentrically, *adv.* **उत्केंद्र रीतीने, उत्केंद्रतः**
eccentric angle, **उत्केंद्र कोन**
eccentric circle, **उत्केंद्र वृत्त**
eccentricity, *n.* **उत्केंद्रता** (स्त्री.)
eccentric pole, *Elec. Eng.* **उत्केंद्र ध्रुव**
eccentric sphere, **उत्केंद्री गोल**
echelette, *n.* **सोपानक** (पु.), **एशेलेट** (पु.)
echelle, *n.* **सोपान** (पु.), **एशेल** (पु.)
echelle grating, *Optics* **सोपान जाल, एशेल जाल**
echelon, *n.* (as, a highly specialised form of diffraction grating) **सोपान** (पु.), **एशेलॉन** (पु.)
echelon cell, **सोपान घट, एशेलॉन घट**
echelon grating, *Light* **सोपान जाल, एशेलॉन जाल**
echo, *n.* १ *Acous.* (a sound-wave which has been reflected at one or more points with sufficient magnitude,......etc.) **प्रतिध्वनि** (पु.) २ *Radar* (as, sound or visual indication caused by a reflected radio-wave or radio signal) **प्रतिक्षिप्त** (न.)

echo depth-sounding, (the determination of depth of water by the measurement of the time interval required for a sonic or supersonic pulse to reach the transmission point after being reflected from the bottom) प्रतिध्वनि गभीरता परिज्ञापन

echometer, *n.* प्रतिध्वनिमापी (पु.)

echo ranging, (determination of a distance and direction of an object as under water by means of an echo returned by the object) प्रतिध्वनि स्थानन

echo-sounder, *n. Ocean.* (a sounding apparatus, used in sea water, for determining automatically the depth of sea beneath a ship) प्रतिध्वनित्र (न.)

echo-sounding, *n.* प्रतिध्वनि परिज्ञापन (न.)

eclipse, *n. Astron.* ग्रहण (न.)

eclipsing, *adj.* ग्रहणशील, ग्रहणकारी

eclipsing binary, (*also* **eclipsing binary star** *or* **eclipsing double star**) *Astron.* ग्रहणशील द्वैती तारा

eclipsing double star = **eclipsing binary**

ecologic = **ecological,** *adj.* पारिस्थितिक

ecological environment, पारिस्थितिक पर्यावरण

ecologist, *n.* पारिस्थितिकीविज्ञ (पु.)

ecology, *n.* (*also* **oecology** *or* **aecology**) (the study of organisms in relation to their environment) पारिस्थितिकी (स्त्री.)

economic, *adj.* १ आर्थिक २ उपयुक्त

economical, *adj.* १ मितव्ययी २ (as, economic) आर्थिक

economic efficiency, मितव्ययी क्षमता

economic mineral, उपयुक्त खनिज

eddy, *n.* (a current as of air or water running contrary to the main current esp. one moving circularly) विवर्त (पु.), भोवरा (पु.)

eddy current, १ *Elec. Eng.* (a current induced in a mass of conducting material by a varying magnetic field) विवर्त धारा २ *Geol.* भोवरा (पु.)

eddy loss, *Elec. Eng. & Magn.* विवर्त हानि

edge, *n.* १ धार (स्त्री.) २ काठ (पु.) ३ (the line or point where a material object or area begins or ends; as, border) सीमा (स्त्री.) ४ *Math.* (as, a line which is the intersection of two plane faces of a solid object) कड (स्त्री.)

edge dislocation, काठ विस्थानन

edge effect, सीमा परिणाम

edge tone, *Acous.* सीमा स्वरक

edible, *adj.* खाद्य, खाण्यास योग्य

effect, *n.* १ परिणाम (पु.) २ (as, efficacy; power to bring about result) प्रभाव (पु.) *v.t.* घडवून आणणे

effective, *adj.* १ परिणामकारक, परिणामकारी २ प्रभावी, कार्यकारी

effective angular velocity, परिणामकारी कोनीय वेग

effective current, प्रभावी धारा

effective force, परिणामकारी बल

effective horsepower, (*abbr.* EHP) कार्यकारी अश्वशक्ति

effectively, *adv.* १ परिणामकारक रीतीने २ प्रभावी रीतीने

effective mass, परिणामकारी वस्तुमान

effective mechanomotive force, परिणामकारी यंत्रगामक बल, परिणामकारी यंत्रगामक (न.)

effective range, *Elec. Eng.* प्रभावी पल्ला, प्रभावी टप्पा

effective resistance, (*also* called *alternating-current resistance*) प्रभावी रोध

effective voltage, प्रभावी व्होल्टता, कार्यकारी व्होल्टता

effects of heat, **उष्णतेचे परिणाम** (पु. अ. व.)
effectual, *adj.* **प्रभावी**
effervesce, *v.i.* (to bubble and hiss; to issue in bubbles) **प्रबुद्बुदणे**
effervescence, *n. Chem.* **प्रबुद्बुदन** (न.) *cf.* boiling
effervescent, *adj.* **प्रबुद्बुदनकारी**
efficacy, *n.* १ **सामर्थ्य** (न.) २ **गुणकारिता** (स्त्री.)
efficiency, *n.* १ *Mech.* (the ratio of the useful energy delivered by a dynamic system as a machine, engine, etc. to the energy supplied to it over the same period or cycle of operation) **कार्यक्षमता** (स्त्री.) २ (commonly) **कार्यक्षमता** (स्त्री.)
efficiency of machine, **यंत्राची कार्यक्षमता**
efficient, *adj.* **कार्यक्षम**
efficiently, *adv.* **कार्यक्षमतेने, कार्यक्षमतापूर्वक**
effloresce, *v.i. Chem.* **फुलारणे**
efflorescence, *n. Chem.* १ (the loss of water from a crystalline hydrate on exposure to air, shown by the formation of powder on the crystal surface) **फुलोरा** (पु.) २ **फुलारणे** (न.)
efflorescent, *adj.* **फुलारणारा**
efflux, *n.* **बहिर्वाह** (पु.)
effort, *n.* १ **आयास** (पु.) २ **प्रयत्न** (पु.)
effuse, *v. t. & i.* (to give off, to pour out as, a liquid) **निस्सृत करणे, निस्सृत होणे**
effusiometer, *n.* **निस्सरणमापी** (पु.)
effusion, *n.* **निस्सरण** (न.)
EHP, (*abbr.* of *effective horsepower*) **ई एच पी** (कार्यकारी अश्वशक्ति)
eigenfunction, *n.* (the solution of a differential equation satisfying specified conditions) **आइगेनफल** (न.)
eigenstate, *n.* (a state of a quantised dynamic system as an atom, molecule, or crystal in which one of the variables defining the state has a determinate fixed value) **आइगेनअवस्था** (स्त्री.)
eigenvalue, *n.* (any of the permissible values of a parameter in an eigenfunction) **आइगेनमूल्य** (न.)
Einstein-Bose statistics = Bose-Einstein statistics
Einstein effect = Einstein shift
Einstein formula, (relation between mass and energy) **आइनस्टाईन सूत्र** (न.) (आइनस्टाईनचे वस्तुमान-ऊर्जा सूत्र)
Einstein shift, (*also* **Einstein effect**) *Astron.* (after Albert Einstein, Am. physicist and mathematician— a slight displacement of the lines in the spectra of very dense stars from their normal wavelength positions toward the red) **आइनस्टाईन विस्थापन** (न.)
Einstein transition probabilities, **आइनस्टाईन संक्रमण संभाव्यता** (स्त्री.अ.व.)
Einstein unified field theory, **आइनस्टाईन एकीकृत क्षेत्र सिद्धांत**
Einstein universe, **आइनस्टाईन विश्व**
eject, *v.t.* **निष्कासित करणे**
ejection, *n.* **निष्कासन** (न.)
ejector, *n.* **निष्कासक** (पु.)
ejector plate, *Electronics* **निष्कासी पट्टिका**
elastic, *adj.* **प्रत्यास्थ, प्रत्यास्थी** (प्रति—back, in turn; आस्था—remain on, resort to or assume as, one's own form)
elastic aftereffect, (*also* **elastic lag**) (the time delay which some substances exhibit in returning to original shape after being stressed within their elastic limits) **प्रत्यास्थी पश्चपरिणाम**

elastic body, प्रत्यास्थी पदार्थ
elastic coefficient, प्रत्यास्थी गुणांक
elastic collision, प्रत्यास्थ संघात
elastic curve, प्रत्यास्थ वक्र
elastic fatigue, *Eng.* प्रत्यास्थी श्रांति
elastic hysteresis constant, प्रत्यास्थी पूर्वग्रहज स्थिरांक
elastic impact, (a collision between two objects which, though deformed in the collision, immediately regain their original size and shape) प्रत्यास्थ आघात
elasticity, *n.* प्रत्यास्थता (स्त्री.)
elasticity of bulk, आयतन प्रत्यास्थता
elastic lag = elastic aftereffect
elastic limit, (as, the limiting value of the deforming force beyond which a body does not return to its original shape or dimensions) प्रत्यास्थी सीमा
elastic medium, प्रत्यास्थ माध्यम
elastic moduli, (*also* called *stiffness constants*) प्रत्यास्थता मापांक (पु. अ. व.)
elastic modulus = modulus of elasticity
elastic reemission, प्रत्यास्थी पुनरुत्सर्जन
elastic scattering, प्रत्यास्थ विकिरण
elastic solid theory, प्रत्यास्थ स्थायु सिद्धांत
elastic wave, प्रत्यास्थी तरंग
E-layer, *n.* *Radio* E-स्तर (पु.)
electric=electrical, *adj.* विद्युत–, विजेसंबंधी
electrical conductivity, विद्युत वाहकता
electrical energy, विद्युत ऊर्जा
electrical engineering, विद्युत अभियांत्रिकी
electrical image force, *Nucl. Phys.* विद्युत प्रतिमा बल
electrically, *adv.* विद्युतीय दृष्ट्या
electrically-charged, *adj.* विद्युत प्रभारित
electrically-maintained, *adj.* विद्युतपोषित
electrically-maintained tuning-fork, विद्युत-पोषित स्वरित्र
electrically-maintained vibrations, विद्युत-पोषित कंपने (न.अ.व.)
electrically neutral particles, उदासीन कण (पु.अ.व.)
electrical polarisation, विद्युत ध्रुवण
electric and magnetic double refraction, विद्युत व चुंबकीय द्वि-अपवर्तन
electric arc, विद्युत प्रज्योत
electric axis, विद्युत अक्ष
electric bell, विद्युत घंटा, विजेची घंटी
electric boiler, १ विद्युत उत्कलनित्र २ विद्युत बॉयलर
electric capacity, विद्युत धारकता
electric cell = cell, विद्युत घट
electric charge, विद्युत प्रभार
electric circuit, विद्युत परिपथ
electric condenser, विद्युत संधारित्र
electric conductor, विद्युत वाहक
electric current, विद्युत धारा
electric-current flow, विद्युत धारेचा प्रवाह
electric displacement, *Diel.* विद्युत विस्थापन
electric double layer, विद्युत द्विस्तर
electric eye, (*also* electron-ray tube *or* electron-ray indicator tube) विद्युतनेत्र (पु.)
electric fan, विजेचा पंखा
electric field, *Elec. Eng.* विद्युत क्षेत्र
electric-field strength, *Elec. Eng.* (as, intensity) विद्युत क्षेत्र सामर्थ्य, विद्युत क्षेत्र तीव्रता
electric flux, *Elec. Eng.* विद्युत अभिवाह
electric-flux density, *Elec. Eng.*, *Diel.* विद्युत अभिवाह घनता
electric force, विद्युत बल
electrician, *n.* बीजतंत्री (पु.)
electric image, विद्युत प्रतिमा
electric impulse, विद्युत आवेग
electric insulation, विद्युत रोधन

electric intensity, (strength of an electric field at any point as measured by the force exerted upon a unit positive charge placed at that point) विद्युत तीव्रता
electric iron, विजेची इस्तरी
electricity, *n.* विद्युत (स्त्री.), वीज (स्त्री.)
electric lamp, विद्युत दीप, विजेचा दिवा
electric level, विद्युत पातळी
electric light, विद्युत प्रकाश
electric motor, *Elec. Eng.* विद्युत मोटर, विद्युत चलित्र
electric multipole, विद्युत बहुध्रुव
electric network, विद्युत जाळे
electric noise, विद्युत कुरव
electric polarisation, विद्युत ध्रुवण
electric power, विद्युत शक्ति
electric power consumption, विद्युत शक्तीचा वापर
electric screening, विद्युत प्रच्छादन
electric shielding, विद्युत परिरक्षण
electric symbol, विद्युत चिन्ह
electric torch, हातवाही विजेचा दिवा, टॉर्च (पु.)
electrification, *n.* विद्युतीकरण (न.)
electrified, *adj.* विद्युतप्रभारित, विद्युतीकृत
electrify, *v.t.* १ (to charge with electricity) विद्युतप्रभारित करणे २ (to equip, operate or supply with electricity) विद्युतयुक्त करणे, विद्युतीकरण करणे, वीजपुरवठा करणे
electro–, (in comb.) विद्युत–
electroacoustic = **electroacoustical,** *adj.* विद्युतध्वनिकीय
electroacoustics, *n.* (the science that deals with the transformation of acoustic energy into electric energy or *vice versa*) विद्युतध्वनिकी (स्त्री.)
electrocapillarity, *n.* (as, change in surface tension between two immiscible liquids when an electric current passes through the interface from one to the other) विद्युतकेशिकत्व (न.)
electrocapillary, *adj.* विद्युतकेशिकीय
electrochemical, *adj.* विद्युतरासायनिक
electrochemical equivalent, *Chem.* (the weight of a substance or ion associated with the unit quantity of electricity) विद्युतरासायनिक तुल्यांक
electrochemistry, *n.* (the study of the relation between electricity and chemical change) विद्युतरसायनशास्त्र (न.)
electrode, *n. Elec. Eng., etc.* (a conductor, as a metallic substance or carbon, used to establish electrical contact with the nonmetallic portion of a circuit) इलेक्ट्रोड (पु.)
control electrode नियंत्री इलेक्ट्रोड
decelerating electrode अवत्वरणी इलेक्ट्रोड
deflecting electrode विक्षेपी इलेक्ट्रोड
dropping electrode बिंदुसर इलेक्ट्रोड
electrode current, इलेक्ट्रोड धारा
electrodeless discharge, इलेक्ट्रोडहीन विमोच (विद्युन्मोच)
electrodeposit, *n.* विद्युतनिक्षेप (पु.) *v.t.* विद्युतनिक्षेपित करणे
electrodeposition, *n. Met.* विद्युतनिक्षेपण (न.)
electrodisintegration, *n.* विद्युत विघटन (न.)
electrodynamic, *adj.* (of or relating to electrodynamics) विद्युतगतिकीय
electrodynamics, *n.* (a branch of physics that deals with the effects arising from the interactions of the electric currents with magnets, with other currents, or with themselves) विद्युतगतिकी (स्त्री.), विद्युतगतिशास्त्र (न.)

electrodynamometer, *n.* **विद्युत डायनामोमीटर** (पु.)

electroendosmosis, *n.* (*also* **electroendosmose**) *Chem.* **विद्युत अंतःपरासरण** (न.)

electroform, *v.t.* (to form by electrodeposition on mould) **विद्युतरूपण करणे**

electroforming, *n. Met., etc.* **विद्युतरूपण** (न.)

electrokinetic, *adj.* **विद्युतगतिज**

electrokinetic effects, (as, the movements of particles under the influence of an applied electric field) **विद्युतगतिज परिणाम** (पु.अ.व.)

electrokinetic potential, (*also* called *zeta potential*) *Chem.* **विद्युतगतिज विभव** (सं. ζ)

electroluminescence, *n.* **विद्युतदीप्ति** (स्त्री.)

electroluminescent, *adj.* **विद्युतदीप्तिशील**

electrolyse, *v.t.* (to subject to electrolysis) **—चे विद्युत अपघटन करणे**

electrolysis, *n. Chem.* **विद्युत अपघटन** (न.)

electrolysis of water, पाण्याचे विद्युत अपघटन

electrolyte, *n. Chem.* (as, a nonmetallic electric conductor, as solution, liquid, etc., in which current is carried by the movement of ions instead of electrons; as, a substance that when dissolved in a suitable solvent becomes an ionic conductor) **विद्युत अपघटनी** (पु.)

electrolytic, *adj.* **विद्युत अपघटनी—**

electrolytically, *adv.* **विद्युत अपघटन दृष्टया**

electrolytic cell, *Chem.* **विद्युत अपघटनी घट**

electrolytic conductor, विद्युत अपघटनी वाहक

electrolytic dissociation, *Chem.* **विद्युत अपघटनी विचरण**

electrolytic rectifier, *Elec. Eng.* **विद्युत अपघटनी दिष्टकारी**

electrolytic refinement, विद्युत अपघटनी परिष्करण

electrolytic solution pressure, (as, the tendency of a metal or other substance to dissolve in a solution with the formation of ions) **विद्युत अपघटनी द्रावण दाब**

electrolytic tank, विद्युत अपघटनी टाकी

electrolytic vat, विद्युत अपघटनी पात्र

electromagnet, *n.* **विद्युतचुंबक** (पु.)

electromagnetic, *adj.* **विद्युतचुंबकीय, विद्युतचुंबक—**

electromagnetic field, विद्युतचुंबकीय क्षेत्र

electromagnetic focusing, विद्युतचुंबकीय नाभीयन

electromagnetic force, विद्युतचुंबकीय बल

electromagnetic induction, *Elec. Eng.* **विद्युतचुंबकीय प्रवर्तन**

electromagnetic mass, विद्युतचुंबकीय वस्तुमान

electromagnetic radiation, विद्युतचुंबकीय प्रारण

electromagnetic repulsion, विद्युतचुंबकीय प्रतिकर्षण

electromagnetics = electromagnetism

electromagnetic unit, (*abbr.* **emu** *also* **EMU**) **विद्युतचुंबकीय एकक** (इ एम यू)

electromagnetic wave, विद्युतचुंबकीय तरंग

electromagnetism, *n.* (*also* **electromagnetics**) *Elec. Eng.* (a name given to the science of the properties of, and relations between, magnetism and electric currents) **विद्युतचुंबकत्व** (न.)

electrometer, *n. Elec. Eng.* (an electrical measuring instrument for measuring potential difference) **विद्युन्मापी** (पु.)

electromotive force, (*abbr.* **e.m.f.** *also* **EMF**) **विद्युतगामक** (पु.) (विद्युतगामक बल) (इ. एम. एफ.)

electron, *n.* (one of the constituent elementary particles of an atom being a charge of negative electricity) इलेक्ट्रॉन (पु.)
free electron मुक्त इलेक्ट्रॉन
nuclear electron न्यूक्लीय इलेक्ट्रॉन
orbital electron कक्षीय इलेक्ट्रॉन
paired electron युग्मित इलेक्ट्रॉन
photoelectron प्रकाश इलेक्ट्रॉन
secondary electron द्वितीयक इलेक्ट्रॉन
thermoelectron ताप इलेक्ट्रॉन
vacuum electron रिक्त इलेक्ट्रॉन
valence electron संयुजा इलेक्ट्रॉन

electron affinity, (the degree to which an atom or molecule attracts additional electrons; the minimum energy required to remove an electron from a negative ion to produce a neutral atom or molecule) इलेक्ट्रॉन आसक्ति

electron beam, इलेक्ट्रॉन पुंज

electron capture, (a radioactive transformation of a nuclide in which a bound electron is captured by the nucleus, decreasing the atomic number by 1 and leaving the mass number unchanged in new nuclide formed) इलेक्ट्रॉन प्रग्रहण

electron cloud, *Thermionics* (the system of electrons surrounding the nucleus of an atom; an electronic space charge in a vacuum tube) इलेक्ट्रॉन अभ्र

electron configuration, इलेक्ट्रॉन संरूपण

electron density, *Electronics* इलेक्ट्रॉन घनता

electron diffraction, (as, diffraction effects obtained when electrons are passed through a very thin metal foil, etc.) इलेक्ट्रॉन विवर्तन

electron discharge, *Thermionics* इलेक्ट्रॉन विमोच

electron discharge tube, *Thermionics* इलेक्ट्रॉन विमोच नलिका

electron donor, इलेक्ट्रॉन दाता

electronegative, *adj.* (charged with negative electricity; having a tendency to pass to the anode in electrolysis) विद्युतऋण–

electronegative character, विद्युतऋण गुण

electronegativity, *n.* (the quality, state, or degree of being electronegative; *specif.* the power of an atom or radical in a compound to attract electrons esp. in the formation of an electrovalent bond) विद्युतऋणता (स्त्री.)

electron emission, इलेक्ट्रॉन उत्सर्जन

electroneutral, *adj.* विद्युत उदासीन

electroneutrality, *n.* विद्युत उदासीनता (स्त्री.)

electron gun, *Cathode Ray Tubes* इलेक्ट्रॉन प्रक्षेपी

electronic, *adj.* १ इलेक्ट्रॉनी, इलेक्ट्रॉन– २ (of or relating to electronics) इलेक्ट्रॉनिकीय

electronic affinity, *Nucleonics* इलेक्ट्रॉनी आसक्ति

electronic and communication engineering, इलेक्ट्रॉनिक व संचार अभियांत्रिकी

electronic band, इलेक्ट्रॉन पट्ट

electronic cascade shower, *Nucleonics* सोपानी इलेक्ट्रॉन वर्षण

electronic charge, इलेक्ट्रॉनी प्रभार

electronic configuration, (an assignment of electrons to states or orbitals in an atom, molecule or crystal) इलेक्ट्रॉनी संरूपण

electronic current, इलेक्ट्रॉनी धारा

electronic level, इलेक्ट्रॉनी पातळी

electronic magnification, इलेक्ट्रॉनी विशालन

electronic mobility, *Electronics* इलेक्ट्रॉनी गतिशीलता, इलेक्ट्रॉनी चलिष्णुता

electronics, *n.* (a branch of physics that deals with the emission, behaviour, and effects of electrons in vacuums and gases and with the utilisation of electronic devices) **इलेक्ट्रॉनिकी** (स्त्री.)

electronic state, इलेक्ट्रॉनी अवस्था

electronic wattmeter, इलेक्ट्रॉनी वॉटमापी

electronic work function, इलेक्ट्रॉनी कार्यफल

electron microscope, इलेक्ट्रॉन सूक्ष्मदर्शी

electron multiplier, *Photoelectronics* **इलेक्ट्रॉनी गुणक**

electron optics, (a branch of electronics that deals with those properties of beams of electrons that are analogous to the properties of rays of light) **इलेक्ट्रॉन प्रकाशिकी**

electron pair, इलेक्ट्रॉन युग्म

electron polarisation, इलेक्ट्रॉन ध्रुवण

electron quantum number, इलेक्ट्रॉन क्वांटम अंक

electron-ray tube = electron-ray indicator tube = electric eye

electron scanning, इलेक्ट्रॉन क्रमवीक्षण

electron shell, इलेक्ट्रॉन कवच

electron shower, *Nucleonics* **इलेक्ट्रॉन वर्षण**

electron spin, इलेक्ट्रॉन आभ्राम

electron structure of atom, अणूची इलेक्ट्रॉन संरचना

electron telescope, इलेक्ट्रॉन दूरदर्शी

electron transition, इलेक्ट्रॉन संक्रमण

electron tube, *Thermionics* (an electronic device in which conduction by electrons takes place through a vacuum or gaseous medium within a gastight envelope) **इलेक्ट्रॉन नलिका**

electron volt, इलेक्ट्रॉन व्होल्ट

electron wavelength, इलेक्ट्रॉन तरंगलांबी

electrooptic = electrooptical, *adj.* १ **विद्युत-प्रकाशिकीय** २ **विद्युतप्रकाशीय**

electrooptically, *adv.* **विद्युतप्रकाशीय दृष्ट्या**

electrooptics, *n.* (a branch of optics that deals with the effects of an electric field upon light traversing it) **विद्युत-प्रकाशिकी** (स्त्री.)

electroosmose = electroosmosis, *n.* (*also* electrosmosis) **विद्युतपरासरण** (न.)

electroösmotic, *adj.* **विद्युतपरासरणी, विद्युत-परासरण–**

electroosmotically, *adv.* **विद्युतपरासरण दृष्ट्या**

electrophorus, *n. Elec. Eng.* (a device used in simple electrostatic experiments) **विद्युतधर** (न.)

electroplate, *v.t.* **विद्युतविलेपित करणे**

electroplated, *adj.* **विद्युतविलेपित**

electroplating, *n.* **विद्युतविलेपन** (न.)

electroplating bath = electroplating vat, विद्युतविलेपन मज्जनी

electropositive, *adj.* (charged with positive electricity ; having a tendency to pass to the cathode in the electrolysis) **विद्युतधन–**

electropositive character, विद्युतधन गुण

electroscope, *n.* (any of the various instruments for detecting the presence of an electric charge on a body) **विद्युतदर्शी** (पु.)

electrosmosis = electroosmosis

electrostatic, *adj.* (of or relating to static electricity or electrostatics) **विद्युतस्थितिक**

electrostatically, *adv.* **विद्युतस्थितिकतः, विद्युतस्थितिकीय दृष्ट्या**

electrostatic attraction, विद्युतस्थितिक आकर्षण

electrostatic charge, विद्युतस्थितिक प्रभार

electrostatic deflection, *Cathode Ray Tubes* विद्युतस्थितिक विक्षेपण

electrostatic focusing, *Cathode Ray Tubes* विद्युतस्थितिक नाभीयन

electrostatic induction, *Elec. Eng.* विद्युत-स्थितिक प्रवर्तन

electrostatics, *n.* (a branch of physics that deals with phenomena due to attractions or repulsions of electric charges, but not dependent upon their motion) विद्युत-स्थितिकी (स्त्री.)

electrostatic unit, (*abbr.* **e.s.u.** *also* **E.S.U.**) विद्युतस्थितिक एकक (इ. एस. यू.)

electrostatic voltmeter, *Elec. Eng.* विद्युत-स्थितिक व्होल्टतामापी

electrostatic wattmeter, *Elec. Eng.* विद्युत-स्थितिक वॉटमापी

electrostriction, *n.* (deformation of dielectric body as a result of an applied electric field) विद्युतविरूपण (न.)

electrostrictive, *adj.* विद्युतविरूपी

electrotype, *n.* (a print made from an electrotype) विद्युन्मुद्र (पु.)

electrovalence = electrovalency, *n. Chem.* (a chemical bond in which an electron is transferred from one atom to another, the resulting ions being held together by electrostatic attraction) विद्युतसंयुजा (स्त्री.)

electrovalent, *adj. Chem.* विद्युतसंयुज

electrovalent bond, *Chem.* (*also* called *ionic bond*) विद्युतसंयुज बंध

element, *n.* १ (as, any of more than 100 fundamental metallic and nonmetallic substances) मूलद्रव्य (न.) २ (as, one of the constituent parts, materials or traits of anything) घटक (पु.), घटकावयव (पु.) ३ (as, a part of geometric magnitude, such as, *element* of an *area*) पृष्ठांश (पु.) ४ *Math.* अल्पक (पु.)

elemental, *adj.* १ (of, relating to or being an element ; consisting of a single chemical element, etc.) मूलद्रव्यात्मक २ मूलतत्त्वात्मक ३ (as, elementary) प्राथमिक, मूल–

elementary, *adj.* १ प्राथमिक, मूल– २ (of, relating to, or treating of the elements, rudiments or first principles of any subject or thing) मूलतत्त्वात्मक ३ (as, elemental ; consisting of a single chemical element) मूलद्रव्यात्मक

elementary analysis, १ प्राथमिक विश्लेषण २ *Chem.* मूलद्रव्यात्मक विश्लेषण

elementary charge, (as, the unit charge of electricity) प्राथमिक प्रभार

elementary colour, मूल वर्ण

elementary particle, मूल कण

elevate, *v.t.* १ उन्नत करणे, उन्नमित करणे २ (as, to raise, to lift up) उन्नयन करणे, उंच करणे, वर चढवणे

elevated, *adj.* उन्नत, उन्नमित

elevation, *n.* १ उन्नति (स्त्री.), उन्नमन (न.) *cf.* height २ *Astron. & Math.* उन्नतांश (पु.) ३ (as, of boiling-point) वाढ (स्त्री.) ४ *Eng.* (as, of a building) पुरोदर्शन (न.)

eliminability, *n.* १ विलोपनीयता (स्त्री.) २ निरासक्षमता (स्त्री.)

eliminable, *adj.* १ विलोपनीय २ निरासक्षम

eliminate, *v.t.* १ विलुप्त करणे २ (as, to cast out, remove, expel, etc.) निरास करणे, काढून टाकणे

eliminated, *adj.* १ विलुप्त २ निरसित

elimination, *n.* १ विलोपन (न.) २ निरास (पु.)
ellipse, *n. Math.* विवृत्त (न.)
ellipsoid, *n. Math.* विवृत्तज (न.)
elliptic = elliptical, *adj.* विवृत्तीय, विवृत्त–
elliptical coordinate, विवृत्तीय सहनिर्देशक
elliptically, *adv.* विवृत्तीय दृष्ट्या
elliptic coordinate = elliptical coordinate
elliptic integral, *Math.* विवृत्तीय संकलक
ellipticity, *n.* विवृत्तता (स्त्री.)
elliptic polarisation, *Light, Radio* विवृत्तीय ध्रुवण
elongated, *adj.* दीर्घित
elongation, *n.* १ (as, a process) दीर्घन (न.) २ (as, increase in length) लांबीत वाढ (स्त्री.) ३ *Geol.* लांबी (स्त्री.)
emanate, *v. t. & i.* (to come out from a source ; to give out as radiation, etc.) प्रसर्जित करणे, प्रसर्जित होणे
emanation, *n.* १ (something that emanates or is produced by emanation ; as, efflux) प्रसर्ग (पु.) (अ. व प्रसर्ग) २ (action or process of emanating) प्रसर्जन (न.)
emanative, *adj.* प्रसर्गी
embedded, *adj.* अंतःस्थापित
embedding, *adj.* अंतःस्थापन–
emerge, *v.i.* १ निर्गत होणे २ वर येणे, उद्‌गत होणे ३ उद्‌भवणे
emerged, *adj.* १ निर्गत, निर्गत झालेला २ उद्‌गत
emergence, *n.* निर्गमन (न.)
emergent, *adj.* १ निर्गत २ उद्‌गत
emergent ray, निर्गत किरण
e.m.f. (*also* EMF) (*abbr.* of *electromotive force*) **इ. एम. एफ.** (विद्युतगामक)
emission, *n.* उत्सर्जन (न.)
emission characteristic, उत्सर्जन लक्षण, उत्सर्जन वैशिष्ट्य
emission limitation = filament saturation
emission spectrum, (an electromagnetic spectrum that derives its characteristics from the material of which the emitting source is made) उत्सर्जन पंक्ति
emissive, *adj.* उत्सर्जी
emissive power, उत्सर्जन शक्ति
emissivity, *n.* उत्सर्जकता (स्त्री.)
emit, *v.t. & i.* (to send out ; to throw or give off or out, as light, heat, gases, etc.) उत्सर्जित करणे, उत्सर्जित होणे
emittance, *n.* उत्सर्जकता (स्त्री.)
emitter, *n.* उत्सर्जी (पु.)
empirical, *adj.* (*also* **empiric**) (relying on experience or observation alone) अनुभवजन्य
empirically, *adv.* अनुभवजन्य रीतीने
empty, *adj.* १ रिकामा, रिक्त, अपूरित २ पोकळ
emu, (*also* EMU) (*abbr.* of *electromagnetic unit*) **इ एम यू** (विद्युतचुंबकीय एकक)
emulsifiable, *adj.* पायसनक्षम
emulsification, *n.* पायसन (न.)
emulsified, *adj.* पायसित
emulsify, *v.t.* (to convert into an emulsion) पायसन करणे
emulsifying, *adj.* पायसकारी
emulsifying agent, पायसकारक (पु.)
emulsion, *n.* (a lyophobic colloid system in which the particles making up the internal phase consist of globules of a liquid which is immiscible with the liquid external phase) पायस (न.)
nuclear emulsion न्यूक्लीय पायस
photographic emulsion प्रकाशचित्रण पायस
emulsoid, *n.* पायसाभ (न.)

enamel, *v.t.* काचलेपन करणे
n. एनॅमल (न.), काचलेप (पु.)
enameled = **enamelled,** *adj.* काचलेपित
encircle, *v.t.* १ परिवृत्त करणे २ वेढणे
encircled, *adj.* १ परिवृत्त २ वेढित
enclose, *v.t.* आवृत करणे
enclosed, *adj.* आवृत
enclosure, *n.* १ आवृति (स्त्री.) २ (commonly) आवेष्टन (न.)
encrustation = **incrustation**
end, *n.* टोक (न.)
adj. अंत्य
end-on, *adv.* (with an end pointing in a given direction or toward the eye of an observer) अग्र आस्थित (अग्र—end; आस्था—to stand or remain on or by)
end-on magnet, अग्र आस्थित चुंबक
end-on position, (*also* A-position) *Magn.* अग्र आस्थिति (अग्र आस्थित स्थिति)
endosmosis, *n. Chem.* (the process of osmosis in an inward direction) अंतःपरासरण (न.)
endosmotic, *adj.* अंतःपरासरणी, अंतःपरासरण—
endothermic, *adj.* (characterised by or formed with absorption of heat) ऊष्माग्राही
energisation, *n.* ऊर्जायन (न.)
energise, *v.t.* (to make an electric circuit alive electrically by applying voltage to) ऊर्जित करणे
energised, *adj.* ऊर्जित
energy, *n.* ऊर्जा (स्त्री.)
cf. force बल
power शक्ति
free energy मुक्त ऊर्जा
intrinsic energy निज ऊर्जा, अंगभूत ऊर्जा
kinetic energy गतिज ऊर्जा
mechanical energy यांत्रिक ऊर्जा
potential energy स्थितिज ऊर्जा
rotational energy घूर्णन ऊर्जा
surface energy पृष्ठ ऊर्जा
vibrational energy कंपन ऊर्जा
energy band, ऊर्जा पट्ट
energy density, (the amount of energy, as in a beam of radiation, per unit volume) ऊर्जा घनता
energy difference, ऊर्जा अंतर
energy dispersion, ऊर्जा अपस्करण
energy gap, ऊर्जा अंतराल
energy integral, ऊर्जा संकलक
energy level, (*also* called *energy state*) *Electronics* (as, a stationary state of energy of any physical system) ऊर्जा पातळी
energy of rotation = **rotational energy**
energy of translation = **translational energy**
energy radiation, ऊर्जा प्रारण
energy state, (*also* called *energy level*) ऊर्जा अवस्था
energy unit, ऊर्जा एकक
energy width, ऊर्जा रुंदी
enforce, *v.t.* १ प्रवर्तित करणे २ (as, to set in motion; to give force to) प्रणोदित करणे
enforced, *adj.* १ प्रवर्तित २ प्रणोदित
enforced dipole radiation, प्रणोदित द्विध्रुव प्रारण
engine, *n.* इंजिन (न.), अभियंत्र (न.)
engineer, *n.* अभियंता (सा.)
engineering, *n.* अभियांत्रिकी (स्त्री.)
aeronautical engineering विमान अभियांत्रिकी
architectural engineering वास्तु अभियांत्रिकी
civil engineering स्थापत्य अभियांत्रिकी
[*contd.*

electrical engineering विद्युत अभियांत्रिकी
electronic and communication engineering इलेक्ट्रॉनिक व संचार अभियांत्रिकी
hydraulic engineering द्रव अभियांत्रिकी
marine engineering सागरी अभियांत्रिकी
mechanical engineering यंत्र अभियांत्रिकी
nuclear engineering न्यूक्लीय अभियांत्रिकी
public health engineering आरोग्य अभियांत्रिकी
railway engineering रेल्वे अभियांत्रिकी

engrave, *v.t.* कोरणे

engraving, *n.* कोरण (न.) (as in : photo-engraving प्रकाशकोरण)

enhance, *v.t.* वर्धन करणे, वाढवणे

enhanced, *adj.* वर्धित, वाढवलेला

enhanced lines, (as, due to ionised atom) वर्धित रेषा (स्त्री.अ.व.)

enhancement, *n.* वर्धन (न.), वाढवणे (न.)

enlarge, *v.t.* परिवर्धित करणे, परिवर्धन करणे

enlarged, *adj.* परिवर्धित

enlargement, *n.* परिवर्धन (न.) *cf.* addition

enlarger, *n.* (*also* enlarging machine) परिवर्धी (पु.)

enrich, *v.t. Nucl. Eng., etc.* समृद्ध करणे

enriched, *adj.* समृद्धित, समृद्ध

enrichment, *n. Nucl. Eng., etc.* समृद्धन (न.), समृद्धित करणे (न.)

ensemble, *n.* (*pl.* ensembles) (as, a system of items that constitute an organic unity; a congruous whole) समुच्चय (पु.), समूह (पु.)

ensue, *v.i.* (नंतर) घडणे, (नंतर) होणे

ensure, *v.t.* १ सुनिश्चित करणे २ (to make sure) खात्री करून घेणे

enter, *v.t. & i.* १ प्रवेश करणे, प्रवेश होणे २ (as, to record) नोंद करणे

enthalpy, *n. Heat* (as, a thermodynamic property of a working substance) एन्थॅल्पी (स्त्री.), पूर्णऊष्मा (पु.)

entire, *adj.* समग्र

entity, *n.* १ अस्तित्व (न.) २ वस्तु (स्त्री.)

entrance, *n.* प्रवेश (पु.)

entropy, *n.* एंट्रॉपी (स्त्री.)
calorimetric entropy ऊष्मामितीय एंट्रॉपी
molar entropy ग्रॅमरेणु एंट्रॉपी

entry, *n.* १ प्रवेश (पु.) २ नोंद (स्त्री.)

enumerable, *adj.* प्रगणनीय

enumerate, *v.t.* प्रगणन करणे

enumeration, *n.* प्रगणन (न.)

enunciate, *v.t.* (as, to make a definite or systematic statement of) प्रतिज्ञा मांडणे, (सिद्धांत वगैरे) निश्चितपणे मांडणे

enunciation, *n.* १ *Math.* प्रतिज्ञा (स्त्री.) २ प्रतिज्ञा मांडणे (न.)

envelop, *v.t.* लपेटणे, आच्छादणे

envelope, *n.* १ आवरण (न.) २ *Math.* (a curve that is tangent to each one of a family of curves; a surface that is tangent to each one of a family of surfaces) परिवारिका (स्त्री.)

enveloping, *adj.* १ आवरणी २ *Math.* परिवारक, परिस्पर्शी

environment, *n.* पर्यावरण (न.), सभोवतालची परिस्थिति (स्त्री.) *cf.* atmosphere

epidiascope, *n. Light* (a projector for images of both opaque and transparent objects) एपिडायास्कोप (पु.)

epidiascopic, *adj.* एपिडायास्कोपी

episcope, *n.* (a projector for images of opaque objects) एपिस्कोप (पु.)

episcopic, *adj.* एपिस्कोपी

epithermal, *adj.* अधितापीय

epoch, *n.* १ युग (न.) *cf.* period २ (an event or time marked by an event that begins a new period or development) युगारंभ (पु.) *cf.* period ३ *Geol.* (a division of geologic time less than a period and greater than an age) उपकल्प (पु.) *cf.* period

epsilon, *n.* (*symbol* ε *or* E) एप्सायलॉन (पु.) (सं. ε किंवा E)

equal, *adj.* १ बरोबर २ समसमान
v.t. १ (to be equal to) –च्या बरोबर असणे २ समसमान असणे

equal in all respects, सर्वांगसम

equal in area = **equiareal**

equalisation, *n.* समकरण (न.)

equalise, *v.t.* समकरण करणे

equaliser, *n.* समकारी (पु.)

equality, *n.* १ समता (स्त्री.) २ *Math.* सम्मिका (स्त्री.)

equally, *adv.* समसमानतेने

equally-tempered, *adj.* सममीलित

equally-tempered scale = **equitempered scale**

equate, *v.t.* समीकरण करणे

equation, *n. Math.* समीकरण (न.)

equation of continuity, सातत्य समीकरण

equation of motion, गति समीकरण

equation of state, अवस्था समीकरण

equator, *n.* विषुववृत्त (न.)

equiareal, *adj.* समक्षेत्रीय, समक्षेत्र–

equilibrium, *n.* (*pl.* **equilibria** *or* **equilibriums**) समतोल (पु.)
dynamic equilibrium गतिक समतोल
false equilibrium खोटा समतोल
kinetic equilibrium गतिज समतोल
metastable equilibrium मितस्थायी समतोल
neutral equilibrium तटस्थ समतोल
stable equilibrium स्थायी समतोल
static equilibrium स्थितिक समतोल
true equilibrium यथार्थ समतोल
unstable equilibrium अस्थायी समतोल

equilibrium constant, समतोल स्थिरांक

equilibrium diagram, (a graphical representation, commonly plotted from temperature and composition, or pressure data, which shows the condition of equilibrium between various phases of a substance, or system of substances) समतोल आरेख

equilibrium of floating bodies, तरंगणाऱ्या पदार्थांचा समतोल

equinox, *n. Astron.* विषुव (पु.)

equip, *v.t.* सुसज्ज करणे

equipartition, *n.* समविभाजन (न.)

equipartition of energy, ऊर्जा समविभाजन

equipment, *n.* १ साहित्य (न.), सामग्री (स्त्री.) २ (as, preparation) सिद्धता (स्त्री.) ३ (as, equipping or being equipped) सुसज्ज करणे (न.)

equipoise, *n.* १ (as, a state of balance, equilibrium) समतोल (पु.), समाधानता (स्त्री.) २ (as, counterpoise) प्रतितोल (पु.)
v.t. समतोल राखणे

equipotential, *adj.* (as, having the same potential; of uniform potential throughout) समविभव–

equipotential cathode, *Thermionics* समविभव कॅथोड

equipotential line, समविभव रेषा

equipotential region, *Elec.* समविभव क्षेत्र

equipotential surface, *Elec. Eng.* (a surface upon which there is no potential difference between any two points) समविभव पृष्ठ

equipped, *adj.* सुसज्ज, सुसज्जित

equitempered scale, *Acous.* सममीलित स्वरग्राम

equivalence, *n.* समतुल्यता (स्त्री.)
equivalence theorem, समतुल्यता प्रमेय
equivalent, *adj.* १ समतुल्य २ (as, equal in value) सममूल्य
n. १ सममूल्य (न.) २ तुल्यांक (पु.)
equivalent circuit, *Elec. Eng.* समतुल्य परिपथ
equivalent diode, समतुल्य डायोड
equivocal, *adj.* संदिग्ध, द्व्यर्थी
era, *n.* १ शक (पु.) *cf.* period २ *Geol.* (one of the five major divisions of geologic time) महाकल्प (पु.) *cf.* period
eradicant, *adj.* उन्मूलक
eradicate, *v.t.* (to do away with; root out) उन्मूलन करणे
eradication, *n.* उन्मूलन (न.)
erase, *v.t.* खोडणे
erasing, *n.* खोडणे (न.)
erect, *adj.* १ सरळ, ताठ २ उभा, उदग्र ३ (*of an image*— normal rather than inverted in position; right side up) सुलटा, ऊर्ध्वशीर्ष
v.t. उभारणे
erect image, सुलटी प्रतिमा, ऊर्ध्वशीर्ष प्रतिमा
erecting, *adj.* सुलटकारी, ऊर्ध्वशीर्षकारी
erecting lens, सुलटकारी भिंग
erecting prism, *Light* सुलटकारी प्रिझम
erection, *n.* उभारणी (स्त्री.)
erg, *n. Mech.* (a unit of work or energy in the cgs system of units) अर्ग (न.) (ऊर्जा अथवा कार्य मोजण्याचे एकक)
ergodic hypothesis, अरगॉडिक परिकल्पना
ergodic theory, अरगॉडिक सिद्धांत
erodability = **erodibility**
erodable = **erodible**
erode, *v.t. & i.* अपक्षरण करणे, अपक्षरण होणे, धूप करणे, धूप होणे

eroded, *adj.* अपक्षरित, धूप झालेला
erodibility, *n.* अपक्षरणक्षमता (स्त्री.)
erodible, *adj.* अपक्षरणक्षम
erosion, *n.* (as, a general process of wearing away as by natural agencies including weathering, corrosion, abrasion, etc.) अपक्षरण (न.), धूप (स्त्री.)
cf. abrasion अपघर्षण
corrasion (प्रवाह) अपघर्षण
corrosion क्षरण, झीज
erosive, *adj.* अपक्षरणकारी, अपक्षरणी
erroneous, *adj.* १ त्रुटियुक्त, त्रुटिमय २ (as, fallacious, mistaken) चुकीचा
error, *n.* १ त्रुटि (स्त्री.)
cf. blunder घोडचूक
mistake चूक
slip स्खलित
२ *Math.* (as, the difference between an observed or calculated value of a quantity and true value) अपलक्ष्य (न.)
३ *Stat.* (as, variation in measurements due to uncontrollable factors) अपलक्ष्य (न.) ४ प्रमाद (पु.) (as in : trial and error method अन्वीक्षा नि प्रमाद पद्धति)
accidental error आकस्मिक त्रुटि
geometrical error भूमितीय त्रुटि
instrumental error साधनभूत त्रुटि
personal error व्यक्तिगत त्रुटि
probable error संभाव्य त्रुटि
random error यादृच्छिक त्रुटि
systematic error पद्धतशीर त्रुटि
erupt, *v.t. & i.* उद्रेक करणे, उद्रेक होणे
erupted, *adj.* उद्रेकित
eruption, *n.* उद्रेक (पु.)
eruptive, *adj.* उद्रेकी
escalator, *n.* (*also* moving-staircase) चलत्सोपान (पु.)

escape, *v.t. & i.* **निसटणे**
n. (as, an outlet or gate through which something may escape) **द्वारक** (न.) २ **मोचन** (न.) (as in : escape valve मोचन व्हाल्व)
escaped, *adj.* **निसटलेला**
escapement, *n.* (as, a device for converting circular motion into reciprocating motion) **कुत्रे** (न.)
essence, *n.* १ **सार** (न.) २ **अर्क** (पु.)
essential, *adj.* १ **सारभूत** २ **बाष्पनशील** (as in : essential oil बाष्पनशील तेल) ३ **आवश्यक** (as in : essential mineral आवश्यक खनिज)
establish, *v.t.* १ **स्थापन करणे** २ (to cause people to accept as, theory, etc.) **सिद्ध करणे** ३ (in *passive*) **सुस्थापित होणे**
established, *adj.* १ **स्थापित** २ **सिद्ध** ३ **सुस्थापित**
establishment, *n.* **प्रस्थापना** (स्त्री.)
estimate, *v.t.* १ **प्राक्कलन करणे** *cf.* calculate २ **अंदाज करणे**
n. १ **प्राक्कलन** (न.) २ **अंदाज** (पु.)
estimated, *adj.* १ **प्राक्कलित** २ **अंदाजित**
estimated error, **प्राक्कलित अपलक्ष्य**
estimated value, **प्राक्कलित मूल्य**
estimation, *n.* १ **प्राक्कलन** (न.) २ **अंदाज** (पु.)
e.s.u. (*also* E.S.U.) (*abbr.* of *electrostatic unit*) **इ. एस. यू.** (विद्युतस्थितिक एकक)
eta, *n.* (*symbol* H *or* η) **ईटा** (पु.) (सं. H किंवा η)
etalon, *n. Light, Optics* (an interferometer used for studying the fine structure of spectral lines) **एटलॉन** (पु.) (किंवा **एडलॉन**)
etcher, *n.* **कोरक** (पु.)
etching, *n.* **कोरण** (न.)
ether, *n.* १ (*also* aether) **ईथर** (न.), **संवह** (न.) २ *Chem.* **ईथर** (न.)
ether drag, **ईथर कर्षण**
evacuate, *v.t.* (as, to remove something, as gas or water, from esp. by pumping) **निर्वातन करणे**
evacuated, *adj.* **निर्वातित**
evacuation, *n.* **निर्वातन** (न.)
evaluate, *v.t.* **किंमत काढणे, मूल्यमापन करणे**
evaluation, *n.* **किंमत काढणे** (न.), **मूल्यमापन** (न.)
evaporate, *v.t. & i.* **बाष्पन करणे, बाष्पन होणे**
evaporated, *adj.* **बाष्पित**
evaporating, *adj.* **बाष्पनी, बाष्पन–**
evaporating dish, **बाष्पन पात्र**
evaporation, *n.* **बाष्पन** (न.)
cf. distillation ऊर्ध्वपातन
sublimation संप्लवन
evaporimeter, *n.* **बाष्पनमापी** (पु.)
even, *adj.* १ **समान** २ *Math.* **सम**
evenly, *adv.* **समानतेने**
evenly scattered, **समविकीर्ण**
even parity, **सम पॅरिटी**
even state, (as, even parity state) **सम पॅरिटी अवस्था**
event, *n.* **घटना** (स्त्री.)
evident, *adj.* १ **उघड** २ **व्यक्त**
evolution, *n.* १ **निकास** (पु.) २ **उत्क्रांति** (स्त्री.) ३ *Math.* (the extraction of roots—as opposed to the *involution*) **मूलकरण** (न.)
evolution of gas, *Chem.* **वायुनिकास** (पु.)
evolve, *v.t. & i.* १ (as, to give off; emit) **निकास करणे, बाहेर टाकणे** २ (as, to develop or produce by natural evolutionary processes) **उत्क्रांत होणे**

exact, *adj.* १ (exhibiting or characterised by strict, particular and complete accordance with fact, truth or an established standard or original) तंतोतंत, यथातथ्य *cf.* precise २ नक्की, निश्चित, नेमका
exactitude, *n.* यथातथ्यता (स्त्री.)
exactness, *n.* तंतोतंतपणा (पु.), निश्चितपणा (पु.)
examination, *n.* १ परीक्षा (स्त्री.) २ तपासणी (स्त्री.)
examine, *v.t.* १ (as, to look closely into) परीक्षण करणे २ (to inspect) तपासणे
examined, *adj.* १ परीक्षित २ तपासलेला
examiner, *n.* परीक्षक (सा.)
examining, *n.* परीक्षण (न.)
example, *n.* उदाहरण (न.)
excavate, *v.t.* उत्खनन करणे
excavation, *n.* उत्खनन (न.)
excavator, *n.* १ *Eng.* खनित्र (न.) २ उत्खनक (सा.)
exceed, *v.t. & i.* १ अधिक होणे २ पलिकडे जाणे
excentre, *n. Math.* बहिःकेंद्र (न.)
excentric = **eccentric**
exception, *n.* अपवाद (पु.)
exceptional, *adj.* १ अपवादात्मक २ असामान्य
exceptional circumstances, १ अपवादात्मक परिस्थिति २ असामान्य परिस्थिति
excess, *n.* आधिक्य (न.), वाढावा (पु.) *adj.* अतिरिक्त, अधिक
excess conduction, अतिरिक्त वहन
exchange, *n.* विनिमय (पु.)
exchange characteristic, *Nucleonics* विनिमयी लक्षण
exchange force, विनिमयी बल
exchange interaction, *Nucleonics* विनिमयी अन्योन्यक्रिया
exchange reaction, *Nucleonics* विनिमयी अभिक्रिया
exchange scattering, *Nucleonics* विनिमयी विकिरण
excitation, *n.* १ (as, the process of exciting an electron, atomic nucleus, atom, etc.) उत्तेजन (न.) २ (as, electric energising; as, the production of a magnetic field) ऊर्जन (न.)
excitation potential, *Elec. & Magn.* उत्तेजी विभव
excite, *v.t.* १ (to raise an atomic nucleus, an atom, a molecule, an electron, etc. to a higher energy level as by heating, irradiation or bombardment) उत्तेजित करणे २ (to energise; to produce a magnetic field) ऊर्जित करणे
excited, *adj.* उत्तेजित
excited condition, उत्तेजित स्थिति
excited electron, उत्तेजित इलेक्ट्रॉन
excited ion, उत्तेजित आयन
exciter, *n. Elec. Eng.* उत्तेजित्र (न.)
exciter dynamo, *Elec. Eng.* उत्तेजन जनित्र
exciting, *adj.* उत्तेजन–
exciting region, उत्तेजन क्षेत्र
excitron, *n. Electronics* एक्सायट्रॉन (पु.)
exclude, *v.t.* अपवर्जित करणे
excluded, *adj.* अपवर्जित
exclusion, *n.* अपवर्जन (न.)
exclusion principle, (*also* **Pauli exclusion principle**) *Nucleonics* अपवर्जन तत्त्व (पॉली अपवर्जन तत्त्व)
exclusive, *adj.* अपवर्जक
exercise, *n.* १ अभ्यास (पु.) २ (in *pl.*) प्रश्नावली (स्त्री.), प्रश्नसंग्रह (पु.) *v.t. & i.* (to bring into play; make effective in action; as, to exert) प्रयुक्त करणे

exert, *v.t.* (to put forth; set in operation) (बल, दाब, वगैरे) कार्यप्रवणित करणे, (बल, दाब, वगैरे) प्रभावी करणे

exerted, *adj.* कार्यप्रवणित

exert force, बल कार्यप्रवणित करणे

exhaust, *v.t. & i.* १ बहि:सर्जन करणे, बहि:सर्जन होणे २ (as, to expend or consume entirely) नि:शेषित करणे, नि:शेषित होणे

n. बहि:सर्जक (पु.)

exhaustion, *n.* १ बहि:सर्जन (न.) २ निशे:षण (न.)

exhaustive, *adj.* १ बहि:सर्जक २ नि:शेषी, नि:शेषण–

exhaust pressure, बहि:सर्जी दाब

exhaust pump, बहि:सर्जक पंप

exhaust stroke, *Eng.* बहि:सर्जी धाव

exhaust valve, बहि:सर्जी झडप, बहि:सर्जी व्हाल्व

exhibit, *v.t.* प्रदर्शित करणे, दाखवणे

exhibition, *n.* प्रदर्शन (न.), दाखवणे (न.)

exhume, *v.t.* (to dig out of the ground) उत्कीर्ण करणे, उकरणे

exhumed, *adj.* उत्कीर्ण

exigency, *n.* निकड (स्त्री.)

exigent, *adj.* निकडीचा

exist, *v.i.* १ अस्तित्वात असणे २ विद्यमान असणे

existence, *n.* अस्तित्व (न.)

existent, *adj.* विद्यमान

existing, *adj.* वर्तमान, विद्यमान

exit, *v.i.* निर्गमित होणे

n. निर्गम (पु.)

exosmosis, *n.* *Chem.* (the process of osmosis in an outward direction) बहि:परासरण (न.)

exothermic, *adj.* (characterised by or formed with evolution of heat) ऊष्मादायी

expand, *v.t. & i.* १ (as, to increase in extent, size or volume) प्रसरण करणे, प्रसरण पावणे, प्रसरण होणे २ *Math.* (as, to state in enlarged form; as, to develop in a series) विस्तार करणे

expandability, *n.* प्रसरणशीलता (स्त्री.)

expandable, *adj.* (*also* expandible) प्रसरणशील

expanded, *adj.* १ प्रसरण केलेला, प्रसरण झालेला २ विस्तारित

expandible = **expandable**

expanding, *adj.* प्रसरण पावणारा, प्रसरणशील

expanding universe, (a relativistic concept of the material universe according to which all celestial bodies are becoming steadily farther apart....etc.) प्रसरणशील विश्व

expansibility, *n.* प्रसरणक्षमता (स्त्री.) *cf.* pliability

expansion, *n.* १ (as, the increase in one or more of the dimensions of a body, caused usu. by a rise of temperature or decrease of pressure) प्रसरण (न.) २ *Math.* विस्तार (पु.)

adiabatic expansion समोष्ण प्रसरण

apparent expansion आभासी प्रसरण

cubical expansion आकारमानी प्रसरण

free expansion मुक्त प्रसरण

linear expansion रेखीय प्रसरण

real expansion वास्तविक प्रसरण

superficial expansion क्षेत्रीय प्रसरण

volume expansion आकारमानी प्रसरण

expansivity, *n.* प्रसरणीयता (स्त्री.)

expect, *v.t.* अपेक्षा करणे, अपेक्षणे

expectant, *adj.* १ अपेक्षी २ संभाव्य

expectation, *n.* अपेक्षा (स्त्री.)

expected, *adj.* अपेक्षित

expectedly, *adv.* अपेक्षितपणे

expend, *v.t.* (as, to consume by use; to use up) खर्च करणे, व्यय करणे

expended, *adj.* खर्च झालेला, व्यय झालेला

experiment, *n.* प्रयोग (पु.)

v.t. & i. प्रयोग करणे, प्रयोग करून पाहणे

experimental, *adj.* १ (serving the ends of or used as a means of experimentation) प्रायोगिक २ (founded on, derived from or discovered by experiment) प्रयोगागत

experimental deduction, प्रयोगागत निगमन

experimental mathematics, प्रायोगिक गणित-शास्त्र

experimental value, प्रयोगागत मूल्य

experimentation, *n.* प्रयोग (पु.), प्रयोग करणे (न.)

explain, *v.t. & i.* स्पष्ट करणे, समजावून सांगणे

explanation, *n.* स्पष्टीकरण (न.)

explanatory, *adj.* स्पष्टीकरणात्मक

explicit, *adj.* (characterised by full clear expression) सुव्यक्त, सुस्पष्ट

explicitly, *adv.* सुव्यक्तपणे, सुस्पष्टपणे

explicitness, *n.* सुव्यक्तता (स्त्री.), सुस्पष्ट-पणा (पु.)

explode, *v.t. & i.* स्फोट करणे, स्फोट होणे

exploit, *v.t.* (to turn, as a natural resource, to economic account; to take advantage of) समुपयोजन करणे

exploitation, *n.* समुपयोजन (न.)

exploration, *n.* समन्वेषण (न.)

exploratory, *adj.* समन्वेषी, समन्वेषक

explore, *v.t.* (to search through or into; make a first or preliminary study of) समन्वेषण करणे

explosion, *n.* स्फोट (पु.)

cf. blast उत्स्फोट

burst प्रस्फोट

detonation विस्फोट

explosive, *adj.* स्फोटक

n. स्फोटक द्रव्य (न.)

explosiveness, *n.* स्फोटकता (स्त्री.)

exponent, *n.* १ *Math.* घातांक (पु.) २ (as of a theory) अभिव्याख्याता (पु.)

exponential, *adj.* घातांक–, घातांकी

exponential curve, *Math.* घातांकी वक्र

expose, *v.t.* १ (to subject to the action as of radiant energy) प्रभाव्य करणे २ (to lay open; to lay bare) अनावरण करणे

exposed, *adj.* १ प्रभावित २ खुला (as in: exposed stem खुली दांडी)

exposure, *n.* १ प्रभावन (न.) २ अनावरण (न.)

express, *v.t.* १ अभिव्यक्त करणे २ दर्शवणे

adj. १ स्पष्ट २ निःसंदिग्ध

expressed, *adj.* अभिव्यक्त

expressible, *adj.* अभिव्यक्त करण्यासारखा, अभिव्यक्त करण्याजोगा

expression, *n.* १ अभिव्यक्ति (स्त्री.) २ *Math.* पदावली (स्त्री.)

expressive, *adj.* १ अर्थवाहक २ (vividly representing) अभिव्यंजक ३ (significant) अर्थपूर्ण

expressiveness, *n.* १ अर्थवाहकता (स्त्री.) २ अभिव्यंजकता (स्त्री.)

extend, *v.t. & i.* १ विस्तार करणे, विस्तार होणे २ (to prolong) लांबवणे, लांबणे ३ (to stretch out) वाढवणे, वाढणे

extended, *adj.* १ विस्तारित २ वर्धित

extensibility, *n.* १ (the extent to which something can be stretched without breaking) वितन्यता (स्त्री.) *cf.* pliability २ विस्तारक्षमता (स्त्री.)

extensible, *adj.* १ (capable of being stretched) वितन्य २ विस्तारक्षम

extension, *n.* १ विस्तार (पु.) २ वर्धन (न.)
extensive, *adj.* विस्तृत
extensive shower, (a shower of many cosmic-ray particles extending over a fairly large area) विस्तृत वर्षण
extent, *n.* (the amount of space which something occupies or the distance over which it extends— it chiefly applies to the measurement in one direction) मर्यादा (स्त्री.), व्याप्ति (स्त्री.) *cf.* magnitude
exterior, *adj.* बाह्य, बहि:स्थ
n. बहिर्भाग (पु.), बाहेरचा भाग (पु.)
exterior pressure, बहि:स्थ दाब
external, *adj.* बाह्य, बाहेरील
external conical refraction, बाह्य शंकु अपवर्तन
external resistance, बाह्य रोध
extract, *v.t.* १ अर्क काढणे २ निष्कर्षण करणे, (खनिज तेल, इत्यादि) काढणे
n. अर्क (पु.)
extraction, *n.* निष्कर्षण (न.), (खनिज तेल इत्यादि) काढणे (न.)
extraordinary, *adj.* असाधारण
extraordinary ray, *Light* असाधारण किरण
extrapolate, *v.t. & i.* बहिर्वेशन करणे, बहिर्वेशन होणे
extrapolation, *n.* बहिर्वेशन (न.)
extrinsic, *adj.* (derived from an external source; not inherent; not essential —opposed to *intrinsic*) निजेतर, बाह्य
eye, *n.* नेत्र (पु.), डोळा (पु.)
eye-lens, *n. Optics* (the lens nearest the eye in an eyepiece as distinguished from *field lens*) नेत्रभिंग (न.)
eyepiece, *n.* (the lens or the combination of lenses at the eye end of an optical instrument through which the image is viewed) नेत्रिका (स्त्री.)

F

F. (*symbol* used to indicate *Fahrenheit scale*) फॅ. (फॅरनहाइट) (as in: 41° F. = ४१° फॅ. = ४१° फॅरनहाइट)
f (*abbr.* of *farad*) फॅरॅड (सं. f)
fabricate, *v.t.* (to construct a whole by uniting different parts oft. made elsewhere) पूर्वरचना करणे
fabricated, *adj.* पूर्वरचित
Fabry and Perot etalon, *Optics* (a multiple-reflection instrument of very high resolving power) फॅब्री पेरो एटलॉन
Fabry-Perot interferometer, (*also* **Fabry and Perot interferometer**) *Light, Optics* फॅब्रीपेरो व्यतिकरणमापी
face, *n.* १ (as, the outer, upper or more important surface of any object) समपृष्ठ (न.), पृष्ठ (न.) २ (as, of a crystal) पैलू (पु.), अनीक (पु.) ३ *Geol.* (of a quarry, etc.) पृष्ठ (न.) ४ दर्शनी बाजू (स्त्री.)
face-centred, *adj.* (relating to a *crystal space lattice* in which each cubic unit cell has an atom at the centre and at the corners of each face) समपृष्ठ केंद्रित
face-centred cube, *Nucleonics* समपृष्ठ केंद्रित घन
face-centred cubic structure, *Met.* समपृष्ठ केंद्रित घनाकृति संरचना

face-centred structure, समपृष्ठ केंद्रित संरचना
faced, *adj.* अनीकित
face of a cathode-ray tube, कॅथोड किरण नलिकेचे पृष्ठ
face of the earth, भूपृष्ठ (न.)
facet, *n.* पैलू (पु.)
faceted, *adj.* पैलूदार
facilitate, *v.t.* सुकर करणे, –ची सोय होणे
facility, *n.* सोय (स्त्री.), सौकर्य (न.), सुविधा (स्त्री.)
facsimile, *n.* (as in electrical communications the process or the result of the process by which fixed graphic material including pictures or images is scanned and the information converted into signal waves .... etc.) अनुचित्र (न.)
facsimile radio, अनुचित्री रेडिओ
fact, *n.* १ तथ्य (न.) २ गोष्ट (स्त्री.) ३ वस्तुस्थिति (स्त्री.)
factor, *n.* १ *Math.* गुणक (पु.) २ *Math.* अवयव (पु.) ३ (something as an element, circumstance, or influence that contributes to the production of a result) कारक (पु.) ४ (as, one of the elements) घटक (पु.)
factorial, *adj. Math.* क्रमगुणित
factorial development, १ *Photog.* क्रमगुणित चित्रव्यक्ति २ क्रमगुणित विकास
factor of safety, *Civ. Eng., Eng., etc.* (as, the ratio of ultimate strength of a member or piece of material to the actual working stress or the maximum permissible stress when in use) सुरक्षा गुणक
fade, *v.i.* अभिमंदन होणे, अभिमंदित होणे
fade-in, *n.* उद्मंदन (न.)
fade-out, *n.* अपमंदन (न.)
fader, *n.* (as, contrasted with *retarder*) अभिमंदक (पु.)
fading, *n.* अभिमंदन (न.)
Fahrenheit, *adj. Heat* (after Gabriel D. Fahrenheit, Ger. physicist) फॅरनहाइट
n. Heat (Fahrenheit scale or thermometer) १ फॅरनहाइट मापनश्रेणी (स्त्री.) २ फॅरनहाइट तापमापी (पु.)
Fahrenheit scale, (*symbol* F.) *Heat* फॅरनहाइट मापनश्रेणी (सं. F. — फॅ.)
fail, *v.t. & i.* बंद पडणे, असफल होणे, निष्फळ होणे
failure, *n.* असफलता (स्त्री.), निष्फळता (स्त्री.), बंद पडणे (न.)
faint, *adj.* १ मंद २ (of *colours, etc.*) फिका
fall, *v.i.* १ पतन होणे, पात होणे, पडणे २ उतरणे, घसरणे
n. १ पतन (न.), –पात (पु.), पडणे (न.) २ (as, a waterfall) प्रपात (पु.), धबधबा (पु.)
fall of temperature, तापमान उतरणे, तापमानातील उतार
fallout, *n. Nuclear Eng.* (as, the particles that descend through the atmosphere following a nuclear explosion) परिपतन (न.)
falltime, *n.* पतनकाल (पु.)
false, *adj.* खोटा, चुकीचा
false balance, खोटा तराजू
false equilibrium, *Heat & Thermodynamics* खोटा समतोल
falsify, *v.t.* १ (as, to prove false) खोटा पाडणे २ (to forge or counterfeit) खोटा करणे
family, *n.* (as, a closely-related series of elements or chemical compounds) कुल (न.)
fan, *n.* १ पंखा (पु.) २ *Geol.* पंखा (पु.)
far, *adj.* सुदूर

farad, *n.* (*abbr.* **f**) *Elec. Eng.* (after Michael Faraday, Eng. physicist— a unit of capacitance) **फॅरॅड** (न.) (सं. f)

faradaic = **faradic**

faraday, *n.* (*also* **faraday constant**) *Chem., Elec.* (after Michael Faraday, Eng. physicist— as, the quantity of electricity associated with one gram-equivalent of chemical change) **फॅरॅडे** (पु.)

Faraday cylinder, *Elec. & Magn.* **फॅरॅडे चिति, फॅरॅडे सिलिंडर**

Faraday dark space, *Electronics* (the *nonluminous region* between the negative glow and the positive column in a gas discharge tube at a moderate pressure) **फॅरॅडे अदीप्त प्रदेश**

Faraday effect, *Light* **फॅरॅडे परिणाम**

faradic, *adj.* (*also* **faradaic**) (as distinguished from *galvanic*) **फॅरॅडीय**

far field, (as, the acoustic radiation field at large distances from the source) **सुदूर क्षेत्र**

far point, *Optics* (the point farthest from the eye at which an object is accurately focused on the retina when the accommodation is completely relaxed) **सुदूर बिंदु**

far point of the eye, (the nearest point on which the eye is focused when fully relaxed) **नेत्राचा सुदूर बिंदु**

far ultraviolet, **सुदूर जंबुलातीत**

fast, *adj.* १ **द्रुत** २ (as, colour) **पक्का**

fasten, *v.t.* **घट्ट बांधणे, अडकवणे**

fastener, *n.* **कडी** (स्त्री.), **खीळ** (स्त्री.), **बंधक** (पु.)

fastening, *n.* **खिळण** (स्त्री.), **अडणा** (पु.), **स्थिरक** (पु.)

fast fission factor, *Nuclear Eng.* (as, the ratio of total number of fast neutrons produced by fissions due to neutrons of all energies, to the number resulting from thermal neutron fission) **द्रुत विखंडन गुणक**

fast neutrons, *Nucleonics* **द्रुत न्यूट्रॉन** (पु. अ. व.)

fast reaction, **द्रुत अभिक्रिया**

fast reactor, *Nuclear Eng.* (one in which operation depends on the initial velocity of unmoderated neutrons) **द्रुत क्रियाधानी**

fat, *n.* **मेद** (पु.), **चरबी** (स्त्री.)

fatal, *adj.* **घातक, मरणांतक**

fathom, *n.* (a unit of measurement— generally, a nautical measurement of depth) **फॅदम** (पु.)

fathometer, *n.* **फॅदममापी** (पु.)

fatigue, *n.* १ *Eng.* (as, the tendency of metal to fracture under repeated stressing considerably below the ultimate tensile strength) **श्रांति** (स्त्री.) २ (as, colour fatigue, etc.) **श्रांति** (स्त्री.)

fatigued, *adj.* **श्रांत**

fatty, *adj.* **मेदयुक्त, चरबीयुक्त**

fault, *n.* १ (as, a defect in quality or constitution ; as, a defective point in an electric circuit due to crossing of wires, etc.) **प्रमाद** (पु.), (commonly) **दोष** (पु.)
cf. defect दोष
flaw दोष
२ *Geol.* (as, a fracture in the earth's crust, etc.) **भ्रंश** (पु.)

faulted, *adj. Geol.* **भ्रंशित**

faulting, *n. Geol.* **भ्रंशन** (न.)

faultless, *adj.* **प्रमादहीन, निर्दोष**

faulty, *adj.* **प्रमादपूर्ण, सदोष**

favourable, *adj.* **अनुकूल**

favourably, *adv.* **अनुकूल रीतीने**

FDS law = **Fermi-Dirac-Sommerfeld law**

feasibility, *n.* **शक्यता** (स्त्री.), **सुसाध्यता** (स्त्री.)
feasible, *adj.* **शक्य, सुसाध्य**
feature, *n.* १ (characteristic) **लक्षण** (न.) २ (a prominent trait) **वैशिष्ट्य** (न.)
feeble, *adj.* **क्षीण**
feeble current, क्षीण धारा
feed, *v.t.* (as, to supply esp. to an electronic circuit ; to send esp. through an electronic circuit— used of signals) **भरवणे, प्रदाय करणे**
n. **भरण** (न.), **प्रदाय** (पु.)
feedback, *n. Acous. & Radio* (as, the return to the input of a part of the output of an electronic amplifying system....etc.) **पश्चप्रदाय** (पु.)
negative feedback ऋण पश्चप्रदाय
positive feedback धन पश्चप्रदाय
feedback signal, पश्चप्रदाय संकेत
feed current, *Radio, Thermionics* **भरण धारा**
feeder, *n.* १ *Hyd., Eng., Radio* **संभरक** (पु.) २ *Geol.* **प्रमार्ग** (पु.)
feeding, *n.* **संभरण** (न.)
feeding mechanism, (*also* **feed mechanism**) **संभरण यंत्ररचना**
feed pump, भरण पंप
feel, *v.t. & i.* १ **स्पर्श करणे** २ **स्पर्शाने जाणणे** ३ **जाणवणे**
n. **स्पर्श** (पु.)
feet, *n. pl.* (*sing.* **foot**; *abbr.* **ft.**) **फूट** (पु. अ. व.)
ferment, *v.t. & i.* **किण्वन करणे, किण्वन होणे, आंबवणे, आंबणे**
n. Chem., etc. (a substance inducing fermentation) **किण्व** (पु.)
fermentation, *n.* **किण्वन** (न.), **आंबवणे** (न.)
fermented, *adj.* **किण्वित, आंबवलेला**
fermenting, *n.* **किण्वन करणे** (न.), **आंबवणे** (न.)
adj. **किण्वन–**
fermenting pot, किण्वन पात्र
Fermi-Dirac distribution, (after Enrico Fermi, Ital. physicist and Paul A. M. Dirac, Eng. physicist— as, an assumed statistical distribution of speeds among the electrons responsible for thermal conduction in metals) **फर्मी-डिराक वितरण**
Fermi-Dirac distribution function, फर्मी-डिराक वितरण फल
Fermi-Dirac gas, फर्मी-डिराक वायु
Fermi-Dirac-Sommerfeld law, (*short* FDS law) **फर्मी-डिराक-सोमरफेल्ड नियम**
Fermi-Dirac statistics = Fermi statistics
Fermi distance, फर्मी अंतर
Fermi distribution, फर्मी वितरण
Fermi energy, फर्मी ऊर्जा
Fermi gas model, फर्मी वायु प्रतिकृति
Fermi hole, फर्मी वंचिका
Fermi level, फर्मी पातळी
fermion, *n. Nucleonics* (as, a particle described by Fermi-Dirac statistics) **फर्मिऑन** (पु.)
Fermi resonance, फर्मी संस्पंदन
Fermi statistics, (*also* **Fermi-Dirac statistics**) (as, quantum-mechanical statistics according to which subatomic particles of a given class, as electrons, protons, etc., have a quantum-mechanical symmetry....etc.) **फर्मी सांख्यिकी** (फर्मी-डिराक सांख्यिकी)
Fermi temperature, फर्मी तापमान
ferri–, *pfx.* (in comb.) **फेरी–**
ferrielectric, *adj.* **फेरीविद्युत–**
ferrimagnetic, *adj.* **फेरीचुंबकीय**

ferrimagnetism, *n.* **फेरोचुंबकत्व** (न.)
ferro–, *pfx.* (in comb.) **फेरो–**
ferroelectric, *adj.* (having dielectric properties) **फेरोविद्युत–**
ferroelectric effect, फेरोविद्युत परिणाम
ferroelectricity, *n.* **फेरोविद्युत** (स्त्री.)
ferromagnet, *n.* **फेरोचुंबक** (न.)
ferromagnetic, *adj.* **फेरोचुंबकीय**
n. **फेरोचुंबकीय पदार्थ** (पु.)
ferromagnetics, *n.* **फेरोचुंबकशास्त्र** (न.)
ferromagnetism, *n.* **फेरोचुंबकत्व** (न.)
ferroresonance, *n. Elec. Eng.* **फेरोसंस्पंदन** (न.)
ferroresonant, *adj.* **फेरोसंस्पंदी**
ferroresonant circuit, फेरोसंस्पंदी परिपथ
ferrous, *adj.* **फेरस, लोहीय** (द्विसंयुजी लोह असणारा)
fertile, *adj.* (said of an isotope which can be converted into a fissile material by neutron radiation and capture) **ऊर्वर**
fertiliser, *n. Agric.* **रासायनिक खत** (न.)
fertility, *n.* **ऊर्वरता** (स्त्री.)
Feynman diagram, फायनमन आकृति
fibre, *n.* **तंतु** (पु.)
fibre gauge, तंतु प्रमापी
fibre optics, तंतु प्रकाशिकी
fibrous, *adj.* **तंतुमय**
fictitious, *adj.* (as, assumed) **कल्पित**
fictitious meridian, कल्पित याम्योत्तर
fictitious pole, कल्पित ध्रुव
field, *n.* १ (as, the region in which the forces being considered are appreciable ; as, the area over which objects are visible ; as, the scene of operation...... etc.) **क्षेत्र** (न.) २ *Elec.* (as, the region of space in which a given effect as gravity, magnetism or electricity exists and has a definite value at each point) **क्षेत्र** (न.)
classical fields अनाधुनिक क्षेत्रे
free field मुक्त क्षेत्र
gravitational field गुरुत्व क्षेत्र
image field प्रतिमा क्षेत्र
zero-point field शून्य बिंदु क्षेत्र
field coil, *Elec. Eng.* (a current-bearing coil used to excite a field) **क्षेत्र कुंडल**
field current, *Elec. Eng.* **क्षेत्र धारा**
field emission, *Electronics* **क्षेत्र उत्सर्जन**
field-free space, क्षेत्रमुक्त अवकाश
field frequency, क्षेत्र वारंवारता
field intensity, *Elec. Eng.* **क्षेत्र तीव्रता**
field lens, *Optics* (as, one of the two lenses forming the eyepiece of a telescope or compound microscope that is nearer the object glass and that directs the rays into the eye-lens) **क्षेत्र भिंग**
field of force, बलक्षेत्र (न.)
field of magnet, चुंबक क्षेत्र
field of view, *Light* (the area over which the image is visible in the eyepiece of an optical instrument) **दृष्टिक्षेत्र** (न.)
field theory, (1. a theory that the interaction of two separated physical systems is attributed to the intermediary of a field that propagates or extends from one to the other; *also* 2. a theory that particles are assumed to be the manifestation of quantum fields) **क्षेत्र सिद्धांत**
field vectors, (as, vectors that describe the field) **क्षेत्र सदिश** (पु.अ.व.)
fifth interval, *Music* **पंचम** (पु.)
figure, *n.* १ (as, a diagram or pictorial illustration) **आकृति** (स्त्री.), **चित्र** (न.) *cf.* form २ *Math.* (as, number, digit, etc.) **अंक** (पु.), **आकडा** (पु.)

figure of merit, १ (as, a numerical quantity based on one or more characteristics as of a device or solution under specified conditions and used for indicating comparative efficiency or effectiveness) **गुणवत्तांक** (पु.) २ *Elec.* (of a current in amperes that must flow through a galvanometer to produce a deflection of one scale division) **गुणवत्तांक** (पु.)

filament, *n.* **तंतु** (पु.)

filament current, *Thermionics* **तंतु धारा**

filament efficiency, *Thermionics* (as, the ratio of the current emitted from a filament to that used to heat it) **तंतु कार्यक्षमता**

filament electrometer, *Elec. Eng.* **तंतु विद्युन्मापी**

filament-lamp, *n.* **तंतु दीप** (पु.)

filament saturation, (*also* **emission limitation** *or* **filament limitation)** *Thermionics* (as, the condition of a thermionic tube when all the electrons emitted from the filament are drawn to other electrodes) **तंतु संतृप्ति** (तंतु उत्सर्जन संतृप्ति)

filament voltage, **तंतु व्होल्टता**

filar, *adj.* (of or relating to a thread or line; esp. possessing threads across the field of view) **तंतुक**

file, *n.* १ *Eng.* **कानस** (स्त्री.) २ **पंक्ति** (स्त्री.), **रांग** (स्त्री.)

v.t. & i. १ **कानशीने घासणे, कानसणे** २ **रांगेने जाणे, रांगेने असणे**

filings, *n. pl.* **कीस** (पु.), **चुरा** (पु.)

fill, *v.t. & i.* **भरणे, पूरित करणे**

filled, *adj.* **भरलेला, पूरित**

filled band, (an energy band in which every level is occupied by an electron) **पूरित पट्ट**

filler, *n.* **पूरक** (पु.)

film, *n.* १ (as, an exceedingly thin layer; a thin covering or coating) **पटल** (न.) २ *Acous., Cinema, Photog.* (as. a sensitive emulsion on a flexible base, usu. celluloid) **फिल्म** (स्त्री.)

condensed film **संघनित पटल**

gaseous film **वायुरूप पटल**

monomolecular film **एकरेणु पटल**

film concept, (a hypothesis that there exists, at surfaces of contact between solids and fluids, liquids or gases which are in motion relative to one another, a relatively slowly moving film of the fluid, which decreases in thickness with increasing velocity, parallel to the surface of the main body of the fluid) **पटल संकल्पना**

film record, *Acous.* **फिल्म अभिलेख, फिल्म रेकॉर्ड**

film recorder, *Cinema* **फिल्म अभिलेखी**

film recording, *Acous.* **फिल्म अभिलेखन**

film speed, **फिल्म द्रुतता**

filter, *v.t. & i.* १ **गाळणे, गळणे** २ **निस्यंदन करणे, निस्यंदित होणे**

n. १ (as, a contrivance for freeing liquids or gases from suspended impurities esp. by passing them through a porous article or mass such as paper, sand, etc.) **गाळणी** (स्त्री.), **फिल्टर** (न.) २ *Elec. Comm.* (as, an entity or device for eliminating or reducing certain waves or frequencies while leaving others relatively unchanged) **निस्यंदक** (पु.)

band-elimination filter = **band-rejection filter** **पट्ट निरास निस्यंदक**

band-pass filter **पट्ट पारक निस्यंदक**

bypass filter **पार्श्वसारी निस्यंदक**

high-pass filter **उच्च पारक निस्यंदक**

line filter **संकेत निस्यंदक** [*contd.*

low-pass filter निम्न पारक निस्यंदक
noise filter कुरव निस्यंदक
T-section filter टी-छेद निस्यंदक
wave filter तरंग निस्यंदक
wave-guide filter तरंगदेशिनी निस्यंदक

filter circuit, *Radio* निस्यंदक परिपथ

filtered, *adj.* १ गाळलेला २ निस्यंदित

filter paper, *Chem.* (a paper, consisting of pure cellulose, which is used for separating solids from liquids by filtration) गाळणी कागद

filter pump, गाळणी पंप, फिल्टर पंप

filtrate, *n. Chem.* (a liquid freed from the solid matter after having passed through a filter) गळण (न.)

filtration, *n.* १ गाळणे (न.) २ निस्यंदन (न.)

final, *adj.* अंतिम

find, *v.t.* १ शोधणे २ (as, to arrive at; to learn or become informed or aware of) अनुभवास येणे, आढळणे, आढळून येणे

finder, *n. Astron., etc.* वीक्षणी (स्त्री.)
range-finder परास वीक्षणी
view-finder उपवीक्षणी

finding, *n.* १ वीक्षण (न.) २ (as, what has been learnt as a result of inquiry) निष्कर्ष (पु.)

fine, *adj.* १ (as, very small; minute; marked by subtlety, refinement or intricacy; performed with extreme care or accuracy) सूक्ष्म २ (free from impurity; highly purified) विशुद्ध
cf. pure शुद्ध
refined परिष्कृत

finely, *adv.* सूक्ष्मतः

fineness, *n.* १ सूक्ष्मता (स्त्री.) २ विशुद्धता (स्त्री.)

fines, *n. pl. Geol.* सूक्ष्मकण (पु.अ.व.), सूक्ष्मके (न.अ.व.)

fine spectrum, (as, the resolution of lines in atomic emission spectra) सूक्ष्म पंक्ति

fine structure, सूक्ष्म संरचना

fine-structure constant, सूक्ष्म संरचना स्थिरांक

finish, *v.t.* १ समाप्त करणे, पूर्ण करणे २ तयार करणे, सिद्ध करणे

finished, *adj.* १ समाप्त, पूर्ण, संपवलेला २ तयार, सिद्ध, तयार केलेला, सिद्ध केलेला

finishing, *n.* अंत्यरूपण (न.)

finite, *adj.* १ (bounded; limited; not infinite) परिमित, सांत २ *Math.* सांत

fire, *n.* १ आग (स्त्री.), विस्तव (पु.) २ अग्नि (पु.)

fire-alarm, *n.* १ आगीचा इशारा (पु.) २ आग इशारा यंत्र (न.)

fire-arms, *n. pl.* दारूगोळा हत्यारे (न.अ.व.)

fire-ball, *n.* (a ball full of combustibles) अग्निगोलक (पु.)

firebrick, *n.* आगवीट (स्त्री.) (आगबंद वीट)

fireclay, *n. Geol., Met.* आगमाती (स्त्री.) (आगबंद माती)

fire controller, अग्नि नियंत्रक

fire-engine, *n.* आगीचा बंब (पु.)

fire-escape, *n.* आगशिडी (स्त्री.)

fire-extinguisher, *n.* अग्निशामक (पु.)

fireproof, *adj.* अग्निरोधी

fire-tongs, *n. pl.* कोळशाचा चिमटा (पु.)

firing, *n.* ज्वालन (न.), जाळणे (न.)

firing voltage, ज्वालन व्होल्टता

firm, *adj.* १ दृढ २ ठाम

firmly, *adv.* १ दृढपणे, दृढतापूर्वक २ ठामपणे

firmness, *n.* दृढता (स्त्री.)

first-order stark effect, प्रथमक्रम स्टार्क परिणाम

fissile, *adj. Nuclear Eng.* (as, fissionable) विखंडनक्षम

fissile material, विखंडनक्षम पदार्थ

fissility, *n.* विखंडनक्षमता (स्त्री.)

fission, *n.* १ (as, the splitting of an atomic nucleus as a result of bombardment by neutrons— distinguished from *spallation*) **विखंडन** (न.) २ *Astron.* (as, the breaking-up of a single gaseous body into two unequal masses, to form a binary star, etc.) **विखंडन** (न.)
  nuclear fission न्यूक्लीय विखंडन, केंद्रक विखंडन
  spontaneous fission उत्स्फूर्त विखंडन
fissionable, *adj.* **विखंडनीय**
  n. (usu. in *pl.*— fissionable material) **विखंडनीय पदार्थ** (पु.)
fissionable material, विखंडनीय पदार्थ
fission barrier, *Nucl. Phys.* **विखंडन प्राचीर**
fission chamber, विखंडन कक्ष
fission neutron, विखंडन न्यूट्रॉन
fission product, विखंडन उत्पाद
fission spectrum, विखंडन पंक्ति
fission yield, विखंडन प्राप्ति
fit, *v.t. & i.* **जोडणे, बसवणे**
fitting, *n.* १ **जोडणी** (स्त्री.) २ **जोडणीकाम** (न.)
fix, *v.t. & i.* १ **निश्चिती करणे, निश्चयन करणे** (as in: to fix the position of –ची स्थाननिश्चिती करणे, –चे स्थाननिश्चयन करणे) २ (as, to make nonvolatile or solid; cause to form a nonvolatile or solid compound; to combine) **स्थिरण करणे, स्थिरण होणे**
fixation, *n.* १ **निश्चयन** (न.) २ **स्थिरण** (न.)
fixation of nitrogen, नायट्रोजन स्थिरण
fixed, *adj.* १ **नियत, निश्चित** *cf.* constant २ (as, nonvolatile, bound) **स्थिर** ३ (as, stationary, immovable) **स्थायी**
fixed point of a thermometer, तापमापीचा नियत बिंदु
fixed pulley, स्थायी कप्पी
fixer, *n.* **स्थिरक** (पु.) (as in : photograph fixer प्रकाशचित्र स्थिरक)
fixity, *n.* **स्थिरता** (स्त्री.)
flakes, *n. pl.* **पत्री** (स्त्री.)
flame, *n.* **ज्योत** (स्त्री.), **ज्वाला** (स्त्री.)
  cf. arc प्रज्योत
    spark स्फुल्लिंग
  luminous flame अनुदीप्त ज्योत
  manometric flame दाबमापी ज्योत
  nonluminous flame अनुदीप्तिहीन ज्योत
  sensitive flame संवेदी ज्योत
  singing flame स्वर ज्योत
flame-arc lamp, (an arc lamp employing flame carbons) **ज्योत प्रज्योति दीप**
flame carbons, (carbon electrodes containing certain metallic salts, which have the effect of colouring an arc maintained between them) **ज्योत कार्बन** (पु.अ.व.)
flame lamp, ज्योत दीप
flameless, *adj.* **ज्वालाहीन**
flameless combustion, ज्वालाहीन दहन
flameproof, *adj.* **ज्वालारोधी**
flame spectrum, ज्योत पंक्ति
flame test, *Chem.* **ज्वाला परीक्षण**
flammability, *n.* **ज्वालाग्राहिता** (स्त्री.)
flammable, *adj.* **ज्वालाग्राही**
flap, *n.* **पाळ** (स्त्री.)
flap valve, पाळ झडप, पाळ व्हाल्व
flare, *v.i.* **भडका उडणे**
  n. १ (as, an unsteady glaring light) **कंपित ज्वाला** (स्त्री.) २ **प्रज्वाला** (स्त्री.) (as in : solar flare सौर प्रज्वाला)
flare-up, *n.* **भडकणे** (न.), **भडका** (पु.)
flash, *v.t. & i.* (to break forth as a sudden light; to give forth flashes of light) **क्षणदीप्त करणे, क्षणदीप्त होणे**
  n. Photog. **क्षणदीप्ति** (स्त्री.)

flashback potential, *Elec. & Magn.* पूर्वदीपन विभव
flashback voltage, पूर्वदीपन व्होल्टता
flashbulb, *n.* क्षणदीप (पु.)
flashing, *n.* क्षणदीपन (न.)
flashing point = **flash-point**
flashlight, *n.* क्षणदीप्ति (स्त्री.)
flashometer, *n.* क्षणदीप्तिमापी (पु.)
flash-point, *n.* (*also* **flashing point**) क्षण-दीपनांक (पु.)
flash spectrum, *Astron.* क्षणदीप्ति पंक्ति
flask, *n.* चंबू (पु.), फ्लास्क (पु.)
flat, *adj.* १ समतल, सपाट २ (of a *musical* tone) कोमल
n. सपाटी (स्त्री.), समतल (न.)
flat-bottomed, *adj.* सपाट बुडाचा
flat lighting, समतल दीपन
flat photography, सपाट प्रकाशचित्रण
flat resonance, सपाट संस्पंदन
flatten, *v.t. & i.* सपाट करणे, सपाट होणे, चपटा करणे, चपटा होणे
flattened, *adj.* सपाट केलेला, सपाट झालेला, चपटा केलेला, चपटा झालेला
flat tone, *Music* कोमल स्वरक
flat top antenna, *Radio* सपाट शिखर ॲन्टेना, सपाट शिखर आकाशग
flat tuning, *Radio* सपाट मेलन
flavour, *n.* १ रस (पु.), स्वाद (पु.) २ (an essence or extract) स्वादसार (न.)
v.t. & i. स्वादयुक्त करणे, स्वादयुक्त होणे
flaw, *n.* १ (a fault or defect esp. in a character or a piece of work) दोष (पु.) *cf.* fault २ उणीव (स्त्री.)
flawless, *adj.* १ दोषहीन २ उणीवहीन
F-layer, *n.* *Radio* F-स्तर (पु.)

Fleming valve, (after Sir John Ambrose Fleming, Eng. electrical engineer, its inventor— a diode) फ्लेमिंग व्हाल्व
flexibility, *n.* नम्यता (स्त्री.), लवचिकता (स्त्री.) *cf.* pliability
flexible, *adj.* (capable of being flexed; capable of being turned, bowed or twisted without breaking) नम्य, लवचिक
flexible wire, नम्य तार, लवचिक तार
flexural, *adj.* (of, relating to, or resulting from flexure) आनमनविषयक, आनमनी
flexural strength, आनमनी सामर्थ्य
flexure, *n.* (the quality or state of being flexed, turned or bent) आनमन (न.)
flicker, *v.i.* लुकलुक होणे, फडफडणे
n. लुकलुक (स्त्री.)
flicker effect, *Thermionics* (as, the irregular emission of electrons from a thermionic cathode) लुकलुकता परिणाम
flicker photometer, लुकलुक अनुदीप्तिमापी
flight, *n.* उड्डाण (न.)
flint, *n.* *Geol.* फ्लिंट (पु.)
flint glass, फ्लिंट काच
float, *v.t. & i.* तरंगवणे, तरंगणे
floatation, *n.* (*also* **flotation**) तरण (न.), तरंगणे (न.)
floatation method, तरण पद्धति
floating, *adj.* तरता, तरंगणारा, तरंगता
floating body, तरंगणारा पदार्थ
floating carrier system, *Radio* तरंगती वाहनिक प्रणाली
floating e.m.f., *Elec. & Magn.* तरंगता विद्युतगामक
floating potential, *Elec. & Magn.* तरंगता विभव
float valve, प्लव व्हाल्व
flocculant, *n.* ऊर्णनक (पु.)

flocculate, *v.t. & i.* (to cause to aggregate or coalesce into small lumps or loose clusters or into a flocculent mass or deposit; to aggregate or coalesce into small lumps or loose clusters) **ऊर्णित करणे, ऊर्णित होणे** (ऊर्णा i.e. wool which looks like small clusters)

flocculated, *adj.* **ऊर्णित**

flocculating, *adj.* **ऊर्णक**

flocculation, *n.* १ (act or process of flocculating) **ऊर्णन** (न.) २ (product of flocculating) **ऊर्ण** (न.)

flocculent, *adj.* **ऊर्णी**

n. **ऊर्णनक** (पु.)

flood-lamp, *n.* **स्रोतदीप** (पु.)

floodlight, *n.* **प्रकाशस्रोत** (पु.)

floodlighting, *n.* **स्रोत दीपन** (न.)

floodlight projector, प्रकाशस्रोत प्रक्षेपी

flotation = floatation

flow, *v.i.* **प्रवाहित होणे, वाहणे**

n. **प्रवाह** (पु.)

cf. current *Elec.* धारा

flux अभिवाह

stream धार, स्रोत

laminar flow १ **स्तरीय प्रवाह** २ **सुवाही प्रवाह**

rotational flow घूर्णन प्रवाह

streamline flow स्रोतरेखा प्रवाह

turbulent flow क्षुब्ध प्रवाह

flowing, *adj.* **प्रवाही**

flow of electric current, विद्युत धारा प्रवाह

flow of energy, ऊर्जा प्रवाह

fluctuate, *v.i.* **चढउतार होणे, कमीजास्त होणे**

fluctuating, *adj.* **चढउतार होणारा, कमीजास्त होणारा, चढउतारी**

fluctuating current, *Elec. & Magn.* **चढउतारी धारा**

fluctuation, *n.* **चढउतार** (पु.), **कमीजास्त होणे** (न.)

fluctuation noise, *Thermionics* (the noise produced in the output circuit of an amplifier by shot and flicker effects) **संकुल कुरव**

fluency; *n.* **प्रवाहिता** (स्त्री.)

fluent, *adj.* (flowing or capable of flowing) **प्रवाही**

fluid, *n.* (as, a substance that alters its shape in response to any force however small, that tends to flow or to conform to the outline of its container, and that includes gases and liquids) **द्रायु** (पु.) (द्रवरूप आणि वायुरूप पदार्थ), **द्रायु पदार्थ** (पु.)

adj. (having particles that easily move and change their relative position without separation of mass and that easily yield to pressure) **द्रायुरूप, द्रायु–**

fluid dynamics, (a branch of fluid mechanics that deals with fluid motion) **द्रायुगतिशास्त्र** (न.)

fluid friction, द्रायु घर्षण

fluidity, *n.* **द्रायुता** (स्त्री.)

fluid mechanics, (a branch of mechanics that deals with special properties of liquids and gases) **द्रायु स्थितिगतिशास्त्र**

fluorescence, *n.* (as, the absorption of radiation of a particular wavelength by a substance and its *reemission* as *light* of greater wavelength) **प्रतिदीप्ति** (स्त्री.)

cf. brightness

fluorescent, *adj.* **प्रतिदीप्तिशील**

fluorescent lamp, *Elec. Eng.* **प्रतिदीप्तिशील दिवा, प्रतिदीप्तिशील दीप**

fluorescent screen, *Cathode Ray Tubes* **प्रतिदीप्तिशील पट, प्रतिदीप्तिशील पडदा**

fluorometer, *n.* (an instrument for measurement of fluorescence) **प्रतिदीप्तिमापी** (पु.)
fluorometric, *adj.* **प्रतिदीप्तिमितीय**
fluorometry, *n.* (measurement of the intensity and colour of fluorescent radiations) **प्रतिदीप्तिमिति** (स्त्री.)
fluoroscope, *n.* **प्रतिदीप्तिदर्शी** (पु.)
flute, *n.* १ **वेणु** (पु.), **वंश** (पु.) २ (as, a groove of a curved section) **चुणी** (स्त्री.)
fluted, *adj.* (channeled, grooved) **चूणित**
fluted spectrum, (*also* called *channeled spectrum*) **चूणित पंक्ति**
flutter, *n. Acous.* **स्पंदन** (न.)
fluvial, *adj.* **प्रवहण–** (as in : fluvial action प्रवहण क्रिया)
flux, *n.* १ (as, an act of flowing, continued flow) **अभिवाह** (पु.) *cf.* flow २ *Chem.* (as, a substance used to promote fusion as by removing impurities esp. of metals or minerals) **विशोधी** (पु.) ३ (as, the rate of transfer of fluid, particles, or energy across a given surface) **अभिवाह** (पु.) (as in : neutron flux न्यूट्रॉन अभिवाह) ४ (as, a matter discharged in a flux) **स्रोत** (पु.)
flux density, *Elec. Eng.* (the quantity of flux passing through a unit area) **अभिवाह घनता**
flux linkage, **अभिवाह सहलग्नता**
fly, *v.t. & i.* **उड्डाण करणे, उडवणे, उडणे**
flyback, *n.* **प्रत्यागमन** (न.)
flying, *adj.* **उडता**
flying-spot scanner, **चलबिंदु क्रमवीक्षी**
fly tandem, १ **एकापाठी एक असे उडत राहणे** २ **सोपानी पद्धतीने उडत राहणे**
flywheel, *n. Eng.* **गतिपाल चक्र** (न.)
foam, *n.* **फेस** (पु.)
focal, *adj.* (of, relating to, or having a focus) **नाभीय, नाभि–**
focalisation, *n.* **नाभीयन करणे** (न.)
focalise, *v.t.* (to adjust the focus of) **नाभीयन करणे**
focal isolation, *Optics* **नाभीय विविक्तीकरण**
focal length, *Light* (as, the distance from the principal point of a lens or concave mirror to the principal focus) **नाभीय अंतर**
focal line, **नाभीय रेषा**
focal plane, *Light* **नाभीय प्रतल**
focal point, *Light* **नाभीय. बिंदु**
foci, *n. pl.* (*sing.* **focus**) **नाभी** (स्त्री.अ.व.)
focimeter, *n.* (*also* **focometer**) (an instrument for measuring either the visual or the photographic focal length of an objective or of another optical system) **नाभिमापी** (पु.)
focus, *n.* (*pl.* **foci** *or* **focuses**) *Light, etc.* (meeting-point of rays of light, heat, etc.) **नाभि** (स्त्री.) *cf.* centre
v.t. & i. (to cause to come together ; come together at a focus; to concentrate) **नाभीयन करणे, नाभीयन होणे**
focusing, *n. Acous., Cathode Ray Tubes, Light, etc.* **नाभीयन** (न.)
focusing anode, **नाभीयन ॲनोड**
focusing arc lamp, **नाभीयन प्रज्योत दीप**
focusing screen, **नाभीयन पट**
fog, *n. Meteor., etc.* **धुके** (न.), **नीहार** (न.) *cf.* dew
fogged plate, **धूसर पट्टिका**
foggy, *adj.* **धुकेरी, नीहारी**
foil, *n.* **वर्ख** (पु.), **पत्री** (स्त्री.)
Fokker-Planck equation, *Math.* **फॉकर-प्लँक समीकरण**
follow, *v.t.* **अनुसरण करणे, मागून जाणे, अनुगमन करणे**

follower, *n.* **अनुगामी** (पु.) (as in : cathode follower कॅथोड अनुगामी)
food, *n.* **अन्न** (न.)
food calorie, अन्न कॅलरी
foot, *n.* (*abbr.* ft.) (a unit of length) **फूट** (पु.)
football pump, फुटबॉलचा पंप
foot brake, *Automobiles* **पदचलित ब्रेक**
footcandle, *n.* (as, a unit of illumination) **फूट-कॅन्डल** (न.)
foot-pound, *n.* (*pl.* **foot-pounds**) (as, a unit of work, moment or torque) **फूट-पौंड** (पु.) (अ. व. **फूट-पौंड**)
foot-poundal, *n.* (as, the absolute unit of work in the fps system) **फूट पौंडल** (न.)
foot-pound-second, *adj.* (*abbr.* **fps**) (being or relating to a system of units based upon foot as a unit of length, the pound as a unit of weight or mass, and the second as the unit of time) **फूट पौंड सेकंद–**
foot-pound-second system, फूट पौंड सेकंद पद्धति
forbidden, *adj.* **निषिद्ध**
forbidden band, निषिद्ध पट्ट
forbidden line, निषिद्ध रेषा
forbidden transition, *Nucleonics* **निषिद्ध संक्रमण**
force, *n.* (as, an agency or influence that if applied to a free body results chiefly in an acceleration of the body and sometimes in elastic deformation and other effects) **बल** (न.) *cf.* energy
actual force प्रत्यक्ष बल, वास्तविक बल
central force केंद्रीय बल
impulsive force आवेगी बल
restoring force पुनःस्थापी बल
forced, *adj.* **बलित**
forced frequency, बलित वारंवारता
force due to pressure, दाबामुळे कार्य करणारे बल
forced vibrations, (vibrations which result from the application of a periodic force to a body capable of vibrating) **बलित कंपने** (न.अ.व.)
force factor, बल गुणक
force field, बलक्षेत्र (न.)
force of attraction = **attraction force**
force of inertia, जडत्व बल
forceps, *n.* (*pl.* **forceps** *also* **forcepses** *or* **forcipes**) **चिमटा** (पु.)
force pump, बलपंप (पु.)
forcipes, *n.* *pl.* (*sing.* **forceps**) **चिमटे** (पु. अ. व.)
forecast, *v.t.* **पूर्वानुमान करणे**
n. **पूर्वानुमान** (न.)
forensic, *adj.* **न्यायसहायक, न्याय–**
forensic spectroscopy, (the use of spectroscopy as an aid in criminal investigation) **न्याय पंक्तिदर्शन** (न्यायसहायक पंक्तिदर्शन)
forepump, *n.* **पूर्वपंप** (पु.)
forge, *v.t.* (as, to shape by heating and hammering) **(आगीत तापवून व ठोकून) घडवणे**
n. Met. (as, a plant where forging is carried on) **घडकाम कर्मशाळा** (स्त्री.), **लोहारसाळ** (स्त्री.)
forging, *n. Eng.* **घडकाम** (न.)
forging shop, लोहारशाळा (स्त्री.)
fork, *n.* **द्विशूल** (पु.,न.), **काटा** (पु.)
forked, *adj.* १ **द्विशूलित** २ (having one end divided into two or more branches or points) **सशाख**
forked track, *Nuclear Eng.* **द्विशूलित रेखापथ**

form, *n.* १ **रूप** (न.)
cf. configuration संरूपण
conformation समआविन्यास
figure आकृति, चित्र
shape आकृति
२ (as, the ideal or intrinsic character) **स्वरूप** (न.)
v.t. & i. १ (to give a form or shape to ; to become formed or shaped) **बनवणे, बनणे, आकार देणे** २ **घडवणे**
(*in the form of* –च्या रूपाने, –च्या स्वरूपात)

–form, (in comb.) १ **–रूप, –च्या आकाराचा** २ **– स्वरूप**

formation, *n.* १ **रचना** (स्त्री.), **घडण** (स्त्री.) २ **निर्माण** (न.)

formed, *adj.* **रचित, घटित, बनलेला, बनवलेला**

forming, *n.* १ **रूपण** (न.) २ **बनणे** (न.)

formless, *adj.* **रूपहीन, अनाकार**

formula, *n.* (*pl.* **formulae** *or* **formulas**) **सूत्र** (न.)

formulate, *v.t.* १ **तयार करणे, मांडणी करणे** २ (to reduce to or express in a formula) **सूत्ररूपाने मांडणे**

formulation, *n.* १ **तयार करणे** (न.), **मांडणी करणे** (न.), **मांडणी** (स्त्री.) २ **सूत्ररूपाने मांडणे** (न.)

Fortin barometer, (*also* **Fortin's barometer**) *Meteor.* (after Jean Fortin, Fr. physicist and engineer, its inventor) **फॉर्टनचा हवादाबमापी**

forward, *adj.* **पुरोगामी, पुरोग–, अग्र–**

Foucault current, *Elec. Eng.* (after Jean B. L. Foucault, Fr. physicist) **फूको धारा**

Foucault's pendulum, *Astron.* **फूकोचा दोलक**

foundation, *n.* १ *Eng.* **पाया** (पु.) २ **आधार** (पु.)

foundry, *n.* *Eng.* १ **ओतशाळा** (स्त्री.) २ **ओतकामकला** (स्त्री.)

fountain, *n.* **कारंजे** (न.)

four-centred, *adj.* **चतु:केंद्रित, चतु:केंद्र–**

fourfold symmetry, *Nuclear Eng.* **चतु:सममिति** (स्त्री.)

four-sided, *adj.* **चौकोनी, चतुर्भुजी, चार बाजू असलेला**

four-tensor electromagnetic field, **चतुष्प्रदिश विद्युतचुंबकीय क्षेत्र**

fourth dimension, **चतुर्थ मिति**

fourth interval, *Music* **मध्यम** (पु.)

fps, (*abbr.* of *foot-pound-second*) **फूट पौंड सेकंद–**

fps system, **फूट पौंड सेकंद पद्धति**

fraction, *n.* १ *Math.* **अपूर्णांक** (पु.) २ (as, a discrete unit, portion or section) **अंश** (पु.), **भिन्न** (पु.) *cf.* segment ३ *Chem.* (as, one of the several portions separable by fractionation) **प्रभाजित** (न.)

fractional, *adj.* १ **अंशात्मक, भिन्नात्मक** २ *Chem.* (of or relating to any process used to separate the components of a mixture through differences in physical or chemical properties) **प्रभाजी** (as in : fractional crystallisation प्रभाजी स्फटन)

fractionate, *v.t.* (to separate into different portions as by distillation, etc.) **प्रभाजन करणे**

fractionating, *adj.* **प्रभाजक, प्रभाजन–**

fractionation, *n.* **प्रभाजन** (न.)

fracture, *n.* १ *Geol.* **भंग** (पु.), **भंजन** (न.) २ **भंग** (स्त्री.)
v.t. & i. **भंग करणे, भंग होणे, मोडणे**

fragment, *n.* **शकल** (न.), **खंड** (पु.)
cf. segment

fragmental, *adj.* शकलित
fragmentary, *adj.* शकलित, खंडमय
fragmentation, *n.* शकलन (न.)
frame, *n.* चौकट (स्त्री.), सांगाडा (पु.) *v.t. & i.* १ तयार करणे २ चौकटबद्ध करणे
frame of reference, (a set of lines or surfaces used for defining coordinates that define positions, directions, velocities, etc.) संदर्भ चौकट
framework, *n.* चौकट (स्त्री.)
free, *adj.* मुक्त, अलग्न
free axis, मुक्त अक्ष
free charge, *Elec.* मुक्त प्रभार
freed, *adj.* मुक्त, मुक्त केलेला
freedom, *n.* मुक्तता (स्त्री.)
free electron, (an electron within a conducting substance, as metal, but not permanently attached to any atom; an electron moving in a vacuum) मुक्त इलेक्ट्रॉन
free energy, (the part of the energy of a portion of matter that may be changed without change of volume; internal thermodynamic potential) मुक्त ऊर्जा
free expansion, *Heat & Thermodynamics* मुक्त प्रसरण
free fall, मुक्त पतन
free field, (a field, as wave or potential, in a homogeneous, isotropic medium free from boundaries) मुक्त क्षेत्र
free-field emission, *Electronics* मुक्त क्षेत्र उत्सर्जन
free-free transition, *Nucleonics* मुक्त मुक्त संक्रमण
free grid, मुक्त ग्रिड
freely, *adv.* मुक्तपणे, स्वतंत्रपणे, अबाधपणे
free molecular heat conduction, *Heat & Thermodynamics* मुक्त रेणु ऊष्मा वहन
free molecule viscosity, *Heat & Thermodynamics* मुक्त रेणु विष्यंदिता
free pole, *Elec. Eng.* मुक्त ध्रुव
free radical, *Chem.* मुक्त मूलक
free reed, *Music* मुक्त रीड
free suspension, मुक्त निलंबन
free valence, (as, the valence that does not appear to be satisfied) मुक्त संयुजा
free vibrations, (as, the vibrations which occur at the natural frequency of a body when it has been displaced from its position of rest and allowed to vibrate freely) मुक्त कंपने (न.अ.व.)
free volume, मुक्त आकारमान
freeze, *v.t.& i.* गोठवणे, गोठणे
freezing, *n. Heat* गोठण (न.)
freezing mixture, *Chem.* गोठण मिश्रण
freezing-point, *n. Heat* गोठणांक (पु.)
frequency, *n.* १ *Elec., Radio, etc,* (as, the number of vibrations or waves or cycles, of any periodic phenomenon per second) वारंवारता (स्त्री.) २ *Math.* आवृत्तिसंख्या (स्त्री.)
beat frequency विस्पंद वारंवारता
forced frequency बलित वारंवारता
high frequency उच्च वारंवारता
intrinsic frequency निज वारंवारता
natural frequency प्राकृतिक वारंवारता
frequency band, *Radio* वारंवारता पट्ट
frequency changer, *Elec. Eng.* वारंवारता परिवर्ती
frequency channel, *Elec.* वारंवारता प्रणाल
frequency deviation, वारंवारता विचलन
frequency doubler, *Radio* वारंवारता द्विकर
frequency doubling, वारंवारता द्विगुणन
frequency meter, *Elec. Eng.* वारंवारतामापी (पु.)

frequency modulation, *Radio* **वारंवारता आपरिवर्तन**
frequency range, **वारंवारता परास, वारंवारतेचा टप्पा**
frequency response, *Acous.* **वारंवारता प्रतिसाद**
frequency tripler, *Elec. Eng.* **वारंवारता त्रिकर**
frequent, *adj.* **वारंवार होणारा**
frequently, *adv.* **वारंवार**
fresh, *adj.* १ **नवीन, नवा** २ (as, water— not salt) **गोडा** (as in: fresh water गोडे पाणी) ३ **ताजा, टवटवीत**
freshly-formed ion, *Nucl. Phys.* **नवघटित आयन**
friction, *n. Mech.* (as, the resistance to motion, etc.) **घर्षण** (न.)
  dynamic friction **गतिक घर्षण**
  rolling friction **लोटण घर्षण**
  sliding friction **सर्पी घर्षण**
  static friction **स्थितिक घर्षण**
frictional, *adj.* (relating to friction; produced by friction) **घर्षण–**
frictional electricity, *Elec.* **घर्षण विद्युत** (घर्षणजन्य विद्युत)
friction gear, *Eng.* **घर्षण गिअर**
friction layer, **घर्षण स्तर**
fringe, *n.* **झल्लरी** (स्त्री.) (झालर)
fringing, *n. Elec. Eng., Nucleonics, etc.* **सीमावृद्धि** (स्त्री.)
front, *n.* १ **अग्रभाग** (पु.), **पुरोभाग** (पु.), **अग्र** (न.) २ आघाडी (स्त्री.)
frontage, *n.* **अग्रभाग** (पु.), **पुरोभाग** (पु.)
frost, *n.* **हिमतुषार** (पु.) *cf.* dew
froth, *n.* **फेन** (पु.)
frothy, *adj.* **फेनयुक्त**
frozen, *adj.* **गोठवलेला, गोठलेला**
ft. (*abbr.* of *foot* or *feet*) **फू.** (फूट)
fuel, *n.* **इंधन** (न.), **जळण** (न.)
fugitive, *adj.* (as, fading when exposed to light; likely to disappear or fall away) **उडून जाणारा, उडणारा**
fugitive colour, **उडून जाणारा रंग**
fulcrum, *n.* (*pl.* **fulcra** *or* **fulcrums**) *Mech.* (the point of support, or pivot, of a lever) **टेकू** (पु.), **आलंब** (पु.)
fulfil, *v.t.* १ **पूर्ण करणे** २ **पार पाडणे** ३ **फलद्रूप करणे**
fulfilment, *n.* **पूर्ति** (स्त्री.)
full, *adj.* **पूर्ण**
full radiation = **black radiation**
full radiator, **पूर्ण प्रारी**
full wave, **पूर्ण तरंग**
full-wave rectification, *Elec. Eng., Radio* **पूर्ण तरंग दिष्टकरण**
fully, *adv.* **पूर्णपणे, पूर्णतः**
fume, *n.* **धूम** (पु.) *cf.* dew
fumigate, *v.t.* **धुमारणे, धुरी देणे**
fumigation, *n.* **धुमारा** (पु.), **धुमारा देणे** (न.)
fumigator, *n.* **धूमित्र** (न.)
fuming, *adj.* **धुमार–, धूम–**
  n. **धूमन** (न.), **धूमन करणे** (न.)
fuming chamber, **धूमकक्ष** (पु.)
function, *n.* १ *Math.* (as, a mathematical expression describing the relation between variables— usu. written in the form '$f(x)$') **फल** (न.) २ **कार्य** (न.)
  v.i. **कार्य करणे**
functional, *adj.* १ *Math.* **फलीय** २ **क्रियात्मक**
fundamental, *adj.* **मूल, मूलभूत**
fundamental interval, १ (as, of sound) **मूलांतर गुणक** २ *Heat* (as, the number of degrees between the two fixed points on a thermometer scale) **मूलांतर** (न.)

fundamental note, मूलस्वर (पु.)
fundamental particle, मूल कण, मूलभूत कण
fundamental tone, मूल स्वरक
fundamental units, (as, the units of length, mass, and time upon which a system of units is based— as *cgs system of units*, etc.) मूलभूत एकके (न.अ.व.)
funnel, *n.* नरसाळे (न.), नसराळे (न.), चाडी (स्त्री.), फनेल (न.)
furnace, *n.* भट्टी (स्त्री.)
fuse, *v.t. & i.* १ (to reduce to liquid or plastic state or become fluid by heat; as, to melt) वितळवणे, वितळणे २ (as, to become integrated; to unite) एकीकरण होणे ३ (of atoms, etc.) संमीलन होणे
n. १ *Elec. Eng.* वितळतार (स्त्री.), फ्यूज (पु.) २ *Mining, etc.* फ्यूज (पु.)
fused, *adj.* १ वितळलेला २ संमीलित
fuse-wire, *n.* वितळतार (स्त्री.), फ्यूज (पु.)
fusibility, *n.* १ वितळणशीलता (स्त्री.) २ संमीलनक्षमता (स्त्री.)
fusible, *adj.* १ वितळणशील २ संमीलनक्षम
fusion, *n.* १ वितळण (न.), वितळणे (न.) २ एकीकरण (न.) ३ *Nucleonics* (as, of atoms, etc.) संमीलन (न.)
fusionable, *adj.* १ *Nucleonics* संमीलनशील २ वितळणक्षम

G

Γ *or* γ (*symbol for gamma*) गॅमा (सं. Γ किंवा γ)
γ-rays γ-किरण (गॅमा किरण)
g. (*abbr.* of '*giga—*') जिगा–
gadget, *n.* कळयंत्र (न.) *cf.* apparatus
gage = **gauge**
gain, *n.* १ लाभ (पु.) २ *Elec. Comm., Radio, etc.* (as, a general term used to denote an increase in signal power in transmission from one point to another; *specif.* the ratio of increase of output current, power, or voltage over input— as opposed to *loss*) वर्धन (न.)
v.t. & i. १ लाभ करणे, लाभ होणे २ वर्धन करणे, वर्धन होणे
gain control, *Radio* १ (as, an instrument) वर्धन नियंत्री २ (as, a process) वर्धन नियंत्रण
galactic, *adj.* *Astron.* (of or relating to a galaxy) दीर्घिका–
galaxy, *n.* *Astron.* दीर्घिका (स्त्री.)
gale, *n.* *Meteor.* झंझावात (पु.)
galena, *n.* *Geol. Min.* गॅलीना (पु.)
Galilean transformation, (after Galileo, Ital. astronomer and physicist) गॅलीलिओ रूपांतरण
gallery, *n.* १ वीथि (स्त्री.) २ सज्जा (पु.), गॅलरी (स्त्री.)
gallon, *n.* (as, a unit of capacity) गॅलन (पु.)
galvanic, *adj.* (as distinguished from *faradic*) गॅल्व्हानी
galvanic cell, *Elec. Eng.* गॅल्व्हानी घट
galvanisation, *n.* जस्तविलेपन (न.)
galvanise, *v.t.* जस्तविलेपित करणे
galvanised, *adj.* जस्तविलेपित
galvanised iron, जस्तविलेपित लोखंड
galvanising, *n.* जस्तविलेपन (न.)

galvanometer, *n. Elec. Eng., etc.* (as, an instrument for measuring small electric current or for detecting its presence) गॅल्व्हानोमीटर (पु.)
astatic galvanometer अस्थितिक गॅल्व्हानोमीटर
ballistic galvanometer प्रक्षेप गॅल्व्हानोमीटर
differential galvanometer भेददर्शी गॅल्व्हानोमीटर
suspended-coil galvanometer निलंबित कुंडल गॅल्व्हानोमीटर
suspended-magnet galvanometer निलंबित चुंबक गॅल्व्हानोमीटर
thermogalvanometer ताप गॅल्व्हानोमीटर
vibration galvanometer कंपन गॅल्व्हानोमीटर

galvanometric, *adj.* गॅल्व्हानोमितीय

galvanoscope, *n. Elec. Eng.* (an instrument for detecting the presence and direction of an electric current, as of feeble intensity) गॅल्व्हानोस्कोप (पु.)

gamma, *n.* (*symbol* Γ *or* γ) गॅमा (पु.) (सं. Γ किंवा γ)

gamma rays, (*also* γ-rays) गॅमा किरण (पु.अ.व.) (γ-किरण)

gamma-ray spectroscopy, गॅमा किरण पंक्तिदर्शन

gamma-sensitive, *adj. Nucleonics* गॅमा संवेदी

gamma space, (*also* called *phase space*) *Electronics* गॅमा अवकाश

Gamow factor, (after George Gamow, Am. physicist) गॅमोव्ह गुणक

gangway, *n.* मार्गिका (स्त्री.)

gap, *n.* १ अंतराल (न.), मोकळी जागा (स्त्री.) २ *Geol.* खिंड (स्त्री.), फट (स्त्री.)

gap length, अंतराल लांबी

gas, *n.* वायु (पु.)
degenerate gas अपजनित वायु
ideal gas आदर्श वायु
inert gas अक्रिय वायु
natural gas नैसर्गिक वायु
perfect gas = ideal gas
permanent gas टिकाऊ वायु
real gas वास्तव वायु

gas constant, *Chem.* वायु स्थिरांक

gas diode, वायु डायोड

gas discharge, वायु विमोच

gas discharge tube, *Thermionics* वायु विमोच नलिका

gas electrode, वायु इलेक्ट्रोड

gaseous, *adj.* वायुरूप, वायु–

gaseous film, (as, a film in which the molecules move about independently on the surface and their lateral adhesion for each other is very small) वायुरूप पटल

gaseous form, वायु रूप

gaseous fuel, *Eng.* वायु इंधन, वायुरूप इंधन

gaseous state, वायुरूप अवस्था

gas focusing, *Cathode Ray Tubes* वायु नाभीयन

gasholder, *n.* वायुधारक (पु.)

gas jar, वायुपात्र (न.)

gas lamp, वायुदीप (पु.)

gas mask, *Chem., etc.* वायु मुखपट

gasolene, *n.* (*also* petrol) गॅसोलीन (न.)

gasometer, *n.* (a laboratory apparatus for holding and measuring gases) वायुमापी (पु.)

gas oven, गॅस ओव्हन

gas pressure, वायुदाब

gas turbine, वायु टर्बाईन

gate, *n.* द्वार (न.)

gate circuit, द्वार परिपथ

gather, *v.t. & i.* १ संकलित करणे, संकलित होणे, एकत्रित करणे, एकत्रित होणे २ संग्रहित होणे, जमणे

gathering, *n.* १ संकलन (न.) (as in: light-gathering power प्रकाश संकलन शक्ति) २ संग्रहण (न.)

gauge, *v.t.* (*also* gage) (as, to measure exactly; to determine precisely the size of, amount of, dimensions or other measurable value of) प्रमापन करणे
n. १ प्रमापी (पु.), गेज (पु.) २ प्रमापन (न.), गेज (पु.)
fibre gauge तंतु प्रमापी
ionisation gauge आयनिक प्रमापी
McLeod gauge मॅक्लीअड प्रमापी, अल्पदाब प्रमापी
radiometer gauge प्रारण प्रमापी
strain gauge विकार प्रमापी

gauged, *adj.* प्रमापित

gauss, *n.* (*pl.* gauss *or* gausses) *Elec. Eng.* (after Karl Friedrich Gauss, Ger. mathematician— the cgs electromagnetic unit of magnetic flux density) गाउस (न.)

Gaussian distribution, (after Karl F. Gauss) गाउसीय वितरण

Gaussian function, गाउसीय फल

Gaussian units, गाउसीय एकके (न.अ.व.)

gauze, *n.* जाळी (स्त्री.)
v.t. जाळी बसवणे

gear, *n. Eng.* गिअर (न.), दंतुरचक्र (न.)
v.t. १ गुंतवणे २ गिअरमध्ये टाकणे
cone gear शंकु गिअर
friction gear घर्षण गिअर
toothed gear दातेरी गिअर

gearing, *n.* गिअरन (न.), गिअरमध्ये टाकणे (न.)

gedankenexperiment, *n.* (an experiment carried out by proposing a hypothesis in *thought* only) विमर्ष प्रयोग (पु.) (विमर्ष =deliberation, reasoning)
cf. thought experiment काल्पनिक प्रयोग

Geiger, *n.* (as. a Geiger counter) गायगर गणित्र (न.)

Geiger counter, (*also* **Geiger-Muller counter**) (after Hans Geiger, Ger. physicist and W. Muller, Ger. physicist— its inventors) गायगर गणित्र (गायगर-म्यूलर गणित्र)

Geissler tube, *Elec. Eng.* (after Heinrich Geissler, Ger. mechanic—a vacuum tube having a moderate degree of exhaustion so that an electric discharge taking place in it will be brightly luminous but broken up by dark spaces) गायसलर नलिका

gem, *n.* रत्न (न.)

general, *adj.* १ सामान्य २ सर्वसाधारण
cf. normal

general circulation, सामान्य परिसंचारण

generalisation, *n.* १ सामान्यीकरण (न.) २ सामान्य विधान (न.)

generalise, *v.t.* सामान्यीकरण करणे

generalised, *adj.* सामान्यीकृत

generalised coordinates, सामान्यीकृत सहनिदशक (पु. अ. व.)

generalised momenta, सामान्यीकृत संवेग (पु. अ. व.)

generalised velocity, सामान्यीकृत वेग

generality, *n.* १ सामान्यता (स्त्री.), सामान्य भाव (पु.) २ (as, a general law) सामान्य नियम (पु.)

generally, *adv.* सामान्यतः, सामान्यपणे

general relativity, सामान्य सापेक्षता

general relativity theory, (*also* **general theory of relativity**) सामान्य सापेक्षता सिद्धांत

generate, *v.t.* १ जनन करणे २ उत्पन्न करणे

generated, *adj.* १ जनित २ उत्पन्न केलेला

generating, *adj.* जनक–, जनन–

generating plant, *Elec. Eng.* (वीज) निर्मिति संयंत्र

generating-station, *n. Elec. Eng.* (बीज) निर्मिति केंद्र (न.)
generation, *n.* १ जनन (न.) २ पिढी (स्त्री.)
generation rate, जनन दर
generation time, जनन काल
generative, *adj.* जनन–
generator, *n.* १ जनित्र (न.), जनरेटर (पु.) २ *Math.* (as, generatrix) जनक (पु.)
generatrix, *n. Math.* जनिका (स्त्री.)
generic, *adj.* (relating or applied to or descriptive of all members of a genus, class or group; common to or characteristic of a whole group or class) जातिगत
generically, *adv.* जातिगत दृष्ट्या
generic name, *Nucl. Phys.* जातिगत नाम
genesis, *n.* १ (as, coming into being of anything) जनन (न.) २ (as, origin) उत्पत्ति (स्त्री.)
geodesic, *n.* १ *Geol.* (as, geodetic line) भूपृष्ठमितीय रेषा (स्त्री.) २ *Math.* (the shortest path between two points on any surface) अल्पांतराली रेषा (स्त्री.)
geodesic = **geodetic**
geodesic line = **geodetic line**
geodesy, *n.* १ (as, a branch of applied mathematics that determines by observation and measurement the exact positions of points and the figures and the areas of large portions of the earth's surface, the shape and the size of the earth, etc.) भूपृष्ठमिति (स्त्री.), भूगणित (न.) २ (as, geodetic surveying) भूपृष्ठमितीय सर्वेक्षण (न.)
geodetic, *adj.* (*also* **geodesic** *or* **geodetical**) भूपृष्ठमितीय, भूगणितीय
geodetic line, १ *Geol.* भूपृष्ठमितीय रेषा २ *Math.* अल्पांतराली रेषा
geodetics = **geodesy**
geodetic survey, भूपृष्ठमितीय सर्वेक्षण
geodetic surveying, भूपृष्ठमितीय सर्वेक्षण
geographic = **geographical,** *adj.* भौगोलिक
geographical meridian, भौगोलिक याम्योत्तर, भौगोलिक रेखावृत्त
geography, *n.* भूगोल (पु.)
geological, *adj.* भूशास्त्रविषयक, भूशास्त्रीय
geology, *n.* भूशास्त्र (न.)
geomagnetic, *adj.* (dealing with, derived from or relating to terrestrial magnetism; of or relating to geomagnetic field) भूचुंबकीय
geomagnetic equator, भूचुंबकीय विषुववृत्त
geomagnetic field, भूचुंबकीय क्षेत्र
geomagnetic pole, भूचुंबकीय ध्रुव
geomagnetism, *n.* (*also* terrestrial magnetism) भूचुंबकत्व (न.)
geometric = **geometrical,** *adj.* भूमितीय
geometrical centre, आकृति केंद्र
geometrical error, भूमितीय त्रुटि
geometrically, *adv.* भूमितीय दृष्ट्या, भूमिति दृष्ट्या
geometrical mean, *Math.* भूमिति माध्य
geometrical optics, *Light* (as, a branch of optics that ignores the wave nature of light and treats problems of reflection and refraction from the ray aspect) भूमितीय प्रकाशिकी
cf. physical optics भौतिक प्रकाशिकी
geometrical progression, (*also* **geometric progression**) *Math.* भूमिति श्रेढी, गुण श्रेढी
geometry, *n.* भूमिति (स्त्री.)
geon, *n.* (as, an entity consisting of an electromagnetic field held together by the gravitational attraction arising from the energy, and hence mass, of the field) जिऑन (न.)

geophone, *n.* (an instrument designed to detect vibrations passing through rocks, soil, or ice) **भूकर्ण** (पु.)
geophysical, *adj.* **भूभौतिक–, भूभौतिकीय**
geophysics, *n.* (the science concerned with the physical characteristics and properties of the earth) **भूभौतिकी** (स्त्री.)
get, *v.t. & i.* **मिळवणे, मिळणे**
getter, *n. Thermionics* (as, a metallic deposit in a vacuum tube whose function is to absorb residual gas) **अवशोषी** (पु.), **गेटर** (न.)
v.t. **गेटर लावणे, गेटरचा उपयोग करणे**
geyser, *n.* **उन्हाळी कारंजे** (न.)
ghost, *n.* १ (as, a false image or a faint double image appearing on a television screen) **छद्म प्रतिमा** (स्त्री.), **बनावट प्रतिमा** (स्त्री.) २ *Met.* (as, ghost line) **छद्म रेषा** (स्त्री.)
ghost image, *Light* **छद्म प्रतिमा, बनावट प्रतिमा**
ghost line, (*also* **ghost**) *Met.* **छद्म रेषा**
ghost pulse, **छद्म स्पंद**
ghost signal, **छद्म संकेत**
gib, *n. Eng.* **धारीपट्टी** (स्त्री.)
Gibbs-Helmholtz equation, *Thermodynamics* (after Josiah Willard Gibbs, Am. mathematician and physicist and Hermann L. F. von Helmholtz, Ger. scientist) **गिब्ज हेल्महोल्टस समीकरण**
giga—, (in comb.) (a prefix meaning 10^9— *abbr.* g.) **जिगा–**
gilbert, *n.* (after William Gilbert, Eng. physicist— the cgs unit of magnetomotive force) **गिल्बर्ट** (न.)
gild, *v.t.* १ **सुवर्णविलेपन करणे, सोन्याचा मुलामा देणे** २ (as, to tinge with a golden colour) **सोनेरी छटा आणणे**
gilding, *n.* **सुवर्णविलेपन** (न.)
girder, *n. Eng.* **तुळई** (स्त्री.)
girth, *n.* **घेर** (पु.)
gist, *n.* **मथितार्थ** (पु.)
give, *v.t.* १ **देणे** २ (as, heat, etc.) **सोडणे, बाहेर टाकणे**
given, *adj.* **दिलेला**
glacier, *n. Geol.* **हिमवाह** (पु.)
glance, *n. Geol.* **ग्लान्स** (न.)
glancing angle, (as, the angle between an incident beam as of X-rays or electrons and the surface upon which it is incident; the complement of the angle of incidence) **स्पर्श कोन**
glare, *v.i.* **दिपवणे**
n. **झळाळी** (स्त्री.), **तिरीप** (स्त्री.)
glaring, *adj.* १ **(डोळे इत्यादि) दिपविणारा** (as in : glaring light दिपवणारा प्रकाश) २ **ढळढळीत** (as in : glaring mistake ढळढळीत चूक)
glass, *n.* **काच** (स्त्री.)
glass-blower, *n.* **काचफुगारी** (पु.)
glass-cutter, *n.* **काचकापी** (पु.)
glass-sand, *n.* **काचवाळू** (स्त्री.)
glass-wool, *n.* **काचकुंतल** (न.)
glassy, *adj.* १ **काचसदृश** २ **काचमय**
glaze, *v.t.* १ **चकाकी देणे** २ **काचरोगण लावणे**
n. १ **चमक** (स्त्री.), **चकाकी** (स्त्री.) २ **काचरोगण** (न.)
glazed, *adj.* **चकाकी असणारा**
globe, *n.* १ **गोल** (पु.), **गोळा** (पु.) २ **भूमंडल** (न.)
globular, *adj.* **गोलाकृति–, गोल–**
globular cluster, *Astron.* **गोल गुच्छ**
globule, *n.* **गोलिका** (स्त्री.)
gloss, *n.* **चकाकी** (स्त्री.) *cf.* brightness

glow, *v.i.* १ झळकणे २ उजळणे
n. प्रभा (स्त्री.)
glow discharge, प्रभा विमोच (विद्युन्मोच)
glow lamp, प्रभा दीप
glue, *n.* सरस (पु.)
v.t. चिकटवणे
gm. (*abbr.* of *gram*) ग्रॅ.
go down, उतरणे, कमी होणे
gold, *n.* सुवर्ण (न.), सोने (न.)
gold-leaf, *n.* सुवर्णपत्र (न.)
gold-leaf electroscope, *Elec.* सुवर्णपत्र विद्युतदर्शी
gold-plate, *v.t.* सुवर्णविलेपित करणे, सोन्याचे पाणी देणे
gold-plated, *adj.* सुवर्णविलेपित
gold-plating, *n.* सुवर्णविलेपन (न.)
goniometer, *n.* (as, an instrument for measuring angles) कोनमापी (पु.)
good, *adj.* १ सु–, चांगला २ उचित, योग्य
good conductor, *Elec.* सुवाहक (पु.)
go up, वर जाणे, चढणे, जास्त होणे
govern, *v.t.* –चे नियमन करणे
governed, *adj.* नियमित केलेला
governor, *n.* *Eng.* नियामक (पु.)
gr. (*abbr.* of *gram*— a metric unit of mass and weight) ग्रॅ.
gradation, *n.* श्रेणीकरण (न.), श्रेणीबंध (पु.)
grade, *n.* १ (as, a step, stage or degree in rank, quality, value, etc.) श्रेणी (स्त्री.) २ (as, of quality, excellence, etc.) प्रत (स्त्री.) ३ *Geol.* प्रवणन (न.)
v.t. १ श्रेणीबद्ध करणे २ प्रतवारी लावणे
graded, *adj.* १ श्रेणीबद्ध, श्रेणित २ प्रतवारी लावलेला ३ *Geol.* प्रवणित
gradient, *n.* (the inclination or the rate of regular or graded ascent or descent; a part that slopes upward or downward) प्रवणता (स्त्री.) (प्रवण– inclined, sloping; प्रवणता–inclination, slope–up or down)
potential gradient विभव प्रवणता
pressure gradient दाब प्रवणता
temperature gradient ताप प्रवणता
grading, *n.* १ श्रेणीबद्ध करणे (न.) २ प्रतवारी लावणे (न.) ३ प्रवणन (न.)
gradiometer, *n.* (an instrument for measuring the gradient of a physical quantity, as of temperature, the earth's magnetic field, a slope) प्रवणतामापी (पु.)
gradual, *adj.* क्रमशः, क्रमाक्रमाने होणारा
gradually, *adv.* क्रमशः
graduate, *v.t.* (to mark with degrees as the scale of a thermometer) अंशांकन करणे (अंश— degree, अंकन— marking)
graduated, *adj.* अंशांकित
graduated cylinder, अंशांकित सिलिंडर
graduated vessel, अंशांकित पात्र
graduation, *n.* अंशांकन (न.)
cf. calibration अंशशोधन
grain, *n.* (as, a small particle) कण (पु.)
grain boundary, कणसीमा (स्त्री.)
grained, *adj.* कणित
graininess, *n.* कणीयता (स्त्री.)
gram, *n.* (*also* **gramme**) (a metric unit of mass and weight— *abbr.* gm. *or* **gr.**) ग्रॅम (पु.), ग्राम (पु.)
–gram, *n.* (in comb.) (as, writing, record) –आलेख (पु.), –लेख (पु.)
gram-atom, *n.* *Chem.* (*also* called *gram-atomic weight*) ग्रॅम अणु (पु.)
gram-atomic weight, ग्रॅम अणुभार
gram-calorie, *n.* *Heat* ग्रॅम कॅलरी (स्त्री.)
gram-equivalent, *n.* *Chem.* ग्रॅम सममूल्य (न.)

gramme = **gram**
gram-molecular, *adj.* ग्रॅमरेणु–
gram-molecular volume, ग्रॅमरेणु आकारमान
gram-molecular weight, ग्रॅमरेणु भार
gram-molecule, *n. Chem.* (*also* called *gram-molecular weight*) ग्रॅमरेणु (पु.)
gramophone, *n.* ग्रामोफोन (पु.)
granular, *adj.* कणीदार, दाणेदार
granularity, *n.* कणमयता (स्त्री.), कणिकामान (न.)
granulate, *v.t.* & *i.* (to form or crystallise into grains, granules, or small masses) कणमय करणे, कणमय होणे
granulated, *adj.* कणमय केलेला, कणमय झालेला
granulation, *n.* कणिकायन (न.)
granule, *n.* (a little grain) कणिका (स्त्री.)
graph, *n.* आलेख (पु.) *cf.* chart
–graph, *n.* (in comb.) –आलेखी (पु.), –लेखी (पु.)
graphic = **graphical,** *adj.* १ आलेखी २ (as, marked by clear and lively description) रेखीव
graphic representation, आलेखी प्रतिरूपण
graph paper, आलेखपत्र (न.), आलेख कागद
–graphy, *n.* –लेखन (न.)
graticule, *n. Optics* (a reticle composed of lines ruled on a transparent plate) रेखाजाल (न.), सूत्रजाल (न.)
grating, *n.* (as, any framework or lattice-work consisting of a regular arrangement of bars, rods or other long, narrow objects with interstices between them) जाल (न.)
grating spectroscope, जाल पंक्तिदर्शी
grating spectroscopy, जाल पंक्तिदर्शन
gravimeter, *n.* (as, an instrument or device) गुरुत्वमापी (पु.)
gravitate, *v.t.* & *i.* (as, to obey the law of gravitation; to move by gravitation) (गुरुत्वाकर्षणाने) ओढले जाणे
gravitation, *n.* गुरुत्वाकर्षण (न.)
gravitational, *adj.* गुरुत्वीय, गुरुत्व–
gravitational acceleration = acceleration due to gravity
gravitational astronomy = celestial mechanics
gravitational constant, गुरुत्व स्थिरांक
gravitational field, गुरुत्व क्षेत्र
gravitational flux, गुरुत्व अभिवाह
gravitational force, गुरुत्वीय बल
gravitational intensity, गुरुत्वीय तीव्रता
gravitational mass, गुरुत्वीय वस्तुमान
gravitational potential, गुरुत्वीय विभव
gravitational pull, गुरुत्वीय कर्षण
gravitational red-shift, गुरुत्वीय अभिरक्त विस्थापन
gravitational units of force, बलाची गुरुत्वीय एकके (न.अ.व.)
gravitative, *adj.* गुरुत्वीय
graviton, *n. Nucleonics* गुरुत्वाणु (पु.), ग्रॅव्हिटॉन (पु.)
gravity, *n.* गुरुत्व (न.)
gravity cell, *Elec. Eng.* गुरुत्व घट
gravity meter = **gravimeter**
gravity wave, गुरुत्व तरंग
gray, *adj.* (*also* **grey**) धूसर
gray body, धूसर वस्तु
grazing angle, (the glancing angle occurring in grazing incidence) पृष्ठसर्पी कोन
grazing incidence, (incidence, as of X-rays, at a very small glancing angle) पृष्ठसर्पी आपतन
grazing ray, पृष्ठसर्पी किरण

grease-spot photometer, *Light* (a simple means of comparing the intensities of two light sources) तैलबिंदु अनुदीप्तिमापी
greasy, *adj.* तेलकट
green, *adj.* हरित, हिरवा
grey = gray
grid, *n. Eng., Thermionics, etc.* (as, a network; an electrode having one or more openings for the passage of electrons or ions) ग्रिड (न.)
grid-controlled arc rectifier, ग्रिड नियंत्रित प्रज्योत दिष्टकारी
grid leak, ग्रिड गलन
grid-modulated amplifier, ग्रिड आपरिवर्तित प्रवर्धी
grind, *v.t.* पेषण करणे
grinder, *n.* पेषणी (स्त्री.)
grinding, *n.* पेषण (न.)
groove, *n.* खाच (स्त्री.)
gross, *adj.* एकूण, स्थूल
n. ग्रोस (पु.) (बारा डझन)
ground, *n.* १ भू (स्त्री.), भूमि (स्त्री.), जमीन (स्त्री.) २ आधार (पु.)
v.t. भूमिस्थ करणे
grounded, *adj.* १ भूमिस्थ २ पेषित, घासलेला
grounded antenna, भूमिस्थ अॅन्टेना, भूमिस्थ आकाशग
ground glass, घासलेली काच
ground-reflected wave, भूपृष्ठ परावर्तित तरंग
ground state, *Nucleonics* (as, the energy level of an atomic electron system, atomic nucleus, etc.) मूल अवस्था (मूल ऊर्जा पातळी अवस्था)
ground wave, भू तरंग
group, *n.* गट (पु.)
v.t. गट करणे, गट पाडणे
grouped, *adj.* गट केलेला, गट पाडलेला
grouping, *n.* गट करणे (न.), गटपाडणी (स्त्री.)
group velocity, *Radio* गट वेग
group wave, गट तरंग
growth, *n.* वृद्धि (स्त्री.)
growth spiral, वृद्धि सर्पिल
growth step, वृद्धि सोपान
guide, *n.* १ मार्गदर्शक (पु.) २ (as, a contrivance for directing the motion, esp. such a contrivance having a directing edge, surface or channel) देशिनी (स्त्री.)
v.t. १ मार्गदर्शन करणे २ (as, to regulate and manage or direct) पथनिर्धारित करणे
guided, *adj.* (controllable as to the direction of motion) पथनिर्धारित (as in: guided missile पथनिर्धारित क्षेपणास्त्र)
guided wave, *Radio* पथनिर्धारित तरंग
guide field, *Electronics* देशिनी क्षेत्र
guitar, *n.* गिटार (स्त्री.)
gun, *n.* १ (as, an apparatus for projecting or forcibly spraying) प्रक्षेपी (पु.) २ बंदूक (स्त्री.) ३ तोफ (स्त्री.)
gyrate, *v.i.* (to revolve around a central point; to move spirally about an axis) घूर्णन करणे
gyration, *n.* (as, the act or an instance of rotation in a circle or spiral) घूर्णन (न.)
gyratory, *adj.* घूर्णनी
gyrocompass, *n.* घूर्णन दिक्सूचक (पु.)
gyromagnetic, *adj.* घूर्णचुंबकीय
gyromagnetic effect, घूर्णचुंबकीय परिणाम
gyromagnetic ratio, घूर्णचुंबकीय गुणोत्तर
gyroscope, *n.* घूर्णी (पु.)
gyrostat, *n.* घूर्णस्थापी (पु.)
gyrostatic, *adj.* घूर्णस्थितिक

H

h, (*abbr.* of *henry*) **हेन्री**

h, (*symbol* for *Planck's constant*) **प्लँकचा स्थिरांक** (सं. *h*)

habit, *n. Crystal., Geol.* (characteristic or common assemblage of forms at crystallisation leading to a usual appearance) **स्वरूप** (न.)

hail, *n.* **गारा** (स्त्री. अ. व.) *cf.* ice
v. t. & i. **गारा पडणे, गारांचा वर्षाव होणे**

hailstone, *n. Meteor.* **गार** (स्त्री.)

hair, *n.* **केश** (पु.), **केस** (पु.)

hair hygrometer, केश आर्द्रतामापी

hairspring, *n.* हेअर स्प्रिंग (स्त्री.), **केशतन्त्या** (स्त्री.)

half, *n.* **अर्धा भाग** (पु.), **अर्ध** (न.)
adj. **अर्ध, अर्धा**
adv. **अर्ध**

half-cell, *n. Elec. Eng.* **अर्धघट** (पु.) (अर्ध विद्युतघट)

half-life, *n.* (*also* **half-life period**) *Chem.* १ (the period of time in which the activity of a radioactive substance falls to half its original value) **अर्धायुकाल** (पु.) २ **अर्ध आयुष्य** (न.)

half-power width radiation lobe, अर्धशक्ति रुंदीची प्रारण पालि

half-shade plate, अर्धछाया पट्टिका

half-silvered, *adj.* **अर्धरजतित**

half-value, *n.* **अर्धमूल्य** (न.)

half-value period, अर्धमूल्य काल

half-wave, *n.* **अर्धतरंग** (पु.)

half-wave antenna, *Radio* **अर्धतरंग अँन्टेना, अर्धतरंग आकाशग**

half-wave plate, *Light* **अर्धतरंग पट्टिका**

half-wave rectification, *Elec. Eng., Radio* **अर्धतरंग दिष्टकरण**

halo, *n. Astron., Meteor.* (as, a bright ring or system of rings oft. seen surrounding the sun or moon) **तेजोवलय** (न.)

halogen, *n. Chem.* **हॅलोजन** (पु.)

halogen family, *Chem.* **हॅलोजन कुल**

hammer, *n.* १ *Eng.* **हातोडी** (स्त्री.), हातोडा (पु.) २ (in comb.) –आघात (पु.) (as in: water-hammer जलाघात)

hammered, *adj.* **आघातित**

hamper, *v.t.* १ **खुंटवणे** २ **अडथळा आणणे**

hampered, *adj.* १ **खुंटवलेला** २ **अडथळा आणलेला**

hand, *n.* १ **हस्त** (पु.), **हात** (पु.) २ (in comb.) **हात–, हस्त–**

handedness, *n.* (as, defined in terms of the motion of a screw) **हस्तता** (स्त्री.)

handle, *n.* १ (as, a part by which a thing is held) **मूठ** (स्त्री.), **दांडा** (पु.) २ (**कप वगैरेचा**) **कान** (पु.)

handmade, *adj.* **हातबनावटीचा, हाताने केलेला**

handy, *adj.* **आटोपशीर**

hang, *v.t. & i.* **टांगणे, लटकवणे, लटकणे**

hanger, *n. Eng., Elec. Eng.* **आलंबक** (पु.)

hanging, *adj.* **टांगलेला, लटकणारा, लोंबता**

hard, *adj.* १ (not easily cut or separated into parts; not easily yielding to pressure; as, firm, solid—as opposed to *soft*) **कठीण** २ (as, free of weakness, strong, unyielding) **दृढ, कठोर** ३ (*of water and water solutions*—characterised by presence of dissolved substances that prevent the formation of lather with soap) **दुष्फेन** (as in: hard water दुष्फेन जल) ४ (*of radiation*—characterised by radiation of relatively high penetrating power)

भेदक (as in : hard radiation भेदक प्रारण) ५ (*of glass*— difficult to fuse or soften) **दुर्गलनीय** (as in : hard glass दुर्गलनीय काच) ६ (capable of not easily penetrated) **अभेद्य** ७ *Photog.* (of negatives, etc.) **अतिउठाव** (as in : hard negative अतिउठाव व्यस्तचित्र) ८ (commonly) **तीक्ष्ण, कडक, टणक**

harden, *v.t. & i.* **१ कठीण करणे, कठीण होणे २ दृढ करणे, दृढ होणे**

hardened, *adj.* **१ कठिणीभूत २ दृढीभूत ३ कठोरीभूत**

hardener, *n.* **दृढकारक** (पु.), **दृढकारी** (पु.)

hardening, *n.* **१ कठीण करणे** (न.) **२ दृढन करणे** (न.), **दृढन होणे** (न.)

harder, *adj.* **१ कठिणतर, अधिक कठीण २ दृढतर, कठोरतर ३ अधिक कडक, अधिक टणक**

hardest ray, अतिभेदक किरण

hard molecule, कठोर रेणु

hardness, *n.* **१ काठिण्य** (न.), **कठीणपणा** (पु.), **कठीणता** (स्त्री.) **२ दृढता** (स्त्री.), **कठोरता** (स्त्री.) ३ (*of water and water solutions*) **दुष्फेनता** (स्त्री.) ४ (*of radiation, X-rays, etc.*) **भेदकता** (स्त्री.) **५ अभेद्यता** (स्त्री.) ६ (commonly) **तीक्ष्णता** (स्त्री.), **कडकपणा** (पु.), **टणकपणा** (पु.)

hard solder, पक्का डाख

hard soldering, पक्का डाख देणे (न.)

hard tube, (*also* **hard valve**) *Thermionics* (as, high-vacuum discharge tube) **दुर्विसर्जनी नलिका, अतिनिर्वाती नलिका**

hard valve, (*also* **hard tube**) *Thermionics* **अतिनिर्वाती नलिका, अतिनिर्वाती व्हाल्व**

hard water, दुष्फेन जल

Hare's apparatus, (after Robert Hare, Am. chemist) **हेअरचे उपकरण**

harm, *v.t.* **१ हानी पोचवणे, हानी करणे २ इजा करणे**
n. **हानि** (स्त्री.), **इजा** (स्त्री.)

harmful, *adj.* **घातुक, हानिकारक**

harmless, *adj.* **निरुपद्रवी**

harmonic, *n. Music* **संवादी** (पु.)

harmonic, *adj.* (*also* **harmonical**) **१ संवादी** २ (of a component frequency of a harmonic motion) **आवर्त–**

harmonically, *adv.* **संवादिकतया, संवादिक रीतीने, संवादिकतः**

harmonic analyser, संवादी विश्लेषक

harmonic analysis, *Math.* **संवादी विश्लेषण**

harmonic mean, *Math.* **संवादी माध्य**

harmonic motion, (as, a vibratory motion that has one frequency or amplitude or a vibratory motion that is composed of two or more such simple vibratory motions) **आवर्त गति**

harmonic oscillation, आवर्त दोलन

harmonic vibration, आवर्त कंपन

harmonic wave, आवर्त तरंग

harmonious, *adj.* **सुसंवादी**

harmonium, *n.* **हार्मोनियम** (न.), **बाजाची पेटी** (स्त्री.)

harmony, *n.* **१ सुसंवाद** (पु.) **२ स्वरमेळ** (पु.)

harness, *v.t.* **उपयोगात आणणे, जुंपणे**

harsh, *adj.* **कर्कश, उत्तीव्र**

hazard, *n.* **१ जोखीम** (स्त्री.) **२ धोका** (पु.)

hazardous, *adj.* **१ जोखमी, जोखमीचा २ धोक्याचा**

haze, *n.* **विरळ धुके** (न.)

head, *n.* **१ शीर्ष** (न.), **शिर** (न.) **२ अग्र** (न.) ३ (*of vectors*) **शिर** (न.)

heading, *n.* **शीर्षक** (न.)

headlight, *n.* **शिरोदीप** (पु.)

head-on, *adj. & adv.* **संमुख, समोरासमोर**

head-on collision, संमुख संघात, समोरासमोर टक्कर
headphone, *n.* हेड फोन (पु.)
hearing, *n.* श्रवणशक्ति (स्त्री.)
hearth, *n.* शेकोटी (स्त्री.), आगटी (स्त्री.)
heat, *n.* उष्णता (स्त्री.), ऊष्मा (पु.)
v.t. & i. १ उष्णता देणे, तापवणे २ उष्ण होणे, गरम होणे
latent heat अप्रकट ऊष्मा
radiant heat प्रारण ऊष्मा
specific heat विशिष्ट ऊष्मा
heat by friction, घर्षण ऊष्मा
heat capacity, (*also* thermal capacity) (as, the amount of heat necessary to raise the temperature of a system, entity, or substance by one degree of temperature) ऊष्मा धारकता
heated, *adj.* तापित, तापवलेला, तप्त, उष्णता दिलेला
heat energy, उष्णता ऊर्जा, ऊष्मोर्जा (स्त्री.) (ऊष्मा ऊर्जा)
heat engine, ऊष्मा इंजिन, ऊष्मा अभियंत्र
heater, *n.* ऊष्मिका (स्त्री.)
heater voltage, ऊष्मिका व्होल्टता
heat given, सोडलेली उष्णता, सोडलेला ऊष्मा
heating, *n.* ऊष्मन (न.), तपन (न.), उष्णता देणे (न.) (as in: heating of solid घन पदार्थाला उष्णता देणे, घन पदार्थाचे ऊष्मन, घन पदार्थाचे तपन)
heating time, तपन काल
heat of combustion, दहन ऊष्मा
heat of dissociation, विचरण ऊष्मा, विचरणाचा ऊष्मा
heat of evaporation, बाष्पनाचा ऊष्मा
heat of fusion, वितळणाचा ऊष्मा
heatproof, *adj.* उष्णतारोधक
heat rays, ऊष्मा किरण (पु.अ.व.)
heat taken, ग्रहण केलेली उष्णता, ग्रहण केलेला ऊष्मा
heat value, ऊष्मा मूल्य
heaviness, *n.* जडपणा (पु.)
Heaviside layer, (*also* Kennelly-Heaviside layer) *Radio* (after Oliver Heaviside, Eng. physicist) हेवीसाइड स्तर
heavy, *adj.* १ जड २ वजनदार, अवजड
heavy hydrogen, (*also* called *deuterium*) (an isotope of hydrogen having a mass number greater than 1) जड हायड्रोजन
heavy metal, जड धातु
heavy mineral, जड खनिज
heavy particle, *Nucl. Phys.* जड कण
heavy water, *Chem.* जड जल, जड पाणी
height, *n.* उंची (स्त्री.), उन्मिति (स्त्री.)
cf. altitude उंची, उच्चता
elevation उन्नति, उन्नमन
heighten, *v.t. & i.* उंचावणे, उंच होणे
Heisenberg's principle, (*also* called *Heisenberg uncertainty principle*) (after Werner K. Heisenberg, Ger. physicist) हाइझेनबर्ग (अनिश्चितता) तत्त्व
heli— = **helio—**
helical, *adj.* (of, relating to, or having the form of a helix; cylindrically spiral) हेलिक्सरूप, हेलिक्सचा, हेलिक्स—
helices, *n. pl.* (*sing.* **helix**) हेलिक्स (न.अ.व.)
helio—, (*also* **heli—**) (in comb.) सौर-
heliocentric, *adj.* सौरकेंद्री
heliograph, *n.* सूर्यचित्र (न.)
heliographic, *adj.* सूर्यचित्रीय
heliometer, *n. Astron., etc.* (an instrument for determining the sun's diameter and for measuring the angular distance between two celestial objects in close proximity) तारांतरमापी (पु.)
helioscope, *n.* सूर्यदर्शी (पु.)

helix, *n.* (*pl.* **helices** *or* **helixes**) (as, a curve traced on a cylindrical or conical surface in such a way that all elements of the surface are cut at a constant angle) हेलिक्स (न.) *cf.* spiral

hemi—, *pfx.* (in comb.) अर्ध—

hemicolloid, *n.* अर्धकलिल (न.)

hemisphere, *n.* (as, the half of a sphere, obtained by cutting it by a plane passing through the centre) गोलार्ध (पु.), अर्धगोल (पु.)

henry, *n.* (*pl.* **henrys** *or* **henries**) *Elec. Eng.* (after Joseph Henry, Am. physicist—as, a unit of self or mutual inductance —*abbr.* **h** *or* **hy**) हेन्री (न.) (अ.व. हेन्री)

hepta—, (*also* **hept—**) (in comb.) (seven) सप्त— *cf.* mon—

heptagon, *n.* *Math.* सप्तकोन (पु.), सप्तभुज (पु.)

heptode, *n.* *Thermionics* (a seven-electrode valve containing a cathode, anode, and five grids) हेप्टोड (पु.) (सप्त अग्री निर्वात नलिका)

hermetically, *adv.* (in an airtight manner) वाताभेद्य रीतीने

hermetically-sealed, *adj.* १ हवाबंद २ वाताभेद्य

hetero—, (*also* **heter—**) (in comb.) १ नैकविध— २ असम— *cf.* mon—

heterodyne, *v.t.* *Electronics, Radio* (to combine, as a radio frequency, with a different frequency so that a beat is produced) संकरण करणे
adj. संकरण—, हेटरोडाइन

heterodyne detector, *Radio* संकरण संसूचक, हेटरोडाइन संसूचक

heterodyne interference, *Radio* संकरण व्यतिकरण, हेटरोडाइन व्यतिकरण

heterodyne principle, *Radio* संकरण तत्त्व, हेटरोडाइन तत्त्व

heterogeneity, *n.* १ नैकविधता (स्त्री.) २ असमता (स्त्री.)

heterogeneous, *adj.* १ नैकविध २ असम

heterogeneous radiation, नैकविध प्रारण

heterostatic, *adj.* नैकविध स्थितिक

hexa—, (*also* **hex—**) (in comb.) (six) षट्—, षष्ट— *cf.* mon—

hexagon, *n.* *Math.* षट्कोन (पु.)

hexagonal, *adj.* षट्कोनी, षट्कोनीय

hexagonal system, षट्कोनीय प्रणाली

hexode, *n.* *Thermionics* (as, six-electrode electron tube) हेक्सोड (पु.) (षट् अग्री निर्वात नलिका)

hidden, *adj.* १ लपवलेला, लपलेला २ प्रच्छन्न

hide, *n.* कातडे (न.)
v.t. & i. लपवणे, लपणे

high, *adj.* १ (as, elevated or advanced in rank, quality or character) उच्च, वरचा २ (as, having a relatively great upward extension) उंच, उच्च ३ (as, speed) द्रुत ४ (as, intensive ; of relatively great degree) अति—, अतिशय

high electrical potential, उच्च विद्युत विभव

high electric pressure, उच्च विद्युत दाब

high electric voltage, उच्च विद्युत व्होल्टता

high energy radiation, उच्च ऊर्जा प्रारण

higher, *adj.* १ उच्चतर २ वरचा

higher fixed point, उच्चतर स्थिर बिंदु

higher mathematics, उच्चतर गणितशास्त्र

highest, *adj.* उच्चतम, सर्वोच्च

high-explosive, *n.* अतिस्फोटक पदार्थ (पु.), अतिस्फोटक द्रव्य (न.)
adj. अतिस्फोटक

high frequency, *Radio* उच्च वारंवारता

high-frequency resistance, *Radio* उच्च वारंवारता रोध

high-grade, *adj.* १ उच्च श्रेणीचा २ उच्च प्रतीचा
highland, *n. Geol.* गिरिभूमि (स्त्री.), पठार (न.)
highly, *adv.* अत्यंत, अति–
highly inflammable, शीघ्र ज्वालाग्राही
high-melting, *adj.* (melting at a relatively high temperature) उच्च तापमानावर द्रवण होणारा, उच्च तापमानावर वितळणारा, उच्चतापद्रवणीय
high note, *Music* उच्च स्वर
high-pass filter, *Elec. Comm.* उच्च पारक निस्यंदक
high pitch, *Music* उच्च स्वरमान
high-pitched, *adj.* उच्च स्वरमान असलेला
high-potential, *adj. Elec. Eng.* उच्च विभव–
high-power computer, द्रुत संगणित्र
high-power objective, उच्चवर्धक वस्तुभिंग
high-power precision instrument, अति यथार्थमापी उपकरण
high-precision, *adj.* अति यथार्थ–
high-pressure, *adj.* उच्च दाबाचा, उच्च दाब–
high resistance, उच्च रोध
high-resistance coil, उच्च रोध कुंडल
high-resolution spectroscopy, अति वियोजन पंक्तिदर्शन
high resolving power, उच्च वियोजन शक्ति
high temperature, उच्च तापमान
high-temperature, *adj.* उच्च तापमानी (as in: high-temperature furnaces उच्च तापमानी भट्ट्या)
high tension, (*abbr.* HT) *Elec.* (as, high voltage or high potential) उच्च विभव, उच्च व्होल्टता
high-tension, *adj. Elec. Eng.* (having a high voltage or relating to an apparatus to be used at high voltage— a *syn.* for *high-voltage* or *high-potential*) उच्च विभव–, उच्च व्होल्टतेचा
high-tide, *n.* भरती (स्त्री.)
high-vacuum, *adj.* अतिनिर्वाती
high-vacuum cutoff, अतिनिर्वाती भंजी
high-vacuum tube, *Thermionics* अतिनिर्वाती नलिका
high-vacuum valve = **high-vacuum tube**
high velocity, द्रुत वेग
high-velocity particles, द्रुतवेगी कण (पु.अ.व.)
high voltage, *Elec. Eng.* उच्च व्होल्टता
high-voltage, *adj.* उच्च व्होल्टतेचा, उच्च व्होल्टता–
hill-and-dale, *adj.* (*of a phonograph record*— having a groove of varying depth) उच्चनीच
hill-and-dale recording = vertical recording
hind, *adj.* मागचा, पाठीमागचा
hinder, *v.t.* बाधा आणणे
hindrance, *n.* अडथळा (पु.)
hinge, *n.* बिजागर (न.), बिजागरी (स्त्री.)
hint, *v.t. & i.* सूचित करणे, सूचित होणे *n.* सूचनिका (स्त्री.)
hinterland, *n. Geol.* पश्चभूमि (स्त्री.)
hit, *v. t. & i.* १ ठोकणे २ प्रहार करणे ३ टोला मारणे ४ लागणे *n.* १ ठोका (पु.) २ प्रहार (पु.) ३ टोला (पु.)
hodograph, *n. Mech.* (a path described by the extremity of a vector drawn from a fixed origin and representing a linear velocity of a moving point) वेगालेख (पु.)
hodoscope, *n. Electronics* (an apparatus for tracing the path of a charged particle in a magnetic field) होडोस्कोप (पु.), पथदर्शित्र (न.)
hoist, *v.t.* वर उचलणे, उभारणे *n.* १ उच्चलन यंत्र (न.) २ (as, an act of hoisting) उच्चलन (न.)

hoister, *n.* उच्चलित्र (न.)
hoisting, *n.* उच्चलन (न.), वर उचलणे (न.)
hold, *v.t. & i.* १ (to receive and retain ; to have within ; to contain; to have or retain within its limits as if in a container) धारण करणे, मावणे, –च्या आत मावणे २ धरणे, धरून ठेवणे ३ (to consider; to regard or to think) समजणे, मानणे
n. पकड (स्त्री.)
holder, *n.* धारक (पु.)
hole, *n.* १ छिद्र (न.), विवर (न.) २ *Electronics* (as, the absence of an electron in the lattice structure of a crystalline semiconductor, etc.. A hole exists when an atom has less than its normal number of electrons) वंचिका (स्त्री.)
hole conduction, *Electronics* (as, in a crystal lattice of a semiconductor, the conduction obtained by electrons filling holes in sequence) वंचिका वहन
hole current, *Electronics* वंचिका धारा
hole injection, *Electronics* वंचिका अंतःक्षेपण
hole theory, *Electronics* (as, *of electrodynamics, of liquids*) वंचिका सिद्धांत
hollow, *adj.* पोकळ
n. खळगा (पु.)
hollow enclosure, पोकळ आवृति
holo–, (*also* **hol–**) (in comb.) (complete, entire, total) संपूर्ण–
holograph, *n.* पूर्णचित्र (न.), संपूर्ण आलेख (पु.)
homo–, (*also* **hom–**) (in comb.) १ (one and the same; similar) एकविध– २ सम– *cf.* mon—
homocentric, *adj.* एककेंद्री
homocentric rays, एककेंद्री किरण (पु.अ.व.)
homogeneity, *n.* १ एकविधता (स्त्री.) २ समता (स्त्री.)
homogeneous, *adj.* १ एकविध २ सम
homogeneous radiation, (that which has particles all alike and having the same energy) एकविध प्रारण
homologous, *adj.* १ समजातीय २ समरचनात्मक
homologue, *n.* समजाति (स्त्री.)
homology, *n.* १ समजातीयता (स्त्री.) २ समरचनात्मकता (स्त्री.)
honeycomb, *n.* मधुजालक (न.)
hood, *n.* (as, a covering usu. of cloth or leather, etc.) निमुळते आच्छादन (न.), हुड (न.)
hook, *n.* आकडा (पु.), गळ (पु.)
Hooke's law, (*also* **Hooke law**) *Mech.* (after Robert Hooke, Eng. scientist—the law relating small deformations of elastic bodies to the applied stress) हुकचा नियम
hooter, *n.* (गिरणी वगैरेचा) भोंगा (पु.)
hopper, *n.* मोठे नरसाळे (न.), हॉपर (न.)
horizon, *n.* १ *Astron.* क्षितिज (न.) २ *Geol.* संस्तर (पु.)
horizontal, *adj.* १ (as, parallel to horizon ; measured or contained in a plane of horizon) क्षैतिज, क्षितिजसमांतर २ आडवा
horizontal cross-section, आडवा काटछेद
horizontal distance, क्षितिजसमांतर अंतर
horizontal force, क्षैतिज बल
horizontal level, क्षैतिज पातळी, क्षितिजसमांतर पातळी
horizontal motion, क्षैतिज गति
horizontal plane, क्षैतिज प्रतल, क्षितिजसमांतर प्रतल
horizontal retrace, *Cathode Ray Tubes* क्षैतिज प्रत्यागमन

horizontal section, १ क्षैतिज छेद २ आडवा छेद
horn, *n.* *Acous.* शृंग (न.), शिंग (न.)
horn radiator, शृंग प्रारी
horsepower, *n.* (*abbr.* H.P.) *Eng.* (as, the engineering unit of power) अश्वशक्ति (स्त्री.)
horseshoe, *n.* नाल (पु.)
adj. नालाकृति–
horseshoe magnet, *Elec. Eng.* नालाकृति चुंबक
hot, *adj.* उष्ण, गरम, तप्त
hot-bath, *n.* उष्ण मज्जनी (स्त्री.)
hotness, *n.* उष्णतामान (न.)
hot-wire ammeter, *Elec. Eng.* उष्ण तार अॅम्पिअरमापी, उष्ण तार अॅमीटर
hour, *n.* तास (पु.)
hover, *v.i.* घुटमळणे
howler, *n.* कोलाहलित्र (न.)
H.P. (*abbr.* of *horsepower*) एच. पी. (H.P.— अश्वशक्ति)
HT, (*abbr.* of *high tension*) एच टी (HT—उच्च विभव, उच्च व्होल्टता)
hub, *n.* (as, the nave of the wheel, etc.) हब (पु.)
hue, *n.* वर्णछटा (स्त्री.)
humid, *adj.* आर्द्र
humidify, *v.t.* आर्द्र करणे
humidity, *n.* *Meteor.* (of the air, etc.) आर्द्रता (स्त्री.)
hy, (*abbr.* of *henry*) हेन्री
hybrid, *n.* १ संकर (पु.) २ संकरज (पु.)
adj. संकरित
hybridisation, *n.* संकरण (न.)
hybridise, *v.t.* & *i.* संकर करणे, संकर होणे
hydrate, *v.t.* & *i.* सजल करणे, सजल होणे
n. *Chem.* हायड्रेट (न.)
hydrated, *adj.* सजलित
hydration, *n.* *Chem., Geol. etc.* सजलन (न.)
hydraulic, *adj.* (of or relating to water or other liquid in motion) द्रविक, द्रव–
hydraulic brake, *Eng.* द्रविक रोधक, द्रविक ब्रेक
hydraulic engineering, द्रव अभियांत्रिकी
hydraulic press, (*also* called *Bramah press* or *hydrostatic press*) *Eng.* द्रविक दाबयंत्र
hydraulic ram, *Eng.* पाणमेंढा (पु.)
hydraulics, *n.* (a branch of science that deals with practical applications of water and other liquid in motion) द्रवगति[illegible]त्र (न.)
hydrodynamic, *adj.* (of or relating to hydrodynamics) द्रायुगतिक
hydrodynamically, *adv.* द्रायुगतिक दृष्टया
hydrodynamics, *n.* (a branch of hydromechanics that deals with the motion of *fluids* and the forces acting on solid bodies immersed in fluids and in motion relative to them) द्रायुगतिकी (स्त्री.), द्रायुगतिशास्त्र (न.)
hydroelectric, *adj.* जलविद्युत–
hydroelectricity, *n.* जलविद्युत (स्त्री.), पाणवीज (स्त्री.)
hydroelectric power, जलविद्युत शक्ति
hydrogen, *n.* *Chem.* हायड्रोजन (पु.)
hydrolysis, *n.* *Chem.* जल अपघटन (न.)
hydromagnetics, *n.* (*also* **magnetohydrodynamics**) (as, an extension of the discipline of hydrodynamics to *fluids* that are electrically conducting, and study of the interaction of such compressible and incompressible fluids with *magnetic fields*) चुंबकीय द्रायुगतिकी (स्त्री.), चुंबकीय द्रायुगतिशास्त्र (न.)
hydromechanics, *n.* (a branch of mechanics that deals with equilibrium and motion

of *fluids* and of solids immersed in them) **द्रायुयांत्रिकी** (स्त्री.)
hydrometer, *n.* (an instrument for measuring the density of liquids) **तरकाटा** (पु.)
hydrophone, *n.* *Elec.* **जलश्रवणी** (स्त्री.)
hydrostatic, *adj.* (of or relating to *liquids* at rest or to the pressures they exert or transmit) **द्रवस्थितिक**
hydrostatic balance, द्रवस्थितिक तुला
hydrostatic bench, द्रवस्थितिक मंच
hydrostatic paradox, द्रवस्थितिक विरोधाभास
hydrostatic press, (*also* called *Bramah press* or *hydraulic press*) **द्रवस्थितिक दाबयंत्र**
hydrostatic pressure, द्रवस्थितिक दाब
hydrostatics, *n.* (a branch of physics that deals with the characteristics of *liquids* at rest and esp. with the pressure in a liquid or exerted by a liquid on an immersed body) **द्रवस्थितिशास्त्र** (न.)
hygrometer, *n.* *Meteor.* (an instrument for measuring the amount of moisture in the atmosphere) **आर्द्रतामापी** (पु.)
hygrometric, *adj.* **आर्द्रतामितीय**
hygrometry, *n.* (as, a branch of physics that deals with the measurement of humidity esp. of the atmosphere) **आर्द्रतामिति** (स्त्री.)
hyperbola, *n.* *Math.* **अपास्त** (पु.)
hyperbolic, *adj.* **अपास्तिक**
hyperfine, *adj.* **अतिसूक्ष्मीय, अतिसूक्ष्म**
hyperfine spectrum, अतिसूक्ष्म पंक्ति
hyperfine structure, अतिसूक्ष्म संरचना
hypermetropia, *n.* (*also* hyperopia) *Med.* (long-sightedness) **दूरदृष्टिता** (स्त्री.)
hyperon, *n.* *Nucleonics* **हायपरॉन** (पु.) *cf.* baryon
hyperopia = hypermetropia
hypersensitive, *adj.* **अतिसंवेदी**
hypersensitivity = supersensitivity
hypothesis, *n.* (*pl.* hypotheses) **गृहीत** (न.), **पक्ष** (न.) (अ. व. **पक्ष**), **परिकल्पना** (स्त्री.) (अ. व. **परिकल्पना**)
hypothetical, *adj.* **गृहीतात्मक**
hysteresis, *n.* (*pl.* hystereses) (in general the phenomenon exhibited by a system whose state depends on its previous history) **पूर्वग्रहज** (न.), **हिस्टेरिसिस** (न.)
hysteresis cycle, पूर्वग्रहज चक्र
hysteresis loop, पूर्वग्रहज आलेख

I

ι (*also* I) (*symbol* for *iota*) **आयोटा** (सं. ι किंवा I)
ice, *n.* **बर्फ** (पु.), **हिम** (न.)
cf. hail गारा
snow हिम
ice-age, *n.* *Geol.* **हिमयुग** (न.)
iceberg, *n.* *Geol., Meteor.* (a large mass of ice, floating in the sea, which has broken away from a glacier or ice barrier) **हिमनग** (पु.)
icebox, *n.* **शीतपेटी** (स्त्री.)
ice calorimeter, *Heat* **बर्फ कॅलरीमापी, हिम कॅलरीमापी**
ice crystal effect, हिम स्फटिक परिणाम
Iceland spar, (*also* **Iceland crystal**) *Geol.* **आइसलॅन्ड स्पार** (आइसलॅन्ड स्फटिक)

ice layer, हिमस्तर (पु.)
ice-point, *n.* (the temperature at which ice is in equilibrium with air-saturated water at standard atmospheric pressure, etc.) हिमांक (पु.)
ice tongue, *Geol.* हिम जिह्वा
icing glass, आयसिंग ग्लास
iconoscope, *n.* *Television* (a form of electron camera) आयकोनोस्कोप (पु.), इलेक्ट्रॉनी रूपित्र (न.)
iconotron, *n.* आयकोनोट्रॉन (पु.)
icy, *adj.* बर्फमय, हिममय
ideal, *adj.* आदर्श
ideal fluid, (*also* **perfect fluid**) आदर्श द्रायु
ideal gas, (*also* **perfect gas**) *Chem.* आदर्श वायु
ideal gas law, आदर्श वायु नियम
ideal gas temperature scale, (*also* called *ideal gas law*) आदर्श वायु ताप मापनश्रेणी
ideal radiator, आदर्श प्रारी
identical, *adj.* १ (of one thing viewed at different times) एकच, अभिन्न २ (of different things agreeing in every detail) सरूप *cf.* similar ३ *Math.* नित्यसम
identically equal, सर्वथा सम
identifiable, *adj.* अभिज्ञेय, ओळख पटण्याजोगा
identification, *n.* १ ओळख (स्त्री.), ओळखणे (न.), अभिज्ञान (न.) २ सरूपता (स्त्री.)
identify, *v.t. & i.* १ (to establish the identity of) ओळख पटवणे, ओळखणे २ (to regard as identical) अभिन्न मानणे, सरूप मानणे
identity, *n.* १ ओळख (स्त्री.) २ अभिन्नता (स्त्री.), अनन्यता (स्त्री.) ३ सरूपता (स्त्री.) ४ *Math.* नित्यसमिका (स्त्री.) (नित्य समीकरण)
idiomorphic, *adj.* (*also* **idiomorphous**) *Geol.* (having a proper form or shape; automorphic) आत्मरूपी
idiomorphism, *n.* (the condition of being idiomorphic) आत्मरूपता (स्त्री.)
idiomorphous = **idiomorphic**
idiostatic, *adj.* आत्मस्थितिक
idle, *adj.* (as, not turned to normal or appropriate use) निष्कर्म, कार्यहीन (as in: idle current निष्कर्म धारा, कार्यहीन धारा)
idle component, निष्कर्म घटक, कार्यहीन घटक
idle wire, *Elec. Eng.* निष्कर्म तार, कार्यहीन तार
igneous, *adj. Geol.* (of, relating to, resembling or suggestive of fire; containing fire) अग्निज
ignite, *v.t. & i.* १ *Chem., Eng.* प्रज्वलित करणे, पेटवणे, पेटणे २ (as, to catch fire; begin to burn; begin to glow) पेट घेणे
ignited, *adj.* १ प्रज्वलित, पेटवलेला, पेटलेला २ पेट घेतलेला
igniter, *n.* (*also* **ignitor**) प्रज्वालक (पु.)
ignition, *n. Elec. Eng., I.C. Eng.* (as, the act or action of igniting; the process or means of igniting a fuel mixture) प्रज्वलन (न.) *cf.* combustion
ignition point, (*also* called *ignition temperature*) (the lowest temperature at which a combustible substance when heated takes fire in air and continues to burn) इंधांक (पु.)
ignitor = **igniter**
ignitron, *n.* (as, a mercury-containing half-wave-rectifier tube) इग्निट्रॉन (पु.)
ignorable, *adj.* उपेक्षणीय, हिशेबात न घेण्याजोगा
ignore, *v.t. & i.* उपेक्षा करणे, हिशेबात न घेणे *cf.* overlook

ignored, *adj.* उपेक्षित, हिशेबात न घेतलेला
ill-defined, *adj.* अरेखित
ill-defined image, अरेखित प्रतिमा
illogical; *adj.* तर्कविरुद्ध, तर्कविसंगत
illuminance, *n. Light, Optics* (as, the luminous flux per unit area) दीपनघनता (स्त्री.)
illuminant, *adj.* दीपनकारी
illuminate, *v.t.* १ दीपन करणे २ (commonly) प्रकाशित करणे, रोषणाई करणे
illuminated, *adj.* दीप्त
illuminating, *adj.* दीपनकारी, दीपन–
illuminating power, दीपन शक्ति
illumination, *n. Light* (as, the quantity of light or luminous flux falling on a unit area of a surface) दीपन (न.)
illumination intensity, दीपन तीव्रता
illusion, *n.* भ्रम (पु.)
illusory, *adj.* भ्रामक
illustrate, *v.t.* १ (to exemplify) उदाहरण देणे, सोदाहरण सांगणे २ (to make clear to mind) स्पष्ट करणे ३ (to explain and adorn by pictures) चित्रयुक्त करणे
illustrated, *adj.* सोदाहरण सांगितलेला
illustration, *n.* १ उदाहरण (न.), दृष्टांत (पु.) २ चित्रण (न.)
illustrative, *adj.* विशदीकरणात्मक
image, *n.* १ *Light, Optics* प्रतिमा (स्त्री.) २ (as, a mirror image) प्रतिबिंब (न.)
 clear image सुस्पष्ट प्रतिमा
 distorted image विकृत प्रतिमा
 erect image सुलटी प्रतिमा, ऊर्ध्वशीर्ष प्रतिमा
 ill-defined image अरेखित प्रतिमा
 indistinct image अस्पष्ट प्रतिमा
 inverted image उलटी प्रतिमा
 latent image अप्रकट प्रतिमा
 magnified image विशालित प्रतिमा
 mirror image दर्पण प्रतिमा, प्रतिबिंब
 real image वास्तव प्रतिमा
 virtual image आभासी प्रतिमा
 well-defined image सुरेखित प्रतिमा
image field, प्रतिमा क्षेत्र
image force, प्रतिमा बल
image frequency, *Radio* प्रतिमा वारंवारता
image impedance, *Elec., Magn.* प्रतिमा संरोध
image interference, *Elec. Comm.* प्रतिमा व्यतिकरण
image memory, प्रतिमा स्मृति
image plane, (the plane, perpendicular to the optical axis of an optical system, in which the image is formed) प्रतिमा प्रतल
imaginary, *adj.* १ *Math., etc.* अधिकल्पित २ (commonly) काल्पनिक
imaginary axis, अधिकल्पित अक्ष
imaginary number, *Math.* अधिकल्पित संख्या
imagination, *n.* १ कल्पना (स्त्री.) २ (the faculty of forming images in the mind) कल्पनाशक्ति (स्त्री.)
imagine, *v.t.* कल्पना करणे, कल्पिणे
imitate, *v.t.* अनुकरण करणे
imitation, *n.* अनुकृति (स्त्री.), अनुकरण (न.) *adj.* नकली
immaterial, *adj.* १ (not consisting of matter) अभौतिक २ (of no substantial consequence; unimportant) बिनमहत्त्वाचा, गौण
immature, *adj.* अपरिपक्व
immeasurable, *adj.* अपरिमेय
immediate, *adj.* १ तात्कालिक २ (as, characterised by contiguity) आसन्न
immediate neighbourhood, आसन्न आसमंत, आसन्न प्रतिवेश
immerse, *v.t.* निमज्जित करणे, बुडवणे
immersed, *adj.* निमज्जित
immersion, *n.* निमज्जन (न.)

immersion heater, *Elec. Eng.* **निमज्जन ऊष्मिका**

immersion test, **निमज्जन कसोटी**

immiscibility, *n.* **अमिश्रणीयता** (स्त्री.)

immiscible, *adj.* **अमिश्रणीय, न मिसळणारा**

immobile, *adj.* **अचलिष्णु**

cf. stable स्थायी
stationary स्थावर, स्थाणु
steady अचर, निश्चल

immobility, *n.* **अचलिष्णुता** (स्त्री.)

immovability, *n.* **अचलता** (स्त्री.)

immovable, *adj.* **अचल**

immune to, **—ला प्रतिक्षम, पासून प्रतिरक्षित**

immunise, *v.t.* **प्रतिक्षम करणे, प्रतिरक्षित करणे**

impact, *n.* (as, the degree or concentration of force in a collision; a concentrated force producing change) **आघात** (पु.)

cf. collision संघात, टक्कर
concussion संक्षोभ
percussion समाघात
shock अभिघात

direct impact **सरळ आघात**
elastic impact **प्रत्यास्थ आघात**
inelastic impact **अप्रत्यास्थ आघात**
oblique impact **तिर्यक आघात**

impact excitation, **आघात उत्तेजन**

impact parameter, *Nucl. Phys.* **आघात प्राचल**

impact strength, **आघात सामर्थ्य**

impair, *v.t. & i.* **बिघडवणे, खराब होणे, हानी पोचवणे**

impart, *v.t.* (as, to transmit, communicate, pass on to) **संक्रामित करणे**

impartibility, *n.* **अविभाज्यता** (स्त्री.)

impartible, *adj.* **अविभाज्य**

impedance, *n.* १ *Elec. Eng., Radio, etc.* (as, the apparent opposition in an electrical circuit to the flow of an alternating current; as, the ratio of effective electromotive force to the effective current) **संरोध** (पु.)

cf. reactance प्ररोध
resistance रोध

२ (as, a resistance to the passage of a substance) **संरोध** (पु.)

impedance matching, *Elec. Eng.* **संरोध संतुलन**

impenetrability, *n.* **अवेधनक्षमता** (स्त्री.)

impenetrable, *adj.* **अवेध्य, अवेधनक्षम**

imperfect, *adj.* **अपरिपूर्ण**

imperfect gas, **अपरिपूर्ण वायु**

imperfection, *n.* १ **अपूर्णता** (स्त्री.) २ (the quality or aspect in which something is incomplete; as, a deficiency) **वैगुण्य** (न.)

imperfections in solids, **घन पदार्थांतील वैगुण्ये** (न.अ.व.)

imperishability, *n.* **अनाशिवंतपणा** (पु.)

imperishable, *adj.* १ **अनाशिवंत** २ (of fruits, etc.) **न नासणारा**

impermeability, *n.* **अपार्यता** (स्त्री.)

impermeable, *adj.* (not permitting passage as of a fluid through its substance) **अपार्य**

impervious, *adj.* (not allowing entrance or passage through) **अप्रवेश्य**

impinge, *v.t. & i.* **अभ्याघात करणे, अभ्याघात होणे, धडकणे**

impinged, *adj.* **अभ्याघाती, धडकलेला**

impinging neutron, *Nucl. Phys.* **अभ्याघाती न्यूट्रॉन**

implement, *n.* **अवजार** (न.) *cf.* apparatus
v.t. **कार्यान्वित करणे**

implication, *n.* १ (that which is implied) अभिप्रेत अर्थ (पु.), ध्वनितार्थ (पु.) २ *Math.* आनुषंगिक (न.)
implicit, *adj.* गर्भित
implied, *adj.* ध्वनित
implode, *v.i.* (to burst inward) अंतःस्फोट होणे
imploded, *adj.* अंतःस्फोट झालेला, अंतः-स्फोटित
implosion, *n.* अंतःस्फोट (पु.)
imply, *v.t.* ध्वनित करणे
import, *n.* (meaning) तात्पर्य (न.)
impose, *v.t. & i.* आरोपित करणे, आरोपण होणे
imposed, *adj.* आरोपित
imposition, *n.* आरोपण (न.)
impossibility, *n.* अशक्यता (स्त्री.)
impossible, *adj.* अशक्य
impracticable, *adj.* अव्यवहार्य
impractical, *adj.* अव्यवहारी
imprecise, *adj.* संदिग्ध *cf.* inaccurate
impregnable, *adj.* अंतर्वेध्य
impregnate, *v.t.* १ (to cause to be filled, imbued, mixed, furnished or saturated) अंतर्वेध करणे २ (commonly) भरणे
impregnated, *adj.* अंतर्विद्ध
impregnation, *n.* अंतर्वेधन (न.)
impressed, *adj.* प्रभावित
impressed current, प्रभावित धारा
impression, *n.* १ प्रभाव (पु.) २ ठसा (पु.)
improper, *adj.* १ (not accordant with fact, truth or right procedure) अनुचित २ (not in accord with propriety) अयुक्त
improve, *v.t. & i.* सुधार करणे, सुधारणे
improved, *adj.* सुधारलेला, सुधारित
improvement, *n.* सुधार (पु.), सुधारणा (स्त्री.)
impulse, *n.* (a force so communicated as to produce motion suddenly or immediately; an electrical or mechanical a .ion or force usu. of brief duration; as, the product of the average value of a force and the time during which it acts) आवेग (पु.)
impulse circuit, आवेग परिपथ
impulse radiation, *Nucl. Phys.* आवेगी प्रारण
impulse ratio, *Elec. Eng.* आवेग गुणोत्तर
impulsive, *adj.* आवेगी, आवेगशील
impulsive current, *Elec. Comm.* आवेगी धारा
impulsive force, आवेगी बल
impulsive moment, आवेगी आघूर्ण
impulsiveness, *n.* आवेगशीलता (स्त्री.)
impulsive sound, आवेगी ध्वनि
impure, *adj.* अशुद्ध
impure spectrum, अशुद्ध पंक्ति, अशुद्ध स्पेक्ट्रम
impure substance, अशुद्ध पदार्थ
impurity, *n.* १ (as, quality) अशुद्धता (स्त्री.) २ (as, substances) अपद्रव्य (न.), अशुद्धि (स्त्री.) (अ. व. अशुद्धी), अशुद्ध पदार्थ (पु.)
impurity semiconductor, अशुद्धि अर्धवाहक
inaccuracy, *n.* अयथार्थता (स्त्री.)
inaccurate, *adj.* १ चुकीचा २ अयथार्थ
cf. incorrect चूक, चुकीचा
imprecise संदिग्ध
wrong चूक
inactivation, *n.* निष्क्रियण (न.), निष्क्रिय होणे (न.)
inactive, *adj.* निष्क्रिय
inactivity, *n.* निष्क्रियता (स्त्री.)
inadequacy, *n.* अपर्याप्तता (स्त्री.), अपुरेपणा (पु.)
inadequate, *adj.* अपर्याप्त, अपुरा
incalculability, *n.* अपरिगण्यता (स्त्री.)

incalculable, *adj.* **अपरिगण्य**
incandescence, *n.* (as, the emission of light by a substance because of its high temperature) **तापदीप्ति** (स्त्री.) *cf.* brightness
incandescent, *adj.* **तापदीप्त**
incapability, *n.* **असमर्थता** (स्त्री.)
incapable, *adj.* **असमर्थ**
incendiary, *adj.* (tending to cause combustion) **आगलाव्या, दहनकारी**
incentre, *n. Math.* **अंतःकेंद्र** (न.)
incidence, *n.* **आपतन** (न.)
incident, *adj.* (as, falling or striking on something— used esp. of light rays on a plane) **आपाती**
incident ray, आपाती किरण
incident wave, आपाती तरंग
incinerate, *v.t. & i.* (to cause to burn to ashes; to become completely burned) **भस्म करणे, भस्म होणे**
incineration, *n.* **भस्मन** (न.)
inclination, *n.* **१** (as, a direction or trend out of the true vertical or horizontal; the amount of deviation from the vertical or horizontal; as, an act or the action of bending) **आनति** (स्त्री.) २ *Elec. Eng.* (as, magnetic dip) **नति** (स्त्री.) **३ कल** (पु.), **झुकाव** (पु.)
incline, *v.i.* **१** (to deviate from vertical or horizontal) **आनत होणे २ कलणे, झुकणे** *n.* (as, gradient) **प्रवणता** (स्त्री.)
inclined, *adj.* **१ आनत २ कललेला, झुकलेला**
inclined plane, *Mech.* **आनत प्रतल**
inclinometer, *n.* **नतिमापी** (पु.)
include, *v.t.* **अंतर्भाव करणे, अंतर्भाव असणे, अंतर्गत करणे, अंतर्गत होणे**
included, *adj.* **१ अंतर्भूत, अंतर्गत २ अंतर्विष्ट**
included angle, *Math.* **अंतर्गत कोन**
inclusion, *n.* **१ अंतर्वेशन** (न.) **२ अंतर्भाव** (पु.), **अंतर्गत करणे** (न.)
incoherence = incoherency, *n.* **असंसंजकता** (स्त्री.)
incoherent, *adj.* (lacking physical coherence) **असंसंजित**
incoherent rays, असंसंजित किरण (पु.अ.व.)
incoherent scattering, *Nucl. Phys.* **असंसंजित विकिरण**
incombustible, *adj.* **दहनअक्षम, अदहनीय**
incommensurability, *n. Math.* **असंमेयता** (स्त्री.)
incommensurable, *adj. Math.* **असंमेय**
incomparability, *n.* **अतुलनीयता** (स्त्री.)
incomparable, *adj.* **अतुलनीय**
incomplete, *adj.* **अपूर्ण**
incomplete reaction, (*also* balanced reaction) *Chem.* (a reversible reaction which is allowed to reach equilibrium, a mixture of reactants and reaction products being obtained) **संतुलित अभिक्रिया** (अपूर्ण अभिक्रिया)
incompressibility, *n.* **असंपीड्यता** (स्त्री.)
incompressible, *adj.* **असंपीड्य**
incompressible fluid, असंपीड्य द्रायु
incomputable, *adj.* **असंगण्य, संगणनअयोग्य**
incongruent, *adj.* **१ एकरूप नसलेला** २ (relating to the melting-point of a molecular compound at which it decomposes into a new solid phase and a liquid of different composition) **असम** (as in: incongruent melting असम द्रवण)
inconsistency, *n.* **विसंगति** (स्त्री.)
inconsistent, *adj.* **विसंगत**
incorrect, *adj.* **चूक, चुकीचा** *cf.* inaccurate
incorrectly, *adv.* **चुकीने**
increase, *v.t. & i.* **वृद्धी करणे, वृद्धी होणे** *n.* **वृद्धि** (स्त्री.), **वाढ** (स्त्री.) *cf.* addition

increased, *adj.* **वर्धित, वाढ झालेला**
increasing, *adj.* **वाढणारा, वर्धमान**
increment, *n.* **संवृद्धि** (स्त्री.), **वाढ** (स्त्री.) *cf.* addition
incrustation, *n.* (*also* **encrustation**) १ (formation of a crust) **परिपटलन** (न.) २ (the crust so formed) **परिपटल** (न.) ३ **पापुद्रा तयार होणे** (न.), **कवच तयार होणे** (न.)
incus, *n.* (*pl.* **incudes**) *Anat.* (the middle of a chain of three small bones in the ear of mammals) **ऐरण** (स्त्री.) (ऐरण अस्थि)
indefinite, *adj.* १ (not definite) **अनिश्चित** २ *Math.* **अनिर्दिष्ट** (as in: indefinite integral अनिर्दिष्ट संकलक)
indefinitely, *adv.* **अनिश्चितपणे**
independence, *n.* **अनवलंबित्व** (न.)
independent, *adj.* १ **स्वतंत्र, अवलंबून नसलेला, अनवलंबी** २ **अलग** (*to be independent of* –वर अवलंबून नसणे, स्वतंत्र असणे)
independently, *adv.* १ **स्वतंत्रपणे** २ **अलगपणे**
independent particle model of nucleus, **केंद्रकाची स्वतंत्र कण प्रतिकृति, न्यूक्लिअसची स्वतंत्र कण प्रतिकृति**
independent variable, *Math.* **स्वचल** (पु.), **स्वतंत्र चल**
indeterminacy, *n.* **अनिर्धार्यता** (स्त्री.)
indeterminacy principle = **uncertainty principle**
indeterminate, *adj.* १ (not definitely determined; not clearly established) **अनिर्धारित, अनिश्चित** २ *Math.* (*of a number or quantity*— not limited to one fixed value or to a series of fixed values— opposed to *determinate*) **अनिर्धार्य, अनिश्चेय**
indeterminate form, **अनिर्धार्य रूप**
indeterminate structure, (as, a statically indeterminate structure which cannot be solved by the equations for static equilibrium) **अनिर्धार्य संरचना**
index, *n.* (*pl.* **indices** *or* **indexes**) १ (as, a ratio or other number derived from series of observations and used as an indicator or measure, as of a condition, property or phenomenon) **निर्देशांक** (पु.), **–अंक** (पु.) (as in: refractive index अपवर्तनांक) २ *Math.* (*pl.* usu. *indices*) (used of a number, expression) **घातांक** (पु.); (of value, etc.) **दर्शकांक** (पु.) ३ (something that points to; pointer as on instrument) **दर्शक** (पु.)
index number, *Stat.* **निर्देशांक** (पु.)
index of refraction, (*also* **refractive index**) *Light* **अपवर्तनांक** (पु.) (सं. μ)
indicate, *v.t.* १ **दर्शवणे** २ **सूचित करणे, निर्देशणे**
indicated, *adj.* **निर्देशित**
indicated horsepower, *Eng.* **निर्देशित अश्वशक्ति**
indication, *n.* १ **निर्देश** (पु.) २ (as, a symptom or particular circumstance that indicates the advisability or necessity of) **लक्षण** (न.)
indicative, *adj.* १ **निर्देशक** २ **दर्शक**
indicator, *n.* १ **दर्शक** (पु.) २ **दर्शक काटा** (पु.) ३ **निर्देश फलक** (पु.)
indices, *n. pl.* (*sing.* **index**) १ **निर्देशांक** (पु.अ.व.) २ **घातांक** (पु.अ.व.), **दर्शकांक** (पु.अ.व.)
indigo, *adj.* (*also* **indigo-blue**) **आकाशी, अस्मानी**
indirect, *adj.* **अप्रत्यक्ष**
indirectly, *adv.* **अप्रत्यक्षपणे, अप्रत्यक्ष**

indirect method, **अप्रत्यक्ष पद्धति**
indiscrete, *adj.* (not divided into distinct parts) **अविविक्त**
indistinct, *adj.* **अस्पष्ट**
indistinct image, **अस्पष्ट प्रतिमा**
indivisibility, *n.* **अविभाज्यता** (स्त्री.)
indivisible, *adj.* **अविभाजनीय, अविभाज्य**
induce, *v.t.* *Elec.* (to produce as an electric current or an electric charge or magnetic polarity by induction) **प्रवर्तित करणे, प्रेरित करणे**
induced, *adj.* **प्रवर्तित, प्रेरित**
induced charge, *Elec. Eng.* **प्रवर्तित प्रभार, प्रेरित प्रभार**
induced electrostatic charge, **प्रवर्तित विद्युत-स्थितिक प्रभार**
induced radioactivity, (*also* artificial radioactivity) *Nucleonics* **प्रेरित किरणोत्सारिता, कृत्रिम किरणोत्सारिता**
inducing, *adj.* **प्रवर्तक, प्रेरक**
inductance, *n.* *Elec. Eng.* (as, a property of an electric circuit by which an electromotive force is induced in it by a variation of the current) **प्रेरितता** (स्त्री.) *cf.* conduction
inductance-capacitance coupled amplifier, **प्रेरितता-धारिता युग्मित प्रवर्धी**
induction, *n.* १ (the production of an electric charge, magnetism, or electromotive force in an object by the proximity without contact of a similarly energised body or by the variation of the magnetic flux) **प्रवर्तन** (न.), **प्रेरण** (न.) २ *Logic, Math.* (as opposed to *deduction*) **उद्गमन** (न.)
induction coil, *Elec. Eng., etc.* **प्रेरण कुंडल**
induction dynamometer, **प्रेरण डायनामोमीटर**
inductive, *adj.* १ **प्रवर्तनिक, प्रेरणिक, प्रवर्तन–, प्रेरण–** २ *Logic, Math.* **उद्गमनिक, उद्गमन–**
inductively-coupled amplifier, **प्रेरितत: युग्मित प्रवर्धी**
inductive method, **उद्गमनिक पद्धति**
inductive reactance, *Elec. Eng.* **प्रेरण प्ररोध**
inductive reasoning, **उद्गमनिक युक्तिवाद**
inductive winding, **प्रेरण कुंडलन**
inductor, *n.* *Elec. Eng.* **प्रेरित्र** (न.)
indurate, *v.t. & i.* (as, to make hard; to make into a compact hard rock mass by the action of heat, pressure, etc.) **कठीण करणे, कठीण होणे, दृढ करणे, दृढ होणे**
indurated, *adj.* **कठीण झालेला, दृढित**
induration, *n.* **कठिणीभवन** (न.), **दृढन** (न.)
ineffective, *adj.* १ **निष्फळ, परिणामहीन** २ (incapable of producing an intended effect) **अप्रभावी**
inefficiency, *n.* **अकार्यक्षमता** (स्त्री.)
inefficient, *adj.* **अकार्यक्षम**
inelastic, *adj.* **अप्रत्यास्थ**
inelastic collision, **अप्रत्यास्थ संघात**
inelastic impact, (*also* called *plastic impact*) (a collision between two bodies whose coefficient of restitution has a value less than unity) **अप्रत्यास्थ आघात**
inelasticity, *n.* **अप्रत्यास्थता** (स्त्री.)
inelastic scattering, **अप्रत्यास्थ विकिरण**
inequality, *n.* १ **विषमता** (स्त्री.) २ *Math.* **विषमिका** (स्त्री.)
inert, *adj.* *Chem.* **अक्रिय**
inert gas, *Chem.* **अक्रिय वायु**
inertia, *n.* (*pl.* **inertias** *or* **inertiae**) *Mech.* (the *reluctance* of a body to change its state of rest or of uniform motion in a straight line) **जडत्व** (न.) (अ.व. **जडत्व**)

inertial, *adj.* (of, relating to, or of the nature of inertia) **जडत्वीय, जडत्व–**
inertial force, **जडत्वीय बल**
inertial frame, (as, a frame of reference or coordinate system attached to an inertial system) **जडत्वीय चौकट**
inertial mass, **जडत्वीय वस्तुमान**
inertial system, *Elec. & Magn.* **जडत्वीय संहति**
inertia product, **जडत्व गुणाकार**
inexact, *adj.* १ **तंतोतंत नसणारा, यथातथ्य नसणारा** २ **नेमका नसणारा**
inexactness = inexactitude, *n.* **तंतोतंत बरोबर नसणे** (न.)
inextensibility, *n.* १ (incapability of being drawn out or stretched) **अवितन्यता** (स्त्री.), **अतन्यता** (स्त्री.) २ **अविस्तार्यता** (स्त्री.)
inextensible, *adj.* १ (not extensible; incapable of being stretched) **अवितन्य, अतन्य** २ **अविस्तार्य**
infeasibility, *n.* **दुःसाध्यता** (स्त्री.)
infeasible, *adj.* **दुःसाध्य**
infer, *v.t.* **अनुमान काढणे**
inference, *n.* १ (as, a process) **अनुमान** (न.) २ (as, a conclusion, something that is inferred) **अनुमिति** (स्त्री.)
inferential, *adj.* **आनुमानिक**
inferior, *adj.* १ **कनिष्ठ** २ (as, situated below; below) **निम्न**
inferior limit, **निम्न सीमा**
infinite, *adj.* **अनंत, अपरिमित**
infinite dilution, **अपरिमित विरलन**
infinitely, *adv.* **अनंततः**
infinitesimal, *adj.* (capable of being made arbitrarily close to zero; incalculabl small; very minute) **अनंतसूक्ष्म**
n. Math. **अनंतसूक्ष्म राशि** (स्त्री.)
infinitesimality = infinitesimalness
infinitesimally, *adv.* **अनंतसूक्ष्मतः**
infinitesimalness, *n.* **अनंतसूक्ष्मता** (स्त्री.)
infinity, *n.* **अनंतता** (स्त्री.), **अनंतत्व** (न.)
inflame, *v.t.* **पेटवणे**
inflammability, *n.* **ज्वालाग्राहिता** (स्त्री.)
inflammable, *adj.* **ज्वालाग्राही**
inflammation, *n.* (the act of inflaming or the state of being inflamed) **प्रदाह** (पु.)
inflammatory, *adj.* १ **ज्वालाग्राही** २ **प्रदाहक**
inflate, *v.t.* **हवा भरणे, फुगवणे**
inflation, *n.* **स्फीति** (स्त्री.), **फुगवटा** (पु.)
inflator, *n.* **हवापूरक** (पु.)
inflected, *adj.* (bent inwards) **अंतर्नत**
inflection, *n. Math.* (a change of curvature from concave to convex or conversely) **नतिपरिवर्तन** (न.)
inflectional, *adj.* **नतिपरिवर्ती**
inflow, *n.* **अंतःप्रवाह** (पु.)
v.i. **अंतःप्रवाहित होणे**
influence, *n.* (the act, process or power of producing an effect) **प्रभाव** (पु.)
v.t. **प्रभाव पाडणे, प्रभावित करणे**
influenced, *adj.* **प्रभावित**
influx, *n.* **अंतर्वाह** (पु.)
information theory, (a mathematical theory relating to the problems of the processing and transmission of information) **संज्ञान सिद्धांत**
infra–, *pfx.* (in comb.– below; lower in status than) **अव–**
infrared, *adj.* **अवरक्त**
infrared radiation, **अवरक्त प्रारण**
infrared ray, (a misnomer for infrared radiation) **अवरक्त किरण**
infrared spectrum, **अवरक्त पंक्ति, अवरक्त स्पेक्ट्रम**
infrasonic, *adj.* **अवश्रव्य**

infuse, *v.t.* **—ने प्रेरित करणे**
infusibility, *n.* **अवितळणशीलता** (स्त्री.), **अद्रवणीयता** (स्त्री.)
infusible, *adj.* (not fusible) **न वितळणारा, अद्रवणीय**
infusion, *n.* १ **ओतणे** (न.) २ **एकजीव केलेला पदार्थ** (पु.)
ingot, *n.* *Met.* **लगड** (स्त्री.), **धातुपिंड** (पु.)
ingrain, *v.t.* (to infix deeply; saturate, imbue) **अंतर्हित करणे**
ingrained, *adj.* **अंतर्हित**
ingredient, *n.* **घटकद्रव्य** (न.)
inherent, *adj.* **अंगभूत**
inhibit, *v.t.* (to reduce or suppress the activity of; to retard or prevent the formation of; to retard, interfere with, or prevent as a chemical process or reaction) **संदमन करणे**
inhibited, *adj.* **संदमनित**
inhibiter = inhibitor
inhibiting, *adj.* **संदमनकारी, संदमक**
inhibition, *n.* (act of inhibiting) **संदमन** (न.)
inhibitor, *n.* (*also* **inhibiter**) **संदमक** (पु.)
inhibitory, *adj.* **संदमनकारी**
inhibit pulse, संदमन स्पंद
inhomogeneity, *n.* **विषमांगता** (स्त्री.)
inhomogeneous, *adj.* (the opposite of homogeneous) **एकविध नसणारा, बहुजिनसी, विषमांगी**
initial, *adj.* १ **आरंभिक, प्रारंभिक** २ **आदि–** ३ **प्रस्थान–** (as in: initial point प्रस्थान बिंदु)
initial line, आदि रेषा, प्रस्थान रेषा
inject, *v.t.* **अंतःक्षेपण करणे**
injected, *adj.* **अंतःक्षिप्त**
injection, *n.* **अंतःक्षेपण** (न.)
injector, *n.* **अंतःक्षेपी** (पु.)
in juxtaposition, —च्या सन्निध ठेऊन; —च्या सान्निध्यात
inlet, *n.* **प्रवेशद्वार** (न), **निवेशिका** (स्त्री.)
inlet valve, निवेशिका झडप, निवेशिका व्हाल्व
inner, *adj.* **अंतः–**
inner diameter, अंतर्व्यास (पु.)
innermost, *adj.* **अंतस्तम**
inner product = scalar product
inner quantum number, अंतःक्वांटम अंक
innovation, *n.* **नवक्लृप्ति** (स्त्री.)
inorganic, *adj.* **अकार्बनी**
inorganic chemistry, (the study of chemical elements and their compounds, other than the compounds of carbon) **अकार्बनी रसायनशास्त्र**
in parallel, *adj.* *Elec., Elec. Eng.* १ (*of circuits, their arrangement*— two circuits are said to be *in parallel* when they are connected so that any current flowing divides between the two) **समांतर** (समांतर परिपथसरयुक्त) (as in: arrangement in parallel समांतर मांडणी) २ (*of machines, batteries, etc.*— they are said to be *in parallel* when the terminals of the same polarity are connected together) **अनेकसरी** (अनेक परिपथसर असलेला) (as in: cells in parallel अनेकसरी घट)
inperspective, *adj.* **यथादृश्य** (जसे दिसेल तसे)
inphase, *adj.* **प्रावस्थिक**
input, *n.* (as, something that is put in *specif.* the power or energy put into a machine or system; *of an electrical device*— the terminal for input, etc.) **निविष्टि** (स्त्री.)
input circuit, निविष्टि परिपथ

input impedance, *Radio, Thermionics* **निविष्ट संरोध**

input power, **निविष्ट शक्ति**

inradius, *n.* **अंतस्त्रिज्या** (स्त्री.)

inscribe, *v.t.* **अंतर्लेखन करणे**

inscribed, *adj.* **अंतर्लिखित**

inscribed circle, **अंतर्वृत्त** (न.) (अंतर्लिखित वृत्त)

inscribed sphere, **अंतर्गोल** (पु.) (अंतर्लिखित गोल)

insecure, *adj.* **असुरक्षित**

insecurity, *n.* **असुरक्षितता** (स्त्री.)

insensibility, *n.* **संवेदनशून्यता** (स्त्री.), **असंवेद्यता** (स्त्री.)

insensible, *adj.* **संवेदनशून्य, असंवेद्य**

inseparability, *n.* **अपृथक्करणीयता** (स्त्री.)

inseparable, *adj.* **अपृथक्करणीय, वेगळा न करता येण्याजोगा**

inseparably, *adv.* **अपृथक्करणीय रीतीने, अविभक्त रीतीने**

in series, *adj. Elec., Elec. Eng.* (two or more circuits are said to be connected *in series* when the same current traverses all the circuits without dividing or branching) **एकसरी** (एक परिपथसर असलेला) (as in : arrangement in series एकसरी मांडणी ; cells in series एकसरी घट)

insert, *v.t.* **निविष्ट करणे, (आत) टाकणे**

inserted, *adj.* **निविष्ट**

insertion, *n.* **निवेशन** (न.)

inside, *adj.* **आतील, आतील बाजूचा, आतला, आंतर–**

n. १ **आतली बाजू** (स्त्री.) २ **आतील स्वरूप** (न.)

inside callipers, **अंतःकैवार** (पु.)

insignificance, *n.* **अर्थशून्यता** (स्त्री.) **नगण्यता** (स्त्री.)

insignificant, *adj.* **अर्थशून्य, नगण्य**

in situ, *adv.* or *adj.* (in the natural or original position) **स्वस्थानी, स्वस्थाने**

insolation, *n. Meteor.* (solar radiation that has been received as by the earth; the rate of delivery of all direct solar energy per unit of horizontal surface) **आतपन** (न.), **सूर्यआतप** (न.) (सूर्य–solar; आतप– to radiate, to heat; आतप– sunshine)

insolubility, *n.* १ **अद्रावणीयता** (स्त्री.) २ (as, inexplicability) **अनुत्तरक्षमता** (स्त्री.)

insoluble, *adj.* १ **अद्रावणीय** २ (of a problem or difficulty that cannot be solved) **अनुत्तरक्षम**

inspect, *v.t.* १ **निरीक्षण करणे** २ **तपासणे**

inspectability, *n.* **निरीक्षणीयता** (स्त्री.)

inspectable, *adj.* **निरीक्षणीय**

inspected, *adj.* १ **निरीक्षित** २ **तपासलेला**

inspecting, *adj.* **निरीक्षक, निरीक्षण–**

inspection, *n.* **निरीक्षण** (न.)

inspection chamber, **निरीक्षण कक्ष**

inspection diagram, *Nucl. Phys.* **निरीक्षण आरेख**

instability, *n.* (the quality or the state of being unstable) **अस्थायित्व** (न.)

instable, *adj.* **अस्थायी**

install, *v.t.* (*also* instal) १ **प्रतिष्ठापन करणे** २ (commonly— to set up or to fix) **मांडणी करणे, बसवणे**

installation, *n.* १ **प्रतिष्ठापन** (न.) २ (something that is installed for use) **संचमांडणी** (स्त्री.)

installed, *adj.* १ **प्रतिष्ठापित** २ **मांडणी केलेला, बसवलेला**

installed capacity, १ **प्रतिष्ठापित क्षमता** २ **प्रतिष्ठापित धारकता**

instance, *n.* १ (as, something cited in proof) **उदाहरण** (न.) २ **प्रसंग** (पु.) ३ **बाब** (स्त्री.)

instant, *n.* **क्षण** (पु.)
instantaneous, *adj.* **तत्क्षणिक**
instantaneous acceleration, **तत्क्षणिक त्वरण**
instantaneous centre, **तत्क्षणिक केंद्र**
instantaneous current, *Elec. Eng.* **तत्क्षणिक धारा**
instantaneously, *adj.* **तत्क्ष ते**
instantaneous recording, *Acous.* **तत्क्षणिक अभिलेखन**
instantaneous speed, **तत्क्षणिक चाल, तत्क्षणिक द्रुतता**
instantaneous velocity, **तत्क्षणिक वेग**
instrument, *n.* १ (as, tool, implement) **उपकरण** (न.) *cf.* apparatus २ (that by means of which anything is performed) **साधन** (न.) ३ (an implement used to produce music) **वाद्य** (न.)
instrumental, *adj.* १ (serving as a means or intermediary determining or leading to a particular result) **साधनभूत** २ (of, or relating to or done with an instrument) **उपकरणात्मक, उपकरण–** ३ (relating to or composed for or performed on a musical instrument) **वाद्य–** (as in: instrumental music वाद्यसंगीत)
instrumental error, **साधनभूत त्रुटि**
instrumental straggling, (as, the additional straggling which is due to such instrumental effects, as noise, gain instability, etc.) **उपकरणात्मक विचरण**
instrumentation, *n.* १ (as, a branch of science concerned with development, manufacture and utilisation of instruments) **उपकरणसाधना** (स्त्री.) २ (as, instruments or group of instruments employed for particular purpose) **उपकरणयोजन** (न.)
insufficient, *adj.* **अपुरा**
insulate, *v.t.* (as, to separate or shield from conducting bodies by means of nonconductors so as to prevent transfer of electricity, heat or sound) **रोध करणे, विसंवहन करणे** (वि– opposite to, not ; संवहन– conduction, carrying along)
insulated, *adj.* **रोधित, विसंवाही**
insulated wire, **रोधित तार, विसंवाही तार**
insulating, *adj.* **रोधी, विसंवाही**
insulation, *n.* **रोधन** (न.), **विसंवहन** (न.)
insulator, *n.* **रोधी** (पु.), **विसंवाहक** (पु.)
intake, *n.* **अंतर्ग्रहण** (न.)
in tandem, १ **एकापाठी एक अशा रीतीने** २ **सोपानी पद्धतीने**
integer, *n. Math.* **पूर्णांक** (पु.)
integral, *n. Math.* १ **पूर्णांक** (पु.) २ **संकलक** (पु.)
adj. १ (of, relating to, or serving to form a whole ; as, constituent) **समस्त, सकल** २ (as, essential to completeness) **अविभाज्य** ३ *Math.* **पूर्णांकी**
integral equation, *Math.* **संकलक समीकरण**
integral operator, *Math.* **संकलक परिकर्मी**
integrand, *n. Math.* **संकल्य** (न.)
integrate, *v.t.* १ *Math.* **संकलन करणे** २ (to form into a more complete, harmonious, or coordinated entity) **एकात्म करणे**
integrated, *adj.* १ **संकलित** २ **एकत्रित**
integrated ionisation intensity, **संकलित आयनन तीव्रता**
integrating, *adj.* **संकलनी, संकलन–**
integrating factor, *Math.* **संकलन गुणक**
integrating machine, **संकलन यंत्र**
integration, *n.* १ *Math.* **संकलन** (न.), **संकलन क्रिया** (स्त्री.) २ **एकात्मीकरण** (न.), **एकात्म करणे** (न.)

integration by parts, *Math.* **खंडशः संकल क्रिया**

intelligibility, *n.* **बोधगम्यता** (स्त्री.), **सुबोधता** (स्त्री.)

intelligible, *adj.* **बोधगम्य, सुबोध**

intense, *adj.* १ (extreme in degree) **तीव्र** २ (as, very deep) **सघन** ३ (of colour) **गडद**

intensification, *n.* १ **तीव्रन** (न.) २ **सघननं** (न.)

intensify, *v.t. & i.* १ (to make intense or intensive ; to increase the density and contrast of ; to become intense or more intense) **तीव्रन करणे, तीव्रन होणे** २ **सघन करणे, सघन होणे**

intensity, *n.* (as, extreme or very high degree ; extreme strength, force or energy ; a specified measure of the effect of certain physical agencies expressed as the magnitude of force or energy per unit) **तीव्रता** (स्त्री.)

intensity modulation, *Television* **तीव्रता आपरिवर्तन**

intensity of light, (*also* called *luminous-flux density*) **प्रकाश तीव्रता**

intensity of magnetisation, चुंबकन तीव्रता

intensity of radiation, (*also* called *radiant-flux density*) **प्रारण तीव्रता**

intensive, *adj.* १ **सघन** २ **प्रकृष्ट**

inter–, *pfx.* (between; among; carried on between ; shared by or derived from two or more) **आंतर–** २ (mutual, reciprocal) **अन्योन्य–** ३ (as, within, *intra*) **अंतर–**

interacting, *adj.* **अन्योन्यक्रिया करणारा, अन्योन्यक्रिया–**

interaction, *n.* (mutual or reciprocal action or influence) **अन्योन्यक्रिया** (स्त्री.)

interaction configuration, (calculations of bond energy of molecules depend on assuming that the electrons are to be found in certain orbitals, for which approximate forms must be assumed) **अन्योन्यक्रिया संरूपण**

interatomic, *adj.* (situated or acting between atoms) **आंतरअणु–** (as in : interatomic forces आंतरअणु बले)

interbalance, *v.t.* (to balance mutually or reciprocally) **अन्योन्यतुलित करणे, परस्पर तोलून धरणे**

intercept, *v.t.* **अंतःखंड करणे**
n. **अंतःखंड** (पु.)

intercepted, *adj.* **अंतःखंडित**

interchange, *v.t.* **अदलाबदल करणे**
n. **अदलाबदल** (स्त्री.)

intercommunicating system, आंतरसंचारण पद्धति

intercommunication, *n.* **आंतरसंचारण** (न.)

interdependence, *n.* **अन्योन्याश्रय** (पु.)

interdependent, *adj.* **अन्योन्याश्रयी, अन्योन्यावलंबी**

interdiffusion, *n.* **अन्योन्यविसरण** (न.)

inter-electrode capacity, *Thermionics* **आंतर इलेक्ट्रोड धारिता**

interface, *n.* (a plane or other surface forming a common boundary of two bodies or spaces) **आंतरपृष्ठ** (न.)

interfacial, *adj.* **आंतरपृष्ठीय, आंतरपृष्ठ–**

interfacial angle, *Crystal.* **आंतरपृष्ठीय कोन**

interfacial tension, आंतरपृष्ठीय ताण, आंतरपृष्ठ ताण

interfere, *v.t.* १ (to act reciprocally so as to augment, diminish or otherwise affect one another— used of waves) **–चे व्यतिकरण होणे** २ (commonly) **हस्तक्षेप करणे**

interference, *n. Elec. Comm., Radio, etc.* **व्यतिकरण** (न.)
interference colours, **व्यतिकरण वर्ण** (पु. अ. व.)
interference fringe, *Light, Optics* (one of the various light or dark bands produced by the interference or diffraction of light) **व्यतिकरण झल्लरी**
interfering, *adj.* **व्यतिकारी, व्यतिकरण–**
interfering rays, **व्यतिकारी किरण** (पु.अ.व.), **व्यतिकरण किरण** (पु.अ.व.)
interferometer, *n. Light* (an instrument used for comparing optical wavelength with a standard of length, by means of interference fringes) **व्यतिकरणमापी** (पु.)
interferometric, *adj.* **व्यतिकरणमितीय**
intergalactic, *adj.* **आंतरदीर्घिका–**
intergalactic space, **आंतरदीर्घिका अवकाश**
intergranular, *adj.* **आंतरकणीय**
intergrown, *adj.* **अंतरर्वाधित**
intergrowth, *n.* **अंतरर्वृद्धि** (स्त्री.)
interionic, *adj.* (situated or acting between ions) **आंतरआयनी** (as in : interionic distance आंतरआयनी अंतर)
interionic attraction theory, **आंतरआयनी आकर्षण सिद्धांत**
interior, *adj.* **आतील, अंतस्थ, अंतः–**
n. **अंतर्भाग** (पु.), **आतला भाग** (पु.)
interior angle, **अंतःकोन** (पु.)
interior opposite angle, **आंतराभिमुख कोन**
interlace, *v.t.* (*also* **interweave**) (to unite by or as if by lacing together) **अंतर्ग्रंथित करणे**
interlaced, *adj.* **अंतर्ग्रंथित**
interlaced scanning, **अंतर्ग्रंथित क्रमवीक्षण**
interlacing, *n.* **अंतर्ग्रंथन** (न.)
interlock, *v.t. & i.* (to connect in such a way that the motion of any part is constrained by another part; to lock together) **अंतःपाशित करणे, अंतःपाशित होणे**
interlocked, *adj.* **अंतःपाशित**
interlocking, *n.* **अंतःपाशन** (न.)
intermediary, *n.* **मध्यस्थी** (पु.), **मध्यस्थ (पदार्थ, वस्तु, द्रव्य वगैरे)**
adj. **मध्यस्थ**
intermediate, *adj.* १ **मध्य, मध्यम** २ (between extremes or limits ; coming or done in between) **आंतरवर्ती**
n. Chem. (a general term for any chemical compound which is manufactured from a substance obtained from natural raw materials, and which serves as a starting material for the synthesis of some other product) **माध्यमिक द्रव्य** (न.)
intermediate coupling, **मध्ययुग्मन** (न.)
intermediate frequency amplifier, *Radio* **मध्य वारंवारता प्रवर्धी**
intermediate state, **आंतरवर्ती अवस्था**
intermetallic, *adj.* **आंतरधातु–**
intermingle = intermix
intermittence, *n.* **असंततता** (स्त्री.)
intermittent, *adj.* **असंतत, सविराम**
intermittent circuit, **असंतत परिपथ**
intermix, *v.t. & i.* (*also* **intermingle**) **अंतर्मिश्रण करणे, मिसळणे**
intermixed, *adj.* (*also* **intermingled**) **अंतर्मिश्रित, मिसळलेला**
intermodulation, *n.* **आंतर आपरिवर्तन** (न.)
intermodulation distortion, *Elec. Comm.* **आंतर आपरिवर्तनी विरूपण**
intermolecular, *adj.* (existing or acting between molecules) **आंतररेणु–** (as in : intermolecular forces आंतररेणु बले)
internal, *adj.* **आंतरिक, अंतर्गत, अंतः–**
internal combustion, **आंतरिक दहन, अंतर्दहन** (न.)

internal-combustion engine, **अंतर्दहनी इंजिन**
internal conical refraction, **आंतरिक शंकु अपवर्तन**
internal energy, (the total amount of kinetic and potential energy possessed by the molecules of a body and their ultimate parts owing to their relative positions and their motions inside the body) **आंतरिक ऊर्जा**
internal friction, **आंतरिक घर्षण**
internally, *adv.* **आतून, अंतः–**
internally-compensated, *adj.* **अंतःप्रतिपूरित**
internal reflection, **आंतरिक परावर्तन**
internal resistance, **आंतरिक रोध**
internal rotation, **आंतरिक घूर्णन**
international, *adj.* **आंतरराष्ट्रीय**
international temperature scale, **आंतरराष्ट्रीय ताप मापनश्रेणी** (आंतरराष्ट्रीय तापमान मापनश्रेणी)
internuclear, *adj.* (situated or extending between nuclei) **आंतरकेंद्रकी, आंतरकेंद्रक–, आंतरन्यूक्लीय**
interpenetrate, *v.t. & i.* (to penetrate within; to penetrate mutually) **अन्योन्यवेध करणे, अन्योन्यविद्ध होणे**
interpenetrated, *adj.* **अन्योन्यविद्ध**
interpenetrating, *adj.* **अन्योन्यवेधी, अन्योन्यवेधन–**
interplanetary, *adj.* (existing, carried on, or operating between planets) **आंतरग्रहीय**
interpolate, *v.t. & i.* **अंतर्वेशन करणे, अंतर्वेशन होणे**
interpolation, *n.* **अंतर्वेशन** (न.)
interpole, *n.* (as, a supplementary pole placed between the regular poles of a direct-current dynamo or motor) **आंतरध्रुव** (पु.)
interpret, *v.t.* **अर्थ लावणे, निर्वचन करणे**
interpretability, *n.* **अर्थनिर्वचनीयता** (स्त्री.)
interpretable, *adj.* **अर्थनिर्वचनीय**
interpretation, *n.* **अर्थनिर्वचन** (न.)
interpretative, *adj.* १ (designed or fitted to interpret) **अर्थनिर्वचनी, अर्थशोधी** २ (according to interpretation) **अर्थनिर्वचनात्मक**
interrupt, *v.t. & i.* **व्यत्यय आणणे, खंड पाडणे, खंड पडणे**
interrupted, *adj.* **खंडित**
interrupter, *n.* (*also* **interruptor**) (as, a device for periodically and automatically interrupting as an electric current) **अंतरायित्र** (न.) (अंतराय = whatstands in the way, an impediment)
interruption, *n.* **व्यत्यय** (पु.), **खंड** (पु.)
interruptor = interrupter
intersect, *v.t. & i.* **छेदणे**
intersecting, *adj.* **परस्परछेदी**
intersection, *n.* १ **छेद** (पु.) २ **छेदन** (न.)
interspace, *n.* (as, intervening space; as, interval) **अंतराल** (न.), **मधली जागा** (स्त्री.)
intersperse, *v.t.* (to scatter or set here and there among things) **अंतःकीर्ण करणे**
interspersed, *adj.* **अंतःकीर्ण**
interstellar, *adj.* **आंतरतारकीय**
interstice, *n.* १ (a space that intervenes between one thing and another) **अंतराल** (न.) २ (as, crack, crevice) **पोकळी** (स्त्री.)
intersticial = interstitial
intersticial impurity, **अंतरालीय अशुद्धता**
interstitial, *adj.* १ **अंतरालीय** २ *Geol.* **आंतरछिद्री**
interval, *n.* १ **अंतराल** (न.) २ *Math.* **अंतराल** (न.) *cf.* region ३ *Music* **स्वरांतराल** (न.) ४ (as, of time) **कालांतर** (न.)

interval octave, *Music* द्विगुण (पु.)
intervene, *v.i.* मध्ये पडणे
intervening, *adj.* मधला
interweave = interlace
intra–, *pfx.* अंत: –, अंतर–
intra-atomic, *adj.* अंतर्अणु–
intra-atomic effect, *Nucl. Phys.* अंतर्अणु परिणाम
intragalactic, *adj.* अंतर्दीर्घिका–
intramolecular, *adj.* अंतरेंणु–
intranuclear, *adj.* अंत:केंद्रकी, अंत:केंद्रक–, अंतर्न्यूक्लीय
intranuclear forces, अंतर्न्यूक्लीय बले (न. अ. व.)
intricacy, *n.* गुंतागुंत (स्त्री.)
intricate, *adj.* गुंतागुंतीचा
intrinsic, *adj.* (as, essential or inherent and not merely apparent, relative, or accidental— opposed to *extrinsic*) निज, अंगभूत
intrinsically, *adv.* अंगभूत रीत्या, स्वत: (as in : intrinsically safe स्वत: सुरक्षित)
intrinsic brightness, अंगभूत द्युति
intrinsic efficiency, निज कार्यक्षमता, अंगभूत कार्यक्षमता
intrinsic energy, (the store of energy possessed by a material system) निज ऊर्जा, अंगभूत ऊर्जा
intrinsic frequency, (*also* called *natural frequency*) निज वारंवारता
intrinsic magnetic dipole, निज चुंबकीय द्विध्रुव
intrinsic mobility, निज चलिष्णुता, अंगभूत चलिष्णुता
intrinsic potential difference, निज विभवांतर
intrinsic property, निज गुणधर्म, अंगभूत गुणधर्म
intrinsic reactance, अंगभूत प्ररोध
intrinsic resistance, निज रोध, अंगभूत रोध
intrinsic semiconductor, *Electronics* निज अर्धवाहक
intrinsic viscosity, निज विष्यंदिता, अंगभूत विष्यंदिता
invariability, *n. Math.* अचलता (स्त्री.)
invariable, *adj. Math.* अचल *cf.* constant *n. Math.* अचल राशि (स्त्री.)
invariance, *n.* (invariability under prescribed or implied conditions) निश्चरता (स्त्री.)
invariant, *n. Math.* निश्चर (पु.) *adj.* स्थिररूप–, स्थिरमूल्य–
invent, *v.t.* शोध लावणे
invention, *n.* नवशोध (पु.)
inverse, *adj.* १ (something of a contrary nature or quality ; as, opposite, reverse) प्रतिलोम २ व्यस्त
inverse feedback = negative feedback
inverse function, *Math.* प्रतिलोम फल
inversely proportional, व्यस्त प्रमाणात
inversely vary = vary inversely
inverse peak voltage, प्रतियोगी शिरोव्होल्टता
inverse proportion, व्यस्त प्रमाण
inverse square law, प्रतिलोम वर्ग नियम
inversion, *n.* १ प्रतिलोमन (न.) २ व्यस्तन (न.)
inversion spectrum, प्रतिलोमन वर्णपंक्ति, प्रतिलोमन स्पेक्ट्रम
inversion temperature, प्रतिलोमन तापमान
invert, *v.t.* पर्यस्त करणे, उलटा करणे
inverted, *adj.* पर्यस्त, उलटा
inverted amplifier, *Elec. Eng.* पर्यस्त प्रवर्धी
inverted image, उलटी प्रतिमा
inverter, *n.* (*also* invertor) प्रतिलोमी (पु.)
investigate, *v.t.* अन्वेषण करणे
investigation, *n.* अन्वेषण (न.)
invisible, *adj.* अदृश्य

involution, *n. Math.* १ (as opposed to *evolution*) **घातकरण** (न.) २ **घातक्रिया** (स्त्री.)
inward, *adj.* **आतील, आतल्या बाजूचा**
ion, *n. Chem.* (an atom or group of atoms when combined in a radical or molecule that carries a positive or negative electric charge as a result of having lost or gained one or more electrons) **आयन** (पु.)
ion cluster, **आयन गुच्छ**
ion exchange, **आयन विनिमय**
ionic, *adj. Chem.* **आयनी**
ionic bond, (*also* called *electrovalent bond*) *Chem.* **आयनी बंध**
ionic charge, **आयनी प्रभार**
ionic compound, **आयनी संयुग**
ionic concentration, **आयनी संहति**
ionic crystal, **आयनी स्फटिक**
ionisation, *n. Chem.* (the process of ionising or the state of being ionised) **आयनन** (न.)
ionisation chamber, **आयनन कक्ष**
ionisation current, *Thermionics* **आयनन धारा**
ionisation energy, **आयनन ऊर्जा**
ionisation gauge, *Thermionics* **आयनिक प्रमापी**
ionisation potential, **आयनन विभव**
ionise, *v.t. & i.* **आयनित करणे, आयनित होणे**
ionised, *adj.* **आयनित**
ionising, *adj.* **आयनकारी**
ionising radiation, **आयनकारी प्रारण**
ionosphere, *n. Radio, etc.* (the region above the earth's surface in which ionisation takes place) **आयनावरण** (न.)
ionospheric, *adj.* **आयनावरणीय, आयनावरण–**
ionospheric wave, (*also* called *sky wave*) **आयनावरण तरंग**
ion pair, **आयन युग्म**
iota, *n.* (*symbol* ι *or* I) **आयोटा** (पु.) (सं. ι किंवा I)
iridescence, *n.* (as, the production of fine colours on a surface) **वर्णदीप्ति** (स्त्री.) *cf.* brightness
iridescent, *adj.* **वर्णदीप्त**
iris, *n.* १ *Anat.* (as, of an eye) **परितारिका** (स्त्री.) २ (as, iris diaphragm) **अनुयोज्य पटल** (न.)
iris diaphragm, (an adjustable diaphragm of thin opaque plates that can be turned by a ring so as to change the diameter of central opening usu. to regulate the aperture of a lens) **अनुयोज्य पटल** (अनुयोज्य मध्यपटल)
iron, *n.* १ **लोखंड** (न.), **लोह** (न.) २ **इस्तरी** (स्त्री.) (as in: electric iron **विजेची इस्तरी**)
iron core, **लोह क्रोड**
iron-ore, *n. Geol.* **लोहधातुक** (पु., न.)
iron-wool, *n.* **लोहकुंतल** (न.)
irradiate, *v.t.* (to throw rays of light upon; to affect or treat by radiant heat or other radiant energy) **किरणित करणे**
irradiated, *adj.* **किरणित**
irradiation, *n.* **किरणन** (न.)
irrational, *adj.* १ (not rational) **तर्कशून्य** २ *Math.* (of a number) **अपरिमेय**
irregular, *adj.* १ **अनियमित** २ (as, contrary to rule) **नियमबाह्य** ३ (*of a surface*— uneven, disorderly) **उंचसखल**
irregularity, *n.* १ **अनियमितता** (स्त्री.) २ **नियमबाह्यता** (स्त्री.) ३ **उंचसखलपणा** (पु.)
irregularly, *adv.* **अनियमितपणे, अनियमित**

irregular reflection, अनियमित परावर्तन
irresolvable, *adj. Math.* १ अवयव पाडता न· येण्याजोगा २ गुणनखंड पाडता न येण्याजोगा ३ अवियोजनीय
irreversible, *adj.* १ अव्युत्क्रमी २ अप्रतिक्रमी
irreversible process, अव्युत्क्रमी प्रक्रिया
irritation, *n.* क्षोभ (पु.)
irrotational, *adj.* अघूर्णी
irrotational fluid, अघूर्णी द्रायु
irrotational motion, अघूर्णी गति
irrotational vector, अघूर्णी सदिश
irrotational wave, अघूर्णी तरंग
is equal to, —च्या बरोबर
iso—, (in comb.) (equal, homogeneous; uniform) सम— *cf.* mon—
isobar, *n.* १ (as, one of two or more atoms having practically the same atomic weights but different atomic numbers and hence different chemical properties) समभारिक (पु.) २ *Meteor.* (an imaginary line or a line on a map or chart connecting or marking places on the surface of the earth where height of the barometer reduced to sea-level is the same) समभार रेषा (स्त्री.)
isobaric, *adj.* १ समभारिक २ समभार—
isobaric spin, (*also* **isospin**) *Nucleonics* समभारिक आभ्राम
isobaric surface, समभार पृष्ठ
isochore, *n.* (*also* **isochor**) *Chem.* (a curve relating to quantities measured under conditions in which the volume remains constant) समआयतन रेषा (स्त्री.)
isochoric, *adj.* समआयतनी
isochromatic, *adj.* समवर्णीय
isochromatism, *n.* समवर्णता (स्त्री.)
isochronism, *n.* समसंकालत्व (न.)
isochronous, *adj.* (equal in duration, interval, or metrical length) समसंकालिक *cf.* synchronous
isocline, *n.* समनति (स्त्री.)
isoclinic, *adj.* समनतिक
isoelectric, *adj.* (having or representing zero difference of electric potential) समविभव—
isoelectronic, *adj.* समइलेक्ट्रॉनी
isoentropic, *adj.* समएंट्रॉपीय
isogon = **isogonic line**
isogonal, *adj.* समकोनी, समकोन—
isogonic, *adj.* समदिक्‌पाती
isogonic line, *Magn.* (an imaginary line drawn through points of equal magnetic declination at any time) समदिक्‌पाती रेषा
isohyet, *n. Meteor.* (as, an isohyetal line on a map or chart) समवृष्टि रेषा (स्त्री.)
isohyetal, *adj.* (relating to or indicating equal rainfall) समवृष्टि—
n. समवृष्टि रेषा (स्त्री.)
isohyetal line, (a line drawn on a map through places having equal amounts of rainfall) समवृष्टि रेषा
isolate, *v.t.* (as, to separate; to set apart from others) विविक्त करणे
isolated, *adj.* विविक्त
isolating, *adj.* विविक्तीकारी, विविक्त करणारा
isolation, *n.* १ (condition of being isolated) विविक्ति (स्त्री.) २ (the action of isolating) विविक्तीकरण (न.)
isomagnetic, *adj.* समचुंबकीय
isomer, *n.* १ *Chem.* (a compound, radical or ion isomeric with one or more others) समघटक (पु.) २ *Nucleonics* (a nuclide isomeric with one or more others) समघटक (पु.)

isomeric, *adj.* (of, relating to or exhibiting isomerism) **समघटकी**

isomerisation, *n.* **समघटकांतरण** (न.)

isomerise, *v.t. & i.* (to cause to change into an isomeric form ; to become changed into an isomeric form) **समघटकांतर करणे, समघटकांतर होणे**

isomerism, *n.* १ *Chem.* (as, the existence of more than one substance having a given molecular composition and molecular weight) **समघटकता** (स्त्री.) २ *Nucleonics* the phenomenon exhibited by two or more nuclides of having the same mass numbers and the same atomic numbers but differing in energy state and the rate of radioactive decay) **समघटकता** (स्त्री.)

isometric, *adj.* १ **सममापी** २ *Math.* **समदूरीक**

isomorphic, *adj.* **समाकृतिक**

isomorphism, *n.* **समाकृतिकता** (स्त्री.)

isosceles, *adj.* **समद्विभुज**

isosmotic, *adj.* **समपरासरणी**

isospin = **isobaric spin**

isostatic, *adj.* **समस्थितिक**

isostructural, *adj.* **समसंरचनी**

isotherm, *n.* (a line on a map or chart of the earth's surface connecting points having the same temperature at a given time or the same mean temperature for a given period) **समतापरेषा** (स्त्री.)

isothermal, *adj.* (of, relating to or marked by equality of temperature) **समतापी, समताप–**

isothermal line = **isotherm**

isothermal process, समतापी प्रक्रिया

isothermal region, *Meteor.* (*also* called *stratosphere*) **समताप प्रदेश**

isotone, *n.* १ *Nucleonics* (one of two or more nuclides having the same number of neutrons) **समन्यूट्रॉन** (पु.) २ *Music* **समस्वर** (पु.)

isotonic, *adj.* १ (having the same or equal osmotic pressure; as, isosmotic) **समपरासरी** २ **समन्यूट्रॉनिक**

isotope, *n.* (one or two or more nuclides having the same atomic number, hence constituting the same element but differing in mass number) **समस्थानिक** (पु.), **समप्रोटॉन** (पु.)

isotope shift, *Nucleonics* **समस्थानिकीय विस्थापन, समप्रोटॉनिक विस्थापन**

isotope structure, समस्थानिक संरचना, समप्रोटॉन संरचना

isotopic, *adj.* (of, relating to, or having the relationship of an isotope) **समस्थानिकीय, समप्रोटॉनिक**

isotopic abundance, *Nucleonics* **समस्थानिकीय बहुलता**

isotopic atomic weight, समस्थानिकीय अणुभारांक, समप्रोटॉनिक अणुभारांक

isotopic exchange, समस्थानिकीय विनिमय, समप्रोटॉनिक विनिमय

isotopic number, (*also* called *neutron excess*) (the number of neutrons minus the number of protons in an atomic nucleus) **समस्थानिकीय संख्या** (न्यूट्रॉन आधिक्य)

isotopic spin = **isobaric spin**

isotopy, *n.* (the quality or the state of being isotopic) **समस्थानिकता** (स्त्री.), **समप्रोटॉनिकता** (स्त्री.)

isotron, *n.* *Electronics* (as, a device for separating isotopes) **आयसोट्रॉन** (पु.)

isotropic, *adj.* (exhibiting properties, as velocity of light transmission, conductivity of heat, etc., with the same values when measured along axes in all directions) **समदैशिक, समदिक्–**

isotropic medium, **समदैशिक माध्यम**

isotropic radiator, **समदैशिक प्रारी**

isotropism=isotropy, *n.* **समदैशिकता** (स्त्री.)

isovolume = isochore

isovolumic, *adj.* **समआयतनी**

issue, *v.i.* (as, to come out or flow out) **बाहेर येणे, निर्गमित होणे** *n.* (action of coming forth or out) **बाहेर येणे** (न.), **निर्गम** (पु.)

iterate, *v. t.* १ (as, to reiterate) **पुनरावृत्त करणे** २ **पुनरुक्त करणे**

iterated, *adj.* १ **पुनरावृत्त** २ **पुनरुक्त**

iteration, *n.* (reiteration, repetition) **पुनरावृत्ति** (स्त्री.)

iteration method, **पुनरावृत्ति पद्धति**

iterative, *adj.* **पुनरावृत्ति–**

iterative impedance, *Elec. Comm.* **पुनरावृत्ति संरोध**

J

J १ *Heat* (*symbol* for *Joule's equivalent*) **जूल सममूल्य** (सं. *J*) २ (as, *abbr.* of *joule*— a unit of energy or work in the mks system of units) **जूल** (सं. **J**)

jack, *n. Eng., etc.* (as, a portable lifting machine) **जॅक** (पु.)

jacket, *n.* (as, outer casing or cover ; the wrapper or dust cover) **वेष्टक** (न.) *v.t.* (to enclose in or with a jacket) **वेष्टक लावणे**

jacketed, *adj.* **वेष्टित, वेष्टक ठेवलेला, वेष्टक लावलेला**

jackscrew, *n.* (a screw-operated jack for lifting or exerting pressure) **जॅक-स्क्रू** (पु.)

jade, *n.* (a general term loosely used to include various mineral substances of tough texture and of a green colour) **जेड** (पु.), **मर्गज्ञ** (पु.)

Japan wax, **जपानी मेण**

jar, *n.* १ **पात्र** (न.) (as in : bell-jar घंटापात्र) २ **जार** (पु.) (as in : Leyden jar लायडेन जार) ३ **बरणी** (स्त्री.)

jelly, *n.* **जेली** (स्त्री.)

jeopardise, *v.t.* **धोक्यात घालणे, धोक्यात पाडणे, धोक्यात टाकणे**

jeopardy, *n.* **धोका** (पु.)

jerk, *n.* **हिसका** (पु.), **झटका** (पु.), **जर्क** (पु.) (as in : jerk-pump जर्क पंप) *v.t.* **हिसका देणे, झटका देणे**

jet, *n.* (as, a forceful rush of liquid, gas, or vapour through a narrow or restricted opening) **जेट** (पु.), **फवारा** (पु.)

jet and rocket propulsion, **जेट-रॉकेट प्रणोदन**

jet engine, **जेट इंजिन, जेट अभियंत्र**

jet stream, **जेट स्रोत**

jib, *n. Eng.* **जिब** (स्त्री.), **जिह्वा** (स्त्री.)

jib crane, **जिब यारी, जिह्वा यारी**

jitter, *n. Elec. Comm.* (small rapid irregularities in a waveform arising from

fluctuations in supply voltages, components, etc.) **कंप** (पु.)

Johnson noise, (*also* **thermal noise**) *Elec. Comm.* (after John B. Johnson, Am. physicist) **जॉनसन कुरव, तापीय कुरव**

join, *v.t. & i.* **सांधणे, जोडणे**

joint, *n.* १ **सांधा** (पु.), **संधि** (स्त्री.) २ **जोडणी** (स्त्री.) (as in : joint of sets सटांची जोडणी)

adj. **संयुक्त**

jointed, *adj.* **संधित, जोडलेला**

jointing, *n.* १ **संधि** (स्त्री.) २ **संधीयन** (न.)

jointly, *adv.* **संयुक्तपणे**

joule, *n.* (*abbr.* J) (after James P. Joule, Eng. physicist— as, the absolute mks unit of work or energy) **जूल** (न.)

Joule-Clausius velocity, जूल-क्लॉउसिअस वेग

Joule cycle, जूल चक्र

Joule's equivalent, *Heat* (*also* called *mechanical equivalent of heat—symbol J*) **जूल सममूल्य** (सं. *J*)

Joule's law, *Chem., Elec. Eng.* **जूलचा नियम**

Joule-Thomson effect, (after J. P. Joule and Sir William Thomson, Brit. physicist) **जूल-थॉमसन परिणाम**

journal, *n. Eng.* **जर्नल** (पु.), **धारवा आख** (पु.) (that part of a rotating shaft, axle अक्ष = आख or spindle etc. that turns in a bearing धारवा)

judgment sample, ऐच्छिक प्रतिदर्श

juice, *n.* **रस** (पु.)

jump, *n.* **प्लुति** (स्त्री.) (प्लु–प्लुति– jumping, jump or leap), **उडी** (स्त्री.)

junction, *n.* **संधिस्थान** (न.), **संगम** (पु.)

junction-box, *n. Elec. Eng.* **संधिपेटिका** (स्त्री.)

junction diode, संधिस्थान डायोड

junction rectifier, संधिस्थान दिष्टकारी

justifiable, *adj.* **उचित**

justification, *n.* **औचित्य** (न.)

justify, *v.t.* १ (to prove or show to be just, desirable or useful) **औचित्य दाखवणे**

juxtapose, *v.t.* **सन्निध ठेवणे**

juxtaposition, *n.* १ (the act or an instance of placing two or more objects in a close spatial or ideal relationship) **सन्निधीकरण** (न.) २ (the condition of being so placed) **सान्निध्य** (न.)

K

K *or k* (*symbol* for *kappa*) **काप्पा** (सं. K किंवा *k*)

kaleidoscope, *n.* **शोभादर्शक** (पु.), **कॅलेडोस्कोप** (पु.)

kaleidoscopic, *adj.* **चित्ररूप**

kappa, *n.* (*symbol* **K** *or k*) **काप्पा** (पु.) (सं. K किंवा *k*)

katharometer, *n. Chem.* (an apparatus for determining the composition of a gas mixture by measuring thermal conductivity) **कॅथॅरोमीटर** (पु.)

kathode = **cathode**

kathodic = **cathodic**

kation = **cation**

katoptric system, कॅटोप्ट्रिक पद्धति

K-capture = **K-electron capture**

keeper, *n.* **रक्षक** (न.) (as in : magnetic keeper चुंबक रक्षक)

K-electron, *n. Nucleonics* **K-इलेक्ट्रॉन** (पु.)

K-electron capture, *Nucleonics* (capture of a K-electron by the nucleus of its own atom) **K-इलेक्ट्रॉन प्रग्रहण**

Kennelly-Heaviside layer, (*also* **Heaviside layer**) (after Arthur W. Kennelly, Am. elec. engineer and Oliver Heaviside, Eng. physicist) **केनेली हेवीसाइड स्तर**

key, *n.* १ **कळ** (स्त्री.), **चावी** (स्त्री.) (as in : discharge key विमोच कळ, विमोच चावी) २ **की** (स्त्री.), **चावी** (स्त्री.) (as in : double-contact key द्विस्पर्श की, द्विस्पर्श चावी)

keyboard, *n.* **कळफलक** (पु.)

keying, *n.* **कळभरण** (न.)

kick, *n.* १ *Elec. & Magn.* (as, a throw of galvanometer) **क्षेप** (पु.) २ (the recoil as of a gun, etc.) **प्रतिक्षेप** (पु.), **झटका** (पु.)

kiln, *n.* **भट्टी** (स्त्री.)

kilo–, *pfx.* **किलो–** (एक हजार)

kilo, *n.* (*short* for *kilogram*) **किलो** (पु.)

kilogram, *n.* (*also* **kilogramme**) **किलोग्रॅम** (पु.)

kilogram-calorie, *n. Heat* **किलोग्रॅम कॅलरी** (स्त्री.)

kilogram equivalent, *Elec. & Magn.* **किलोग्रॅम सममूल्य**

kilogramme = **kilogram**

kilojoule, *n. Elec. & Magn.* **किलोजूल** (न.)

kilolitre, *n.* (*also* **kiloliter**) **किलोलिटर** (पु.)

kilometre, *n.* (*also* **kilometer**) **किलोमीटर** (पु.)

kilowatt, *n.* (*abbr.* **kw**) *Elec. Eng.* **किलोवॉट** (पु.)

kilowatt-hour, *n. Elec. Eng.* **किलोवॉट तास** (पु.)

kind, *n.* १ **प्रकार** (पु.) २ **जाति** (स्त्री.)

kinematic = **kinematical,** *adj.* **शुद्धगतिक, शुद्धगतिकीय**

kinematically, *adv.* **शुद्धगतिक दृष्टचा**

kinematics, *n.* (*also* **cinematics**) (a branch of dynamics that deals with aspects of motion as acceleration and velocity apart from considerations of mass and force) **शुद्धगतिकी** (स्त्री.), **शुद्ध गतिशास्त्र** (न.) *cf.* mechanics

kinematic viscosity, (*also* **coefficient of kinematic viscosity**) **शुद्धगतिकीय विष्यंदिता** (शुद्धगतिकीय विष्यंदिता गुणांक)

kinematograph = **cinematograph**

kinematography = **cinematography**

kinescope, *n.* (a name sometimes applied to a cathode-ray tube used as a picture tube) **किनेस्कोप** (पु.)

kinetic, *adj.* १ (of or relating to motion; supplying motive force) **गतिज** २ (relating to kinetics) **बलगतिक**

kinetic energy, (energy possessed by a moving body *in virtue of* its motion) **गतिज ऊर्जा**

kinetic energy head, **गतिज ऊर्जा शीर्ष**

kinetic energy of rotation, **घूर्णन गतिज ऊर्जा**

kinetic energy of translation, **स्थानांतरण गतिज ऊर्जा**

kinetic equilibrium, **गतिज समतोल**

kinetic molecular interpretation, **गतिज रेणु अर्थनिर्वचन**

kinetic molecular theory, **गतिज रेणु सिद्धांत**

kinetic pressure, **गतिज दाब**

kinetics, *n.* (a branch of dynamics that deals with the *effects of forces* upon

the motions of material bodies) **बलगतिकी** (स्त्री.), **बलगतिशास्त्र** (न.) *cf.* mechanics

kinetic theory of gases, **वायुविषयक गतिज सिद्धांत**

klystron, *n. Electronics, Radio* **क्लॉइस्ट्रॉन** (पु.)

knife-edge, *n.* **तीक्ष्ण धार** (स्त्री.)

knocked-on = **knock-on**

knocked-on-atom = **knock-on-atom**

knock-on, *adj.* (*also* **knocked-on**) (produced or projected as a result of the collision of an energetic particle from outside an atom with an elementary particle inside) **प्रघातक्षिप्त** (as in : knock-on electron प्रघातक्षिप्त इलेक्ट्रॉन)

knock-on-atom, *n.* **प्रघातक्षिप्त अणु** (पु.)

knock-on proton, **प्रघातक्षिप्त प्रोटॉन**

knot, *n.* **गाठ** (स्त्री.), **ग्रंथि** (स्त्री.)

know-how, *n.* १ **–विशिष्ट ज्ञान** (न.) (as in : technical know-how तंत्रविशिष्ट ज्ञान) २ **पद्धतिज्ञान** (न.)

knowledge, *n.* १ **ज्ञान** (न.) २ **माहिती** (स्त्री.)

known, *adj.* **व्यक्त, ज्ञात**

n. (as, a letter or some other symbol used in a mathematical equation to represent a known number or quantity) **व्यक्त** (न.), **व्यक्त (राशि वगैरे)**

known quantity, **व्यक्त राशि, ज्ञात राशि**

konel metal, (as, an alloy of nickel, cobalt, iron and titanium) **कोनेल धातु**

kw, (*abbr.* of *kilowatt*) **किलोवॉट** (केडब्ल्यू KW)

L

Λ *or* λ (*symbol* for *lambda*) **लॅम्डा** (सं. Λ किंवा λ)

λ**-hyperon** *Nucleonics* λ**-हायपरॉन** (लॅम्डा हायपरॉन)

λ**-point** *Heat* λ**-तापांक** (लॅम्डा तापांक)

λ**-transition** λ**-संक्रमण** (लॅम्डा संक्रमण)

label, *n.* १ (as, a labelled atom in a molecule) **विलक्षित (अणु वगैरे)** २ **खूणचिठ्ठी** (स्त्री.), **लेबल** (न.)

v.t. १ (to distinguish an element or atom by using a radioactive isotope or an isotope of unusual mass for tracing through chemical reactions or biological processes; to distinguish as a compound or molecule esp. by introducing a labelled atom) **विलक्षित करणे** (विलक्ष = to distinguish, to characterise) २ **खूणचिठ्ठी लावणे, लेबल लावणे**

labeled = **labelled**

labeling = **labelling**

labelled, *adj.* (*also* **labeled**) १ (as, compounds, molecules, atoms, etc.) **विलक्षित** २ **खूणचिठ्ठी लावलला, लेबल लावलेला**

labelled atom, (*also* called *tagged atom*) **विलक्षित अणु**

labelled compound, **विलक्षित संयुग**

labelled molecule, **विलक्षित रेणु**

labelling, *n.* (*also* **labeling**) १ **विलक्षीकरण** (न.) २ **खूणचिठ्ठी लावणे** (न.), **लेबल लावणे** (न.)

labile, *adj.* १ (readily or continually undergoing chemical or physical or biological

change) अस्थिर २ (as, readily undergoing cleavage or molecular rearrangement or other chemical modification) परिवर्ती

laboratory, *n.* प्रयोगशाळा (स्त्री.)

laboratory coordinate, प्रयोगशाळा सह-निर्देशक

laboratory frame, प्रयोगशाळा चौकट

laboratory system, प्रयोगशाळा पद्धति

laboratory test, प्रयोगशाळा परीक्षण

labyrinth, *n. Acous.* भ्रमिका (स्त्री.)

lack, *n.* अभाव (पु.), उणीव (स्त्री.)
v.t. & i. अभाव असणे, उणीव असणे

lacquer, *n.* लाखरोगण (न.)
v.t. लाखरोगण लावणे

lactometer, *n.* (a hydrometer for determining the specific gravity of milk) दुग्धतामापी (पु.)

lacuna, *n.* (*pl.* **lacunae** *or* **lacunas**) १ (as, a defect or flaw) उणीव (स्त्री.) २ (a blank space, gap or hole) रिक्त (न.)

laev— = laevo— = levo—

laevorotation = levorotation

laevorotatory = levorotatory

lag, *n. Elec. Comm., etc.* (as of a phase, etc.) पश्चता (स्त्री.)

lag and lead, पश्चता आणि अग्रता

lagging, *adj.* पश्चगामी
n. पश्चगमन (न.)

lagging current, *Elec. Eng.* पश्चगामी धारा

lag in phase, प्रावस्था पश्चता

lag in space, अवकाश पश्चता

lag in time, काल पश्चता

laid down, निर्धारित, घालून दिलेला

lake, *n.* सरोवर (न.)

lambda, *n.* (*symbol* Λ *or* λ) लॅम्डा (पु.) (सं. Λ किंवा λ)

lambda hyperon, (*also* **λ-hyperon**) *Nucleonics* लॅम्डा हायपरॉन (λ-हायपरॉन)

lambda point, (*also* **λ-point**) १ *Heat* (as, a temperature point) लॅम्डा तापांक (λ-तापांक) २ लॅम्डा बिंदु

lambda transition, (*also* **λ-transition**) लॅम्डा संक्रमण (λ-संक्रमण)

lamella, *n.* (*pl.* **lamellae** *or* **lamellas**) पदरिका (स्त्री.)

lamellar, *adj.* पदरित

lamellar structure, पदरित संरचना

lamina, *n.* (*pl.* **laminae** *or* **laminas**) १ (as, a layer) स्तर (पु.), स्तरक (पु.) २ *Geol.* (as, a minor layer of stratified rock) स्तरिका (स्त्री.)

laminar, *adj.* स्तरीय

laminar flow, १ स्तरीय प्रवाह २ सुवाही प्रवाह

laminated, *adj.* (as, composed of layers) स्तररिकित, स्तरित

lamination, *n.* १ स्तरिकीकरण (न.) २ स्तरिकीभवन (न.)

lamp, *n.* दीप (पु.), दिवा (पु.)

lamp and scale, दीप आणि मापनश्रेणी

lamp and telescope, दीप आणि दूरदर्शी

lampblack, *n.* काजळी (स्त्री.)

land, *n.* भू (स्त्री.), भूमि (स्त्री.), जमीन (स्त्री.)
v.t. & i. उतरवणे, उतरणे

landed, *adj.* (जमिनीवर) उतरवलेला, (जमिनीवर) उतरलेला

landscape, *n.* १ निसर्गचित्र (न.), भूदृश्य (न.) २ दृश्यभूमि (स्त्री.)

lantern, *n.* दीप (पु.), कंदील (पु.)

lantern-slide, *n.* दीपचित्र (न.)

lapis lazuli, *n.* (*also* **lapis**) *Min.* (a semi-precious stone usu. of a rich azure blue colour) लॅपिस लाझुली (पु.)

Laplace equation, (*also* **Laplace's equation)** *Math.* (after Pierre Simon de Laplace, Fr. astronomer and mathematician) लाप्लास समीकरण
lapse, *v.i.* १ व्यपगत होणे २ वाया जाणे *n.* १ फरक (पु.) २ (as, falling away from what is right) स्खलित (न.)
lapse-rate, *n.* फरकाचे प्रमाण (न.)
large, *adj.* १ मोठा २ बृहत
large-calorie = kilogram-calorie
largely, *adv.* बऱ्याच अंशी
largeness, *n.* १ मोठेपणा (पु.) २ बृहतता (स्त्री.)
large-scale, *adj.* बृहतपरिमाण–, मोठ्या प्रमाणावरील
Larmor precession, (after Sir Joseph Larmor, Brit. mathematician) (as, the precession of a particle having magnetic moment) लारमॉर पुरस्सरण
larynx, *n. Anat.* कंठ (पु.)
laser, *n.* (*l*ight *a*mplification by *s*timulated *e*mission of *r*adiation) लेसर (पु.)
last, *adj.* १ अंतिम २ मागील, गत *v.i.* टिकणे
lasting, *adj.* टिकाऊ
latent, *adj.* (existing in hidden, dormant, or repressed form but usu. capable of being evoked; not manifest) अप्रकट, सुप्त
latent heat, अप्रकट ऊष्मा
latent image, अप्रकट प्रतिमा
latent magnetisation, *Elec. Eng.* अप्रकट चुंबकन
lateral, *adj.* (of or relating to the side) पार्श्विक, पार्श्व–, बाजूचा
lateral displacement, पार्श्विक विस्थापन
lateral face, पार्श्व समपृष्ठ
laterally, *adv.* पार्श्विकतः, पार्श्व बाजूकडून
lateral magnification, पार्श्विक विशालन
lateral spherical aberration, पार्श्व गोलीय विपथन
lathe, *n. Eng.* लेथ (न.)
lather, *n.* (a foam or froth consisting of extremely small bubbles) फेनक (पु.)
latitude, *n.* १ *Geog.* अक्षांश (पु.) २ *Astron.* जोतिष अक्षांश (पु.) ३ (as, scope, allowance) अवसर (पु.)
lattice, *n.* १ (as, a regular geometrical arrangement of points or objects over an area or in space ; as, a geometrical arrangement of fissionable material in a nuclear reactor, etc.) जालक (न.) २ *Math.* जालक (न.) ३ (commonly) जाळी (स्त्री.)
lattice constant, जालक स्थिरांक
lattice defect, जालक दोष
lattice energy, जालक ऊर्जा
lattice force, जालक बल
latticework, *n.* जाळीकाम (न.)
latus rectum, *n. Math.* नाभिलंब (पु.)
laughing-gas, *n.* हसवणारा वायु (पु.)
launch, *v.t.* १ (as, to start, initiate) आरंभ करणे, उपक्रम करणे २ (as, to send a missile, rocket, etc. into outer space) (अवकाशात, अंतराळात) सोडणे
law, *n.* (as, a statement or formula expressing the constant order of certain phenomenon ; a rule or generalisation describing specified natural phenomena within the limits of experimental observation) नियम (पु.) *cf.* principle
law of conservation of energy, *Mech.* ऊर्जा अक्षय्यता नियम, ऊर्जेच्या अक्षय्यतेचा नियम
law of conservation of mass, वस्तुमान अक्षय्यता नियम, वस्तुमानाच्या अक्षय्यतेचा नियम

law of conservation of momentum, *Mech.* **संवेग अक्षय्यता नियम, संवेगाच्या अक्षय्यतेचा नियम**

law of conservation of parity, **पॅरिटी अक्षय्यता नियम, पॅरिटीच्या अक्षय्यतेचा नियम**

law of degradation of energy, **ऊर्जा अवक्रमण नियम, ऊर्जेच्या अवक्रमणाचा नियम**

law of distribution, **वितरण नियम**

law of distribution of molecular velocities, (the law that at any given temperature different molecules of a gas have different velocities) **रेणु वेग वितरण नियम, रेणु वेगांचा वितरण नियम**

law of floatation, **तरणाचा नियम**

law of least squares, *Math.* (the law that the best value to take from a set of observations is that which makes the sum of the squares of the deviations from this value a minimum) **लघुतम वर्ग नियम**

law of motion, **गति नियम, गतिविषयक नियम**

law of octaves, (as, Newland's name for his hypothesis of the periodic system) **अष्टक नियम**

law of reflection, **परावर्तन नियम**

law of the transmissibility of pressure, (*also* called *Pascal law*) **दाब पारेषण नियम**

law of transmission of pressure, **दाब पारेषण नियम, दाबाच्या पारेषणासंबंधी नियम**

law of triads, **त्रिकांचा नियम**

law of universal gravitation, **वैश्विक गुरुत्वाकर्षण नियम**

lay, *v.t.* **ठेवणे, मांडणे**

layer, *n.* **स्तर** (पु.), **थर** (पु.)

layer lattice, **स्तर जालक**

layout, *n.* **रेखांकन** (न.) *cf.* drawing

lead, *n.* १ **अग्रता** (स्त्री.) (as in : lag and lead पश्चता आणि अग्रता) २ *Chem., Met.* **शिसे** (न.)

leading, *adj.* **अग्रग, अग्रगामी**

leading current, *Elec. Eng.* **अग्रग धारा, अग्रगामी धारा**

leaf, *n.* १ **पत्र** (न.) (as in : gold-leaf electroscope सुवर्णपत्र विद्युतदर्शी) २ **पान** (न.), **पर्ण** (न.)

leak, *v.i.* **गळणे**

leakage, *n.* **गळती** (स्त्री.), **गलन** (न.)

leakage current, *Elec. Eng.* **गलन धारा**

leakage reactance, *Elec. Eng.* **गलन प्ररोध**

leak detector, **गलन संसूचक**

leaking = **leaky**

leakproof, *adj.* **गळतीरोधक**

leaky, *adj.* **गळणारा, गळका, गळता**

lean, *adj.* (of *clay, ore, alloy,* etc.) **निकृष्ट**

lean clay, **निकृष्ट माती, निकृष्ट मृत्तिका**

leap-year, *n. Astron.* **अधिदिन वर्ष** (न.), **लीप वर्ष** (न.)

least, *adj.* **लघुतम, अल्पतम, कमीत कमी**

least action, **लघुतम क्रिया**

least circle of aberration, **विपथनाचे लघुतम वृत्त**

least count, **लघुतम माप**

least distance, **लघुतम अंतर**

least distance of distinct vision, *Optics* **सुस्पष्ट दृष्टीचे लघुतम अंतर**

least-energy principle, **लघुतम ऊर्जा तत्त्व**

least squares, *Math., Stat.* (as, a statistical method of fitting a line or plane to a set of observational points) **लघुतम वर्ग**

least squares fitting, **लघुतम वर्ग जुळणी**

least-time path, **लघुतम काल पथ**

least-time principle, **लघुतम काल तत्त्व**

least work, **अल्पतम कार्य**

leather, *n.* **चर्म** (न.), **चामडे** (न.)

leather goods, चामड्याच्या वस्तू (स्त्री. अ. व.)
leatherwork, *n.* चर्मकाम (न.)
leave, *v.t. & i.* १ सोडणे, सोडून देणे २ सोडून जाणे
Lecher wires, (after Ernst Lecher, Austrian physicist— as, a special type of transmission line) लेशर तारा (स्त्री. अ. व.)
Leclanche cell, (after Georges Leclanche, Fr. chemist) *Elec.* लेक्लान्शे घट
left, *adj.* डावा, वाम
left-handed, *adj.* वामहस्त–, डावखुरा
left-handedness, *n.* वामहस्तता (स्त्री.), डावखुरेपणा (पु.)
left-hand rule, *Elec. Eng.* डाव्या हाताचा नियम, वामहस्त नियम
leftward = leftwards, *adv.* डावीकडे *adj.* डावीकडचा
L-electron, *n. Nucleonics* L-इलेक्ट्रॉन (पु.)
L-electron capture, *Nucleonics* L-इलेक्ट्रॉन प्रग्रहण
lemma, *n.* (*pl.* **lemmata** *or* **lemmas**) (a preliminary or auxiliary proposition or theorem demonstrated or accepted for immediate use in a demonstration of some other proposition) सहायक प्रमेय (न.)
lemon-yellow, *n.* लिंबू पिवळा रंग (पु.) *adj.* लिंबू पिवळा
length, *n.* १ लांबी (स्त्री.) २ (as, distance) अंतर (न.) (as in : focal length नाभीय अंतर)
lengthen, *v.t.* लांब करणे, लांबी वाढवणे
lengthwise, *adv.* लांबीच्या बाजूने
lengthy, *adj.* लांब
lens, *n.* (*pl.* **lenses**) *Light, Optics* भिंग (न.)
  achromatic lens अवर्णी भिंग
  anastigmatic lens अनबिंदुक भिंग
  aplanatic lens अविपथी भिंग
  apochromatic lens अतिअवर्णी भिंग
  aspherical lens अगोलीय भिंग
  bifocal lens द्विनाभिक भिंग
  collimating lens समांतरकारी भिंग
  compound lens संयुक्त भिंग
  concave lens अंतर्वक्र भिंग
  concentric lens संकेंद्री भिंग
  condenser lens नाभीयक भिंग
  contact lens संपर्क भिंग
  convergent lens = converging lens अभिसारी भिंग
  convex lens बहिर्वक्र भिंग
  divergent lens = diverging lens अपसारी भिंग
  erecting lens सुलटकारी भिंग
  field lens क्षेत्र भिंग
  magnifying lens विशालन भिंग
  negativelens ऋणात्मक भिंग, ऋण भिंग
  object lens पदार्थ भिंग
  orthoscopic lens यथार्थचित्री भिंग
  positive lens धनात्मक भिंग. धन भिंग
  projecting lens प्रक्षेपी भिंग
  rapid rectilinear lens शीघ्र सरळरेखी भिंग
  sphero-cylindrical lens सिलिंडर-गोलीय भिंग
  split lens विभक्त भिंग
  strong lens प्रबल भिंग
  toroidal lens टोरॉइडी भिंग
  weak lens सौम्य भिंग
  wide-angle lens रुंदकोन भिंग
lens equation, भिंग समीकरण
lens formula, *Light* (the equation giving the relation between the image and object distances, *v* and *u*, and the focal length *f* of a lens) भिंग सूत्र
lens gauge, भिंग प्रमापी
lens holder, *Optics* भिंग धारक

lens mount, भिंग धारक
lens system, (system of lenses) भिंग संहति
lepton, *n. Nucleonics* (any particle of mass comparable with, or less than that of electron) लेप्टॉन (पु.)
less, *adj.* अल्प, कमी, थोडा
–less, *suff.* –हीन, –शून्य, –विरहित
lessen, *v.t. & i.* कमी करणे, कमी होणे
lethal, *adj.* प्राणहारक
lethal chamber, प्राणहारक कोष्ठ
lethargy, *n.* मंदपणा (पु.) (as in : neutron lethargy न्यूट्रॉनचा मंदपणा)
letter, *n.* अक्षर (न.)
lev– =**levo–**
level, *n.* (as, a line or surface parallel to horizon, a horizontal position) पातळी (स्त्री.)
adj. (as, even, flat) सपाट, समतल
v.t. सारखा करणे, समतल करणे
sea-level समुद्रसपाटी
signal level संकेत पातळी
sound level ध्वनि पातळी
level-bottle, *n.* पाणसळ (स्त्री.)
levelling, *n.* समतलन (न.)
lever, *n. Mech.* तरफ (स्त्री.)
leverage, *n.* (mechanical advantage gained by use of lever) तरफेचा लाभ (पु.) (तरफेमुळे झालेला यांत्रिक लाभ)
levo–, (in comb.) १ (left ; on the left side ; to the left) वाम– २ (as, levorotatory) वामघूर्णनी
levorotary = **levorotatory**
levorotation, *n.* (opposed to *dextrorotation*) वामघूर्णन (न.)
levorotatory, *adj.* (*also* **levorotary**) (opposed to *dextrorotatory*) वामघूर्णनी
Leyden jar, *Elec. Eng.* (so called from its having been invented in Leyden, Dutch city — as, a capacitor consisting of glass jar) लायडेन जार
librate, *v.i.* (to oscillate) दोलन होणे
libration, *n.* १ *Astron.* (apparent oscillations, as of the moon or other body) आभासी दोलन (न.) २ (as, librating) दोलन होणे (न.), दोलन (न.)
libration of the moon, चंद्राचे आभासी दोलन
lid, *n.* झाकण (न.), टोपण (न.)
life, *n.* १ (as, of radioactive element, etc.) आयुष्य (न.), आयु (न.) २ (commonly) जीवित (न.), जीवन (न.)
lifetime, *n.* आयुष्य (न.)
lift, *v.t.* उत्थापित करणे, वर उचलणे
n. १ (*also* called *elevator*) उत्थापक (पु.), लिफ्ट (पु., स्त्री.) २ उत्थान (न.) ३ (the place or distance through which anything is lifted) उत्थानांतर (न.)
lift pump, उत्थापक पंप
light, *n.* प्रकाश (पु.)
adj. १ हलका, लघु २ पातळ ३ (not dark, pale-coloured) फिका
v.t. १ (to kindle) पेटवणे २ (to give light) प्रकाशित करणे ३ (as, to illuminate) दीपन करणे
lighten, *v.t.* १ प्रकाशित करणे २ हलका करणे
lighter, *n.* ज्वालक (पु.)
light-gathering power, प्रकाश संकलन शक्ति
lighthouse, *n.* दीपगृह (न.)
lighting = **illumination**
lightning, *n. Meteor.* तडित (स्त्री.) (आभाळातील) वीज (स्त्री.)
lightning arrester, (*also* **lightning protector**) *Elec. Eng.* तडित रक्षक
lightning conductor, *Elec. Eng.* तडित वाहक
lightning protector = **lightning arrester**

light pulse, प्रकाश स्पंद
light quantum, प्रकाश क्वांटम
light spectrum, प्रकाश वर्णपंक्ति
light-wave, *n.* प्रकाश तरंग (पु.)
light-year, *n.* *Astron.* (as, a unit of length in interstellar astronomy) प्रकाशवर्ष (न.)
like, *adj.* १ (the same or nearly the same as in nature, appearance, etc. ; similar) समान, सारखा *cf.* similar २ (in comb.) सारखा, –सम (as in : boxlike pod पेटी-सारखी शेंग) ३ सजातीय (as in : like poles सजातीय ध्रुव)
adv. –प्रमाणे, –बरोबर
likelihood, *n.* शक्यता (स्त्री.), संभाव्यता (स्त्री.)
likely, *adj.* संभाव्य, संभवनीय
adv. संभाव्यतः, बहुतकरून
likeness, *n.* सारखेपणा (पु.), सादृश्य (न.), साम्य (न.)
lime, *n.* चुना (पु.)
limekiln, *n.* चुन्याची भट्टी (स्त्री.)
limestone, *n.* *Geol.* चुनखडक (पु.)
lime-water, *n.* *Chem.* चुन्याची निवळी (स्त्री.)
limit, *v.t.* १ मर्यादित करणे २ सीमित करणे
n. १ मर्यादा (स्त्री.) २ सीमा (स्त्री.)
limitation, *n.* परिसीमन (न.)
limited, *adj.* १ मर्यादित २ सीमित
limiting, *adj.* १ मर्यादित करणारा २ सीमाकारी
limiting amplifier, सीमाकारी प्रवर्धी
line, *n.* १ रेषा (स्त्री.), रेखा (स्त्री.) २ *Elec.* तारमार्ग (पु.)
line amplifier, *Elec. Comm.* रेखा प्रवर्धी
linear, *adj.* १ (as, following a straight course ; being or going in a straight direction ; consisting of or arranged in a line) रेषीय, रेखीय, एकरेषीय २ *Math.* एकघात (as in: linear equation एकघात समीकरण) ३ *Math.* प्रथमघात (as in linear expression प्रथमघात पदावली)
linear acceleration, रेखीय त्वरण, रेषीय त्वरण
linear accelerator, *Electronics* रेखीय त्वरक, रेषीय त्वरक
linear amplification, *Radio* रेखीय प्रवर्धन
linear expansion, *Heat & Thermodynamics* रेखीय प्रसरण
linear harmonic vibrations, रेखीय आवर्त कंपने (न.अ.व)
linearity, *n.* रेषीयता (स्त्री.), एकरेषीयता (स्त्री.)
linearly, *adv.* रेषीय दृष्टया, एकरेषीयतः
linear modulation, *Radio* रेखीय आपरिवर्तन
linear motion, रेषीय गति, रेखीय गति
linear polarisation, रेखीय ध्रुवण
linear rectification, *Radio* रेखीय दिष्टकरण
linear rectifier, *Radio* रेखीय दिष्टकारी
linear-voltage amplifier, *Elec. Eng.* रेखीय व्होल्टता प्रवर्धी
lineated, *adj.* रेखित, रेखांकित
lineation, *n.* (the action of marking with lines; outlining; delineation) रेखन (न.), रेखांकन (न.)
line attenuation, *Elec.* रेखा क्षीणन
line density, रेषा घनता
line diagram, रेखाकृति (स्त्री.)
line filter, *Elec. Comm.* (as, a filter associated with a transmission line) संकेत निस्यंदक
line of action, *Mech.* (the line along which a force acts) बलरेषा (स्त्री.)
line of collimation, (*also* called *line of sight*) समांतरण रेषा
line of electric force, *Elec. Eng.* विद्युत बल रेषा
line of flow, प्रवाह रेषा
line of force, *Elec. & Magn.* बलरेषा (स्त्री.)

line of magnetic flux, *Elec. Eng.* **चुंबकीय अभिवाह रेषा**

line of magnetic force, *Elec. Eng.* **चुंबकन बल रेषा**

line of magnetic induction, *Elec. & Magn.* **चुंबकीय प्रवर्तन रेषा, चुंबकीय प्रेरण रेषा**

line of sight, (*also* called *line of collimation*) **दृष्टि रेषा**

line spectrum, *Light* (a spectrum consisting of relatively sharp lines, as distinct from a *band spectrum* or *continuous spectrum*) **रेषा पंक्ति** (रेषा वर्णपंक्ति)

line width, रेषेची रुंदी

lining, *n.* **अस्तर** (न.)

link, *n.* १ **कडी** (स्त्री.) २ **दुवा** (पु.)
v.t. **सहलग्न करणे, दुवा जोडणे**

linkage, *n.* **सहलग्नता** (स्त्री.)

linked, *adj.* १ **सहलग्न, जोडलेला** २ **साखळी–** (as in: linked switches साखळी स्विच)

linking, *n.* **जोडणे** (न.), **सहलग्न करणे** (न.)

lip, *n.* (as, of a beaker) **चोच** (स्त्री.)

liquefaction, *n.* (the process of making or becoming liquid; conversion of a solid into liquid by heat or of a gas into liquid by cold or pressure) **द्रवीकरण** (न.), **द्रवीभवन** (न.)

liquefied, *adj.* **द्रवीकृत, द्रवीभूत**

liquefy, *v.t. & i.* (*also* **liquify**) (to reduce to a liquid state— used both of solids and gases; to become liquid) **द्रवरूप करणे, द्रवरूप होणे**

liquid, *adj.* **द्रवरूप, द्रव–**
n. **द्रव** (पु.), **द्रव पदार्थ** (पु.)
(*in liquid form* द्रवरूप, द्रव रूपात)

liquid air, द्रवरूप हवा

liquid column, द्रवस्तंभ (पु.)

liquid-drop nuclear model, (*also* **liquid-drop model**) *Nucleonics* **द्रवबिंदु न्यूक्लीय प्रतिकृति**

liquid scintillator, द्रव प्रस्फुरक

liquid state, द्रव अवस्था, द्रवरूप अवस्था

liquify = liquefy

Lissajous figure, (*also* **Lissajous curve**) (after Jules A. Lissajous, Fr. physicist — the curves obtained by compounding two linear harmonic vibrations at right-angles, there being a simple ratio between their frequencies) **लिसाझू आकृति** (लिसाझू वक्र)

list, *n.* **सूची** (स्त्री.), **यादी** (स्त्री.)
v.t. **यादी करणे**

listed, *adj.* **सूचीबद्ध**

liter = litre

literal, *adj.* १ **शब्दशः** २ (of, relating to, or expressed in letters) **अक्षर–** (as in: literal coefficient अक्षर गुणक)

litre, *n.* (*also* **liter**) (as, a metric unit of capacity) **लिटर** (पु.)

little, *adj.* १ **थोडा** २ **लहान, लघु**

littoral, *adj.* १ (of or relating to or on or near a shore, esp. of the sea) **समुद्रतटीय** २ **किनारपट्टीचा**

live, *adj.* १ (as, electrically charged) **वीजयुक्त** २ **जळता** (as in: live coal जळता कोळसा)

live wire, वीजयुक्त तार

load, *n.* १ (as, the weight supported by a structure) **भार** (पु.) २ *Elec. Eng., etc.* (as, the power output of an engine or motor) **भार** (पु.)
v.t. & i. १ *Elec. Eng., etc.* **भारित करणे, भारित होणे** २ **भरणे, लादणे**

load circuit, भार परिपथ

loaded, *adj.* **भारित**

loaded line, *Elec. & Magn.* **भारित तारमार्ग**
loading, *n.* **भारण** (न.)
loading coil, *Elec. Comm.* **भारण कुंडल**
loadstone = **lodestone**
lobe, *n.* (as, of radiation etc.) **पालि** (स्त्री.) (as in: half-power width radiation lobe अर्धशक्ति रुंदीची प्रारण पालि) (पालि means a portion bounded by)
loca = **loci**
local, *adj.* **स्थानीय, स्थानिक**
local action, *Chem.* **स्थानीय क्रिया**
localisation, *n.* (act of localising or state of being localised) **स्थानन** (न.), **स्थानसीमन** (न.)
localise, *v.t. & i.* (to make local; to fix in or to confine to a definite place) **स्थानन करणे, स्थानसीमित करणे, स्थानन होणे, स्थानसीमित होणे**
localised, *adj.* **स्थानीयित, स्थानसीमित**
localiser, *n.* **स्थानसीमक** (पु.)
locally, *adv.* **स्थानीय रीत्या, स्थानीयतः, स्थानपरत्वे**
locate, *v.t.* १ (to indicate or determine the place of; to define the site or limits of) **स्थाननिश्चिती करणे** २ **स्थान ठरवणे**
located, *adj.* १ **स्थाननिश्चित** २ **–स्थित, –ठिकाणी असलेला**
location, *n.* १ (the act or process of locating) **स्थाननिश्चयन** (न.) २ **स्थान** (न.)
loci, *n. pl.* (*sing.* **locus**) *Math.* १ **पथ** (पु.अ.व.), **लोकस** (पु.अ.व.) २ **निर्बिंस** (पु.अ.व.) (निबद्ध बिंदु सट)
lock, *n.* **पाश** (पु.)
v.t. & i. **पाशित करणे, पाशित होणे**
locked, *adj.* **पाशित**
locked-up, *adj.* **पाशित**
locomotive, *n. Eng.* **चलित्र** (न.)
locus, *n.* (*pl.* **loci** *or* **loca**) *Math.* १ **पथ** (पु.), **लोकस** (पु.) २ **निर्बिंस** (पु.) (निबद्ध बिंदु सट)
lodestone, *n.* (*also* **loadstone**) *Min.* (*also* called *natural magnet*—a form of magnetite which exhibits polarity, behaving, when freely suspended, as a magnet) **लोडस्टोन** (पु.), (commonly) **लोहकांत** (पु.), **चुंबकपाषाण** (पु.) (प्राकृतिक चुंबक)
log, *n.* १ *Math.* (as, a usual *abbr.* of *logarithm*) **लाग** (पु.) २ (as, a *short* for *logbook*) **नोंदवही** (स्त्री.) ३ (any of the various journals or records in which are noted sequential data on the progress or performance of something) **क्रमलेख** (पु.)
logarithm, *n.* (*abbr.* log) *Math.* **लागरिथम** (पु.)
logarithmic, *adj.* (*also* **logarithmical**) **लागीय, लागरिथमीय**
logarithmic damping, लागरिथमीय अवमंदन
logarithmic decrement, (*abbr.* **log-dec.**) (as, for a body executing damped vibrations) **लागीय घट, लागरिथमीय घट**
logarithmic integral, लागीय संकलक, लागरिथमीय संकलक
logbook, *n.* (*short* **log**) **नोंदवही** (स्त्री.)
log-dec. = **logarithmic decrement**
logical, *adj.* **तर्कशुद्ध, तर्कसंगत**
long, *adj.* १ **लांब** २ (extended in time or far-extending) **दीर्घ** ३ **दूर**
long-distance transmission, सुदूर पारेषण
longitude, *n.* १ *Geog.* **रेखांश** (पु.) २ *Astron.* **ज्योतिष रेखांश** (पु.)
longitudinal, *adj.* १ (of or in length; running lengthwise) **अनुलंब** २ (of longitude) **रेखांशिक**

longitudinal aberration, *Optics* **अनुलंब विपथन**
longitudinal section, **अनुलंब छेद**
longitudinal wave, (a wave in which the particles of the medium vibrate in the direction of the line of the advance of the wave) **अनुतरंग** (पु.)
long sight, **दूर दृष्टि**
long-sightedness, *n. Med.* **दूरदृष्टिता** (स्त्री.)
long wave, *Radio* **दीर्घ तरंग**
long-wave, *adj.* **दीर्घतरंग–**
loop, *n.* **वेलांटी** (स्त्री.), **वलय** (न.), **लूप** (न.)
loop antenna, *Radio* **वलय अॅन्टेना, वलय आकाशग**
loop circuit, **लूप परिपथ**
loop current, *Elec. Eng.* **लूप धारा**
loose, *adj.* (slack; free from bounds; not fastened) **ढिला, सैल, मोकळा**
loosely, *adv.* **सैलपणे, मोकळे**
Lorentz force, (after Hendrik A. Lorentz, Du. physicist) **लॉरेंझ बल**
Lorentz frame, **लॉरेंझ चौकट**
Lorentz transformation, **लॉरेंझ रूपांतरण**
Loschmidt number, (after Joseph Loschmidt, Austrian physicist— the number of molecules per c.c. in a gas at a standard pressure of one atmosphere at 0° C.) **लोशमिट संख्या**
lose, *v.t.* १ **गमावणे** २ **मुकणे**
loss, *n.* १ **हानि** (स्त्री.) २ *Elec. Comm., Radio, etc.* (as, a general term used to denote a decrease in signal power in transmission from one point to another— *specif.* the negative of gain in a transmission system— as opposed to *gain*) **व्यय** (पु.) ३ **कमी होणे** (न.), **गमावणे** (न.)
loss of weight, **वजन कमी होणे**
loud, *adj.* **मोठा, उच्च**
loudness, *n. Acous.* (as, the subjective measure of the intensity of a sound) **महत्ता** (स्त्री.) (as in : loudness of sound ध्वनि महत्ता)
loudspeaker, *n.* **ध्वनिक्षेपक** (पु.)
louver=louvre, *n. Civ. Eng.* **धुराडे** (न.), **धारे** (न.), **लूव्हर** (न.)
low, *adj.* १ **नीच** २ **निम्न**
lower, *adj.* १ **नीच, खालचा** २ **निम्न** ३ (in comb.) **अव–**
v.t. **खाली नेणे, खाली आणणे**
lower face, **अवसमपृष्ठ** (न.)
lower harmonic, **निम्न संवादी**
lowering, *n.* **खाली आणणे** (न.), **अवनमन** (न.) (as in : lowering of freezing-point गोठणांक अवनमन)
lower octave, *Music* **मंद्र सप्तक**
low frequency, *Radio* **नीच वारंवारता**
low-frequency amplifier, **नीच वारंवारता प्रवर्धी**
low level, **निम्न पातळी**
low-melting, *adj.* (melting at a relatively low temperature) **निम्न तापमानावर द्रवण होणारा, निम्न तापमानावर वितळणारा, नितापद्रवणीय** (निम्न तापमान द्रवणीय)
low note, *Music* **नीच स्वर**
low-pass filter, *Elec. Comm.* **निम्न पारक निस्यंदक**
low pitch, *Music* **नीच स्वरमान**
low-power objective, **अल्पवर्धक वस्तुभिग**
low resistance, **निम्न रोध**
low resolving power, **निम्न वियोजन शक्ति**
low temperature, **निम्न तापमान**
low-temperature, *adj.* **नितापमानी** (निम्न तापमानी) (as in: low-temperature carbonisation नितापमानी कार्बनन)

low-temperature thermometry, **नितापमिति** (स्त्री.) (निम्न तापमानी तापमिति)

low-tension, *adj. Elec. Eng., Radio* (having a low potential or voltage ; constructed to be used at low voltage) **निम्न विभव–, निम्न व्होल्टतेचा**

low-tide, *n.* **ओहोटी** (स्त्री.)

low velocity, **नीच वेग**

low voltage, *Elec. Eng.* **निम्न व्होल्टता**

low-voltage, *adj.* **निम्न व्होल्टतेचा, निम्न व्होल्टता–**

low yield, **निम्न प्राप्ति**

low-yield bomb, *Nucleonics* **निम्न प्राप्ति बॉम्ब**

lubricant, *n.* (a substance capable of reducing friction, heat, etc.; as, emulsion, oil, etc. applied to make processing easier) **वंगण** (न.)

lubricate, *v.t.* (to apply a lubricant to; to make smooth, slippery, or oily in motion, action, appearance, etc.) **वंगण देणे, वंगण लावणे**

lubricating oil, **वंगण तेल**

lubrication, *n.* **वंगणन** (न.), **वंगवणी** (स्त्री.)

lubricative, *adj.* **वंगणक**

lubricator, *n.* **वंगणक** (पु.)

lukewarm, *adj.* (moderately warm; neither cold nor hot) **कोमट**

lumen, *n.* (*pl.* **lumina** *or* **lumens**) *Light* (as, a unit of luminous flux) **लुमेन** (न.) (अ. व. लुमिने)

luminance, *n.* (as, the luminous intensity of a surface in a given direction per unit of projected area) **दीप्तितीव्रता** (स्त्री.)

luminescence, *n. Chem., Min.* (as, the emission of light as a result of causes other than high temperature) **दीप्ति** (स्त्री.) *cf.* brightness

luminescent, *adj.* **दीप्तिशील**

luminiferous ether, **तेजोवाही ईथर**

luminosity, *n. Astron., Light* (as, the relative quantity of light ; as, the quantity of radiation emitted by a star or other celestial source) **अनुदीप्ति** (स्त्री.)

luminous, *adj.* **अनुदीप्त, अनुदीप्ति–**

luminous flame, **अनुदीप्त ज्योत**

luminous flux, **अनुदीप्ति अभिवाह**

luminous-flux density, (*also* called *intensity of light*) (as, the luminous energy in a beam of light passing through a unit normal section per unit time) **अनुदीप्ति अभिवाह घनता**

luminous intensity, (*also* called *candle-power*) **अनुदीप्ति तीव्रता**

luminously, *adv.* **अनुदीप्त रीत्या, अनुदीप्ततः**

luminous reflectance, **अनुदीप्ति परावर्तनांक**

lump, *n.* १ **गोळा** (पु.) २ **पुंज** (पु.) ३ **पिंड** (पु.)

lumped, *adj.* **पिंडित**

lumping, *n.* **पिंडन** (न.)

lunar, *adj.* (of, taking place on, or relating to the moon) **चांद्र, चंद्र–, चंद्रासंबंधी**

lunar day, *Astron.* **चांद्र दिन**

lunar eclipse, *Astron.* **चंद्रग्रहण** (न.)

lunar year, *Astron.* **चांद्रवर्ष** (न.)

lune, *n.* **चंद्रकोर** (स्त्री.), **चंद्रक** (न.)

lustre, *n.* (*also* **luster**) **तेज** (न.) *cf.* brightness

lustrous, *adj.* **तेजस्वी**

lux, *n.* (*pl.* **lux** *or* **luxes**) *Light* (as, a unit of illumination— *abbr.* **lx**) **लक्स** (न.) (अ. व. लक्स)

luxmeter = **luxometer,** *n.* **लक्समापी** (पु.)

lx, (*abbr.* of *lux*) **लक्स** (**lx**)
lycopodium, *n.* **लाइकोपोडिअम** (न.)
lyophilic, *adj.* (*also* **lyophil** *or* **lyophile**) *Chem.* (as, of a colloid readily dispersed in a suitable medium) **द्रवरागी** (रागी= having affinity for)
lyophobic, *adj.* (*also* **lyophobe**) *Chem.* (as of a colloid not readily dispersed) **द्रवविरोधी**

M

μ (*also* **M**) (*symbol* for *mu*) **म्यू** (सं. μ किंवा **M**)
μ**-meson** *Nucleonics* **μ-मेसॉन** (**म्यू मेसॉन**)
μ *Thermionics* (as, a *symbol* for *amplification factor*) **प्रवर्धनांक** (सं. μ)
μ १ *Light* (as, *symbol* for *index of refraction*) **अपवर्तनांक** (सं. μ) २ (as, *symbol* for *magnetic permeability*) **चुंबकीय पार्यता** (सं. μ) ३ (as, the *micron*) **मायक्रॉन** (सं. μ)
Mach, *n.* (*short* for *Mach number*—after Ernst Mach. Austrian physicist) **माक** (न.)
machine, *n. Mech.* **यंत्र** (न.), **मशीन** (न.)
machine-made, *adj.* **यंत्रनिर्मित**
machine moulding, **यंत्र साचेकाम**
machinery, *n.* १ (as, the constituent parts of a machine or instrument) **मशिनरी** (स्त्री.), **यंत्रणा** (स्त्री.) २ (as, equipment, stock or range of machines) **यंत्रसामग्री** (स्त्री.)
machine-tool, *n.* **यंत्रहत्यार** (न.)
machine-tooled, *adj.* (made or finished with or as if with a machine-tool) **यंत्र-हत्यार-निर्मित**
Mach number, (*short* **Mach**) (as, a number representing the ratio of the speed of a body to the speed of sound in the surrounding atmosphere) **माक अंक**
macro—, (*also* **macr—**) (in comb.— large) **स्थूल—, बृहत—**
macro-axis, *n. Crystal.* **बृहत अक्ष** (पु.)
macromolecular, *adj.* **स्थूलरेणु—** (as in: macromolecular compounds **स्थूलरेणु संयुगे**)
macromolecule, *n.* (as, a very large molecule) **स्थूलरेणु** (पु.)
macronuclear, *adj.* **स्थूलकेंद्रकी, स्थूलन्यूक्लीय**
macronucleus, *n.* **स्थूलकेंद्रक** (न.), **स्थूल-न्यूक्लिअस** (पु.)
macroscopic, *adj.* (*also* **macroscopical**) (as, large enough to be observed by the naked eye—as opposed to *microscopic*) **स्थूल, दृष्टिगोचर**
macroscopically, *adv.* **स्थूल दृष्टचा**
macrostate, *n.* **स्थूल अवस्था** (स्त्री.)
macrostructure, *n. Met.* **स्थूलसंरचना** (स्त्री.)
magic lantern, (an early form of optical projector of still pictures using a transparent slide) **चित्रदीप** (पु.)
magic numbers, *Nucleonics* (one of the series which, if possessed by an atom or its neutrons, correlates with enhanced stability; as, certain numbers of neutrons or protons in the nucleus which give rise

to increased nuclear stability) **स्थायित्व संख्या** (स्त्री.अ.व.)
magnesium, *n. Chem.* **मॅग्नेशिअम** (न.)
magnesium wire, **मॅग्नेशिअमची तार**
magnet, *n.* **चुंबक** (पु.)
bar magnet **पट्टी चुंबक**
broadside-on magnet **पार्श्व आस्थित चुंबक**
electromagnet **विद्युतचुंबक**
end-on magnet **अग्र आस्थित चुंबक**
horseshoe magnet **नालाकृति चुंबक**
natural magnet **प्राकृतिक चुंबक**
permanent magnet १ **टिकाऊ चुंबक** २ **कायम चुंबक**
magnetic, *adj.* **चुंबकीय, चुंबक—**
magnetic absorption, **चुंबकीय अवशोषण**
magnetically, *adv.* (in a magnetic manner) **चुंबकतः, चुंबकीय दृष्टचा**
magnetically-coupled circuit, **चुंबकतः युग्मित परिपथ**
magnetic amplifier, *Elec. Eng.* **चुंबकीय प्रवर्धी**
magnetic analysis, *Elec. & Magn.* **चुंबकीय विश्लेषण**
magnetic axis, (as, a line through the effective centres of the poles of a magnet) **चुंबकीय अक्ष**
magnetic bearing, (the horizontal angle between any survey line and the direction of magnetic north) **चुंबकीय दिक्कोन**
magnetic biasing, *Elec. Eng.* **चुंबकीय अभिनतीकरण**
magnetic circuit, *Elec. Eng.* **चुंबकीय परिपथ**
magnetic coercivity, **विचुंबकता** (स्त्री.)
magnetic compass, (a compass consisting of a magnetic needle which sets itself along the lines of the earth's magnetic field **दिक्सूचि** (स्त्री.)
magnetic core, **चुंबकीय क्रोड**
magnetic declination, **चुंबकीय दिक्पात**
magnetic dip, (*also* called *dip* or *inclination* —the angle formed with the horizon by a magnetic needle free to rotate in the vertical plane of the magnetic meridian, etc.) **चुंबकीय नति**
magnetic dipole, **चुंबकीय द्विध्रुव**
magnetic displacement, **चुंबकीय विस्थापन**
magnetic domain, *Elec., Magn.* **चुंबकीय अधिक्षेत्र**
magnetic effect, **चुंबकीय परिणाम**
magnetic energy, **चुंबकीय ऊर्जा**
magnetic equator, **चुंबकीय विषुववृत्त**
magnetic field, (as, the region in the neighbourhood of a permanent magnet or a current-carrying conductor in which magnetic forces can be detected) **चुंबकीय क्षेत्र**
magnetic-field strength, **चुंबकीय क्षेत्र सामर्थ्य**
magnetic flux, *Elec. Eng.* **चुंबकीय अभिवाह**
magnetic flux density, (*also* called *magnetic induction*) *Elec. Eng.* **चुंबकीय अभिवाह घनता**
magnetic focusing, *Cathode Ray Tubes* **चुंबकीय नाभीयन**
magnetic force, (*also* **magnetising force**) **चुंबकन बल**
magnetic hysteresis, *Elec. Eng.* (as, the lagging of the magnetic flux in a magnetic material behind the magnetising force which is producing it) **चुंबकीय पूर्वग्रहज**
magnetic hysteresis loss, *Elec. Eng.* (as, the energy expended in taking a piece of magnetic material through a complete cycle of magnetisation) **चुंबकीय पूर्वग्रहज व्यय**

magnetic induction, १ (as, induction of magnetism in a body) **चुंबकीय प्रवर्तन, चुंबकीय प्रेरण** २ *Elec. Eng.* (as, *magnetic flux density*) **चुंबकीय अभिवाह घनता**
magnetic intensity, चुंबकीय तीव्रता
magnetic iron = magnetic iron-ore, (*also* called *magnetite*) *Min.* **चुंबकीय लोह-धातुक**
magnetic keeper, चुंबक रक्षक
magnetic lens, *Electronics* (as, an electron lens that focuses electron beams by means of a magnetic field) **चुंबक भिंग**
magnetic lock, चुंबक पाश
magnetic meridian, (a line on the earth's surface approximating a great circle passing through the north and south magnetic poles) **चुंबकीय याम्योत्तर, चुंबकीय रेखावृत्त**
magnetic mirror, चुंबकीय दर्पण
magnetic modulation, *Radio* **चुंबकीय आपरिवर्तन**
magnetic moment, (*also* called *moment of a magnet*) **चुंबकीय आघूर्ण**
magnetic needle, चुंबक सूचि
magnetic orbital quantum number, चुंबकीय कक्षीय क्वांटम अंक
magnetic permeability, चुंबकीय पार्यता (सं. μ)
magnetic polarisation, चुंबकीय ध्रुवण
magnetic polarity, चुंबकीय ध्रुवता
magnetic pole, चुंबकीय ध्रुव
magnetic potential, चुंबकीय विभव
magnetic pumping, चुंबकीय पंपन
magnetic quantum number, चुंबकीय क्वांटम अंक
magnetic recorder, *Acous.* **चुंबकीय अभिलेखी**
magnetic recording, *Acous.* **चुंबकीय अभिलेखन**
magnetic reluctance, चुंबकीय अभिरोध
magnetic resonance, *Nucl. Phys.* (as, the response of electrons, atoms, molecules or nuclei to certain discrete radiation frequencies as a result of space quantisation in a magnetic field) **चुंबकीय संस्पंदन**
magnetic resonance spectrum, चुंबकीय संस्पंदन पंक्ति
magnetic retentivity, चुंबकीय धारणक्षमता
magnetics, *n.* (the science of magnetism) **चुंबकशास्त्र** (न.)
magnetic saturation, चुंबकीय संतृप्ति
magnetic shell, (as, a thin sheet of magnetic material magnetised so that one face is a north pole and the other face is a south pole) **चुंबकीय कवच**
magnetic shielding, चुंबकीय परिरक्षण
magnetic spectrograph, चुंबकीय पंक्तिलेखी
magnetic spectrum, चुंबकीय पंक्ति
magnetic spin quantum number, चुंबकीय आभ्राम क्वांटम अंक
magnetic stability, चुंबकीय स्थायित्व
magnetic storm, *Meteor.* (as, a marked temporary disturbance of the earth's magnetic field held to be related to sunspots) **चुंबकीय वादळ**
magnetic susceptibility, चुंबकीय प्रभाव्यता
magnetic tape, चुंबक फीत
magnetic thermometer, चुंबकीय तापमापी
magnetic total angular momentum quantum number, चुंबकीय पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक
magnetic tube of force, (as, the space enclosed by all the lines of magnetic force drawn through the boundary of an area in a magnetic field) **चुंबकीय बल नलिका**

magnetic variation, चुंबकीय विचरण
magnetic vector, चुंबकीय सदिश
magnetisability, *n.* चुंबकनशीलता (स्त्री.)
magnetisable, *adj.* चुंबकनशील
magnetisation, *n.* (as, a degree to which a body is magnetised) चुंबकन (न.)
magnetise, *v.t.* (as, to communicate magnetic properties to; convert into a magnet) चुंबकित करणे
magnetised, *adj.* चुंबकित
magnetising, *adj.* चुंबकन–
magnetising coil, *Elec. Eng.* चुंबकन कुंडल
magnetising current, *Elec. Eng.* चुंबकन धारा
magnetising force, (*also* magnetic force) (as, a phenomenon associated with a magnetic flux-density at a point) चुंबकन बल
magnetism, *n.* चुंबकत्व (न.)
  antiferromagnetism प्रतिफेरो चुंबकत्व
  diamagnetism प्रतिचुंबकत्व
  ferrimagnetism फेरीचुंबकत्व
  ferromagnetism फेरोचुंबकत्व
  paramagnetism समचुंबकत्व
  terrestrial magnetism भूचुंबकत्व
magnetite, *n.* (*also* called *magnetic iron* or *magnetic iron-ore*) *Min.* (as, an oxide of iron) मॅग्नेटाइट (पु., न.)
magneto—, (in comb.) चुंबकीय–
magnetohydrodynamics = hydromagnetics
magnetometer, *n.* (as, an instrument for measuring magnetic intensity, esp. of the earth's magnetic field) चुंबकत्वमापी (पु.)
magnetometric, *adj.* चुंबकत्वमितीय
magnetometry, *n.* (a science of measuring the intensity of magnetic fields and of determining the direction of lines of force) चुंबकत्वमिति (स्त्री.)
magnetomotive force, (as, the force, produced usu. by a current-carrying coil, which produces a magnetic flux in a magnetic circuit) चुंबकत्वगामक बल
magneton, *n.* *Nucleonics* (as, a unit of the quantised magnetic moment of a particle) मॅग्नेटॉन (पु.)
magneto-optic = magneto-optical, *adj.* (relating to the influence of a magnetic field upon light) चुंबक प्रकाशीय
magneto-optical rotation, *Television, etc.* चुंबक प्रकाशीय घूर्णन
magneto-optics, *n.* चुंबक प्रकाशिकी (स्त्री.)
magnetophone, *n.* चुंबकीय श्रवणक (पु.)
magnetophotophoresis, *n.* चुंबक-प्रकाश कणसंचलन (न.) *cf.* photophoresis
magnetosphere, *n.* (as, a region of the upper atmosphere that surrounds the earth, extends out for thousands of kilometres, and is dominated by the earth's magnetic field so that charged particles are trapped in it) चुंबकावरण (न.)
magnetospheric, *adj.* चुंबकावरणी
magnetostatic, *adj.* चुंबकीय स्थितिक
magnetostatics, *n.* चुंबकीय स्थितिशास्त्र (न.)
magnetostriction, *n.* (the change in the dimensions of a ferromagnetic body caused by a change in its state of magnetisation) चुंबकविरूपण (न.)
magnetostrictive, *adj.* चुंबकविरूपी
magnetron, *n.* *Thermionics* मॅग्नेट्रॉन (पु.)
magnetron rectifier, *Thermionics* मॅग्नेट्रॉन दिष्टकारी
magnifiable, *adj.* विशालित करण्याजोगा, विशालित करण्यासारखा
magnification, *n.* (as, act or process of magnifying) विशालन (न.)

magnified, *adj.* विशालित
magnified image, विशालित प्रतिमा
magnifier, *n.* विशालक (पु.)
magnify, *v.t.* विशालित करणे
magnifying, *adj.* विशालन–
magnifying glass, (a lens that magnifies the apparent dimensions of objects seen through it) विशालन भिंग
magnifying lens, विशालन भिंग
magnifying power, विशालन शक्ति, विशालन क्षमता
magnitude, *n.* १ (as, physical magnitude, extent, or bulk; the actual, characteristic, normal or relative proportion of a thing, etc. It is largely a mathematical and scientific term and refers to size or two-dimensional extent or to something whose quantity, extent or degree are expressible chiefly in mathematical figures) अभिमिति (स्त्री.), (generally) परिमाण (न.)
cf. area क्षेत्रफळ
dimension मिति
extent मर्यादा, व्याप्ति
size आकार
volume आकारमान, आयतन
२ *Astron.* (as, a scale by which brightness of stars is measured) प्रत (स्त्री.) ३ (as, the importance, quality, etc.) महत्ता (स्त्री.)
absolute magnitude १ निरपेक्ष अभिमिति, निरपेक्ष परिमाण २ *Astron.* निरपेक्ष प्रत
apparent magnitude *Astron.* आभासी प्रत
magnitude of a star, ताऱ्याची प्रत
magnitude of force, बलाची अभिमिति, बलाचे परिमाण
magnitude of vector, सदिशाची अभिमिति, सदिशाचे परिमाण
main, *adj.* मुख्य
n. मुख्य (वाहक, नळ, तार इत्यादि)
main circuit, *Elec. Eng.* मुख्य परिपथ
main conductor, मुख्य वाहक
main pipe, मुख्य नळ, मुख्य नलिका
mains, *n. pl. Elec. Eng.* (as, a general term used in connection with electric power distribution to denote current-carrying conductors) मुख्य वाहक (पु.अ.व.)
maintain, *v.t.* १ (as, to keep up) बाळगणे, ठेवणे २ (as, to keep in repair or in good state) सुस्थितीत ठेवणे, सुस्थितीत राखणे ३ (to carry on; to conduct) चालवणे ४ (as, to preserve from failure or decline) पोषित करणे (as in: electrically-maintained विद्युतपोषित) ५ (to assert as true, as opinion, statement, etc.— with *that*) (ठाम) मत असणे
maintained tuning-fork, *Acous.* पोषित स्वरित्र
maintained vibrations, पोषित कंपने (न. अ. व.)
maintaining, *adj.* पोषण–
maintenance, *n.* १ परिरक्षा (स्त्री.), सुस्थितीत ठेवणे (न.) २ निर्वहण (न.) ३ पोषण (न.)
maintenance of vibrations, कंपनांचे पोषण
major, *adj.* १ गुरु, मोठा २ दीर्घ ३ प्रधान, मुख्य
major chord, *Music* गुरु स्वरसंघात
majority, *n.* १ बहुसंख्या (स्त्री.) २ आधिक्य (न.)
adj. बहुसंख्य
majority carrier, बहुसंख्य वाहनिक
major sixth interval, *Music* शुद्ध धैवत
major third interval, *Music* शुद्ध गांधार
major tone, *Music* तीव्र स्वरक
major tone interval, *Music* चतुःश्रुति (स्त्री.)

make, *n.* १ (as, a style of structure or composition) **बनावट** (स्त्री.), **घडण** (स्त्री.) २ **निर्मिति** (स्त्री.)

malleability, *n. Met.* (the quality or state of being malleable) **वर्धनीयता** (स्त्री.) *cf.* pliability

malleable, *adj.* (capable of being extended or shaped by beating with a hammer or by the pressure of rollers) **वर्धनीय**

malleus, *n.* (*pl.* **mallei**) *Anat.* (outermost of the three auditory ossicles in mammals) **घण** (पु.) (घण अस्थि)

manganese, *n. Chem. & Met.* **मँगनीज** (न.)

manifest, *v.t. & i.* १ (as, to give signs of; come to light or to appear) **आविष्कृत करणे, आविष्कृत होणे** २ (commonly) **दिसून येणे, दिसणे**

manifestation, *n.* **आविष्कार** (पु.)

manifold, *adj.* **बहुविध**

manifoldly, *adv.* **बहुविधतेने**

manifoldness, *n.* **बहुविधता** (स्त्री.)

manipulate, *v.t.* १ (to treat, work or operate with the hands) **हाताने काम करणे** २ (as, to handle with skill or dexterity) **चतुराईने चालवणे**

manipulation, *n.* **हस्तकौशल्य** (न.)

manned, *adj.* **मानवयुक्त** (as in : a manned balloon मानवयुक्त बलून)

manner, *n.* (usu. suggests a personal or peculiar procedure) **रीत** (स्त्री.) *cf.* method

manometer, *n.* (an instrument for measuring the pressure of gases and vapours) **वायुदाबमापी** (पु.)

manometric, *adj.* **वायुदाबमितीय, वायुदाबदर्शी**

manometric flame, (a small gas flame so arranged as to oscillate by the variations of pressure due to sound-waves impinging on a diaphragm forming one wall of a small gas chamber) **दाबमापी ज्योत**

man-power, *n.* **मनुष्यबळ** (न.)

mantissa, *n. Math.* **लाग अपूर्णांक** (पु.)

mantle, *n.* (as, of gas, etc.) **प्रावार** (न.), **टोपी** (स्त्री.)

manual, *adj.* १ (of, relating to, or involving the hands) **हस्त–** २ (requiring or involving physical skill and energy) **शरीर–, शारीरिक**

manual labour, **शारीरिक श्रम**

manually, *adv.* **हाताने, हस्त–**

manufactory, *n.* **निर्माणागार** (न.)

manufacture, *v.t.* **निर्माण करणे, तयार करणे**
n. १ (anything made) **निर्माण** (न.), **वस्तुनिर्मिति** (स्त्री.) २ **यांत्रिक उत्पादन** (न.) ३ **यंत्रनिर्मित माल** (पु.)

manufacturer, *n.* १ **यांत्रिक उत्पादक** (पु.) २ **निर्माणक** (पु.)

manufacturing, *n.* **वस्तुनिर्माण** (न.)

many, *adj.* **अनेक, पुष्कळ**

many-body force, **बहुवस्तु बल**

many-electron system, **बहु इलेक्ट्रॉनी संहति**

many-many, *adj.* **अनेक-अनेक**

many-many correspondence, *Math.* **अनेक-अनेक संगतता**

many-one, *adj.* **अनेक-एक**

many-one correspondence, *Math.* **अनेक-एक संगतता**

many-particle shell model, *Nucl. Phys.* **बहुकण कवच प्रतिकृति**

many-sided, *adj.* १ (as, multilateral) **बहुभुज** २ (as, having many aspects) **बहुविध**

map, *n.* १ **नकाशा** (पु.) *cf.* chart २ **प्रतिचित्र** (न.)
v.t. १ **नकाशा काढणे** २ **प्रतिचित्रण करणे**

mapping, *n.* **प्रतिचित्रण** (न.)

marble, *n.* संगमरवर (पु.), आरसपान (पु.)
margin, *n.* १ सीमा (स्त्री.), मार्जिन (स्त्री.) २ अंतर (न.)
marginal, *adj.* सीमांतिक
marine, *adj.* सागरी
marine engineering, सागरी अभियांत्रिकी
mark, *n.* १ चिन्ह (न.) *cf.* character २ गुण (पु.)
v.t. & i. १ चिन्ह लावणे, खूण करणे २ लक्षात ठेवणे, लक्ष देणे
marked, *adj.* १ चिन्हित २ (as, noticeable) उल्लेखनीय
marker, *n.* अंकक (पु.)
marking, *n.* चिन्हांकन (न.), अंकन (न.)
marsh gas, दलदल वायु
maser, *n.* (*m*icrowave *a*mplification by *s*timulated *e*mission of *r*adiation) मेसर (पु.)
mask, *n.* (as, a cover or partial cover for the face) मुखपट (पु.)
v.t. मुखपट घालणे
mass, *n.* (as, the quantity of matter in a body) वस्तुमान (न.)
adj. स्थूल
mass absorption coefficient, वस्तुमानी अवशोषण गुणांक
mass defect, *Nucleonics* वस्तुमान त्रुटि
mass-energy equation, (*also* called *Einstein equation*) वस्तुमान ऊर्जा समीकरण
mass-energy equivalence, वस्तुमान ऊर्जा समतुल्यता
massive, *adj.* १ स्थूल २ संपुंजित
massiveness. *n.* स्थूलता (स्त्री.)
mass number, *Chem., Nucleonics* वस्तुमानांक (पु.)
mass radiator, वस्तुमान प्रारी
mass spectrograph, वस्तु पंक्तिलेखी, वस्तु स्पेक्ट्रोग्राफ
mass spectrometer, वस्तु पंक्तिमापी, वस्तु स्पेक्ट्रोमीटर
mass spectrum, वस्तु पंक्ति, वस्तु स्पेक्ट्रम
mast, *n.* काठी (स्त्री.), दंड (पु.)
master, *adj.* १ (as, being the chief, guiding, or principal one) मुख्य (as in: master-clock मुख्य घडयाळ), प्रधान (as in: master joint प्रधान संधि, प्रधान सांधा) २ (as, controlling) नियंत्रक (as in : master circuit नियंत्रक परिपथ) ३ सर्वस्पर्शी (as in : master sample सर्वस्पर्शी प्रतिदर्श) ४ (as, being a mechanical part or a device that establishes a dimension, weight, or other standard) गुरु (as in : master gauge गुरु प्रमापी)
match, *v.t. & i.* १ (as, to fit together or make suitable for fitting together) जुळता करणे, जुळता असणे २ (to cause to be proportioned to; make correspond; to adapt) अनुरूप करणे, अनुरूप असणे ३ *Elec. Eng.* (to couple two electric circuits by a device, as a transformer, that by providing equality of impedance ensures maximum transfer of power from one circuit to another) संतुलित करणे
n. १ जोड (स्त्री.) २ आगकाडी (स्त्री.)
match-box, *n.* आगपेटी (स्त्री.)
matched, *adj.* १ अनुरूपित २ *Elec. Eng.* संतुलित
matched doublet, अनुरूपित द्विक
matched lenses, *Photog.* अनुरूपित भिंगे (न. अ. व.)
matched resistance, *Elec. & Magn.* संतुलित रोध
matched termination, संतुलित अंत
matching, *n.* १ अनुरूपण (न.) २ *Elec. Eng.* संतुलन (न.)

matching impedance, *Elec. Comm., Elec. Eng.* संतुलन संरोध

matching transformer, *Elec. Comm.* संतुलन परिवर्तित्र

material, *n.* १ साहित्य (न.) २ पदार्थ (पु.) (as in: fissile material विखंडनक्षम पदार्थ)

adj. १ (as, consisting of matter) भौतिक २ महत्त्वाचा, महत्त्वपूर्ण

material particle, (as, a necessary concept which is introduced when developing the fundamental principles of mechanics) भौतिक कण

mathematical, *adj.* गणितीय

mathematical instrument, गणितीय उपकरण, गणित उपकरण

mathematically, *adv.* गणितीय दृष्टया, गणित दृष्टया

mathematics, *n.* गणित (न.), गणितशास्त्र (न.)

matrices, *n. pl.* (*sing.* **matrix**) १ सारण्या (स्त्री. अ. व.) २ आधारक (पु. अ. व.)

matrix, *n.* (*pl.* **matrices** *or* **matrixes**) १ *Math.* सारणी (स्त्री.) २ *Agric., Geol., etc.* (as, of a crystal, etc.) आधारक (पु.)

matrix mechanics, (as, a quantum mechanics based on the application of postulates connecting frequencies and intensities of spectrum lines by the use of matrix-involving algebra) सारणिक स्थिति-गतिशास्त्र

matter, *n.* १ (as, substances of which the physical universe is composed) वस्तु (स्त्री.) २ वस्तुता (स्त्री.)

matter field theory, वस्तु क्षेत्र सिद्धांत

matter wave, वस्तु तरंग

mature, *adj.* (as, of the *topography* of a surface) परिपक्व, प्रौढ (as in: mature soil परिपक्व मृदा; mature river प्रौढ नदी)

matured, *adj.* परिपक्व, प्रौढ–

maxima, *n. pl.* (*sing.* **maximum**) *Math.* महत्तम (पु. अ. व.)

maximal, *adj.* (highest, greatest) उच्चिष्ठ

maximise, *v.t.* जास्तीत जास्त करणे, जास्तीत जास्त मर्यादेपर्यंत वाढवणे, कमाल मर्यादेपर्यंत वाढवणे

maximum, *adj.* महत्तम, अधिकतम, कमाल, जास्तीत जास्त

n. (*pl.* **maxima**) १ (as opposed to *minimum*) महत्तम (राशि, मूल्य वगैरे), कमाल (राशि, मूल्य वगैरे) २ *Math.* महत्तम (पु.) ३ कमाल मर्यादा (स्त्री.)

maximum-minimum thermometer, (*also* **maximum and minimum thermometer**) *Meteor.* कमाल किमान तापमापी

maximum range, महत्तम पल्ला, कमाल पल्ला

maximum valence, महत्तम संयुजा

McLeod gauge, मॅक्लोअड प्रमापी, अल्पदाब प्रमापी

meagre, *adj.* (*also* **meager**) स्वल्प

mean, *n. Math.* १ माध्य (न.) २ (as, arithmetic mean) सरासरी (स्त्री.)

adj. मध्यम, माध्य–

mean age, सरासरी आयु, सरासरी आयुर्मान

mean-calorie, *n. Heat* माध्य कॅलरी (स्त्री.)

mean deviation, माध्य विचलन

mean distance, माध्य अंतर

mean energy, सरासरी ऊर्जा

mean error, माध्य त्रुटि

mean free path, *Acous., etc.* (as, the average distance traversed between collisions by particles) माध्य मुक्त पथ

mean free time, माध्य मुक्त काल

mean-life, *n. Nucleonics* (*symbol* τ) (*also* called *average life*— as, *average* period of existence of certain particles) **सरासरी आयुष्य** (न.) (सं. τ)
mean measurement, **मध्यमान** (न.)
mean position, **माध्य स्थान**
mean power, १ **माध्य शक्ति** २ **सरासरी शक्ति**
mean refraction, **माध्य अपवर्तन**
means, *n. pl.* १ **साधने** (न. अ. व.) २ (when treated as *sing.*) **साधन** (न.)
mean sea-level, (*short* MSL *also* M. S. L.) **सरासरी समुद्रसपाटी** (स. स. स.)
mean solar day, *Astron.* **माध्य सौर दिन**
mean square, *Math.* **वर्गसरासरी** (स्त्री.)
mean-square error, *Math.* **वर्गसरासरी त्रुटि**
mean-square-root velocity, **माध्य वर्गमूळ वेग**
mean-tone temperament, *Music* **मध्यस्वरकी संस्कार**
measurable, *adj.* **परिमेय** (मा = to measure), **मोजण्यासारखा**
measure, *v.t.* **मोजणे, मापणे**
n. १ **माप** (न.) २ (act of measuring) **मापन** (न.) ३ (that by which extent is ascertained or expressed) **मान** (न.) (as in : measure of precision परिशुद्धतेचे मान, परिशुद्धता मान) ४ **उपाय** (पु.)
measured, *adj.* **मापित, मोजलेला, मापलेला**
measurement, *n.* १ **मापणी** (स्त्री.), **मोजणी** (स्त्री.), **मापन** (न.) २ (as, a system of measures) **माप** (न.)
measuring-instrument, *n.* **मापन उपकरण** (न.)
measuring-jar = measuring-vessel
measuring-rod, *n.* **मापदंड** (पु.), **मोजदंड** (पु.)
measuring-strip, *n.* **मोजपट्टी** (स्त्री.)
measuring-vessel, *n.* **मोजपात्र** (न.)
mechanic, *n.* **यांत्रिक** (पु.)
mechanical, *adj.* **यांत्रिक, यंत्र–**
mechanical advantage, *Mech.* (the ratio of the resistance or load to the applied force or effort in a machine) **यांत्रिक लाभ**
mechanical energy, **यांत्रिक ऊर्जा**
mechanical engineering, **यंत्र अभियांत्रिकी**
mechanical equivalent, **यांत्रिक सममूल्य**
mechanical equivalent of heat, (*also* called *Joule's equivalent*) (the ratio of mechanical energy transformed into heat to the resulting quantity of heat generated—*symbol J*) **औष्मीय यांत्रिक सममूल्य**
mechanical equivalent of light, **प्रकाशाचे यांत्रिक सममूल्य**
mechanically, *adv.* **यांत्रिकतः**
mechanically-propelled, *adj.* **यंत्रचालित, यंत्रप्रणोदित**
mechanical rectifier, *Elec. Eng.* **यांत्रिक दिष्टकारी**
mechanical rotational reactance, **यांत्रिक घूर्णी प्ररोध**
mechanics, *n.* १ (as, a branch of physical science that deals with energy and forces and their relation to the equilibrium, deformation or motion of solid, liquid and gaseous bodies) **स्थितिगतिशास्त्र** (न.)
cf. dynamics गतिकी, गतिशास्त्र
kinematics शुद्धगतिकी, शुद्ध गतिशास्त्र
kinetics बलगतिकी, बलगतिशास्त्र
statics स्थितिशास्त्र
२ (as, the practical application of mechanics to the design, construction or operation of machines or tools) **यांत्रिकी** (स्त्री.)
celestial mechanics **ख-स्थितिगतिशास्त्र**
matrix mechanics **सारणिक स्थितिगतिशास्त्र**

quantum mechanics क्वांटम स्थितिगति शास्त्र
wave mechanics तरंग स्थितिगतिशास्त्र
mechanisation, *n.* यांत्रिकीकरण (न.)
mechanise, *v.t.* १ यंत्रित करणे २ (as, to equip with machinery) यंत्रसज्ज करणे
mechanised, *adj.* १ यंत्रित २ यंत्रसज्ज
mechanism, *n.* यंत्ररचना (स्त्री.)
mechanomotive, *adj.* यंत्रगामक
mechanomotive force, यंत्रगामक बल
media, *n. pl.* (*sing.* medium) माध्यमे (न. अ. व.)
medial, *adj.* मध्य
median, *n.* १ *Math.* (as, in geometry) मध्यगा (स्त्री.) २ *Stat.* (as, value in an ordered set of quantities) मध्यक (न.)
adj. १ उपमध्य २ *Stat.* मध्यक–
medium, *n.* (*pl.* media *or* mediums) माध्यम (न.)
adj. मध्यम
medium wave, मध्यम तरंग
medium-wave, *adj.* मध्यमतरंग–
meet, *v.t. & i.* (as, to come together) मिळणे, एकत्र येणे
meeting-point, *n.* मीलन बिंदु (पु.), संपाती बिंदु (पु.)
mega–, (in comb.) १ (as, great, large, powerful) महा–, मेगॅ– २ (as, a million of; multiplied by one million) मेगॅ– ३ (as, capable of being distinguished or identified without the aid of microscope) दृगो– (दृष्टिगोचर), महा–
megaphone, *n.* ध्वनिविशालक (पु.)
megascopic, *adj.* (as, visible to the unaided eye) दृष्टिगोचर
megaton, *n. Nucl. Phys.* मेगॅटन (पु.)
melodic, *adj.* सुस्वर–
melody, *n. Music* सुस्वर (पु.)
melt, *v.t. & i.* द्रवण करणे, द्रवण होणे, वितळवणे, वितळणे
meltable, *adj.* द्रवणयोग्य, वितळयोग्य
melting, *n.* द्रवण (न.), वितळणे (न.)
melting-point, *n. Chem., etc.* द्रवणांक (पु.)
melting-pot, *n.* द्रवणपात्र (न.)
member, *n.* १ (as, a constituent part of a whole) घटक (पु.) २ *Math.* (as, of series, etc.) घटक (पु.) ३ *Eng.* (as, part of a structure) अंग (न.), घटक (पु.)
membrane, *n.* (as, a thin soft pliable sheet or layer) पटल (न.), पडदा (पु.)
membrane instrument, *Music* वितत वाद्य, अवबद्ध वाद्य
Mendeleeff's law, (*also* Mendeleev's law) (after Dmitri I. Mendeleev, Russ. chemist) मेंडेलियेफ नियम
menisci, *n. pl.* (*sing.* meniscus) चंद्रकोरी पृष्ठे (न.अ.व.), सीमापृष्ठे (न.अ.व.)
meniscus, *n.* (*pl.* menisci *or* meniscuses) (as, the curved surface of a liquid near the walls of its container) चंद्रकोरी पृष्ठ (न.), सीमापृष्ठ (न.)
meniscus lens, चंद्रकोरी भिंग
mensurability, *n.* मापनीयता (स्त्री.)
mensurable, *adj.* मापनीय
mensural, *adj.* मापनविषयक
mensuration, *n.* १ (as, the act, process or an instance of measuring) मापनपद्धति (स्त्री.), मापन (न.) २ *Math.* (as, application of geometry to the computation of lengths, areas, etc.) महत्तामापन (न.)
mention, *v.t.* १ उल्लेख करणे २ नमूद करणे
mentionable, *adj.* १ उल्लेखनीय २ नमूद करण्याजोगा
mentioned, *adj.* १ उल्लेखिलेला, उल्लेखित २ नमूद केलेला

mercurate, *v.t.* (*also* **mercuriate** *or* **mercurise**) (as, to combine or treat with mercury or mercury salt ; to introduce mercury into) **पारदायन करणे, मर्क्युरन करणे**

mercurial, *adj.* **पारायुक्त, पारदयुक्त**

mercuriate = mercurate

mercuric, *adj.* (of, relating to, or containing mercury) **पारदिक, मर्क्युरिक**

mercurisation, *n.* **पारदायन** (न.), **मर्क्युरन** (न.)

mercurise = mercurate

mercury, *n.* **पारा** (पु.), **पारद** (पु.), **मर्क्युरी** (स्त्री.)

mercury arc, पारद प्रज्योत

mercury-arc lamp = mercury-vapour lamp

mercury-arc rectifier, *Elec. Eng.* **पारद प्रज्योत दिष्टकारी**

mercury barometer, *Meteor., etc.* **पाऱ्याचा हवादाबमापी**

mercury oxide, मर्क्युरी ऑक्साइड

mercury vapour, पारद बाष्प

mercury-vapour lamp, पारदबाष्प दीप

merge, *v.t. & i.* **विलीन करणे, विलीन होणे**

merged, *adj.* **विलीन**

merger, *n.* **विलीनीकरण** (न.), **विलीन होणे** (न.)

meridian, *n. Astron., etc.* (as, a great circle on the surface of the earth passing through the poles and any given place, etc.) **याम्योत्तर** (न.), **रेखावृत्त** (न.)

meridian circle, (*also* called *transit circle*) *Astron.* (as, an astronomical transit instrument) **याम्योत्तर उपकरण**

meridian plane, १ *Optics* **अक्षीय प्रतल** २ *Astron.* **याम्योत्तर प्रतल**

merit, *n.* १ **गुणवत्ता** (स्त्री.) २ **गुण** (पु.)

mesh, *n.* **जालाक्ष** (पु.), **जालीछिद्र** (न.)

mesh network, *Elec. Comm.* **जालाक्ष व्यूह** (जालाक्ष जालव्यूह)

mesh structure, *Geol.* **जालाक्ष संरचना**

mesh voltage, *Elec. Eng.* **जालाक्ष व्होल्टता**

meson, *n. Nucleonics* **मेसॉन** (पु.) *cf.* baryon

meta—, (in comb.) (beyond; transcending; after) **अधि—, मेटा—**

metacentre, *n.* (*also* **metacenter**) *Hydrostatics* (as, a point of intersection of the vertical through the centre of buoyancy of a floating body with the vertical through the *new centre of buoyancy* when the body is displaced) **उत्प्लवकेंद्र** (न.)

metacentric, *adj.* **उत्प्लवकेंद्री**

metacentric height, *Hydrostatics* **उत्प्लवकेंद्री उन्मिति, उत्प्लवकेंद्री उंची**

metacompact space, अधिसंहत अवकाश

metal, *n.* **धातु** (पु., स्त्री.)

metalic = metallic

metalisation = metallisation

metalise = metallise

metallic, *adj.* (*also* **metalic**) **धातुसंबंधी, धातु—**

metalliferous, *adj.* (yielding or containing metal) **धातुयुक्त**

metallisation, *n.* (*also* **metalisation**) **धातूकरण** (न.), **धातूभवन** (न.)

metallise, *v.t.* (*also* **metalise**) (to treat with a metal) **धातुरूप देणे**

metallised, *adj.* **धातुरूपित**

metallograph, *n.* १ (as, an instrument) **धातुआलेखी** (पु.) २ (as, a photomicrograph, etc. of a metallic surface) **धातुआलेख** (पु.)

metallographic = metallographical, *adj.* (of, relating to, or produced by means of metallography) **धातुआलेखी**

metallography, *n.* (as, a branch of *metallurgy*) **धातु आलेखन** (न.)

metalloid, *n.* (as, an element having both metallic or nonmetallic properties; a nonmetal) **उपधातु** (पु., स्त्री.)
adj. **धातुसदृश**

metallurgy, *n.* (as, art and science applied to metals) **धातुविद्या** (स्त्री.)

metal rectifier, *Elec. Eng.* **धातु दिष्टकारी**

metastability, *n.* **मितस्थायित्व** (न.)

metastable, *adj. Chem.* (marked by only a slight margin of stability) **मितस्थायी**

metastable equilibrium, **मितस्थायी समतोल**

metastable ion, *Elec. & Magn.* **मितस्थायी आयन**

metastable state, (as, a state of precarious stability, *specif.* such a state of an atom which though excited cannot emit radiation without a further supply of energy) **मितस्थायी अवस्था**

meteor, *n. Astron.* **उल्का** (स्त्री.)

meteor–, (*also* **meteoro–**) (in comb.) १ (as, meteor) **उल्का–** २ (as, weather and climate) **हवामान–**

meteoric, *adj.* १ (of, relating to, or composed of meteors) **उल्का–, उल्कासंबंधी** २ (of, relating to, or dependent on earth's atmosphere) **वातावरण–** (as in : meteoric water वातावरण जल)

meteorite, *n. Astron., Min.* (as, mineral aggregates of cosmic origin) **उल्काश्म** (पु.), **अशनि** (पु.)

meteoro– = **meteor–**

meteorograph, *n.* **हवामानलेखी** (पु.)

meteorological, *adj.* (*also* **meteorologic**) १ **हवामानविषयक** २ **हवामानशास्त्रविषयक**

meteorologist, *n.* **हवामानशास्त्रज्ञ** (सा.)

meteorology, *n.* १ (as, a science that deals with atmosphere and its *phenomena*, as variations of heat, moisture, or winds) **हवामानशास्त्र** (न.) २ **हवामान** (न.) (as in: meteorology of a region प्रदेशाचे हवामान)

meter, *n.* १ (as, a general term for any measuring instrument) **मीटर** (पु.); (in comb.) **–मापी** (पु.) (as in : hygrometer आर्द्रतामापी) २ (*also* **metre**— as, a unit of length in metric system) **मीटर** (पु.)

meter bridge = **metre bridge**

meter-candle = **metre-candle**

meter-kilogram-second = **metre-kilogram-second**

meter-kilogram-second system = **metre-kilogram-second system**

meter-kilogram-second unit = **metre-kilogram-second unit**

method, *n.* (usu. implies an orderly, logical, effective plan or procedure) **पद्धति** (स्त्री.), **रीति** (स्त्री.)
cf. manner रीत
mode पद्धत
procedure कार्यपद्धति, कार्यप्रणाली
process प्रक्रिया

analytical method **विश्लेषण पद्धति**

direct method १ **सरल पद्धति** २ **प्रत्यक्ष पद्धति**

indirect method **अप्रत्यक्ष पद्धति**

synthetic method **संश्लेषण पद्धति**

methodic = **methodical,** *adj.* **पद्धतशीर**

methodically, *adv.* **पद्धतशीरपणे**

methodisation, *n.* **व्यवस्थाबद्ध करणे** (न.)

methodise, *v.t.* (as, to arrange in orderly manner; systematise) **व्यवस्थाबद्ध करणे**

method of coordinates, **सहनिर्देशक पद्धति**

method of iteration = **iteration method**

method of mixtures, *Heat* **मिश्रण पद्धति**
method of undetermined multipliers, **अनिर्धारित गुणक पद्धति**
methodology, *n.* १ (as, a science) **पद्धति-मीमांसा** (स्त्री.) २ (a body of methods, procedures, etc.) **पद्धति** (स्त्री.)
meticulous, *adj.* **काटेकोर**
metre, *n.* (*also* **meter**) (as, a unit of length in metric system) **मीटर** (पु.)
metre bridge, *Elec. Eng.* **मीटर ब्रिज**
metre-candle, *n.* (*also* called *lux*) *Light* (as, a unit of illumination) **मीटर कॅन्डल** (स्त्री.)
metre-kilogram-second, *adj.* (*abbr.* **mks** *or* **MKS**) (of, relating to, or being a system of units based on metre as the unit of length, the kilogram as a unit of mass, and the mean solar second as the unit of time) **मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद**–(एमकेएस)
metre-kilogram-second system, (*abbr.* **mks system** *or* **MKS system**) **मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद पद्धति** (एमकेएस पद्धति)
metre-kilogram-second unit, (*abbr.* **mks unit** *or* **MKS unit**) **मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद एकक** (एमकेएस एकक)
metric, *adj.* १ (of or measured in terms belonging to the metric system) **मेट्रिक, दशमान–** २ (*also* **metrical–** used in, involving or relating to measurement) **मापीय** (as in: metric density मापीय घनता) ३ *Math.* (*also* **metrical**— relating to or capable of being defined by a metric) **दूरात्मक, दूरीक–**
n. Math. (as, a means of specifying values of a variable or positions of a point) **दूरीक** (न.)
–metric, *adj.* (in comb.) (of, employing, or obtained by a meter; of or relating to an art, process or science of measuring) **–मितीय** (as in: barometric हवादाबमितीय; magnetometric चुंबकत्वमितीय)
metrical = **metric**
metrically, *adv.* १ **मितितः** २ **दूरीकतः**
metric geometry, **दूरीक भूमिति**
metric properties, १ **मापीय गुणधर्म** २ **दूरात्मक गुणधर्म**
metric space, **दूरीक अवकाश**
metric system, (as, a decimal system of weights and measures) **मेट्रिक पद्धति, दशमान पद्धति**
metric unit, **मेट्रिक एकक, दशमान एकक**
metrological, *adj.* १ (of or relating to metrology) **मापनशास्त्रविषयक** २ **मापन-पद्धतीचा**
metrology, *n.* १ (as, a science of measurement) **मापनशास्त्र** (न.) २ (as, a system, as of weights and measures) **मापनपद्धति** (स्त्री.)
metronome, *n. Music* **तालमापी** (पु.)
–metry, *n.* (in comb.) (as, art, process or science of measuring) **–मिति** (स्त्री.) (as in: calorimetry ऊष्मामिति, कॅलरीमिति; hygrometry आर्द्रतामिति)
mg. (*abbr.* for *milligram*) **मि. ग्रॅ.** (मिलिग्रॅम)
mho, *n. Elec. Eng.* (as, a practical unit of conductance) **मो** (न.)
mhometer, *n. Elec. Eng.* **मोमापी** (पु.)
mica, *n. Min.* **मायका** (न.), **अभ्रक** (न.)
Michelson interferometer, *Light* (after Albert A. Michelson, Am. physicist) **मायकलसन व्यतिकरणमापी**
Michelson-Morley experiment, (after Albert A. Michelson, Am. physicist and Edward W. Morley, Am. chemist and physicist) **मायकलसन-मॉर्ले प्रयोग**

micra, *n. pl.* (*sing.* **micron**) मायक्रा (न. अ. व.)

micro–, (*also* **micr–**) (in comb.— small, minute) सूक्ष्म–

microammeter, *n. Elec.* सूक्ष्म अॅम्पिअरमापी (पु.)

microampere, *n. Elec.* सूक्ष्म अॅम्पिअर (न.), मायक्रोअॅम्पिअर (न.)

microanalysis, *n.* सूक्ष्म विश्लेषण (न.)

microbalance, *n.* (as, a balance designed to measure very small weights with great precision) सूक्ष्मतुला (स्त्री.)

microbar, *n. Acous., Meteor.* (as, a unit of pressure) मायक्रोबार (न.)

microchemical, *adj.* सूक्ष्म रासायनिक

microchemistry, *n.* सूक्ष्म रसायनशास्त्र (न.)

microcrystal, *n.* सूक्ष्म स्फटिक (पु.)

microcrystalline, *adj.* सूक्ष्मस्फटिकी

micrometer, *n.* सूक्ष्ममापी (पु.)

micrometric = micrometrical, *adj.* सूक्ष्ममितीय

micrometry, *n.* सूक्ष्ममिति (स्त्री.)

micron, *n.* (*pl.* **micra** *or* **microns**) (as, a unit of length equal to one thousandth of millimetre—*symbol* μ) मायक्रॉन (न.)

microphone, *n. Acous.* मायक्रोफोन (पु.), सूक्ष्मश्रवणी (स्त्री.)

microradiograph, *n.* सूक्ष्म प्रारणचित्र (न.)

microradiographic, *adj.* सूक्ष्म प्रारणचित्रीय

microradiography, *n.* सूक्ष्म प्रारणचित्रण (न.)

microscope, *n.* सूक्ष्मदर्शी (पु.)

microscopic, *adj.* (so small or fine as to be invisible without the use of a microscope — as opposed to *macroscopic*) सूक्ष्म, सूक्ष्मदर्शीय

microscopical, *adj.* १ (as, microscopic) सूक्ष्म २ (of, relating to, or conducted with microscope or microscopy) सूक्ष्मदर्शी-संबंधी, सूक्ष्मदर्शीने केलेला

microscopic reversibility, सूक्ष्म व्युत्क्रमणीयता

microscopy, *n.* १ (the use of the microscope) सूक्ष्मदर्शी योजन (न.) २ (as, investigation with a microscope) सूक्ष्मदर्शन (न.) ३ (as, a system) सूक्ष्मदर्शिकी (स्त्री.)

microspectroscope, *n.* सूक्ष्म पंक्तिदर्शी (पु.)

microstructural, *adj.* सूक्ष्मसंरचनात्मक

microstructure, *n.* सूक्ष्म संरचना (स्त्री.)

microwave, *n. Radio* सूक्ष्मतरंग (पु.)

microwave spectrograph, सूक्ष्मतरंग पंक्ति-लेखी

microwave spectroscopy, सूक्ष्मतरंग पंक्ति-दर्शन

microwave spectrum, सूक्ष्मतरंग पंक्ति

mid, *adj.* मधला, मध्यस्थित

middle, *adj.* मध्य, मध्यक

middle age, मध्य युग

middle note, *Music* मध्यक स्वर

middle octave, *Music* मध्य सप्तक

midpoint, *n.* मध्यबिंदु (पु.) *cf.* centre

midway, *n.* मार्गमध्य (पु.)

migrate, *v.t. & i.* (*of an atom or group*— to shift position within a molecule; *of an ion*— to move toward an electrode; *of a chemical substance*— to move or diffuse into an environing medium; as, to cause to migrate) स्थानांतरण करणे, स्थानांतरण करवणे

migration, *n.* (as, a shifting of an atom or atoms; a movement or drift of ions) स्थानांतरण (न.)

migration area, स्थानांतरण क्षेत्र

migration constant, स्थानांतरण स्थिरांक

migratory, *adj.* स्थानांतरणशील

mild, *adj.* सौम्य

mildew, *n.* बुरशी (स्त्री.)

mildewproof, *adj.* बुरशीरोधी

mildly, *adv.* सौम्यपणे

mildness, *n.* सौम्यपणा (पु.)

mile, *n.* (as, a unit of length) मैल (पु.)

Milky Way, (as, a broad luminous irregular band of light stretching completely around the celestial sphere) आकाशगंगा (स्त्री.)

mill, *v.t. & i.* १ (as, to grind) दळणे २ (as, to hull seeds, sugarcane, etc.) गाळणे ३ (as, to shape or dress as a metal) आकार देणे ४ (as, to give a raised rim to) कंगोरण करणे
n. १ गिरणी (स्त्री.), मिल (स्त्री.) २ (as, a milling-machine) आकारयंत्र (न.) ३ दळणयंत्र (न.)

milli—, (in comb.— thousandth) मिलि—

milliammeter, *n. Elec.* मिलिॲम्पिअरमापी (पु.)

milliamp = milliampere, *n. Elec.* मिलि-ॲम्पिअर (न.)

millibar, *n.* (as, a unit of atmospheric pressure) मिलिबार (न.)

milligram, *n.* (*abbr.* **mg.**) (as, a metric unit of mass) मिलिग्रॅम (पु.) (मि. ग्रॅ.)

millilitre = milliliter, *n.* (*abbr.* **ml.**) (as, a metric unit of capacity) मिलिलिटर (पु.) (मि. लि.)

millimetre = millimeter, *n.* (*abbr.* **mm.**) (as, a metric unit of length) मिलिमीटर (पु.) (मि. मी.)

millimicron, *n.* (*symbol* mμ) (as, a unit of length as for light waves) मिलि-मायक्रॉन (न.) (सं. mμ)

milling, *n.* १ *Eng.* (as, a process) दळणे (न.) २ आकार देणे (न.) ३ (as, a corrugated edge on a coin) कंगोरण (न.)

milling-machine, *n.* आकारयंत्र (न.)

million, *n.* दशलक्ष (पु.)

millivoltmeter, *n. Elec. Eng.* मिलिव्होल्टता-मापी (पु.)

mill-made, *adj.* गिरणीत बनवलेला, गिरणी-निर्मित

mine, *n.* १ खाण (स्त्री.), खनि (स्त्री.) २ (as, an explosive charge) सुरुंग (पु.)
v.t. १ (as, to dig a mine) खाण खोदणे २ (as, to dig or make a hollow in) बोगदा खणणे ३ (as, to lay mine) सुरुंग लावणे, सुरुंग पेरणे

mineral, *n.* खनिज (न.)
adj. खनिज—

mineral deposit, खनिज निक्षेप

mineralisation, *n.* १ (action of mineralising) खनिजन (न.), खनिजीभवन (न.) २ (as, a state of being mineralised) खनिजरूपण (न.)

mineralise, *v.t.& i.* १ (as, to convert into mineral or inorganic form) खनिजित करणे, खनिजित होणे २ (as, to impregnate with a mineral) खनिजरूप करणे

mineralised, *adj.* १ खनिजित २ (as, having or characterised by a usu. abundant supply of ore) खनिजप्रचुर

mineralised carbon, खनिजित कार्बन

mineralising, *adj.* खनिजकारी

mineralising solution, खनिजकारी द्रावण

mineral line, खनिज पट्टा

mineralogical, *adj.* १ खनिजी २ खनिज-शास्त्रविषयक

mineralogy, *n.* खनिजशास्त्र (न.)

mineral oil, खनिज तेल

mineral ore, खनिज धातुक

mineral resources, खनिज साधनसंपत्ति

mineral water, खनिज जल

mingle, *v.t. & i.* मिसळणे, एकात एक मिसळणे

miniature, *n.* (as, a small copy or image) लघुचित्र (न.), लघुप्रतिकृति (स्त्री.)
adj. लघु, लघुचित्र–
minima, *n. pl.* (*sing.* **minimum**) *Math.* लघुतम (पु.अ.व.), न्यूनतम (पु.अ.व.)
minimal, *adj.* (of, being, or having the character of a minimum) अल्पिष्ठ
minimise, *v.t.* १ कमीत कमी करणे, कमी करणे २ (to estimate in the least possible terms, number or proportion) कमी दाखवणे
minimum, *adj.* लघुतम, न्यूनतम, अल्पतम, किमान, कमीत कमी
n. (*pl.* **minima**) १ (as opposed to *maximum*) लघुतम (राशि, मूल्य वगैरे), अल्पतम (राशि, मूल्य वगैरे), किमान (राशि, मूल्य वगैरे) २ *Math.* लघुतम (पु.), न्यूनतम (पु.) ३ किमान मर्यादा (स्त्री.)
minimum deviation, न्यूनतम विचलन
minimum thermometer, किमान तापमापी
mining, *n.* १ खनिकर्म (न.), खाणकाम (न.) २ (as, the art or process of making or working mines) खनिविद्या (स्त्री.)
minor, *adj.* १ लघु, लहान २ गौण
minor chord, *Music* लघु स्वरसंघात
minority, *n.* अल्पसंख्या (स्त्री.)
adj. अल्पसंख्य
minority carrier, अल्पसंख्य वाहनिक
minor third interval, *Music* कोमल गांधार
minor tone, *Music* मंद्र स्वरक
minor tone interval, *Music* त्रिश्रुति (स्त्री.)
minus, *prep.* उणे, वजा (–)
adj. १ (negative) ऋण २ उणा, वजा
minute, *n.* (*w. r. t.* time and angle) मिनिट (न.)
adj. अगदी छोटा, सूक्ष्म
minutely, *adj.* सूक्ष्मपणाने
minuteness, *n.* सूक्ष्मता (स्त्री.)
mirage, *n. Meteor.* (as, an optical phenomenon) मृगजळ (न.), मरीचिका (स्त्री.)
mirror, *n.* दर्पण (पु.), आरसा (पु.)
mirror image, दर्पण प्रतिमा, प्रतिबिंब (न.)
mirror nuclide, *Nucleonics* प्रतिन्यूक्लाइड (न.)
mirror reflection, (*also* called *specular reflection*) दर्पणी परावर्तन
misapplication, *n.* अपयोजन (न.)
misapplied, *adj.* अपयोजित
misapply, *v.t.* १ अपयोजन करणे २ चुकीने लागू करणे
miscalculate, *v. t. & i.* १ चुकीचा अंदाज करणे २ परिगणनेत चूक करणे
miscellaneous, *adj.* १ संकीर्ण २ किरकोळ
miscibility, *n.* मिश्रणीयता (स्त्री.)
miscible, *adj.* मिश्रणीय, मिसळणारा
misfire, *v. i.* (as, to fail to ignite) अपप्रज्वलित होणे
n. १ अपप्रज्वलन (न.) २ (as, a process) अपप्रज्वलित होणे (न.)
misinterpret, *v.t.* १ चुकीचा अर्थ लावणे २ चुकीचे निर्वचन करणे
misinterpretation, *n.* चुकीचे निर्वचन (न.)
missile, *n.* क्षेपणास्त्र (न.)
adj. क्षेपणीय
missing, *adj.* (as, absent) अनुपस्थित
missing electron, अनुपस्थित इलेक्ट्रॉन
mist, *n.* मिहिका (स्त्री.) *cf.* dew
mistake, *n.* चूक (स्त्री.) *cf.* error
mix, *v. t. & i.* मिश्रण करणे, मिसळणे
mixed, *adj.* मिश्र, मिश्रित, मिसळलेला
mixer, *n.* (as, an apparatus) मिश्रणयंत्र (न.), मिश्रणी (स्त्री.)
mixing machine, मिश्रणयंत्र (न.)
mixture, *n.* मिश्रण (न.)
MKS, (*also* **mks**) (*abbr.* of *metre-kilogram-second*) एमकेएस (मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद)

MKS system, (*abbr.* of *metre-kilogram-second system*) **एमकेएस पद्धति** (मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद पद्धति)

MKS unit, (*abbr.* of *metre-kilogram-second unit*) **एमकेएस एकक** (मीटर-किलोग्रॅम-सेकंद एकक)

ml. (*abbr.* for *millilitre*) **मि. लि.** (मिलिलिटर)

mm. (*abbr.* for *millimetre*) **मि. मी.** (मिलिमीटर)

mobile, *adj.* **चलिष्णु, गतिशील**
cf. vortical भ्रमणशील

mobility, *n.* (as, the random motion of various particles, ions, atoms, etc; as, the directed motion of charged particles) **चलिष्णुता** (स्त्री.), **गतिशीलता** (स्त्री.)
cf. momentum संवेग
motion गति
movability चलता
movement हालचाल

mode, *n.* १ **प्रकार** (पु.) २ **मार्ग** (पु.) ३ (usu. interchangeable with method) **पद्धत** (स्त्री.) *cf.* method ४ *Math., Stat.* **बहुलक** (न.)

model, *n.* (as, a usu. miniature three-dimensional representation of something; as, a structural design; as, a small-scale copy) **प्रतिकृति** (स्त्री.), **प्रतिमान** (न.), **निदर्श** (पु.)
cf. pattern प्रतिरूप
prototype आदिरूप
representation प्रतिरूपण
sample प्रतिदर्श
specimen नमुना
type प्रकार, प्ररूप
adj. १ **आदर्श** २ **नमुनेदार, नमुन्याचा**
v.t. **(नमुन्याप्रमाणे) तयार करणे**

modelling, *n.* **प्रतिमानकरण** (न.)

moderate, *v. t. & i.* (to reduce the speed or energy, as of neutrons, etc.; to lessen the intensity of; to become less intense) **मंदायित करणे, मंदायित होणे**
adj. १ **बेताचा** २ **माफक** ३ **मर्यादित** ४ **साधारण**

moderated, *adj.* **मंदायित**

moderated reactor, **मंदायित (न्यूक्लीय) क्रियाधानी**

moderately, *adv.* १ **माफकपणे** २ **मर्यादितपणे** ३ **साधारणतः**

moderately concentrated, **साधारणतः संहत**

moderating, *adj.* **मंदायक**

moderating process, **मंदायक प्रक्रिया**

moderation, *n.* **मंदायन** (न.)

moderation of neutrons, **न्यूट्रॉनांचे मंदायन**

moderator, *n. Nucleonics, Chem.* (a substance used for slowing down neutrons in a nuclear reactor) **मंदायक** (पु.)

modern, *adj.* **आधुनिक**

modernisation, *n.* **आधुनिकीकरण** (न.)

modernise, *v.t.* **आधुनिकीकरण करणे**

modifiable, *adj.* १ **रूपभेदयोग्य** २ **फेरबदलयोग्य**

modification, *n.* १ (the term indicates the minor change made in the interest of adapting to a new use, function, etc.) **रूपभेद** (पु.) *cf.* change २ **फेरबदल** (पु.)

modified, *adj.* १ **रूपभेद केलेला** २ **फेरबदल केलेला, सुधारित**

modified index of refraction, (*also* **modified refractive index**) **सुधारित अपवर्तनांक**

modify, *v.t.* १ (as, to alter without transforming) **रूपभेद करणे** २ (to make minor changes) **फेरबदल करणे**

modulate, *v.t. Elec., Acous., etc.* (to *change* the frequency, as of electric oscillations by *imposing* upon them others of another frequency, etc.) **आपरिवर्तन करणे** (आ for आरोप i.e. imposition; परिवर्तन = change)
modulated, *adj.* **आपरिवर्तित**
modulated quantity, आपरिवर्तित राशि
modulated wave, आपरिवर्तित तरंग
modulating, *adj.* **आपरिवर्तन–**
modulation, *n. Acous., Cathode Ray Tubes, Elec. Comm., etc.* **आपरिवर्तन** (न.)
modulator, *n. Radio, etc.* **आपरिवर्तक** (पु.)
module, *n.* **मॉड्यूल** (न.)
modulus, *n.* (*pl.* **moduli**) *Math.* १ **मापांक** (पु.) २ **भाजक** (पु.)
modulus of elasticity, (*also* called *elastic modulus, coefficient of elasticity*) **प्रत्यास्थता मापांक**
modulus of rigidity = shear modulus
modulus of rupture, भंजन मापांक
moiety, *n.* १ (one of the two equal portions; a half) **अर्ध** (न.), **अर्धभाग** (पु.) २ (as, a part) **अंश** (पु.), **भाग** (पु.)
moist, *adj.* **ओलसर, आर्द्र**
moisten, *v.t. & i.* **ओलसर करणे, ओलसर होणे, ओलावणे**
moistened, *adj.* **आर्द्रित**
moisture, *n.* **ओल** (स्त्री.), **ओलावा** (पु.), **आर्द्रता** (स्त्री.)
moisture content, आर्द्रतांश (पु.)
mol = mole
molar, *adj.* (*also* **gram-molecular**) **ग्रॅमरेणु–**
molar entropy, ग्रॅमरेणु एंट्रॉपी
molarity, *n.* **ग्रॅमरेणुकता** (स्त्री.)
molar potential, ग्रॅमरेणु विभव
molar refraction, (as, the product of the specific refraction by the molecular weight) **ग्रॅमरेणु अपवर्तन**
mold, *n.* (*also* **mould**) १ **साचा** (पु.) २ (a superficial oft. woolly growth produced on various forms of organic matter esp. when damp or decaying and on living organisms) **बुरशी** (स्त्री.) *v.t. & i.* **आकार देणे, साच्यात घालून बनवणे**
molding = moulding
mole, *n.* (*also* **mol**) (gram-molecule) **ग्रॅमरेणु** (पु.)
molecular, *adj.* **रेणु–**
molecular arrangement, रेणु रचना, रेणूंची रचना
molecular dissociation, (the processes of breaking up of a molecule into atoms, or into groups of atoms or ions) **रेणु विचरण**
molecular formula, *Chem.* **रेणु सूत्र**
molecularity, *n.* **रेणुकता** (स्त्री.)
molecular model, रेणु प्रतिकृति, रेणूची प्रतिकृति
molecular model concept, रेणूच्या प्रतिकृतीची संकल्पना
molecular pump, रेणु पंप
molecular rotation, रेणु घूर्णन
molecular space, रेणु अवकाश
molecular spectrum, रेणु पंक्ति, रेणु स्पेक्ट्रम
molecular spin rotation, रेणु आभ्राम घूर्णन
molecular structure, रेणु संरचना
molecular velocity, (as, the velocity of a molecule due to random thermal motion) **रेणु वेग**
molecular weight, *Chem.* **रेणु भार**
molecule, *n.* **रेणु** (पु.)
molten, *adj.* **द्रवीभूत, वितळलेला**

moment, *n.* १ (as, a tendency or measure of tendency to produce motion, esp. about a point or axis; the product of quantity, as a force, and the distance to a particular axis or point; as, a turning effect) **आघूर्ण** (न.) २ (of time) **क्षण** (पु.)

impulsive moment **आवेगी आघूर्ण**

magnetic moment **चुंबकीय आघूर्ण**

momenta, *n. pl.* (*sing.* **momentum**) *Mech.* **संवेग** (पु. अ. व.)

momental, *adj.* **आघूर्णी**

moment arm, **आघूर्ण भुज**

momentary, *adj.* **क्षणिक**

moment of a couple, **बलयुग्म आघूर्ण, बलयुग्माचे आघूर्ण**

moment of a force, (as, *of a point* or *of a line*) **बल आघूर्ण**

moment of a magnet = **magnetic moment**

moment of inertia, *Mech.* (as, *of a mass* or *of an area*) **जडत्व आघूर्ण**

momentum, *n.* (*pl.* **momenta** *or* **momentums**) *Mech.* (as, the force of motion acquired by a moving body as a result of the continuance of its motion; as, the product of the mass of a body and its velocity) **संवेग** (पु.) *cf.* mobility

mon—, (*also* **mono—**) (in comb.) (having only one; alone) **एक—**

cf. di— = bi— द्वि—

hepta— सप्त—

hetero— १ नैकविध— २ असम—

hexa— षट्—, षष्ठ—

homo— १ एकविध— २ सम—

iso— सम—

multi— बहु—

octo— = octa— अष्ट—

penta— पंच—

poly— बहु—

quadri— चतुर्—

septa— सप्त—

sesqui— अध्यर्ध—, सार्ध—

tetra— चतु:—

tri— त्रि—

monatomic, *adj.* **एकअणुक, एकअणु—**

monitor, *n.* **नियंत्रक** (पु.)

mono— = **mon—**

monochord, *n. Acous., Music* (as, an instrument or a laboratory apparatus) **एकतारी** (स्त्री.), **मोनोकॉर्ड** (पु.)

monochromatic, *adj.* **एकवर्णी, एकवर्णीय, एकवर्ण—**

monochromatic radiation, **एकवर्णी प्रारण**

monochromatic vibration, **एकवर्णी कंपन**

monochrome, *n.* १ **एकवर्ण** (पु.) २ *Photog.* **एकवर्ण चित्र** (न.)

monoclinic, *adj.* (*of a crystal system*—having one oblique intersection of the axes) **एकनताक्ष**

monoclinic symmetry, **एकनताक्ष सममिति**

monoclinic system, (of a crystal system) **एकनताक्ष संहति**

monolayer = **unilayer**

monomolecular, *adj.* **एकरेणु—**

monomolecular film, (as, a monomolecular layer, i.e. a film of a substance produced on a surface of a liquid or solid by adsorption or by other means, that has the thickness of the order of molecular dimensions) **एकरेणु पटल**

monomolecular layer, (*also* called *monolayer,* or *unilayer*) **एकरेणु स्तर**

mononuclear, *adj.* **एककेंद्रकीय, एककेंद्रक—, एकन्यूक्लीय**

mononuclear system, **एककेंद्रकीय संहति, एकन्यूक्लीय संहति**

monsoon, *n.* **मॉन्सून** (पु.), **मोसमी वारा** (पु.)
moon, *n.* **चंद्र** (पु.)
mordant, *n. Chem.* (a chemical that serves to fix a dye in or on a substance by combining with the dye to form an insoluble compound) **रंगबंधक** (पु.)
mortar, *n.* १ **खल** (पु.) २ (as, a mixture of cement, lime, sand and water) **मळलेला चुना** (पु.)
mortar and pestle, **खल आणि बत्ता, खलबत्ता** (पु.)
mortar lime, **मळलेला चुना**
most, *adj.* १ **बहुतेक, सर्व** २ **अति, अत्यंत**
mostly, *adv.* **बहुधा**
mother crystal, **मातृस्फटिक** (पु.)
motion, *n.* (as, a change in position with respect to a reference system of a material particle or aggregate of such particles) **गति** (स्त्री.) *cf.* mobility
absolute motion **निरपेक्ष गति**
angular motion **कोनीय गति**
circular motion **वृत्तीय गति, वर्तुळ गति**
linear motion **रेषीय गति, रेखीय गति**
relative motion **सापेक्ष गति**
rotational motion **घूर्णन गति**
motional electromotive force, **गति विद्युत-गामक बल**
motion in a straight line, **सरल रेषीय गति**
motionless, *adj.* **गतिशून्य, निश्चल**
motion-picture, *n.* **चलच्चित्र** (न.)
motion-picture projector, **चलच्चित्र दर्शित्र**
motivate, *v.t.* १ **प्रेरणा देणे** २ **प्रवृत्त करणे**
motivation, *n.* **प्रेरणा** (स्त्री.)
motive, *adj.* (of or relating to motion or the causing of motion) **गतिदायी, गामक** (as in: motive energy गामक ऊर्जा)
motive-force, *n.* **गतिदायी बल** (न.), **गामक बल** (न.), **गामक** (पु.)
motive-power, *n.* (an agency used to impart motion to machinery) **गतिदायी शक्ति** (स्त्री.), **गामक शक्ति** (स्त्री.)
motivity, *n.* (the power of moving or producing motion) **गतिदायकता** (स्त्री.), **गामकता** (स्त्री.)
motor, *n. Eng.* **मोटर** (स्त्री.), **चलित्र** (न.)
compound motor **मिश्र मोटर, मिश्र चलित्र**
electric motor **विद्युत मोटर, विद्युत चलित्र**
series motor **एकसरी मोटर, एकसरी चलित्र**
shunt motor **अनेकसरी मोटर, अनेकसरी चलित्र, पार्श्वपथ चलित्र**
mottled, *adj.* (marked with spots of different colours) **ठिपकेदार, कर्बुरित**
mould = mold
moulding, *n.* **साचेकाम** (न.)
mount, *v.t.* १ (as, to attach to a support or assemble for use) **बसवणे, चढवणे** २ **आरोपण करणे, जडवणे**
n. (as, a frame or support) **धारक** (पु.)
mountable, *adj.* **बसवण्यासारखा, चढवण्यासारखा**
mounting, *n.* १ **आरोपण** (न.) २ **स्थापन व्यवस्था** (पु.)
movability, *n.* **चलता** (स्त्री.) *cf.* mobility
movable, *adj.* **चल**
movable pulley, **चल कप्पी**
move, *v.t. & i.* १ **गतिमान करणे, गतिमान होणे** २ **हालचाल करणे, हालचाल होणे**
movement, *n.* १ **गतिमानता** (स्त्री.) २ **हालचाल** (स्त्री.) *cf.* mobility
mover, *n.* **चालक** (पु.) (as in: prime mover मूल चालक)
moving, *adj.* १ **गतिमान** २ **चल**
moving axis, **गतिमान अक्ष**

moving body, १ गतिमान पदार्थ २ गतिमान वस्तु
moving-coil ammeter, *Elec. Eng.* चल कुंडल ॲम्पिअरमापी, चल कुंडल ॲमीटर
moving-iron ammeter, चल लोह ॲम्पिअरमापी, चल लोह ॲमीटर
moving-staircase = **escalator**
MSL, (*also* M.S.L.) (*short* for *mean sea-level*) स. स. स. (सरासरी समुद्रसपाटी)
mu, *n.* (*symbol* μ *or* M) म्यू (पु.) (सं. μ किंवा M)
mud, *n.* चिखल (पु.)
muddy, *adj.* चिखलाचा
multi—, *pfx.* (many; having many) बहु— *cf.* mon—
multi-channel, *adj.* १ बहुप्रणाल— २ बहुमार्गी
multi-channel system, बहुप्रणाल पद्धति
multi-colour, *adj.* बहुवर्णी
n. बहुवर्ण (पु.)
multi-coloured, *adj.* बहुवर्णी
multidimensional, *adj.* बहुमितीय
multi-electrode, *adj.* बहुइलेक्ट्रोड—
multi-filament, *n.* बहुतंतु (पु.)
adj. बहुतंतु—
multi-filament lamp, बहुतंतु दीप
multiform, *adj.* बहुरूप—
multi-frequency, *adj.* बहुवारंवारता—
multi-frequency generator, बहुवारंवारता जनित्र
multilateral, *adj.* बहुपार्श्विक
multilayer, *adj.* बहुस्तरी, बहुस्तर—
multilayer winding, *Elec. Eng.* बहुस्तरी कुंडलन
multiphase, *adj.* बहुप्रावस्थिक, बहुप्रावस्था—
multiphase transformer, बहुप्रावस्था परिवर्तित्र
multiple, *n.* पट (स्त्री.)
adj. गुणित, बहु
multiple echo, *Acous.* (as, the perception of a number of distinct repetitions of a sound) गुणित प्रतिध्वनि
multiple-expansion engine, गुणित प्रसरण इंजिन
multiple feeder, *Elec. Eng.* गुणित संभरक
multiple images, गुणित प्रतिमा (स्त्री.अ.व.)
multiple reflection, गुणित परावर्तन
multiple resonance, गुणित संस्पंदन
multiplet, *n.* बहुलक (न.) *cf.* doublet
multiplex, *adj.* बहुपथी, बहुपथ—
multiplex telegraphy, बहुपथी दूरलेखन
multiplex winding, (*also* called *series-parallel winding*) *Elec. Eng.* बहुपथी कुंडलन (एकसरी-अनेकसरी कुंडलन)
multipliable, *adj.* गुणित होण्याजोगा
multiplicand, *n. Math.* गुण्य (न.)
multiplication, *n.* १ *Math.* गुणाकार (पु.), गुणन (न.) २ बहुगुणित होणे (न.), गुणित होणे (न.)
multiplication factor, (*also* **reproduction factor**) *Nucleonics* (as, the ratio of the number of neutrons produced in the nuclear pile to the number disappearing, etc.) गुणन गुणक, पुनरुत्पादन गुणक
multiplication region, *Nucleonics* गुणन प्रदेश
multiplicative, *adj.* गुणनशील
multiplicity, *n.* गुणितता (स्त्री.), बाहुल्य (न.)
multiplier, *n.* १ *Math.* गुणक (पु.) २ *Elec. & Magn.* बहुगुणक (पु.), गुणक (पु.)
multiplier phototube = **photomultiplier**
multiply, *v.t. & i.* १ *Math.* गुणणे, —चा गुणाकार करणे २ (as, to produce in large numbers) बहुगुणित होणे, गुणित होणे
multipolar, *adj.* बहुध्रुवीय, बहुध्रुव—
multipole, *adj.* बहुध्रुवीय, बहुध्रुव—
n. बहुध्रुव (पु.), बहुअग्र (न.)

multistage, *adj.* (having successive operating stages; conducted by stages) **बहुपद–**
multistage amplifier, बहुपद प्रवर्धी
multivalent, *adj.* (polyvalent) **बहुसंयुजी**
multivibrator, *n. Elec. Comm.* **बहुकंपित्र** (न.)
multivoltage, *adj.* **बहुव्होल्टता–**
mu-meson, *n.* (*also* **μ-meson**) *Nucleonics* **म्यू मेसॉन** (पु.) (μ-मेसॉन)
muon, *n.* (*abbr.* of *mu-meson*) *Nucleonics* **म्यूऑन** (पु.), **म्यू मेसॉन** (पु.)
music, *n.* **संगीत** (न.)
musical, *adj.* **संगीतासंबंधी, संगीत–, सूर–, संगीतिक**
musical notation, स्वरलिपि (स्त्री.)
musical note, संगीतिक स्वर
musical scale, स्वरसप्तक (न.)
musical tone, संगीत स्वरक
music interval, स्वरांतराल (न.)
mute, *adj.* **मूक**
n. १ **मूक** (पु.) २ **स्तंभक** (पु.)
mutual, *adj.* **अन्योन्य, परस्पर**
mutual attraction, परस्पर आकर्षण
mutual conductance, *Radio* **अन्योन्य प्रवहन**
mutual impedance, *Elec. Comm.* **अन्योन्य संरोध**
mutual inductance, *Elec. Eng.* **अन्योन्य प्रेरितता**
mutual induction, *Elec. Eng.* **अन्योन्य प्रवर्तन, अन्योन्य प्रेरण**
mutuality, *n.* **अन्योन्यता** (स्त्री.), **परस्परता** (स्त्री.)
mutually, *adv.* **परस्पर, अन्योन्य–**
mutually-bound, *adj.* **परस्परबद्ध**
mutually-relative, *adj.* **परस्परसापेक्ष**
myopia, *n. Med.* (short-sightedness) **निकट-दृष्टिता** (स्त्री.)

N

ν (*also* **N**) (*symbol* for *nu*) **न्यू** (सं. ν किंवा N)
n, (*also* **N**) (*abbr.* for *newton*— as, a unit of force in mks system) **न्यू** (न्यूटन) (सं. n किंवा N)
nabla, *n.* (the name used for ∇— *also* called *del*) **नॅब्ला** (पु.) (सं. ∇)
nadir, *n.* १ *Astron.* (as, the point of the celestial sphere that is directly opposite the zenith and vertically downward from the observer) **अधःस्वस्तिक** (न.) *cf.* zenith २ (as, the lowest point) **अधोबिंदु** (पु.)
nail, *n.* **खिळा** (पु.), **कील** (पु.)
v.t. **खिळयाने पक्का करणे, कीलन करणे**
naked, *adj* १ (lacking covering; uncovered) **अनावृत** २ **नग्न**.
naked eye = unaided eye
naphtha, *n. Chem.* **नॅफ्था** (पु.)
naphthalene, *n. Chem.* **नॅफ्थॅलीन** (न.)
naphthalene balls, नॅफ्थॅलीनच्या गोळ्या (स्त्री. अ. व.)
narcotic, *n.* **गुंगीकारक द्रव्य** (न.)
adj. **गुंगीकारक**
narrow, *adj.* १ **अरुंद** २ **बारीक** ३ **अत्यल्प**
narrowed, *adj.* **अरुंद केलेला, अरुंद झालेला**
narrowness, *n.* **अरुंदपणा** (पु.)

narrow pipe, अरुंद नळी
nascent, *adj. Chem.* (just formed by a chemical reaction, and therefore very reactive) नवजात (as in: nascent oxygen नवजात ऑक्सिजन)
nascent state, नवजात अवस्था
native, *adj.* १ (as, according to the nature; natural) नैसर्गिक, प्राकृतिक २ *Geol., Min.* (said of naturally occurring metal) मूलरूपी (as in: native metal मूलरूपी धातु)
natural, *adj.* प्राकृतिक, नैसर्गिक
natural admittance, *Elec.* प्राकृतिक संवहन
natural β-ray spectra, *Nucleonics* प्राकृतिक β-किरण पंक्ती (स्त्री. अ. व.), प्राकृतिक β-किरण स्पेक्ट्रा (पु. अ. व.)
natural frequency, १ (*also* called *intrinsic frequency*) (as, the frequency of free vibrations of a body) प्राकृतिक वारंवारता २ *Geol.* नैसर्गिक आवृत्तिसंख्या
natural gas, *Geol.* (i.e. gas issuing from the earth's crust through natural openings or bored wells) नैसर्गिक वायु
natural logarithm, *Math.* प्राकृतिक लागरिथम
naturally, *adv.* प्राकृतिकतः, निसर्गतः
natural magnet, (*also* called *lodestone*) प्राकृतिक चुंबक
natural number, (*also* called *positive integer*, *Math.* (as, the numbers 1, 2, 3, 4, etc.) प्राकृतिक संख्या, धन पूर्णांक
natural property, नैसर्गिक गुणधर्म
natural radioactive nuclide, प्राकृतिक किरणोत्सारी न्यूक्लाइड
natural radioactivity, *Chem.* १ प्राकृतिक किरणोत्सारिता २ प्राकृतिक किरणोत्सार
natural tendency, नैसर्गिक प्रवृत्ति
natural vibration, नैसर्गिक कंपन
natural width, नैसर्गिक रुंदी
nature, *n.* १ निसर्ग (पु.), प्रकृति (स्त्री.) २ (*of a substance*— as, the fundamental character or disposition) स्वभाव (पु.), स्वरूप (न.)
nautical, *adj.* (of, relating to, or associated with seamen, navigation or ships) नावीय, नाविक, सागरी
nautical mile, नाविक मैल, सागरी मैल
nave, *n. Eng.* (the hub of a wheel) (चाकाची) नाभि (स्त्री.)
navigability, *n.* नाव्यता (स्त्री.)
navigable, *adj.* नाव्य
navigate, *v.t. & i.* १ नौपरिवहन करणे २ नौकानयन करणे ३ (to conduct or manage an aircraft in flying) दिक्चालन करणे
navigation, *n.* १ नौपरिवहन (न.) २ नौकानयन (न.) ३ (as, of aircraft, etc.) दिक्चालन (न.)
neap-tide, *n. Astron.* (a tide of minimum amplitude) भांगमोड (स्त्री.), लघुतम भरतीओहोटी (स्त्री.)
near, *adj.* समीप, निकट, निकटस्थ, जवळ, जवळपास, –प्राय (as in : near-closed संवृतप्राय)
nearest, *adj.* निकटतम
nearest neighbour, (as, in *a crystal lattice*— any atom whose distance from a given atom is such that no other atom is closer to the given atom) निकटतम प्रतिवेशी, निकटतम समीपस्थ
near field, (as, of a dipole, etc.) निकटस्थ क्षेत्र
near infrared, निकट अवरक्त
nearly, *adv.* जवळजवळ
nearness, *n.* १ समीपता (स्त्री.), निकटता (स्त्री.) २ *Math.* निकटता (स्त्री.) *cf.* region

near point, *Optics* (as, of an *eye*— the nearest position to the eye at which an object can be seen distinctly) निकट बिंदु

near ultraviolet, निकट जंबुलातीत

neat, *adj.* १ व्यवस्थित २ नीट ३ स्वच्छ

neatly, *adv.* १ व्यवस्थितपणे २ नीटपणे

neatness, *n.* व्यवस्थितपणा (पु.), टापटीप (स्त्री.)

nebula, *n.* (*pl.* **nebulae** *or* **nebulas**) *Astron.* (as, any faint luminous patch seen among the stars) अभ्रिका (स्त्री.) (अ.व. अभ्रिका), तेजोमेघ (पु.)

nebulae red-shift, अभ्रिका अभिरक्त विस्थापन

nebular, *adj.* अभ्रिका–, तेजोमेघ–

nebular spectrum, अभ्रिका पंक्ति, अभ्रिका स्पेक्ट्रम

nebulous, *adj.* १ *Astron.* अभ्रिकामय २ (as, cloudy, foggy) धुरकट

nebulous cluster, अभ्रिकामय गुच्छ

necessary, *adj.* १ आवश्यक २ (unavoidable, under compulsion) अपरिहार्य

necessity, *n.* आवश्यकता (स्त्री.)

neck, *n.* (as, of a nozzle or bottle, etc.) गळा (पु.), ग्रीवा (स्त्री.)

needle, *n.* सूचि (स्त्री.) (as in : compass needle दिक्सूचि)

needle valve, (*also* **pin valve**) सूचि झडप, पिन व्हाल्व

negative, *adj.* १ *Elec.* ऋण २ ऋण(—), ऋणात्मक ३ *Photog.* व्यस्त–
n. Photog. व्यस्तचित्र (न.)

negative acceleration, ऋण त्वरण

negative charge, *Elec.* ऋण प्रभार

negative crystal, ऋण स्फटिक

negative dynamic resistance, ऋणात्मक गतिक रोध

negative electricity, *Elec.* ऋण विद्युत

negative electrode, ऋण इलेक्ट्रोड

negative electron, *Nucleonics* ऋण इलेक्ट्रॉन

negative energy state, ऋण ऊर्जा अवस्था

negative feedback, *Radio* (the returning of a fraction of the output of the electric oscillator to the input in such a way as to decrease oscillation amplitude— the same as *degeneration*) ऋण पश्चप्रदाय

negative glow, ऋणात्मक प्रभा

negative ion, *Thermionics* ऋण आयन

negative ion vacancy, (as, the site in the lattice of an ionic crystal from which a negative ion is absent) ऋण आयन रिक्तिका

negative lens, *Optics* ऋणात्मक भिंग, ऋण भिंग

negative lens system, (*also* called *divergent lens system*) ऋण भिंग संहति

negatively, *adv.* १ ऋण–, ऋणात्मक रीत्या २ व्यस्तपणे

negatively-charged, *adj.* ऋण प्रभारित

negative pole, ऋण ध्रुव

negative proton, *Nucleonics* ऋण प्रोटॉन

negative resistance, *Radio, Thermionics* ऋण रोध, ऋणात्मक रोध

negative terminal, ऋण अग्र

negative valence, (an electrovalence possessed by an atom because it has become ionised by addition of an electron or electrons) ऋण संयुजा

negative weight, १ ऋण भार २ ऋणात्मक वजन

negatron, *n.* १ (*also* **negaton**— as, a term used for electron when it is necessary to distinguish between negative electrons and positrons) नेगॅट्रॉन (पु.) २ *Thermionics* (as, a four-element vacuum tube which displays a negative resistance characteristic) नेगॅट्रॉन (पु.)

neglect, *v.t.* १ दुर्लक्ष करणे *cf.* overlook २ उपेक्षा करणे
n. १ दुर्लक्ष (न.) २ उपेक्षा (स्त्री.), हयगय (स्त्री.)
neglected, *adj.* १ दुर्लक्षित २ उपेक्षित
negligence, *n.* १ निष्काळजीपणा (पु.), हयगय (स्त्री.) २ दुर्लक्ष (न.)
negligent, *adj.* १ निष्काळजी, हयगयी २ दुर्लक्ष करणारा
negligently, *adv.* १ निष्काळजीपणाने, हयगयीने २ दुर्लक्ष करून
negligible, *adj.* (that can or should easily be disregarded) उपेक्षणीय, नगण्य
neighbour, *n.* (as, one whose position immediately adjoins or is relatively near that of another; as, in a crystal, an atom or ion that is sufficiently close to another atom or ion) प्रतिवेशी (पु.) (प्रतिवेशी Skt.— neighbour), समीपस्थ (पु.)
neighbourhood, *n. Math., etc.* (as, *neighbourhood of a point*— the interior of some bounded geometric figure such as a square or circle in the plane which contains the point) आसमंत (पु.), प्रतिवेश (पु.) (प्रतिवेश— Skt. neighbourhood) *cf.* region २ (commonly) शेजार (पु.), सामीप्य (न.)
neon detector, निऑन संसूचक
neon lamp, निऑन दीप
nest, *n. Eng., Geol., etc.* नीड (न.)
net, *n.* जाल (न.)
adj. निव्वळ
net plane, जाल प्रतल
net result, निव्वळ परिणाम
network, *n.* १ जाळे (न.), जाल (न.) २ *Elec. Comm., Elec. Eng.* जालव्यूह (पु.)
network analyser, *Elec. Eng.* जाल विश्लेषक
network analysis, *Elec. Eng.* जाल विश्लेषण
network structure, *Met.* जाल संरचना
neutral, *n.* १ *Elec.* (as, electrically neutral point) तटस्थ अग्र (न.), न्यूट्रल (न.) २ *Elec. Eng.* (as, neutral wire) तटस्थिका (स्त्री.) ३ (as, neutral position of driving or driven parts of a machine) न्यूट्रल (न.)
adj. १ (not electrically charged) तटस्थ, न्यूट्रल २ *Mech.* न्यूट्रल ३ *Chem.* (of gases, etc.) उदासीन
neutral atom, तटस्थ अणु
neutral equilibrium, *Mech.* तटस्थ समतोल
neutralisation, *n.* १ *Chem.* उदासीनीकरण (न.) २ *Elec. Eng.* निष्प्रभावन (न.), तटस्थीकरण (न.) ३ निष्प्रभावन (न.)
neutralise, *v.t. & i.* १ *Chem.* (to make chemically neutral; undergo neutralisation) उदासीनीकरण करणे, उदासीनीकरण होणे २ *Elec. Eng.* —चे निष्प्रभावन करणे, —चे निष्प्रभावन होणे, तटस्थीकरण करणे ३ (as, to render ineffective by opposite forces or effect) निष्प्रभावन करणे
neutralised, *adj.* १ उदासीनीकृत २ तटस्थीकृत ३ निष्प्रभावित
neutralised amplifier, निष्प्रभावित प्रवर्धी
neutralising, *adj.* १ *Chem.* उदासीनकारी २ निष्प्रभावनकारी, निष्प्रभावन—
neutralising power, १ निष्प्रभावन शक्ति २ निष्प्रभावन क्षमता
neutralising voltage, निष्प्रभावनकारी व्होल्टता
neutrality, *n.* १ उदासीनता (स्त्री.) २ तटस्थता (स्त्री.) ३ प्रभावशून्यता (स्त्री.)
neutral molecule, (as, a molecule without electric charge) तटस्थ रेणु
neutral point, १ (*also* **neutral**) *Elec. Eng.* तटस्थ अग्र, न्यूट्रल २ उदासीन बिंदु

neutral wire, *Elec. Eng.* (*also* called *neutral*) तटस्थ तार, तटस्थिका (स्त्री.)
neutrino, *n.* (as, an uncharged elementary particle) न्यूट्रिनो (पु.)
neutron, *n.* (as, an uncharged elementary particle that has a mass nearly equal to that of the proton) न्यूट्रॉन (पु.)
neutron capture, न्यूट्रॉन प्रग्रहण
neutron density, *Nucleonics* न्यूट्रॉन घनता
neutron detection, न्यूट्रॉन संसूचन
neutron detector, न्यूट्रॉन संसूचक
neutron excess, (*also* called *isotopic number*) *Nucleonics* न्यूट्रॉन आधिक्य (समस्थानिकीय संख्या)
neutron lethargy, न्यूट्रॉनचा मंदपणा
neutron-rich, *adj.* न्यूट्रॉनसमृद्ध
new, *adj.* नव, नवा, नवीन, नूतन
Newland's law of octaves, न्यूलॅन्डचा अष्टक नियम
newly, *adv.* नव्याने
newton, *n.* (*abbr.* **n** *or* **N**) (after Sir Isaac Newton, Eng. philosopher and mathematician— as, the unit of force in mks system) न्यूटन (न.)
Newtonian, *adj.* (after Sir Isaac Newton, Eng. philosopher and mathematician— of, relating to, or following Sir Isaac Newton, his discoveries or doctrines) न्यूटनीय
Newtonian relativity, न्यूटनीय सापेक्षता
Newton's disc, *Optics* न्यूटनची तबकडी
Newton's laws of motion, (*also* **Newton laws of motion**) न्यूटनचे गति नियम, न्यूटनचे गतिविषयक नियम
next, *adj.* १ आगामी, पुढचा २ (nearest in place) निकटतम, द्वितीय, दुसरा
next-immediate neighbour, द्वितीय आसन्न प्रतिवेशी
nicety, *n.* (as, the delicacy or exactness of perception or discrimination) बारकावा (पु.), सूक्ष्मता (स्त्री.)
nickel, *n. Met.* (as, a silver-white metallic element) निकेल (न.)
v.t. निकेलचा मुलामा देणे
nickel-silver, *n. Met.* निकेल सिल्व्हर (न.)
Nicol, *n.* (*also* **Nicol prism**) निकोल (पु.) (अ. व. निकोल)
crossed Nicols काटकोनित निकोल
paralleled Nicols समांतरित निकोल
Nicol prism, *Light* (after William Nicol, Brit. physicist who invented it— as, a device for obtaining plane-polarised light) निकोल प्रिझम
nil, *n.* १ शून्य (न.) २ (nothing) काही नाही
nitrogen, *n. Chem.* नायट्रोजन (पु.)
nitrogenous, *adj.* नायट्रोजनी, नायट्रोजनयुक्त
noble metal, बहुमोल धातु
nodal, *adj.* १ निस्पंद–, नोडल २ पर्वसंधि–
nodal plane, नोडल प्रतल
nodal point, *Radio* १ निस्पंद बिंदु, नोडल बिंदु २ पर्वसंधि बिंदु
nodal points of a lens, *Light* भिंगाचे नोडल बिंदू (पु. अ. व.)
node, *n.* १ *Acous.* (of a vibratory system, etc.) निस्पंद (पु.), नोड (पु.) २ *Astron.* (as, either of the two points where orbit of one celestial body intersects a specific reference plane) पातबिंदु (पु.) ३ *Math.* गाठबिंदु (पु.) ४ (as, of a point in electrical network at which several branches come together, etc.) पर्वसंधि (पु.), गाठ (स्त्री.)
node and antinode, *Acous., Radio* निस्पंद आणि प्रतिनिस्पंद

noise, *n. Acous.* (as, any undesired sound ; as, spontaneous fluctuations in electrical circuits caused by random motion of current-carriers) **कुरव** (पु.)
noise filter, *Elec. Comm.* **कुरव निस्यंदक**
noiseless, *adj.* **कुरवहीन**
noise level, **कुरव पातळी**
noise voltage. **कुरव व्होल्टता**
nomenclature, *n.* **नामपद्धति** (स्त्री.) (as in : valve nomenclature व्हाल्व नामपद्धति)
non—, *pfx.* (in comb.) १ (not) **अ—, अन्—, न—** २ (as, lacking ; absence of ; reverse of) **—इतर, —हीन**
nonactinic, *adj.* **अक्रियाशील**
nonadditive, *adj.* **अयोज्य** (as in: nonadditive number अयोज्य संख्या)
nonadhesive, *adj.* (not adhesive) **आसंजनशील नसणारा, अनासंजनी**
non-adiabatic, *adj.* **असमोष्ण**
non-blackbody, *n.* **अकृष्णिका** (स्त्री.), **अकृष्ण वस्तु** (स्त्री.)
noncapture, *n.* **प्रग्रहणहीनता** (स्त्री.) *adj.* **प्रग्रहणहीन**
noncapture disintegration, *Nucleonics* **प्रग्रहणहीन विघटन**
noncentral, *adj.* **नकेंद्रीय**
nonclassical, *adj.* (not classical ; as, modern) **आधुनिक**
noncoincidence, *n.* १ **असंपात** (पु.) २ **नसंपतन** (न.), **संपात न होणे** (न.)
noncoincident, *adj.* **असंपाती**
noncollimated, *adj.* **असमांतरित**
noncollimated shower, *Nucleonics* **असमांतरित वर्षण**
noncollinear, *adj.* **नैकरेखी, नैकरेषी**
noncombining, *adj.* **असंयोगी** (as in : noncombining levels असंयोगी पातळ्या)
noncombustible, *adj.* **दहनअक्षम**
noncommensurable, *adj. Math.* **असंमेय**
nonconductor, *n. Elec.* **अवाहक** (पु.)
nonconformity, *n.* **अनभिसंगति** (स्त्री.), **अभिअसंगति** (स्त्री.)
nonconservative, *adj.* **असंरक्षी** (as in : nonconservative forces असंरक्षी बले)
noncoulomb, *adj.* **कूलोमेतर** (as in : noncoulomb field कूलोमेतर क्षेत्र)
noncrystalline, *adj.* **अस्फटिकी, अस्फटिक—**
noncyclic, *adj.* १ **नचक्रीय** २ **अनावर्तनी**
nondegenerate, *adj.* **अनपजनित**
nondegenerate gas, *Electronics* **अनपजनित वायु**
nondiagram, *adj.* **अनाकृतिक** (as in : nondiagram lines अनाकृतिक रेषा)
nondiffusible, *adj.* **अविसरणशील**
nondimensional, *adj.* **अमितीय**
nondirectional, *adj.* **अदिशिक, अदिशात्मक**
nondissipative, *adj. Heat* **अनपाकरणीय**
nondissociating, *adj.* **अविचरणी**
nonelectrolyte, *n.* **विद्युत अनपघटनी** (पु.)
nonelectronic, *adj.* **न इलेक्ट्रॉनी**
nonequilibrium, *n.* **असमतोल** (पु.)
nonexchange, *adj.* **अविनिमयी** (as in : nonexchange force अविनिमयी बल)
nonexistence, *n.* **अभाव** (पु.)
nonexistent, *adj.* **अविद्यमान**
non-ferromagnetic, *adj.* **अफेरोचुंबकीय**
nonferrous, *adj.* **अलोहीय, अलोही, अलोह—**
nonferrous metal, **अलोह धातु, अलोही धातु**
nonfissionable, *adj.* **अविखंडनीय**
nonflat, *adj.* **असपाट, असमतल**
nonflat spring, **असपाट स्प्रिंग**
nonharmonic, *adj.* **असरल आवर्त—**
nonhomogeneity, *n.* **असमविधता** (स्त्री.)
nonhomogeneous, *adj.* **असमविध**
nonideal, *adj.* **अनादर्श** (as in : nonideal gas अनादर्श वायु)

noninductive, *adj.* प्रवर्तनहीन, प्रेरणहीन
noninductive resistance, प्रेरणहीन रोध
noninductive winding, प्रवर्तनहीन कुंडलन, प्रेरणहीन कुंडलन
noninflammable, *adj.* (not inflammable) अज्वलनशील
noninteracting, *adj.* अन्योन्यक्रियाहीन
nonintersecting, *adj.* अप्रतिछेदी
nonlinear, *adj.* अरेषीय, अरेखीय
nonlinearity, *n.* अरेषीयता (स्त्री.), अरेखीयता (स्त्री.)
nonluminous, *adj.* अनुदीप्तिहीन
nonluminous flame, अनुदीप्तिहीन ज्योत
nonmagnetic, *adj.* अचुंबकीय
nonmetal, *n.* अधातु (पु., स्त्री.)
nonmetallic, *adj.* अधातु–
nonnormal, *adj.* अप्रसामान्य
nonoscillating, *adj.* दोलनहीन
nonpenetrating, *adj.* नअंतर्वेधी
nonphysical, *adj.* अभौतिक
nonpolarised, *adj.* अध्रुवित
non-potential energy, स्थितिजेतर ऊर्जा
nonquantised, *adj.* *Electronics* अक्वांटित
nonradiating, *adj.* अप्रारी
nonradiative collision, *Nucleonics* अप्रारी संघात
nonradioactive, *adj.* (not radioactive) नकिरणोत्सारी
nonreactive, *adj.* १ नक्रियाशील २ प्रतिक्रियाहीन
nonreciprocal, *adj.* १ अनन्योन्य २ *Math.* अव्युत्क्रमी
nonreflecting, *adj.* अपरावर्तनी
nonrelativistic, *adj.* असापेक्षिकीय, असापेक्षिक
nonrelativistic quantum mechanics, असापेक्षिकीय क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र
nonresonance proton, *Nucleonics* असंस्पंदी प्रोटॉन

nonrigid, *adj.* अदृढ
nonrigid body, अदृढ पदार्थ
nonselective, *adj.* अवरणी
nonselective radiator, अवरणी प्रारी
non-self-maintaining, *adj.* (not self-maintaining) अस्वयंसंधारी
non-self-maintaining electric discharge, अस्वयंसंधारी विद्युन्मोच
non-self-maintaining gas discharge, अस्वयंसंधारी वायु विमोच
nonspectral, *adj.* (not being in the spectrum) पंक्तीयेतर, स्पेक्ट्रमेतर
nonspectral colour, पंक्तीयेतर वर्ण, स्पेक्ट्रमेतर वर्ण
nonspecular reflection, अदर्पणी परावर्तन
nonsymmetrical = unsymmetrical
nonsynchronous, *adj.* नसंकालिक *cf.* synchronous
nonuniform, *adj.* १ (not uniform) नैकसमान २ नैकविध
nonuniform acceleration, १ नैकसमान त्वरण २ नैकविध त्वरण
nonuniformity, *n.* १ नैकसमानता (स्त्री.) २ नैकविधता (स्त्री.)
nonviscous, *adj.* (not viscous) अविष्यंदी
nonvolatile, *adj.* (not volatile) अबाष्पनशील
nonzero, *adj.* (not being or involving zero) शून्येतर
nonzero value, १ शून्येतर मूल्य २ शून्येतर मान
norm, *n.* (as, a standard, pattern or type) प्रमाणक (न.)
normal, *adj.* १ (according to, constituting, or not deviating from an established norm, rule or principle) प्रसामान्य
cf. common सामान्य, साधारण
general सर्वसाधारण
ordinary साधारण [*contd.*

regular नियमित
standard मानक–
२ (as, not abnormal, regular) **सामान्य** ३ *Math.* (as, perpendicular) **लंबरूप, अभिलंब, लंब–** ४ *Chem.* (of solutions, etc.) **प्रसामान्य, सांकेतिक**
n. Math. **लंब** (पु.)

normal atom, **अनुत्तेजित अणु**

normalisation, *n.* **प्रसामान्यन** (न.)

normalise, *v.t.* १ **प्रसामान्यन करणे** २ **सामान्यीकरण करणे**

normalised, *adj.* १ **प्रसामान्यित, प्रसामान्यीकृत** २ **सामान्यीकृत**

normalised wave-function, **प्रसामान्यित तरंग-फल**

normalising, *n. Met.* **प्रसामान्यीकरण** (न.)

normality, *n.* १ **प्रसामान्यता** (स्त्री.) २ **सामान्यता** (स्त्री.)

normally, *adv.* १ **प्रसामान्यतः** २ **सामान्यतः**

normal pressure, **प्रसामान्य दाब**

normal reaction, १ **लंब प्रतिक्रिया** २ **प्रसामान्य अभिक्रिया**

normal spectrum, **प्रसामान्य पंक्ति** (प्रसामान्य वर्णपंक्ति), **प्रसामान्य स्पेक्ट्रम**

normal state, १ **सामान्य अवस्था** २ (of an atom) **अनुत्तेजित अवस्था**

normal stress, **अभिलंब प्रतिबल**

normal temperature, **प्रसामान्य तापमान**

normal temperature and pressure, (*abbr.* NTP *also* N. T. P.) *Chem.* **प्रसामान्य तापमान व दाब** (प्र. ता. दा. – NTP)

normal valence, (as, the usu. accepted valence of a chemical element or of an atom or radical) **सामान्य संयुजा**

normative, *adj.* १ (of, relating to, or dealing with norms, etc.) **प्रमाणकानुसारी** २ (as, creating or prescribing a norm) **प्रमाणकस्थापक**

north pole, **उत्तर ध्रुव**

north-seeking pole, (*also* called *north pole*) **उत्तरेकडे वळणारा ध्रुव**

north-south effect, **उत्तर दक्षिण प्रभाव**

notable, *adj.* **उल्लेखनीय**

notation, *n.* १ (as, an act, process or system of marks, signs, notes, symbols, etc. collectively) **संकेतन** (न.) २ *Music* **स्वरलिपि** (स्त्री.) ३ *Math.* **संकेतन** (न.), **लेखन** (न.) (as in : abridged notation संक्षिप्त संकेतन; decimal notation दशांश लेखन)

notch, *n.* **खाच** (स्त्री.), **खोबण** (स्त्री.)

not closed, **असंवृत**

note, *n. Music* १ **स्वर** (पु.) २ **स्वरचिन्ह** (न.) *cf.* character
high note **उच्च स्वर**
low note **नीच स्वर**
middle note **मध्यक स्वर**
musical note **संगीतिक स्वर**

not favourable, **प्रतिकूल, अननुकूल, अनुकूल नसलेला**

notice, *v.t. & i.* (as, to perceive; to take notice of) **लक्षात घेणे, दिसून येणे**
n. (as, attention) **लक्ष** (न.), **दखल** (स्त्री.)

noticeable, *adj.* **लक्षणीय**

notion, *n.* **कल्पना** (स्त्री.), **समज** (पु.)

nought, *n. Math.* **शून्य** (न.)

nowhere, *adv. Math.* **न कुत्रापि, कोठेही नसलेला**

noxious, *adj.* **अपायकारक**

nozzle, *n.* **तोटी** (स्त्री.)

n-p scattering, *Nucleonics* **न्यू-प्रो विकिरण, n-p विकिरण** (न्यूट्रॉन-प्रोटॉन विकिरण)

nth**,** *adj.* (as, numbered with some unspecified or indefinitely large ordinal number) **एन्‌वा, नवा**

NTP (*also* **N.T.P.**) (*abbr.* for *normal temperature and pressure*) प्र. ता. दा (प्रसामान्य तापमान व दाव)

n-type, *adj.* एन-प्रकाराचा, n-प्रकाराचा *n.* एन-प्रकार (पु.), n-प्रकार (पु.)

n-type conductivity, एन-प्रकार वाहकता, n-प्रकार वाहकता

nu, *n.* (*symbol* ν *or* N) न्यू (पु.) (सं. ν किंवा N)

nuclear, *adj.* (of or relating to the nucleus; constituting or like a nucleus ; of or relating to atomic nucleus or energy ....etc.) केंद्रकीय, केंद्रक–, न्यूक्लीय

nuclear chemistry, (*also* called *radiochemistry*) न्यूक्लीय रसायनशास्त्र

nuclear collision, न्यूक्लीय संघात, केंद्रक संघात

nuclear disintegration, केंद्रकीय विघटन, न्यूक्लीय विघटन

nuclear electron, न्यूक्लीय इलेक्ट्रॉन, केंद्रक इलेक्ट्रॉन

nuclear emulsion, (a photographic emulsion esp. designed for detecting ionising particles) न्यूक्लीय पायस

nuclear energy, (*also* atomic energy) न्यूक्लीय ऊर्जा, अणु ऊर्जा

nuclear engineering, न्यूक्लीय अभियांत्रिकी

nuclear fission, (as, the division of a heavy nucleus into two approximately equal parts) न्यूक्लीय विखंडन, केंद्रक विखंडन

nuclear fission reactor, न्यूक्लीय विखंडन क्रियाधानी, केंद्रक विखंडन क्रियाधानी

nuclear force, न्यूक्लीय बल

nuclear fuel, (the fissionable material used in a nuclear fission reactor or the fusionable material used in thermonuclear reactor) न्यूक्लीय इंधन, न्यूक्लीय जळण

nuclear furnace, न्यूक्लीय भट्टी

nuclear fusion, *Nucleonics* न्यूक्लीय संमीलन, केंद्रक संमीलन

nuclear gyromagnetic ratio, न्यूक्लीय घूर्ण-चुंबकीय गुणोत्तर

nuclear induction, न्यूक्लीय प्रेरण, केंद्रकीय प्रेरण

nuclear isomer, (*also* called *isomer*) केंद्रकीय समघटक, न्यूक्लीय समघटक

nuclear isomeric decay, केंद्रकीय समघटकी ऱ्हास, न्यूक्लीय समघटकी ऱ्हास

nuclear isomerism, केंद्रकीय समघटकता, न्यूक्लीय समघटकता

nuclear magnetic moment, न्यूक्लीय चुंबकीय आघूर्ण

nuclear magnetic resonance, न्यूक्लीय चुंबकीय सस्पंदन

nuclear magneton, *Nucleonics* न्यूक्लीय मॅग्नेटॉन

nuclear model, केंद्रक प्रतिकृति, न्यूक्लीय प्रतिकृति

nuclear packing, (as, the concentration of particles within the nucleus of an atom) न्यूक्लीय बंधन, केंद्रक बंधन

nuclear particle, न्यूक्लीय कण, केंद्रकीय कण

nuclear physics, न्यूक्लीय भौतिकी, केंद्रक भौतिकी

nuclear radiation, न्यूक्लीय प्रारण, केंद्रकीय प्रारण

nuclear reaction, न्यूक्लीय अभिक्रिया, केंद्रकीय अभिक्रिया

nuclear reaction cross-section, न्यूक्लीय अभिक्रिया परिक्षेत्र

nuclear reaction energy, न्यूक्लीय अभिक्रिया ऊर्जा, केंद्रकीय अभिक्रिया ऊर्जा

nuclear reactor, (*also* called *atomic furnace, atomic pile, pile, reactor*) न्यूक्लीय क्रियाधानी

nuclear resonance absorption, **न्यूक्लीय संस्पंदी अवशोषण, केंद्रकीय संस्पंदी अवशोषण**
nuclear science, **केंद्रक विज्ञान**
nuclear selection rule, **न्यूक्लीय वरण नियम**
nuclear shower, **केंद्रकीय वर्षण, न्यूक्लीय वर्षण**
nuclear spin, **न्यूक्लीय आभ्राम**
nuclear spin effect, **न्यूक्लीय आभ्राम परिणाम**
nuclear structure, **केंद्रक संरचना, न्यूक्लीय संरचना**
nuclei, *n. pl.* (*sing.* **nucleus**) **केंद्रके** (न.अ.व.), **न्यूक्लिअस** (पु. अ. व.)
nucleide = **nuclide**
nucleon, *n. Nucleonics* (as, component of an atomic nucleus i.e. proton or neutron) **न्यूक्लिऑन** (पु.)
nucleonics, *n.* (science of the nucleus of an atom, its components and energies) **अणुकेंद्रकशास्त्र** (न.)
nucleus, *n.* (*pl.* **nuclei** *or* **nucleuses**) **केंद्रक** (न.), **न्यूक्लिअस** (पु.) *cf.* centre
nucleus of an atom, **अणुकेंद्रक** (न.)
nuclide, *n.* (*also* **nucleide**) *Nucleonics* (the kind or species of atom as determined by the structure of its nucleus) **केंद्रकाभ** (पु.), **न्यूक्लाइड** (न.)
nuisance, *n.* **उपद्रव** (पु.)
null, *n.* (as, zero; without action) **शून्य** (न.) *adj.* **शून्य–**
nullification, *n.* **शून्यन** (न.), **प्रभावहनन** (न.)
nullify, *v.t.* (as, to make of no consequence) **शून्य करणे, प्रभावहीन करणे**
nullity, *n.* **शून्यता** (स्त्री.)
null method, **शून्य रीति**
null point, **शून्य बिंदु**
null space, **शून्य अवकाश**
null valence, **शून्य संयुजा**
number, *n. Math.* १ **संख्या** (स्त्री.) २ **अंक** (पु.) ३ **–अंक** (पु.) (as in : atomic number अणु अंक) ४ (as, serial number) **क्रमांक** (पु.)
v.t. **संख्यांकन करणे**
numbered, *adj.* **संख्यांकित**
numerable, *adj.* **संख्येय**
numeral, *n. Math.* (a figure or character used to express a number, as *Arabic numerals* or *Roman numerals*) **अंक** (पु.), **संख्यांक** (पु.)
numeration, *n. Math.* **संख्यांकन** (न.)
numerator, *n. Math.* **अंश** (पु.)
numeric = **numerical,** *adj.* (consisting of numbers rather than letters ; of the nature of numbers) **संख्यात्मक, संख्यात्म**
numerical coefficient, **संख्यात्मक गुणक**
numerical value, **संख्यात्मक मूल्य**
nut, *n. Eng., etc.* **नट** (पु.), **फिरकी** (स्त्री.)
nutation, *n. Astron.* (as, a small inequality in the motion of precession ; an oscillation of the earth's pole about the mean position) **प्रच्यवन** (न.) (च्यवन–moving, motion ; प्र– special ; specific)

O

Ω *or* ω (*symbol* for *omega*) **ओमेगा** (सं. Ω किंवा ω)
ω-hyperon *Nucleonics* **ω-हायपरॉन** (ओमेगा हायपरॉन)
O *or* o (*symbol* for *omicron*) **ओमायक्रॉन** (सं. O किंवा o)

obey, *v.t. & i.* (as, to act or react in conformity with) **–चे पालन करणे, –चे पालन होणे**

object, *n.* १ (as, a material thing) **पदार्थ** (पु.), **वस्तु** (स्त्री.) २ (as, purpose, end) **उद्दिष्ट** (न.), **उद्देश** (पु.)

object field, वस्तु क्षेत्र

objective, *n.* (*also* **object** glass) *Light, Optics* १ (that lens in an optical instrument which is directed towards the object to be observed) **वस्तुभिंग** (न.), **पदार्थिक** (पु.) २ (as, a lens or system of lenses that forms an image of the object on a screen as in a camera or projector) **पदार्थिक** (पु.)
adj. **वस्तुनिष्ठ, पदार्थिक**
high-power objective उच्चवर्धक वस्तुभिंग
low-power objective अल्पवर्धक वस्तुभिंग

objective lens, (commonly that lens of a system which is towards the object) **पदार्थिक भिंग**

object lens, पदार्थ भिंग

object point, वस्तु बिंदु

oblate, *adj.* १ (flattened or depressed at the poles) **चपटा, लघुअक्ष–** २ *Math., etc.* (of a spheroid, ellipsoid, etc.— opposed to *prolate*) **परिन्हस्व, लघुअक्षीय, लघुअक्ष–**

oblique, *adj.* **तिर्यक, तिरपा, तिरकस**

oblique impact, तिर्यक आघात

oblique prism, तिर्यक प्रिझम

obliquity, *n.* **तिर्यकता** (स्त्री.)

obliterate, *v.t.* १ **पुसून टाकणे** २ **अभिलोपन करणे**

obliterated, *adj.* १ **पुसून टाकलेला** २ **अभिलोपित**

obliteration, *n.* १ **पुसून टाकणे** (न.) २ **अभिलोपन** (न.)

obliterative, *adj.* **अभिलोपकारी**

oblong, *adj.* **लांबट, दीर्घायत**

obnoxious, *adj.* **उपद्रवी**

obscure, *adj.* १ (not readily seen) **अस्पष्ट** २ (dark, dim) **अंधुक**
v.t. १ **अस्पष्ट करणे** २ **अंधुक करणे**

obscurity, *n.* १ **अस्पष्टता** (स्त्री.) २ **अंधुकता** (स्त्री.)

obsequent, *adj. Geol.* **प्रत्यनुवर्ती**

observable, *adj.* **निरीक्षणक्षम**

observation, *n.* १ **निरीक्षण** (न.) २ *Astron.* **वेध** (पु.)

observatory, *n.* **वेधशाळा** (स्त्री.)

observe, *v.t.* १ **निरीक्षण करणे** २ *Astron.* **वेध घेणे** ३ (as, to see) **पाहणे**

observed, *adj.* **निरीक्षणागत**

observed value, निरीक्षणागत मूल्य

observer, *n.* **निरीक्षक** (सा.)

obstacle, *n.* **अडथळा** (पु.), **अडसर** (पु.)

obstruct, *v.t. & i.* **अडथळा करणे, अडथळा आणणे**

obstruction, *n.* **अडथळा** (पु.), **अडवणूक** (स्त्री.)

obtain, *v.t. & i.* **प्राप्त करणे, मिळवणे, प्राप्त होणे, मिळणे**

obtainable, *adj.* **प्राप्य, मिळवण्याजोगा**

obvious, *adj.* **उघड**

obviously, *adv.* **उघडउघड**

occasional, *adj.* **प्रासंगिक**

occasionally, *adv.* **प्रासंगिकतः, अधूनमधून**

occlude, *v.t.* (as, to take in and retain) **अधिधारण करणे**

occluded, *adj.* **अधिधारित**

occlusion, *n.* **अधिधारण** (न.)

occupied, *adj.* **व्याप्त, व्यापलेला**

occupied space, व्याप्त अवकाश

occupy, *v. t.* (as, to fill up ; take up) **व्यापणे**

occupying, *adj.* **व्यापणारा**

occur, *v.i.* १ घडणे, घडून येणे २ (to be found ; to appear) आढळून येणे
occurrence, *n.* १ घटना (स्त्री.), प्रसंग (पु.) २ (of a substance, metal, etc.) आढळ (पु.)
ocean, *n.* महासागर (पु.)
ocean currents, सागरी प्रवाह
oceanic, *adj.* महासागरी
oceanography, *n.* (a science that deals with the ocean and its phenomena) सागर-विज्ञान (न.)
octa–, (*also* **octo–** or **oct–**) (in comb.—eight; containing eight atoms, groups or equivalents, etc.) अष्ट– *cf.* mon—
octagon, *n. Math.* अष्टकोन (पु.), अष्टभुज (पु.)
octagonal, *adj.* अष्टकोनी, अष्टकोनीय
octahedra, *n. pl.* (*sing.* **octahedron**) अष्ट-पृष्ठक (पु.अ.व.)
octahedral, *adj.* अष्टपृष्ठक–
octahedron, *n.* (*pl.* **octahedra** *or* **octahedrons**) *Crystal.* (as, a form of the cubic system which is bounded by eight similar faces) अष्टपृष्ठक (पु.)
octave, *n.* १ (as, a group of eight) अष्टक (न.) २ *Music* सप्तक (न.)
lower octave मंद्र सप्तक
middle octave मध्य सप्तक
upper octave तार सप्तक
octo– = **octa–**
octode, *n. Thermionics* (as, a vacuum tube with eight electrodes) ऑक्टोड (पु.)
octopole, *n.* (*also* **octupole**) *Nucleonics* अष्टध्रुव (पु.)
octopole moment, *Nucleonics* अष्टध्रुव आघूर्ण
octupole = **octopole**
ocular, *adj.* नेत्रीय, नेत्र–
n. (an eyepiece) नेत्रिका (स्त्री.)
odd, *adj.* १ *Math., etc.* विषम २ किरकोळ, अतिरिक्त ३ (as, not paired with another; not matching) विजोड
odd parity, विषम पॅरिटी
odd proton model, अतिरिक्त प्रोटॉन प्रतिकृति
odd state, *Nucl. Phys.* (as, odd parity state) विषम पॅरिटी अवस्था
odour, *n.* गंध (पु.), वास (पु.)
odourless, *adj.* गंधहीन
oecology = **ecology**
ohm, *n. Elec. Eng.* (after Georg Simon Ohm, Ger. physicist— as, a unit of electrical resistance) ओम (न.)
ohmic, *adj.* (of or relating to ohm; measured in ohms,....etc.) ओमीय, ओमी
ohmic circuit, *Elec. & Magn.* ओमी परिपथ
ohmic conductor, *Elec. & Magn.* ओमी वाहक
ohmic resistance, *Elec. Eng.* ओमीय रोध
ohmmeter, *n. Elec. Eng.* (an instrument for indicating directly resistance in ohms) ओममापी (पु.)
Ohm's law, *Elec. Eng.* (after Georg Simon Ohm, Ger. physicist) ओमचा नियम
oil, *n.* तेल (न.), तैल (न.)
v.t. तेल देणे
oil-bath, *n.* तैल मज्जनी (स्त्री.)
oil-break switch, *Elec. Eng.* तैल वियोजन स्विच
oil-field, *n.* तेलक्षेत्र (न.), तैलक्षेत्र (न.)
oil-immersed, *adj.* तैलनिमज्जित
oil-immersion objective, तैलनिमज्जित वस्तुभिंग
oilless, *adj.* तैलहीन, विनातेल
oilproof, *adj.* तैलरोधी
oil pump, तैल पंप
oil-well, *n.* तैलकूप (पु.), तेल विहीर (स्त्री.)
oily, *adj.* तेलकट
old, *adj.* जुना

omega, *n.* (*symbol* Ω *or* ω) **ओमेगा** (पु.) (सं. Ω किंवा ω)
omega hyperon, (*also* ω-**hyperon**) *Nucleonics* **ओमेगा हायपरॉन** (ω-हायपरॉन)
omicron, *n.* (*symbol* O *or* ο) **ओमायक्रॉन** (पु.) (सं. O किंवा ο)
omission, *n.* १ **वगळणे** (न.) २ **लोपन** (न.)
omit, *v.t.* १ **वगळणे, गाळणे** २ **न करणे** *cf.* overlook
one-body model, एककाय प्रतिकृति
one-dimensional, *adj.* **एकमितीय**
one-dimensional flow, एकमितीय प्रवाह
one-many, *adj.* **एक-अनेक**
one-many correspondence, *Math.* **एक-अनेक संगतता**
one-one, *adj.* **एक-एक**
one-one correspondence, *Math.* **एक-एक संगतता**
one-sided, *adj.* **एकांगी, एक बाजू असलेला**
onto, *prep.* (to a place or position on—) **—च्यावर, —च्या कडे, —च्या वर स्थितीत, —च्या बाजूने स्थित असलेला**
ooze, *v.t. & i.* **पाझरणे,** (**द्रव वगैरे**) **स्रवणे** *n. Geol.* **सिंधुपंक** (पु.)
opacity, *n.* १ **अपार्यता** (स्त्री.) २ (in case of light) **अपारदर्शकता** (स्त्री.)
opaque, *adj.* १ **अपार्य** २ (in case of light) **अपारदर्शक**
open, *adj.* १ (not closed; not covered) **अनावृत, उघडा** २.**खुला, मोकळा** ३ *Math., Chem., etc.* (as, distinguished from *closed*) **विवृत** (as in : open set *Math.* विवृत सट; open chain *Chem.* विवृत शृंखला)
open circuit, *Elec. Eng.* **खुला परिपथ**
open-end, *adj.* **खुला, विवृत**
open-end pipe, खुली नळी
opening, *n.* १ **छिद्र** (न.) **द्वार** (न.) २ **मुख** (न.)
open system, विवृत प्रणाली
opera glass, (as, a small binocular optical instrument— oft. used in *pl.*) **ऑपेरा ग्लास**
operate, *v.t. & i.* १ (as, to produce an effect; to exert power or influence; to perform an operation or series of operations) **कार्य करणे, क्रिया करणे** २ (as, to cause to function; to function through the use of) **चालवणे, चालणे**
—operated, *adj.* (in comb.) **—चालित, —चलित**
operating, *adj.* १ **क्रियाकारक, कार्य होणारा** २ **चालन—** ३ *Math., etc.* **परिकर्मी**
operating limit, चालन सीमा
operation, *n.* १ (an exertion of power or influence; working) **कार्य** (न.), **क्रिया** (स्त्री.) २ **चालन** (न.), **चालवणे** (न.) ३ *Math.* **परिकर्म** (न.)
operational, *adj.* १ **क्रियात्मक, कार्य—, क्रिया—** (as in: operational area क्रिया क्षेत्र) २ **परिकर्मी**
operative, *adj.* **क्रियाकारी** *n.* **यंत्रचालक** (पु.)
operator, *n.* १ **चालक** (सा.), **परिकर्मी** (पु.) २ *Math.* **परिकर्मी** (पु.)
oppose, *v.t.* **विरोध करणे**
opposing, *adj.* **विरोधी**
opposing couple, विरोधी बलयुग्म
opposite, *adj.* १ **विरुद्ध, विरोधी** २ **संमुख, समोरचा** *adv.* **संमुख, समोर**
opposite angle, *Math.* **संमुख कोन**
oppositely, *adv.* १ (in an opposite position) **विरोधी स्थितीत, विरुद्ध दिशेने** २ **संमुखतः**
opposite phase, प्रतिप्रावस्था (स्त्री.)
opposite vector, विरुद्ध सदिश (विरुद्ध दिशेचा सदिश)
opposition, *n.* **विरोध** (पु.)

optic, *adj.* १ (of or relating to vision) दृष्टि– २ (of or relating to eye) नेत्र– ३ (as, optical) प्रकाशिक, प्रकाशीय

optical, *adj.* १ प्रकाशीय २ (of or relating to the science of optics) प्रकाशिकीय ३ (as, optic) दृष्टि–

optical aberration, प्रकाशीय विपथन

optical activity, प्रकाशीय क्रियाशीलता

optical axis, १ प्रकाशीय अक्ष २ दृष्टि अक्ष

optical bench, प्रकाशीय मंच

optical constant, प्रकाशीय स्थिरांक

optical dispersion, प्रकाशीय अपस्करण

optical double refraction, प्रकाशीय द्वि-अपवर्तन

optical doublet, प्रकाशीय द्विक

optical flat, *Photog.* प्रकाशीय सपाटी

optical glass, प्रकाशीय काच

optical illusion, दृष्टिभ्रम (पु.)

optical instrument, प्रकाशीय उपकरण

optical lantern, चित्रदीप (पु.)

optically, *adv.* १ प्रकाश दृष्ट्या २ प्रकाशिकीय दृष्ट्या

optically flat, प्रकाश दृष्ट्या समतल, प्रकाश दृष्ट्या सपाट

optically rare, प्रकाश विरल, प्रकाश दृष्ट्या विरल

optical maser, (*also* called *laser*) प्रकाशीय मेसर

optical path, *Optics* प्रकाशीय पथ

optical polarisation, प्रकाशीय ध्रुवण

optical pyrometer, *Heat* प्रकाशीय उत्तापमापी

optical rotation, प्रकाशीय घूर्णन

optical rotatory power, प्रकाशीय घूर्णन शक्ति

optical symmetry, प्रकाशीय सममिति

optical system, (as, a combination of lenses, mirrors and prisms that constitutes the optical part of an optical instrument) प्रकाशीय संहति

optic angle, प्रकाशीय कोन

optic axis, १ *Light* (as, optical axis) प्रकाशीय अक्ष २ दृष्टि अक्ष

optic nerve, *Anat.* नेत्र चेता

optics, *n.* (a science that deals with light, its genesis and propagation, the effects that it undergoes and produces, and other phenomena closely associated with it) प्रकाशिकी (स्त्री.)

geometrical optics भूमितीय प्रकाशिकी

physical optics भौतिक प्रकाशिकी

optimum, *adj.* १ (as, the most favourable or the most conducive to a given end) अनुकूलतम २ (greatest or best possible under a restriction expressed or implied) इष्टतम

optimum frequency, इष्टतम वारंवारता

optimum humidity, अनुकूलतम आर्द्रता

optimum magnification, अनुकूलतम विशालन

optimum temperature, अनुकूलतम तापमान

option, *n.* १ विकल्प (पु.) २ पर्याय (पु.)

optional, *adj.* १ वैकल्पिक २ पर्यायी

optometer, *n.* (an instrument for measuring the power and range of vision) दृष्टिमापी (पु.)

optometric, *adj.* दृष्टिमितीय, दृष्टिमिति–

optometry, *n.* (as, measurement of visual powers as by the use of an optometer) दृष्टिमिति (स्त्री.)

orange, *adj.* नारिंगी

orbit, *n.* १ (as, the usu. curved path of a body in a field of force) कक्षा (स्त्री.) २ (as, a path described by a celestial body or an artificial satellite or a spacecraft in its revolution around another body) भ्रमणकक्षा (स्त्री.)

v.t. १ कक्षेत भ्रमण करणे २ भ्रमण करणे

orbital, *adj.* १ कक्षीय २ भ्रमणकक्षीय

orbital electron, कक्षीय इलेक्ट्रॉन

orbital electron capture, कक्षीय इलेक्ट्रॉन प्रग्रहण

orbital quantum number, कक्षीय क्वांटम अंक

orbiting, *adj.* कक्षेत भ्रमण करणारा

order, *n.* १ *Math., etc.* क्रम (पु.) २ सुव्यवस्था (स्त्री.), सुरचना (स्त्री.) *v.t. & i.* १ क्रमबद्ध करणे २ क्रमबद्ध रचना करणे ३ सुरचना करणे

ordered, *adj.* १ क्रमबद्ध २ *Math.* क्रमित ३ सुरचित

ordered set, *Math.* क्रमित सट

ordering, *n.* १ क्रमबंधन (न.) २ *Math.* क्रमीकरण (न.)

orderly, *adj.* १ क्रमबद्ध २ सुरचित

orderly arrangement, क्रमबद्ध रचना

ordinary, *adj.* साधारण *cf.* normal

ordinary ray, *Light* साधारण किरण

ordinate, *n. Math.* कोटि (स्त्री.) *cf.* abscissa भुज

ore, *n. Min.* धातुक (पु., न.), धातुपाषाण (पु.)

organ, *n.* १ अवयव (पु.) २ (as, a musical instrument) ऑर्गन (न.)

organic, *adj.* कार्बनी

organic chemistry, (a branch of chemistry that deals chiefly with hydrocarbons and their derivatives) कार्बनी रसायनशास्त्र

organ pipe, ऑर्गन नलिका

orient, *v.t.* (also orientate) १ (to set or arrange in any determinate position in relation to the points of a compass, etc.) दिशाभिमुख करणे, —च्या दिशेने अभिमुख करणे २ दिशानिर्देशित करणे

orientation, *n.* १ दिशाभिमुखता (स्त्री.), —अभिमुख करणे (न.) २ दिशानिर्देशन (न.)

oriented, *adj.* १ दिशाभिमुख केलेला, —अभिमुख केलेला, —अभिमुख २ दिशानिर्देशित

orifice, *n.* छिद्र (न.)

origin, *n.* १ (as, primary source or cause) उगम (पु.), मूळ (न.) २ आरंभ (पु.) ३ *Math.* (as, a starting-point) आदिबिंदु (पु.), आरंभ बिंदु (पु.)

original, *adj.* मूळ, आदिम

originally, *adv.* मूलत:

originate, *v.t. & i.* १ उगम पावणे २ उद्भवणे ३ आरंभ करणे, आरंभ होणे

originated, *adj.* उद्भूत

origination, *n.* १ उगम (पु.) २ उद्भव (पु.)

orthocentre, *n. Math.* लंबसंपात (पु.)

orthogonal, *adj. Math.* जात्य, लंब

orthogonal vector, *Math.* जात्य सदिश

orthoscopic, *adj.* (giving an image in correct and normal proportions) यथार्थ-चित्री

orthoscopic lens, यथार्थचित्री भिंग

oscillate, *v.i.* दोलन करणे, दोलन होणे

oscillating, *adj.* दोलनी, दोलन–, दोलायमान

oscillation, *n.* दोलन (न.)

oscillator, *n.* दोलक (पु.)

oscillatory, *adj.* दोलनकारी, दोली, दोलशील

oscillatory circuit, *Radio* दोली परिपथ

oscillatory discharge, *Radio* दोलनकारी विसर्ग (विद्युन्मोच)

oscillatory motion, दोलन गति

oscillatory system, दोली प्रणाली

oscillogram, *n. Elec. Eng.* (as, a record of a wave-form obtained from an oscillograph) दोलन लेख (पु.)

oscillograph, *n. Elec. Eng.* (as, an instrument for producing a curve representing the wave-form of an alternating quantity) दोलनलेखी (पु.)

oscilloscope, *n. Elec. Eng.* दोलनदर्शी (पु.)
osculate, *v.t. & i. Math., etc.* (to touch closely; to have contact of higher order with; to coincide in three or more points) दृढस्पर्श करणे, दृढस्पर्श होणे
osculating, *adj.* दृढस्पर्शी
osculating orbit, *Astron.* दृढस्पर्शी कक्षा
osculation, *n.* दृढस्पर्शन (न.)
osmosis, *n. Chem.* (as, a diffusion of a solvent through a semipermeable membrane into a more concentrated solution in order to equalise the concentrations on both sides of the membrane) परासरण (न.)
electroosmosis विद्युतपरासरण
endosmosis अंतःपरासरण
exosmosis बहिःपरासरण
osmotic, *adj.* परासरणी, परासरण–
osmotically, *adv.* परासरणतः
osmotic pressure, *Chem.* परासरण दाब
ounce, *n.* (as, a unit of weight) औंस (पु.)
outer, *adj.* बाह्य, बाहेरील
outer force, बाह्य बल, बाहेरील बल
outermost, *adj.* बाह्यतम
outermost orbit, बाह्यतम कक्षा
outer space, (as, a space immediately outside the earth's atmosphere; the interplanetary or interstellar space) बाह्य अवकाश
outflow, *n.* उत्प्रवाह (पु.)
v.i. उत्प्रवाहित होणे
outgas, *v.t.* (to remove adsorbed or occluded gases from usu. by heating) निर्वायू करणे
outgassing, *n.* निर्वायूकरण (न.)
outlet, *n.* निर्गम मार्ग (पु.), निर्गम (पु.)
outline, *n.* १ आराखडा (पु.) *cf.* diagram २ रूपरेषा (स्त्री.)
out-of-phase, *adj.* अप्रावस्थिक
output, *n.* (as, something that is put out or produced; *specif.* the power or energy delivered by a machine or system; *of an electrical device*— the terminal for the output, etc.) निष्पन्न (न.)
output circuit, निष्पन्न परिपथ
output power, निष्पन्न शक्ति
output winding, निष्पन्न कुंडलन
outside, *adj.* बाहेरील, बाह्य
adv. बाहेर
n. बाहेरील भाग (पु.)
outside callipers, बाह्यकंवार (पु.)
outward, *adj.* बाहेरील, बाह्य, बाहेरील बाजूचा
oval, *adj.* अंडाकार, लंबवर्तुळाकार
n. Math. आयतवृत्त (न.)
oven, *n.* ओव्हन (स्त्री.), गरम पेटी (स्त्री.)
over, *adj.* (if treated as *pfx.* or used in comb. —surplus, excessive) अति, अत्यधिक
overall, *adj.* सर्वांगी, समग्र, एकूण
overall efficiency, *Elec. Eng.* समग्र कार्यक्षमता, एकूण कार्यक्षमता
overblowing, *n.* अतिधमन (न.)
overbridge, *n.* वरपूल (पु.), उपरिपूल (पु.)
overbunching, *n.* अतिगुच्छन (न.)
overcharge, *n. Elec. Eng.* अतिप्रभार (पु.)
overcorrect, *v.t.* अतिसंशुद्धी करणे
overcorrected, *adj.* अतिसंशुद्ध
overdamped, *adj.* अति अवमंदित
overdamping, *n.* अति अवमंदन (न.)
overestimate, *v.t.* अत्यधिक अंदाज करणे
n. अत्यधिक अंदाज (पु.)
overestimation, *n.* अत्यधिक अंदाज (पु.)
overflow, *v.t. & i.* उत्सारित करणे, उत्सारित होणे
n. उत्सार (पु.), परिवाह (पु.)
overflow vessel, १ उत्सारण पात्र २ जलोत्सारण पात्र

overgrowth, *n.* **अतिवृद्धि** (स्त्री.)

overhang, *v.t.* & *i.* १ **प्रलंबित होणे, अधांतरी टांगलेला असणे** २ **पुढे येणे**
n. **प्रलंबी** (पु.)

overhanging, *adj.* **प्रलंबी–, अधांतरी**

overhead, *adj.* **उपरि–**

overhead line, **उपरि तारमार्ग**

overhead transmission-line, *Elec. Eng.* **उपरि पारेषण तारमार्ग**

overheat, *v.t.* (*also* superheat) **अतिउष्णता देणे, अतितापवणे**

overheated, *adj.* (*also* superheated) **अतितप्त**

overheating, *n.* (*also* superheating) **अति-ऊष्मन** (न.), **अतितापन** (न.)

overlap, *v.t.* १ **अतिव्याप्त होणे** २ **परस्पर-व्याप्त होणे**
n. **अतिव्यापन** (न.)

overlapping, *n.* १ **अतिव्यापन** (न.) २ **परस्परव्यापन** (न.)
adj. १ **अतिव्यापी** २ **परस्परव्यापी**

overlook, *v.t.* १ (as, to take no notice of) **लक्ष न देणे**
cf. disregard दुर्लक्ष करणे
ignore उपेक्षा करणे, हिशेबात न घेणे
neglect दुर्लक्ष करणे
omit न करणे
२ (as, to fail to notice) **उपेक्षा करणे, नजरेतून सुटणे, नजरेतून निसटणे**

overpotential, *n.* (*also* called *overvoltage*) **अतिविभवता** (स्त्री.)

oversystematised, *adj.* **अतिव्यवस्थित, अति-पद्धतशीर**

overtone, *n.* १ **अधिस्वरक** (पु.), **गौण स्वरक** (पु.) २ *Music* **अवरनाद** (पु.)

overvoltage, *n.* (*also* called *overpotential*) *Chem.*, *Elec. Eng.* **अतिव्होल्टता** (स्त्री.)

oxidation, *n.* *Chem.* **ऑक्सिडन** (न.)

oxidation potential, **ऑक्सिडन विभव**

oxide, *n.* *Chem.* **ऑक्साइड** (न.)

oxidise, *v.t.* & *i.* **ऑक्सिडन करणे, ऑक्सिडित होणे**

oxidised, *adj.* **ऑक्सिडित**

oxidising, *adj.* **ऑक्सिडीकारक**

oxidising flame, **ऑक्सिडीकारक ज्योत**

oxygen, *n.* *Chem.* **ऑक्सिजन** (पु.)

oxygen mask, **ऑक्सिजन मुखपट**

oxygen point, (as, the normal boiling-point of liquid oxygen) **ऑक्सिजन तापांक**

P

Φ *or* ϕ (*symbol* for *phi*) **फाय** (सं. Φ किंवा ϕ)

Π *or* π (*symbol* for *pi*) **पाय** (सं. Π किंवा π)
π**-meson** *Nucleonics* π-**मेसॉन** (पाय मेसॉन)
π**-network** *Elec. Comm.* π-**जालव्यूह** (पाय जालव्यूह)

Ψ *or* ψ (*symbol* for *psi*) **साय** (सं. Ψ किंवा ψ)

[*P*] *Chem.* (*symbol* for *parachor*) **पॅराकोर** (सं. [*P*])

pack, *v.t.* १ **बांधणे** २ **आवेष्टित करणे**
n. (as, a fabric bag in which a parachute is packed) **हवाई छत्री पिशवी** (स्त्री.), **पॅराशूट पिशवी** (स्त्री.)

packed, *adj.* १ बांधलेला २ आवेष्टित

packet, *n.* संपुट (न.) (as in : wave packet तरंग संपुट)

packing, *n.* १ (as, the gathering or compression of material or material particles into a relatively confined space) बंधन (न.) २ आवेष्टन (न.)

packing effect, बंधन परिणाम

packing energy, बंधन ऊर्जा

packing fraction, *Nucleonics* (as, a measure of the loss or gain of total mass in a group of nucleons) बंधनांश (पु.)

pad, *n.* *Elec. Comm., etc.* पॅड (न.)

paddle, *n.* पायटा (पु.), पॅडल (न.)
v.i. पायटा मारणे, पॅडल मारणे

paint, *n.* रंग (पु.), *cf.* colour
v.t. रंगवणे

pair, *n.* (*pl.* pair *or* pairs) युग्म (न.), युगुल (न.)
v.t. & i. युग्मित करणे, युग्मित होणे

pair creation = pair production

paired, *adj.* युग्मित

paired electron, युग्मित इलेक्ट्रॉन

pair emission, युग्म उत्सर्जन

pair formation = pair production

pairing, *n.* *Nucleonics* युग्मन (न.), युगुलन (न.)

pair of tongs = tongs

pair production, (*also* pair creation *or* pair formation) *Electronics* (as, the production of an electron and positron when a photon is absorbed by a high electric field, i.e. the field near the nucleus) युग्म निर्माण

pair spectrometer, युग्मीय पंक्तिमापी, युग्मीय स्पेक्ट्रोमीटर

pairwise, *adv.* युग्मत:

pale, *adj.* निस्तेज, फिकट, फिका

pale-coloured, *adj.* फिका, फिक्या रंगाचा

pan, *n.* १ तवा (पु.), थाळा (पु.) २ *Geol.* स्तर (पु.)

panel, *n.* १ (*also* **panel board**) फलक (पु.), पट्ट (पु.) २ चौकट (स्त्री.)

panorama, *n.* (as, an unobstructed or complete and comprehensive view of a region in every direction) विस्तीर्ण दृश्य (न.), परिपूर्ण दृश्य (न.)

panoramic, *adj.* विस्तीर्ण दृश्य–, विस्तार दृश्य–

panoramic camera, *Optics, Photog.* विस्तीर्ण दृश्य कॅमेरा, विस्तीर्ण दृश्य रूपित्र

panoramic receiver, विस्तार ग्राही

pantograph, *n.* १ *Elec. Eng.* (as, a sliding type of current-collecting device used on traction systems employing an overhead contact wire) पंजा (पु.), पॅन्टोग्राफ (पु.) २ (as, an instrument for copying plan, etc.) प्रत्यालेखन यंत्र (न.), प्रत्यालेखी (पु.)

paper, *n.* कागद (पु.)

par, *n.* *Math.* (as, equal value) सममूल्य (न.)

para–, (in comb.) १ *Chem., etc.* परा– २ सम–

parabola, *n.* *Math.* अन्वस्त (पु.)

parabolic, *adj.* (*also* parabolical) अन्वस्तीय

parabolic mirror, (*also* called *parabolic reflector*) *Light* अन्वस्तीय दर्पण, अन्वस्तीय आरसा

parabolic reflector, (*also* called *parabolic mirror*) *Light* अन्वस्तीय परावर्तक

paraboloid, *n.* *Math.* अन्वस्तज (पु.)

paraboloidal, *adj.* अन्वस्तजीय, अन्वस्तज–

paraboloidal reflector, (as, a reflector which is a portion of a paraboloid of revolution) अन्वस्तजीय परावर्तक

paraboloid of revolution, *Math.* (a solid figure formed by the revolution of a parabola about its axis) परिभ्रमण अन्वस्तज

parachor, *n Chem.* (as, a constant relationship, for a given substance, between surface tension and density) पॅराकोर (पु.) (सं. [*P*])

parachute, *n.* पॅराशूट (न.), हवाई छत्री (स्त्री.)

paradox, *n.* विरोधाभास (पु.)

paradoxical, *adj.* विरोधाभासात्मक

paraffin wax, पॅरॅफिन मेण

para-hydrogen, *n. Nucleonics* परा हायड्रोजन (पु.)

parallactic, *adj.* पराशयी, परासरी (as in: parallactic angle *Astron.* पराशयी कोन, परासरी कोन)

parallax, *n. Astron., etc.* (generally, the apparent change in the position of an object seen against a more distant background when the viewpoint is changed) पराशय (पु.), परासर (पु.)

parallel, *adj.* १ (as, keeping at the same distance at all parts; lying evenly everywhere in the same direction) समांतर २ सदृश, सम (as in : parallel growth सदृश वृद्धि) *cf.* similar ३ *Elec.* (being or relating to an electrical circuit having number of conductors *in parallel*) अनेकसरी *n.* १ (as parallel line, curve, surface, etc.) समांतर (रेषा, पृष्ठ वगैरे) २ *Elec.* (as, the arrangement of electrical devices in which all positive poles, electrodes and terminals are joined to one conductor and all negative ones to another conductor so that each unit is in effect on a parallel branch— contrasted with *series*) समांतर (मांडणी, परिपथ वगैरे); अनेकसरी (मांडणी, घट वगैरे) (*in parallel* समांतर, अनेकसरी)

parallel arrangement, समांतर मांडणी, अनेकसरी मांडणी

parallel connection, *Elec.* अनेकसरी जोडणी

paralleled Nicols, *Light* समांतरित निकोल (पु.अ.व.)

parallelism, *n.* समांतरता (स्त्री.)

parallelogram, *n.* समांतरभुज चौकोन (पु.), समांतर चतुर्भुज (पु.)

parallelogram of forces, *Mech.* (as, a rule for the composition of two forces) बल समांतर चतुर्भुज (बलांचा समांतर चतुर्भुज)

parallelogram of vectors, सदिशांचा समांतरभुज चौकोन, सदिश समांतर चतुर्भुज

parallel ray(s), (rays from a very distant point which reach an optical system as parallel rays) समांतर किरण

paramagnetic, *adj.* समचुंबकीय *n.* समचुंबकीय पदार्थ (पु.)

paramagnetic resonance, समचुंबकीय संस्पंदन

paramagnetic susceptibility, समचुंबकीय प्रभाव्यता

paramagnetism, *n.* समचुंबकत्व (न.)

parameter, *n.* १ *Math.* (generally, a line or figure that serves to determine a point, line, figure or quantity in a class of such things) प्राचल (न.) २ *Elec. Comm., Elec. Eng.* (as, a derived constant of a transmission circuit or network, which is more convenient for expressing performance or for use in calculations) प्राचल (न.), परामूल्य (न.) ३ *Crystal.* (as, the relative intercept made by a plane on a crystallographic axis, the ratio of the intercepts determining the position of the plane) प्राचल (न.)

parametral, *adj.* (*also* **parametric**) १ (of, relating to, or in terms of a parameter) प्राचलिक २ *Elec. Eng.* प्राचलिक, परामूल्य–
parametral plane, प्राचलिक प्रतल
parametric = parametral
parametrically, *adv.* प्राचलिक रीतीने, प्राचलिक रीत्या
parametric representation, प्राचलिक प्रतिरूपण
para-nitrogen, *n.* परा नायट्रोजन (पु.)
parapositronium, *n.* *Nucleonics* परा पॉझिट्रोनिअम (पु.)
parasitic, *adj.* १ परजीविक, परजीवी–, पराश्रयी २ *Elec. & Magn.* (being or relating to undesirable component frequencies; consisting of or caused by eddy currents in any conductor within the reach of an alternating-current or rotating magnetic field) अवांछित, अनिष्ट (as in: parasitic loss *Elec. Eng.* अवांछित व्यय, अनिष्ट व्यय)
parasitic antenna, *Elec. Eng.* पराश्रयी आकाशग, पराश्रयी अँन्टेना
parasitic capture, अवांछित प्रग्रहण, अनिष्ट प्रग्रहण
parasitic current, अवांछित धारा, अनिष्ट धारा
parasitic oscillation, *Radio, etc.* अवांछित दोलन, अनिष्ट दोलन
paraxial, *adj.* (relating to or being the space in the immediate neighbourhood of the optical axis of a lens or mirror) उपाक्षीय
n. Photog. उपाक्ष (पु.)
paraxially, *adv.* उपाक्षीय दृष्टया
paraxial ray(s), उपाक्षीय किरण
parchment, *n.* चर्मपत्र (न.), पार्चमेंट (न.)
parchment membrane, चर्मपत्र पटल, पार्चमेंट पटल
parent, *n.* (as, the source or material from which something is derived) मूल (पदार्थ, वस्तू वगैरे), जनक (पदार्थ, वस्तू वगैरे)
parental, *adj.* मूल–, जनक–
parent and daughter, *Radioactivity* (said of members of a radioactive family) जनक आणि जन्य
parent atom, मूल अणु
parent element, जनक मूलद्रव्य
parent line, मूल रेषा
parent metal, मूल धातु
parity, *n.* १ पॅरिटी (स्त्री.) २ समता (स्त्री.)
parking orbit, (as, an orbit of an artificial satellite or a space vehicle travelling around a body as the earth in such a way as to serve as a *station* from which another vehicle is launched or as to be itself propelled later into a new trajectory) स्थानक भ्रमण, कक्षा
parsec, *n. Astron.* (the chief unit used in measuring stellar distances in terms of *par*allax and *sec*ond) पार्सेक (न.)
part, *n.* १ (as, an essential portion or integral element of something) भाग (पु.), अंग (न.), अवयव (पु.) *cf.* segment २ (some but not all of a thing or number of things; something less than the whole) अंश (पु.), भाग (पु.)
v.t & i. विलग होणे, विसंध होणे
partial, *adj.* आंशिक
partial diffusion, आंशिक विसरण
partial disintegration constant, आंशिक विघटन स्थिरांक
partially, *adv.* अंशतः
partially-evacuated, *adj.* अंशतः निर्वातित, अंशतः निर्वात केलेला

partially-polarised, *adj.* **अंशध्रुवित**
partial pressure, **आंशिक दाब**
partibility, *n.* **विभाज्यता** (स्त्री.)
partible, *adj.* **विभाज्य**
participate, *v.i.* **भाग घेणे, वाटा उचलणे**
participation, *n.* १ **भाग घेणे** (न.) २ **सहभाग** (पु.)
particle, *n.* (as, one of the minute sub-divisions of matter, as a molecule, atom, electron, alpha particle, etc.) **कण** (पु.)
particle accelerator, **कण त्वरणित्र**
particle detector, **कण संसूचक**
particle theory, **कण सिद्धांत**
particle velocity, *Acous.* **कण वेग**
particle width, **कणीय प्रसर**
particular, *adj.* **विशिष्ट, विशेष**
particular integral, *Math.* **विशेष संकलक**
particularity, *n.* १ (as, something particular) **विशेषता** (स्त्री.) २ *Nucleonics* **कणत्व** (न.)
particulate, *adj.* (as, existing in the form of minute separate particles; of or relating to distinct particles) **कणीय**
parting, *n.* **विलग होणे** (न.), **विसंधि** (पु.)
partition, *n.* **विभाजन** (न.)
partition function, (as, an expression giving the distribution of molecules in different energy states in a system) **विभाजन फल**
partly, *adv.* **अंशतः, काही अंशी**
partly miscible, **अंशतः मिश्रणीय**
Pascal law, (*also* called *Pascal's law* or *law of the transmissibility of pressure*— after Blaise Pascal, Fr. scientist and philosopher) **पास्कलचा नियम, पास्कल नियम**
Pascal's law of transmission of pressure, **पास्कलचा दाब पारेषण नियम**
pass, *v.t. & i.* १ (as, to move from one place or point to another through or across a space or element) **अभिक्रमित होणे, —चे अभिक्रमण होणे** २ (commonly) **जाणे** ३ **पार करणे, —च्या पार होणे**
n. १ **निर्गम** (पु.) २ *Geol.* **खिंड** (स्त्री.)
passage, *n.* १ **मार्ग** (पु.) २ (as, a movement or transference from one place or point to another, or through or across a space or element) **अभिक्रमण** (न.)
passing. *n.* १ **अभिक्रमण** (न.) २ **जाणे** (न.) ३ **पार करणे** (न.)
adj. १ **अभिक्रामी, अभिक्रमण करणारा** २ **जाणारा**
passivate, *v.t.* (to make passive or inactive) **क्रियाशून्य बनवणे, क्रियाशून्य करणे**
passivating, *n.* **क्रियाशून्यन करणे** (न.)
passivation, *n.* **क्रियाशून्यन** (न.)
passivator, *n. Met.* **क्रियाशून्यक** (पु.)
passive, *adj.* (not active or operating; not moving; of, relating to, or characterised by a state of chemical inactivity) **क्रियाशून्य**
passive electrode, *Elec. Eng* **क्रियाशून्य इलेक्ट्रोड**
passive metal, *Met.* **क्रियाशून्य धातु**
passive network, *Elec. Comm.* **क्रियाशून्य जालव्यूह**
passive satellite, (an artificial satellite without instruments; esp. one that simply reflects radio signals back to earth) **क्रियाशून्य उपग्रह**
passivity, *n. Met.* **क्रियाशून्यता** (स्त्री.)
paste, *n.* **लेप** (पु.), **पेस्ट** (स्त्री.)
v.t. **चिकटवणे**
pasteurisation, *n.* (after Louis Pasteur, Fr. chemist and bacteriologist— a method

devised by Pasteur to check fermentation as in milk involving partial sterilisation of a substance....etc.) पाश्चरण (न.)

pasteurise, *v.t.* पाश्चरण करणे

pasteurised, *adj.* पाश्चरित

pasteuriser, *n.* १ (as, an apparatus) पाश्चरणी (स्त्री.) २ (as, a worker who does pasteurisation) पाश्चरक (सा.)

patch, *n.* १ ठिगळ (न.) २ तुकडा (पु.), पट्टा (पु.)

path, *n.* पथ (पु.), मार्ग (पु.) (as in : path of a ray किरणाचा मार्ग)

pattern, *n.* १ (as, an artistic or mechanical design or form; as, a specimen offered as a sample of a whole; something serving as a model) प्रतिरूप (न.) *cf.* model २ (something designed or used as a model for making things) आकृतिबंध (पु.)

pattern-making, *n.* बंधकाम (न.)

pattern scanning, आकृतिबंध क्रमवीक्षण

pattern-shop, *n.* बंधशाळा (स्त्री.)

Pauli exclusion principle, (*also* **Pauli principle**) *Nucleonics* (after Wolfgang Pauli, Swiss physicist— a principle that no two electrons in an atom or molecule can exist simultaneously in states defined by the same set of quantum numbers— *also* called *exclusion principle*) पॉली अपवर्जन तत्त्व (अपवर्जन तत्त्व)

Pauli principle = Pauli exclusion principle

payload, *n.* (the load that is carried by a rocket or space vehicle and consists of things as passengers or instruments that relate directly to the purpose of flight as opposed to things as fuel that are necessary for operation) लाभभार (पु.), अभिभार (पु.)

P.D. (*also* **PD**) (*short for potential difference*) वि. अ. (विभवांतर)

peak, *n.* १ शिखर (न.) २ चरमसीमा (स्त्री.) *adj.* शीर्षस्थ, अधिकतम

peak factor = amplitude factor

peak-load, *n. Elec. Eng.* शिखर भार (पु.)

peak to peak voltmeter, शिखर ते शिखर व्होल्टतामापी

peak voltage, शिरोव्होल्टता (स्त्री.)

peak voltmeter, *Elec. Eng.* शिखर व्होल्टतामापी

pedal, *n.* पायटा (पु.) *adj.* पायाचा, पद–, पदिक

pedestal, *n.* पादपीठ (न.), (पुतळ्याची वगैरे) बैठक (स्त्री.)

p-electron, *n. Nucleonics* p-इलेक्ट्रॉन (पु.)

pellet, *n.* गोळी (स्त्री.), गुलिका (स्त्री.), छर्रा (पु.)

pencil, *n.* १ (as, of rays of light or other radiation) शलाका (स्त्री.) २ पेन्सिल (स्त्री.), लेखणी (स्त्री.) ३ *Math.* (as of lines, etc.) रेखावृंद (पु.)

pencil of rays, किरण शलाका

pendant, *n.* (*also* **pendent**) लोलक (पु.), प्रलंब (पु.)

pendent, *adj.* (*also* **pendant**) पुढे आलेला, लोंबता

pendulum, *n.* दोलक (पु.), लंबक (पु.)
  ballistic pendulum प्रक्षेप दोलक
  compensated pendulum प्रतिपूरित दोलक
  compound pendulum = physical pendulum
  conical pendulum शंकु दोलक
  physical pendulum भौतिक दोलक, स्थूल दोलक
  reversible pendulum व्युत्क्रमी दोलक
  seconds pendulum सेकंद दोलक
  simple pendulum सरल दोलक

pendulum clock, लंबकी घड्याळ

penetrability, *n.* वेधनता (स्त्री.), वेधनक्षमता (स्त्री.)

penetrable, *adj.* १ वेधनक्षम २ अंतर्भेदनक्षम

penetrate, *v.t. & i.* १ (as, to pierce through) वेधन करणे, वेधन होणे २ (as, to find access into or through; pass through) अंतर्भेद करणे, अंतर्भेद होणे

penetrated, *adj.* १ वेधित २ अंतर्भेदित

penetrating, *adj.* १ वेधी, वेधन– २ अंतर्भेदी

penetrating power, १ वेधन सामर्थ्य २ वेधन शक्ति

penetrating ray, वेधी किरण

penetrating shower, *Nucleonics* वेधी वर्षण

penetration, *n.* १ वेधन (न.) २ अंतर्भेदन (न.)

penetrative, *adj.* वेधनशील, वेधी

penta–, (*also* **pent–**) (in comb. — five; containing five) पंच– *cf.* mon—

pentad, *n.* (as, a group of five; a pentavalent element, atom or radical) पंचक (पु.)

pentagon, *n. Math.* पंचकोन (पु.), पंचभुज (पु.)

pentagonal, *adj.* पंचकोनी, पंचभुजी

pentode, *n.* (*also* **pentode valve**) *Thermionics* पेंटोड (पु.), पेंटोड व्हाल्व (पु.)

pentode distortion, *Electronics* पेंटोड विरूपण

pentode valve = **pentode**

penumbra, *n. Astron.* (as, the outer partially darkened shadow of a large body such as the earth or moon) उपच्छाया (स्त्री.)

Pepin's digester, पेपिनचे पाचित्र

per, *prep.* १ प्रति, दर २ –गणिक (as in : per man माणसागणिक)

per–, *pfx.* (in comb.) *Chem.* पर– (as in : perchloric acid परक्लोरिक आम्ल; peralkaline परअल्कधर्मी)

perceive, *v.t.* १ इंद्रियगोचर होणे २ –ला प्रत्यक्ष ज्ञान होणे, –ला दिसणे ३ वाटणे

per cent, *adv.* दरशेकडा, प्रतिशत, –टक्के

percentage, *n.* शेकडेवारी (स्त्री.), टक्केवारी (स्त्री.)

per cent ripple, (*also* called *ripple percentage*) *Elec. Eng.* प्रतिशत ऊर्मिका

perceptibility, *n.* १ इंद्रियगम्यता (स्त्री.) २ गोचरता (स्त्री.)

perceptible, *adj.* १ इंद्रियगम्य २ गोचर, दिसणारा

perception, *n.* १ प्रत्यक्ष ज्ञान (न.) २ बोध (पु.)

percolate, *v.t. & i.* झरणे, झिरपणे, पाझरणे

percolating, *adj.* झरणारा, झिरपणारा, पाझरणारा

percolation, *n.* झरण (न.), झिरपण (न.)

percolator, *n.* झरणपात्र (न.)

percussion, *n.* (as, a forcible striking of one body against another) समाघात (पु.) *cf.* impact

percussion drilling, समाघात वेधन

percussion instrument, *Music* समाघात वाद्य

perfect, *adj.* १ (as, meeting supreme standards of excellence; satisfying all requirements) पूर्ण, परिपूर्ण २ (entirely without fault or defect) निर्दोष ३ (as, having all the proper characteristics; ideal) आदर्श

perfect fluid, *Hyd.* (as, an ideal fluid which is incompressible and which has a uniform density and which offers no resistance at all to the distorting forces) आदर्श द्रायु

perfect gas = **ideal gas**

perfection, *n.* परिपूर्णता (स्त्री.)

perfectly, *adv.* पूर्णपणे, परिपूर्णतेने

perfectness = **perfection**

perfect radiator, आदर्श प्रारी, आदर्श रेडिएटर

perforate, *v.t.* **वेजणे, छिद्रे पाडणे**
perforated, *adj.* **वेजलेला, वेजित, वेज पाडलेला, छिद्रे पाडलेला, छिद्रित**
perforation, *n.* **वेजण** (न.), **छिद्रण** (न.)
perforator, *n.* **वेजक** (पु.), **छिद्रक** (पु.)
perform, *v.t.* **पार पाडणे**
performance, *n.* १ **काम** (न.), **कार्य** (न.) २ (as, accomplishment) **संपादणूक** (स्त्री.)
perimeter, *n. Math.* **परिमिति** (स्त्री.)
period, *n.* १ (the portion of time determined by some recurring phenomenon; a division of time in which something is completed and ready to commence and go on in the same order; as, a chronological division) **काल** (पु.), **कालखंड** (पु.)
cf. age युग
epoch १ युग २ युगारंभ
era शक
२ (as, the interval of time required for a cyclic motion or phenomenon to complete a cycle and begin to repeat itself) **आवर्त** (पु.) *cf.* cycle; **आवर्तकाल** (पु.) ३ (as, the life of a radioactive element) **आयुकाल** (पु.) ४ *Chem.* (a sequence of elements of increasing atomic numbers as represented usu. in horizontal rows in the periodic table) **आवर्त** (पु.) ५ *Geol.* (a division of geologic time longer than an epoch and included in an era) **कल्प** (पु.)
cf. age युग
epoch उपकल्प
era महाकल्प
६ **मुदत** (स्त्री.), **अवधि** (पु.), **कालावधि** (पु.)
periodic, *adj.* १ (consisting of a series of stages or processes that is regularly repeated; as, cyclic) **आवर्ती** २ (characterised by periods or occurring at regular intervals) **आवर्त–, आवृत्ति–**
periodic classification, आवर्ती वर्गीकरण
periodic function, (a function any value of which recurs at regular intervals) **आवृत्ति फल**
periodicity, *n.* **आवर्तिता** (स्त्री.)
periodic law, *Chem.* (as, a law in chemistry that the physical and chemical properties of the elements are periodic functions of their atomic numbers....etc.) **आवृत्ति नियम**
periodic maxima, आवर्ती कमाल मर्यादा (स्त्री.अ.व.)
periodic minima, आवर्ती किमान मर्यादा (स्त्री.अ.व.)
periodic motion, आवर्ती गति
periodic table, *Chem.*(as, an arrangement of chemical elements based on the periodic law) **आवर्त सारणी**
periodic time, आवृत्ति काल
periodic wave, आवर्ती तरंग
period of oscillation, दोलन काल
period of revolution, परिभ्रमण काल
peripheral, *adj.* (*also* **peripheric**) १ (of, relating to, or forming a periphery) **परिधि–** २ (located away from a centre or central portion) **परिसराचा, परिसरातील, परिसर–**
peripheral electron, परिसर इलेक्ट्रॉन
peripheric = peripheral
periphery, *n. Math.* **परिधि** (पु.)
periscope, *n.* **परिदर्शी** (पु.), **पेरिस्कोप** (पु.)
periscopic, *adj.* **परिदर्शी–**
perish, *v.i.* **नष्ट होणे**

perishability, *n.* नाशिवंतपणा (पु.)
perishable, *adj.* १ नाशिवंत २ (of fruits, etc.) नासणारा
perishing, *adj.* नष्ट होणारा
peritectic, *adj.* (taking place between the solid phases and the still unsolidified portions of the liquid melt) परिक्रांतिक
peritectic transformation, परिक्रांतिक रूपांतरण
permanency, *n.* १ कायमपणा (पु.) २ टिकाऊपणा (पु.)
permanent, *adj.* १ कायम २ टिकाऊ
permanent gas, टिकाऊ वायु
permanent hardness, १ टिकाऊ कठीणपणा २ *Chem.* (of water, etc.) कायम कठीणपणा
permanently, *adv.* कायम, कायमपणे
permanent magnet, *Elec. Eng.* १ टिकाऊ चुंबक २ कायम चुंबक
permeability, *n.* पार्यता (स्त्री.)
permeable, *adj.* (capable of being permeated —used esp. of a substance that allows the passage of fluids) पार्य
permeate, *v.i.* १ (as, to diffuse through; as, to spread or diffuse through; pass through the pores of) पारित होणे, पार्य होणे २ (as, to penetrate or pervade) अंतर्व्याप्त होणे, भिनणे
permeating, *adj.* १ पारित होणारा, पार्य होणारा २ अंतर्व्याप्त होणारा, भिनणारा
permissibility, *n.* अनुज्ञेयता (स्त्री.)
permissible, *adj.* अनुज्ञेय
permit, *v.t. & i.* १ (as, to allow; tolerate) अनुज्ञेय असणे, अनुज्ञेय होणे २ होऊ देणे
permitted, *adj.* अनुज्ञात
permitted orbit, *Nucleonics* अनुज्ञात कक्षा
permittivity, *n.* (*also* called *dielectric constant*) *Diel., Elec. Eng., Magn., etc.* पराविद्युतांक (पु.)
permutation, *n.* (the act or process of changing the lineal order of a set of objects arranged in a group) क्रमचयन (न.)
permute, *v.t.* (to change the order or arrangement of, esp. to arrange objects in series in all possible ways in which they can be arranged) क्रमचयन करणे
perpendicular, *n. Math.* लंब (पु.)
adj. लंब-
perpetual, *adj.* चिर, शाश्वत
perpetual motion, (the idea of a mechanism which, once started, would operate indefinitely) चिर गति, शाश्वत गति
persist, *v.i.* (to continue to exist or endure; to recur constantly) टिकाव धरणे, टिकून राहणे
persistence, *n.* १ टिकाव (पु.) २ (as, the continuance of an effect after its cause is removed) सातत्य (न.)
persistence of vision, *Optics, Cinema, etc.* दृष्टिसातत्य (न.)
persistency, *n.* सातत्य (न.), सततावृत्ति (स्त्री.)
persistent, *adj.* सतत, नेटाचा
persistently, *adv.* टिकाव धरून, नेटाने
personal, *adj.* वैयक्तिक, व्यक्तिगत
personal equation. (a term applied in various sciences, to a *systematic error* due, as shown by analysis of a long series of similar observations, to an observer's *individual peculiarity*) व्यक्तिविशिष्ट त्रुटि
absolute personal equation निरपेक्ष व्यक्तिविशिष्ट त्रुटि
relative personal equation सापेक्ष व्यक्तिविशिष्ट त्रुटि
personal error, व्यक्तिगत त्रुटि
persorption, *n. Chem.* परिशोषण (न.) *cf.* sorption

perspective, *n.* १ (as, a technique of representing on a plane or curved surface the space relationships of natural objects as they appear to the eye) यथार्थदर्शन (न.), त्रिमितिदर्शन (न.) २ *Optics* (as, an optical glass or any of various optical devices that show objects in the right position) यथार्थदर्शी (पु.)
pertain, *v.i.* –शी संबंधित असणे
perturb, *v.t.* प्रक्षुब्ध करणे, प्रक्षोभित करणे
perturbance=perturbation, *n.* प्रक्षोभ (पु.)
perturbed motion, प्रक्षुब्ध गति
perturbing, *adj.* प्रक्षोभकारी
pervade, *v.t.* व्यापणे
pervious, *adj.* १ (being of such a kind as to permit access to something indicated) प्रवेश्य २ (being of a substance that can be penetrated or permeated; permeable) पार्य
pestle, *n.* बत्ता (पु.)
petrifaction, *n.* (*also* **petrification**) *Geol.* (the process of petrifying; *specif.* the conversion of organic matter into stone or a substance of stony hardness) अश्मन (न.)
petrified, *adj.* अश्मित, अश्मीभूत
petrify, *v.t.* & *i.* (to convert as organic matter into stone or a substance of stony hardness; to become stone or to become hard or rigid like or as if like stone) अश्मन करणे, अश्मन होणे
petrol, *n.* (*also* **gasolene**) पेट्रोल (न.)
petroleum, *n. Chem.* पेट्रोलिअम (न.)
phase, *n.* १ (as, a particular stage in recurring sequence of movements or changes) प्रावस्था (स्त्री.) २ *Elec. Eng.* (as, one of the windings or circuits of a piece of polyphase electrical apparatus or system) प्रावस्था (स्त्री.) ३ *Astron.* (as, of the moon) कला (स्त्री.)
phase-angle, *n. Elec. Eng.* प्रावस्था कोन (पु.)
phase-contrast, *adj.* प्रावस्था वैधर्म्य–' (as in : phase-contrast microscope प्रावस्था वैधर्म्य सूक्ष्मदर्शी)
phase-contrast microscopy, प्रावस्था वैधर्म्य सूक्ष्मदर्शन
phase converter, *Elec. Eng.* प्रावस्था रूपांतरित्र
phased, *adj.* प्रावस्थाबद्ध
phase diagram, प्रावस्था आकृति
phase difference, (*also* called *phase displacement*) *Elec. Eng., etc.* (the difference between the phase-angles of two harmonically varying quantities) प्रावस्थांतर (न.)
phase-difference microscope = phase microscope
phase displacement, (*also* called *phase difference*) *Elec. Eng., etc.* प्रावस्था विस्थापन
phase inversion, प्रावस्था व्यस्तन
phaseless, *adj.* १ प्रावस्थाहीन २ कलारहित
phase microscope, (*also* **phase-contrast microscope** *or* **phase-difference microscope**) प्रावस्था सूक्ष्मदर्शी
phase modulation, *Radio* प्रावस्था आपरिवर्तन
phase resonance, प्रावस्था सस्पंदन
phase rule, *Chem.* (as, a generalisation of great value in the study of equilibria between phases) प्रावस्था नियम
phase-shifting rectifier, *Elec. Eng.* प्रावस्थासारी दिष्टकारी
phase space, (*also* called *gamma space*) *Electronics* (as, an ideal oft. multidimensional space) प्रावस्था अवकाश
phase transformation, प्रावस्था रूपांतरण

phase transformer, (*also* **phasing transformer**) प्रावस्था परिवर्तित्र

phase velocity, *Radio* प्रावस्था वेग

phasing, *n.* प्रावस्थाकल्पन (न.)

phasing transformer = **phase transformer**

phenomena, *n. pl.* (*sing*. **phenomenon**) घटना (स्त्री. अ. व.)

phenomenal, *adj.* १ अघटित २ दृश्यघटना-विषयक

phenomenon, *n.* (*pl.* **phenomena** *or* **phenomenons**) घटना (स्त्री.)

phi, *n.* (*symbol* Ф *or* ϕ) फाय (पु.) (सं. Ф किंवा ϕ)

phon, *n.* *Acous.* (as, the unit of loudness level of a sound) फोन (पु.)

phone, *n.* १ ध्वनि (पु.), स्वन (पु.) २ श्रवणक (पु.) ३ (a telephone) दूरध्वनि (पु.)

phonetic, *adj.* ध्वनिसंबंधी

phonic, *adj.* ध्वनिसंबंधी, ध्वनि–, स्वन–

phonic wheel, *Elec. Comm.* स्वन चक्र

phonodeik, *n.* (an instrument for making photographic records of sound waves in air) फोनोडाईक (न.)

phonograph, *n.* फोनोग्राफ (पु.), ध्वनिलेखी (पु.)

phonometer, *n.* (an instrument for measuring the intensity of sound or the frequency of its vibration) स्वनमापी (पु.)

phonon, *n.* (one of the quanta into which compression-wave energy is assumed to be divided and which like photons are supposed to have individual identity and mean free path) फोनॉन (पु.)

phosphorescence, *n.* *Chem.* (as, luminescence that is perceptible with characteristic rate of decay after the exciting cause ceases to act) स्फुरदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness

phosphorescent, *adj.* स्फुरदीप्त

phot– = photo–, (in comb.) १ (as, light) प्रकाश– २ (as, photon) फोटो–

photo, *n.* प्रकाशचित्र (न.)

photocathode, *n.* *Photoelectric Cells* (a cathode that emits electrons when exposed to light or other radiation) प्रकाश कॅथोड (पु.)

photocell = photoelectric cell

photochemical, *adj.* १ (of, relating to, or produced by the chemical action of radiant energy and esp. of light) प्रकाश-रासायनिक २ (relating to photo-chemistry) प्रकाश रसायनशास्त्रविषयक

photochemistry, *n.* (a branch of chemistry that deals with the effect of radiant energy as light in producing chemical changes) प्रकाश रसायनशास्त्र (न.)

photoconductive, *adj.* प्रकाशवहनी

photoconductive cell, प्रकाशवहनी घट

photoconductivity, *n.* *Photoelectronics* प्रकाशवाहकता (स्त्री.)

photodisintegration, *n.* (as, the disintegration of the nucleus of an atom produced by absorption of radiant energy) प्रकाश विघटन (न.)

photoelastic, *adj.* प्रकाश प्रत्यास्थ

photoelasticity, *n.* *Eng.* (the technique of determining the stress distribution in bodies under complex systems of loading by passing polarised light through a nitro-cellulose model) प्रकाश प्रत्यास्थता (स्त्री.)

photoelectric, *adj.* प्रकाशविद्युत–

photoelectric action, प्रकाशविद्युत क्रिया

photoelectric cell, (generally, any device in which the incidence of light causes an alteration in the electrical state— as, a phototube) **प्रकाश विद्युतघट, प्रकाश घट**

photoelectric effect, *Photoelectronics* (as, the effect of light falling upon metal surfaces and causing them to give out electrons, to generate an electromotive force, or to undergo a change in resistance) **प्रकाशविद्युत परिणाम**

photoelectric emission = photoemission

photoelectricity, *n.* (electricity produced by the action of light) **प्रकाशविद्युत** (स्त्री.)

photoelectron, *n.* (an electron ejected from a substance by the action of light or other radiation) **प्रकाश इलेक्ट्रॉन** (पु.) (प्रकाश निष्कासित इलेक्ट्रॉन)

photoelectronics, *n.* (the science dealing with the interactions of electricity and light, esp. with those which involve free electrons) **प्रकाश इलेक्ट्रॉनिकी** (स्त्री.)

photoemission, *n.* (*also* **photoelectric emission**) *Photoelectronics* (as, the emission of electrons from the surface of a body usu. an electropositive metal by the incidence of light) **प्रकाशविद्युत उत्सर्जन** (न.)

photoemissive, *adj.* **प्रकाशविद्युत उत्सर्जी**

photoengraving, *n.* (*also* called *process-engraving*) **प्रकाशकोरण** (न.)

photoexcitation, *n.* **प्रकाश उत्तेजन** (न.)

photofilm, *n.* **फोटोफिल्म** (स्त्री.)

photograph, *n.* **प्रकाशचित्र** (न.)
v.t. & i. **प्रकाशचित्र काढणे**

photograph fixer, प्रकाशचित्र स्थिरक

photographic, *adj.* **प्रकाशचित्रीय, प्रकाशचित्रण–**

photographic camera = camera, *n.* **कॅमेरा** (पु.), **रूपित्र** (न.)

photographic emulsion, प्रकाशचित्रण पायस

photographic method, प्रकाशचित्रण पद्धति (as in : photographic method of detecting radiation प्रारण संसूचित करण्याची प्रकाशचित्रण पद्धति)

photographic negative, व्यस्त प्रकाशचित्र

photographic positive, सम प्रकाशचित्र

photographic recording, *Acous.* **प्रकाश अभिलेखन**

photographic traces, *Optics* **प्रकाशचित्रीय अनुरेख** (पु.अ.व.)

photography, *n.* (as, the art and science of making permanent images by exposing certain chemical substances to light rays) **प्रकाशचित्रण** (न.)

photoluminescence, *n.* (luminescence in which the excitation is produced by visible or invisible light) **प्रकाशदीप्ति** (स्त्री.)

photomap, *n.* **फोटोनकाशा** (पु.)

photomeson, *n.* (a meson, commonly a π-meson, ejected from a nucleus by an impinging photon) **फोटोमेसॉन** (पु.)

photometer, *n. Light* (as, an instrument for comparing the *luminous intensities* of two sources of light) **अनुदीप्तिमापी** (पु.)

photometric, *adj.* **अनुदीप्तिमितीय**

photometric density, अनुदीप्तिमितीय घनता

photometry, *n.* १ (as, a branch of science that deals with measuring the intensity of light) **अनुदीप्तिमिति** (स्त्री.) २ (as, the practice of using a photometer) **अनुदीप्तिमापी योजन** (न.)

photomicrograph, *n.* (a photograph of a magnified image of a small object) **सूक्ष्मदर्शी चित्र** (न.) (**सूक्ष्मदर्शी** प्रकाशचित्र)

photomicrography, *n.* (as, the production of normal negatives and prints of objects of microscopic dimensions) **सूक्ष्मदर्शी चित्रण** (न.) (सूक्ष्मदर्शी प्रकाशचित्रण)

photomultiplier, *n.* (*also* **photomultiplier tube)** (an electron multiplier in which the first stage consists of photoelectric emission from a suitable cathode— *also* called *multiplier phototube*) **प्रकाशविद्युत गुणक** (पु.)

photon, *n.* (as, a light quantum) **फोटॉन** (पु.)

photoneutron, *n.* (as, a neutron released as a result of photodisintegration) **फोटो-न्यूट्रॉन** (पु.)

photonic, *adj.* (of or relating to a photon) **फोटॉनी**

photonuclear, *adj.* **प्रकाशन्यूक्लीय** (as in: photonuclear reaction प्रकाशन्यूक्लीय अभिक्रिया)

photonuclear effect, *Nucleonics* **प्रकाश-न्यूक्लीय प्रभाव**

photophoresis, *n.* (*pl.* **photophoreses)** (as, the movement of small particles under the influence of radiant energy; a phenomenon in which a unidirectional motion is given, by a strong beam of light, to a system composed of very fine liquid or solid particles, which are suspended in a gas or falling through a vacuum) **प्रकाश कणसंचलन** (न.) *cf.* magnetophotophoresis चुंबक-प्रकाश कणसंचलन

photoproton, *n.* (a proton emitted from a nucleus in a photonuclear reaction) **फोटोप्रोटॉन** (पु.)

photosensitisation, *n.* **प्रकाशसंवेदीकरण** (न.)

photosensitise, *v.t.* (to make photosensitive by means of chemical or optical sensitisers; to induce as a chemical reaction by means of an intermediary substance that absorbs radiant energy) **प्रकाशसंवेदी करणे**

photosensitised, *adj.* **प्रकाशसंवेदित, प्रकाश-संवेदीकृत**

photosensitiser, *n.* **प्रकाशसंवेदक** (पु.)

photosensitive, *adj.* (sensitive chemically, electrically, or otherwise to the action of radiant energy as light) **प्रकाशसंवेदी**

photosensitivity, *n.* **प्रकाशसंवेदिता** (स्त्री.), **प्रकाश संवेदनशीलता** (स्त्री.) .

photosphere, *n. Astron.* (as, the name given to the visible surface of the sun on which sunspots and other physical markings appear) **प्रकाश आवरण** (न.), **तेजावरण** (न.)

photospheric, *adj.* **प्रकाश आवरणी, तेजावरणी**

photosynthesis, *n.* (synthesis of chemical compounds with the aid of light sometimes including the near infrared or near ultraviolet) **प्रकाश संश्लेषण** (न.)

photosynthetic, *adj.* **प्रकाश संश्लेषी**

phototube, *n. Electronics, Thermionics* (as, an electron tube having a photoemissive cathode) **प्रकाशविद्युत नलिका** (स्त्री.)

photovoltaic, *adj.* **प्रकाशव्होल्ट–, प्रकाश-व्होल्टीय**

photovoltaic cell, *Photoelectric Cells* **प्रकाश-व्होल्टीय घट**

physical, *adj.* १ (of or relating to physics; characterised or produced by forces and operations of physics; employed in the processes of physics) **भौतिक** (as in: physical changes भौतिक बदल ; physical forces भौतिक बले) २ (of or

belonging to all created existences in nature; relating to or in accordance with the laws of nature) प्राकृतिक (as in: physical geography प्राकृतिक भूगोल)

physical astronomy = **celestial mechanics**

physical balance, भौतिक तुला

physical change, भौतिक परिवर्तन

physical chemistry, (a branch of science applying physical methods and theory to the study of chemical systems) भौतिक रसायनशास्त्र

physical independence, भौतिक अनवलंबित्व

physical optics, *Light* (as, a branch of optics that deals with nature of light and its wave properties) भौतिक प्रकाशिकी *cf.* geometrical optics भूमितीय प्रकाशिकी

physical pendulum, (a rigid body so mounted on a horizontal axis through its centre of suspension that when the body is displaced it vibrates freely about its position of equilibrium—as, distinguished from *simple pendulum*) भौतिक दोलक, स्थूल दोलक

physical process, भौतिक प्रक्रिया

physical property, भौतिक गुणधर्म

physical quantities, भौतिक राशी (स्त्री.अ.व.)

physical test, भौतिक चाचणी

physicochemical reaction, भौतिक रासायनिक अभिक्रिया

physics, *n.* १ (as, a science that deals with matter and energy and their interactions in the fields of mechanics, acoustics, optics, heat, electricity, magnetism, radiation, atomic structure, and nuclear phenomena) भौतिकशास्त्र (न.) २ (as, a particular system or branch of physics) भौतिकी (स्त्री.) (as in: nuclear physics न्यूक्लीय भौतिकी, केंद्रक भौतिकी; classical physics अनाधुनिक भौतिकी)

physisorption, *n.* भौतिक शोषण (न.) *cf.* sorption

pi, *n.* (*symbol* Π *or* π — *symbol* π denoting the ratio of the circumference of a circle to its diameter) पाय (पु.) (सं. Π किंवा π)

piano, *n.* (*pl.* **pianos**) (as a musical instrument) पियानो (पु.)

pick, *v.t.* १ (as, to collect) गोळा करणे, उचलणे, वेचणे २ निवडून घेणे

pickup, *n. Acous.* १ ध्वनिग्रह (पु.) २ उद्ग्रह (पु.)
adj. उद्ग्राही

pickup voltage, उद्ग्राही व्होल्टता

piknometer = **pycnometer**

pictograph, *n.* चित्रलेख (पु.)

pictography, *n.* चित्रलिपि (स्त्री.)

pictorial, *adj.* चित्रमय

picture, *n.* १ चित्र (न.) २ *Fig.* चित्रण (न.)
v.t. १ चित्र काढणे २ *Fig.* चित्रण करणे

piece, *n.* खंड (पु.), तुकडा (पु.)

piecewise, *adv.* खंडत:

pierce, *v.t. & i.* १ खुपसणे २ भोक पाडणे ३ (to enter or force a way into) —मधून घुसणे

piercing, *n.* वेधन (न.)
adj. वेधन–, वेधी

piezo—, (in comb. — pressure) दाब–

piezoelectric, *adj.* (of, relating to, or marked by piezoelectricity) दाबविद्युत–, दाबविद्युतीय

piezoelectric crystal, *Radio* दाबविद्युतीय स्फटिक

piezoelectric effect, *Elec. Comm., Radio, etc.* (as, the interaction between electrical and mechanical stress-strain variables in a medium) दाबविद्युत परिणाम

piezoelectricity, *n.* (electricity or electric polarity due to pressure esp. in a crystalline substance) **दाबविद्युत** (स्त्री.)
pig-iron, *n.* **बीड** (न.), **कच्चे लोखंड** (न.)
pigment, *n.* **वर्णक** (पु.) *cf.* colour
pigmentary, *adj.* **वर्णक–**
pigmentation, *n.* **वर्णकता** (स्त्री.)
pile, *n.* १ (as, a quantity of things heaped together or laid one on top of the other) **चिति** (स्त्री.) २ (a battery, etc. made up similarly) **चिति** (स्त्री.) ३ (as, a nuclear reactor) **न्यूक्लीय क्रियाधानी** (स्त्री.)
pileup, *n.* १ **रास** (स्त्री.), **चिति** (स्त्री.) २ *Nucl. Phys.* **अतिव्यापन** (न.)
pillar, *n.* **स्तंभ** (पु.), **खांब** (पु.)
pilot, *adj.* (serving on a small scale as a guiding or tracing device, an activating or auxiliary unit of a full-scale contrivance) **पथदर्शी** (as in : pilot lamp पथदर्शी दीप)
n. **पथदर्शक** (पु.) २ (of an aeroplane) **वैमानिक** (पु.), **पायलट** (पु.)
pilot plant, **पथदर्शी संयंत्र**
pilot reading, **पथदर्शी वाचनांक**
pilot wave, *Elec. Comm., Nucl. Phys.* **पथदर्शी तरंग**
pi-meson, *n.* (*also* **π-meson**) *Nucleonics* **पाय मेसॉन** (पु.) (π-मेसॉन)
pin, *n.* **सूचि** (स्त्री.), **सुई** (स्त्री.)
pinch, *n.* १ (as, squeeze, compression) **आकुंचन** (न.) (as in: dynamic pinch गतिक आकुंचन) २ **चिमटा** (पु.)
pinchcock, *n.* **चिमटा तोटी** (स्त्री.)
pinch effect, *Elec. Eng.* (as, a tendency of a linear solid or fluid electrical conductor to be compressed due to the action of its own magnetic field) **आकुंचन परिणाम**
pincushion distortion, *Light, Optics* (a type of distortion produced by a lens by which the image of a square appears with sides curved *inwards* giving a shape similar to a pincushion) **मध्य-आकुंचित विरूपण** *cf.* barrel distortion
pi-network, *n.* (*also* **π-network**) *Elec. Comm.* **पाय जालव्यूह** (पु.) (π-जालव्यूह)
pinhole, *n.* **सूचिछिद्र** (न.)
pinhole camera, **सूचिछिद्र कॅमेरा, सूचिछिद्र रूपित्र**
pin valve = **needle valve**
pion, *n.* (π-meson) **पाईऑन** (पु.) (π-मेसॉन)
pioneer, *n.* **आद्यप्रवर्तक** (पु.)
pioneering work, **आद्यकार्य** (न.)
pipe, *n.* **नळ** (पु.), **नळी** (स्त्री.), **नलिका** (स्त्री.)
pipeline, *n.* **नळमार्ग** (पु.)
pipette, *n.* (*also* **pipet**) **शोषनळी** (स्त्री.), **पिपेट** (स्त्री.)
piston, *n.* **दट्ट्या** (पु.), **पिस्टन** (पु.)
piston rod, *Eng.* **पिस्टन दंड**
pitch, *n.* *Music* **स्वरमान** (न.)
pitch and intensity, **स्वरमान आणि तीव्रता**
pitch of the sound, **ध्वनि स्वरमान**
pith-ball, *n.* **भेंडगोळी** (स्त्री.)
pith-ball electroscope, *Elec.* **भेंडगोळीचा विद्युतदर्शी**
pivot, *n.* १ **टेकू** (पुं.), **धर** (पु.) २ (that upon which something turns about, oscillates or balances) **केंद्रकील** (पु.)
pivoted, *adj.* १ **धारित** २ **केंद्रकीलित**
place, *n.* १ **स्थल** (न.), **स्थान** (न.) (as in : decimal place दशांश स्थान) २ **ठिकाण** (न.)
placed, *adj.* **स्थित**

plain, *adj.* **सरळ, सपाट**
n.(an extensive open field) **मैदान** (न.), **माळ** (पु.)
plan, *n.* १ **योजना** (स्त्री.) २ **नकाशा** (पु.), **आराखडा** (पु.)
v.t. १ **योजना आखणे** २ **नकाशा तयार करणे**
planar, *adj.* (of or relating to a plane; lying in one plane) **प्रतलीय**
Planck constant = **Planck's constant**
Planckian radiation, (*also* called *blackbody radiation*— after Max K. E. L. Planck, Ger. physicist) **प्लँकी प्रारण**
Planckian radiator, प्लँकी प्रारी
Planck radiation formula = **Planck's radiation formula**
Planck's constant, (*also* **Planck constant**— *symbol h*) (after Max K. E. L. Planck, Ger. physicist) **प्लँकचा स्थिरांक, प्लँक स्थिरांक**
Planck's radiation formula, (*also* **Planck radiation formula**) **प्लँकचे प्रारण सूत्र**
plane, *n.* १ (as, a surface such that the straight line that joins any two of its points lies wholly in that surface; as, a two-dimensional extent of zero curvature) **प्रतल** (न.) २ (as, a level surface) **समतल** (न.)
adj. १ (as, forming part of a plane) **प्रतल–** २ (as, flat, level) **समतल–**
plane of collimation, समांतरण प्रतल
plane of polarisation, ध्रुवण प्रतल
plane of symmetry, *Crystal.* **सममिति प्रतल**
plane polarisation, प्रतल ध्रुवण
plane-polarised, *adj.* **प्रतल ध्रुवित**
plane-polarised light, प्रतल ध्रुवित प्रकाश
plane-polarised wave, प्रतल ध्रुवित तरंग
plane surface, समतल पृष्ठ
planet, *n.* *Astron.* **ग्रह** (पु.)
planetarium, *n.* (*pl.* **planetaria** *or* **planetariums**) (a building with a device for representing the movements of stars and planets by projecting spots of light on the inner surface of a large dome that represents the sky) **तारांगण** (न.)
planetary, *adj.* १ **ग्रहीय** (as in: planetary orbit ग्रहीय कक्षा) २ **ग्रहसम**
planetary aberration, ग्रहीय विपथन
planetary configuration, ग्रहीय संरूपण
planetary electron, (an electron that moves about the atomic nucleus as part of an atom) **ग्रहसम इलेक्ट्रॉन**
plane wave, समतल तरंग
plane wave-front, समतल तरंगमुख
planimeter, *n.* *Eng., etc.* (an instrument for measuring the area of any plane figure) **क्षेत्रमापी** (पु.)
planimetric, *adj.* **क्षेत्रमापीय, क्षेत्रमापी–**
planimetry, *n.* (the measurement of plane surfaces— as distinguished from *stereometry*) **क्षेत्रमापन** (न.)
planned, *adj.* **योजनाबद्ध**
planning, *n.* **नियोजन** (न.)
plano-concave, *adj.* (flat on one side and concave on the other) **समतल अंतर्वक्र**
plano-convex, *adj.* (flat on one side and convex on the other) **समतल बहिर्वक्र**
plant, *n.* (apparatus, fixtures, machinery, etc. used as in a industrial process) **संयंत्र** (न.)
plasma, *n.* *Thermionics* (as, an assembly of ions, electrons, neutral atoms and molecules in which the motion of the particles is dominated by electromagnetic interactions; as, a region in a gaseous discharge where there is no resultant charge,

the number of positive ions and negative ions being equal, in addition to unionised molecules) **प्लाझ्मा** (पु.), **आयनायु** (पु.)

plasma jet, **प्लाझ्मा जेट, आयनायु फवारा**

plasma oscillation, **प्लाझ्मा दोलन, आयनायु दोलन**

plaster, *v.t.* **पटलेप लावणे, प्लास्टर लावणे** *n.* **पटलेप** (पु.), **प्लास्टर** (न.)

plastered, *adj.* **पटलेपित**

plastering, *n.* **पटलेपन** (न.)

plaster of Paris, *Chem., etc.* **पॅरिस प्लास्टर, प्लास्टर ऑफ पॅरिस**

plastic, *adj.* १ **आकार्य** २ (as, made of plastic substance) **प्लास्टिकचा, प्लास्टिक–** *n.* **प्लास्टिक** (न.)

plastic body, **आकार्य पदार्थ**

plastic deformation, **आकार्य विरूपण**

plastic flow, **आकार्यता प्रवाह**

plastic impact, (*also* called *inelastic impact*) **अप्रत्यास्थ आघात**

plasticiser, *n. Chem.* **आकार्यता सहायक** (पु.)

plasticity, *n.* **आकार्यता** (स्त्री.) *cf.* pliability

plastic strain, **आकार्यता विकार**

plate, *n.* १ **पट्टिका** (स्त्री.) २ *Thermionics* (as, U. S. name for anode in valve) **अॅनोड** (पु.) *v.t.* **विलेपित करणे, मुलामा देणे**

plate current = anode current

plated, *adj.* **विलेपित, मुलामा दिलेला**

plate input power = anode input power

plate modulation = anode modulation

plater, *n.* **विलेपक** (सा.), **मुलामा देणारा** (पु.)

platform, *n.* **मंच** (पु.)

platform balance, **मंच तुला**

plating, *n.* **विलेपन** (न.), **मुलामा देणे** (न.)

pliability, *n.* (the quality or state of being pliable) **आनम्यता** (स्त्री.)

cf. compressibility संपीड्यता
ductility तंतुक्षमता
expansibility प्रसरणक्षमता
extensibility वितन्यता
flexibility नम्यता, लवचिकता
malleability वर्धनीयता
plasticity आकार्यता
tensility तन्यता

pliable, *adj.* (bending or creasing easily) **आनम्य**

Plimsoll line, (*also* called *Plimsoll mark*—after Samuel Plimsoll, Eng. leader of shipping reform— a set of load-line markings) **प्लिमसॉल रेषा**

plot, *v.t.* १ (as, to locate and mark a point by means of coordinates) **(बिंदु वगैरे) स्थापन करणे** २ (as, to make by marking out a number of plotted points,. . . etc.) **आलेखन करणे**

plotted, *adj.* १ **बिंदुस्थापित** २ **आलेखित**

plotting, *n.* **आलेखन करणे** (न.)

plucked string, **छेडलेला तंतु, छेडलेली तार**

plug, *n.* **निग** (पु.) (नि = inside; downwards; ग=गच्छति=to go), **प्लग** (पु.), **गुडदी** (स्त्री.)

plugging, *n.* **निगन** (न.), **गुडदीयन** (न.)

plug key, **प्लग की**

plug resistance box, **निग रोध पेटी, प्लग रोध पेटी**

plumb, *n. Civ. Eng., etc.* **शिसगोळा** (पु.)

plumb line, १ **ओळंबा** (पु.) २ **ओळंब रेषा** (स्त्री.)

plural, *adj.* (relating to or consisting of or containing more than one) **बहुल**

plural scattering, **बहुल विकिरण**

plus, *prep.* अधिक (+)
adj. १ (positive) धन २ अधिक
pneumatic, *adj.* (related to or pertaining to air or derivatively to other gases) वायवीय
pneumatically-operated, *adj.* वायुचालित
pneumatic appliance, वायवीय उपयंत्र
pocket torch, खिसामापी दिवा, हातवाही दिवा, पॉकेट टॉर्च
point, *n.* १ बिंदु (पु.) २ अंक (पु.) ३ (as, a definite measurable position in some kind of scale ; mark on a scale) –अंक (पु.) (as in : melting-point द्रवणांक) ४ चिन्ह (न.) (as in : decimal point दशांश चिन्ह) ५ (a sharp end, tip) टोक (न.) ६ ठिकाण (न.)
v.t. (to show the position or direction of— usu. with *to* or *at*) दर्शवणे
pointed, *adj.* टोकदार, तीक्ष्ण, अणकुचीदार
pointer, *n.* (as, an indicator on a dial or balance, etc.) दर्शक (पु.), दर्शक काटा (पु.), काटा (पु.), सुई (स्त्री.)
point group, बिंदु गट
point image, बिंदुरूप प्रतिमा
point object, बिंदुरूप पदार्थ
point of application, प्रयुक्ति बिंदु
point of contact, स्पर्शबिंदु (पु.)
point of incidence, आपतन बिंदु
point of intersection, छेदन बिंदु
point of osculation, दृढस्पर्शन बिंदु
point of projection, प्रक्षेप बिंदु
point source, (as, a source of light or other radiation that is concentrated at a point) बिंदुरूप उद्‌गमस्थान, बिंदुरूप उत्पत्तिस्थान
poise, *v.t. & i.* १ तोलणे २ समतोल ठेवणे, समतोल राहणे ३ लोंबकळत राहणे
n. तोल (पु.)
poise, *n.* (after Jean Louis Marie Poiseuille, Fr. physician and anatomist— a cgs absolute unit of viscosity) प्वाॅझ (न.)
Poiseuille flow, (after Jean L. M. Poiseuille, Fr. physician and anatomist— as, a steady flow of a fluid along the axis of an infinitely long circular pipe) प्वाॅझई प्रवाह
Poiseuille law, (*also* **Poiseuille's law**— a statement in physics regarding the relation between the volume flow along a cylindrical tube and the pressure difference between the ends) प्वाॅझईचा नियम
poison, *n.* १ विष (न.) २ (as, any substance that inhibits the activity of another substance or the course of reaction or process, as catalytic action, fluorescence, thermionic emission, nuclear fission) विषाक्तक (पु.)
v.t. १ विषाक्तन करणे २ (to administer poison to) विषप्रयोग करणे
poisoned, *adj.* १ विषाक्त २ विषप्रयोग झालेला
poisoning, *n.* १ (as, of a reactor, etc.) विषाक्तन (न.) २ विषप्रयोग (पु.)
poisonous, *adj.* विषारी, विषाक्त
Poisson distribution, (after Simeon D. Poisson, Fr. mathematician and statistician) प्वाॅसोन वितरण
Poisson equation, प्वाॅसोन समीकरण
poker, *n.* टोचा (पु.)
polar, *adj.* (of or relating to one or more physical poles; having poles, etc.) ध्रुवीय, ध्रुवी
polar caps, *Astron.* ध्रुवीय आच्छदे (न.अ.व.)
polar coordinates, १ ध्रुवीय सहनिर्देशक (पु.अ.व.) २ ध्रुवीय सहनिर्देशांक (पु.अ.व.)

polar frame of reference, ध्रुवीय संदर्भ चौकट
polar hodograph, ध्रुवीय वेगालेख
polarimeter, *n.* (an instrument for determining the amount of polarisation of light or the proportion of polarised light in a partially-polarised ray; *also* a polariscope for measuring the amount of rotation of the plane of polarisation) ध्रुवणमापी (पु.)
polarimetric, *adj.* ध्रुवणमितीय
polarimetry, *n.* ध्रुवणमिति (स्त्री.)
polarisability, *n.* ध्रुवणीयता (स्त्री.)
polarisable, *adj.* ध्रुवणीय
polarisation, *n.* (the action or process of polarising or the state of being polarised) ध्रुवण (न.)
 electrical polarisation विद्युत ध्रुवण
 magnetic polarisation चुंबकीय ध्रुवण
 optical polarisation प्रकाशीय ध्रुवण
polarisation error, ध्रुवण त्रुटि
polarisation of a cell, घट ध्रुवण
polarisation of radiant energy, प्रारित ऊर्जेचे ध्रुवण
polariscope, *n.* १ (an instrument for studying the properties of or examining substances in polarised light) ध्रुवणदर्शी (पु.) २ (as, polarimeter) ध्रुवणमापी (पु.)
polarise, *v.t. & i.* (to give polarity to; to bring into a state of physical polarisation; to cause as light waves to vibrate in a definite pattern; to gather or become concentrated about opposing extremes) ध्रुवित करणे, ध्रुवित होणे
polarised, *adj.* ध्रुवित
polarised light, ध्रुवित प्रकाश
polariser, *n.* ध्रुवक (पु.)
polarising, *adj.* ध्रुवण–
 n. ध्रुवण (न.)
polarising angle, (*also* called *Brewster angle*) *Light* ध्रुवण कोन (ब्रूस्टर कोन)
polarity, *n.* (the quality or state of being polar; the having of poles) ध्रुवता (स्त्री.)
polar vector, ध्रुवीय सदिश
pole, *n.* (as, either extremity of an axis of a sphere; as, one of the two terminals of an electric cell, battery, or dynamo; one of the two or more regions in the magnetised body at which the magnetic flux density is more or less concentrated) ध्रुव (पु.), अग्र (न.)
pole of a magnet, चुंबकाचा ध्रुव
pole of the celestial sphere, खगोल ध्रुव
pole star, ध्रुवतारा (पु.)
pole strength, ध्रुव सामर्थ्य
polish, *v.t. & i.* उजाळा देणे, चकाकी देणे, पॉलिश करणे
 n. उजाळा (पु.), चकाकी (स्त्री.), पॉलिश (न.)
pollute, *v.t.* प्रदूषित करणे
polluted, *adj.* प्रदूषित
pollution, *n.* प्रदूषण (न.)
poly–, (in comb.— many, several, multi—) बहु– *cf.* mon—
polyatomic, *adj.* बहुअणुक, बहुअणु–
polyatomic molecule, बहुअणु रेणु
polycrystal, *n.* बहुस्फटिक (पु.), बहुस्फटिकी पदार्थ (पु.)
polycrystalline, *adj.* बहुस्फटिकी
polygon, *n. Math.* बहुकोन (पु.), बहुभुज (पु.)
polyhedra, *n. pl.* (*sing.* polyhedron) बहुपृष्ठक (पु.अ.व.)
polyhedral, *adj.* बहुपृष्ठकी, बहुपृष्ठक–
polyhedron, *n.* (*pl.* polyhedra *or* polyhedrons) बहुपृष्ठक (पु.)

polymorph, *n.* (any of the crystalline forms of a polymorphous substance) **बहुरूपिक** (पु.)
adj. (as, polymorphic) **बहुरूपिक**

polymorphic, *adj.* **बहुरूपिक**

polymorphism, *n.* (as, the property of crystallising in two or more forms with distinct structures) **बहुरूपता** (स्त्री.)
cf. allotropy *or* allotropism अपरूपता
dimorphism द्विरूपता

polymorphous, *adj.* (as, crystallising with two or more different structures) **बहुरूप–**

polynomial, *n. Math.* **बहुपद** (न.)
adj. **बहुपदी**

polyphase, *adj. Elec. Eng.* (having or producing two or more phases) **बहुप्रावस्थिक**

polyphase wattmeter, **बहुप्रावस्थिक वॉटमापी**

polytropic, *adj.* **बहुदैशिक, बहुदिक्–**

polyvalence=polyvalency, *n.* (the state of being polyvalent) **बहुसंयुजा** (स्त्री.)

polyvalent, *adj. Chem.* **बहुसंयुजी**

porcelain, *n.* **पोरसिलिन** (न.), (commonly) **चिनी माती** (स्त्री.)

pore, *n.* **छिद्र** (न.), **रंध्र** (न.)

porosity, *n.* **सच्छिद्रता** (स्त्री.), **सरंध्रता** (स्त्री.)

porous, *adj.* **सच्छिद्र, सरंध्र**

porous plug, **सच्छिद्र प्लग, सच्छिद्र निग**

portability, *n.* **हस्तवाह्यता** (स्त्री.)

portable, *adj.* (that can be carried about; not fixed) **हातवाही**

portion, *n.* १ **भाग** (पु.) *cf.* segment २ **खंड** (पु.)

position, *n.* १ (as, the location of a particle, etc.) **स्थान** (न.) २ (as, condition, situation, circumstance) **स्थिति** (स्त्री.)

position vector, **स्थान सदिश**

positive, *adj.* १ *Elec.* **धन** २ **धन** (+), **धनात्मक** ३ *Photog.* **सम–**
n. Photog. **समचित्र** (न.)

positive charge, *Elec.* **धन प्रभार**

positive column, (*also* called *plasma*) *Electronics* (plasma luminous region in a gas discharge adjacent to positive electrode) **धन आयनायु स्तंभ**

positive crystal, **धन स्फटिक**

positive electricity, *Elec.* **धन विद्युत**

positive electrode, **धन इलेक्ट्रोड**

positive electron, (*also* called *positron*) *Nucleonics* **धन इलेक्ट्रॉन**

positive feedback, *Radio* (a feedback of such polarity and phase as to increase the net gain of amplifier) **धन पश्चप्रदाय**

positive integer = natural number

positive ion, *Thermionics* **धन आयन**

positive ion vacancy, (as, the site in the lattice of an ionic crystal from which a positive ion is absent) **धन आयन रिक्तिका**

positive lens, *Optics* **धनात्मक भिंग, धन भिंग**

positive lens system, (*also* called *convergent lens system*) **धन भिंग संहति**

positively, *adv.* **धन–, धनात्मक रीत्या**

positively-charged, *adj.* **धन प्रभारित**

positive pole, **धन ध्रुव**

positive rays, (*also* **canal rays**) (a stream of positively-charged ions moving towards the cathode in a discharge tube) **धन किरण** (पु.अ.व.), **नलिका किरण** (पु.अ.व.), **कॅनॉल किरण** (पु.अ.व.)

positive terminal, **धन अग्र**

positive valence, (a valence state of an atom in which the valence number is positive) **धन संयुजा**

positive weight, १ धन भार २ धनात्मक वजन

positron, *n.* (*also* called *positive electron*) (a positively-charged particle having the same mass and magnitude of charge as the electron) पॉझिट्रॉन (पु.)

positron emitter, पॉझिट्रॉन उत्सर्जी

positronium, *n.* (as, a system of one electron and one positron in a bound state) पॉझिट्रोनिअम (पु.)

positron theory, पॉझिट्रॉन सिद्धांत

possess, *v.t.* धारण करणे

possibility, *n.* शक्यता (स्त्री.)

possible, *adj.* शक्य

post-office resistance box, पोस्ट ऑफिस रोध पेटी

postulate, *n.* आधारतत्त्व (न.) *cf.* principle *v.t.* (to demand, put forward, take for granted, as a necessary fact, as a basis of reasoning) आधारतत्त्व म्हणून मांडणे, आधारतत्त्व म्हणून मानणे

pot, *n.* पात्र (न.), भांडे (न.)

potable, *adj.* पिण्यास योग्य, पेय

potential, *n.* १ (any of various functions from which the intensity or the velocity at any point in a field may be calculated) विभव (पु.) २ (*specif.* as, electric potential) विभव (पु.)
adj. विभव–
accelerating potential त्वरणी विभव
contact potential संपर्क विभव
gravitational potential गुरुत्वीय विभव
retarded potential मंदित विभव

potential barrier, (a region in which particles, as alpha particles, thermions, or photoelectrons are decelerated or stopped by a repulsive force) विभव प्राचीर

potential difference, (*short* **P.D.** *or* **PD**) *Elec.* (the difference in electric potential between two points that represents the work involved or the energy released in the transfer of a unit quantity of electricity from one point to the other) विभवांतर (न.) (वि. अ.)

potential drop, *Elec. & Magn.* विभव पात

potential electrode, विभव इलेक्ट्रोड

potential energy, (as, the energy possessed by a body in virtue of its *position*) स्थितिज ऊर्जा

potential gradient, *Elec., Elec. Eng.* विभव प्रवणता

potential hollow, विभव खळगा

potential scattering, विभव विकिरण

potential temperature, *Heat* विभव तापमान

potential terminal, विभव अग्र

potential transformer, *Elec. Eng.* विभव परिवर्तित्र

potential vector, विभव सदिश

potential well, *Nucleonics* विभव कूप

potentiometer, *n. Elec. Eng.* (as, an instrument used for measurement or comparison of small potential differences or electromotive forces) विभवमापी (पु.)

potentiometric, *adj.* विभवमितीय

potentiometry, *n.* (the measurement of electromotive forces by means of a potentiometer) विभवमिति (स्त्री.)

pound, *n.* (*pl.* **pound** *or* **pounds**) (as, any of various units of mass and weight) पौंड (पु.)

poundal, *n. Mech.* (as, the unit of force in the fps system) पौंडल (न.)

pour, *v.t.* ओतणे

powder, *n.* चूर्ण (न.), पूड (स्त्री.), पावडर (स्त्री.)

powder camera, चूर्ण कॅमेरा, चूर्ण रूपित्र

power, *n.* १ *Elec., Mech., etc.* (as, a source or means of supplying energy; as, the time-rate at which the work is done or energy emitted or transferred) शक्ति (स्त्री.) (as in: atomic power अणु शक्ति) *cf.* energy २ (as, capability of acting or of producing an effect) सामर्थ्य (न.) ३ (as, inherent property or effect) क्षमता (स्त्री.) (as in: neutralising power निष्प्रभावन क्षमता) ४ *Math.* घात (पु.) ५ विद्युत (स्त्री.), वीज (स्त्री.)

- **apparent power** आभासी शक्ति
- **available power** उपलब्ध शक्ति
- **candlepower** कॅन्डल शक्ति
- **dispersive power** अपस्करण शक्ति
- **driving power** चालन शक्ति
- **electric power** विद्युत शक्ति
- **horsepower** अश्वशक्ति
- **illuminating power** दीपन शक्ति
- **input power** निविष्टि शक्ति
- **magnifying power** विशालन शक्ति, विशालन क्षमता
- **mean power** १ माध्य शक्ति २ सरासरी शक्ति
- **output power** निष्पन्न शक्ति
- **radiant power** प्रारित शक्ति
- **radiating power** प्रारण शक्ति
- **reflecting power** परावर्तन शक्ति
- **resolving power** वियोजन शक्ति

power amplification, *Elec. Eng.* शक्ति प्रवर्धन

power amplifier, *Elec. Eng.* शक्ति प्रवर्धी

power attenuation, शक्ति क्षीणन

power factor, *Acous., Elec. Eng.* शक्ति गुणक

powerful, *adj.* प्रबल

power gain, शक्ति लाभ

powerhouse, *n.* विद्युतगृह (न.), वीजघर (न.)

power leakage, शक्ति गलन

powerless, *adj.* १ शक्तिहीन २ निष्प्रभ

power level, *Elec. Comm.* शक्ति पातळी

power line, (*also* **power-transmission line**) विद्युत पारेषण मार्ग

power loss, शक्ति हानि

power of accommodation, (as, of an eye) समायोजन शक्ति

power of lens, भिंग शक्ति

power of penetration = **penetrating power**

power-plant, *n.* १ विद्युत संयंत्र (न.), वीज संयंत्र (न.) २ शक्ति संयंत्र (न.) ३ (as, a powerhouse) विद्युतगृह (न.), वीजघर (न.)

power supply, १ शक्ति पुरवठा २ वीज पुरवठा, विद्युत पुरवठा

power transmission, १ शक्ति पारेषण २ विद्युत पारेषण

power-transmission line = **power line**

power transmitter, १ शक्ति पारेषक २ विद्युत पारेषक

power unit, १ *Elec. Comm.* शक्ति घटक, शक्ति युनिट २ शक्ति एकक

power winding, शक्ति कुंडलन

p-p scattering, *Nucleonics* प्रो-प्रो विकिरण, p-p विकिरण (प्रोटॉन-प्रोटॉन विकिरण)

practicable, *adj.* व्यवहार्य

practical, *adj.* १ प्रायोगिक, प्रयोगजन्य २ व्यावहारिक ३ प्रात्यक्षिक
n. (a practical examination) प्रात्यक्षिक (न.)

practical application, व्यावहारिक उपयोजन

practical examination, १ प्रात्यक्षिक परीक्षा २ प्रायोगिक परीक्षा

practically, *adv.* १ व्यवहार्यतः, व्यवहारात २ (as good as) जवळजवळ

practical unit, **व्यावहारिक एकक**

practice, *n.* **१ व्यवहार** (पु.) **२ प्रायोगिक अभ्यास** (पु.) ३ *Math.* **व्यवहारगणित** (न.)

pre–, *pfx.* (earlier than, prior to, before, in advance) **–पूर्व, पूर्व–**

prearrange, *v.t.* **पूर्वयोजना करणे**

prearranged, *adj.* **पूर्वयोजित**

precaution, *n.* **सावधगिरी** (स्त्री.)

precautionary, *adj.* **सावधगिरीचा**

precess, *v.i.* **पुरस्सरण होणे**

precessing, *adj.* **पुरस्सरणी**

precession, *n.* (as, a moving forward; as, a comparatively slow gyration of the rotation axis of a spinning body about another line intersecting it) **पुरस्सरण** (न.)

precessional, *adj.* (of or relating to precession) **पुरस्सरण–, पुरस्सरणात्मक** (as in : precessional movement १ पुरस्सरणात्मक गतिमानता २ पुरस्सरणात्मक हालचाल)

precessional angle, **पुरस्सरण कोन**

precessional velocity, **पुरस्सरण वेग**

precession axis, (*also* **axis of precession**) **पुरस्सरण अक्ष**

precession effect, **पुरस्सरण परिणाम**

precession of the equinoxes, *Astron.* **विषुव पुरस्सरण**

precious, *adj.* **बहुमोल**

precious-stone, *n.* **रत्न** (न.)

precipitant, *n.* (something causing precipitation; *specif.* an agent that causes the formation of a precipitate) **अवक्षेपक** (पु.)
adj. **अवक्षेपकारी**

precipitate, *v.t. & i.* (to cause to separate as a precipitate; to separate from a solution as a precipitate) **अवक्षेपित करणे, अवक्षेपित होणे**
n. Chem. (as, a substance separated from a solution) **अवक्षेप** (पु.)

precipitated, *adj.* **अवक्षेपित**

precipitating, *adj.* **अवक्षेपी**

precipitating electrolyte, **अवक्षेपी विद्युत अपघटनी**

precipitation, *n. Chem.* **अवक्षेपण** (न.)

precise, *adj.* १ (characterised by a definite oft. terse statement or specific meaning; devoid of anything vague or uncertain) **नेमका, तंतोतंत**
cf. accurate अचूक
correct बरोबर, अचूक
exact तंतोतंत, यथातथ्य
unambiguous असंदिग्ध
२ **परिशुद्ध**

precisely, *adv.* **नेमकेपणाने, तंतोतंतपणे**

precision, *n.* **१ नेमकेपणा** (पु.), **तंतोतंतपणा** (पु.) **२ परिशुद्धता** (स्त्री.)

precision instrument, **यथार्थमापी उपकरण**

precombustion chamber, (*also* called *antechamber*) *Eng.* **पूर्वदहन कक्ष**

precooled, *adj.* **पूर्वशीतित**

precrystalline, *adj.* **स्फटनपूर्व**

precrystalline deformation, **स्फटनपूर्व विरूपण**

predetermine, *v.t.* **पूर्वनिश्चित करणे, पूर्वनिर्धारित करणे**

predetermined, *adj.* **पूर्वनिश्चित, पूर्वनिर्धारित**

predict, *v.t.* **पूर्वानुमान करणे, भाकीत करणे, भविष्य वर्तवणे**

prediction, *n.* **पूर्वानुमान** (न.), **भाकीत** (न.)

predictive, *adj.* **पूर्वानुमानी**

predissociation, *n.* **पूर्वविचरण** (न.)

preexist, *v.i.* **–च्या पूर्वी असणे, –च्या पूर्वी अस्तित्वात असणे**

preexistence, *n.* **पूर्वअस्तित्व** (न.)

preexisting, *adj.* **पूर्वी अस्तित्वात असणारा, पूर्ववर्ती**

prefabricate, *v.t.* **पूर्वरचना करणे**
prefabricated, *adj.* **पूर्वरचित**
prefer, *v.t.* (as, to value more highly; to show preference for) **अधिमानणे, अधिक पसंत करणे**
preference, *n.* **अधिमान** (न.)
preferential, *adj.* **अधिमान्य**
preferential recombination, अधिमान्य पुनः-संयोजन
preferred, *adj.* **अधिमत**
preferred number, अधिमत अंक
preferred orbit, अधिमत कक्षा
preferred orientation, १ **अधिमत दिशाभिमुखन** २ **अधिमत दिशानिदेशन**
preformability, *n.* १ **पूर्वरूपण क्षमता** (स्त्री.) २ **पूर्वनिर्माण क्षमता** (स्त्री.)
preformable, *adj.* १ **पूर्वरूपणक्षम** २ **पूर्वनिर्माणक्षम**
preformation, *n.* १ **पूर्वरूपण** (न.) २ **पूर्वनिर्माण** (न.)
preheat, *v.t.* **पूर्वतापन करणे**
preheated, *adj.* **पूर्वतापित**
preheating, *n.* **पूर्वतापन** (न.)
preliminary, *adj.* **प्रारंभिक**
preparation, *n.* १ **तयारी** (स्त्री.) २ (usu. *pl.*) **सिद्धता** (स्त्री.) ३ (a substance esp. prepared as medicine, food, etc.) **पदार्थ** (पु.)
prepare, *v.t.* १ **तयार करणे, बनवणे** २ **तयारी करणे, सिद्धता करणे**
prepared, *adj.* १ **तयार केलेला, बनवलेला** २ **सिद्धता केलेला**
preplan, *v.t.* **पूर्वनियोजित करणे, अगोदर आखणी करणे**
preplanned, *adj.* **पूर्वनियोजित**
preponderance, *n.* १ **प्राबल्य** (न.) २ **बाहुल्य** (न.)
prequantum, *adj.* **क्वांटमपूर्व**
prequantum process, क्वांटमपूर्व प्रक्रिया
prerequisite, *n.* **पूर्वावश्यकता** (स्त्री.)
presbyopia, *n.* *Med.* (long-sightedness and impairment of vision due to loss of accommodation of the eye in advancing years) **जरादृष्टि** (स्त्री.)
prescribe, *v.t.* **विहित करणे**
prescribed, *adj.* **विहित, विहित केलेला**
presence, *n.* १ (as, existence) **अस्तित्व** (न.) २ **उपस्थिति** (स्त्री.)
present, *adj.* **विद्यमान, वर्तमान**
v.t. १ **उपस्थित करणे, पुढे मांडणे** २ **सादर करणे**
presentation, *n.* १ **मांडणी** (स्त्री.) (as in: diagrammatic presentation १ आकृतीय मांडणी २ आरेखी मांडणी) २ **पुढे मांडणे** (न.) ३ **सादर करणे** (न.)
preservation, *n.* १ **परिरक्षण** (न.) २ **जतन** (न.) ३ (of fruits, etc.) **संस्करण** (न.)
preservative, *adj.* **परिरक्षक, परिरक्षणात्मक**
n. (as, chemical substances for preserving perishable food-stuffs) **परिरक्षक** (न.), **परिरक्षक (पदार्थ, रसायने वगैरे)**
preserve, *v.t.* १ **परिरक्षण करणे** २ **जतन करणे** ३ (to pickle, season, or otherwise treat for keeping) **संस्करण करणे, टिकवणे, मुरवणे**
n. **परिरक्षित वस्तु** (स्त्री.)
preserved, *adj.* १ **परिरक्षित** २ **जतन करून ठेवलेला** ३ **संस्कारित**
press, *n.* *Eng.* **दाबयंत्र** (न.) (as in: hydraulic press द्रविक दाबयंत्र)
v.t. & i. **दाबणे**
(*is pressed upwards* वर ढकलले जाते, वर लोटले जाते)
pressure, *n.* (as, a type of stress characterised by its uniformity in all directions) **दाब** (पु.) *cf.* stress

pressure diffusion, दाब विसरण
pressure-gauge, *n.* दाब प्रमापी (पु.)
pressure gradient, दाब प्रवणता
pressure head, *Hyd., etc.* दाब शीर्ष
pressure in bubbles = bubble pressure
pressure of atmosphere = atmospheric pressure
pressure-operated, *adj.* दाबचालित
pressure pump, दाब पंप
pressure wave, दाब तरंग
pressurisation, *n.* १ दाबानुकूलन (न.) २ दाब देणे (न.), पीडन (न.)
pressurise, *v.t.* १ (to maintain near-normal atmospheric pressure in; to design to withstand pressure) दाबानुकूलित करणे २ (as, to apply pressure to) दाब देणे, –चे पीडन करणे
pressurised, *adj.* १ दाबानुकूलित २ दाब दिलेला, पीडित
presume, *v.t. & i.* १ गृहीत धरून चालणे २ धारणा असणे
presumption, *n.* धारणा (स्त्री.)
presuppose, *v.t.* पूर्वकल्पना करणे
presupposition, *n.* पूर्वकल्पना (स्त्री.)
prevail, *v.i.* १ अभिभावी होणे २ चालू असणे, प्रबळ होणे, प्राधान्य पावणे
prevailing, *adj.* १ अभिभावी २ चालू
prevalence, *n.* १ अभिभाव (पु.) २ चालू असणे (न.)
prevalent, *adj.* १ अभिभावी २ चालू, प्रचारातला
prevent, *v.t.* प्रतिबंध करणे
prevention, *n.* प्रतिबंध (पु.)
preventive, *adj.* प्रतिबंधक
pricking sensation, वेधी संवेदना
primarily, *adv.* १ मुख्यत: २ आद्यत: ३ प्रथमत:
primary, *adj.* १ (as, not derived from or dependent on something else; original) प्राथमिक, प्रथम *cf.* secondary २ (as, basic; fundamental) मूल, मूलभूत, मौलिक ३ (as, first in order of time or development) आद्य
n. १ *Chem.* (as, a substance which is obtained directly, by extraction and purification, from natural raw material) प्राथमिक (पदार्थ, रासायनिक पदार्थ वगैरे) २ *Elec. Eng.* (as, primary winding) प्राथमिक कुंडलन (न.) ३ *Astron.* (as, primary planet, etc.) प्राथमिक (ग्रह वगैरे)
primary battery, प्राथमिक बॅटरी
primary bow = primary rainbow
primary cell, *Elec.* प्राथमिक घट
primary circuit, *Elec.* प्राथमिक परिपथ
primary coil, *Elec. Eng.* प्राथमिक कुंडल
primary colour(s), (these are, for pigments, red, yellow and blue from which all other colours can be obtained by mixing two or more) प्राथमिक वर्ण (पु.अ.व.)
primary cosmic rays, प्राथमिक विश्वकिरण (पु.अ.व.)
primary current, *Elec. Eng., Thermionics* प्राथमिक धारा
primary dark space, प्राथमिक अदीप्त प्रदेश
primary electron, *Thermionics* प्राथमिक इलेक्ट्रॉन
primary emission, *Thermionics* प्राथमिक उत्सर्जन
primary focal length, *Optics* प्राथमिक नाभीय अंतर
primary mineral, मूल खनिज
primary particle, *Nucleonics* मूलभूत कण
primary radiation, प्राथमिक प्रारण
primary rainbow, (*also* primary bow) *Meteor.* प्रथम इंद्रधनुष्य
primary specific ionisation, प्राथमिक विशिष्ट आयनन

primary spectrum, प्राथमिक पंक्ति, प्राथमिक स्पेक्ट्रम
primary stress, प्राथमिक प्रतिबल
primary winding, *Elec. Eng.* प्राथमिक कुंडलन
prime, *adj.* १ मुख्य, प्रधान २ *Math.* (of, relating to, or constituting prime number) अविभाज्य
prime meridian, प्रधान रेखावृत्त, प्रधान याम्योत्तर
prime mover, *Eng.* मूल चालक (मूल गति-चालक)
prime number, *Math.* (a number not divisible by any integer greater than one except its own absolute value) अविभाज्य संख्या
primitive, *adj.* १ आदिम २ *Math.* पूर्वग
principal, *adj.* मुख्य, प्रमुख
principal angle of incidence, *Optics* मुख्य आपतन कोन
principal axis, मुख्य अक्ष
principal azimuth, मुख्य दिगंश
principal focus, *Light* मुख्य नाभि
principal plane, (as, of a lens, etc.) मुख्य प्रतल
principal points, (as, of a lens) मुख्य बिंदू (पु.अ.व.)
principal quantum number, मुख्य क्वांटम अंक
principle, *n.* तत्त्व (न.)
cf. axiom गृहीतक
law नियम
postulate आधारतत्त्व
theorem प्रमेय
principle of Archimedes, आर्किमिडिजचे तत्त्व
principle of least action, लघुतम क्रिया तत्त्व
principle of least energy = least-energy principle
principle of least time = least-time principle
principle of reversibility, व्युत्क्रमणीयतेचे तत्त्व
principle of superposition = superposition principle
prism, *n.* प्रिझम (पु.)
achromatic **prism** अवर्णी प्रिझम
oblique prism तिर्यक प्रिझम
right prism लंब प्रिझम
triangular prism त्रिकोण प्रिझम
prismatic = prismatical, *adj.* (prism-shaped; composed of prisms) प्रिझमी
prismatic binoculars = prism binoculars
prismatic spectrum, *Optics* प्रिझमी पंक्ति, प्रिझमी स्पेक्ट्रम
prismatic surface, प्रिझमी पृष्ठ
prism binoculars, (*also* prismatic binoculars) प्रिझमी द्विनेत्री
prism spectroscope, प्रिझम पंक्तिदर्शी, प्रिझम स्पेक्ट्रोस्कोप
probability, *n.* संभव (पु.), संभवनीयता (स्त्री.), संभाव्यता (स्त्री.)
probable, *adj.* संभाव्य, संभवनीय
probable error, संभाव्य त्रुटि
probe, *n.* १ सूक्ष्म तपासणी (स्त्री.) २ (as, an instrument) शोधनी (स्त्री.) ३ *Electronics, etc.* शोधाग्र (न.) ४ (as, a device such as rocket, artificial satellite used to penetrate into or scan an otherwise inaccessible area as of space) शोधयान (न.), शोधसाधन (न.)
v.t. १ सूक्ष्म तपासणी करणे २ शोध घेणे
probing, *n.* १ शोध घेणे (न.) २ (as, sounding) परिज्ञापन (न.)
problem, *n.* १ (as, a question propounded for solution) प्रश्न (पु.) २ (as, a matter difficult of settlement or solution) समस्या (स्त्री.) ३ *Math.* उदाहरण (न.)

helix, *n.* (*pl.* **helices** *or* **helixes**) (as, a curve traced on a cylindrical or conical surface in such a way that all elements of the surface are cut at a constant angle) **हेलिक्स** (न.) *cf.* spiral

hemi–, *pfx.* (in comb.) **अर्ध–**

hemicolloid, *n.* **अर्धकलिल** (न.)

hemisphere, *n.* (as, the half of a sphere, obtained by cutting it by a plane passing through the centre) **गोलार्ध** (पु.), **अर्धगोल** (पु.)

henry, *n.* (*pl.* **henrys** *or* **henries**) *Elec. Eng.* (after Joseph Henry, Am. physicist—as, a unit of self or mutual inductance —*abbr.* **h** *or* **hy**) **हेन्री** (न.) (अ.व. **हेन्री**)

hepta–, (*also* **hept–**) (in comb.) (seven) **सप्त–** *cf.* mon–

heptagon, *n. Math.* **सप्तकोन** (पु.), **सप्तभुज** (पु.)

heptode, *n. Thermionics* (a seven-electrode valve containing a cathode, anode, and five grids) **हेप्टोड** (पु.) (सप्त अग्री निर्वात नलिका)

hermetically, *adv.* (in an airtight manner) **वाताभेद्य रीतीने**

hermetically-sealed, *adj.* १ **हवाबंद** २ **वाताभेद्य**

hetero–, (*also* **heter–**) (in comb.) १ **नैकविध–** २ **असम–** *cf.* mon—

heterodyne, *v.t. Electronics, Radio* (to combine, as a radio frequency, with a different frequency so that a beat is produced) **संकरण करणे**

adj. **संकरण–, हेटरोडाइन**

heterodyne detector, *Radio* **संकरण संसूचक, हेटरोडाइन संसूचक**

heterodyne interference, *Radio* **संकरण व्यतिकरण, हेटरोडाइन व्यतिकरण**

heterodyne principle, *Radio* **संकरण तत्त्व, हेटरोडाइन तत्त्व**

heterogeneity, *n.* १ **नैकविधता** (स्त्री.) २ **असमता** (स्त्री.)

heterogeneous, *adj.* १ **नैकविध** २ **असम**

heterogeneous radiation, नैकविध प्रारण

heterostatic, *adj.* **नैकविध स्थितिक**

hexa–, (*also* **hex–**) (in comb.) (six) **षट्–, षष्ठ–** *cf.* mon–

hexagon, *n. Math.* **षट्कोन** (पु.)

hexagonal, *adj.* **षट्कोनी, षट्कोनीय**

hexagonal system, षट्कोनीय प्रणाली

hexode, *n. Thermionics* (as, six-electrode electron tube) **हेक्सोड** (पु.) (षट् अग्री निर्वात नलिका)

hidden, *adj.* १ **लपवलेला, लपलेला** २ **प्रच्छन्न**

hide, *n.* **कातडे** (न.)

v. t. & i. **लपवणे, लपणे**

high, *adj.* १ (as, elevated or advanced in rank, quality or character) **उच्च, वरचा** २ (as, having a relatively great upward extension) **उंच, उच्च** ३ (as, speed) **द्रुत** ४ (as, intensive ; of relatively great degree) **अति–, अतिशय**

high electrical potential, उच्च विद्युत विभव

high electric pressure, उच्च विद्युत दाब

high electric voltage, उच्च विद्युत व्होल्टता

high energy radiation, उच्च ऊर्जा प्रारण

higher, *adj.* १ **उच्चतर** २ **वरचा**

higher fixed point, उच्चतर स्थिर बिंदु

higher mathematics, उच्चतर गणितशास्त्र

highest, *adj.* **उच्चतम, सर्वोच्च**

high-explosive, *n.* **अतिस्फोटक पदार्थ** (पु.), **अतिस्फोटक द्रव्य** (न.)

adj. **अतिस्फोटक**

high frequency, *Radio* **उच्च वारंवारता**

high-frequency resistance, *Radio* **उच्च वारंवारता रोध**

projection, *n. Cinema, Geog., Light, Math., Nucleonics, etc.* १ प्रक्षेप (पु.) २ (as, a process) प्रक्षेपण (न.)
projection lantern, *Light* प्रक्षेपी दीप
projection process, प्रक्षेपण प्रक्रिया
projective, *adj.* प्रक्षेपीय, प्रक्षेपी
projective space, प्रक्षेपी अवकाश
projector, *n.* १ प्रक्षेपी (पु.) (as in: floodlight projector प्रकाशस्रोत प्रक्षेपी) २ दर्शित्र (न.) (as in: cinema projector चलचित्र दर्शित्र)
projector-type, *adj.* प्रक्षेपी प्रकारचा, प्रक्षेपीरूप
prolate, *adj. Math., etc.* (as, elongated in the direction of a line joining the poles—opposed to *oblate*) परिदीर्घ
prolate spheroid, परिदीर्घ गोलाभ
prolong, *v.t.& i.* १ लांबवणे, लांबणे २ वाढणे
prolonged, *adj.* लांबलेला
prominence, *n.* १ प्रामुख्य (न.) २ ठळकपणा (पु.) ३ (as, protuberance) समुन्नतपणा (पु.) ४ *Astron.* शिखा (स्त्री.) (as in: solar prominences सौर शिखा)
prominent, *adj.* १ प्रमुख २ ठळक ३ (standing out or projecting beyond a surface or line; appearing in high relief) समुन्नत
prominently, *adv.* १ प्रामुख्याने २ ठळकपणे ३ समुन्नतपणे
promote, *v.t.* (as, to increase the activity of; to accelerate as a reaction) प्रचालन करणे, वाढवणे
promoted, *adj.* प्रचालित
promoter, *n. Chem., etc.* वर्धक (पु.)
prong, *n.* (as, a slender, pointed or projecting part) शूल (पु.)
proof, *n.* १ (as, an evidence sufficing or helping to establish a fact) प्रमाण (न.) २ *Math.* (as, a mathematical process that establishes the validity of a theorem or a statement.... etc.) सिद्धता (स्त्री.), सिद्धि (स्त्री.)
adj. (used in proving or testing; esp. in *alcoholometry*— of tried strength) प्रमाणित
–proof, (in comb.— firm or successful in resisting or repelling) –रोधी (as in: fireproof अग्निरोधी)
–proofing, *n.* (in comb.) –रोधन (न.) (as in : soundproofing ध्वनिरोधन)
proof-plane, *n. Elec.* (as, a conductor fixed on an insulating handle and used in measuring electrification) परीक्षापत्र (न.)
proof-spirit, *n. Chem.* प्रमाणित स्पिरिट
prop, *v.t.* आधार देणे, टेकू देणे
n. आधार (पु.), टेकू (पु.)
propagate, *v.t. & i.* (as, to cause to spread out and affect a greater number or greater area; to expand the activity, intensity, or transmission of) प्रसारित करणे, प्रसारित होणे
propagated, *adj.* प्रसारित
propagation, *n.* १ प्रसार (पु.) २ (as, a process) प्रसारण (न.)
propagation constant, *Elec. Comm.* प्रसारण गुणक
propagation of wave, तरंग प्रसारण
propagation ratio, प्रसारण गुणोत्तर
propel, *v.t.* (to push ahead by imparting motion; to give motive-power to) प्रणोदन करणे
propellant, *adj.* (*also* **propellent**) प्रणोदन-कारी, प्रणोदी
n. प्रणोदक (पु.)
propeller, *n.* (*also* **propellor**) १ प्रणोदक (पु.) २ प्रणोदन पंखा (पु.)
proper, *adj.* १ उचित २ युक्त ३ योग्य
properly, *adv.* योग्य रीतीने, यथोचित

property, *n.* **गुणधर्म** (पु.) *cf.* quality

proportion, *n.* १ *Math.* (as, equality of two ratios) **समानुपात** (पु.) २ (as, the relation of one part to another or to the whole with respect to magnitude, quantity ...... etc. ; as, relative size) **प्रमाण** (न.)

proportional = **proportionate**

proportional counter, (as, a counting tube operated at voltages below threshold voltage) **समानुपाती गणित्र**

proportionality, *n.* १ **समानुपातता** (स्त्री.) (as in: region of limited proportionality मर्यादित समानुपातता क्षेत्र) २ **प्रमाणता** (स्त्री.), **प्रमाणबद्धता** (स्त्री.)

proportionate, *adj.* (*also* **proportional**) १ **समानुपाती** २ **प्रमाणात असलेला** (*to be proportionate to* –शी समानुपाती असणे)

proportionately, *adv.* १ **समानुपातशः, समानुपाततः** २ **प्रमाणशीर रीतीने**

proposition, *n.* १ *Math., etc.* **प्रस्ताव** (पु.) २ **विधान** (न.)

propound, *v.t.* १ **(विचारार्थ) मांडणे** २ **प्रतिपादन करणे**

propriety, *n.* **औचित्य** (न.)

propulsion, *n.* (the action or process of propelling) **प्रणोदन** (न.)

propulsive, *adj.* **प्रणोदी**

prospect, *v.t. & i. Mining* (as, to explore an area for mineral deposits; as, to make preliminary developments and tests of a mine, ore deposits, etc. to determine its probable value) **पूर्वेक्षण करणे** *n. Geol.* (as, a place showing signs of containing mineral deposits, etc) **आपेक्षिक** (न.)

prospecting, *n. Mining* **पूर्वेक्षण** (न.)

prospecting echo, **पूर्वेक्षण प्रतिध्वनि**

protect, *v.t.* **संरक्षण करणे**

protected, *adj.* **संरक्षित**

protection, *n.* **संरक्षण** (न.)

protective, *adj.* **संरक्षक**

protective action, **संरक्षक क्रिया**

protective agent, **संरक्षक कारक**

protector, *n.* (as, a device used to prevent damage to lines or equipments, etc.) **संरक्षी** (पु.)

proton, *n.* (an elementary particle that is identical with the nucleus of the hydrogen atom and that carries a positive charge) **प्रोटॉन** (पु.)

protonic, *adj.* **प्रोटॉनी, प्रोटॉनिक**

proton microscope, **प्रोटॉन सूक्ष्मदर्शी**

proton resonance, *Nucleonics* **प्रोटॉन संस्पंदन**

proton resonance technique, **प्रोटॉन संस्पंदन तंत्र**

protoplasm, *n. Biol.* **जीवद्रव्य** (न.)

prototype, *n.* (as, an original on which a thing is modeled; as, the first or original type or model on which anything is copied) **आदिरूप** (न.) *cf.* model

protractor, *n. Math., Geom.* **कोनमापक** (पु.)

protrude, *v.t. & i.* **पुढे येणे, बाहेर येणे**

protrusion, *n.* **बहिःक्षेपण** (न.)

protuberance, *n.* **उंचवटा** (पु.), **फुगवटा** (पु.), **प्रोद्वर्ध** (पु.)

prove, *v.t. & i.* **सिद्ध करणे, सिद्ध होणे**

proved, *adj.* **सिद्ध केलेला, सिद्ध झालेला, सिद्ध**

proximal, *adj.* (next to or nearest the point of attachment or origin) **समीपस्थ, निकटस्थ**

proximally, *adv.* **समीपतः, निकटतः**

proximate, *adj.* **समीप**

proximity, *n.* १(the quality or the state of being proximate, next, or very near as in time, place or relationship) सामीप्य (न.) २ *Math.* सामीप्य (न.) *cf.* region
proximity effect, सामीप्य परिणाम
pseud– = pseudo–, (in comb.— false, fake) आभासी–, –कल्प, आभास–
pseudocrystal, *n.* आभासी स्फटिक (पु.)
pseudocrystalline, *adj.* आभासस्फटिकी
pseudometric, *adj.* दूरीककल्प, अर्धदूरीक
pseudometric space, दूरीककल्प अवकाश
pseudometrisable space, दूरीककल्पक्षम अवकाश
pseudomolecule, *n.* आभासी रेणु (पु.)
pseudoscalar, *adj.* अदिशकल्प
pseudosymmetry, *n. Min.* आभासी सममिति (स्त्री.)
pseudovector, *n.* (*also* called *axial vector*) सदिशकल्प (पु.)
adj. सदिशकल्प
psi, *n.* (*symbol* Ψ *or* ψ) साय (पु.) (सं. Ψ किंवा ψ)
psychrometer, *n. Meteor.* (the wet-and-dry-bulb hygrometer) शुष्कार्द्र आर्द्रतामापी (पु.)
p-type, *adj.* पी-प्रकार–, p-प्रकार–
p-type conductivity, पी-प्रकार वाहकता, p-प्रकार वाहकता
public health engineering, आरोग्य अभियांत्रिकी
pull, *v.t.* ओढणे, खेचणे, कर्षणे
n. कर्षण (न.)
pulley, *n. Eng.* कप्पी (स्त्री.), पुली (स्त्री.)
pulp, *n.* १ रांधा (पु.), लगदा (पु.) २ गर (पु.)
pulsatance, *n. Elec. Eng., etc.* (as, the angular velocity that may be associated with a periodic motion) स्पंदनत्व (न.)
pulsate, *v.i.* स्पंदन होणे
pulsating, *adj.* स्पंदी
pulsating current, *Elec. Eng.* स्पंदी धारा
pulsation, *n.* स्पंदन (न.)
pulsatory, *adj.* स्पंदमान
pulse, *n. Radio, etc.* (as, a regularly recurrent wave; as, a transient variation of electrical current, voltage, etc.; as, an electromagnetic wave or modulation) स्पंद (पु.)
pulsed, *adj.* स्पंदित
pulsed accelerator, *Nucleonics* स्पंदित त्वरणित्र
pulse jitter, स्पंद कंप
pulsimeter, *n.* स्पंदमापी (पु.)
pulsing, *n.* स्पंदन (न.)
pulverisable, *adj.* (capable of being pulverised) चूर्णक्षम
pulverisation, *n.* (the act or process of pulverising) चूर्णन (न.)
pulverise, *v.t. & i.* (to reduce as by crushing, beating, etc. to very small particles) चूर्ण करणे, पूड करणे, भुगा करणे, चूर्ण होणे, पूड होणे, भुगा होणे
pulveriser, *n.* चूर्णिका (स्त्री.)
pulverulent, *adj.* (consisting of or reducible to fine powder) चूर्णिल
pump, *n.* पंप (पु.)
air-pump हवापंप
centrifugal pump अपकेंद्री पंप
diffusion pump विसरण पंप
filter pump गाळणी पंप, फिल्टर पंप
force pump बलपंप
lift pump उत्थापक पंप
molecular pump रेणु पंप
oil pump तैल पंप
rotatory pump घूर्णी पंप
suction pump चूषण पंप
vacuum pump निर्वात पंप
water pump जल पंप

pump cylinder, पंप सिलिंडर
pumping, *n.* पंपन (न.)
pumping set, पंपसंच (पु.)
punch, *n.* छिद्रक (पु.), पंच (पु.)
v.t. (pierce metal, leather, etc. as or with a punch) पंच करणे, पंचने छिद्र पाडणे, छिद्र पाडणे
pupil, *n. Anat.* (of an eye) बाहुली (स्त्री.)
pure, *adj.* १ शुद्ध *cf.* fine २ (as, unmixed with another thing) शुद्ध, निर्भेळ ३ (as, opposed to '*applied*') केवल (as in : pure mathematics केवल गणितशास्त्र)
pure colour, शुद्ध वर्ण
pure field theory, शुद्ध क्षेत्र सिध्दांत
purely, *adv.* शुद्धत:
pure reactance, शुद्ध प्ररोध
pure rotation band, शुद्ध घूर्णन पट्ट
pure spectrum, शुद्ध पंक्ति, शुद्ध स्पेक्ट्रम
pure state, शुद्ध अवस्था
pure tone, (*also* called *simple tone*) *Acous.* शुद्ध स्वरक
purification, *n.* शुद्धीकरण (न.)
purified, *adj.* शुद्ध केलेला
purifier, *n.* शुद्धक (पु.)
purify, *v.t.* शुद्ध करणे
purity, *n.* शुद्धता (स्त्री.)
purple, *adj.* बैंगणी, नीललोहित
n. बैंगणी रंग (पु.), नीललोहित रंग (पु.)
purpose, *n.* १ प्रयोजन (न.) २ हेतु (पु.)
purposeful, *adj.* १ प्रयोजनपूर्वक २ हेतुपूर्वक
purposeless, *adj.* हेतुशून्य, अहेतुक
push, *v.t.* १ ढकलणे, अपकर्षणे २ लोटणे, रेटणे ३ दाबणे
n. १ धक्का (पु.) २ अपकर्षण (न.)
pushbutton, *n. Elec. Eng.* दाबबटन (न.)
push-pull, *adj.* १ (as, constituting or relating to an arrangement of two electron tubes such that an alternating input causes them to send current through a load alternately) कर्षापकर्षी, पुश-पुल (as in : push-pull circuit कर्षापकर्षी परिपथ) २ (as, belonging to or being a linkage for exerting both push and pull) ढकल-ओढ, कर्षापकर्षी
n. (a push-pull arrangement) कर्षापकर्षी व्यवस्था (स्त्री.)
push-pull amplifier, *Elec. Eng.* कर्षापकर्षी प्रवर्धी, पुश-पुल प्रवर्धी
push-pull microphone, *Acous.* कर्षापकर्षी मायक्रोफोन, पुश-पुल मायक्रोफोन
push-pull rod, ढकल-ओढ दंड
pycnometer, *n.* (*also* **picnometer** *or* **pyknometer**) (a device for measuring densities of liquids or solids) घनतामापी (पु.)
pyr— = **pyro—**
pyramid, *n.* पिरामिड (पु.), पिरॅमिड (पु.)
pyrgeometer, *n.* (an instrument for determining the radiation from the earth's surface into space) भूउत्तापमापी (पु.)
pyrheliometer, *n. Meteor.* (an instrument for measuring the sun's total radiant energy) सौरतापमापी (पु.)
pyro—, (in comb.— fire, heat) उत्ताप—
pyroelectric, *adj.* उत्तापविद्युत—
pyroelectricity, *n.* उत्तापविद्युत (स्त्री.)
pyromagnetic = **thermomagnetic**
pyrometer, *n. Heat* (an instrument for measuring temperatures usu. by the increase of electric resistance, etc.) उत्तापमापी (पु.)
optical pyrometer प्रकाशीय उत्तापमापी
radiation pyrometer प्रारण उत्तापमापी

pyrometric, *adj.* (*also* **pyrometrical**) उत्तापमितीय
pyrometry, *n.* उत्तापमिति (स्त्री.)
pyrotechnic=pyrotechnical, *adj.* दारूकामविषयक, दारूकामाचा, आतषबाजीविषयक
pyrotechnics, *n.pl.* १ (art of making or manufacture and use of fireworks) दारूकाम (न.) २ दारूकाम साहित्य (न.)

Q

Q-branch, *n.* Q-शाखा (स्त्री.)
Q-electron, *n.* Q-इलेक्ट्रॉन (पु.)
Q-factor, *n.* (quality factor) Q-गुणक (पु.)
quadr— = quadri—
quadrable function, *Math.* क्षेत्रकलनीय फल
quadrangle, *n. Math.* चतुष्कोण (पु.)
quadrangular, *adj.* चतुष्कोणी
quadrant, *n. Math.* १ चतुर्थांश (पु.) २ (as, a quarter of a circle) वृत्तपाद (पु.), पाद (पु.) ३ (in case of co-ordinates) चतुर्थक (पु.) ४ (as, a device or instrument) क्वाड्रंट (पु.)
quadrantal, *adj.* (of or relating to a quadrant; included in or in the shape of a fourth part of a circle) वृत्तपादसम, पादसम, वृत्तपाद—
quadratic, *adj. Math.* १ (of, relating to, or resembling a square) वर्ग—, वर्गात्मक २ (having terms of second degree as the highest) द्विघाती, द्विघात—
quadratic equation, *Math.* द्विघाती समीकरण, द्विघात समीकरण
quadratic formula, *Math.* द्विघाती सूत्र
quadratic programming, द्विघात प्रायोजन
quadratic response, द्विघाती प्रतिसाद
quadri—, (*also* **quadr—, quadru—**) (in comb. — four) चतुर्— *cf.* mon—
quadric, *adj. Math.* द्विघाती
quadric surface, द्विघाती पृष्ठ
quadrilateral, *n. Math.* चौकोन (पु.), चतुर्भुज (पु.)
quadripole = quadrupole
quadrivalence, *n.* चतु:संयुजा (स्त्री.)
quadrivalent, *adj.* (*also* **tetravalent**) चतु:-संयुजी
quadru— = quadri—
quadruple, *adj.* चौपट
quadrupole, *n.* (*also* **quadripole**) *Elec. Eng.* (as, a system composed of two electric dipoles of equal but oppositely directed electric moment) चतुर्ध्रुव (पु.)
quadrupole moment, चतुर्ध्रुव आघूर्ण
quake, *v.i.* कंप पावणे
n. कंप (पु.)
qualitative, *adj.* (of, relating to, or involving quality or kind — as opposed to *quantitative*) गुणात्मक
qualitative analysis, *Chem.* गुणात्मक विश्लेषण
qualitatively, *adv.* गुणात्मक दृष्ट्या
quality, *n.* १ गुण (पु.)
cf. attribute धर्म, अंगगुण
character लक्षण, गुण
property गुणधर्म
२ (as, degree of excellence or conformance to a standard....etc.) गुणवत्ता (स्त्री.)

quality control, **गुण नियंत्रण**
quanta, *n. pl.* (*sing.* **quantum)** **क्वांटा** (न. अ. व.)
quantisation, *n.* (as, subdivision into quanta; expression in terms of quantum theory) **क्वांटीकरण** (न.), **क्वांटन** (न.)
quantisation of radiation field, **प्रारण क्षेत्राचे क्वांटीकरण, प्रारण क्षेत्राचे क्वांटन**
quantise, *v.t.* (to subdivide as energy into small finite increments; to calculate or express as the phenomena of radiation, etc. in terms of quantum mechanics; to put into a definite quantum state) **क्वांटीकरण करणे, क्वांटन करणे**
quantised, *adj.* **क्वांटित**
quantised molecule, **क्वांटित रेणु**
quantised orbit, **क्वांटित कक्षा**
quantised state, **क्वांटित अवस्था**
quantitative, *adj.* १ (of, relating to, or involving the measurement of quantity —as opposed to *qualitative*) **मापात्मक** २ (as, based upon quantity) **परिमाणात्मक**
quantitative analysis, *Chem.* **मापात्मक विश्लेषण**
quantitatively, *adv.* **परिमाण दृष्टया**
quantitative response, **परिमाणात्मक प्रतिसाद**
quantity, *n.* १ (as, a determinate or estimated amount; as, total amount or number) **राशि** (स्त्री.) २ (as, the character of something that makes it possible to measure or number it or to determine that it is more or less than something else) **परिमाण** (न.)
quantity of energy, **ऊर्जा राशि, ऊर्जेची राशि**
quantity of heat, **उष्णतेची राशि, ऊष्मा राशि**
quantum, *n.* (*pl.* **quanta)** १ (as, the basic unit of discrete values of certain quantities, such as orbital angular momentum, energy in electromagnetic radiation; as, one of the very small increments or parcels into which many forms of energy are subdivided) **क्वांटम** (न.) (अ .व. **क्वांटा**) २ (commonly) **प्रमात्रा** (स्त्री.)
quantum condition, **क्वांटम प्रतिबंध**
quantum defect, **क्वांटम उणीव**
quantum efficiency, (*also* called *quantum yield*) **क्वांटम कार्यक्षमता**
quantum electrodynamics, (as, quantum mechanics applied to electrical interactions) **क्वांटम विद्युतगतिकी**
quantum electronics, **क्वांटम इलेक्ट्रॉनिकी**
quantum field, **क्वांटम क्षेत्र**
quantum jump, (*also* called *quantum transition*) (as, an abrupt transition, as of an electron, an atom, or a molecule from one discrete energy state to another with absorption or emission of a quantum of energy) **क्वांटम प्लुति, क्वांटम उडी**
quantum-mechanical, *adj.* (of or relating to quantum mechanics) **क्वांटम यांत्रिक** (as in: quantum-mechanical theory of nuclear motion न्यूक्लीय गतिविषयक क्वांटम यांत्रिक सिद्धांत)
quantum–mechanical representation theory, **क्वांटम यांत्रिक प्रतिरूपण सिद्धांत**
quantum-mechanical statistics, **क्वांटम यांत्रिक सांख्यिकी**
quantum mechanics, (as, the mechanics of phenomena to which the quantum theory may be applied; as, a general mathematical theory dealing with the interactions of matter and radiation in terms of observable quantities only) **क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र** [*contd.*

nonrelativistic quantum mechanics असापेक्षिकीय क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र
relativistic quantum mechanics सापेक्षिकीय क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र

quantum number, (as, a number assigned to each of the various values of a quantised quantity in its discrete range) क्वांटम अंक
electron quantum number इलेक्ट्रॉन क्वांटम अंक
inner quantum number अंत:क्वांटम अंक
magnetic orbital quantum number चुंबकीय कक्षीय क्वांटम अंक
magnetic quantum number चुंबकीय क्वांटम अंक
magnetic spin quantum number चुंबकीय आभ्राम क्वांटम अंक
magnetic total angular momentum quantum number चुंबकीय पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक
orbital quantum number कक्षीय क्वांटम अंक
principal quantum number मुख्य क्वांटम अंक
radial quantum number त्रिज्य क्वांटम अंक
rotational quantum number घूर्णन क्वांटम अंक
spin quantum number आभ्राम क्वांटम अंक
strong-field quantum number प्रबल क्षेत्रीय क्वांटम अंक
term quantum number पदीय क्वांटम अंक
total angular momentum quantum number पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक
total quantum number पूर्ण क्वांटम अंक
vibrational quantum number कंपनिक क्वांटम अंक

quantum of action, (*also* called *Planck's constant*) क्रिया क्वांटम

quantum period, क्वांटम आवर्त

quantum reflection, क्वांटम परावर्तन

quantum repulsive force, क्वांटम प्रतिकर्षी बल

quantum statistics, (as, statistics of the distribution of particles of specified type in relation to their energies, the latter being quantised) क्वांटम सांख्यिकी

quantum theory, (as, an extensive branch of physical theory based on Max Planck's concept of radiant energy subdivided into finite quanta) क्वांटम सिद्धांत

quantum transition, (*also* called *quantum jump*) क्वांटम संक्रमण

quantum yield, (*also* called *quantum efficiency*) क्वांटम प्राप्ति

quarry, *n.* १ खाण (स्त्री.) २ दगडखाण (स्त्री.)
v.t. खाणीतून काढणे

quarry face, खाण पृष्ठ

quarter, *n.* चतुर्थांश (पु.)

quarter-cycle, *n.* चतुर्थांश आवर्तन (न.)

quarter-wave plate, *Light* चतुर्थांश तरंग पट्टिका

quartz, *n. Min.* क्वार्ट्झ (पु.), गार (स्त्री.)

quartz crystal, क्वार्ट्झ स्फटिक

quartz resonator, *Radio* क्वार्ट्झ संस्पंदी

quartz spectrograph, क्वार्ट्झ पंक्तिलेखी

quartz vein, क्वार्ट्झ शीर, गारेची शीर

quasi–, (used in comb.) –वत, –कल्प

quasi-conductor, *n.* वाहककल्प (माध्यम वगैरे)

quasicontinuous, *adj.* संततकल्प

quasi-dielectric, *adj.* पराविद्युतकल्प

quasi-independent, *adj.* स्वतंत्रकल्प

quasi-independent ionic state, स्वतंत्रकल्प आयन अवस्था

quasi-periodic, *adj.* आवर्तकल्प
quasi-periodic function, आवर्तकल्प फल
quasi-static, *adj.* स्थितिककल्प
quasi-static process, स्थितिककल्प प्रक्रिया
quasi-stationary, *adj.* स्थावरकल्प, स्थाणुकल्प
quasi-stationary state, स्थावरकल्प अवस्था, स्थाणुकल्प अवस्था
quasi-uniform, *adj.* एकसमानकल्प
quaternary, *n.* (a group of four) चतुष्क (न.) *adj.* चतुर्थक
quaternary system, १ *Geol.* चतुर्थक समूह २ चतुर्थक संहति
quench, *n.* (*also* **quencher**) शामक (पु.)
quenched, *adj.* शामित
quenched spark, शामित स्फुल्लिंग
quencher = **quench**
quenching, *n. Electronics, Met., Radio, etc.* शमन (न.)
questionnaire, *n.* प्रश्नावली (स्त्री.)
quick, *adj.* त्वरित, सत्वर, द्रुत
quick-acting, *adj.* द्रुतकार्यी, त्वरित कार्य करणारा
quick-break switch, *Elec. Eng.* द्रुत वियोजन स्विच
quickest, *adj.* द्रुततम
quicklime, *n.* चुनकळी (स्त्री.)
quicksilver, *n.* पारा (पु.)
quinquevalence, *n.* पंचसंयुजा (स्त्री.)
quinquevalent, *adj.* (*also* **quinquivalent**) पंचसंयुजी
quint, *n.* पंचक (न.)
quintile, *n.* पंचमक (न.)
quiz, *n.* (*pl.* **quizzes**) (as, a short oral or written test oft. taken without special preparation) चाचणी परीक्षा (स्त्री.)
quotient, *n. Math.* १ भागाकार (पु.) २ भाग (पु.)

R

P *or* **ρ** (*symbol* for *rho*) रो (सं. P किंवा ρ)
rabbit, *n.* (*also* called *shuttle*) *Nuclear Eng.* (as, a small container usu. moved pneumatically for transferring radio-active samples in an atomic-energy plant or laboratory) धोटा (पु.), रॅबिट (पु.)
Racah coefficient, राका गुणांक
racemic, *adj. Chem.* बहिःपूरित, रेसिमिक
rack-and-pinion, *n. Eng.* (as, a method of transforming rotary into linear motion, or vice versa) दंतुर दंडचक्र (न.)
racon, *n.* (*abbr.* of *ra*dar and bea*con*) रेकन (न.)
rad, *n. Radioactivity* (as, a unit of absorbed dose of ionising radiation) राड (न.)
radar, *n. Radio* रडार (न.)
radar shadow, रडार छाया
radial, *adj.* १ (relating to or placed like a radius; moving or taking place along a radius; having a direction of a radius) त्रिज्य, त्रिज्या– (as in : radial velocity त्रिज्य वेग) २ *Heat, Optics* (issuing in rays; characterised by divergence from or as if from a centre) अरीय (as in: radial heat अरीय ऊष्मा)
radial acceleration, त्रिज्य त्वरण

radial distribution method, अरीय वितरण पद्धति

radial equation, १ त्रिज्य समीकरण २ अरीय समीकरण

radial field, (as of a dipole) प्रारण क्षेत्र

radial focusing, अरीय नाभीयन

radial graph, त्रिज्य आलेख

radially, *adv.* (in radial manner) १ त्रिज्य रीतीने, त्रिज्य रीत्या, त्रिज्या– २ अरीय रीत्या, अर–

radially-symmetrical, *adv. & adj.* १ त्रिज्या सममित २ अर सममित

radial quantum number, त्रिज्य क्वांटम अंक

radial transmission-line, अरीय पारेषण तारमार्ग

radial wave-function, अरीय तरंगफल

radian, *n. Math.* (as, a unit of plane angular measurement) रेडिअन (न.)

radiance = radiancy, *n.* (as, a luminous flux radiated per unit area) भास्वरता (स्त्री.)

radian frequency, *Elec. Comm.* रेडिअन वारंवारता

radian measure, रेडिअन माप

radiant, *adj.* १ (as, glowing, brilliant) भास्वर २ (as, radiating rays of light; emitted or transmitted by radiation) प्रारित, प्रारण–

radiant emittance, प्रारित उत्सर्जकता

radiant energy, (energy transmitted as electromagnetic radiation) प्रारित ऊर्जा

radiant flux, (as, the rate of emission of radiant energy) प्रारित अभिवाह

radiant-flux density, (*also* called *intensity of radiation*) (as, the radiant energy in a beam of electromagnetic, thermal, or acoustic radiation passing through a unit normal section per unit of time) प्रारित अभिवाह घनता

radiant heat, (as, the heat communicated to a body by radiation as contrasted with that communicated by conduction or convection) प्रारण ऊष्मा

radiant intensity, (the energy emitted per unit time, per unit solid angle about the direction considered) प्रारित तीव्रता

radiant power, प्रारित शक्ति

radiant reflectance, प्रारण परावर्तनांक

radiate, *v.t. & i.* (to send out in or as if in rays; to issue in rays or as if in rays) प्रारित करणे, प्रारित होणे

radiated, *adj.* प्रारित

radiating, *adj.* प्रारी, प्रारण–

radiating atom, प्रारी अणु

radiating dipole, प्रारी द्विध्रुव

radiating element = radiation element

radiating power, प्रारण शक्ति

radiating surface, *Heating, etc.* प्रारी पृष्ठ

radiation, *n.* (as, the process of emitting radiant energy in the form of waves or particles; *also* the combined processes of emission, transmission and absorption of radiant energy) प्रारण (न.)

blackbody radiation कृष्णिका प्रारण

black radiation कृष्ण प्रारण

Cerenkov radiation चेरेन्कोव्ह प्रारण

coherent radiation संसंजित प्रारण

cosmic radiation वैश्व प्रारण

electromagnetic radiation विद्युतचुंबकीय प्रारण

full radiation = black radiation

heterogeneous radiation नैकविध प्रारण

homogeneous radiation एकविध प्रारण

infrared radiation अवरक्त प्रारण

ionising radiation आयनकारी प्रारण

[contd.

monochromatic radiation एकवर्णी प्रारण
nuclear radiation न्यूक्लीय प्रारण, केंद्रकीय प्रारण
resonance radiation संस्पंदी प्रारण
spurious radiation छद्मी प्रारण
stray radiation आगंतुक प्रारण
total radiation = black radiation
ultraviolet radiation जंबुलातीत प्रारण
visible radiation दृश्य प्रारण
white radiation श्वेत प्रारण

radiational, *adj.* (of or relating to radiation) प्रारणिक, प्रारणात्मक
radiation constant, प्रारण स्थिरांक
radiation correction, प्रारण संशुद्धि
radiation counter, प्रारण गणित्र
radiation counter-tube, प्रारण गणन नलिका
radiation damping, प्रारण अवमंदन
radiation density, प्रारण घनता
radiation density constant, प्रारण घनता स्थिरांक
radiation detection, प्रारण संसूचन
radiation effect, प्रारण परिणाम
radiation element, (*also* radiating element) (as, a basic subdivision of an antenna which in itself is capable of radiating or receiving radiofrequency energy) प्रारी पृष्ठांश
radiation field, प्रारण क्षेत्र
radiation-free-space, *Nucleonics* प्रारणमुक्त अवकाश
radiation intensity, प्रारण तीव्रता
radiation leakage, प्रारण गलन
radiation length, प्रारण लांबी
radiationless, *adj.* प्रारणहीन, प्रारणरहित
radiationless decomposition = radiationless transition, प्रारणरहित संक्रमण
radiation lobe, प्रारण पालि
radiation of energy, ऊर्जा प्रारण
radiation of heat energy, उष्णता ऊर्जेचे प्रारण, ऊष्मोर्जा प्रारण
radiation of light, प्रकाश प्रारण, प्रकाशाचे प्रारण
radiation oscillator, प्रारण दोलक
radiation pattern, (as, a graphical representation of the radiation of the antenna as a function of direction) प्रारण आकृतिबंध
radiation potential, प्रारण विभव
radiation pressure, प्रारण दाब
radiation process, प्रारण प्रक्रिया
radiation pyrometer, (as, a pyrometer that measures the intensity of radiation from a body having an extremely high temperature) प्रारण उत्तापमापी
radiation pyrometry, प्रारण उत्तापमिति
radiation resistance, प्रारण रोध
radiation shield, प्रारण परिरक्षी
radiation sickness, *Nuclear Warfare* प्रारण आजार, प्रारण रुग्णता
radiation temperature, प्रारण तापमान
radiation therapy, *Med.* (as, treatment with any kind of radiation, not necessarily ionising) प्रारण उपचारपद्धति
radiation width, प्रारण प्रसर
radiative, *adj.* (of, relating to, giving rise to, or exhibiting radiation) प्रारणी, प्रारणिक
radiative capture, *Nucleonics* (that with immediate gamma radiation) प्रारणी प्रग्रहण
radiative equilibrium, *Astron., Nucleonics, etc.* प्रारणी समतोल
radiator, *n. Acous., Automobiles, Heating, etc.* (as, a device) प्रारी (पु.), रेडिएटर (पु.)
complete radiator संपूर्ण रेडिएटर, संपूर्ण प्रारी

[contd.

full radiator पूर्ण प्रारी
horn radiator शृंग प्रारी
ideal radiator आदर्श प्रारी
isotropic radiator समदैशिक प्रारी
mass radiator वस्तुमान प्रारी
nonselective radiator अवरणी प्रारी
Planckian radiator प्लँकी प्रारी
spherical radiator गोलीय प्रारी

radical, *adj. Math.* १ (of or relating to a mathematical root) करणी– २ समाक्ष (as in: radical centre समाक्ष केंद्र) ३ समस्पर्शिका– (as in: radical axis समस्पर्शिका अक्ष)
n. Math. १ (as a radical expression in mathematics) करणी (स्त्री.) २ समाक्ष (पु.) ३ समस्पर्शिका (स्त्री.) ४ *Chem.* (as, a fundamental constituent of a chemical compound... etc.) मूलक (न.)

radical plane, समस्पर्शिका प्रतल

radical sign, *Math.* करणी चिन्ह

radii, *n. pl.* (*sing.* radius) त्रिज्या (स्त्री. अ. व.)

radii vectores, *n. pl.* (*sing.* radius vector) *Astron.* त्रिज्या सदिश (पु. अ. व.)

radio, *n.* रेडिओ (पु.)
v.t. & i. रेडिओने पाठवणे

radio–, (in comb.) १ (of radiant energy) रेडिओ– २ (as, radioactive; as a *pfx.* denoting an artificially prepared radioactive isotope) किरणोत्सारी, किरणोत्सार– ३ (of radiation) प्रारण– ४ (of X-rays, high energy radiation, etc.) किरण–

radioacoustic, *adj.* रेडिओध्वनिक

radioacoustic sound-ranging, रेडिओध्वनिक स्थानन (रेडिओध्वनिक ध्वनि स्थानन)

radioactinium, *n. Chem.* (as, a thorium isotope) रेडिओ ॲक्टिनिअम (पु.), किरणोत्सारी ॲक्टिनिअम (पु.)

radioactivate, *v.t.* (to make radioactive) किरणोत्सारी करणे

radioactive, *adj.* (of, relating to, caused by, or exhibiting radioactivity) किरणोत्सारी, किरणोत्सार–

radioactive chain, (*also* called *radioactive series*) किरणोत्सारी साखळी, किरणोत्सारी शृंखला

radioactive clock, किरणोत्सारी कालमापी

radioactive constant, किरणोत्सारी स्थिरांक

radioactive decay, किरणोत्सारी क्षय, किरणोत्सारी ऱ्हास

radioactive decay law, किरणोत्सारी क्षय नियम, किरणोत्सारी ऱ्हास नियम

radioactive disintegration, किरणोत्सारी विघटन

radioactive disintegration series, किरणोत्सारी विघटन श्रेणी

radioactive element, किरणोत्सारी मूलद्रव्य

radioactive emanations, (as, radioactive gases given off by certain radioactive elements) किरणोत्सारी प्रसर्ग

radioactive equilibrium, किरणोत्सारी समतोल

radioactive heat, किरणोत्सारी उष्णता

radioactive isotope, (*also* called *radioisotope*) किरणोत्सारी समस्थानिक, किरणोत्सारी समप्रोटॉन

radioactive nuclide, किरणोत्सारी केंद्रकाभ, किरणोत्सारी न्यूक्लाइड

radioactive series, (as, a succession of nuclides, each of which transforms by radioactive disintegration into next until a stable nuclide results) किरणोत्सारी श्रेणी

radioactive source, किरणोत्सारी वस्तु, किरणोत्सारी उद्गम, किरणोत्साराचे उत्पत्तिस्थान

radioactive source strength, (*also* called *curie*) किरणोत्सारी वस्तु सामर्थ्य
radioactive standard, किरणोत्सार मानक
radioactive strength, किरणोत्सार सामर्थ्य
radioactivity, *n.* १ (as, the emission of radiant energy) किरणोत्सार (पु.), किरणोत्सारण (न.) २ (as, the property, possessed by some elements as radium, etc., of spontaneously emitting alpha or beta rays and sometimes also gamma rays by the disintegration of nuclei) किरणोत्सारिता (स्त्री.)
radioactivity log, किरणोत्सार क्रमलेख
radio-astronomy, *n.* (as, a branch of astronomy dealing with electromagnetic radiations of radio frequency received from outside of the earth's atmosphere... etc.) रेडिओ खगोलशास्त्र (न.)
radioautogram = **autoradiograph**
radioautograph = **autoradiograph**
radioautographic = **autoradiographic**
radioautography = **autoradiography**
radiobroadcasting, *n.* रेडिओ परिक्षेपण (न.), रेडिओ प्रसारण (न.)
radiocarbon dating, रेडिओकार्बनी वयमापन
radio channel, (as, a band of frequencies) रेडिओ प्रणाल
radiochemistry, *n.* (*also* called *nuclear chemistry*) (the chemistry of radioactive substances and phenomena including tracer studies) किरणोत्सार रसायनशास्त्र (न.)
radio-communication, *n.* रेडिओ संचारण (न.)
radio-communication circuit, रेडिओ संचारण परिपथ
radio detecting and ranging, रेडिओ संसूचन आणि स्थानन
radio echo, रेडिओ प्रतिध्वनि
radio-echo observation, रेडिओ प्रतिध्वनि निरीक्षण
radioelement, *n.* (as, a radioactive element whether formed naturally or produced artificially) किरणोत्सारी मूलद्रव्य (न.)
radio fade-out, रेडिओ अपस्पंदन
radio field, रेडिओ क्षेत्र
radio-field intensity, (*also* called *radio-field strength*) रेडिओ क्षेत्र तीव्रता
radio frequency, (as, an electromagnetic wave frequency) रेडिओ वारंवारता
radio-frequency amplification, *Radio* रेडिओ वारंवारता प्रवर्धन
radio-frequency amplifier, *Radio* रेडिओ वारंवारता प्रवर्धी
radio-frequency energy, रेडिओ वारंवारता ऊर्जा
radio-frequency spectrometer, रेडिओ वारंवारता पंक्तिमापी, रेडिओ वारंवारता स्पेक्ट्रोमीटर
radio-frequency spectroscopy, रेडिओ वारंवारता पंक्तिदर्शन
radio-frequency spectrum, रेडिओ वारंवारता पंक्ति, रेडिओ वारंवारता स्पेक्ट्रम
radiogenic, *adj.* (produced by radioactivity) किरणोत्सारज (as in : radiogenic lead किरणोत्सारज शिसे)
radiogenic heat, किरणोत्सारज उष्णता, किरणोत्सारज ऊष्मा
radiogenic isotope, किरणोत्सारज समस्थानिक, किरणोत्सारज समप्रोटॉन
radiogram = **radiograph**
radiograph, *n.* प्रारणचित्र (न.), रेडिओचित्र (न.)
radiographic, *adj.* प्रारणचित्रीय
radiographically, *adv.* प्रारणचित्रीय दृष्ट्या, रेडिओचित्रीय दृष्ट्या

radiographic contrast, प्रारणचित्रीय वैधर्म्य

radiographic density, प्रारणचित्रीय घनता

radiography, *n.* (an art, act or process of making radiographs) प्रारणचित्रण (न.)

radioisotope, *n.* (*also* called *radioactive isotope*) *Nucleonics* किरणोत्सारी समस्थानिक (पु.), किरणोत्सारी समप्रोटॉन (पु.)

radiolead, *n.* (lead formed in the disintegration of radium; esp. a radioactive isotope of lead) किरणोत्सारी शिसे (न.)

radiolocation, *n.* रेडिओ स्थाननिश्चयन (न.)

radiolocator = radar

radiologic=radiological, *adj.* १ (of or relating to radiology) किरणोपयोजनशास्त्रीय २ (of or relating to esp. nuclear radiation) प्रारणशास्त्रीय

radiologically, *adv.* किरणोपयोजन दृष्ट्या

radiological weapon, *Nuclear Phys.* न्यूक्लीयप्रारणिक शस्त्र

radiology, *n.* १ (the science of radioactive substances, X-rays, and other high-energy radiations) किरणोपयोजनशास्त्र (न.) (किरणोत्सारी वस्तु उपयोजनशास्त्र) २ (as, a science of X-rays) क्ष-किरणशास्त्र (न.)

radiolucence, *n.* (*also* **radiolucency**) (the quality or state of being radiolucent) प्रारण अंशपार्यता (स्त्री.)

radiolucent, *adj.* (partly or wholly permeable to X-rays or other forms of radiation— contrasted with *radiopaque*) प्रारण अंशपार्य

radioluminescence, *n.* १ (as, luminescence excited by the impact of radioactive particles) किरणोत्सारदीप्ति (स्त्री.) २ (as, luminescence excited by either electromagnetic or corpuscular radiation) प्रारणदीप्ति (स्त्री.)

radioluminescent, *adj.* १ किरणोत्सारदीप्त २ प्रारणदीप्त

radiomagnetic, *adj.* रेडिओचुंबकीय

radiometallography, *n.* (as, the study of metals and alloys by X-rays; the determination of their structures by X-rays) किरण धातु आलेखन (न.)

radiometer, *n.* (an instrument for detecting and measuring the intensity of electromagnetic or acoustic radiation) प्रारणमापी (पु.)

radiometer effect, प्रारणदाब परिणाम

radiometer gauge, प्रारण प्रमापी

radiometric, *adj.* प्रारणमितीय

radiometrically, *adv.* प्रारणमितीय दृष्ट्या

radiometric magnitude, *Astron.* (of a star) प्रारणमितीय प्रत

radiometry, *n.* १ (as, the measurement of radiation) प्रारणमिति (स्त्री.) २ (as, the use of radiometer) प्रारणमापी उपयोजन (न.)

radiomicrometer, *n.* प्रारण सूक्ष्ममापी (पु.)

radionuclide, *n.* (a radioactive nuclide) किरणोत्सारी न्यूक्लाइड (पु.), किरणोत्सारी केंद्रकाभ (पु.)

radiopacity, *n.* (the quality or state of being radiopaque) प्रारणअपार्यता (स्त्री.)

radiopaque, *adj.* (being opaque to X-rays or other forms of radiation— contrasted with *radiolucent*) प्रारणअपार्य

radioph are, *n.* (a radiotelegraphic station used for determining the position of ships) रेडिओ दीपस्तंभ (पु.)

radiophone = **radiotelephone**

radiophoto, *n.* (*also* **radiophotograph**) रेडिओफोटो (पु.)

radio-photoluminescence, *n.* प्रारण प्रकाश-दीप्ति (स्त्री.)
radio-photoluminescent, *adj.* प्रारण प्रकाश-दीप्त
radio-receiver, *n.* रेडिओग्राही (पु.)
radiosensitive, *adj.* (sensitive to the effects of radiant energy) प्रारण संवेदी
radiosensitivity, *n.* प्रारण संवेदिता (स्त्री.)
radio signal, रेडिओ सिग्नल
radio spectrum, (as, the region of electro-magnetic spectrum) रेडिओतरंग पंक्ति
radiotelegraph, *n.* रेडिओ दूरलेखी (पु.)
radiotelegraphic, *adj.* (of, relating to, or transmitted by means of radiotelegraphy) रेडिओ दूरलेखनी, रेडिओ दूरलेखन–
radiotelegraphy, *n.* रेडिओ दूरलेखन (न.)
radiotelephone, *n.* (*also* **radiophone**) रेडिओ दूरध्वनि (पु.)
radiotherapy, *n.* १ (the treatment of disease by means of X-rays or radioactive substances) किरणोपचार (पु.) २ किरणोपचार पद्धति (स्त्री.)
radiothermoluminescence, *n.* प्रारण ताप-अनुदीप्ति (स्त्री.)
radiothorium, *n.* *Chem.* (as, the radioactive isotope of thorium) रेडिओथोरिअम (पु.), किरणोत्सारी थोरिअम (पु.)
radio transmission, रेडिओ पारेषण
radio transmitter, रेडिओ पारेषक
radio valve, रेडिओ व्हाल्व
radio-wave, *n.* रेडिओ तरंग (पु.)
radio-wave propagation, रेडिओ तरंग प्रसारण
radium, *n.* *Chem.* रेडिअम (पु.)
radium emanation = **radon**
radius, *n.* (*pl.* **radii** *or* **radiuses**) *Math.* त्रिज्या (स्त्री.) (अ. व. त्रिज्या)
radius of curvature, वक्रता त्रिज्या
radius of gyration, घूर्णन त्रिज्या.
radius of inversion, व्यस्तन त्रिज्या
radius of the universe, विश्वत्रिज्या (स्त्री.)
radius vector, *n.* (*pl.* **radii vectores**) *Astron.* त्रिज्या सदिश (पु.) (अ. व. त्रिज्या सदिश)
radon, *n.* (*also* **radium emanation**) *Chem.* रेडॉन (पु.), रेडिअम इमॅनेशन (न.)
railway engineering, रेल्वे अभियांत्रिकी
rain, *n.* १ *Meteor.* पाऊस (पु.), पर्जन्य (पु.), वर्षा (स्त्री.) २ (in *pl.*) पावसाळा (पु.)
rain-bearing cloud, वर्षामेघ (पु.)
rainbow, *n.* *Meteor.* इंद्रधनुष्य (न.)
  primary rainbow प्रथम इंद्रधनुष्य
  secondary rainbow द्वितीयक इंद्रधनुष्य
rain-cloud, *n.* पावसाळी ढग (पु.), पर्जन्य मेघ (पु.)
raindrop, *n.* वर्षाबिंदु (पु.)
rainfall, *n.* १ पाऊस (पु.) २ (the quantity of rain falling within a given area in a given time) पर्जन्यमान (न.)
rain-gauge, *n.* वर्षाप्रमापी (पु.)
rainproof, *adj.* पर्जन्यरोधी
rainwater, *n.* पावसाचे पाणी (न.)
rainy, *adj.* पावसाळी
rainy season, पावसाळा (पु.), वर्षा ऋतु
raise, *v.t.* १ उंच करणे, २ वर चढवणे, उत्थित करणे ३ उभारणे, उभारणी करणे
Raman effect, *Light, Optics* (after Sir Chandrashekhara V. Raman, Indian physicist— as, a phenomenon involved in the scattering of light from the molecules of transparent gases, liquids and solids) रामन परिणाम (विकीर्ण तरंगलांबी परिवर्तन परिणाम)
Raman frequency, रामन वारंवारता
Raman jump, रामन प्लुति, रामन उडी
Raman lines, रामन रेखा (स्त्री. अ. व.)

Raman spectrum, (as, the characteristic array of frequencies of light— after Sir C. V. Raman, Indian physicist) **रामन पंक्ति, रामन स्पेक्ट्रम**

Raman tube, रामन नलिका

rancid, *adj.* **खवट**

rancidity, *n.* **खवटपणा** (पु.)

random, *adj.* १ (as, lacking or seeming to lack a regular plan, purpose, or pattern) **यादृच्छिक, यदृच्छा-, स्वैर** २ (as, marked by absence of bias) **न्याय्य यादृच्छिक** ३ *Math. & Stat.* (having the same probability of occurring as every other member of a set) **समसंभाविक**
(*at random* यादृच्छिकत:)

random coincidence, १ **यादृच्छिक संपात** २ **यादृच्छिक संपतन**

random error, (as, a statistical error that is wholly due to chance and does not recur— opposed to *systematic error*) **यादृच्छिक त्रुटि**

random event, न्याय्य यादृच्छिक घटना

random fluctuation, यादृच्छिक चढउतार

randomisation, *n.* १ **यादृच्छिकीकरण** (न.) २ *Math. & Stat.* **न्याय्य यादृच्छिकीकरण** (न.)

randomise, *v.t.* (as, to distribute by or use randomisation on) **यादृच्छिक करणे**

randomised, *adj.* १ **यादृच्छिकीकृत** २ **न्याय्य यादृच्छिकीकृत**

random motion, यादृच्छिक गति

randomness, *n.* १ **यादृच्छिकता** (स्त्री.) २ *Math. & Stat.* **न्याय्य यादृच्छिकता** (स्त्री.)

random noise, यादृच्छिक कुरव

random-operated cloud chamber, यदृच्छा-चालित अभ्र कक्ष

random orientation, स्वैर दिशानिदेशन

random sample, *Math. & Stat.* **न्याय्य यादृच्छिक प्रतिदर्श**

random sampling, *Math. & Stat.* **न्याय्य यादृच्छिक प्रतिदर्श चाचणी**

random selection, *Math. & Stat.* **न्याय्य यादृच्छिक वरण, न्याय्य यादृच्छिक निवड**

random space orientation, यादृच्छिक अवकाश दिशानिदेशन

random variable, *Math.* **न्याय्य यादृच्छिक चल**

random walk, यादृच्छिक भ्रमण

range, *n.* १ (as, the horizontal distance to which a shot or other projectile is or may be propelled) **पल्ला** (पु.), **टप्पा** (पु.), **आवाका** (पु.), **परास** (पु.) (परास = range of anything thrown) २ (as, the average distance radioactive or other projected particles of a given type will penetrate a given medium) **परास** (पु.), **पोहोच** (स्त्री.) ३ **व्याप्ति** (स्त्री.), **कक्षा** (स्त्री.) ४ (as, a row, line or series of anything) **श्रेणी** (स्त्री.), **रांग** (स्त्री.), **माला** (स्त्री.) ५ *Math.* **परास** (पु.), **व्याप्तिसट** (पु.) *cf.* region
v. t. & i. १ **रांगेत लावणे, रांगेत असणे** २ **पल्ला असणे, आवाका असणे, परास असणे** ३ (to extend; to run in a line) **पसरणे** ४ (to vary between limits) **कमीजास्त होणे**
aural range श्रवण टप्पा, श्रवण परास
effective range प्रभावी पल्ला, प्रभावी टप्पा
frequency range वारंवारता परास, वारंवारतेचा टप्पा
resolution range वियोजन परास
visual range दृष्टि टप्पा, दृष्टीचा पल्ला

range chart, पल्ला तक्ता, परास तक्ता

range-energy relation, (as, a relation between the distance a particle will travel through matter before giving up all of its energy and its initial energy) **परास ऊर्जा संबंध**

range-finder, *n.* **परास वीक्षणी** (स्त्री.)

range mark, **पल्ला चिन्ह, परास चिन्ह**

range of action, **क्रिया व्याप्ति, क्रियेची व्याप्ती**

range of audibility, **श्राव्यतेची व्याप्ती**

range of temperature, **तापमानाची व्याप्ती, तापव्याप्ति** (स्त्री.)

range straggling, *Nucleonics* (as, the variation in the range of particles that are all of the same initial energy) **परास विचरण**

ranging, *n.* (as, the determination of distance and direction) **स्थानन** (न.)

rank, *n. Math.* **कोटि** (स्त्री.)

Rankine, *adj.* (after William J. M. Rankine, Scot. engineer and physicist— as, relating to an absolute-temperature scale on which the unit of measurement equals a Fahrenheit degree) **रँकीन**

Rankine cycle, *Eng.* **रँकीन चक्र**

Rankine efficiency, *Eng.* **रँकीन कार्यक्षमता**

Rankine temperature, **रँकीन तापमान**

Rankine temperature scale, **रँकीन तापमान मापनश्रेणी**

rapid, *adj.* **शीघ्र, द्रुत**

rapid beats, **शीघ्र विस्पंद** (पु. अ. व.)

rapid evaporation, **शीघ्र बाष्पन**

rapidity, *n.* **शीघ्रता** (स्त्री.), **द्रुतता** (स्त्री.)

rapidity of lenses, **भिगांची शीघ्रता**

rapid rectilinear lens, *Optics* **शीघ्र सरळरेखी भिग**

rare, *adj.* १ (characterised by wide separation of component particles; thin) **विरल** २ (seldom occurring or appearing) **दुर्मिळ**

rare earth elements, *Chem.* **रेअर अर्थ मूलद्रव्ये** (न.अ.व.)

rare earths, *Chem.* **रेअर अर्थस्** (न. अ. व.)

rarefaction, *n.* (the act or process of rarefying; the quality or state of being rarefied) **विरलन** (न.)

rarefied, *adj.* **विरलित**

rarefied gas, **विरलित वायु**

rarefy, *v.t.* (*also* **rarify**) (as, to make rare, thin, porous, or less dense) **विरलन करणे**

rarefying, *adj.* **विरलकारी**

rare gas, **दुर्मिळ वायु**

rare isotope, **दुर्मिळ समस्थानिक, दुर्मिळ समप्रोटॉन**

rarely, *adv.* **विरळा, क्वचित**

rareness, *n.* (*also* **rarity**) **विरलता** (स्त्री.)

rarify = **rarefy**

rarity = **rareness**

rate, *n.* १ **दर** (पु.) २ (as, a ratio or proportion) **प्रमाण** (न.)

rated, *adj.* १ **क्षमतानिर्देशित** २ **मूल्यमापित**

rated horsepower, **क्षमतानिर्देशित अश्वशक्ति**

rate measurer, **दरमापी** (पु.)

rate of change, **परिवर्तन दर**

rate of decay, **ऱ्हास प्रमाण**

rate of evaporation, **बाष्पनाचे प्रमाण**

rate of fission, **विखंडन प्रमाण**

rating, *n.* १ (a stated operating limit of a machine expressible in power units as in horsepower of a motor, kilowatts of a direct-current generator, etc. or in characteristics as speed, voltage, frequency, etc.) **क्षमतानिर्देशन** (न.) २ (as, relative estimate or evaluation) **मापन** (न.), **मूल्यकरण** (न.) ३ *Math.* **निर्दिष्ट दर** (पु.), **मूल्यकरण** (न.)

ratio, *n. Math.* गुणोत्तर (न.), अनुपात (पु.)
rational, *adj.* १ तर्कसंगत २ *Math.* परिमेय
rationalisation, *n. Math.* परिमेयन (न.), परिमेयकरण (न.)
rationalise, *v.t. Math.* परिमेय करणे
rationalised, *adj.* परिमेयित, परिमेयीकृत
rationality, *n.* परिमेयता (स्त्री.)
rational number, *Math.* परिमेय संख्या
raw, *adj.* कच्चा
ray, *n.* किरण (पु., न.)
  actinic ray क्रियाशील किरण
  alpha-rays (α-rays) आल्फा किरण (α-किरण)
  Becquerel rays बेकेरेल किरण
  beta rays (β-rays) बीटा किरण (β-किरण)
  canal rays = positive rays
  cathode ray कॅथोड किरण
  convergent rays अभिसारी किरण
  cosmic ray विश्वकिरण
  delta ray (δ-ray) डेल्टा किरण (δ-किरण)
  divergent rays अपसारी किरण
  gamma rays (γ-rays) गॅमा किरण (γ-किरण)
  grazing ray पृष्ठसर्पी किरण
  homocentric rays एककेंद्री किरण
  incoherent rays असंसंजित किरण
  infrared ray अवरक्त किरण
  interfering rays व्यतिकारी किरण, व्यतिकरण किरण
  parallel ray(s) समांतर किरण
  paraxial ray(s) उपाक्षीय किरण
  positive rays धन किरण, नलिका किरण, कॅनॉल किरण
  skew ray(s) वितल किरण
  transmitted ray पारेषित किरण
  ultraviolet ray जंबुलातीत किरण
  undeviated ray अविचलित किरण
ray-acoustics, *n.* किरण ध्वनिकी (स्त्री.)
Rayleigh criterion of resolving power, (after Baron John W. S. Rayleigh, Eng. physicist) रॅलीचा वियोजन शक्तीचा निकष, रॅली वियोजन शक्ति निकष
Rayleigh disc, *Acous.* (after Baron John W. S. Rayleigh, Eng. physicist) रॅलीची चकती, रॅली चकती
Rayleigh refractometer, *Light* रॅलीचा अपवर्तनांकमापी, रॅली अपवर्तनांकमापी
Rayleigh scattering, रॅली विकिरण
rayon, *n.* रेयॉन (न.)
ray-optics, *n.* किरण प्रकाशिकी (स्त्री.)
ray tracing, किरण अनुरेखन
ray velocity, किरण वेग
R-branch, *n.* R-शाखा (स्त्री.)
re–, *pfx.* (used in comb.) १ (again) पुनः, पुन्हा २ (back, reversed) प्रति–
reach, *v. t. & i.* पोचवणे, पोचणे
  n. आटोका (पु.)
react, *v. t. & i.* १ (as, to exert a reciprocal or counteracting force or influence) प्रतिक्रिया करणे, प्रतिक्रिया होणे २ *Chem.* (as, to cause a chemical reaction) अभिक्रिया करणे, अभिक्रिया होणे
reactance, *n.* १ *Elec. Eng., Radio, etc.* (the part of the impedance of an alternating-current circuit that is due either to capacitance or inductance or to both) प्ररोध (पु.) *cf.* impedance २ *Acous.* (as, acoustic reactance) ध्वनि प्ररोध (पु.)
  acoustic reactance ध्वनि प्ररोध
  capacitative reactance धारितीय प्ररोध
  commutating reactance दिक्परिवर्ती प्ररोध
  inductive reactance प्रेरण प्ररोध
  intrinsic reactance अंगभूत प्ररोध
  leakage reactance गलन प्ररोध
  mechanical rotational reactance यांत्रिक घूर्णी प्ररोध [*contd.*

rotational reactance घूर्णी प्ररोध
saturation reactance संतृप्ति प्ररोध
specific acoustic reactance विशिष्ट ध्वनि प्ररोध

reactance coil, *Elec. Eng.* **प्ररोध कुंडल**

reactant, *n. Chem.* **अभिकारक** (पु.) *adj.* १ **प्ररोधकारी** २ **अभिक्रियाकारी**

reaction, *n.* १ (as, exertion of reciprocal or counteracting force or influence) **प्रतिक्रिया** (स्त्री.) *cf.* action २ *Chem.* (as, a chemical transformation or change; the reversible or irreversible interaction of molecules, atoms, ions, etc. to form one or more new substances) **अभिक्रिया** (स्त्री.) *cf.* action

reaction chain = chain reaction

reaction cross-section, *Nucleonics* **अभिक्रिया परिक्षेत्र**

reaction curve, १ **अभिक्रिया वक्र** २ **अभिक्रिया आलेख**

reaction energy, अभिक्रिया ऊर्जा

reaction isobar, समभार अभिक्रिया रेषा

reaction principle, *Geol.* **अभिक्रिया तत्त्व**

reaction product, *Chem.* (the substance formed in a chemical reaction) **अभिक्रिया उत्पाद**

reaction series, अभिक्रिया श्रेणी

reaction turbine, *Eng.* **प्रतिक्रिया टर्बाइन**

reactivate, *v. t. & i.* **अभिक्रियित करणे, अभिक्रियित होणे**

reactivated, *adj.* **अभिक्रियित**

reactivation, *n.* (the act or process of reactivating or the condition of being reactivated) **अभिक्रियाशीलन** (न.)

reactivation of a filament, तंतूचे अभिक्रियाशीलन

reactive, *adj.* १ **अभिक्रियाशील** २ **प्रतिरोधी**

reactive component, *Elec. Eng.* (of current) **प्रतिरोधी घटक**

reactive current, *Elec. Eng.* **प्रतिरोधी धारा**

reactive factor, *Elec. Eng.* **प्रतिरोधी गुणक**

reactive load, *Elec. Eng.* **प्रतिरोधी भार**

reactive power, (*also* called *reactive volt-amperes*) *Elec. Eng.* **प्रतिरोधी शक्ति**

reactive volt-amperes, (*also* called *reactive power*) *Elec. Eng.* **प्रतिरोधी व्होल्ट अँम्पिअर** (पु.अ.व.)

reactivity, *n.* (the quality or state of being reactive; the rate of nuclear disintegration in a reactor) **अभिक्रियाशीलता** (स्त्री.)

reactor, *n.* १ **क्रियाधानी** (स्त्री.) (as in: boiling-water reactor उत्कली जल क्रियाधानी) २ (an apparatus in which a chain reaction of fissionable material is initiated and controlled— *also* called *atomic furnace, atomic pile, nuclear reactor, pile*) **न्यूक्लीय क्रियाधानी** (स्त्री.), (commonly) **अणुभट्टी** (स्त्री.)

read, *v.t.* १ **वाचन करणे, वाचणे** २ *Computers* (as, to sense the meaning as of information in recorded and coded form as in a storage; to acquire information usu. from some form of storage) **वाचन करणे**

reading, *n.* १ **वाचन** (न.) २ **वाचनांक** (पु.) (as in: pilot reading पथदर्शी वाचनांक)

reading glass, (as, a large magnifying lens) **वाचन भिंग**

readjust, *v.t.* **पुनरनुयोजन करणे, पुन्हा अनुयोजन करणे**

readjustable, *adj.* **पुनरनुयोज्य**

readjusted, *adj.* **पुनरनुयोजित**

readjustment, *n.* **पुनरनुयोजन** (न.)

ready reckoner, सिद्ध गणक

reagent, *n. Chem.* **अभिक्रियाकारक** (पु.)

reagent bottle, अभिक्रियाकारक बाटली
real, *adj.* वास्तव, वास्तविक
real axis, वास्तव अक्ष
real expansion, *Heat & Thermodynamics* वास्तविक प्रसरण
real focus, *Light* वास्तव नाभि
real gas, वास्तव वायु
real image, *Light* वास्तव प्रतिमा
realise, *v.t.* प्रत्यक्षात आणणे, वास्तवरूप करणे
reality, *n.* १ वास्तवता (स्त्री.) २ वस्तुस्थिति (स्त्री.)
reallotment, *n.* फेरवाटप (न.)
real number, *Math.* वास्तविक संख्या
real plane, वास्तविक प्रतल
reappear, *v.i.* १ पुन्हा प्रकट होणे २ पुन्हा उपस्थित होणे ३ पुन्हा दिसून येणे
reappearance, *n.* पुन्हा प्रकट होणे (न.)
rear, *n.* पश्च (न.), पिछाडी (स्त्री.) *adj.* पश्च, मागचा
rearrange, *v.t.* पुनर्मांडणी करणे, पुनर्रचना करणे
rearrangement, *n.* पुनर्मांडणी (स्त्री.), पुनर्रचना (स्त्री.)
reason, *n.* १ कारण (न.) २ तर्कशक्ति (स्त्री.)
reasonable, *adj.* १ वाजवी, योग्य २ सयुक्तिक
reasonably, *adv.* सयुक्तिकपणे, सयुक्तिक रीत्या
reasoning, *n.* १ युक्तिवाद (पु.) २ तर्क (पु.)
rebound, *v.i.* उसळणे, प्रतिस्कंदित होणे *n.* उसळी (स्त्री.), प्रतिस्कंद (पु.)
rebut, *v.t.* खंडन करणे
rebuttal, *n.* खंडन (न.)
recalculate, *v.t.* पुन्हा परिगणन करणे, पुनर्गणन करणे
recalculation, *n.* पुनर्गणन (न.), पुन्हा परिगणन करणे (न.)
recalescence, *n.* *Met.* (the increase in temperature when the rate of heat liberation during transformation exceeds the rate of heat dissipation while cooling metal through a transformation range) पुनरूष्मोत्सर्जन (न.) *cf.* decalescence
recalescent, *adj.* पुनरूष्मोत्सर्जी
recalescent point, पुनरूष्मोत्सर्जनांक (पु.)
recapitulate, *v.t.* थोडक्यात उजळणी करणे, पुन्हा थोडक्यात सांगणे
recapitulation, *n.* उजळणी (स्त्री.) पुन्हा थोडक्यात सांगणे (न.)
recast, *v.t.* १ नवा घाट देणे २ नवी मांडणी करणे
recede, *v.i.* १ (to move back or away) पश्चसरण होणे, मागे सरणे, मागे हटणे २ कमी होणे, ओसरणे
receding, *adj.* पश्चसर
receive, *v.t.* ग्रहण करणे
received, *adj.* ग्रहण केलेला
receiver, *n.* ग्राही (पु.)
receiving, *adj.* ग्राही, ग्रहण–
receiving antenna, ग्राही ॲन्टेना, ग्राही आकाशग
receiving flask, ग्राही चंबू
receiving point, ग्राही बिंदु, ग्रहण बिंदु
receiving station, १ ग्रहण स्थानक २ ग्रहण केंद्र
receptacle, *n.* पात्र (न.), धारकपात्र (न.)
reception, *n.* ग्रहण (न.)
receptive, *adj.* ग्रहणक्षम, ग्रहणशील
receptivity, *n.* ग्राहिता (स्त्री.), ग्रहणक्षमता (स्त्री.)
receptor = **receiver**
recession, *n.* पश्चसरण (न.)
recessive, *adj.* १ (tending to go back; receding) पश्चसर २ (as, opposed to *dominant*) अप्रभावी

recessive character, अप्रभावी लक्षण
recharge, *v.t. Elec.* पुन:प्रभारित करणे
recharging, *n.* पुन:प्रभारण (न.)
reciprocal, *adj.* १ (as, inversely related) व्यस्त, व्युत्क्रमी २ (corresponding to each other) अन्योन्य
n. Math. (a reciprocal term, expression, etc.) व्यस्त (पु.), व्युत्क्रम (पु.)
reciprocal centimetre, व्युत्क्रमी सेंटिमीटर
reciprocal element, व्युत्क्रमी घटक
reciprocal function, व्युत्क्रमी फल
reciprocal lattice, व्युत्क्रमी जालक
reciprocal velocity region, व्युत्क्रमी वेग प्रदेश
reciprocate, *v.t.* व्युत्क्रमण साधणे
reciprocating, *adj.* व्युत्क्रमी
reciprocating motion, व्युत्क्रमी गति
reciprocation, *n.* व्युत्क्रमण (न.)
reciprocity, *n.* १ अन्योन्यता (स्त्री.) २ व्युत्क्रमता (स्त्री.)
reciprocity law, अन्योन्यता नियम
reciprocity theorem, अन्योन्यता प्रमेय
reckon, *v.t.* गणन करणे *cf.* calculate
reckoner, *n.* १ गणक (पु.) २ (as, ready reckoner) सिद्ध गणक (पु.)
reckoning, *n.* गणना (स्त्री.), गणती (स्त्री.)
recoil, *v.i.* (to fall or draw back under the impact of force or pressure; to spring back; to rebound) प्रतिक्षिप्त होणे
n. प्रतिक्षेप (पु.)
recoil atom, प्रतिक्षिप्त अणु
recoiled, *adj.* प्रतिक्षिप्त
recoil electron, प्रतिक्षिप्त इलेक्ट्रॉन
recoil factor, प्रतिक्षेप गुणक
recoil nucleus, प्रतिक्षेप न्यूक्लिअस
recoil particle, प्रतिक्षिप्त कण
recombination, *n.* पुन:संयोजन (न.)
recombination rate, पुन:संयोजन दर
recombination velocity, पुन:संयोजन वेग
recombine, *v.t. & i.* पुन:संयोजन करणे, पुन:संयोजन होणे
reconcile, *v.t.* मेळ घालणे, मेळ बसवणे *cf.* adapt
reconciliation, *n.* मेळ (पु.)
recondition, *v.t.* पूर्वप्राय करणे
reconditioning, *n.* पूर्वप्रायकरण (न.)
reconnaissance, *n.* (as, exploratory or preliminary survey) पूर्वपाहणी (स्त्री.)
reconstruct, *v.t.* पुनर्रचना करणे
reconstruction, *n.* पुनर्रचना (स्त्री.)
recontrol, *v.t.* पुर्ननियंत्रित करणे
n. पुर्ननियंत्रण (न.)
record, *v.t.* १ (as, to cause sound, visual images to be transferred to and registered on something by mechanical usu. electronic means) अभिलिखित करणे २ (as, to set down in writing; to make a written account or note of) नोंद करणे, नोंदणे, लिहून ठेवणे
n. १ अभिलेख (पु.) २ (फोनोची) रेकॉर्ड (स्त्री.) ३ नोंद (स्त्री.)
record changer, रेकॉर्ड परिवर्ती
recorded, *adj.* १ अभिलिखित २ नोंद ठेवलेला, नोंद केलेला
recorder, *n* अभिलेखी (पु.)
recording, *n.* १ अभिलेखन (न.) २ नोंद करणे (न.)
adj. अभिलेखी, अभिलेखन–
recording circuit, अभिलेखी परिपथ
recording head, अभिलेखन अग्र
recording instrument, अभिलेखन उपकरण
recording of sound, ध्वनि अभिलेखन
recoupling, *adj.* पुनर्युग्मी
recoupling transformation, पुनर्युग्मी रूपांतरण

recover, *v.t. & i.* १ (as, to regain a former or normal state) पूर्ववत होणे, पूर्वस्थितीस येणे २ (to acquire or to find out again; to reclaim) पुन:प्राप्त करणे, पुन:प्राप्त होणे, —चा उपलब्धी होणे
recovery, *n.* १ पूर्वभवन (न.) २ पुन:प्राप्ति (स्त्री.), उपलब्धि (स्त्री.)
recovery time, *Nucleonics* पूर्वभवन काल
recrystallisation, *n.* पुन:स्फटन (न.)
recrystallise, *v.t. & i.* पुन:स्फटन करणे, पुन:स्फटन होणे
rectangle, *n. Math.* आयत (पु.), काटकोन चौकोन (पु.)
rectangular, *adj.* आयताकृति—, काटकोन चौकोनी
rectangular coordinates, आयत सहनिर्देशक (पु. अ. व.)
rectifiable, *adj. Math.* दीर्घत्वमेय (as in: rectifiable curve दीर्घत्वमेय वक्र)
rectification, *n.* १ *Chem.* परिशोधन (न.) २ दोषनिरसन (न.) ३ दुरुस्त करणे (न.) ४ *Elec. Eng.* (the conversion of alternating to direct current) दिष्टकरण (न.) ५ *Math.* दीर्घत्वमापन (न.)
rectification conductance, दिष्टकरण प्रवहन
rectification factor, *Elec. Eng.* दिष्टकरण गुणक
rectified, *adj.* १ परिशोधित २ दोषनिरसित ३ दुरुस्त केलेला ४ दिष्टकृत
rectified current, *Radio* दिष्टकृत धारा
rectified index number, दिष्टकृत निर्देशांक
rectified spirit, परिशोधित स्पिरिट
rectifier, *n.* १ *Elec. Eng.* दिष्टकारी (पु.) २ *Chem.* परिशोधक (पु.)
  barrier-layer rectifier रोधिका स्तर दिष्टकारी
  electrolytic rectifier विद्युत अपघटनी दिष्टकारी
  linear rectifier रेखीय दिष्टकारी
  magnetron rectifier मॅग्नेट्रॉन दिष्टकारी
  mechanical rectifier यांत्रिक दिष्टकारी
  mercury-arc rectifier पारद प्रज्योत दिष्टकारी
  metal rectifier धातु दिष्टकारी
  phase-shifting rectifier प्रा व स्था सा री दिष्टकारी
  self-saturating rectifier स्वयंसंतृप्ति दिष्टकारी
  Tungar rectifier तुंगर दिष्टकारी
  valve rectifier झडप दिष्टकारी
rectifier instrument, *Elec. Eng.* दिष्टकारी उपकरण
rectifier voltmeter, दिष्टकारी व्होल्टतामापी
rectify, *v.t.* १ *Chem.* (to purify esp. by repeated or fractional distillation) परिशुद्ध करणे २ (as, to correct by removing errors or mistakes) दोषनिरसन करणे ३ (as, to remedy or amend) दुरुस्त करणे ४ *Elec.* (to make an alternating current unidirectional) दिष्टकरण करणे ५ *Math.* (as to determine the length as of an arc of a curve) दीर्घत्वमापन करणे
rectifying, *adj.* दिष्टकारी
rectifying valve, *Radio, Thermionics* दिष्टकारी झडप, दिष्टकारी व्हाल्व
rectigon, *n.* (a relatively high-pressure thermionic-cathode gas-diode used primarily for battery charging) रेक्टिगॉन (पु.)
rectilinear, *adj.* (as, moving in a straight line, etc.) सरळरेखी
rectilinear figure, सरळरेखी आकृति
rectilinear motion, (as, of a particle) सरळरेखी गति
rectilinear propagation, सरळरेखी प्रसारण
rectilinear system, सरळरेखी पद्धति

rectilinear trend, *Math.* **सरळरेखी प्रवृत्ति**
rectilinear velocity, **सरळरेखी वेग**
recur, *v.i.* **आवर्तन होणे, पुन्हा पुन्हा घडणे**
recurrence, *n.* **आवर्तन** (न.) *cf.* cycle; **पुन्हा पुन्हा घडणे** (न.)
recurrence rate, **आवर्तन दर**
recurrent, *adj.* **आवर्ती**
recurring, *adj.* **आवर्ती**
recurring period, **आवर्ती काल**
recurring series, **आवर्ती श्रेणी**
recycling, *n.* **पुनश्चक्रण** (न.)
red, *adj.* **रक्त, लाल, तांबडा** *n.* **लाल रंग** (पु.), **तांबडा रंग** (पु.)
redeposit, *v.t.* (to deposit again) **पुनर्निक्षेपित करणे** *n.* **पुनर्निक्षेप** (पु.)
redeposition, *n.* (formation into a new accumulation) **पुनर्निक्षेपण** (न.)
red giant, *n.* (a star of low surface temperature and absolute magnitude about zero having many times the sun's diameter) **तांबडा राक्षस** (पु.)
red-heat, *n.* **रक्तोष्णता** (स्त्री.), **रक्तोष्मा** (पु.), **लालभडक उष्णता** (स्त्री.)
red-hot, *adj.* **रक्तोष्ण, लालभडक**
redirect, *v.t.* **–कडे पुन्हा वळवणे**
redistil, *v.t.* १ (to distil again or repeatedly) **पुन्हा ऊर्ध्वपातन करणे, पुनरूर्ध्वपातन करणे** २ **–चे पुन्हा आसवन करणे**
redistillation, *n.* १ **पुनरूर्ध्वपातन** (न.), **पुन्हा ऊर्ध्वपातन करणे** (न.) २ **पुनरासवन** (न.)
redistribute, *v.t.* **पुनर्वितरण करणे**
redistribution, *n.* **पुनर्वितरण** (न.)
red light, १ **लाल दिवा** २ **धोक्याचा दिवा**
red-shift, *n.* (as, a displacement of a spectrum toward longer wavelengths; as, a displacement, toward the red end of the spectrum, of familiar absorption lines in spectra of the light of stars nebulae, etc.) **अभिरक्त विस्थापन** (न.)
gravitational red-shift **गुरुत्वीय अभिरक्त विस्थापन**
nebulae red-shift **अभ्रिका अभिरक्त विस्थापन**
reduce, *v.t. & i.* १ **कमी करणे, कमी होणे** २ (to convert *to* other form) **–रूपांतर करणे** (as in : reduced to liquid द्रवात रूपांतर झालेला; to reduce hours to minutes तासांचे मिनिटांमध्ये रूपांतर करणे) ३ (as, to condense; to draw together or to cause to converge) **लघुरूप देणे, संक्षेप करणे, संकुचित करणे** ४ *Chem.* **क्षपण करणे**
reduced, *adj.* १ **कमी केलेला, कमी झालेला** २ **रूपांतरित** ३ **संक्षेपित, संकुचित** ४ **लघूकृत, लघुरूपित** ५ **–च्या अनुसार समानीत** (as in : pressures reduced to sea-level values समुद्रसपाटीच्या मानानुसार समानीत दाब) ६ *Chem.* **क्षपित**
reduced equation of state, **लघुरूपित अवस्था समीकरण**
reducibility, *n.* १ **लघुरूपणक्षमता** (स्त्री.) २ **समानेयता** (स्त्री.) ३ *Chem.* **क्षपणक्षमता** (स्त्री.)
reducible, *adj.* १ **लघुरूपक्षम** २ **समानेय** ३ *Chem.* **क्षपणक्षम**
reducing, *adj.* १ *Chem.* **क्षपणकारी** २ **लघुकारी, संक्षेपकारी**
reducing agent, *Chem.* **क्षपणक** (पु.) (क्षपणकारी कारक)
reducing flame, **क्षपणकारी ज्योत**
reduction, *n.* १ **घट** (स्त्री.) २ **लघूकरण** (न.), **संक्षेपण** (न.) ३ **रूप देणे** (न.), **रूपण** (न.) ४ *Chem.* **क्षपण** (न.)
reduction formula, **रूपण सूत्र**

reduction index, *Chem.* क्षपण निर्देशांक
reduction potential, घट विभव
redundance = **redundancy**, *n.* अतिरिक्तता (स्त्री.)
redundant, *adj.* (exceeding what is necessary or normal; surplus) अतिरिक्त
reed, *n. Acous., Music* (of musical instruments) रीड (न.), जिह्विका (स्त्री.)
reed instrument, *Music* रीड वाद्य
reef, *n. Geol.* १ (as, a chain or range of rocks or ridge of sand lying at or near the surface of the water) प्रवाली (स्त्री.) २ (of ore deposits) प्रशीर (स्त्री.)
reel, *n.* रीळ (न.)
reemission, *n.* (act or process of emitting anew) पुनरुत्सर्जन (न.)
reemit, *v.t.* पुनरुत्सर्जित करणे
re-enter, *v.t. & i.* पुन्हा प्रवेश करणे
reentrant, *adj.* (directed inward; having its ends closed on itself) अंतःप्रवेशी
reentrant angle, अंतःप्रवेशी कोन
re-entry, *n.* पुनःप्रवेश (पु.)
re-evaporate, *v.t. & i.* पुनर्बाष्पित करणे, पुनर्बाष्पित होणे
re-evaporation, *n.* पुनर्बाष्पन (न.)
reference, *n.* संदर्भ (पु.) (as in : circle of reference संदर्भ वृत्त)
reference axis, संदर्भ अक्ष
reference circle, संदर्भ वृत्त
reference cycle, संदर्भ चक्र
reference datum, संदर्भ दत्त
reference electrode, संदर्भ इलेक्ट्रोड
reference frame = **frame of reference**
reference plane, संदर्भ प्रतल
reference point, संदर्भ बिंदु
reference station, संदर्भ स्थानक
reference time, संदर्भ काल
reference volume, संदर्भ आकारमान, संदर्भ आयतन
refill, *v.t.* पुन्हा भरणे, पुन्हा पूरित करणे
refine, *v.t.* परिष्करण करणे
refined, *adj.* परिष्कृत *cf.* fine
refinement, *n.* परिष्करण (न.)
refiner, *n.* परिष्कारक (पु.)
refinery, *n.* परिष्करणी (स्त्री.)
refining, *n.* परिष्करण (न.)
refining of metals, *Met.* धातूंचे परिष्करण
reflect, *v.t. & i.* (to turn, throw, or bend off or backward at an angle) परावर्तित करणे, परावर्तित होणे
reflectance, *n.* १ (*also* called *reflection coefficient*, *reflection factor*) (as, the fraction of the total luminous flux incident upon a surface that is reflected and that varies according to the wavelength distribution of the incident light) परावर्तनांक (पु.) २ परावर्तकता (स्त्री.)
  luminous reflectance अनुदीप्ति परावर्तनांक
  radiant reflectance प्रारण परावर्तनांक
  spectral reflectance पंक्तीय परावर्तनांक
  specular reflectance सुव्यवस्थित परावर्तनांक
reflected, *adj.* परावर्तित
reflected wave, परावर्तित तरंग
reflecting, *adj.* (that reflects or causes reflection) परावर्ती, परावर्तन–
reflecting barrier, १ परावर्ती अवरोध २ परावर्ती रोधिका
reflecting galvanometer, *Elec. Eng.* परावर्ती गॅल्व्हानोमीटर
reflecting goniometer, परावर्ती कोनमापी
reflecting grating, परावर्ती जाल
reflecting layer, *Radio* परावर्ती स्तर
reflecting power, परावर्तन शक्ति

reflecting surface, परावर्ती पृष्ठ
reflecting telescope, (*also* called *reflector*) *Astron.* परावर्ती दूरदर्शी
reflection, *n.* परावर्तन (न.)
  abnormal reflection अपसामान्य परावर्तन
  diffuse reflection विसरित परावर्तन
  internal reflection आंतरिक परावर्तन
  irregular reflection अनियमित परावर्तन
  mirror reflection = **specular reflection** दर्पणी परावर्तन
  multiple reflection गुणित परावर्तन
  nonspecular reflection अदर्पणी परावर्तन
  selective reflection वरणी परावर्तन
  space reflection अवकाश परावर्तन
  specular reflection = **mirror reflection**
  total internal reflection पूर्ण आंतरिक परावर्तन
  total reflection पूर्ण परावर्तन
reflectional, *adj.* परावर्तन–
reflection coefficient, (*also* called *reflectance, reflection factor*) परावर्तन गुणांक
reflection factor = **reflection coefficient**
reflection grating, (a diffraction grating whose lines are ruled on a mirror surface) परावर्तन जाल
  concave reflection grating अंतर्वक्र परा-वर्तन जाल
  Rowland arrangement reflection grating रोलँडची परावर्तन जाल मांडणी
reflection layer, परावर्तन स्तर
reflection loss, परावर्तन हानि
reflection magnetometer, परावर्तन चुंबकत्व-मापी
reflection plane, परावर्तन प्रतल
reflection power, परावर्तन शक्ति
reflective, *adj.* (capable of throwing back light, images, sound waves; reflecting) परावर्ती
reflectivity, *n.* (ability to reflect beams or rays; reflective power) परावर्तकता (स्त्री.)
reflectometer, *n.* *Electronics, Optics, etc.* परावर्तनमापी (पु.)
reflector, *n.* १ *Light, Nucleonics, Optics* परावर्तक (पु.) २ (as, reflecting telescope) परावर्ती दूरदर्शी (पु.)
  parabolic reflector अन्वस्तीय परावर्तक
  paraboloidal reflector अन्वस्तजीय परा-वर्तक
reflex, *adj.* १ (of, relating to, or produced by stimulus without necessarily the intervention of consciousness) प्रतिक्षेपी, प्रतिक्षिप्त २ (as, reflected) परावर्तित ३ *Math.* (*of an angle*— greater than two and less than four right-angles) प्रविशाल *n.* (as, reflex action) प्रतिक्षेप (क्रिया, इ.)
reflex action, प्रतिक्षेप क्रिया
reflex angle, *Math.* प्रविशाल कोन
reflex camera, *Photog.* (a camera in which the image formed by the lens is reflected by a mirror onto a ground-glass screen for focusing and composition) रिफ्लेक्स कॅमेरा, प्रतिक्षेप रूपित्र
reflexed, *adj.* प्रतिक्षिप्त
reflux, *n.* (as, a flowing back) पश्चवाह (पु.)
  adj. पश्चवाही
reflux condenser, पश्चवाही संघनित्र
refluxed, *adj.* पश्चवाहित
refract, *v.t.* (to subject rays of light to refraction) अपवर्तन करणे, अपवर्तित करणे
refracted, *adj.* अपवर्तित
refracted ray, अपवर्तित किरण
refracted wave, अपवर्तित तरंग
refracting, *adj.* अपवर्तनी, अपवर्तन–

refracting angle, (the dihedral angle as of a prism included between the planes of the two sides through which the refracted beam passes) **अपवर्तनी कोन**

refracting power, *Optics* **अपवर्तन शक्ति**

refracting telescope, (*also* called *refractor*) *Astron.* **अपवर्तनी दूरदर्शी**

refraction, *n. Light, Optics* **अपवर्तन** (न.)
  atmospheric refraction वातावरणीय अपवर्तन
  atomic refraction अणु अपवर्तन
  conical refraction शंकु अपवर्तन
  double refraction द्वि-अपवर्तन
  external conical refraction बाह्य शंकु अपवर्तन
  internal conical refraction आंतरिक शंकु अपवर्तन
  mean refraction माध्य अपवर्तन
  molar refraction ग्रॅमरेणु अपवर्तन
  specific refraction विशिष्ट अपवर्तन
  standard refraction मानक अपवर्तन

refraction angle, १ *Light* (as, angle of refraction) **अपवर्तन कोन** २ (as, the difference between the geometrical and observed altitude of a celestial body that is produced by atmospheric refraction) **अपवर्तन कोन**

refractive, *adj.* (having or exhibiting the property of refraction) **अपवर्तन–**

refractive dispersivity, अपवर्तन अपस्करणता

refractive index, (*also* **index of refraction**) *Light* **अपवर्तनांक** (पु.) (सं. μ)
  complex refractive index संमिश्र अपवर्तनांक
  relative refractive index सापेक्ष अपवर्तनांक

refractivity, *n.* (as, refractive power) **अपवर्तकता** (स्त्री.)

refractometer, *n. Light* (an instrument for measuring indices of refraction) **अपवर्तनांकमापी** (पु.)

refractometric, *adj.* १ (of or relating to refractometry) **अपवर्तनांकमितीय** २ **अपवर्तनांकमापीयोजन–**

refractometry, *n.* १ (the art or process of measuring indices of refraction) **अपवर्तनांकमापन** (न.) २ (as, the use of refractometer) **अपवर्तनांकमापीयोजन** (न.)

refractor, *n.* १ **अपवर्तक** (पु.) २ *Astron.* (as, a refracting telescope) **अपवर्तनी दूरदर्शी** (पु.)

refractory, *adj.* १ (as, capable of enduring or resisting high temperature) **उत्तापसह** (as in: refractory clay उत्तापसह माती, उत्तापसह मृत्तिका) २ (as, difficult to fuse, corrode, reduce or draw out) **दुर्द्राव्य** (as in : refractory metal दुर्द्राव्य धातु) ३ *Geol.* **प्रतीप** (as in : refractory ore प्रतीप धातुक)

refractory brick, उत्तापसह वीट

refractory furnace, उत्तापभट्टी (स्त्री.) (उत्तापसह भट्टी)

refrangibility, *n.* (the quality or state of being refrangible) **अपवर्तनशीलता** (स्त्री.)

refrangible, *adj.* (capable of being refracted) **अपवर्तनशील** (as in : refrangible rays अपवर्तनशील किरण)

refrigerant, *n.* (a substance as ice, ammonia, carbon dioxide used in refrigeration) **प्रशीतक** (पु.)
  adj. **प्रशीतक**

refrigerate, *v.t. & i.* (to make or keep cold or cool; *specif.* to freeze or chill for preservation; to extract heat from; to become cool or cold) **प्रशीतित करणे, प्रशीतित होणे**

refrigeration, *n.* **प्रशीतन** (न.)
refrigerator, *n. Eng.* **प्रशीतनी** (स्त्री.)
refringence, *n.* (*also* **refringency**) १ (refractivity) **अपवर्तकता** (स्त्री.) २ (as, refraction) **अपवर्तन** (न.)
refringent, *adj.* (refractive, refracting) **अपवर्तनी, अपवर्तन–**
refuel, *v.t. & i.* **पुन्हा इंधन टाकणे, पुन्हा इंधन घेणे**
regain, *v.t. & i.* १ **परत मिळवणे** २ (as, to recover) **पूर्ववत होणे**
regelate, *v.i.* (to freeze together again; to undergo regelation) **पुनर्घट्टन होणे, पुनर्हिमायन होणे**
regelation, *n. Heat* (the process by which ice melts when subjected to pressure and freezes again when pressure is removed) **पुनर्घट्टन** (न.), **पुनर्हिमायन** (न.)
regenerate, *v.t. & i.* **पुनर्जनन करणे, पुनर्जनित होणे**
regenerated, *adj.* **पुनर्जनित, पुनर्जात**
regeneration, *n.* १ **पुनर्जनन** (न.) २ *Radio* (as, the process by which part of the power in the output circuit of an amplifying device is caused to act upon the input circuit so as to increase the amplification) **पुनर्जनन** (न.)
cf. degeneration अपजनन
३ (as, the utilisation by special devices of heat or other products that would ordinarily be lost) **पुनर्योजन** (न.)
regenerative, *adj.* १ **पुनर्जननी** २ **पुनर्जननात्मक** ३ **पुनर्योजी**
regenerative amplifier, पुनर्जननी प्रवर्धी
regenerative chamber, *Eng.* **पुनर्योजी कक्ष**
regenerative cooling, (as, a cryogenic method in which the rapid expansion of a portion of a gas to be liquefied is *utilised* to lower the temperature of the remainder) **पुनर्योजी शीतन**
regenerative feedback, पुनर्जननी पश्चप्रदाय
regenerative furnace, *Eng., Met.* (as, a gas-burning furnace equipped with regenerator) **पुनर्योजी भट्टी**
regenerator, *n.* १ **पुनर्जनित्र** (न.) २ *Eng., Met., etc.* **पुनर्योजित्र** (न.)
region, *n.* १ (generally) **प्रदेश** (पु.) २ (as, a sphere subject to expressed or implied forces; field) **क्षेत्र** (न.) ३ *Math.* (as, a mathematical aggregate consisting of the totality of all values of an aggregate of continuous variables each varying over an interval) **प्रदेश** (पु.)
cf. betweenness अंतरात्व
domain अधिक्षेत्र, सत्तासट
interval अंतराल
nearness निकटता
neighbourhood आसमंत, प्रतिवेश
proximity सामीप्य
range परास, व्याप्तिसट
vicinity परिसर
regional, *adj.* **प्रादेशिक**
region of limited proportionality, मर्यादित समानुपातता क्षेत्र, मर्यादित समान अनुपाततेचे क्षेत्र
region of superheat, अतिताप प्रदेश
register, *n.* १ **पुस्तक** (न.) २ **नोंदवही** (स्त्री.) *v. t. & i.* **नोंदणी करणे, नोंदणी होणे**
Regnault method, (after Henri V. Regnault, Fr. chemist and physicist) **रेन्यो पद्धति**
Regnault's formula, (after Henri V. Regnault, Fr. chemist and physicist— an empirical formula giving the specific enthalpy of steam) **रेन्यो सूत्र**
Regnault's hygrometer, रेन्यो आर्द्रतामापी

Regnault's law, रेन्यो नियम

regress, *n.* (as, going back) परागति (स्त्री.) *v.i.* परागती होणे

regression, *n.* परागमन (न.)

regressive, *adj.* परागामी

regrowth, *n.* पुनर्वृद्धि (स्त्री.)

regular, *adj.* १ (as, formed, built, arranged, or ordered according to some established rule, law, principle or type) नियमित *cf.* normal २ (as, harmonious in form, structure, or arrangement) नियमित आकाराचा ३ (ordinary, normal) साधारण, नेहमीचा

regular array, नियमित विन्यास

regular crystal, नियमित आकाराचा स्फटिक

regularity, *n.* नियमितता (स्त्री.), नियमितपणा (पु.)

regularly, *adv.* नियमितपणे

regulate, *v.t.* (as, to adjust an apparatus or mechanism to get the desired effect; to fix the time, amount, degree or rate of) –चे नियमन करणे

regulated, *adj.* नियमन केलेला, नियमनित

regulating, *adj.* नियामक, नियामी

regulating resistance, नियामक रोध

regulation, *n.* नियमन (न.)

regulative, *adj.* नियामी

regulator, *n.* नियामक (पु.)

reheat, *v.t.* (to heat again) पुन्हा तापवणे, पुनःतापन करणे
n. पुनःतापन (न.)

reheat factor, पुनःतापन गुणक

reignite, *v.t.* पुन्हा प्रज्वलित करणे, पुन्हा पेटवणे

reignited, *adj.* पुनःप्रज्वलित

reignition, *n.* पुनःप्रज्वलन (न.)

reignition voltage, पुनःप्रज्वलन व्होल्टता

reinforce, *v.t.* (*also* reenforce) १ प्रबलित करणे २ पुनर्बलित करणे

reinforced, *adj.* १ प्रबलित २ पुनर्बलित

reinforced concrete, *Civ. Eng.* प्रबलित काँक्रीट

reinforcement, *n.* १ प्रबलन (न.) २ पुनर्बलन (न.) (as in : sound reinforcement ध्वनि पुनर्बलन)

reinsert, *v.t.* पुनर्निविष्ट करणे, पुन्हा आत टाकणे

reinsertion, *n.* पुनर्निवेशन (न.)

reinstate, *v.t.* १ (as, to replace in an original or equivalent state) पुनःस्थापित करणे २ (as, to restore to a proper condition) यथापूर्व करणे

reinstating, *n.* १ पुनःस्थापन (न.) २ यथापूर्वकरण (न.)

reject, *v.t.* १ (as, not admitting) अस्वीकार करणे २ (as, to throw or cast back) –चे त्यजन करणे

rejected, *adj.* त्यक्त

rejected heat, त्यक्त ऊष्मा

rejection, *n.* अस्वीकार (पु.), त्यजन (न.)

rejector circuit, अस्वीकारी परिपथ

rejoin, *v.t.* पुन्हा सांधणे, पुन्हा जोडणे

rejoining, *n.* पुन्हा सांधणे (न.), पुनःसांधण (न.), पुन्हा जोडणे (न.)

rejuvenate, *v.t. & i. Geol., etc.* (as, to develop youthful features of topography in) पुनर्युवीकरण करणे, पुनर्युवीभवन होणे

rejuvenated, *adj.* पुनर्युवीकृत, पुनर्युवीभूत

rejuvenation, *n.* पुनर्युवीकरण (न.), पुनर्युवीभवन (न.)

relate, *v.t. & i.* –शी संबंध लावणे, –शी संबंध असणे

related, *adj.* संबंधित, संबद्ध

related angle, संबद्ध कोन

relation, *n.* संबंध (पु.)

relative, *adj.* (as, not absolute or independent; resulting from or existing in connection with or reference to something else; expressed as the ratio of the specified quantity to the total magnitude or to the mean of all the quantities involved) सापेक्ष
relative aperture, सापेक्ष द्वारक
relative density, *Chem.* सापेक्ष घनता
relative efficiency, *I.C. Eng.* सापेक्ष कार्यक्षमता
relative error, सापेक्ष त्रुटि
relative humidity, सापेक्ष आर्द्रता
relatively, *adv.* सापेक्षतेने
relatively to, –च्या सापेक्षतेने
relative mass, सापेक्ष वस्तुमान
relative motion, सापेक्ष गति
relative personal equation, सापेक्ष व्यक्तिविशिष्ट त्रुटि
relative position, १ सापेक्ष स्थान २ सापेक्ष स्थिति
relative precision, सापेक्ष परिशुद्धता
relative quantity, १ सापेक्ष राशि २ सापेक्ष परिमाण
relative refractive index, सापेक्ष अपवर्तनांक
relative specific ionisation, सापेक्ष विशिष्ट आयनन
relative to, –च्या सापेक्षतेने
relative to each other, परस्पर सापेक्ष
relative velocity, सापेक्ष वेग
relative viscosity, सापेक्ष विष्यंदिता
relativistic, *adj.* (of, relating to, or characterised by relativity) सापेक्षिकीय
relativistic correction, सापेक्षिकीय संशुद्धि
relativistic effect, सापेक्षिकीय परिणाम
relativistic invariance, सापेक्षिकीय निश्चरता
relativistic mass equation, सापेक्षिकीय वस्तुमान समीकरण
relativistic mechanics, १ सापेक्षिकीय स्थितिगतिशास्त्र २ सापेक्षिकीय यांत्रिकी
relativistic particle, सापेक्षिकीय कण
relativistic quantum mechanics, सापेक्षिकीय क्वांटम स्थितिगतिशास्त्र
relativity, *n.* (as, the study of the relative motion of bodies and of the associated phenomena) सापेक्षता (स्त्री.)
relativity of motion, गतीची सापेक्षता
relativity theory, सापेक्षता सिद्धांत
general relativity theory सामान्य सापेक्षता सिद्धांत
special relativity theory विशिष्ट सापेक्षता सिद्धांत
relax, *v.t. & i.* शिथिल करणे, शिथिल होणे
relaxation, *n.* (as, the adjustment of a system to a state of equilibrium or steady state following the abrupt removal of some influence as a magnetic force, etc.) शिथिलन (न.)
relaxation method, शिथिलन पद्धति
relaxation oscillation, *Radio, Television* शिथिलन दोलन
relaxation time, शिथिलन काल
relaxed, *adj.* शिथिल केलेला, शिथिल झालेला
relay, *n.* १ *Elec. Comm., Elec. Eng.* (as, a device for remote or automatic control) रिले (पु.) २ सहक्षेपण (न.)
v.t. & i. सहक्षेपित करणे
release, *v.t.* १ सोडून देणे २ मुक्त करणे
n. मुक्ति (स्त्री.)
released, *adj.* १ सोडून दिलेला, सोडलेला २ मुक्त
released minerals, मुक्त खनिजे (न. अ. व.)
relevance = relevancy, *n.* प्रस्तुतता (स्त्री.)
relevant, *adj.* प्रस्तुत
reliability, *n.* विश्वसनीयता (स्त्री.)
reliability coefficient, विश्वसनीयता गुणांक

reliable, *adj.* **विश्वसनीय**
relief, *n.* १ (projection or standing out from general surface, ground or level) **उठाव** (पु.) २ (a sculpture or other work of art executed in relief) **उठावचित्र** (न.)
relief map, **उठावाचा नकाशा**
reluctance, *n. Elec. Eng.* (as, a quantity in a magnetic circuit analogous to the resistance of an electric circuit or conductor; *specif.* the ratio of the magnetic potential difference to the corresponding flux) **अभिरोध** (पु.) (अभिवाह रोध)
reluctivity, *n. Elec. Eng.* (as, the measure of the ability of a magnetic material to conduct magnetic flux) **अभिरोधिता** (स्त्री.)
remain, *v.t. & i.* १ **उरणे, राहणे** २ (to continue in the same place or condition) **राहणे**
remainder, *n. Math.* १ **शेष** (पु.), **उर्वरित** (न.) २ **बाकी** (स्त्री.)
adj. **शेष, उर्वरित**
remained, *adj.* **उरलेला, राहिलेला**
remaining, *adj.* **अवशिष्ट, शेष**
remanence, *n. Elec. Eng.* (as, the magnetic induction remaining in a magnetised substance when the external magnetising force has become zero) **(चुंबकीय) शेष प्रवर्तन** (न.)
remanent, *adj.* (as, remaining, residual) **शेष**
n. **शेष** (पु.)
remanent induction, **शेष प्रवर्तन**
remanent magnetism, **शेष चुंबकत्व**
remnant, *n.* **अवशेष** (पु.)
adj. **अवशेष–**
remote, *adj.* **सुदूर, दूरचा**
remote control, **सुदूर नियंत्रण, दूरचे नियंत्रण**
remote location, **सुदूर स्थान**
remoteness, *n.* **सुदूरता** (स्त्री.)
remould, *v.t.* **नव्याने आकार देणे**
removable, *adj.* **हलवण्यासारखा**
removal, *n.* १ (change of place, transference) **हलवणे** (न.) २ **काढून टाकणे** (न.), **दूर करणे** (न.)
remove, *v.t.* १ **हलवणे** २ **काढून टाकणे, दूर करणे**
removed, *adj.* १ **हलवलेला** २ **काढून टाकलेला, दूर केलेला**
remtron, *n.* (as, a gas tube frequently employed in computers and counters) **रेमट्रॉन** (स्त्री)
renew, *v. t. & i.* (to make new or to restore to original) **नवीकरण करणे**
renewal, *n.* **नवीकरण** (न.)
renewed, *adj.* **नवीकृत**
reniform, *adj.* (kidney-shaped) **वृक्काकार**
renormalisation, *n.* **पुनः सामान्यीकरण** (न.)
renormalise. *v.t.* **पुनः सामान्यीकरण करणे**
renovate, *v.t.* **नूतनीकरण करणे**
renovation, *n.* **नूतनीकरण** (न.)
reorient, *v.t.* १ **पुनर्दिशाभिमुख करणे, पुनरभिमुख करणे** २ **पुनर्दिशानिदेशित करणे**
reorientation, *n.* १ **पुनर्दिशाभिमुख करणे** (न.), **पुनरभिमुख करणे** (न.) २ **पुनर्दिशानिदेशन** (न.)
repeat, *v.t. & i.* **पुनरावृत्ती करणे, पुनरावृत्ती होणे**
n. **पुनरावृत्ति** (स्त्री.)
repeatability, *n.* **पुनरावृत्तिक्षमता** (स्त्री.)
repeatable, *adj.* **पुनरावृत्तिक्षम**
repeat distance, **पुनरावृत्ति अंतर**
repeated, *adj.* **पुनरावृत्त**
repeater, *n.* **पुनरावर्तक** (पु.)

repeating, *adj.* पुनरावृत्ती होणारा, पुनरावृत्ति–
repel, *v.t. & i.* (as, to force away or apart) प्रतिकर्षित करणे, प्रतिकर्षित होणे
repelling, *adj.* प्रतिकर्षी
repetition, *n.* पुनरावृत्ति (स्त्री.)
replace, *v.t.* प्रतिस्थापन करणे
replaceability, *n.* प्रतिस्थापनीयता (स्त्री.)
replaceable, *adj.* प्रतिस्थापनीय
replaced, *adj.* प्रतिस्थापित
replacement, *n.* प्रतिस्थापन (न.)
replacement load, प्रतिस्थापन भार
replacing, *adj.* प्रतिस्थापी
replete, *adj.* (fully or abundantly provided ; well supplied; filled) भरपूर, भरपूर असलेला
replica, *n.* प्रतिकृति (स्त्री.)
replica grating, प्रतिकृति जाल
repose, *n.* विश्राम (पु.) (as in: angle of repose विश्राम कोन)
represent, *v.t.* १ (as, to give, make a picture, sign, symbol of) प्रतिरूपित करणे २ (as, to make clear, point out) दर्शित करणे
representation, *n.* (as, a picture, model or other reproduction) प्रतिरूपण (न.) *cf.* model
representative, *adj.* (serving as an example) प्रातिनिधिक, प्रतिनिधि–
representative sample, प्रतिनिधि प्रतिदर्श
represented, *adj.* प्रतिरूपित
reproduce, *v.t.* पुनरुत्पादन करणे, पुन्हा उत्पन्न करणे
reproduced, *adj.* पुनरुत्पादित, पुन्हा उत्पन्न केलेला
reproducibility, *n.* पुनरुत्पादनीयता (स्त्री.)
reproducible, *adj.* पुनरुत्पादनीय
reproducing, *adj.* पुनरुत्पादन–, पुनरुत्पादक
reproducing head, *Acous.* पुनरुत्पादन अग्र
reproduction, *n.* पुनरुत्पादन (न.)
reproduction constant = multiplication factor
reproduction factor = multiplication factor
reproductive, *adj.* पुनरुत्पादक
repulse, *v.t.* (as, to repel) प्रतिकर्षित करणे
repulsed, *adj.* प्रतिकर्षित
repulsion, *n.* प्रतिकर्षण (न.)
repulsive, *adj.* प्रतिकर्षी
repulsive force, प्रतिकर्षी बल
repulsive potential, प्रतिकर्षी विभव
required, *adj.* आवश्यक
requisite, *n.* १ आवश्यकता (स्त्री.) २ आवश्यक वस्तु (स्त्री.)
adj. आवश्यक
research, *n.* संशोधन (न.)
resemblance, *n.* सादृश्य (न.), साम्य (न.)
resemble, *v. t. & i.* सारखा दिसणे, सदृश असणे
reserve, *n.* १ निचय (पु.) २ राखीव (वस्तू वगैरे)
reservoir, *n.* आशय (पु.), संचय (पु.)
reservoir energy, संचय ऊर्जा
reservoir of heat, ऊष्मा आशय, ऊष्मा संचय
residual, *adj.* अवशिष्ट, उरलेला
residual charge, अवशिष्ट प्रभार
residual constant, अवशिष्ट स्थिरांक
residual current, *Chem.* अवशिष्ट धारा
residual dispersion, अवशिष्ट अपस्करण
residual electricity, अवशिष्ट विद्युत
residual errors, (errors which remain in an observation despite all attempts to eliminate them) अवशिष्ट त्रुट्या (स्त्री. अ. व.)
residual field, *Elec. Eng.* (the magnetic field remaining in a magnetic circuit after the removal of the magnetising force) अवशिष्ट चुंबक क्षेत्र

residual ionisation, अवशिष्ट आयनन
residual magnetism, *Elec. Eng.* अवशिष्ट चुंबकत्व
residual modulation, अवशिष्ट आपरिवर्तन
residual radiation, अवशिष्ट प्रारण
residual range, अवशिष्ट परास, अवशिष्ट पल्ला
residual ray, अवशिष्ट किरण
residual resistance, अवशिष्ट रोध
residual spectrum, १ अवशिष्ट पंक्ति २ अवशिष्ट मानपंक्ति
residual treatment effect, अवशिष्ट उपचार परिणाम
residue, *n.* अवशेष (पु.)
residue theorem, अवशेष प्रमेय
resilience, *n.* १ (as, capability of a strained body to recover its size and shape after deformation) लवचिकपणा (पु.) २ *Eng.* (as, the recoverable potential energy of an elastic solid body or structure due to its having been subjected to stress not exceeding the elastic limit; as, stored energy of a strained material) विकार-ऊर्जा (स्त्री.)
resiliency, *n.* (the property of being resilient) लवचिकता (स्त्री.)
resilient, *adj.* लवचिक
resist, *v.t.* (as, to exert to counteract; to withstand the force or effect of) रोध करणे
resistance, *n.* १ *Elec. Eng., Radio, etc.* (as, the property of a body whereby it opposes and limits the passage through it of a steady electric current) रोध (पु.) *cf.* impedance २ *Acous.* (as, acoustic resistance) ध्वनि रोध (पु.) ३ (commonly) प्रतिकार (पु.)
acoustic resistance ध्वनि रोध
external resistance बाह्य रोध
high resistance उच्च रोध
internal resistance आंतरिक रोध
intrinsic resistance निज रोध, अंगभूत रोध
low resistance निम्न रोध
negative resistance ऋण रोध, ऋणात्मक रोध
noninductive resistance प्रेरणहीन रोध
regulating resistance नियामक रोध
residual resistance अवशिष्ट रोध
rotational resistance घूर्णन रोध
semistandard resistance अर्धप्रमाणित रोध
sliding resistance सर्पी रोध
specific acoustic resistance विशिष्ट ध्वनि रोध
specific resistance विशिष्ट रोध
standard resistance प्रमाणित रोध
variable resistance चल रोध
resistance antenna, रोध ॲन्टेना, रोध आकाशग
resistance arm, रोध भुजा
resistance box, *Elec. Eng.* (an instrument for measuring and comparing electrical resistances) रोध पेटी
decade resistance box, दशकीय रोध पेटी
dial resistance box तबकडी रोध पेटी
plug resistance box निग रोध पेटी, प्लग रोध पेटी
post-office resistance box पोस्ट ऑफिस रोध पेटी
resistance-coupled, *adj.* रोध युग्मित
resistance-coupled amplifier, *Radio* रोध युग्मित प्रवर्धी
resistance coupling, *Radio* रोध युग्मन
resistance pyrometer, *Elec. Eng.* रोध उत्तापमापी

resistance thermometer, *Elec. Eng.* **रोध तापमापी**
resistant, *n.* **रोधी** (पु.)
adj. (*also* **resistent**) **रोधी**
resisting, *adj.* **रोधी**
resisting medium, **रोधी माध्यम**
resistive, *adj.* (tending to resist) **रोधशील**
resistivity, *n. Elec. Eng.* **रोधिता** (स्त्री.), **रोधकता** (स्त्री.)
resistor, *n. Elec. Eng.* (as, a device possessing electrical resistance) **रोधित्र** (न.)
resnatron, *n.* (a high-power wide-frequency electron tube used esp. in World War II to jam enemy radar) **रेझ्नॅट्रॉन** (पु.)
resolution, *n. Chem., Optics* (as, the process of separating closely-related forms or entities) **वियोजन** (न.)
resolution of forces, *Mech.* **बल वियोजन, बलांचे वियोजन**
resolution of velocities, **वेगांचे वियोजन**
resolution range, **वियोजन परास**
resolution time, **वियोजन काल**
resolvability, *n.* **वियोजनीयता** (स्त्री.)
resolvable, *adj. Math.* **१ अवयव पाडता येण्याजोगा २ गुणनखंड पाडता येण्याजोगा ३ वियोजनीय**
resolve, *v.t. & i.* १ (to split up, as a force or velocity into two or more components; to find a component of; to become separated into components) **वियोजित करणे, वियोजित होणे** २ *Math.* (as, into factors) **(गुणक, गुणनखंड, अवयव वगैरे) पाडणे**
resolved, *adj.* **वियोजित**
resolved part, **वियोजित भाग**
resolving, *adj.* **वियोजन–**
resolving power, *Light, Optics* **वियोजन शक्ति**
chromatic resolving power **वर्ण वियोजन शक्ति**
high resolving power **उच्च वियोजन शक्ति**
low resolving power **निम्न वियोजन शक्ति**
resolving time, *Nucl. Phys.* **वियोजन काल**
resonance, *n. Acous., Chem., Eng., Light, Radio, etc.* (as, one or more natural vibration frequencies that every physical system has in general as the characteristic of the system itself) **संस्पंदन** (न.)
amplitude resonance **आयाम संस्पंदन**
cyclotron resonance **सायक्लोट्रॉन संस्पंदन**
displacement resonance **विस्थापन संस्पंदन**
flat resonance **सपाट संस्पंदन**
multiple resonance **गुणित संस्पंदन**
nuclear magnetic resonance **न्यूक्लीय चुंबकीय संस्पंदन**
paramagnetic resonance **समचुंबकीय संस्पंदन**
phase resonance **प्रावस्था संस्पंदन**
proton resonance **प्रोटॉन संस्पंदन**
sharp resonance **तीक्ष्ण संस्पंदन**
velocity resonance **वेग संस्पंदन**
resonance absorption, **संस्पंदी अवशोषण**
resonance acceleration, *Nucleonics* **संस्पंदी त्वरण**
resonance accelerator, *Nucleonics* **संस्पंदी त्वरक**
resonance capture, **संस्पंदी प्रग्रहण**
resonance curve, **संस्पंदन वक्र**
resonance dip, *Nucleonics* **संस्पंदन नति**
resonance disintegration, *Nucleonics* **संस्पंदी विघटन**
resonance energy, **संस्पंदन ऊर्जा**
resonance energy peak = **resonance peak**
resonance escape probability, *Nucleonics* **संस्पंदन मोचन संभवनीयता**
resonance frequency, **संस्पंदन वारंवारता**

resonance interaction, *Nucleonics* **संस्पंदी अन्योन्यक्रिया**
resonance level, **संस्पंदन पातळी**
resonance line, **संस्पंदन रेषा, संस्पंदन रेखा**
resonance method, **संस्पंदन पद्धति**
resonance neutron, *Nucleonics* (those whose energies correspond to resonance cross-section of a nuclide) **संस्पंदी न्यूट्रॉन**
resonance peak = **resonance energy peak**, *Nucleonics* **संस्पंदन ऊर्जा शिखर**
resonance penetration, *Nucleonics* **संस्पंदी वेधन**
resonance potential, **संस्पंदी विभव**
resonance radiation, **संस्पंदी प्रारण**
resonance scattering, *Nucleonics* **संस्पंदी विकिरण**
resonance series, **संस्पंदन श्रेणी**
resonance spectral lines, **संस्पंदन पंक्ति रेषा** (स्त्री. अ. व.)
resonance spin, **संस्पंदी आभ्राम**
resonance state, (*also* called *resonance level*) (as, a state from which an atom can return directly to the normal energy level through radiation) **संस्पंदी अवस्था**
resonance tube, **संस्पंदन नलिका**
resonant, *adj.* **संस्पंदी**
resonant scattering, **संस्पंदी विकिरण**
resonator, *n. Acous., Radio, etc.* **संस्पंदी** (पु.)
resorption, *n. Geol.* **पुनःशोषण** (न.)
resort, *v.i.* **अवलंब करणे**
resources, *n.pl.* १ **साधनसंपत्ति** (स्त्री. अ. व.) २ **साधने** (न. अ. व.)
respective, *adj.* **आपापला, ज्याचा त्याचा**
respectively, *adv.* **अनुक्रमे, यथाक्रम**
respond, *v.i.* **प्रतिसाद देणे**
response, *n. Elec. Comm., etc.* (of a device or system, a quantitative expression of the output as a function of the input) **प्रतिसाद** (पु.)
responsive, *adj.* **प्रतिसादी**
responsiveness, *n.* **प्रतिसाद** (पु.) (as in: acoustic responsiveness **ध्वनि प्रतिसाद**)
rest, *n.* १ **विराम** (पु.) २ (as, a remainder) **शेष** (पु.) ३ (as, a support) **आधार** (पु.) (*at rest* **विरामित, विराम अवस्थेत**)
rest energy, *Nucleonics* **विराम ऊर्जा**
rest frame, **विराम चौकट**
restitution, *n.* (an act of restoring or a condition of being restored) **प्रत्यवस्थान** (न.)
rest mass, **विराम वस्तुमान**
restoration, *n.* **पुनःस्थापन** (न.)
restore, *v.t.* **पुनःस्थापन करणे**
restoring, *adj.* **पुनःस्थापी**
restoring force, **पुनःस्थापी बल**
restrict, *v.t.* **निर्बंधित करणे**
restricted, *adj.* **निर्बंधित**
restriction, *n.* १ **निर्बंध** (पु.) २ (as, act or process) **निर्बंधन** (न.)
restrictive, *adj.* **निर्बंधी**
result, *n.* **परिणाम** (पु.)
resultant, *adj.* **परिणामी**
resultant couple, १ **परिणामी युग्म** २ **परिणामी बलयुग्म**
resultant displacement, **परिणामी विस्थापन**
resultant force, **परिणामी बल**
resultant moment, **परिणामी आघूर्ण**
resultant vector, **परिणामी सदिश**
resulting motion, **परिणामी गति**
retain, *v.t.* (as, to hold; continue to hold) **धारण करणे, ठेवून घेणे**
retainable, *adj.* **धारण करता येण्याजोगा, ठेवून घेण्याजोगा**
retained, *adj.* **धारण केलेला, ठेवून घेतलेला, धारित**

retaining, *adj.* **धारक, धारण–**

retard, *v.t. & i.* १ (as, compared with damping and decelerating) **मंदन करणे, मंदन होणे** २ (commonly) **(गति, वेग इत्यादि) मंद करणे**

retardation, *n.* (as, negative acceleration) **मंदन** (न.)

retarded, *adj.* **मंदित**

retarded field, मंदित क्षेत्र

retarded potential, *Radio* **मंदित विभव**

retarder, *n.* (as, contrasted with *fader*) **मंदक** (पु.)

retarding field, *Thermionics* **मंदन क्षेत्र**

retention, *n.* १ **धारण करणे** (न.) २ **धारणशक्ति** (स्त्री.)

retentive, *adj.* **धारक, धारण–**

retentive power, धारण शक्ति

retentivity, *n. Elec. Eng., Magn.* **धारणक्षमता** (स्त्री.), **धारणशीलता** (स्त्री.)

reticle, *n. Optics* (as, a network of fine lines, wires, or the like placed in the focus of the objective of telescope or other optical instrument) **रेटिकल** (न.)

reticular, *adj.* (as, resembling a net in appearance or structure; reticulated) **जालिकारूप, जालिका–**

reticular density, (as, the number of points per unit area in a network, as in that of a plane in a crystal lattice) **जालिका घनता**

reticulate, *adj.* (resembling network; having the form or appearance of a net) **जालिकारूपी, जालिका–, जाळीदार**

reticulated, *adj.* (having the form of a network) **जालाभ**

retina, *n.* (*pl.* **retinae** *or* **retinas**) *Anat.* **दृष्टिपटल** (न.)

retort, *n. Chem.* (as, a vessel in which substances are subjected to distillation, etc.) **बकपात्र** (न.)

retrace, *v.t.* १ (as, to trace over again or renew the outline of) **पुनर्रेखन करणे** २ (as, to go back; to go over again usu. in a reverse direction) **प्रत्यागमन करणे** *n.* (as, the return of the electron beam to the starting point in a cathode-ray tube; as, flyback) **प्रत्यागमन** (न.)

retrace line, *Cathode Ray Tubes* **प्रत्यागमन रेखा**

retracement, *n.* १ **प्रत्यागमन** (न.) २ **पुनर्रेखन** (न.)

retro–, *pfx.* (in comb.— backward; back; situated behind) **पश्च–, पुच्छ–**

retroaction, *n.* **पश्चक्रिया** (स्त्री.)

retro-engine, *n.* **पुच्छ इंजिन** (न.)

retrograde, *adj.* **पुच्छगामी, पश्चगामी**

retrograde motion, *Astron.* **पुच्छगामी गति, पश्चगामी गति**

retrograding, *adj.* **पुच्छगामी**

retrogression, *n.* **पुच्छगमन** (न.), **पश्चगमन** (न.)

retrogressive, *adj.* **पुच्छगामी, पश्चगामी**

retrorocket, *n.* **पुच्छ रॉकेट** (न.), **पाठीमागचा अग्निबाण** (पु.)

return, *n. Elec., etc.* (of electric current, electrons, etc.) **प्रत्यागमन** (न.) *v.t. & i.* **परतणे, परत येणे, परत जाणे**

return electrons, *Cathode Ray Tubes* **प्रत्यागमन इलेक्ट्रॉन**

return line, *Cathode Ray Tubes* **प्रत्यागमन रेखा**

return trace, प्रत्यागमन अनुरेख

reveal, *v.t.* **प्रकट करणे, प्रकट होणे**

reverberate, *v.t. & i.* १ (to return or send back; to become driven or sent back) प्रतिक्षेपण करणे, प्रतिक्षेपित होणे २ *Acous.* (to continue or become repeated in or as if in series of echoes) निनादणे
reverberated, *adj.* १ प्रतिक्षेपित २ निनादित
reverberation, *n.* १ निनाद (पु.) २ प्रतिक्षेपण (न.)
reverberation absorption factor, (*also* called *reverberation absorption coefficient*) *Acous.* निनाद अवशोषण गुणक
reverberation time, (*also* called *reverberation period*) *Acous.* निनाद काल
reverberatory, *adj.* प्रतिक्षेपी
reverberatory furnace, *Met.* प्रतिक्षेपी भट्टी
reversal, *n.* प्रतिक्रमण (न.), व्युत्क्रमण (न.)
reversal of current, धारेचे प्रतिक्रमण
reversal of phase, प्रावस्था प्रतिक्रमण
reversal of spectrum lines, *Light* पंक्तिरेषांचे प्रतिक्रमण
reversal process, *Photog.* व्युत्क्रमण प्रक्रिया
reversal temperature, प्रतिक्रमण तापमान
reversal time, प्रतिक्रमण काल
reverse, *adj.* प्रतिक्रम, व्युत्क्रम, उलटा
reversed, *adj.* प्रतिक्रमित, उलटा केलेला, उलटा
reverse feedback = negative feedback
reversibility, *n.* प्रतिक्रमणीयता (स्त्री.), व्युत्क्रमणीयता (स्त्री.)
reversibility principle = principle of reversibility
reversible, *adj.* प्रतिक्रमी, व्युत्क्रमी
reversible cell, व्युत्क्रमी घट
reversible change, व्युत्क्रमी परिवर्तन, व्युत्क्रमी बदल
reversible cycle, व्युत्क्रमी चक्र
reversible engine, व्युत्क्रमी इंजिन
reversible operation, *Math.* व्युत्क्रमी परिकर्म
reversible path, व्युत्क्रमी पथ
reversible pendulum, व्युत्क्रमी दोलक
reversible permeability, व्युत्क्रमी पार्यता
reversible process, व्युत्क्रमी प्रक्रिया
reversible reaction, *Chem.* व्युत्क्रमी अभिक्रिया
reversing, *adj.* व्युत्क्रमी
reversing layer, व्युत्क्रमी स्तर
revolution, *n.* १ (as, a progressive motion of a body around a centre or axis) परिभ्रमण (न.) २ (as, a motion of any figure *about* a centre or axis) घूर्णन (न.) ३ *Geol.* भूक्रांति (स्त्री.)
revolution counter, घूर्णन गणित्र
revolve, *v.t. & i.* १ (as, to move in a curved path around a centre or axis) परिभ्रमण करणे, भोवती फिरणे २ (as, to turn or roll around on or as if on an axis like a wheel; as, to rotate) घूर्णन करणे, घूर्णन होणे
revolving, *adj.* परिभ्रमी, परिभ्रमण–
revolving axis, परिभ्रमण अक्ष
revolving drum, परिभ्रमी ड्रम
revolving line, परिभ्रमी रेखा, परिभ्रमी रेषा
rheostat, *n. Elec. Eng.* (as, a resistor in which the value of the resistance in circuit may be varied) रोधानुयोजी (पु.)
rheostatic, *adj.* रोधानुयोजी–
rho, *n.* (*symbol* P *or* ρ) रो (पु.) (सं. P किंवा ρ)
rhombic, *adj. Math.* समचतुर्भुज–, समचतुर्भुजाकृति–
rhombus, *n. Math.* समचतुर्भुज (पु.)
rhythm, *n.* लय (स्त्री.)
rib, *n.* फासळी (स्त्री.)
ribbon, *n.* फीत (स्त्री.)
ribbon loudspeaker, फीत ध्वनिक्षेपक

ribbon microphone, रिबन मायक्रोफोन, फीत सूक्ष्मश्रवणी

rich, *adj.* (*also* **–rich,** in comb.) समृद्ध, संपन्न (as in: neutron-rich न्यूट्रॉन समृद्ध, न्यूट्रॉन संपन्न)

right, *adj.* १ बरोबर, ठीक २ उचित ३ उजवा, दक्षिण

right-and-left-handedness, *n.* दक्षिण-वाम-हस्तता (स्त्री.)

right angle, *Math* काटकोन (पु.), लंबकोन (पु.)
(*is at right-angles* –शी लंब असणे)

right-angled, *adj.* काटकोन केलेला, काटकोन–, लंब–

right-angled triangle, काटकोन त्रिकोण

right circular cone, लंब वृत्तशंकु

right circular cylinder, लंब वृत्तचिति

right-handed, *adj.* दक्षिणहस्त–

right-handedness, *n.* दक्षिणहस्तता (स्त्री.)

right-hand rule, *Elec. Eng.* उजव्या हाताचा नियम, दक्षिणहस्त नियम

right prism, लंब प्रिझम

right section, लंब छेद

rightward = rightwards, *adv.* उजवीकडे
adj. उजवीकडचा

rigid, *adj.* दृढ

rigid body, दृढ पदार्थ

rigid dynamics, दृढ गतिकी

rigidity, *n.* दृढता (स्त्री.)

rim, *n.* (as, of a wheel) धाव (स्त्री.)

ring, *n.* १ वलय (न.) २ कडे (न.) (as in : anchor ring लंगर कडे)

rings and brush, वलय आणि ब्रश

ring stand, कडीची बैठक

ring winding, (*also* called *toroidal winding*) *Elec. Eng.* वलय कुंडलन

riometer, *n.* (as, a device for the continuous measurement of ionospheric absorption) रिओमीटर (पु.)

ripple, *n.* १ (a small wave propagated by both surface tension and gravity) ऊर्मिका (स्त्री.) २ *Elec. Eng.* (as, a slight fluctuation in the intensity of an otherwise steady electrical current) ऊर्मिका (स्त्री.)

ripple percentage, *Elec. Eng.* (*also* called *per cent ripple*) ऊर्मिका टक्केवारी

ripple tank, ऊर्मिका टाकी

ripple voltage, *Elec. Eng.* ऊर्मिका व्होल्टता

rise, *n.* १ रोह (पु.) (as in : capillary rise केशिका रोह) २ वर्धन (न.)
v.t. १ वाढणे २ उद्भवणे

rise time, *Nucleonics* वर्धन काल

rising, *adj.* वाढता, चढता
n. Astron. (as, of heavenly body) उदय (पु.)

rivet, *n. Eng.* रिबिट (न., पु.)
v.t. (to fasten with rivets) रिबिट करणे

riveted, *adj.* रिबिट केलेला

r-meter, *n.* (as, any ionisation metering instrument calibrated to read in roentgens) रेंटगेनमापी (पु.)

RMS, (*also* rms) (*abbr.* of *root-mean-square*) व. मा. व. (वर्गमाध्य वर्गमूळ)

road, *n.* सडक (स्त्री.), रस्ता (पु.), मार्ग (पु.)

roast, *v.t.* भाजणे

roasting, *n. Met.* भाजणे (न.)

roasting furnace, *Met.* भाजणभट्टी (स्त्री.)

rock, *n. Geol.* १ शिला (स्त्री.) २ खडक (पु.)

rock crystal, स्फटिकरूप गारगोटी, स्फटिक गारगोटी

rocket, *n.* रॉकेट (न.), अग्निबाण (पु.) *v.t.* (to convey by means of a rocket) रॉकेटच्या सहाय्याने सोडणे
rocket action, रॉकेट क्रिया
rocket-powered, *adj.* रॉकेट बलित
rocky, *adj.* १ शिलामय २ खडकाळ
rod, *n.* १ दंड (पु.), कांब (पु.), कांडी (स्त्री.) २ दांडा (पु.)
roentgen, *n.* (*also* **rontgen**) (after Wilhelm Conrad Rontgen, Ger. physicist—as, international unit of X-radiation or gamma radiation) रेंटगेन (न.)
Roentgen ray, (*also* **X-ray**) (after Wilhelm Conrad Rontgen, Ger. physicist) रेंटगेन किरण
roll, *n.* १ गुंडाळी (स्त्री.) २ रूळ (पु.) *v.t. & i.* १ गुंडाळी करणे, गुंडाळणे, गुंडाळला जाणे २ घरंगळणे
roller, *n.* रूळ (पु.), रोलर (पु.)
rolling, *n.* लोटण (न.)
rolling friction, लोटण घर्षण
rolling surface, लोटण पृष्ठ
roll sulphur, कांडी सल्फर, कांडी गंधक
rontgen = **roentgen**
room, *n.* १ खोली (स्त्री.) २ (space enclosed or set apart) कक्ष (पु.) (as in : control room नियंत्रण कक्ष) ३ (necessary or available space) जागा (स्त्री.)
room temperature, खोलीचे तापमान, खोली तापमान
root, *n.* १ मूळ (न.) २ *Math.* मूळ (न.)
root-mean-square, *n. Math.* (*abbr.* RMS *or* rms) (the square-root of the arithmetical mean of the squares of a set of numbers) वर्गमाध्य वर्गमूळ (पु.) (व. मा. व.)
root-mean-square deviation, (*also* called *standard deviation*) *Math.* वर्गमाध्य वर्गमूळ विचलन (व. मा. व. विचलन)
root-mean-square velocity, वर्गमाध्य वर्गमूळ वेग
rope, *n.* रज्जु (पु.), दोर (पु.)
ropeway, *n.* रज्जुमार्ग (पु.)
rot, *v.i.* नासणे, कुजणे, सडणे
rotary, *adj.* (as, resembling the motion of a rotating body; of, relating to, or resembling a wheel turning on its axis) घूर्णनी, घूर्णन–
rotary convertor, *Elec. Eng.* घूर्णनी रूपांतरित्र
rotary dispersion, घूर्णन अपस्करण
rotary drilling, घूर्णनी वेधन
rotary inertia, घूर्णनी जडत्व
rotary motion, घूर्णन गति
rotary movement, १ घूर्णनी गतिमानता २ घूर्णनी हालचाल
rotary power, घूर्णन शक्ति
rotate, *v.t. & i.* १ (as, to turn *about* an axis or a centre) घूर्णन करणे, घूर्णन होणे २ (of mirrors, etc.) परिवलन करणे, परिवलन होणे
rotating, *adj.* घूर्णी
rotating anode tube, *Electronics* घूर्णी अॅनोड नलिका
rotating coil, घूर्णी कुंडल
rotating crystal method, *Crystal.* घूर्णी स्फटिक रीति
rotating cylinder method, घूर्णी चिति रीति, घूर्णी सिलिंडर रीति
rotating disc, घूर्णी चकती
rotating electrode, घूर्णी इलेक्ट्रोड
rotating field, *Elec. Eng.* घूर्णी क्षेत्र
rotating magnetic field, *Elec. Eng.* घूर्णी चुंबकीय क्षेत्र

rotating sector photometer, घूर्णी दल अनुदीप्तिमापी

rotation, *n.* १ (the act of turning *about* an axis or a centre) घूर्णन (न.) २ (of mirrors, etc.) परिवलन (न.)

rotational, *adj.* घूर्णी, घूर्णन–

rotational analysis, घूर्णन विश्लेषण

rotational Brownian movement, घूर्णन ब्राउनी हालचाल, घूर्णन ब्राउनी गति

rotational constant, घूर्णन स्थिरांक

rotational energy, (*also* energy of rotation) घूर्णन ऊर्जा

rotational flow, घूर्णन प्रवाह

rotational impedance, घूर्णन संरोध

rotational inertia, घूर्णन जडत्व

rotational level, घूर्णन पातळी

rotational line, घूर्णन रेखा

rotational model, घूर्णन प्रतिकृति

rotational motion, घूर्णन गति

rotational movement, घूर्णी हालचाल

rotational multiplicity, घूर्णन गुणितता

rotational quantum number, घूर्णन क्वांटम अंक

rotational reactance, घूर्णी प्ररोध

rotational reaction, घूर्णन प्रतिक्रिया

rotational resistance, घूर्णन रोध

rotational specific heat, घूर्णन विशिष्ट ऊष्मा

rotational spectrum, घूर्णन स्पेक्ट्रम, घूर्णन पंक्ति

rotational temperature, घूर्णन तापमान

rotational vector, घूर्णी सदिश

rotational velocity, घूर्णन वेग

rotational wave, घूर्णन तरंग

rotation axis, घूर्णन अक्ष

rotation band, घूर्णन पट्ट

rotation of plane of polarisation, ध्रुवण प्रतल घूर्णन

rotator, *n.* (*pl.* **rotators** *or* **rotatores**) घूर्णक (पु.)

asymmetric rotator असममित घूर्णक

symmetric rotator सममित घूर्णक

rotatory, *adj.* (of or relating to rotation; rotary; producing r o t a t i o n) घूर्णी, घूर्णन–

rotatory dispersion, घूर्णन अपस्करण

rotatory motion, घूर्णन गति

rotatory pump, घूर्णी पंप

roton, *n.* (as, one of the hypothetical energy quanta that are concerned along with the phonons in the behaviour of liquid helium II) रोटॉन (न.)

rotor, *n. Elec. Eng.* (as, the rotating portion of a dynamo or of any other machine, such as a centrifuge) घूर्णी (पु.)

rotor armature, घूर्णी आर्मेचर

rotor field, घूर्णी क्षेत्र

rotten, *adj.* नासलेला, सडलेला, कुजलेला

rough, *adj.* १ अमसृण, खडबडीत (as in: rough surface अमसृण पृष्ठ, खडबडीत पृष्ठ) २ स्थूल, ठोकळ (as in : rough values स्थूल मूल्ये, ठोकळ मूल्ये)

rough approximation, स्थूलमान (न.)

rough figure, स्थूल आकृति

roughly, *adv.* स्थूलमानाने, ठोकळमानाने

round, *adj.* १ गोल, वाटोळा २ (as, number) शून्यांक

adv. भोवती

n. १ फेरी (स्त्री.), फेर (पु.) २ परिक्षेत्र (न.) ३ गोल (पु.)

v.t. & i. (as, figure) पूर्णांकात देणे

round-bottomed, *adj.* गोल बुडाचा

round-bottomed flask, गोल बुडाचा चंबू

rounded, *adj.* गोलाकार, गोलित

rounding, *n.* १ *Math.* स्थूलांकन (न.) २ गोलन (न.)

roundness, *n.* **गोलाई** (स्त्री.)
routine, *n.* **नित्यक्रम** (पु.), **परिपाठी** (स्त्री.) *adj.* **नित्याचा, नित्यक्रमाचा, परिपाठी**
row, *n.* **पंक्ति** (स्त्री.), **ओळ** (स्त्री.)
Rowland arrangement reflection grating, रोलँडची परावर्तन जाल मांडणी
Rowland circle, *Light* **रोलँड वृत्त**
row-lines, *n. pl.* **पंक्तीय रेषा** (स्त्री. अ. व.)
rub, *v.t. & i.* **१ घासणे २ रगडणे ३ पुसणे**
rubbed string, *Acous., Music* **घर्षित तंतु**
rubber, *n.* **रबर** (न.)
ruby, *n. Min.* **माणिक** (न.), **रूबी** (न.)
rudimentary, *adj.* **प्राथमिक**
rule, *n.* **नियम** (पु.) *v.t.* **आखणे**
ruled, *adj.* **रेखित, आखलेला**
ruled grating, रेखित जाल
ruled grating spectrometer, रेखित जाल पंक्तिमापी
ruled surface, रेखित पृष्ठ
ruling, *n.* **रेखन** (न.), **आखणे** (न.)
rumpf = core
rumpf of the atom = core of the atom
runaway, *adj.* **पलायी** (as in : runaway electron पलायी इलेक्ट्रॉन)
rupture, *v.t. & i.* **फूट पाडणे, फाटणे** *n.* **फूट** (स्त्री.), **फाटणे** (न.), **भंजन** (न.)
Russell's paradox, रसेलचा विरोधाभास
rutherford, *n.* (after Baron Ernest Rutherford, Brit. physicist—unit of radioactivity) **रुदरफर्ड** (न.)
Rutherford atom, (after Baron Ernest Rutherford— as the atom consisting of a small dense positively-charged nucleus surrounded by planetary electrons) **रुदरफर्ड अणु**
Rutherford scattering, रुदरफर्ड विकिरण
Rydberg, *n.* (after Johannes R. Rydberg, Swedish physicist— as, the Rydberg constant esp. when expressed in energy terms) **रिडबर्ग** (न.)
Rydberg constant, रिडबर्ग स्थिरांक

S

Σ *or* σ *or* ς (*symbol* for *sigma*) **सिग्मा** (सं. Σ किंवा σ किंवा ς)
sabin, *n. Acous.* (after Wallace C. W. Sabine, Am. physicist— as, a unit of acoustic absorption) **सेबिन** (न.), **सॅबिन** (न.)
sacchari–, (*also* **saccharo–**) (in comb. —sugar) **शर्करा–**
saccharimeter, *n. Chem.* (as, a special type of polarimeter adapted for use with white light; used in sugar analysis) **शर्करामापी** (पु.)
saccharimetric, *adj.* **शर्करामितीय**
saccharimetry, *n. Chem.* **शर्करामिति** (स्त्री.)
saccharo– = sacchari–
saccharometer, *n. Chem.* (as, a hydrometer which is used to determine the *concentration* of sugar in a solution) **शर्करा संहतिमापी** (पु.)
saddle, *n.* **पल्याण** (न.)
saddle point, *Math.* **पल्याण बिंदु**

safe, *adj.* सुरक्षित, बिनधोक
safely, *adv.* सुरक्षितपणे
safety, *n.* सुरक्षा (स्त्री.)
safety factor = **factor of safety**
safety-fuse, *n. Elec. Eng., etc.* सुरक्षा वितळतार (स्त्री.)
safety-glass, *n.* सुरक्षित काच (स्त्री.)
safety-lamp, *n. Mining* सुरक्षा दीप (पु.)
safety-matches, *n. pl.* सुरक्षित आगकाडचा (स्त्री. अ. व.)
safety-plug, *n. Eng.* सुरक्षा प्लग (पु.) सेफ्टी प्लग (पु.)
safety-tube, *n.* सुरक्षा नलिका (स्त्री.)
safety-valve, *n. Eng., etc.* सुरक्षा झडप (स्त्री.), सुरक्षा व्हाल्व (पु.)
salient, *adj.* ठळक, सुप्रकट
salient angle, सुप्रकट कोन
salient features, *n. pl.* ठळक वैशिष्टचे (न. अ. व.), सुप्रकट वैशिष्टये (न. अ. व.)
salina, *n. Geol.* १ लवण पटल (न.) २ लवण (तळे, दलदल इत्यादि)
saline, *adj.* लवण–, लवणयुक्त, खारट *n.* (as, salina) लवण पटल (न.)
saline solution, लवण द्रावण, लवणाचे द्रावण
salinity, *n.* लवणता (स्त्री.), खारेपणा (पु.)
salt, *n.* १ *Chem.* क्षार (पु.) २ (as, common salt) लवण (न.), मीठ (न.)
salted, *adj.* १ क्षारयुक्त २ लवणयुक्त, खारवलेला
same, *adj.* १ एक, एकाच २ तोच, तसाच ३ एकच
sameness, *n.* तोचतोपणा (पु.), एकचपणा (पु.)
sample, *n.* १ प्रतिदर्श (पु.) *cf.* model २ (commonly) नमुना (पु.), मासला (पु.)
sampling, *n.* १ (as, an act or instance of obtaining a sample, etc.) प्रतिदर्शन (न.) २ (as, the assessment of the quality or character of a whole by examination of a sample) प्रतिदर्श चाचणी (स्त्री.) ३ (commonly) नमुनाचाचणी (स्त्री.)
sampling principle, प्रतिदर्शन तत्त्व
sand, *n.* वाळू (स्त्री.), वालु (स्त्री.), वालुका (स्त्री.), रेती (स्त्री.)
sand-bath, *n.* वालुका मज्जनी (स्त्री.)
sand-blast, *n.* वालुकाझोत (पु.), वाळूचा फवारा (पु.)
sand-blasted, *adj.* वालुकाघर्षित (वालुकाझोत घर्षित)
sand-blasted glass, वालुकाघर्षित काच
sand-blasting, *n.* (a method of cleaning metal surfaces by means of sand, steel shot, or grit directed from a nozzle at high velocity) वालुकाघर्षण (न.) (वालुकाझोत घर्षण)
sandpaper, *n.* वाळू कागद (पु.), घासकागद (पु.), सॅन्डपेपर (पु.)
sandwich, *n. Nucleonics* सॅन्डविच (न.)
sandwich photocell, सॅन्डविच प्रकाशघट
sandy, *adj.* वालुकामय, रेताड
saponifiable, *adj.* साबणीय
saponification, *n.* (as, the act, process, or result of soap-making; as, the hydrolysis of a fat or wax) साबणन (न.), साबणीकरण (न.)
saponifier, *n.* साबणीकारक (पु.), साबणक (पु.)
saponify, *v.t. & i.* (to convert into soap; to undergo saponification) साबणन करणे, साबणन होणे
satellite, *n.* १ *Astron.* (as, the name given to a smaller body revolving round another, generally a planet) उपग्रह (पु.) २ (as, of spectral line) उपरेखा (स्त्री.)
satisfied, *adj.* संतुष्ट

satisfy, *v.t.& i.* (as, conditions, an equation, etc.) पूर्ती करणे, पूर्ती होणे
saturable, *adj.* संतृप्तियोग्य, संतृप्ति–
saturable reactor, (*also* saturable core reactor) संतृप्ति क्रियाधानी (संतृप्ति क्रोड क्रियाधानी)
saturate, *v.t. Acous., Chem., Elec. Eng., Thermionics, etc.* संतृप्त करणे
saturated, *adj.* संतृप्त, संतृप्त झालेला
saturated activity, (*w. r. t.* nuclear reactor) संतृप्त सक्रियता
saturated diode, *Cathode Ray Tubes, Thermionics* संतृप्त डायोड
saturated solution, *Chem.* संतृप्त द्रावण
saturated steam, *Eng.* संतृप्त बाष्प
saturated vapour, संतृप्त बाष्प
saturated vapour pressure, संतृप्त बाष्पाचा दाब
saturated with, –ने संतृप्त झालेला
saturating, *adj.* संतृप्त, संतृप्ति–
saturating signal, संतृप्ति संकेत
saturation, *n. Acous., Chem., Elec. Eng., Thermionics, etc.* (as, the state of being satisfied, or replete, or the action of bringing about that state) संतृप्ति (स्त्री.)
saturation constant, संतृप्ति स्थिरांक
saturation current, *Elec. Comm., Thermionics* संतृप्ति धारा
saturation factor, संतृप्ति गुणक
saturation flux density, संतृप्ति अभिवाह घनता
saturation interval, संतृप्ति अंतराल
saturation of nuclear force, न्यूक्लीय बल संतृप्ति, न्यूक्लीय बलाची संतृप्ति
saturation of the air, वातसंतृप्ति (स्त्री.), हवेची संतृप्ति
saturation point, संतृप्ति बिंदु
saturation pressure, संतृप्ति दाब
saturation reactance, संतृप्ति प्ररोध
saturation voltage, संतृप्ति व्होल्टता
saucer, *n.* १ बशी (स्त्री.) २ तबकडी (स्त्री.)
saw, *n.* आरा (पु.), करवत (स्त्री.)
sawtooth = **saw-toothed**
sawtooth current, आरादंती धारा
saw-toothed, *adj.* (having teeth like those of a saw) आरादंती
sawtooth oscillator, आरादंती दोलक
sawtooth wave, आरादंती तरंग
sawtooth wave-form, आरादंती तरंगरूप
saxophone, *n. Acous., Music* सॅक्सोफोन (पु.)
scalar, *n.* (as, a quantity that has magnitude but does not involve any concept of direction— opposed to *vector*) अदिश (पु.)
scalar field, अदिश क्षेत्र
scalar potential, अदिश विभव
scalar product, (*also* called *inner product* or *dot product*) *Math.* (as, the product of two vectors) (सदिशांचा) अदिश गुणाकार, टिंब गुणाकार
scalar quantity, अदिश राशि
scale, *n.* १ (as, a graduated or ordered series of degrees, stages, or classes) मापनश्रेणी (स्त्री.), श्रेणी (स्त्री.) २ (as, an instrument for measuring) मापनी (स्त्री.), मोजपट्टी (स्त्री.) ३ (as, relative measure; a distinctive relative size, extent or degree) प्रमाण (न.) ४ *Music* स्वरग्राम (पु.) ५ (oft. used in *pl.*) तराजू (पु.) ६ (as, a balance pan) पारडे (न.)
scaled, *adj.* श्रेणित
scaled pulse, *Nucleonics* श्रेणित स्पंद
scale error, मापनी त्रुटि
scale factor, श्रेणी गुणक
scale model, प्रमाण प्रतिकृति

scale of eight, (*also* scale of 8) *Nucleonics* आठची श्रेणी, ८ची श्रेणी

scale of hardness, १ काठिण्य श्रेणी २ कठीणपणाचे प्रमाण

scaler, *n.* (*also* called *scaling circuit*) (as, an electronic device) श्रेणिक (न.)

scaling, *n.* श्रेणीयन (न.)

scaling circuit, (*also* called *scaler*) *Nucleonics* श्रेणीयन परिपथ, श्रेणिक (न.)

scaling ratio, श्रेणीयन गुणोत्तर, श्रेणीयन अनुपात

scan, *v.t.* (as, to make an intensive examination of; to check as a magnetic wire or tape for recorded data esp. by means of an electronic device; to subject to scanning, etc.) क्रमवीक्षण करणे

scanner, *n.* क्रमवीक्षी (पु.)

scanning, *n.* १ (as, the process of analysing successively) क्रमवीक्षण (न.) २ *Television* (as, the process of analysing successively the light values of picture elements constituting the total picture area) क्रमवीक्षण (न.)

circular scanning वृत्तीय क्रमवीक्षण

conical scanning शंक्वाकार क्रमवीक्षण

electron scanning इलेक्ट्रॉन क्रमवीक्षण

interlaced scanning अंतर्ग्रथित क्रमवीक्षण

pattern scanning आकृतिबंध क्रमवीक्षण

scanning disc, क्रमवीक्षण बिंब

scanning pattern, (as, a pattern followed in scanning process) क्रमवीक्षण आकृतिबंध

scanning technique, क्रमवीक्षण तंत्र

scant, *adj.* अपुरा, तुटपुंजा

scanty, *adj.* अल्प, तुरळक, थोडका

scar, *n.* वण (पु.), व्रण (पु.)

scarce, *adj.* दुर्लभ दुर्मिळ, विरल

scarcity, *n.* दुर्मिळता (स्त्री.), टंचाई (स्त्री.)

scatter, *v.t. & i.* (as, to spread widely and at random; as, to disseminate; to diffuse or disperse as a beam of radiation in a random manner; as, to reflect irregularly or diffusely; as, to undergo scattering) विकिरण करणे, विकिरण होणे, विकिरणे

scatter band, विकिरण पट्ट

scattered, *adj.* विकीर्ण

scattering, *n.* (as, the random change in direction of a beam or ray due to collision of the particles, photons, or waves constituting the radiation) विकिरण (न.)

acoustic scattering ध्वनि विकिरण

coherent scattering संसंजित विकिरण

elastic scattering प्रत्यास्थ विकिरण

incoherent scattering असंसंजित विकिरण

inelastic scattering अप्रत्यास्थ विकिरण

plural scattering बहुल विकिरण

potential scattering विभव विकिरण

resonant scattering संस्पंदी विकिरण

scattering coefficient, विकिरण गुणांक

scattering cross-section, विकिरण काटछेद

scattering length, विकिरण लांबी

scattering of neutrons, *Nucleonics* न्यूट्रॉन विकिरण

scattering of protons, प्रोट्रॉन विकिरण

scattering probability, विकिरण संभवनीयता

scavenge, *v.t. & i.* अपमार्जन करणे

scavenging, *n.* अपमार्जन (न.)

schedule, *n.* अनुसूची (स्त्री.)

scheduled, *adj.* अनुसूचित

scheme, *n.* योजना (स्त्री.)

v.t. & i. योजना बनवणे, योजना आखणे

schlieren, *n. pl.* (a term descriptive of a number of related methods for the study of optical inhomogeneities in transparent materials) श्लिरेन (न.)

Schmidt correction plate, (after B. Schmidt, Ger. opticist) श्मिट संशुद्धि पट्टिका
Schmidt objective, श्मिट वस्तुभिग
Schmidt process, श्मिट प्रक्रिया
Schmidt system, *Optics* श्मिट संहति
Schrodinger atom, (after Erwin Schrodinger, Ger. physicist— as, conception of atomic structure) श्रोडिंजर अणु
Schrodinger equation, (*also* called *Schrodinger wave-equation*) श्रोडिंजर समीकरण (श्रोडिंजर तरंग समीकरण)
Schrodinger wave-function, श्रोडिंजर तरंग-फल
science, *n.* विज्ञान (न.), शास्त्र (न.)
scientific, *adj.* वैज्ञानिक, शास्त्रीय
scintillate, *v.i.* (to emit sparks; to gleam or emit quick flashes as if throwing off sparks) प्रस्फुरित होणे
scintillated, *adj.* प्रस्फुरित
scintillatingly, *adv.* (in a scintillating manner) प्रस्फुरित होत असताना, प्रस्फुरित रीतीने
scintillation, *n. Astron., Elec. Comm., etc.* प्रस्फुरण (न.)
scintillation counter, प्रस्फुरण गणित्र
scintillation spectrometer, प्रस्फुरण पंक्तिमापी, प्रस्फुरण स्पेक्ट्रोमीटर
scintillator, *n.* प्रस्फुरक (पु.)
scintillometer, *n.* प्रस्फुरणमापी (पु.)
scissors, *n.pl.* कात्री (स्त्री.), कैंची (स्त्री.), कातर (स्त्री.)
sclera, *n.* (*also* **sclerotic**) *Anat.* श्वेतपटल (न.)
sclerometer, *n.* (as, an apparatus for determining the hardness of material) दृढतामापी (पु.)
scleroscope, *n.* (a sclerometer devised esp. for use with metals in which the height of rebound of a small standard object dropped from a fixed height onto the surface of a specimen is used as a measure of the hardness) दृढतादर्शी (पु.)
sclerotic, *n.* (*also* **sclera**) *Anat.* (as, the dense fibrous opaque white outer coat enclosing the eyeball) श्वेतपटल (न.)
scope, *n.* वाव (पु.), व्याप्ति (स्त्री.)
—scope, *n.* (in comb.) (a means as an instrument for viewing with the eye or observing in any way) —दर्शी (पु.)
—scopy, *n.* (in comb.) (viewing, examination, scrutiny) —दर्शन (न.) (as in: microscopy सूक्ष्मदर्शन)
score, *n.* (as, a group of 20) विंशक (न.), वीस (वस्तू वगैरे)
scrap, *n.* १ (लोखंड वगैरेचे) मोड (स्त्री.) २ चिटोरा (पु.)
v.t. (as, to abandon or get rid of as no longer of enough worth, merit or use) त्याज्य ठरवणे
scrapings, *n. pl.* खरवड (स्त्री. अ. व.)
scrap-iron, *n.* रद्दी लोखंड (न.)
scratch, *v.t. & i.* १ ओरखडा काढणे, क्षणन करणे २ खोडून टाकणे, काढून टाकणे
n. ओरखडा (पु.), क्षणन (न.)
scratch hardness, क्षणन काठिण्य
screen, *n.* पडदा (पु.), पट (पु.)
v. t. & i. १ प्रच्छादन करणे, पडदा लावणे २ छाननी करणे ३ चाळणी लावणे
screened, *adj.* १ प्रच्छादित २ छाननी केलेला ३ चाळणी लावलेला
screened-grid valve, स्क्रीन्ड ग्रिड व्हाल्व, पट ग्रिड व्हाल्व
screen grid, *Thermionics* स्क्रीन ग्रिड, पट ग्रिड

screening, *n.* १ प्रच्छादन (न.) २ छाननी (स्त्री.), छाननी करणे (न.)
screening constant, प्रच्छादन स्थिरांक
screening effect, *Elec. Eng.* प्रच्छादन परिणाम
screening of nucleus, केंद्रक प्रच्छादन, न्यूक्लिअस प्रच्छादन
screw, *n.* स्क्रू (पु.), मळसूत्र (न.), पेचखिळा (पु.)
v.t. & i. पेच कसणे, घट्ट बसवणे, स्क्रूने घट्ट बसवणे
screwdriver, *n.* पेचकस (पु.)
screwed, *adj.* स्क्रूने घट्ट बसवलेला
screw-gauge, *n.* स्क्रू प्रमापी (पु.)
screw-jack, *n. Eng.* स्क्रू जॅक (पु.)
screw-operated, *adj.* स्क्रू चालित
scrub, *v.t.* (as, to clean with abrasive action; to subject to friction; to rub) घासणे, मार्जन करणे
scrubber, *n.* मार्जनी (स्त्री.)
scrubbing, *n.* मार्जन (न.)
adj. मार्जन–
scrubbing chamber, मार्जन कक्ष
scrutinise, *v.t. & i.* १ (to inspect or observe with critical attention) परिनिरीक्षण करणे २ (to make a scrutiny) छाननी करणे
scum, *n.* साय (स्त्री.)
sea, *n.* समुद्र (पु.), सागर (पु.)
seal, *v.t.* १ बंद करणे २ सीलबंद करणे
sealed, *adj.* १ बंद केलेला २ सीलबंद केलेला
sea-level, *n.* समुद्रसपाटी (स्त्री.)
search, *v.t. & i.* शोधणे, शोध घेणे
n. शोध (पु.)
search coil, *Elec. Eng.* शोध कुंडल
searchlight, *n.* शोधदीप (पु.)
searchlight projector, शोधदीप प्रक्षेपी
season, *n.* मोसम (पु.), हंगाम (पु.), ऋतु (पु.)
v.t. & i. १ (as, wood, leather, timber, etc.) रापवणे, रापणे २ वापरयोग्य करणे, वापरयोग्य होणे
seasonal, *adj.* मोसमी, हंगामी, ऋतुनुसारी
seasoned, *adj.* १ रापवलेला, रापलेला २ वापरयोग्य केलेला, वापरयोग्य झालेला
sea-wall, *n.* समुद्रभिंत (स्त्री.)
seaworthy, *adj.* सागरी प्रवासक्षम, सागरक्षम
sec, *n.* (*abbr.* of *secant*) *Math.* सीकंट (स्त्री.), व्युकोज्या (स्त्री.)
secant, *n.* (*abbr.* sec) *Math.* सीकंट (स्त्री.), व्युकोज्या (स्त्री.)
second, *n.* (*w. r. t.* time and angle) सेकंद (पु.)
adj. १ (*w. r. t.* order) द्वितीय, दुसरा २ दुय्यम
secondarily, *adv.* गौणतः
secondary, *adj.* (of second rank, importance or value; immediately derived from something original, primary, or basic; dependent on or following something fundamental or first) द्वितीयक, दुय्यम
cf. primary प्राथमिक, प्रथम
n. १ द्वितीयक (पदार्थ, रासायनिक पदार्थ वगैरे) २ *Elec. Eng.* (as, secondary circuit, coil, etc.) द्वितीयक (परिपथ, कुंडल वगैरे) ३ *Astron.* (secondary planet) द्वितीयक (ग्रह वगैरे)
secondary axis, *Optics* दुय्यम अक्ष
secondary bow, (*also* secondary rainbow) *Meteor.* (as, a faint rainbow which sometimes appears outside the brighter primary bow, and has its colours reversed) द्वितीयक इंद्रधनुष्य
secondary cell = storage cell

secondary coil, *Elec. Eng.* द्वितीयक कुंडल

secondary colours, (as, colours produced by mixing two or more primary colours) द्वितीयक वर्ण (पु.अ.व.)

secondary cosmic rays, द्वितीयक विश्व किरण (पु.अ.व.)

secondary current, *Elec. Eng.* द्वितीयक धारा

secondary electrode, (*also* called *bipolar electrode*) *Elec. Eng.* द्वितीयक इलेक्ट्रोड

secondary electron, *Thermionics* द्वितीयक इलेक्ट्रॉन

secondary emission, *Thermionics* द्वितीयक उत्सर्जन

secondary focal length, *Optics* द्वितीयक नाभीय अंतर

secondary product, द्वितीयक पदार्थ, द्वितीयक उत्पाद

secondary radiation, द्वितीयक प्रारण

secondary rainbow = secondary bow

secondary spectrum, द्वितीयक पंक्ति, द्वितीयक स्पेक्ट्रम

secondary stress, द्वितीयक प्रतिबल

secondary wave, *Radio* (a wave deriving from the main or desired wave) दुय्यम तरंग

secondary winding, *Elec. Eng.* द्वितीयक कुंडलन

second-channel attenuation, द्वितीय प्रणाल क्षीणन

second-order stark effect, द्वितीयक्रम स्टार्क परिणाम

seconds pendulum, सेकंद दोलक

secrecy, *n.* गुप्तता (स्त्री.)

secrecy systems, गुप्तता पद्धती (स्त्री.अ.व.)

secret, *adj.* गुप्त

secretion, *n.* १ स्राव (पु.) २ (as, a process) स्रवण (न.)

section, *n.* १ *Math., etc.* (as, the plane figure resulting from the cutting of a solid by a plane; as, the action or instance of cutting) छेद (पु.), खंड (पु.) *cf.* segment २ (as, a section of a system) अनुभाग (पु.)

cross-section काटछेद

horizontal section १ क्षैतिज छेद २ आडवा छेद

longitudinal section अनुलंब छेद

right section लंब छेद

transverse section अनुप्रस्थ छेद

sectionally, *adv.* खंडशः

section modulus, छेद मापांक

section of a system, अनुभाग (पु.)

sector, *n.* १ *Math., etc.* प्रदल (न.), त्रिज्यखंड (पु.) (as in : sector of a circle वृत्त प्रदल, वृत्त त्रिज्यखंड) २ (as, a division, quarter, section) क्षेत्र (न.) *cf.* segment

sectorial, *adj.* प्रदली, प्रदलीय, त्रिज्यखंडीय

secular, *adj.* (as, agelong; centuried; taking place within a century; requiring or taking ages as for operation or completion) अतिदीर्घकालिक

secure, *v.t.* सुरक्षित करणे
adj. सुरक्षित

secured, *adj.* सुरक्षित केलेला, सुरक्षित

securely, *adv.* सुरक्षितपणे

security, *n.* सुरक्षितता (स्त्री.)

sedative, *adj.* सौम्यकारक
n. सौम्यकारक औषध (न.)

sediment, *n.* अवसाद (पु.), गाळ (पु.) (अव+सद = to sink down)

sedimentary, *adj.* अवसादी, गाळाचा

sedimentary rock, १ अवसादी शिला २ गाळ खडक

sedimentation, *n.* अवसादन (न.)

sedimentation constant, **अवसादन स्थिरांक, अवसादनांक** (पु.)

sedimentology, *n.* (as, the description, classification, and interpretation of sediments) **अवसादशास्त्र** (न.)

see, *v.t. & i.* १ (to examine— with *into*) **तपासणे** २ (to discern) **जाणणे, समजणे** ३ **अनुभवणे**

(*to see on screen* पटेक्षण करणे)

Seebeck effect, (after Thomas J. Seebeck, Ger. physicist– as, a thermoelectromotive force generated in a circuit composed of different metals in successive contact when the junctions are not all at the same temperature) **सीबेक परिणाम**

seek, *v.t.* १ **शोधणे** २ (to move or act so as to reach or arrive at) **–चा प्रयत्न करणे, –साठी हालचाल करणे**

–seeking, (in comb.) १ **–शोधी** २ **–कडे वळणारा** (as in : north-seeking pole उत्तरेकडे वळणारा ध्रुव)

seem, *v.i.* १ **दिसणे** २ **वाटणे**

seeming, *adj.* (apparent) **आभासी**

seemingly, *adv.* **बाह्यत:**

seepage, *n. Geol.* **निस्यंदन** (न.), **पाझर** (पु.)

seeped land, **निस्यंदी भूमि**

segment, *n.* १ *Math.* (as, a portion cut off from a geometrical figure by a line or plane) **खंड** (पु.) २ (a piece or separate fragment of something) **खंड** (पु.)

cf. division भाग
fraction अंश, भिन्न
fragment शकल, खंड
part भाग, अंग, अवयव
portion भाग
section छेद, खंड
sector क्षेत्र

३ *Math.* (as, of a circle) **वृत्तखंड** (पु.)

segmental, *adj.* **खंडयुक्त**

segmented, *adj.* **खंडीकृत**

segregate, *v.t. & i.* **वेगळे ठेवणे, विलग करणे, विलग्न होणे**

cf. detach विलग करणे, विलग होणे
divide विभाजन करणे
separate पृथक करणे, पृथक होणे, वेगळे करणे, वेगळे होणे, विभक्त करणे, विभक्त होणे
split विभाजन करणे, विभाजन होणे

segregation, *n.* **विलग्नन** (न.) *cf.* decomposition

segregative, *adj.* **विलग्नकारी**

seismic, *adj.* (*also* **seismical**) (of, subject to, or caused by an earthquake or an earth vibration produced artificially as by an explosion in geophysical prospecting) **भूकंपी, भूकंप–**

seismically, *adj.* **भूकंप दृष्टचा**

seismic area, **भूकंप क्षेत्र**

seismic centre, **भूकंप केंद्र**

seismic detector, **भूकंप संसूचक**

seismic intensity, **भूकंप तीव्रता**

seismicity, *n.* (as, the relative frequency and distribution of earthquakes) **भूकंपता** (स्त्री.)

seismic wave, **भूकंप तरंग**

seismogram, *n.* (the record of an earth tremor made by a seismograph) **भूकंपलेख** (पु.)

seismograph, *n.* (an instrument by means of which earthquake shocks and concussions are registered) **भूकंपलेखी** (पु.)

seismography, *n.* १ (the art of registering the shocks and undulatory movements of earthquakes) **भूकंपलेखन** (न.) २ (as, seismology) **भूकंपशास्त्र** (न.)

seismology, *n.* (a science that deals with earthquakes and attendant phenomena) भूकंपशास्त्र (न.)
seismometer, *n.* भूकंपमापी (पु.)
seismometric, *adj.* भूकंपमितीय
seismometry, *n.* (as, the scientific study of earthquake phenomena esp. by means of a seismometer) भूकंपमिति (स्त्री.)
select, *v.t.* निवड करणे, निवडणे, वरण करणे *adj.* निवडक, निवड–
selected, *adj.* निवडक
selection, *n.* निवड (स्त्री.), वरण (न.)
selection ratio, वरण गुणोत्तर
selection rule, वरण नियम
selective, *adj.* निवडक, वरणक्षम, वरणी
selective absorption, *Light* वरणी अवशोषण
selective dispersion, *Light, Optics* वरणी अपस्करण
selective radiation, वरणी प्रारण
selective radiator, वरणी प्रारी
selective reflection, वरणी परावर्तन
selectivity, *n.* वरणक्षमता (स्त्री.)
selector, *n.* (as, an instrument) वरणित्र (न.)
self–, (in comb.) (oneself or itself; of oneself or itself; by oneself or itself; from or by means of oneself or itself) **स्व–, स्वयं–, स्वतः –**
self-absorption, *n.* स्व-अवशोषण (न.)
self-acting, *adj.* (acting or capable of acting of or by itself; automatic) स्वयं-क्रियाकारी, स्वयंचलित
self-adjusting, *adj.* स्वयं अनुयोजी
self-aligning, *adj.* स्वतः संरेखी
self-analytical, *adj.* स्वयं विश्लेषी
self-annealing, *adj. Met.* स्व-अनुशीतनी
self-bias, *n.* स्व-अभिनति (स्त्री.)
self-capacitance, *n.* स्वयंधारिता (स्त्री.)
self-catalysis, *n.* स्वयं उत्प्रेरण (न.)
self-charge, *n.* स्वप्रभार (पु.)
self-consistency, *n.* स्वसुसंगति (स्त्री.)
self-consistent, *adj.* स्वसुसंगत
self-consistent field method, स्वसुसंगत क्षेत्र पद्धति
self-contained, *adj.* (sufficient in itself; having none of its parts in common with anything surrounding it or adjacent to it; complete in itself) स्वयंपूर्ण (as in: a self-contained machine स्वयंपूर्ण यंत्र)
self-diffusion, *n.* स्वयंविसरण (न.)
self-disruptive, *adj.* स्वयंविदारी
self-energy, *n.* (of a particle, or of electron, etc.) स्व-ऊर्जा (स्त्री.)
self-evident, *adj.* स्वतःसिद्ध
self-excitation, *n.* स्वयं-उत्तेजन (न.)
self-excited, *adj.* स्वयं-उत्तेजित
self-excited dynamo, स्वयं-उत्तेजित विद्युत जनित्र, स्वयं-उत्तेजित डायनामो
self-explanatory, *adj.* स्वतःस्पष्ट, स्वस्पष्टीकरणात्मक
self-impedance, *n.* स्वसंरोध (पु.)
self-inductance, *n. Elec. Eng.* स्वयंप्रेरितता (स्त्री.)
self-induction, *n. Elec. Eng.* स्वयंप्रवर्तन (न.), स्वयंप्रेरण (न.)
self-interaction, *n.* स्वयं अन्योन्यक्रिया (स्त्री.)
self-luminous, *adj.* स्वयं-अनुदीप्त
self-maintaining, *adj.* स्वयंसंधारी
self-maintaining electric discharge, स्वयं-संधारी विद्युन्मोच
self-maintaining gas discharge, स्वयंसंधारी वायु विमोच
self-propagating, *adj.* स्वयंप्रसारी
self-propagation, *n.* १ स्वयंप्रसार (पु.) २ स्वयंप्रसारण (न.)

self-propelled, *adj.* (*also* **self-propelling**) स्वयं प्रणोदी
self-propelling = **self-propelled**
self-quenching, *adj.* स्वयंशामक
self-recording, *adj.* स्वयं-अभिलेखी, स्वतः-अभिलेखी
self-reduction, *n.* स्वयंक्षपण (न.)
self-registering, *adj.* स्वयंनोंदी
self-regulating, *adj.* स्वनियामी, स्वतःनियामी
self-regulation, *n.* स्वनियमन (न.)
self-saturating, *adj.* स्वयंसंतृप्ति–
self-saturating rectifier, स्वयंसंतृप्ति दिष्टकारी
self-saturation, *n.* स्वयंसंतृप्ति (स्त्री.)
self-shielding, *adj.* स्वपरिरक्षी
n. स्वपरिरक्षण (न.)
self-starting, *adj.* स्वतःप्रवर्ती
self-sustaining, *adj.* स्वपोषी
semi–, *pfx.* (forming a bisection of; half in quantity or value; partial or incomplete) अर्ध–, निम–
semicircle, *n.* अर्धवृत्त (न.), अर्धवर्तुळ (न.)
semicircular, *adj.* अर्धवृत्ताकार, अर्धवर्तुळाकृति
semiconductivity, *n.* अर्धवाहकता (स्त्री.)
semiconductor, *n. Elec.* अर्धवाहक (पु.)
semiconductor diode, अर्धवाहक डायोड
semicrystalline, *adj.* अंशस्फटिकी
semipermeability, *n.* अर्धपार्यता (स्त्री.)
semipermeable, *adj.* अर्धपार्य
semipermeable membrane, (*also* called *semipermeable diaphragm*) अर्धपार्य पटल
semipervious, *adj.* १ अर्धप्रवेश्य २ अर्धपार्य
semistandard, *adj.* अर्धप्रमाणित
semistandard resistance, *Elec. & Magn.* अर्धप्रमाणित रोध
semitone, *n.* अर्धस्वरक (पु.)
semitransparent, *adj.* अर्धपारदर्शक
send, *v.t.* १ (as, to throw or direct in a particular direction, as rocket, etc.) पाठवणे, प्रेषित करणे २ (as, to give off or out as heat, light, etc.; to emit) उत्सर्जित करणे ३ (as, to cause to issue; to transmit) पारेषित करणे
sender, *n. Elec. Comm.* १ (as, an apparatus) प्रेषित्र (न.), प्रेषी (पु.) २ (as, a transmitting station) प्रेषण स्थानक (न.)
sending, *n.* १ प्रेषण (न.) २ (as, transmission by telegraph, radio, etc.) पारेषण (न.)
sending antenna = **transmitting antenna**
sending end, *Elec. Eng.* प्रेषण टोक
sensation, *n.* (as, an awareness in consciousness of a physical experience; awareness by senses generally) संवेदना (स्त्री.)
sensation level, *Acous.* संवेदना पातळी
sensation unit, *Acous.* संवेदना एकक
sense, *n.* १ *Radio, etc.* (a direction in which something, as motion, takes place or is visualised as taking place) अभिदिशा (स्त्री.) २ (as, a trend, course) कल (पु.) ३ *Math.* अभिदिशा (स्त्री.), (as, of inequality) असमा दिशा (स्त्री.)
v.t. (to detect as a symbol automatically or mechanically) संवेदणे
sense determination, अभिदिशा निश्चिति
sensibility, *n.* १ (as, the ability to receive sensation; as, susceptibility to the external action) संवेदनक्षमता (स्त्री.), संवेद्यता (स्त्री.) २ (as, of balance, etc.) सुग्राह्यता (स्त्री.)
sensible, *adj.* १ संवेदनक्षम, संवेद्य २ सुग्राह्य
sensible communication of heat, संवेदनक्षम ऊष्मा संचारण, संवेद्य ऊष्मा संचारण
sensible heat, संवेद्य ऊष्मा

sensible temperature, संवेदनक्षम तापमान, संवेद्य तापमान

sensing, *n.* (of computers, etc.) संवेदन (न.)

sensitisation, *n.* (act or process of sensitising) संवेदीकरण (न.), संवेदनशील करणे (न.)

sensitise, *v.t.* & *i.* (to cause to become sensitive; to become sensitive) संवेदी करणे, संवेदी होणे, संवेदनशील करणे, संवेदनशील होणे

sensitised, *adj.* १ संवेदित, संवेदीकृत २ सुग्राहीकृत

sensitised fluorescence, संवेदीकृत प्रतिदीप्ति

sensitiser, *n. Chem., Photog., etc.* संवेदक (पु.)

sensitive, *adj.* १ (having quick and acute sensibility to the action of external objects; highly susceptible to light, other radiation, etc.) संवेदी, संवेदनशील २ (*of instruments, etc.*— readily responding to ; capable of indicating minute differences) सुग्राही

sensitive balance, सुग्राही तुला

sensitive film, *Photog.* सुग्राही फिल्म

sensitive flame, (as, a gas flame which changes its height or shape when sound-waves fall on it) संवेदी ज्योत

sensitiveness, *n.* १ संवेदनशीलता (स्त्री.) २ सुग्राहिता (स्त्री.)

sensitive paper, (as, a paper prepared for photographic purposes by coating it with a substance sensitive to light) संवेदी कागद, संवेदनशील कागद

sensitive thermometer, सुग्राही तापमापी

sensitive time, (as, of a cloud chamber) सुग्राही काल

sensitive volume, (as, of a counter tube or ionising chamber) सुग्राही आयतन

sensitivity, *n.* १ (generally the susceptibility to the external action, as measured by speed of response or degree of responsiveness, as exemplified by sensitivity to light and other radiation, etc.) संवेदिता (स्त्री.), संवेदित्व (न.), संवेदनशीलता (स्त्री.) २ (as, of photographic film or other instruments) सुग्राहिता (स्त्री.)

sensor, *n.* (as, a device designed to respond to a physical stimulus and transmit a resulting impulse for interpretation or measurement or for operating a control) संवेदी (पु.)

·**separable,** *adj.* पृथक्करणीय, वेगळा करता येण्याजोगा

separable space, (as, a topological space which contains countable or finite set of points) पृथक्करणीय अवकाश

separate, *v.t.* & *i.* पृथक करणे, पृथक होणे, वेगळे करणे, वेगळे होणे, विभक्त करणे, विभक्त होणे *cf.* segregate
adj. १ पृथक, विभक्त २ वेगळा

separated, *adj.* पृथक्कृत, विभक्त

separated doublet, विभक्त द्विक

separate excitation, *Elec. Eng.* पृथक ऊर्जन

separately, *adv.* पृथकतः, पृथक–

separately-excited, *adj. Elec. Eng.* (having the field magnets excited by a current from a separate source— used of a machine) पृथक ऊर्जित

separately-ventilated, *adj.* पृथकवातित

separating, *adj.* पृथक्कारी, विभक्त करणारा
n. पृथक होणे (न.), विभक्त होणे (न.)

separating column, पृथक्कारी स्तंभ

separating funnel, (*also* called *separatory funnel*) पृथक्कारी नरसाळे, पृथक्कारी नसराळे

separating power = **resolving power**

separation, *n.* १ पृथक्करण (न.), विभक्तन (न.), विभक्त होणे (न.) २ (as, a state of being separate) पृथकता (स्त्री.), पार्थक्य (न.) ३ (as, an intervening space ; gap ; interval) अंतराल (न.)

separation factor, पृथकता गुणक

separator, *n.* पृथक्कारी (पु.) विभक्तक (पु.)

separator circuit, *Elec. Eng., etc.* पृथक्कारी परिपथ

separatory, *adj.* पृथक्कारी

separatory funnel = **separating funnel**

septa— = **hepta—** *cf.* mon—

septagon = **heptagon**

septic tank, *Civ. Eng.* मलकुंड (न.)

sequence, *n.* १ अनुक्रम (पु.) २ *Math.* क्रमिका (स्त्री.), क्रमणिका (स्त्री.) *cf.* series श्रेणी

sequential, *adj.* १ (of, relating to, or forming a sequence ; serial) अनुक्रमीय २ *Math.* क्रमिका—

sequentially, *adv.* १ *Math.* क्रमिकतः २ अनुक्रमशः

serial, *adj.* अनुक्रम—

series, *n.* (*sing. & pl.* series) १ (as, a set of things in line or in succession, or so thought of ; a group of usu. three or more things or events standing or succeeding in order and having a like relationship to each other) श्रेणी (स्त्री.) २ *Chem.* (as, a group of chemical compounds related in composition and structure ; as a period or part of a period in periodic table) श्रेणी (स्त्री.) ३ *Nucleonics* (as, radioactive series) किरणोत्सारी श्रेणी (स्त्री.) ४ *Geol.* (succession of sedimentary or igneous rocks either continuously deposited or related in the history of their accumulation, etc.) माला (स्त्री.) ५ *Math.* श्रेणी (स्त्री.) *cf.* sequence ६ *Elec.* (an arrangement of the parts of or elements in an electric circuit whereby the whole current passes through each part or element without dividing or branching— contrasted with *parallel*) एकसरी (मांडणी, घट वगैरे) *adj. Elec.* (having its parts arranged or connected *in series*) एकसरी (*in series* एकसरी)

series connection, *Elec.* एकसरी जोडणी

series dynamo, एकसरी विद्युत जनित्र, एकसरी डायनामो

series limit, श्रेणी सीमांत

series modulation, *Radio* एकसरी आपरिवर्तन

series motor, *Elec. Eng.* एकसरी मोटर, एकसरी चलित्र

series parallel, *Elec. Eng.* (an arrangement of cells or circuit elements in which groups of two or more in parallel are connected in series) एकसरी समांतर मांडणी (स्त्री.)

series-parallel connection, *Elec.* एकसरी समांतर जोडणी

series-parallel winding = **multiplex winding**

series winding, *Elec. Eng.* एकसरी कुंडलन

service, *n.* १ (as, the performance of work commanded or paid for) सेवा (स्त्री.) २ (as, a system or arrangement that supplies public needs) व्यवस्था (स्त्री.) (as in : telephone service दूरध्वनि व्यवस्था) ३ (esp. *of cables*—the wrapping or covering) वेष्टन (न.)

serviceable, *adj.* १ कामाचा २ उपयोगाचा, काम देणारा

service area, *Radio* सेवा क्षेत्र

service voltage, *Elec. Eng.* सेवा व्होल्टता

servicing, *n.* (as, of vehicles or machinery) संधारण (न.)

serving, *n.* १ *Cables* (as, a layer of protective material put on the exterior of an armoured or lead-covered electric cable) वेष्टन (न.), आवरण (न.) २ (as, service) वेष्टन घालणे (न.)

servomechanism, *n.* (*also* called *servo-system*) सेवी यंत्ररचना (स्त्री.)

servosystem, *n.* (*also* called *servomechanism*) सेवी पद्धति (स्त्री.) (सेवी यंत्ररचना पद्धति)

sesqui—, (in comb) (one and a half times i.e. 2 : 3) अध्यर्ध— (अधिक अर्ध), सार्ध— *cf.* mon—

set, *n.* १ (as, the number of things of the same kind) संच (पु.) (as in : balancer set संतुलक संच ; pumping set पंपसंच) २ *Math.* (as, the totality of all points or numbers that satisfy a mathematical condition) सट (पु.) ३ (an apparatus of electrical or electronic components assembled so as to function as a unit) सेट (पु.) (as in : radio set रेडिओ सेट ; amplifying set प्रवर्धनी सेट) ४ (as, amount of deflection from a straight line or level position) अनुनति (स्त्री.) ५ (as, the hardening or solidifying of a plastic or liquid substance by chemical action, or by cooling and drying— of mortar, cement, etc.) जमून घट्ट होणे (न.), घट्टन (न.)
v.t. & i. १ ठेवणे, मांडणे २ (योग्य जागी) बसवणे ३ जमून घट्ट होणे, घट्टन होणे
adj. ठराविक

set in motion, गतिमान करणे

set-square, *n.* समकोनमापी (पु.), गुण्या (पु.)

setting, *n.* १ मांडणी (स्त्री.) २ (as, of cement, concrete mixture, plaster, etc.) जमून घट्ट बसणे (न.) ३ घट्टन (न.) ४ *Astron.* (as, of heavenly body) अस्त (पु.)

settle, *v.t. & i.* (गाळ इत्यादि) खाली बसणे

settling, *n.* (गाळ इत्यादि) खाली बसणे (न.)

set up, *v.t.* १ उभारणे २ उभा करणे

set-up, *n.* १ चौकट (स्त्री.) २ रचना (स्त्री.)

sever, *v.t. & i.* १ (as, to separate) वेगळा काढणे, अलग अलग करणे २ (as, to divide or break up into parts ; to become divided or separated) विच्छेद करणे, विच्छेद होणे

several, *adj.* १ कित्येक, अनेक २ पृथक्

severally, *adv.* पृथक्‌पणे

severe, *adj.* १ कडक, जोराचा २ प्रखर

severed, *adj.* १ वेगळा काढलेला, अलग अलग केलेला २ विच्छेदित

severity, *n.* १ कठोरता (स्त्री.), कडकपणा (पु.) २ प्रखरता (स्त्री.) ३ दुःसहता (स्त्री.)

sewer, *n. Civ. Eng.* मलप्रणाल (पु.)

shackle, *n.* निगड (पु.)

shade, *n.* १ छाया (स्त्री.), सावली (स्त्री.) २ (of a colour) छटा (स्त्री.) ३ (something that shades ; something that intercepts or shelters from light or direct rays, etc.) छायक (पु.), छादक (पु.)

shaded, *adj.* १ छायित २ छादित

shaded-pole, *n. Elec. Eng.* छादित ध्रुव (पु.)

shaded-pole instrument, *Elec. Eng.* (*also* called *shielded-pole instrument*) छादित ध्रुव उपकरण

shading, *n.* १ छायित करणे (न.), छायाकरण (न.) २ (as, covering or sheltering with shade ; protection from heat or light) छादन (न.)

shading coil, छादन कुंडल

shadow, *n. Light* छाया (स्त्री.)

shadow factor, *Elec. Eng.* छाया अंक

shadow graph, छायालेख (पु.)

shadow zone, छाया प्रदेश

shaft, *n.* १ *Eng.* दंड (पु.), शॅफ्ट (पु.) (as in : armature shaft आर्मेचर दंड, आर्मेचर शॅफ्ट) २ *Civ. Eng., Mining* कूप (पु.)

shake, *v.t. & i.* १ हलवणे, हलणे २ हादरणे *n.* हादरा (पु.), कंप (पु.)

shaker, *n.* हलवणी (स्त्री.)

shaking apparatus, हलवणी (स्त्री.)

shallow, *adj.* उथळ

shallowness, *n.* उथळपणा (पु.)

shape, *n.* १ आकृति (स्त्री.) *cf.* form २ (commonly) आकार (पु.), रूप (न.) *v.t.* (to form, to fashion) आकार देणे, आकार घेणे

shaped, *adj.* १ रूपित २ (having or fashioned to a particular form— oft. used in comb.) –आकृति, –आकाराचा, –रूप (as in : U-shaped U-आकृति, U-आकाराचा, U-रूप)

shaped-conductor cable, रूपित वाहक केबल

shape-dependent, *adj. Nucleonics* आकृति-अवलंबी

shape-elastic scattering, आकृति प्रत्यास्थ विकिरण

shape factor, आकृति गुणक

shape-independent, *Nucleonics* आकृति अनवलंबी

shaper, *n.* आकारी (पु.)

shaping, *n.* आकार देणे (न.), आकार घेणे (न.), रूपण (न.)

shaping machine, *Eng.* रूपण यंत्र

shaping network, रूपण जालव्यूह

sharp, *adj.* १ तीक्ष्ण २ (clear in outline or detail; as, distinct) स्पष्ट ३ (as, keen, fine) सूक्ष्म

sharp edge, तीक्ष्ण काठ

sharp-edged, *adj.* १ तीक्ष्ण धार असलेला, धारदार २ तीक्ष्ण काठ असलेला

sharpness, *n.* १ तीक्ष्णता (स्त्री.) २ स्पष्टता (स्त्री.) ३ सूक्ष्मता (स्त्री.)

sharpness of directivity, *Radio* दिशिकतेची सूक्ष्मता

sharpness of nuclear level, न्यूक्लीय पातळीची तीक्ष्णता

sharpness of resonance, *Acous.* संस्पंदन तीक्ष्णता

sharpness of tuning, *Radio* मेलन सूक्ष्मता

sharp resonance, तीक्ष्ण संस्पंदन

sharp series, (as, series in line spectra) स्पष्ट श्रेणी

shattering effect, भंजक प्रभाव

shaving, *n.* १ (in *pl.*) तास (पु.), मोठा कीस (पु.) २ *Acous.* (as, a process of cutting of a surface or removing material from the surface) तास पाडणे (न.)

shear, *n.* १ *Eng., etc.* (as, a strain resulting from applied forces that cause or tend to cause contiguous parts of a body to slide relatively to each other in a direction parallel to their plane of contact) कर्तर (न.), कर्तरण (न.) *cf* stress २ *Geol.* (as, the sliding of a part of a rock body past another part along a fracture) भ्रेष (पु.)

shear fracture, *Geol.* भ्रेषी भंजन

shearing, *n.* १ कर्तरण (न.) २ *Geol.* भ्रंषण (न.)
shearing deformation, कर्तरण विरूपण
shearing field, कर्तरण क्षेत्र
shearing force, कर्तरण बल
shearing gas, *Heat* कर्तरण वायु
shearing strain, कर्तरण विकार
shearing stress, कर्तरण प्रतिबल
shear modulus, *Eng.* (as, a ratio of shearing stress in a body to the corresponding shearing strain) कर्तर मापांक
shear strength, कर्तर सामर्थ्य
shear stress = shearing stress
shear wave, कर्तर तरंग
sheath, *n.* कोष (पु.)
sheathed, *adj.* कोषित
sheet, *n.* १ पत्रा (पु.) २ (कागद, काच, कापड वगैरे यांचा) मोठा तुकडा (पु.) ३ *Geol.* (as, a sill) स्तर (पु.)
shelf, *n.* १ *Geol.* मंच (पु.) २ मांडणी (स्त्री.)
shell, *n.* १ (any of the spaces occupied by the orbits of a group of electrons of approximately equal energy) कवच (न.) २ (as, a hard rigid covering) कवच (न.)
shellac, *n.* (*also* **shellack**) लाख (स्त्री.)
shell model of nucleus, न्यूक्लीय कवच प्रतिकृति
shell structure of nucleus, न्यूक्लीय कवच संरचना
shelly, *adj.* कवची
shield, *n.* १ (a structure, device, or part that serves as a protective cover or barrier) परिरक्षी (पु.) २ (as, any material used to reduce the amount of radiation) परिरक्षी (पु.)
v.t. परिरक्षण करणे
shielded, *adj.* परिरक्षित
shielded line, *Elec. Comm., Radio* परिरक्षित तारमार्ग
shielded pair, (as, a two-wire transmission line surrounded by metallic sheath) परि-रक्षित युग्म
shielded-pole instrument=**shaded-pole instrument**
shielding, *n.* परिरक्षण (न.)
shielding ratio, *Elec. & Magn.* परिरक्षण गुणोत्तर, परिरक्षण अनुपात
shift, *n.* (as, displacement; change in place or position) विस्थापन (न.), सृति (स्त्री.) *v. t. & i.* विस्थापन करणे, विस्थापन होणे, सृत होणे
shifting, *adj.* विस्थापनकारी, सारी
shifting of spectral line, पंक्तिरेषा विस्थापन
shim, *n. Elec. Eng., Nucl. Phys.* (a thin piece or slip usu. used to fill in) वेशिका (स्त्री.), पर्णी (स्त्री.)
ship, *n.* जहाज (न.)
shock, *n.* १ (as, a violent shake or jar) अभिघात (पु.) *cf.* impact २ (commonly) आघात (पु.), धक्का (पु.)
shock-absorber, *n.* आघातशोषी (पु.)
shock excitation, १ *Radio* आघात उत्तेजन २ आघात ऊर्जन
shock heating, अभिघात तपन
shock motion, अभिघात गति
shock-proof, *adj.* आघातरोधी
shock wave, अभिघात तरंग
shoe, *n.* १ *Eng.* (as, the touching part of the brake) गुटका (पु.) २ *Elec. Eng.* पाद (पु.)
shop, *n.* (*or* **–shop**) (as, a building, plant or room in which manufacture or repairing, moulding, etc. is done) शाळा (स्त्री.), –शाळा (स्त्री.) (as in : work-shop कर्मशाळा; forging shop लोहार शाळा)

short, *adj.* १ (as against *long*) लघु, लहान, छोटा २ (not extended in time; lasting a little while, etc.) अल्प ३ ऱ्हस्व ४ आखूड
shortage, *n.* टंचाई (स्त्री.)
short-circuit, *n. Elec.* लघुपरिपथ (पु.)
v.t. Elec. (cause or make a short-circuit in; cut off current in this way) लघुपथित करणे (लघुपरिपथ करणे)
short-circuit admittance, लघुपथ संवहन (लघुपरिपथ संवहन)
short-circuited, *adj.* लघुपथित (लघुपरिपथ केलेला)
short-circuiting, *n. Elec.* लघुपथन (न.)
adj. लघुपथकारी
short-circuiting device, *Elec. Eng.* लघुपथन साधन (लघुपरिपथ साधन)
short-circuiting key, *Elec. & Magn.* लघुपथकारी कळ
short-circuit ratio, *Elec. Eng.* लघुपथ गुणोत्तर (लघुपरिपथ गुणोत्तर)
shorten, *v.t. & i.* १ लहान करणे, लहान होणे २ कमी करणे, कमी होणे ३ आखूड करणे, आखूड होणे
shortening condenser, *Radio* अल्पकारी संधारित्र
short-lived, *adj.* अल्पायु, अल्पायुषी
short-lived nucleus, अल्पायु केंद्रक, अल्पायु न्यूक्लिअस
shortness, *n.* १ लघुता (स्त्री.), लहानपणा (पु.) २ अल्पता (स्त्री.) ३ ऱ्हस्वता (स्त्री.) ४ आखूडपणा (पु.)
short-range, *adj.* १ अल्प पल्ल्याचा २ लघु-परास–, लघुपरासी
short-range force, लघुपरास बल
short sight, निकट दृष्टि
short-sightedness, *n.* निकटदृष्टिता (स्त्री.)
short-term, *adj.* अल्पावधि–, अल्पमुदती
short ultraviolet light, लघुतरंगी जंबुलातीत प्रकाश
short wave, *Radio* लघु तरंग
short-wave, *adj.* लघुतरंग–
short-wave diathermy, लघुतरंग अंतस्तापन
show, *v.t.* १ (as, to prove) सिद्ध करणे, दाखवून देणे २ (as, to indicate) दर्शवणे, सुचवणे
n. (as, of oil or gas) आढळ (पु.)
shower, *n.* (*w. r. t.* shower of charged particles or photons, etc.) वर्षण (न.), (commonly) वर्षाव (पु.)
v. t. & i. वर्षण करणे, वर्षण होणे, वर्षाव करणे, वर्षाव होणे
cascade shower सोपानी वर्षण
extensive shower विस्तृत वर्षण
penetrating shower वेधी वर्षण
shrill, *adj.* (having or emitting a sharp high-pitched tone or sound; having an intense, sharp, or vivid effect) उत्तीव्र
shrillness, *n.* उत्तीव्रता (स्त्री.)
shrill note, उत्तीव्र स्वर
shrink, *v.i.* आकुंचित होणे, आटणे, आखुडणे
shrinkable, *adj.* आकुंचनीय
shrinkable cover, आकुंचनीय आवरण
shrinking, *n.* आकुंचन (न.), आटणी (स्त्री.)
shunt, *n. Elec. Eng.* (as, an electrical bypath so arranged that an electric current divides and flows partially through the shunt, and partially through the equipment that is shunted) पार्श्वपथ (पु.)
v.t.& i. (to provide with or divert by means of a shunt) पार्श्वपथन करणे, पार्श्वपथित होणे
shunt circuit, *Elec. Eng.* पार्श्वपरिपथ (पु.)
shunted, *adj.* १ पार्श्वपथित २ सपार्श्वपथ
shunted condenser, *Elec. Eng.* पार्श्वपथित संधारित्र

shunted instrument, सपार्श्वपथ उपकरण
shunt field, *Elec. Eng.* पार्श्वपथ क्षेत्र
shunting, *n. Elec. Eng.* पार्श्वपथन (न.)
shunt motor, *Elec. Eng.* अनेकसरी मोटर, अनेकसरी चलित्र, पार्श्वपथ चलित्र
shunt winding, पार्श्वपथ कुंडलन
shunt-wound, *adj.* पार्श्वकुंडलित
shut, *v.t. & i.* बंद करणे, झाकणे
shutter, *n.* झडप (स्त्री.)
shuttle, *n.* १ *Nuclear Eng.* (*also* called *rabbit*) धोटा (पु.), शटल (न.) २ (commonly) धोटा (पु.)
sickness, *n.* आजार (पु.), रुग्णता (स्त्री.) (as in : radiation sickness प्रारण आजार, प्रारण रुग्णता)
side, *n.* १ बाजू (स्त्री.) २ (as, a right or left lateral part) पार्श्व (न.) ३ *Math.* (of an equation) बाजू (स्त्री.) ४ *Math.* (of a figure) भुजा (स्त्री.)
adj. १ पार्श्व २ आनुषंगिक (as in : side products आनुषंगिक पदार्थ, आनुषंगिक उत्पाद)
side band, *Radio* पार्श्व पट्ट
side by side, –च्या बरोबर, –च्या जोडीने
side chain, *Chem.* पार्श्व शृंखला
side circuit, *Elec. Eng.* पार्श्व परिपथ
side frequency, *Radio* पार्श्व वारंवारता
side of an angle, कोनाची भुजा, कोनभुजा (स्त्री.)
side reaction, १ आनुषंगिक अभिक्रिया २ आनुषंगिक प्रतिक्रिया
sidereal, *adj. Astron.* (of or relating to stars; expressed in relation to heavens above) नाक्षत्र
sidereal clock, *Astron.* नाक्षत्र कालदर्शी
sidereal period, (*also* **sidereal revolution**) *Astron.* (the time in which a planet or satellite completes one revolution round its primary as referred to a star seen from the primary) नाक्षत्र परिभ्रमण काल
sidereal revolution = **sidereal period**
sidereal time, *Astron.* नाक्षत्र काल
sidereal year, *Astron.* नाक्षत्र वर्ष
siderostat, *n. Astron.* नाक्षत्र स्थिरदर्शी (पु.)
sidetone, *n. Acous.* पार्श्वस्वरक (पु.)
side wave, *Radio* पार्श्व तरंग
sieve, *n.* चाळणी (स्त्री.)
sieve analysis, चाळणी विश्लेषण
sieve number, चाळणी अंक
sight, *n. Optics* दृष्टि (स्त्री.)
v.t. १ *Astron.* (यंत्राने) ताऱ्याचा वेध घेणे २ अभिलक्षित करणे
long sight दूर दृष्टि
short sight निकट दृष्टि
sigma, *n.* (*symbol* Σ *or* σ *or* ς) सिग्मा (पु.) (सं. Σ किंवा σ किंवा ς)
sigma electron, सिग्मा इलेक्ट्रॉन
sigma pile, (as, an assembly of a moderator material containing a neutron source) सिग्मा न्यूक्लीय क्रियाधानी
sigmoid, *adj.* १ सिग्माभ २ (curved like letter S) अवग्रहाभ
n. १ सिग्माभ (पु.) २ अवग्रहाभ (पु.)
sigmoid curve, सिग्माभ वक्र
sign, *n.* १ चिन्ह (न.), खूण (स्त्री.) *cf.* character २ *Astron.* राशि (स्त्री.)
v.t. चिन्ह करणे, खूण करणे
signal, *n.* १ संकेत (पु.), सिग्नल (पु., न.) २ (as, an intelligence, message, sound, or image conveyed in telegraphy, radio, radar, television, etc.) संदेश (पु.)
signaling, *n.* (*also* **signalling**) संकेतन (न.)
signal lamp, *Elec. Eng.* संकेत दीप
signal level, संकेत पातळी
signalling = **signaling**

signal plate, *Cathode Ray Tubes* संकेत पट्टिका

signal response, संकेत प्रतिसाद

signature, *n. Math.* चिन्हांक (पु.) (as in : signature of a matrix सारणी चिन्हांक)

significance, *n.* १ महत्त्व (न.) २ अर्थपूर्णता (स्त्री.), अर्थवत्ता (स्त्री.)

significant, *adj.* १ महत्त्वाचा २ अर्थपूर्ण, अर्थवत्

significant digit, *Math.* अर्थवत् अंक

silence, *n.* १ शांतता (स्त्री.) २ नीरवता (स्त्री.)

silent, *adj.* १ (maintaining a state of inactivity; characterised by such a silent state) शांत (as in : a silent volcano शांत ज्वालामुखी) २ (free from sound or noise) नीरव, शांत

silent discharge, *Diel.* नीरव विमोच

silent zone, शांत प्रदेश, नीरव प्रदेश

silhouette, *n.* (a representation of the outlines of an object filled in with black or some other uniform colour) तिमिर चित्र (न.)

silica, *n.* सिलिका (स्त्री.)

silt, *n. Geol.* रेव (स्त्री.), गाळ (पु.)

silver, *n.* रजत (न.), रुपे (न.), चांदी (स्त्री.)

v.t. & i. १ (to cover with silver) रजतन करणे २ रजतित होणे

silver amalgam, *Min.* रजत पारदमिश्र

silvered, *adj.* रजतित

silvered-glass reflector, रजतकाच परावर्तक

silvering, *n.* रजतन (न.)

silver-leaf, *n.* रजतपत्र (न.)

silver-mirror test, रजत-दर्पण चाचणी

silver-plated, *adj.* रजतविलेपित, चांदीचा मुलामा दिलेला

silver-plating, *n.* रजतविलेपन (न.), चांदीचा मुलामा देणे (न.)

silver-white, *adj.* चांदीसारखा पांढरा

silvery, *adj.* रजतरूप, चांदीसारखा

similar, *adj.* समरूप, सदृश, समान

cf. alike सारखा
analogous सदृश
comparable तुलनायोग्य, तुलनीय
identical सरूप
like समान, सारखा
parallel सदृश, सम
uniform एकसमान

similarity, *n.* समरूपता (स्त्री.), सादृश्य (न.), समानता (स्त्री.)

similitude, *n.* सादृश्य (न.), समनुरूपता (स्त्री.)

simmer, *v.t. & i.* (be, keep, on the point of boiling; boil very gently) मंद उकळणे

simple, *adj.* १ (not compound; involving only one operation or power; not divided into parts; not analysable) सरल २ (not complicated or elaborate or highly developed) साधा

simple-catenary construction, सरल रज्जुका रचना

simple electroscope, साधा विद्युतदर्शी

simple equivalent pendulum, सरल समतुल्य दोलक, संदोलक (पु.)

simple harmonic motion, सरल आवर्त गति

simple harmonic wave, सरल आवर्त तरंग

simple microscope, साधा सूक्ष्मदर्शी

simple pendulum, (the simple pendulum consists of a small, heavy bob suspended from a fixed point by a thread of negligible weight— as distinguished from *physical pendulum*) सरल दोलक

simple periodic wave, सरल आवर्ती तरंग

simple proportion, *Math.* सरल समानुपात

simple salt, साधा क्षार
simple spectrometer, साधा पंक्तिमापी, साधा स्पेक्ट्रोमीटर
simple tone, (*also* called *pure tone*) *Acous.* सरल स्वरक
simplex, *adj.* (allowing telecommunication in only one direction at a time) एकपथी
simplex system, एकपथी पद्धति
simplex winding, *Elec. Eng.* एकपथी कुंडलन
simplicity, *n.* १ सरलता (स्त्री.) २ साधेपणा (पु.)
simplification, *n.* सरलीकरण (न.), सरलन (न.)
simplify, *v.t.* सरल करणे
simply, *adv.* सरलतः, सरलपणे
simulate, *v.t. & i.* अनुकृती करणे, बतावणी करणे
simulated, *adj.* अनुकृत, बतावणी केलेला
simulation, *n.* अनुकृति (स्त्री.), बतावणी (स्त्री.)
simultaneity, *n. Math., etc.* (the quality or the state or an instance of being simultaneous) युगपतता (स्त्री.) (युगपत = simultaneously; at the same time)
simultaneous, *adj.* १ (occurring at the same time) युगपत, एकसमयावच्छेदी २ *Math.* (satisfied by the same values of the variables) युगपत (as in : simultaneous equations युगपत समीकरणे)
simultaneous broadcasting, *Radio* युगपत परिक्षेपण, एकसमयावच्छेदी परिक्षेपण
simultaneously, *adv.* युगपततः, युगपततेने, एकसमयावच्छेदेकरून
sin, *n.* (*abbr.* of *sine*) *Math.* साइन (स्त्री.), ज्या (स्त्री.)
sine, *n.* (*abbr.* **sin**) *Math.* साइन (स्त्री.), ज्या (स्त्री.)
sine condition, *Optics* (as, a condition which must be satisfied by a lens if it is to form an image free from aberrations) साइन पूर्व आवश्यकता (स्त्री.)
sine wave, (a wave which can be expressed as the sine of a linear function of time, or space, or both) साइन तरंग, ज्या तरंग
singing flame, स्वर ज्योत
singing point, स्वरबिंदु (पु.)
single, *adj.* एकच, एकल, एक–, एकेरी
single current, एक धारा
single electron jump, *Nucl. Phys.* एक इलेक्ट्रॉनी प्लुति
single-particle shell model, *Nucl. Phys.* एक-कण कवच प्रतिकृति
single-phase, *adj. Elec. Eng.* एकप्रावस्थिक, एकप्रावस्था–
single-phase system, एकप्रावस्थिक पद्धति
single-phase transformer, *Elec. Eng.* एक-प्रावस्था परिवर्तित्र
single phasing, एक प्रावस्थन
singlet, *n.* एकलक (न.)
singleton, *n.* एकलक (न.)
single touch, एकस्पर्श (पु.)
single-touch method, एकस्पर्श पद्धति
single-valued, *adj.* एकमूल्य
singly, *adv.* एकशः, एकतः
singly-ionised, *adj.* एकतः आयनित
singly-linked, *adj.* एकतः सहलग्न
singular, *adj.* १ *Math.* संविशेष (as in : singular solution संविशेष सिद्धि) २ विशिष्ट
singularity, *n.* १ *Math.* संविशेषता (स्त्री.) २ विशिष्टता (स्त्री.)
sink, *n.* (as, a basin, a depression) कुंड (न.), अभिगम (न.)
v.t. & i. १ बुडवणे, बुडणे, निमज्जन करणे, निमज्जन होणे २ दबणे, रुतणे, खोल जाणे

sinker, *n.* **मज्जक** (पु.)
sinter, *v.t. Chem., Min., etc.* (to coalesce into a single mass under the influence of heat, without actually liquefying) **तापपिंडित करणे, सिंटर करणे**
sintered, *adj.* **तापपिंडित**
sinterer, *n.* **सिंटरर** (पु.)
sintering, *n.* **तापपिंडन** (न.), **सिंटरन** (न.)
sinusoid, *n. Math.* **ज्या वक्र** (पु.), **साइन वक्र** (पु.)
sinusoidal, *adj. Math.* **ज्या वक्रीय**
siphon, *n.* (*also* syphon) **निनाल** (पु.)
siren, *n.* **भोंगा** (पु.), **सायरन** (पु.)
site, *n.* **स्थळ** (न.), **जागा** (स्त्री.)
situate, *v.t.* **–ठिकाणी असणे**
adj. **स्थित, –ठिकाणी असलेला**
situated, *adj.* **स्थित, –ठिकाणी असलेला**
situation, *n.* १ **स्थितिविशेष** (पु.) २ **स्थिति** (स्त्री.), **प्रसंग** (पु.) ३ **जागा** (स्त्री.)
six-phase system, षट्-प्रावस्थिक पद्धति
six-pole machine, षट्-ध्रुव यंत्र
sixth interval, *Music* **धैवत** (पु.)
size, *n.* (the term applies to things having length, width and depth or height whether involving the accurate measurements or merely a general impression of smallness or largeness) **आकार** (पु.) *cf.* magnitude
sketch, *n.* १ **रेखाचित्र** (न.) *cf.* diagram २ **आराखडा** (पु.)
v.t. **रेखाचित्र काढणे**
skew, *adj.* (generally, irregular, unsymmetrical, oblique) **वितल–** (विषमतल–), **वितलीय** (विषमतलीय)
skew lines, वितल रेषा (स्त्री. अ. व.)
skewness, *n.* **वितलता** (स्त्री.) (विषमतलता)
skew ray(s), (rays that are not confined to a meridian plane and not intersecting the optical axis) **वितल किरण** (विषमतल किरण)
skew-symmetric, *adj. Math.* **वितल सममित**
skew symmetry, वितल सममिति
skiagraph, *n.* (*also* skiagram) **छायालेख** (पु.)
skim, *v.t.* **साय काढणे**
skin effect, *Elec. Eng.* **पृष्ठ परिणाम**
skip distance, *Radio* **प्लुति अंतर**
skip effect, *Radio* **प्लुति प्रभाव**
skip zone, (*also* called *zone of silence*) **शांत प्रदेश**
sky-blue, *adj.* **आकाशनील**
sky radiation, आकाश प्रारण
sky wave, (*also* loosely called *ionospheric wave*) **आकाश तरंग**
sky-wave accuracy pattern, आकाश तरंग अचूकता आकृतिबंध
slag, *n. Met.* (the top layer of the two-layer melt formed during smelting and refining operations) **धातुमळी** (स्त्री.), **खंगर** (पु.)
slaggy, *adj.* (of, relating to, containing, or resembling slag) **धातुमलीय, धातुमळी–**
slake, *v.t. & i.* (as, to combine lime, etc. chemically with water) **विरवणे, विरणे**
slaked, *adj.* **विरलेला**
slaked lime, विरलेला चुना
slaking, *n.* **विरवणे** (न.), **विरणे** (न.)
slant, *adj.* **तिर्यक, तिरपा, कलता, उतरता**
slant height, (as, of a cone of revolution or of a regular pyramid, etc.) **तिरपी उंची**
slanting, *adj.* **तिरपा, कलता, उतरता**
slanting plane, कलते प्रतल, उतरते प्रतल
slate, *n.* **स्लेट** (पु.), **पाटीचा दगड** (पु.)
sleeve, *n. Elec. Eng., Eng., Mach.* **परीक** (पु.), **बाही** (स्त्री.)

slide, *n.* १ घसरण (स्त्री.) २ (a usu. rectangular piece of glass on which an object is mounted for microscopic examination) काचपट (पु.), स्लाईड (स्त्री.) ३ सरकचित्र (न.), स्लाईड (स्त्री.)
v.t. & i. १ घसरत जाणे, घसरणे २ सुळकणे
slide-rule, *n.* (a mechanical calculating device) स्लाईड रूल (पु.), गणनपट्टी (स्त्री.)
slide wire, स्लाईड तार
sliding, *adj.* घसरता, सर्पी
n. घसरणी (स्त्री.), घसरण (स्त्री.)
sliding friction, सर्पी घर्षण
sliding resistance, सर्पी रोध
sliding rule = slide-rule
slip, *n.* १ *Geol., Eng., Met., etc.* सरक (पु.) २ स्खलित (न.) *cf.* error
v.t. & i. १ सरकणे २ निसटणे
slip band, *Met.* सरक पट्ट
slip coefficient, सरक गुणांक
slip of a fluid, (as, along a surface) द्रायूचा सरक
slippery, *adj.* निसरता, निसरडा, सुळसुळीत
slipping, *n.* सरकण (स्त्री.)
slip plane, *Met., Min.* सरक प्रतल
slip ring, *Elec. Eng.* १ सरक वलय २ सरक कडे
slit, *n.* १ फट (स्त्री.) २ (as, a narrow usu. rectangular opening through which light or other emission is admitted or through which it escapes) रेखाछिद्र (न.)
slitless, *adj.* रेखाछिद्रहीन, रेखाछिद्ररहित (as in : a slitless spectroscope रेखाछिद्रहीन पंक्तिदर्शी, रेखाछिद्ररहित पंक्तिदर्शी)
slope, *n.* १ उतार (पु.) २ *Elec. Eng., Math., etc.* प्रवणता (स्त्री.)
slope conductance, *Elec. Eng., Radio* प्रवणता प्रवहन
slope resistance, *Elec. Eng., Thermionics* प्रवणता रोध
sloping, *adj.* उतरता, प्रवणी
n. १ उतरण (स्त्री.) २ *Geol.* (as, a slope) उतार (पु.)
slot, *n.* (as, a long and narrow opening or groove) खाच (स्त्री.)
slotted, *adj.* (having a slot; provided with slots) सखाच, खाचित
slotting machine, *Eng.* खाच यंत्र
slow, *adj.* मंद, हळूहळू
v.t. & i. मंद करणे, मंद होणे
slow-acting, *adj.* मंद क्रिया करणारा, मंद क्रियाकारी
slow combustion, मंद दहन
slowing, *n.* मंदन (न.)
slowing down, (as, a loss of a kinetic energy of a particle resulting from repeated collisions with atomic nuclei) मंदन (न.)
slowing-down area, मंदन क्षेत्र
slowing-down density, मंदन घनता
slowing-down power, मंदन शक्ति
slowly, *adv.* मंदपणे, मंदतः, हळूहळू
slow neutron, (loosely used as a synonym for *thermal neutron*) मंदगति न्यूट्रॉन (मंद गतिज ऊर्जेचे न्यूट्रॉन)
slow neutron fission, (*also* called *thermal neutron fission*) मंदगति न्यूट्रॉन विखंडन
small, *adj.* १ लघु, लहान २ अल्प, थोडा
small-angle scattering, लघुकोनी विकिरण
small-calorie = gram-calorie
small circle, लघुवृत्त (न.)
small-field molecule, लघुक्षेत्री रेणु
smallness, *n.* १ लघुता (स्त्री.) २ अल्पता (स्त्री.)
small-scale, *adj.* अल्प परिमाण–, छोटचा प्रमाणावरील

small-scale phenomenon, अल्प परिमाण घटना, छोट्या प्रमाणावरील घटना
smash, *v.t. & i.* चक्काचूर करणे, चक्काचूर होणे, भंजन करणे, भंजन होणे
smasher, *n.* भंजी (पु.)
smear, *v.t.* लेपित करणे, माखणे
n. लेपन (न.)
smelt, *v.t.* (to melt or fuse as an ore oft. with an accompanying chemical change) विगालन करणे
smelted, *adj.* विगालित
smelter, *n.* विगालक (पु.)
smelting, *n. Met.* (fusion of an ore or concentrate with suitable fluxes) विगालन (न.)
smog, *n.* (smoke+fog) धूहार (पु.) (धूर+नीहार) *cf.* dew
smoke, *n.* धूर (पु.) *cf.* dew
smoky, *adj.* धुरकट
smooth, *adj.* (as, being without roughness; even, uninterrupted; free from lumps; having perfect blending; *of a liquid*—without undulations; of relatively even and polished surface) मसृण, गुळगुळीत
smooth curve, *Math.* मसृण वक्र
smoothen, *v.t. & i.* मसृणन करणे, मसृणन होणे
smoothening, *n.* मसृणन (न.)
smoothing, *adj.* मसृणी
n. मसृणन (न.), गुळगुळीत करणे (न.)
smoothing choke, मसृणी चोक
smoothness, *n.* मसृणता (स्त्री.), गुळगुळीतपणा (पु.)
smudge, *v.t. & i.* डाग लावणे, डाग लागणे
n. १ पुसट डाग (पु.) २ (a thick or suffocating smoke) दाट धूर (पु.)
snap, *v.t.* १ कटकन मोडणे, सटकन तुटणे २ *Photog.* द्रुतचित्र घेणे
n. Photog. (as, snapshot) द्रुतचित्र (न.)
snapping of conductor, वाहकाचे सटकन तुटणे
snapshot, *n. Photog.* द्रुतचित्र (न.)
snap switch, *Elec. Eng.* द्रुत स्विच, त्वर स्विच
snow, *n.* हिम (न.) *cf.* ice
snow avalanche, हिम अवधाव
snowfall, *n.* हिमवृष्टि (स्त्री.)
soak, *v.t. & i.* १ भिजत ठेवणे, चिंब भिजवणे २ मुरवणे, मुरणे
socket, *n. Eng., Elec. Eng.* खोबण (स्त्री.)
soft, *adj.* १ (as, lacking firmness or strength; weak, not hard—as opposed to *hard*) मृदु २ (*of water and water solutions*—characterised by the practical absence of substances that prevent the formation of lather with soap) सुफेन (as in : soft water सुफेन जल) ३ (*of radiation*—having relatively low penetrating power) दुर्भेदक, अल्पभेदक (as in : soft radiation अल्पभेदक प्रारण) ४ (*of glass*— capable of being annealed at a relatively low temperature) सुगलनीय (as in : soft glass सुगलनीय काच) ५ *Photog.* अल्पउठाव (as in : soft negative अल्पउठाव व्यस्तचित्र) ६ (commonly) मऊ, सौम्य, कमकुवत
soften, *v.t. & i.* १ मऊ करणे २ सौम्य करणे, सौम्य होणे
softening, *n.* १ (as, of water, etc.) मृदूकरण (न.) २ सौम्यकरण (न.)
soft iron, मृदु लोखंड, मृदु लोह
soft molecule, मृदु रेणु
softness, *n.* १ मृदुता (स्त्री.) २ (*of water and water solutions*) सुफेनता (स्त्री.) ३ (*of radiation*) दुर्भेदकता (स्त्री.), अल्पभेदकता (स्त्री.) ४ (*of glass*) सुगलनीयता (स्त्री.)
soft solder, *Met.* मृदु डाख, सौम्य डाख

soft valve, *Thermionics* (as contrasted with *hard valve*) **अल्पनिर्वाती नलिका, अल्पनिर्वाती व्हाल्व**

soft water, **सुफेन जल**

soil, *n. Geol.* **मृदा** (स्त्री.)

solar, *adj.* (of, derived from, or relating to the sun and its effects esp. on the earth and other celestial bodies, produced or operated by the action of the sun's light or heat) **सौर, सूर्य–, सूर्यासंबंधी**

solar activity, **सौर सक्रियता**

solar apex, *Astron.* (the point on the celestial sphere towards which solar system as a whole is moving) **सौर अभिबिंदु** (सौर अभिगमन बिंदु)

solar battery, **सौर विजेरी संच**

solar constant, (as, the quantity of energy received normally per sq. cm. per second by the earth) **सौरांक** (पु.)

solar day, *Astron.* **सौर दिन**

solar eclipse, *Astron.* **सूर्यग्रहण** (न.)

solar energy, **सौर ऊर्जा**

solar flare, *Astron.* **सौर प्रज्वाला**

solar furnace, **सौर भट्टी**

solaria, *n. pl.* (*sing.* solarium) **सोलॅरिआ** (पु.अ.व.)

solarimeter, *n.* (a pyrheliometer for the direct readings of the solar radiation intensity from the sun and the sky) **सौर विकिरणमापी** (पु.)

solarium, *n.* (*pl.* solaria) (as, an apartment exposed to the sun) **सोलॅरिअम** (पु.)

solar noise, *Astron.* (a radio noise emitted by the sun and its atmosphere) **सौर कुरव**

solar prominences, (as, great clouds of luminous hydrogen, calcium, sodium and other gases floating above the sun's chromosphere, etc.) **सौर शिखा** (स्त्री.अ.व.)

solar radiation, **सौर प्रारण**

solar spectrum, **सौर पंक्ति, सौर स्पेक्ट्रम**

solar system, (*also* Solar System) *Astron.* (as, the sun together with the group of celestial bodies that are held by its attraction and revolve around it) **सौर संहति, सूर्यकुल** (न.), **सूर्यमाला** (स्त्री.)

solar year, *Astron.* **सौरवर्ष** (न.)

solder, *v.t.* **डाख देणे, जोड देणे, झाळणे** *n.* **डाख** (पु.)

soldering, *n.* **डाख देणे** (न.), **झाळणी** (स्त्री.), **झाळकाम** (न.)

solenoid, *n. Elec. Eng.* **सॉलिनॉइड** (न.), **नालकुंतल** (न.)

solenoidal, *adj.* **सॉलिनॉइडी, नालकुंतल–**

solenoidal magnetism, *Elec. Eng.* **सॉलिनॉइडी चुंबकत्व, नालकुंतल चुंबकत्व**

solenoidal vector, *Math.* **सॉलिनॉइडी सदिश**

solenoidal wave, **सॉलिनॉइडी तरंग**

solenoid-operated, *adj.* **सॉलिनॉइड चालित, नालकुंतल चालित**

solid, *adj.* १ **घनरूप, घन–, स्थायुरूप, स्थायु–** २ **भरीव, घट्ट** ३ *Math.* (having or involving three dimensions; as, cubic) **घन–** *n.* १ **घन** (पु.), **घन पदार्थ** (पु.), **स्थायु** (पु.), **स्थायु पदार्थ** (पु.) २ *Math.* (a magnitude that has three dimensions, length, breadth and thickness ; as, a part of space, as cube, sphere, etc. bounded on all sides) **घन** (पु.)

(*in solid form* घनरूप–, घनरूपात, स्थायुरूप)

solid angle, *Geol., Math.* **घन कोन**

solid form, **घन रूप**

solid-geometrical, *adj.* **घन भूमितीय**

solid geometry, *Math.* **घन भूमिति**

solidification, *n.* **घनन** (न.), **घनीकरण** (न.); **घनीभवन** (न.)

solidify, *v.t. & i.* **घनन करणे, घनित होणे, घनरूप करणे, घनरूप होणे**

solid solubility, *Met.* (the extent to which one metal is capable of forming solid solutions with another) **घन द्रावणीयता** (घन पदार्थ द्रावणीयता)

solid solution, *Chem.* **घनरूप द्रावण**

solid sphere, भरीव गोळा

solid state, घनरूप अवस्था, स्थायु अवस्था

solid-state physics, (generally that branch of physics which deals with the structure and properties of solids) **घन अवस्था भौतिकी**

solifluction, *n.* (*also* **solifluxion**) *Geol.* (as, a soil-creep on sloping ground) **मृदाप्रवहन** (न.)

solitary, *adj.* **एकाकी, एकल**

solubility, *n.* १ *Chem.* **द्रावणीयता** (स्त्री.) २ *Math.* **उत्तरक्षमता** (स्त्री.)

solubility coefficient, द्रावणीयता गुणांक

solubility curve, *Chem.* **द्रावणीयता आलेख**

solubility product, द्रावणीयता गुणाकार

soluble, *adj.* १ *Chem.* **द्रावणीय** २ *Math.* (as, solvable) **उत्तरक्षम**

solute, *n. Chem.* (as, a dissolved substance) **द्राव्य** (न.)

solution, *n.* १ *Chem.* **द्रावण** (न.) २ (an action or process of solving a problem; an answer to or means of answering a problem) **सिद्धि** (स्त्री.), **उत्तर** (न.)

solution pressure, *Chem.* (as, the tendency of a substance to pass into a solution) **द्रावण दाब**

solvable, *adj.* **सुटणारा**

solve, *v.t.* (as, to find an answer, solution to; to perform the operations required to solve mathematical problem, etc.) **सोडवणे**

solvent, *n. Chem.* (as, a substance capable of, or used in dissolving) **द्रावक** (न.)

solvolysis, *n. Chem.* **द्रावक अपघटन** (न.)

sonar, *n.* (a term formed from the contraction of *so*und, *na*vigation and *r*anging—an apparatus that detects the presence and the location of a submerged object as a submarine or underwater mine by means of sonic and ultrasonic waves which are reflected back to it from the object) **सोनार** (पु.)

sone, *n.* (as, a unit of loudness) **सोन** (न.)

sonic, *adj.* (utilising, produced by, or relating to sound-waves; having a frequency within the audibility range of the human ear) **ध्वनि–, स्वन–**

sonic frequencies, ध्वनि वारंवारता (स्त्री. अ. व.)

sonics, *n.* (acoustics esp. in its technological and supersonic aspects) **स्वनिकी** (स्त्री.)

sonic speed, ध्वनि द्रुतता

sonometer, *n.* **स्वरमापी** (पु.)

sonorous, *adj.* (producing sound as when struck; marked by or productive of loud sounds) **सुस्वनिक**

soot, *n.* **काजळी** (स्त्री.)

sooty, *adj.* **काजळीमय**

sophisticated, *adj.* **प्रकृष्ट, सुविकसित**

sophisticated machinery, प्रकृष्ट यंत्रणा, सुविकसित यंत्रणा

sorb, *v.t.* (to take up and hold either by adsorption or absorption) **शोषण करणे**

sorption, *n.* (a general term for the processes of absorption, adsorption and persorption) **शोषण** (न.) [*contd.*

cf. absorption अवशोषण
adsorption अधिशोषण
chemisorption *or* chemosorption रासायनिक अधिशोषण
persorption परिशोषण
physisorption भौतिक शोषण

sort, *n.* (class, kind, species) तऱ्हा (स्त्री.), प्रकार (पु.)
v.t. १ (to separate into sorts) विल्हेवारी लावणे २ वेगळे करणे, पृथक करणे

sorting, *n.* विल्हेवारी (स्त्री.)

sound, *n. Acous.* ध्वनि (पु.), स्वन (पु.)
v.t. (to measure the depth of; to probe; to explore or examine) परिज्ञापन करणे

sound absorber, ध्वनि अवशोषक

sound absorption, ध्वनि अवशोषण

sound-absorptive, *adj.* ध्वनि अवशोषी

sound analyser, ध्वनि विश्लेषक

sound-box, *n. Acous.* ध्वनिपेटिका (स्त्री.)

sound energy, ध्वनि ऊर्जा

sound-energy density, ध्वनि ऊर्जा घनता

sound-energy flux-density, ध्वनि ऊर्जा अभिवाह घनता

sounder, *n.* १ ध्वनित्र (न.) २ *Ocean.* (any instrument used for determining the depth of the sea) परिज्ञापक (पु.)

sound field, ध्वनि क्षेत्र

sound-film, *n.* ध्वनिपट्टी (स्त्री.), ध्वनिफिल्म (स्त्री.)

sounding, *n.* (as, measurement by sounding) परिज्ञापन (न.)
adj. परिज्ञापी
echo depth-sounding प्रतिध्वनि गभीरता परिज्ञापन
echo-sounding प्रतिध्वनि परिज्ञापन

sounding balloon, परिज्ञापी फुगा, परिज्ञापी बलून

sound intensity, (as, the intensity of a sound in a specified direction measured by the average rate at which sound energy passes through the unit area) ध्वनि तीव्रता

sound-intensity level, ध्वनि तीव्रता पातळी

soundless, *adj.* ध्वनिहीन, ध्वनिरहित, निःस्वन

sound level, ध्वनि पातळी

sound photography, ध्वनि प्रकाशचित्रण

sound pressure, *Acous.* ध्वनि दाब

sound probe, ध्वनि शोधाग्र

soundproof, *adj.* ध्वनिरोधी

soundproofing, *n.* ध्वनिरोधन (न.)

sound radiometer, ध्वनि प्रारणमापी

sound-ranging, *n.* ध्वनि स्थानन (न.)

sound reinforcement, ध्वनि पुनर्बलन

sound-reproducing system, ध्वनि पुनरुत्पादन संहति

sound-wave, *n.* ध्वनि तरंग (पु.)

source, *n.* १ उद्‌गम (पु.), उत्पत्तिस्थान (न.), उगमस्थान (न.) २ (as, the point of origin ; a generative force or stimulus) प्रभव (न.) ३ मूळ (न.)

source level, उद्‌गम पातळी

source of energy, १ ऊर्जेचे उगमस्थान २ ऊर्जेचे प्रभव

south pole, दक्षिण ध्रुव

south-seeking pole, (*also* called *south pole*) दक्षिणेकडे वळणारा ध्रुव

space, *n.* १ (as, the region beyond the earth's atmosphere ; all of the universe beyond the solar system) अवकाश (पु.), अंतराळ (न.) २ (as, continuous and boundless extension considered as a vacuous entity in which extended things may exist and move ; *also* a limited extension in one, two, or three dimensions) अवकाश (पु.) ३ (as, the distance between points or objects, whether regarded as

filled or unfilled) अंतर (न.) ४ *Math.* (as, a mathematical model that pictures physical space) अवकाश (पु.) ५ (as, a region; the part marked off or bounded in some way) प्रदेश (पु.) (as in : Faraday dark space फॅरॅडे अदीप्त प्रदेश ; cathode dark space कॅथोड अदीप्त प्रदेश) ६ (room) जागा (स्त्री.), पैस (पु.)

space between levels, पातळ्यांमधील अंतर

space charge, *Thermionics* (as, the electric charge carried by a cloud or stream of electrons or ions in a vacuum or a region of low gas pressure) अवकाश प्रभार

space-charge debunching, अवकाश प्रभार विगुच्छन

space-charge density, अवकाश प्रभार घनता

space-charge grid, *Thermionics* अवकाश प्रभार ग्रिड

space-charge limitation, *Thermionics* (as, of currents) अवकाश प्रभार परिसीमन

space-charge region, अवकाश प्रभार प्रदेश

space coordinates, अवकाश सहनिर्देशक (पु.अ.व.)

spacecraft = **spaceship**

space current = **thermionic current**

spaced, *adj.* अंतरित

spaced antennae, अंतरित आकाशग (पु.अ.व.), अंतरित अॅन्टेने (पु.अ.व.)

space distribution, अवकाश वितरण

space factor, १ अवकाश गुणक २ *Elec. Eng.* (as, the ratio of the active cross-sectional area of an insulated conductor to the total area occupied by it) क्षेत्रांक (पु.)

space grating, अवकाश जाल

space group, *Crystal.* (a group or array of symmetry elements on the points of a space lattice) अवकाश गट

space lattice, *Crystal.* (as, the network arrangement of the structural units of a crystal) अवकाश जालक

space motion, १ अवकाश गति २ (as, space velocity) अवकाश वेग

space periodic function, अवकाश आवृत्ति फल

space platform, (*also* called *space-station*) अवकाश मंच

space quantisation, (quantisation in respect to direction in space) अवकाश क्वांटीकरण

spacer, *n.* अंतरक (पु.)

space reflection, अवकाश परावर्तन

space relation, अवकाश अन्योन्यसंबंध

space rocket, अवकाश अग्निबाण

spaceship, *n.* (*also* **spacecraft**) अवकाशयान (न.)

space-station, *n.* (*also* called *space platform*) अवकाश स्थानक (न.)

space suit, (a suit equipped with air supply and other elaborate provisions intended to make life in free space possible for its wearer) अवकाश कपडे, अवकाश सूट

space-time, *n.* (as, a space of four dimensions which specify the space and time coordinates of an event) अवकाश काल (पु.)

space-time path, (as, of a classical particle) अवकाश काल पथ

space-travel, *n.* अवकाश प्रवास (पु.)

space-varying part, *Nucl. Phys.* स्थानानुवर्ती भाग

space vehicle, अवकाश वाहन

space velocity, *Astron.* (the rate and direction of a star's motion in space of three dimensions) अवकाश वेग

space wave, अवकाश तरंग

spacial = **spatial**

spacing, *n.* १ अंतर (न.) २ (as, a process) अंतरण (न.)

spacing wave, *Radio* अंतरण तरंग

spallation, *n.* (a nuclear reaction in which light particles are ejected as a result of bombardment as, by high-energy protons— distinguished from *fission*) समुत्खंडन (न.)

span, *n.* १ (something conceived of as an extent, stretch, reach or spread between two definite limits) विस्तृति (स्त्री.) २ कालांश (पु.)

spark, *n.* स्फुल्लिंग (न.) *cf.* flame *v.t. & i.* ठिणगी पाडणे, ठिणगी पडणे

spark arrester, स्फुल्लिंग रक्षक

spark chamber, स्फुल्लिंग कक्ष

spark counter, स्फुल्लिंग गणित्र

spark discharge, स्फुल्लिंग विमोच (विद्युन्मोच)

spark gap, स्फुल्लिंग अंतराल

sparking, *n.* स्फुल्लिंगन (न.)

sparking distance, स्फुल्लिंगन अंतर

sparking potential, *Elec. Eng.* स्फुल्लिंगन विभव

spark length, स्फुल्लिंग लांबी

sparkless, *adj.* स्फुल्लिंगहीन

spark line, स्फुल्लिंग रेषा

spark spectrum, (because of greater stimulus given to the atom) स्फुल्लिंग पंक्ति *cf.* arc spectrum प्रज्योत पंक्ति

spatial, *adj.* (*also* **spacial**) (of, in relation to, existing in space) अवकाशिक, अवकाशी, अंतराळासंबंधी

spatial coordinates, अवकाशी सहनिर्देशक (पु.अ.व.)

spatially, *adv.* अवकाशिकत:

spatial quantisation, अवकाशी क्वांटीकरण

spatula, *n.* (a flat thin flexible dull-edged implement) कलथा (पु.)

spatulate, *adj.* १ (shaped like a spatula) कलथाकृति २ (spoon-shaped) चमचाकृति

special, *adj.* विशेष, विशिष्ट

specialisation, *n.* १ विशेषीकरण (न.) २ विशेषज्ञता (स्त्री.)

specialise, *v.t.* १ विशेषीकरण करणे २ विशेषज्ञता प्राप्त करणे

specialised, *adj.* विशेषीकृत, विशेष

speciality, *n.* विशेषता (स्त्री.)

special relativity, विशिष्ट सापेक्षता

special relativity theory, (*also* **special theory of relativity**) विशिष्ट सापेक्षता सिद्धांत

specific, *adj.* १ (having a real and fixed relationship to and usu. constituting a characteristic of; being peculiar to) विशिष्ट २ (characterised by precise formulation or accurate restriction as in stating, defining, etc.) विनिर्दिष्ट

specific acoustic reactance, विशिष्ट ध्वनि प्ररोध

specific acoustic resistance, विशिष्ट ध्वनि रोध

specific activity, *Nucl. Phys.* (as, the activity per unit mass of any sample of radioactive material or of pure radionuclide, etc.) विशिष्ट सक्रियता

specifically, *adv.* विनिर्देशपूर्वक

specification, *n.* १ (as, specifying, specified details) विनिर्देश (पु.) २ (esp. in *pl.*– detailed description of construction, workmanship, materials, etc. of work undertaken, etc.) विनिर्देश (पु.)

specific conductance = **conductivity**

specific electronic charge, विशिष्ट इलेक्ट्रॉनी प्रभार

specific energy, विशिष्ट ऊर्जा

specific gravity, (as, the ratio of the density of a substance to the density of some substance, as pure water) विशिष्ट गुरुत्व

specific-gravity bottle, (*also* **specific-gravity flask** *or* **density bottle**) घनतामापी बाटली

specific heat, विशिष्ट ऊष्मा

specific heat capacity, विशिष्ट ऊष्मा धारकता

specific humidity, विशिष्ट आर्द्रता

specific impedance, विशिष्ट संरोध

specific intensity, (as, of radiation) विशिष्ट तीव्रता

specific ionisation, (as, the number of ion pairs formed per unit distance along the track of an ion passing through matter) विशिष्ट आयनन

primary specific ionisation प्राथमिक विशिष्ट आयनन

relative specific ionisation सापेक्ष विशिष्ट आयनन

total specific ionisation पूर्ण विशिष्ट आयनन

specificity, *n.* विशिष्टता (स्त्री.)

specific reference plane, विशिष्ट संदर्भ प्रतल

specific refraction, विशिष्ट अपवर्तन

specific resistance, विशिष्ट रोध

specific resistivity, *Elec. Eng.* विशिष्ट रोधिता

specific rotation, विशिष्ट घूर्णन

specific susceptibility, विशिष्ट प्रभाव्यता

specific thermal capacity, विशिष्ट ऊष्मा धारकता

specific volume, (the volume of unit mass) विशिष्ट आकारमान

specific weight, विशिष्ट भार

specified, *adj.* विनिर्दिष्ट

specify, *v.t.* विनिर्दिष्ट करणे, विशेष उल्लेख करणे

specimen, *n.* नमुना (पु.) *cf.* model

speck, *n.* (a small discolouration in or on something; a tiny bit of something) ठिपका (पु.), डाग (पु.)

spectra, *n. pl.* (*sing.* **spectrum**) १ पंक्ती (स्त्री.अ.व.), स्पेक्ट्रा (पु.अ.व.) २ *Math.* मानपंक्ती (स्त्री.अ.व.)

spectral, *adj.* १ (of or relating to a spectrum; made by the spectrum) पंक्तीय, पंक्ति–, स्पेक्ट्रमी २ *Math.* मानपंक्तीय

spectral analysis, पंक्तीय विश्लेषण, स्पेक्ट्रमी विश्लेषण

spectral colour, पंक्ति वर्ण

spectral density, १ पंक्ति घनता २ *Math.* मानपंक्ति घनता

spectral distribution, पंक्ति वितरण

spectral distribution curve, पंक्ति वितरण आलेख

spectral energy distribution, पंक्ति ऊर्जा वितरण

spectral line, पंक्ति रेखा, पंक्ति रेषा

spectral purity, पंक्तीय शुद्धता

spectral pyrometer, पंक्तीय उत्तापमापी

spectral reflectance, पंक्तीय परावर्तनांक

spectral region, पंक्तीय प्रदेश

spectral resolution, १ पंक्तीय वियोजन २ *Math.* मानपंक्तीय वियोजन

spectral sensitivity, *Photog.* पंक्तीय संवेदिता

spectral series, *Light* (as, a system of lines in a spectrum in which there is an obvious regularity) पंक्तीय श्रेणी

spectral transmission, पंक्तीय पारगमन

spectral type, *Astron.* (of a star) पंक्तीय प्रकार

spectro—, (in comb.) (spectral and ....; of, or relating to spectra) **पंक्ति—, स्पेक्ट्रो—**

spectrobolometer, *n.* (as, a combination of spectroscope and bolometer) **स्पेक्ट्रो-बोलोमीटर** (पु.)

spectrogram, *n.* (as, a record produced by a spectrograph) **पंक्तिलेख** (पु.)

spectrograph, *n. Light* (as, an apparatus for dispersing radiation into a spectrum and for photographing or mapping the spectrum) **पंक्तिलेखी** (पु.), **स्पेक्ट्रोग्राफ** (पु.)

annular magnetic spectrograph वलयाकृति चुंबकीय पंक्तिलेखी

autocollimating spectrograph स्वसमांतरी पंक्तिलेखी

microwave spectrograph सूक्ष्मतरंग पंक्ति-लेखी

quartz spectrograph क्वार्ट्ज़ पंक्तिलेखी

vacuum spectrograph निर्वात पंक्तिलेखी

spectrographic, *adj.* **पंक्तिलेखीय**

spectrography, *n.* (the art or technique of using the spectrograph) **पंक्तिलेखन** (न.)

spectroheliograph, *n. Astron.* **सौर वर्ण पंक्तिलेखी** (पु.)

spectrohelioscope, *n. Astron.* **सौर वर्ण पंक्तिदर्शी** (पु.)

spectrometer, *n. Light* (an instrument used to measure spectra or to determine wavelengths of the various radiations) **पंक्तिमापी** (पु.), **स्पेक्ट्रोमीटर** (पु.)

autocollimation spectrometer स्वसमां-तरी पंक्तिमापी

curved crystal spectrometer वक्र स्फटिक पंक्तिमापी

ultraviolet spectrometer जंबुलातीत पंक्तिमापी

X-ray spectrometer एक्स किरण पंक्तिमापी

spectrometric, *adj.* **पंक्तिमितीय**

spectrometry, *n.* (the art or process of using a spectrometer or of measuring wavelengths of rays of spectrum) **पंक्तिमिति** (स्त्री.)

spectromicroscope, *n.* **पंक्ति सूक्ष्मदर्शी** (पु.)

spectromicroscopical, *adj.* **पंक्ति सूक्ष्मदर्शीय**

spectrophotometer, *n.* (a photometer for measuring the relative intensities of the light in different parts of a spectrum) **पंक्ति अनुदीप्तिमापी** (पु.)

spectrophotometric, *adj.* **पंक्ति अनुदीप्ति-मितीय**

spectrophotometry, *n.* (the art or process of comparing photometrically the relative intensities of the light in different parts of a spectrum) **पंक्ति अनुदीप्तिमिति** (स्त्री.)

spectropyrheliometer, *n.* (an instrument for measuring the energy distribution in the visible and ultraviolet spectrum of emitted radiation from the sun) **पंक्ति सौर तापमापी**

spectropyrometer, *n.* **पंक्ति उत्तापमापी** (पु.)

spectroradiometer, *n.* (an instrument used to measure the spectral distribution of radiant energy) **पंक्ति प्रारणमापी** (पु.)

spectroradiometric, *adj.* **पंक्ति प्रारणमितीय**

spectroradiometry, *n.* **पंक्ति प्रारणमिति** (स्त्री.)

spectroscope, *n. Light* (as, an instrument for observing spectra) **पंक्तिदर्शी** (पु.), **स्पेक्ट्रोस्कोप** (पु.)

comparison spectroscope तुलना पंक्तिदर्शी

constant-deviation spectroscope स्थिर विचलन पंक्तिदर्शी

[*contd.*

direct-vision spectroscope सरल दृष्टि पंक्तिदर्शी
grating spectroscope जाल पंक्तिदर्शी
microspectroscope सूक्ष्म पंक्तिदर्शी
prism spectroscope प्रिझम पंक्तिदर्शी

spectroscopic = spectroscopical, *adj.* **पंक्तीय**

spectroscopically, *adv.* **पंक्तिदृष्टया, पंक्तीयतः**

spectroscopically pure element, **पंक्तिदृष्टया शुद्ध मूलद्रव्य**

spectroscopic chemical analysis, **पंक्तीय रासायनिक विश्लेषण**

spectroscopic resolving power, **पंक्तीय वियोजन शक्ति**

spectroscopy, *n.* (the production and investigation of spectra ; the science of spectroscopic phenomena) **पंक्तिदर्शन** (न.)
beta-ray spectroscopy बीटा किरण पंक्तिदर्शन
gamma-ray spectroscopy गॅमा किरण पंक्तिदर्शन
grating spectroscopy जाल पंक्तिदर्शन
high-resolution spectroscopy अति वियोजन पंक्तिदर्शन
microwave spectroscopy सूक्ष्मतरंग पंक्तिदर्शन
radio-frequency spectroscopy रेडिओ वारंवारता पंक्तिदर्शन

spectrothermograph, *n.* **पंक्ति तापलेखी** (पु.)

spectrothermography, *n.* **पंक्ति तापलेखन** (न.)

spectrous = spectral

spectrum, *n.* (*pl.* spectra) १ (as, an array of the components of an emission or wave separated and arranged in the order of some varying characteristic) **पंक्ति** (स्त्री.), **स्पेक्ट्रम** (पु.) २ (in case of band spectrum) **वर्णाली** (स्त्री.), **पट्टपंक्ति** (स्त्री.) ३ *Math.* **मानपंक्ति** (स्त्री.)
absorption spectrum अवशोषण पंक्ति (अवशोषण वर्णपंक्ति)
alpha-particle spectrum आल्फा कण पंक्ति
arc spectrum प्रज्योत पंक्ति
atomic spectrum अणु पंक्ति
band spectrum वर्णाली
bright-line spectrum द्युतिरेषा पंक्ति (द्युतिरेषा वर्णपंक्ति)
characteristic spectrum लक्षणात्मक पंक्ति
continuous spectrum अखंड पंक्ति (अखंड वर्णपंक्ति)
diffraction spectrum विवर्तन पंक्ति
emission spectrum उत्सर्जन पंक्ति
fine spectrum सूक्ष्म पंक्ति
flame spectrum ज्योत पंक्ति
flash spectrum क्षणदीप्ति पंक्ति
fluted spectrum चूणित पंक्ति
hyperfine spectrum अतिसूक्ष्म पंक्ति
infrared spectrum अवरक्त पंक्ति
inversion spectrum प्रतिलोमन वर्णपंक्ति
line spectrum रेषा पंक्ति (रेषा वर्णपंक्ति)
magnetic resonance spectrum चुंबकीय संस्पंदन पंक्ति
magnetic spectrum चुंबकीय पंक्ति
mass spectrum वस्तु पंक्ति
microwave spectrum सूक्ष्मतरंग पंक्ति
molecular spectrum रेणु पंक्ति
normal spectrum प्रसामान्य पंक्ति (प्रसामान्य वर्णपंक्ति)
primary spectrum प्राथमिक पंक्ति
prismatic spectrum प्रिझमी पंक्ति
pure spectrum शुद्ध पंक्ति
secondary spectrum द्वितीयक पंक्ति
solar spectrum सौर पंक्ति (सौर वर्णपंक्ति)
spark spectrum स्फुल्लिग पंक्ति [*contd.*

thermal spectrum औष्णिक पंक्ति
ultraviolet spectrum जंबुलातीत पंक्ति
velocity spectrum वेग पंक्ति
visible spectrum दृश्य पंक्ति
X-ray spectrum एक्स किरण पंक्ति

spectrum analyser, पंक्ति विश्लेषक

spectrum analysis, *Chem.* (as, the analysis of a substance by observation of its spectrum) पंक्ति विश्लेषण

spectrum of sunspot, सौर डाग पंक्ति

specular, *adj.* (of, relating to, or having the qualities of a mirror; having a smooth reflecting surface or a metallic lustre) दर्पण–, दर्पणी

specular angle = **angle of reflection**

specular reflectance, सुव्यवस्थित परावर्तनांक

specular reflection = **mirror reflection**

speech distortion, वाक् विरूपण

speed, *n.* (as, the ratio of the distance covered by a moving body to the time taken, either in a straight line or in a continuous curve) चाल (स्त्री.), द्रुतता (स्त्री.) *cf.* acceleration

speed dispersion, चाल अपस्करण

speed-distance curve, चाल-अंतर आलेख

speed of lens, लेन्स द्रुतता

speed of light, प्रकाशाची चाल, प्रकाशाची द्रुतता

speed regulator, चाल नियामक

speed-time graph, चाल-काल आलेख, चाल व काल यांचा आलेख

speedy, *adj.* द्रुत

spend, *v.t.* खर्ची पाडणे

spent, *adj.* खर्ची पडलेला, भुक्तशेष

sphere, *n.* १ (as, a form of a globe) गोल (पु.) (as in : celestial sphere खगोल) २ (as, a ball) गोळा (पु.) ३ क्षेत्र (न.) (as in : sphere of influence प्रभावक्षेत्र)

–sphere, *n.* (in comb.) –आवरण (न.) (as in : ionosphere आयनावरण)

sphere of attraction, (as, of molecular forces) आकर्षणाचे क्षेत्र, आकर्षण क्षेत्र

spherical, *adj.* गोलीय, गोलाकृति

spherical aberration, *Light* गोलीय विपथन

spherical mirror, गोलीय दर्पण, गोलीय आरसा

spherical radiator, गोलीय प्रारी

spherical wave-front, गोलीय तरंगमुख

sphero-cylindrical lens, *Optics* सिलिंडर-गोलीय भिंग

spheroid, *n.* (a figure resembling but not identical to a sphere) गोलाभ (पु.) *adj.* (as, spheroidal) गोलाभ

spheroidal, *adj.* (*also* spheroid) गोलाभ

spheroidal core model, *Nucl. Phys.* गोलाभ क्रोड प्रतिकृति

spheroidal structure, *Geol., etc.* गोलाभ संरचना

spheroidal symmetry, गोलाभ सममिति

spherometer, *n.* (a measuring instrument used to determine the curvature of a spherical surface) गोलत्वमापी (पु.)

spider-thread, *n.* कोळीतंतु (पु.)

spike, *n.* १ (sharp point) अणकुची (स्त्री.), आर (स्त्री.) २ (a long nail) खिळा (पु.)

spill, *v.t.* सांडणे, अधिप्लवन होणे *n.* अधिप्लवन (न.)

spin, *n.* (as, the rapid rotation of an elementary particle on its own axis) आभ्राम (पु.) (आ + भ्राम = revolving, turning round as about the axis) *v.i.* (to rotate about an axis) आभ्रामण होणे

spin coordinate, आभ्राम सहनिर्देशक

spindle, *n.* **तर्कु** (पु.) (i.e. टकळी in Marathi), **चाती** (स्त्री.)
spin-lattice interaction, *Nucl. Phys.* **आभ्राम जालक अन्योन्यक्रिया**
spin-lattice relaxation, **आभ्राम जालक शिथिलन**
spin momentum, *Nucl. Phys.* **आभ्राम संवेग**
spinning, *adj.* **आभ्रामी**
n. **आभ्रामण** (न.)
spinning electron, **आभ्रामी इलेक्ट्रॉन**
spinning top, **आभ्रामी भोवरा**
spin-orbit interaction, *Nucl. Phys.* **आभ्राम कक्षा अन्योन्यक्रिया**
spin-polarised, *adj. Nucl. Phys.* **आभ्राम ध्रुवित**
spinproof, *adj.* **आभ्रामरोधी**
spin quantum number, *Nucl. Phys.* **आभ्राम क्वांटम अंक**
spin relativity doublet, *Nucl. Phys.* **आभ्राम सापेक्षता द्विक**
spin resonance, **आभ्राम संस्पंदन**
spin-sensitive, *adj.* **आभ्राम संवेदी**
spin-spin coupling, (*also* s-s coupling) **आभ्राम-आभ्राम युग्मन**
spin state, **आभ्राम अवस्था**
spinthariscope, *n.* (an instrument in which scintillations are visually observed or counted through a magnifying lens system— used for visual detection of α-particles, α-rays) **प्रस्फुरणदर्शी** (पु.)
spin velocity, **आभ्राम वेग**
spin wave, **आभ्राम तरंग**
spiral, *n.* (the path of a point in a plane moving around a centred point while continuously receding from or approaching it; a three-dimensional curve with one or more turns about an axis) **सर्पिल** (न.)
cf. helix **हेलिक्स**
adj. (of, relating to, or resembling a spiral) **सर्पिलरूप, सर्पिलाकार, सर्पिल–**
spiral curve, **सर्पिल वक्र**
spiral scanning, **सर्पिल क्रमवीक्षण**
spiral surface, **सर्पिल पृष्ठ**
spirit, *n. Chem.* **स्पिरिट** (न.)
spirit lamp, **स्पिरिट दिवा, स्पिरिटचा दिवा**
spirit level, (as, an instrument for finding horizontal line or plane) **स्पिरिट लेव्हल**
splinter, *n.* **ढलपी** (स्त्री.)
split, *v.t. & i.* **विभाजन करणे, विभाजन होणे**
cf. segregate
adj. **विभक्त**
split lens, *Optics* **विभक्त भिंग**
split phase, *Elec. Eng.* **विभक्त प्रावस्था**
split-phase, *adj. Elec. Eng.* **विभक्त प्रावस्थिक**
split ring, **विभक्त वलय**
split-second, *n.* (fractional part of a second; flash, instant) **निमिषार्ध** (पु.)
splitting, *n.* **विभाजन** (न.)
splitting factor, *Nucl. Phys.* **विभाजन गुणक**
splitting of levels, *Nucl. Phys.* **पातळी विभाजन**
splitting of lines, *Nucl. Phys.* **रेषा विभाजन**
splitting of spectral line, **पंक्ति रेषा विभाजन**
spoil, *v.t. & i.* **खराब करणे, खराब होणे**
spoke, *n.* **आरा** (पु.)
sponge, *n.* (*also* spunge) **स्पंज** (पु.)
spontaneity, *n.* **उत्स्फूर्तता** (स्त्री.), **उत्स्फूर्ति** (स्त्री.)
spontaneous, *adj.* (occurring by virtue of inherent properties or energy as distinguished from processes carried out by deliberate application of an external agency) **उत्स्फूर्त** (as in : spontaneous combustion उत्स्फूर्त दहन); **स्वतःप्रवर्तित**

spontaneous fission, (nuclear fission taking place without particles or photons entering the nucleus from outside) उत्स्फूर्त विखंडन

spontaneously, *adv.* उत्स्फूर्ततेने, स्वतःप्रवर्तित

spontaneous magnetisation, *Elec., Magn.* उत्स्फूर्त चुंबकन, स्वतःप्रवर्तित चुंबकन

spool, *n.* (a cylinder on which yarn, thread, cinematograph films, etc. are wound) कांडी (स्त्री.), रीळ (न.)

spoon, *n.* चमचा (पु.), पळी (स्त्री.) (as in : deflagrating-spoon जाळपळी)

spoon-shaped, *adj.* चमचाकृति–

sporadic, *adj.* तुरळक

sporadic reflections, तुरळक परावर्तने (न. अ. व.)

spot, *n.* १ बिंदु (पु.) २ ठिपका (पु.), डाग (पु.) ३ स्थान (न.)

spotted, *adj.* १ बिंदुकित २ ठिपकेदार

spout, *n.* चोच (स्त्री.), तोटी (स्त्री.)

spouted bottle, चोचदार बाटली

spray, *v.t.* तुषारणे, फवारणे, फवारा मारणे *n.* तुषार (पु.), फवारा (पु.)

spray atomiser, तुषार कणित्र

spraying, *n.* तुषारण (न.)

spread, *v.t. & i.* १ प्रसार करणे, प्रसार होणे, फैलावणे २ पसरणे, पसरवणे *n.* १ प्रसार (पु.) (as in : band spread पट्ट प्रसार) २ प्रसारक्षेत्र (न.), फैलाव (पु.)

spreading, *adj.* प्रसारी

spreading coefficient, प्रसारी गुणांक

spread of energy, ऊर्जा प्रसारक्षेत्र

spread-out, *n.* प्रसार (पु.)

spring, *n.* तन्या (स्त्री.), स्प्रिंग (स्त्री.)

spring-balance, *n.* स्प्रिंगतुला (स्त्री.)

spring-tide, *n.* *Astron.* (those high-tides occurring when the moon is new or full) उधाण (न.)

spunge = **sponge**

spurious, *adj.* (as, false, counterfeit) छद्मी, छद्म–

spurious radiation, *Radio* (as, radiation of frequencies outside the band allotted to the transmission) छद्मी प्रारण

sq. (*abbr.* of *square*) चौ. (चौरस)

square, *n.* १ (*abbr.* sq.) चौरस (पु.) २ *Math.* वर्ग (पु.)

square-root, *n.* *Math.* वर्गमूळ (न.)

square wave, *Nucl. Phys.* चौरस तरंग

square well, *Nucl. Phys.* चौरस कूप

squeeze, *v.t.* पिळणे, पिळून काढणे

squeezer, *n.* पिळणी (स्त्री.)

squeezing, *n.* पिळण (न.)

s-s coupling = **spin-spin coupling**

stabilisation, *n.* स्थायीकरण (न.), स्थायीभवन (न.)

stabilise, *v.t.* स्थायीकरण करणे, स्थैर्य आणणे

stabilised, *adj.* स्थायीकृत

stabiliser, *n.* *Chem., Thermionics, etc.* स्थिरक (पु.)

stabilising, *adj.* स्थायीकारी

stabilising magnetic field, (as, in thermonuclear programme) स्थायीकारी चुंबकीय क्षेत्र

stability, *n.* (a quality, state, or degree of being stable) स्थायित्व (न.), स्थैर्य (न.)

stability curve, *Nucl. Phys.* स्थायित्व वक्र

stability factor, स्थायित्व गुणक

stable, *adj.* (as, constant, permanent; placed so as to resist forces tending to cause motion; not readily decomposing or changing otherwise) स्थायी *cf.* immobile

stable colour, स्थायी वर्ण

stable equilibrium, *Mech.* स्थायी समतोल

stable isotope, *Nucleonics* **स्थायी समस्थानिक, स्थायी समप्रोटॉन**

stable orbit, (the circle of constant radius described by accelerated particles) **स्थायी कक्षा**

stable oscillation, (as, an oscillation whose amplitude does not increase) **स्थायी दोलन**

stack, *n.* १ रास (स्त्री.) २ (as, pileup) रासचिति (स्त्री.)
v.t. रास लावणे

stackable, *adj.* राशीकरणीय

stacked-foil method, राशीकृत पत्री पद्धति

stage, *n.* १ टप्पा (पु.) २ (as, step) पद (न.) (as in : multistage amplifier बहुपद प्रवर्धी)

stage amplifier, पद प्रवर्धी

stagnant, *adj.* कुंठित, अवरुद्ध

stagnate, *v.i.* कुंठित होणे, अवरुद्ध होणे, वाहण्याचे बंद होणे

stagnation, *n.* कुंठितता (स्त्री.), अवरुद्धता (स्त्री.)

stagnation point, *Fluids* कुंठितता बिंदु

stagnation pressure, *Fluids* कुंठितता बिंदु दाब

stain, *v.t. & i.* १ (as, to colour by processes affecting chemically or otherwise; absorb colouring matter) अभिरंजन करणे, अभिरंजित होणे २ डाग लावणे, डाग लागणे
n. १ (colouring material) अभिरंजक (न.) २ डाग (पु.)

stained, *adj.* १ अभिरंजित २ डाग लावलेला, डाग लागलेला

staining, *n.* अभिरंजन (न.)

stand, *n.* (as, a frame on or in which something may be placed for support) घोडा (पु.), बैठक (स्त्री.)

standard, *n.* १ (something that is set up and established by authority as a rule for the *measure* of quantity, weight, quality, value, etc.) मानक (न.) २ (as, a definite level or degree of quality that is proper and adequate for a specific purpose) प्रमाण (न.)
adj. १ मानक– *cf.* normal २ प्रमाण–, प्रमाणित

standard candle, (the light given by a standard candle used as a unit for comparisons) मानक मेणबत्ती, मानक कॅन्डल

standard cell, *Elec. Eng.* मानक घट (मानक विद्युतघट)

standard condition, मानक स्थिति

standard deviation, (*also* called *root-mean-square deviation*) *Math.* प्रमाणित विचलन, प्रमाण विचलन

standard element, मानक घटक

standard error, मानक त्रुटि

standard frequency, प्रमाणित वारंवारता

standardisable, *adj.* १ मानकन करण्याजोगा २ प्रमाणन करण्याजोगा

standardisation, *n.* १ मानकन (न.) २ प्रमाणन (न.)

standardise, *v.t.* १ मानकन करणे २ प्रमाणन करणे

standardised, *adj.* १ मानकित २ प्रमाणीकृत

standardised instrument, प्रमाणीकृत उपकरण

standardised moment, मानकित आघूर्ण

standard mineral, प्रमाण खनिज

standard pressure, मानक दाब

standard refraction, मानक अपवर्तन

standard resistance, प्रमाणित रोध

standard state, (as, a stable form of a substance at unit activity) प्रमाण अवस्था

standard unit, मानक एकक

standard volume, मानक आकारमान, मानक आयतन

standing, *adj.* (as, stationary) अप्रगामी

standing wave, (*also* **stationary wave**) *Elec. Eng.* (as, a single-frequency mode of vibration of a body or physical system— as compared to *travelling wave*) **अप्रगामी तरंग, स्थिर तरंग**

standing waves, (*also* called *stationary waves*) *Acous., Radio* **अप्रगामी तरंग** (पु. अ. व.), **स्थिर तरंग** (पु. अ. व.)

stapes, *n.* (*pl.* **stapes** *or* **stapedes**) *Anat.* (the innermost of the chain of ossicles of the ear of mammals) **पदिका** (स्त्री.), **रिकीब** (स्त्री.) (पदिका अस्थि, रिकीब अस्थि)

star, *n. Astron.* **तारा** (पु.)

adj. (of or relating to a star; composed of stars) **तारक** (as in : star belt तारक पट्टा)

Stark effect, (after Johannes Stark, Ger. physicist— as, an effect similar to *Zeeman effect*) **स्टार्क परिणाम** *cf.* Zeeman effect

first-order stark effect प्रथमक्रम स्टार्क परिणाम

second-order stark effect द्वितीयक्रम स्टार्क परिणाम

third-order stark effect तृतीयक्रम स्टार्क परिणाम

Stark-effect quantum number, स्टार्क परिणाम क्वांटम अंक

starlike, *adj.* **ताराकृति–**

star particle, *Nucl. Phys.* **तारक कण**

starred, *adj.* **तारांकित**

starred quantities, तारांकित राशी (स्त्री. अ. व.)

start, *v.t. & i.* **आरंभ करणे, आरंभ होणे**

n. **आरंभ** (पु.)

starter, *n.* १ **आरंभक** (पु.) २ (as, a switch, button, etc.) **चालक** (पु.)

starter circuit, आरंभक परिपथ

starting, *adj.* **आरंभिक**

starting friction, (*also* called *static friction*) **आरंभिक घर्षण**

–stat, *n.* (in comb.— as, an apparatus or agent for keeping something specified stable or stationary; device for regulating or for maintaining something specified in a constant state) **–स्थापी** (पु.), **–अनुयोजी** (पु.) (as in: gyrostat घूर्णस्थापी; cryostat निम्नतापस्थापी; rheostat रोधानुयोजी)

state, *n.* (as, of matter— solid, liquid, fluid, etc.) **अवस्था** (स्त्री.)

state cluster, अवस्था गुच्छ

stated, *adj.* १ (fixed) **ठराविक** २ (regular) **नियमित** ३ **निर्देशिलेला, नमूद केलेला**

statement, *n.* १ **निवेदन** (न.) २ (of facts, ...s, etc.) **कथन** (न.) ३ (as, a table) **तक्ता** (पु.)

state of aggregation, समुच्चयन अवस्था

state of equilibrium, समतोल अवस्था

state of matter, वस्तु अवस्था

state of motion, गतिमान अवस्था

state of rest, विराम अवस्था

static, *adj.* (of or relating to statics; of or relating to bodies at rest or forces in equilibrium— as against *dynamic*) **स्थितिक**

n. (as, electrical discharges in the atmosphere; atmospherics) **तडितक्षेप** (पु.)

static electricity, (as opposed to *dynamic electricity*) **स्थितिक विद्युत**

static equilibrium, स्थितिक समतोल

static friction, *Mech.* (*also* called *starting friction*) **स्थितिक घर्षण**

static magnetic dipole, *Elec. & Magn.* **स्थितिक चुंबकीय द्विध्रुव**

static pressure, १ (as, the force per unit area that is exerted by a fluid upon a surface at rest relative to the fluid) **स्थितिक दाब** २ *Acous.* **स्थितिक दाब**

static reaction, (the static force exerted on a body by other bodies by which it is supported in equilibrium) **स्थितिक प्रतिक्रिया**

statics, *n.* (as, a branch of mechanics dealing with the relations of forces that produce *equilibrium* among material bodies) **स्थितिशास्त्र** (न.) *cf.* mechanics

station, *n.* १ **स्थानक** (न.) (as in : space-station अवकाश स्थानक) २ **केंद्र** (न.) (as in : transmitting station पारेषण केंद्र) *v.t.* **ठेवणे**

stationary, *adj.* १ (as, fixed in a station, course or mode) **स्थावर, स्थाणु** *cf.* immobile २ (standing still) **स्थिर**

stationary heat flow, स्थिर ऊष्मा प्रवाह (स्थिर तापमान ऊष्मा प्रवाह)

stationary oscillation, स्थिर दोलन

stationary periodic heat flow, स्थिर आवर्ती ऊष्मा प्रवाह (स्थिर आवर्ती तापमान ऊष्मा प्रवाह)

stationary state, (as, a stable or metastable quantum state) **स्थावर अवस्था, स्थाणु अवस्था**

stationary vortex, स्थिर भ्रमी

stationary wave = standing wave

stationary waves, (*also* called *standing waves*) *Acous., Radio* **स्थिर तरंग** (पु. अ. व.), **अप्रगामी तरंग** (पु. अ. व.)

stationed, *adj.* **स्थित, ठेवलेला**

stationing, *n.* **ठेवणे** (न.)

statistical, *adj.* १ (of, relating to, or dealing with statistics) **सांख्यिकीय, सांख्यिकी–** २ **आकडेवारीसंबंधी**

statistically, *adv.* १ **सांख्यिकी दृष्ट्या** २ **आकडेवारी देऊन, आकडेवारीच्या दृष्टीने**

statistical mechanics, सांख्यिकी स्थितिगतिशास्त्र

statistical method, सांख्यिकीय पद्धति

statistical straggling, (as, the variation in range, ionisation or direction which is due to fluctuations in the distance between collisions in the stopping medium and in the energy loss and deflection angle per collision) **सांख्यिकी विचरण**

statistics, *n.* १ (as, a science dealing with the collection, analysis, interpretation and presentation of masses of numerical data) **सांख्यिकी** (स्त्री.) २ (a collection of quantitative data) **आकडेवारी** (स्त्री.)

stator, *n. Elec. Eng., Mach., etc.* (as, a stationary portion in a machine in or about which rotator revolves) **स्थाता** (पु.), **स्टेटर** (पु.)

stator winding, *Elec. Eng.* **स्थाता कुंडलन**

steadily, *adv.* १ **निश्चलतेने** २ **एकसारखेपणाने**

steadiness, *n.* **अचरता** (स्त्री.), **निश्चलता** (स्त्री.)

steady, *adj.* १ **अचर, निश्चल** *cf.* immobile २ (uniform, regular) **एकसारखा**

steady state, (as, a state or condition of a system or process, as one of the energy state of an atom, that does not change in time) **अचर अवस्था, निश्चल अवस्था**

steam, *n.* **बाष्प** (न.), **वाफ** (स्त्री.)

steam-bath, *n.* **बाष्प मज्जनी** (स्त्री.)

steam-boiler, *n.* **बाष्पक** (न.)

steam-engine, *n.* **बाष्प इंजिन** (न.)

steaming, *n.* **वाफयणे** (न.)

steam jacket, *Eng.* **बाष्प वेष्टक**

steam-jacketed, *adj.* **बाष्पवेष्टित**

steam-point, *n.* **बाष्पांक** (पु.)

steam trap, *Eng.* **बाष्प चाप**
steel, *n.* **पोलाद** (न.)
steel-wool, *n.* **पोलाद कुंतल** (न.)
steep, *adj.* १ **अतिप्रवण, उभ्या चढणीचा** २ **खडा**
n. **उभी चढण** (स्त्री.)
steep ascent, (as, of a curve, etc.) **अतिप्रवण आरोह**
steer, *v.t.* **चालन करणे**
steering, *adj.* **चालन–**
Stefan-Boltzmann law, (*also* **Stefan's law)** (after Josef Stefan, Austrian physicist, its formulator, & Ludwig Boltzmann, Austrian physicist who first demonstrated it— a statement in thermal radiation) **श्टेफॅन बोल्ट्स्मन नियम**
stellar, *adj.* (of, relating to, or derived from the stars) **तारकीय, तारका–**
stellar interferometer, *Astron.* **तारकीय व्यतिकरणमापी**
stellar magnetic field, तारका चुंबकीय क्षेत्र
stellate, *adj.* (resembling a star as in shape; pointed, or formed, or radiated like a star) **ताराकृति–, ताराकार**
stem, *n.* (as, of a hydrometer, thermometer, etc.) **स्तंभ** (पु.), **दंड** (पु.), **दांडी** (स्त्री.)
step, *n.* १ **पद** (न.) २ **क्रम** (पु.) ३ **सोपान** (पु.) (as in: step function सोपान फल)
step down, *v.t. Elec.* (as, to lower the voltage of a current by means of a transformer) **अवपरिर्वातित करणे**
step-down transformer, *Elec. Eng.* **अवपरिवर्तित्र** (न.)
stepping, *n.* **रोहण** (न.)
stepping down, अवरोहण (न.)
stepping up, आरोहण (न.)
step up, *v.t. Elec.* (to increase the voltage of a current by means of a transformer) **उत्परिर्वातित करणे**
step-up transformer, *Elec. Eng.* **उत्परिर्वातित्र** (न.)
steradian, *n.* (*also* sterad) *Math.* (as, the unit of solid angular measure) **स्टिरेडिअन** (न.)
steradiancy, *n.* (the radiant flux from a surface per steradian of solid angle in a specified direction per unit area of cross-section of the emission perpendicular to that direction) **प्रारण उत्सर्जकता** (स्त्री.)
stere– = stereo–, (in comb.) (having or dealing with three dimensions of place) **त्रिमितीय, त्रिमिति–**
stereogram, *n.* **त्रिमितिचित्र** (न.)
stereograph, *n.* **त्रिमितिलेख** (पु.)
stereographic, *adj.* **त्रिमितिलेखीय, त्रिमिति–**
stereography, *n.* **त्रिमितिलेखन** (न.)
stereometer, *n.* **त्रिमितिमापी** (पु.)
stereometric, *adj.* **त्रिमितिमापीय, त्रिमिति-मापी–**
stereometry, *n.* (the measurement of volumes and other metrical elements of solid figures— distinguished from *planimetry*) **त्रिमितिमापन** (न.)
stereomicroscope, *n.* **त्रिमितीय सूक्ष्मदर्शी** (पु.)
stereophonic, *adj.* **त्रिमिति स्वनिक**
stereophotograph, *n.* **त्रिमिति प्रकाशचित्र** (न.)
stereophotography, *n.* **त्रिमितीय प्रकाशचित्रण** (न.)
stereophotometer, त्रिमितीय अनुदीप्तिमापी (पु.)

stereoscope, *n.* त्रिमितिदर्शी (पु.)

stereoscopic = stereoscopical, *adj.* त्रिमितीय, त्रिमितिदर्शी–

stereoscopic camera, त्रिमितीय रूपित्र

stereoscopic telescope, त्रिमितीय दूरदर्शी

stereoscopic vision, त्रिमितीय दृष्टि

stereoscopy, *n.* (a branch of science that deals with stereoscopic effects and methods by which they are produced; the seeing of objects in three dimensions) त्रिमितिदर्शन (न.)

steric, *adj.* (relating to the arrangement of atoms in space) त्रिमितिविन्यासी

steric hindrance, त्रिमितिविन्यासी अडथळा

sticky, *adj.* चिकट

stiff, *adj.* १ कठीण २ (not flexible) दुर्नम्य ३ घट्ट, कडक

stiffness, *n.* १ काठिण्य (न.) २ दुर्नम्यता (स्त्री.)

stiffness constants, (*also* called *elastic moduli*) १ काठिण्य स्थिरांक (पु. अ. व.) २ दुर्नम्यता स्थिरांक (पु. अ. व.)

stigmatic, *adj.* (esp. used of a bundle of light rays intersecting at a single point) बिंदुक

stigmatic spectrograph, बिंदुक पंक्तिलेखी

stigmatism, *n.* बिंदुकता (स्त्री.)

still, *adj.* १ (as, immobile; stationary) स्थिर २ नीरव, शांत
v.t. (to distil) ऊर्ध्वपातन करणे
n. ऊर्ध्वपातन यंत्र (न.)

still picture, स्थिर चित्र

stilus = stylus

stimulate, *v.t. & i.* उत्तेजित करणे, उत्तेजित होणे

stimulated, *adj.* उत्तेजित

stimulated emission, उत्तेजित उत्सर्जन

stimulating, *adj.* उत्तेजक

stimulation, *n.* उत्तेजन (न.)

stimulus, *n.* उत्तेजन (न.)

stir, *v.t.* ढवळणे

stirrer, *n.* ढवळणी (स्त्री.)

stirrup, *n.* १ रिकीब (स्त्री.) २ *Anat.* (of an ear) रिकीब (स्त्री.) (रिकीब अस्थि)

stochastic, *adj. Math., etc.* (a term implying the presence of a random variable) प्रसंभाव्य

stochastic variable, *Math.* प्रसंभाव्य चल

Stokes' law, (after Sir George G. Stokes, British mathematician and physicist) स्टोक्सचा नियम

Stokes' lines, स्टोक्स रेषा (स्त्री. अ. व.)

stop, *v.t. & i.* १ थांबवणे, थांबणे २ रोखून ठेवणे, रोखून धरणे ३ बंद पाडणे, बंद पडणे
n. १ विराम (पु.) २ थांबवणे (न.)

stopcock, *n.* तोटी (स्त्री.)

stoppage, *n.* १ थांबवणे (न.), थांबणे (न.) २ रोखून धरणे (न.), रोखून ठेवणे (न.)

stopper, *n.* बूच (न.)

stoppered, *adj.* बूचबंद, बूचबंद केलेला

storage, *n.* संचय (पु.)

storage battery, *Elec. Eng.* संचयी बॅटरी

storage cell, *Elec. Eng.* (*also* called *accumulator* or *secondary cell*) संचयी घट

store, *v.t.* साठवणे, संचय करणे

storm, *n.* वादळ (न.) (as in : magnetic storm चुंबकीय वादळ)

stormy, *adj.* वादळी

stove, *n.* स्टोव्ह (पु.)

straggle, *v.i.* १ (as, to wander from the direct course or way) विचरण होणे २ (to be, become, or occur as if dispersed) अपकीर्ण होणे

straggling, *n.* १ (as, the statistical variation in some property as in range or angle of travel of particles passing through matter) **विचरण** (न.) २ **अपकीर्णन** (न.)
angle straggling **कोन विचरण**
instrumental straggling **उपकरणात्मक विचरण**
range straggling **परास विचरण**
statistical straggling **सांख्यिकी विचरण**

straight, *adj.* **सरळ, सरल**

straighten, *v.t. & i.* **सरळ करणे, सरळ होणे**

straight-line absorption, **सरल रेखीय अवशोषण**

straight-line motion, **सरल रेषीय गति**

strain, *n.* १ *Eng., etc.* (as, the deformation of a material body and esp. of an elastic solid under the action of applied forces) **विकार** (पु.), **स्ट्रेन** (पु.) *cf.* stress २ (as, a force, influence causing tension) **ताण** (पु.)

strained, *adj.* **विकृत**

strainer, *n.* **गाळणी** (स्त्री.), **चाळणी** (स्त्री.)

strain gauge, **विकार प्रमापी**

strain gradient, **विकार प्रवणता**

strata, *n. pl.* (*sing.* **stratum**) **स्तर** (पु. अ. व.), **थर** (पु. अ. व.)

stratification, *n.* (the act or process of stratifying) **स्तरण** (न.)

stratify, *v.t. & i.* (to divide or arrange, to form or deposit, in strata ; to form into strata) **स्तरित करणे, स्तरित होणे**

stratifying, *adj.* **स्तरित होणारा**

stratigraphic, *adj.* **स्तारिक, स्तरिकीय**

stratigraphy, *n. Geol.* (as, a branch of geology that deals with the origin, composition, distribution and succession of strata) **स्तारिकी** (स्त्री.), **स्तरविज्ञान** (न.)

stratosphere, *n.* (*also* called *isothermal region*) *Meteor.* (a layer of earth's atmosphere, about six or seven miles above the earth, in which there is no convection and practically no vertical temperature gradient) **स्थिरावरण** (न.)

stratum, *n.* (*pl.* **strata**) **स्तर** (पु.), **थर** (पु.)

stray, *adj.* (not serving any purpose; unwanted ; occurring or appearing sporadically or at random) **आगंतुक, भ्रांत**

stray capacity, *Electronics* **आगंतुक धारकता**

stray radiation, **आगंतुक प्रारण**

strays = **atmospherics**

streak, *n.* (as, an irregular strip or line or band or layer-edge) **रेखा** (स्त्री.)

streaky, *adj.* **विरेखित**

stream, *n.* १ (as, large quantity of something that flows or moves along) **धार** (स्त्री.), **स्रोत** (पु.) *cf.* flow २ (as, a body of water running in bed, river or brook) **नाला** (पु.), **ओढा** (पु.)

streaming, *n.* **स्रवण** (न.)
adj. १ **स्रवण–** २ **स्रोत–**

streaming velocity, **स्रवण वेग**

streamline, *n.* **स्रोतरेखा** (स्त्री.)

streamlined, *adj.* **स्रोतरेखी**

streamline flow, **स्रोतरेखा प्रवाह**

strength, *n.* **सामर्थ्य** (न.)

strengthen, *v.t. & i.* १ (to give added strength to) **सामर्थ्य वाढवणे** २ **बळकट करणे** ३ **वाढवणे**

strength of a solution, **द्रावणाचे सामर्थ्य**

strength of radioactive substance, **किरणोत्सारी पदार्थाचे सामर्थ्य**

stress, *n.* (as, a condition existing within an elastic material because of strain or deformation by external forces or by nonuniform thermal expansion and being expressed quantitatively always in units of fc per unit area) प्रतिबल (न.)
cf. p ure दाब
shear कर्तर, कर्तरण
strain विकार, स्ट्रेन
tension ताण, तणाव
thrust प्रणोद
torsion मोटन, पीळ
axial stress = direct stress
bearing stress बेअरिंग प्रतिबल
bending stress नमन प्रतिबल
bond stress बंध प्रतिबल
combined stress संयोजित प्रतिबल
compression stress संपीडन प्रतिबल
compressive stress संपीडक प्रतिबल
diagonal compression stress कर्णतः संपीडन प्रतिबल
diagonal tension stress कर्णतः ताण प्रतिबल
direct stress प्रत्यक्ष प्रतिबल, अक्षीय प्रतिबल
normal stress अभिलंब प्रतिबल
primary stress प्राथमिक प्रतिबल
secondary stress द्वितीयक प्रतिबल
shearing stress कर्तरण प्रतिबल
tensile stress तन्यता प्रतिबल
thermal stress तापीय प्रतिबल
working stress कार्यकारी प्रतिबल

stressing, *adj.* प्रतिबल–

stress modulus, प्रतिबल मापांक

stress-strain curve, प्रतिबल विकार आलेख

stress-strain variables, प्रतिबल विकार चल (पु. अ. व.)

stress tensor, प्रतिबल प्रदिश

stretch, *v.t. & i.* प्रतानन करणे, प्रतानन होणे, ताणणे, खेचणे
n. प्रतानन (न.)

stria, *n.* (*pl.* **striae**) (as, a threadlike line or narrow band) सूत्ररेषा (स्त्री.), सूत्र-रेखा (स्त्री.)

striated, *adj.* सूत्ररेखांकित

striation, *n.* (the fact or state of being striated; arrangement of striae) सूत्र-रेखांकन (न.)

striation technique, (as, a method for rendering sound waves visible) सूत्ररेखांकन तंत्र

strike, *v.t.* आघात करणे

striking, *adj.* आघाती, आघात–

striking potential, *Electronics* आघात विभव

striking reed, *Music* आघाती रीड

string, *n.* १ *Music* (the gut or wire cord of a musical instrument) तंतु (पु.) २ दोरी (स्त्री.), सर (पु.)

stringed instrument, *Music* तंतु वाद्य

string electroscope, तंतु विद्युतदर्शी

string galvanometer, तंतु गॅल्व्हानोमीटर

strip, *n.* पट्टी (स्त्री.), पट्टा (पु.)
v.t. १ नग्न करणे २ (to separate a plating or sheet of electrodeposited metal from the base metal by any means) निर्लेपित करणे ३ (to remove, to separate, to shear off) अपखंडित करणे

stripe, *n.* पट्टा (पु.), पट्ट (पु.)

stripped, *adj.* १ नग्न २ निर्लेपित ३ अप-खंडित

stripped atom, अपखंडित अणु

stripping, *n.* १ *Nucleonics* अपखंडन (न.) २ निर्लेपन (न.)

stroboscope, *n.* (an instrument for viewing moving objects, so they appear stationary; used esp. for determining the speeds of rotation or frequencies of vibrations) **स्थिरभासदर्शी** (पु.), **स्ट्रोबोस्कोप** (पु.)
stroboscopic, *adj.* **स्थिरभास–**
stroboscopic effect, **स्थिरभास परिणाम**
stroke, *n.* १ (as, impact) **आघात** (पु.) २ (of an engine piston-travel) **धाव** (स्त्री.) (as in : four-stroke engine चतुर्धाव इंजिन)
strong, *adj.* १ (as opposed to *weak*) **प्रबल** २ (intense in degree; as, concentrated) **प्रभावी**
strong acid, **प्रभावी आम्ल**
strong convergence, *Math.* **प्रबल अभिसरण**
strong electrolyte, **प्रबल विद्युत अपघटनी**
strong-field quantum number, **प्रबल क्षेत्रीय क्वांटम अंक**
strong lens, **प्रबल भिंग**
strongly, *adv.* १ **अति** २ **प्रबलतः**
strongly-degenerate, *adj.* **अति अपजनित**
struck string, *Acous., Music* **आघात तंतु**
structural, *adj.* **संरचनी, संरचनात्मक**
structural formula, *Chem.* **संरचनी सूत्र**
structural crystallography, **संरचनात्मक स्फटिकविज्ञान**
structure, *n.* (the arrangement of particles or parts in a substance or a body) **संरचना** (स्त्री.) *cf.* arrangement
structured, *adj.* (having definite structure) **संरचित**
structureless, *adj.* (lacking definite structure) **संरचनाहीन**
structureless particle, **संरचनाहीन कण**
structure of atom, **अणूची संरचना**
stub line, **स्थूण रेषा**
studio, *n.* **कलागार** (न.)
stupefy, *v.t.* **गुंगी आणणे**
stupefying, *adj.* **गुंगी आणणारा**
stylus, *n.* (*also* **stilus**) (*pl.* **styli**) (as, a hard and pointed instrument; cutter in a gramophone recording-head) **सूचिका** (स्त्री.)
sub–, *pfx.* १ (under, beneath, below, inadequately) **अव–, अधः –** (as in : subsoil अवमृदा; substratum अधःस्तर) २ (subordinate, secondary, next lower than) **उप–** (as in : subclass उपवर्ग)
subatomic, *adj.* (of, relating to, or being the phenomena occurring inside of the atoms or particles smaller than atoms) **अवआण्विक, अवअणु–**
subatomic particle, **अवअणु कण**
subdivide, *v.t. & i.* **उपविभाजन करणे, उपविभाजित होणे**
subdivisible, *adj.* **उपविभाजनीय**
subdivision, *n.* १ **उपविभाजन** (न.) २ (as, a part made by subdividing) **उपविभाग** (पु.)
subelectron, *n.* **उप इलेक्ट्रॉन** (पु.)
subject, *v.t.* **–च्या अधीन करणे, –च्या अधीन ठेवणे**
sublevel, *n.* (as, subenergy level) **उप ऊर्जा पातळी** (स्त्री.)
sublimate, *v.t.* (to cause to sublime; to undergo sublimation) **संप्लुत करणे, संप्लुत होणे**
n. Chem. (chemical product obtained by sublimation) **संप्लुत** (पु.)
sublimation, *n.* (the act or process or an instance of subliming of a chemical entity) **संप्लवन** (न.) *cf.* evaporation
sublimation curve, **संप्लवन आलेख**
sublimation pressure, **संप्लवन दाब**
sublimative, *adj.* **संप्लवनशील**

sublime, *v.t. & i.* (to cause to pass from the solid to vapour state by the action of heat, etc.; to undergo sublimation) **–चे संप्लवन करणे, –चे संप्लवन होणे**
sublimed, *adj.* **संप्लुत**
submarine, *n.* **पाणबुडी** (स्त्री.)
adj. **अंत:समुद्री**
submerge, *v.t. & i.* **आत बुडवणे, आत बुडणे, निमज्जित करणे, निमज्जित होणे**
submerged, *adj.* **निमग्न**
submergible = submersible, *adj.* **निमज्जनीय**
submersion, *n.* **निमज्जन** (न.)
submicroscopic, *adj.* (too small to be resolved and made visible by the ordinary light microscope) **अतिसूक्ष्म** *cf.* ultramicroscopic
submicroscopic crystal, अतिसूक्ष्म स्फटिक
subnormal, *adj.* (lower or smaller than normal) **अवसामान्य**
n. *Math.* **प्रलंबक्षेप** (पु.)
subnormal dispersion, अवसामान्य अपस्करण
subnormality, *n.* **अवसामान्यता** (स्त्री.)
subnuclear, *adj.* **अवन्यूक्लीय, अवकेंद्रकीय, अवकेंद्रक–**
subnuclear particle, अवन्यूक्लीय कण, अवकेंद्रक कण
subordinate, *adj.* १ (holding a lower or inferior position; placed in lower order, class or rank) **गौण** २ (subservient) **अधीन**
subregion, *n.* **उपप्रदेश** (पु.)
subsample, *n.* **उपप्रतिदर्श** (पु.)
subsequent, *adj.* **उत्तरवर्ती, नंतरचा**
sub series, गौण श्रेणी
subset, *n.* *Math.* **उपसट** (पु.)
subside, *v.i.* १ **–चा उपशम होणे** २ **खचणे, खाली बसणे** ३ **स्थिर होणे**
subsidence, *n.* १ (something that has subsided; act or process of subsiding) **अवतलन** (न.) २ *Geol.* **खचणी** (स्त्री.) ३ **उपशम** (पु.)
subsidiary, *adj.* **गौण, दुय्यम**
subsiding, *adj.* १ **उपशामी** २ **खचत असलेला** ३ **स्थिर होत असलेला**
subsist, *v.i.* **अस्तित्वात असणे**
subsisting, *adj.* **विद्यमान**
subsolar, *adj.* **अध:सौर**
subsolar point, *Astron.* **अध:सौर बिंदु**
subsonic, *adj.* **अवस्वनी, अवस्वनिक**
subsonic frequency, अवस्वनी वारंवारता
subspace, *n.* **उप अवकाश** (पु.)
substage condenser, अधोमंच संधारित्र
substance, *n.* **पदार्थ** (पु.)
substandard, *n.* **उपमानक** (न.)
adj. **अधोमानकी, अधोमानकीय, मानकच्युत**
substation, *n.* १ **उपस्थानक** (न.) २ **उपकेंद्र** (न.)
substitute, *v.t.* (to put in the place of another; to introduce as an atom or group by substitution) **प्रतियोजन करणे** (प्रतिवस्तुयोजन करणे)
n. (something that is put in place of something else or is available for use instead of something else) **प्रतियोजित** (न.), **प्रतिवस्तु** (स्त्री.)
substituted, *adj.* **प्रतियोजित**
substitution, *n.* **प्रतियोजन** (न.)
substitutional, *adj.* **प्रतियोजनात्मक, प्रतियोजनी, प्रतियोजन–**
substitutional alloy, प्रतियोजन संमिश्र
substitutional impurity, १ **प्रतियोजन अशुद्धता** २ **प्रतियोजन अशुद्धि**
substitutional reaction, *Nucleonics* **प्रतियोजनी अभिक्रिया**
substitution method, प्रतियोजन पद्धति

substitutive, *adj.* **प्रतियोजी**
substract = **subtract**
substrata, *n. pl.* (*sing.* **substratum**) **अधःस्तर** (पु. अ. व.)
substratal, *adj.* **अधःस्तरीय**
substratum, *n.* (*pl.* **substrata**) **अधःस्तर** (पु.)
substructural, *adj.* **१ उपसंरचनात्मक २ अधःसंरचनात्मक**
substructure, *n.* **१ उपसंरचना** (स्त्री.) २ (as, understructure, groundwork) **अधःसंरचना** (स्त्री.)
subsynchronous, *adj.* **उपसंकालिक**
subtend, *v.t.* *Math.* (to lie opposite to) **संमुख करणे, –च्या संमुख असणे**
subtended, *adj.* **–च्या संमुख केलेला, –च्या संमुख असलेला**
subtract, *v.t.* *Math.* **वजा करणे, उणा करणे**
subtraction, *n.* *Math.* **वजाबाकी** (स्त्री.), **ऊनन** (न.)
subtractive, *adj.* **ऊननी, ऊनन–**
subtractive colour, ऊनन वर्ण
subtyᵐe, *adj.* **उपप्ररूप**
subvalue, *n.* (as, of a quantum number) **उपमूल्य** (न.)
subzone, *n.* **उपप्रदेश** (पु.)
succeed, *v.t.& i.* (to take the place previously filled by; to follow in order) **अनुवर्तणे, पाठीमागून येणे**
succeeding, *adj.* **अनुवर्ती**
succession, *n.* १ (a repeated following up of one by another) **अनुवर्तन** (न.) २ (the act or process of following in order of time or place) **अनुक्रमण** (न.) (*in quick succession* अगदी लागोपाठ)
successive, *adj.* **१ अनुवर्ती २ क्रमवर्ती ३ लागोपाठचा**
successively, *adv.* **लागोपाठ, एकामागून एक**
successor, *n.* *Math.* **अनुक्रमिक** (पु.)
suck, *v.t.* **चूषण करणे**
sucrose, *n.* *Chem.* **शर्करा** (स्त्री.), **सुक्रोज** (न.)
suction, *n.* **चूषण** (न.)
suction pump, चूषण पंप
sudden, *adj.* **अचानक, आकस्मिक**
suddenly, *adv.* **अचानक, एकाएकी, अकल्पित**
suffice, *v.t. & i.* **पर्याप्त असणे, पर्याप्त होणे, पुरेसा असणे, पुरेसा होणे**
sufficiency, *n.* **पर्याप्तता** (स्त्री.), **पुरेपणा** (पु.)
sufficient, *adj.* **पर्याप्त, पुरेसा, पुरा**
sufficiently, *adv.* **पर्याप्ततः, पाहिजे तितका**
suffocate, *v.t. & i.* **गुदमरवणे, गुदमरणे**
suffocation, *n.* **गुदमरणे** (न.), **श्वासरोध** (पु.)
sugar, *n.* **साखर** (स्त्री.), **शर्करा** (स्त्री.)
sugarcoat, *v.t.* **शर्करावगुंठन करणे**
sugarcoated, *adj.* **शर्करावगुंठित**
sugarcoating, *n.* **शर्करावगुंठन** (न.)
sulfate = **sulphate**
sulfide = **sulphide**
sulfur = **sulphur**
sulphate, *n.* (*also* **sulfate**) *Chem.* **सल्फेट** (न.)
sulphide, *n.* (*also* **sulfide**) *Chem.* **सल्फाइड** (न.)
sulphur, *n.* (*also* **sulfur**) *Chem.* **सल्फर** (न.), **गंधक** (न.)
sulphuric acid, *Chem.* **सल्फ्युरिक आम्ल**
sulphurous, *adj.* *Chem.* **सल्फरस, सल्फरयुक्त**
sum, *n.* *Math.* **बेरीज** (स्त्री.), **योग** (पु.) *v.t.* (to ascertain the sum of ; to count or calculate the number, amount or total of) **बेरीज करणे, योग करणे, समाकलन करणे**
summability, *n.* *Math.* (capability of being summed) **समाकलनीयता** (स्त्री.)
summable, *adj.* (capable of being summed) **समाकलनीय**

summary, *n.* **सारांश** (पु.)

summation, *n. Math.* (act or process of finding or forming a sum or total amount; an aggregate formed) **समाकलन** (न.), **योग करणे** (न.)

summational, *adj.* (produced by summation) **समाकलित**

summational tone = summation tone

summation of heat, **ऊष्म्याचे समाकलन**

summation tone, *Acous.* **समाकलित स्वरक**

sum rule, **योग नियम**

sun, *n.* **सूर्य** (पु.)

sundial, *n.* **सूर्य अंकपृष्ठ** (न.)

sunlight, *n.* **सूर्यप्रकाश** (पु.)

sunproof, *adj.* **ऊनरोधी, आतपरोधी**

sunshine, *n.* **ऊन** (न.), **आतप** (पु.)

sunshine recorder, **आतप अभिलेखी**

sunspot, *n.* **सौरडाग** (पु.), **सूर्यावरील डाग** (पु.)

super–, *pfx.* (in comb.) १ (over and above; higher in quantity, quality or degree; situated or placed above, on or at the top of) **अधि–** २ (exceeding a norm; in excessive degree or intensity) **अति–, –अतीत**

superconductive, *adj.* **अतिवाहक**

superconductivity, *n.* (abnormally high conductivity) **अतिवाहकता** (स्त्री.)

superconductor, *n.* **अतिवाहक** (पु.)

supercontrol tube, **अधिनियंत्रक नलिका**

supercool, *v.t.* (to cool below freezing-point) **अतिशीतन करणे**

supercooled, *adj.* **अतिशीतित**

supercooling, *n.* (the cooling of a liquid below its freezing-point without the separation of solid phase) **अतिशीतन** (न.)

super-energy particle, *Nucleonics* **अति ऊर्जा कण**

superficial, *adj.* (pertaining to the surface) **क्षेत्रीय, क्षेत्र–**

superficial expansion, *Heat & Thermodynamics* **क्षेत्रीय प्रसरण**

superficial mass, (i.e. mass per unit area) **प्रति एकक क्षेत्र वस्तुमान**

superficial source, **पृष्ठ उद्‌गम**

superfine, *adj.* १ **अत्युत्तम** २ **अतिसूक्ष्म**

superfluid, *n.* (matter, as helium II, in a unique state characterised by extraordinarily large thermal conductivity and capillarity) **अतिद्रायु** (पु.)

superfluidity, *n.* **अतिद्रायुता** (स्त्री.)

superfluous, *adj.* १ **अतिरिक्त** २ **अनावश्यक**

superfluous term, *Math.* **अतिरिक्त पद**

superheat, *v.t.* (*also* overheat) **अतिउष्णता देणे, अति तापवणे**

superheated, *adj.* (*also* overheated) **अतितप्त**

superheating, *n.* (*also* overheating) **अतिऊष्मन** (न.), **अतितापन** (न.)

superheterodyne, *adj. Electronics, Radio* **अतिसंकरण–, अतिहेटरोडाइन** *n.* **अतिसंकरण** (न.), **अतिहेटरोडाइन** (न.) *v.t.* **अतिसंकरण करणे**

superimpose, *v.t.* **अध्यारोपित करणे**

superimposed, *adj.* **अध्यारोपित**

superimposed alternating current, **अध्यारोपित प्रत्यावर्ती धारा**

superimposition, *n.* **अध्यारोपण** (न.)

superior, *adj.* १ **वरिष्ठ** २ (as, situated above) **ऊर्ध्व**

superior limit, **ऊर्ध्व सीमा**

superlattice, *n.* (a space lattice of an alloy system, as a copper-gold alloy, in which each kind of atom tends to occupy a definite geometrical positions instead of having a random distribution) **अधिजालक** (न.)

supernatant, *adj.* (floating on the surface) तवंगरूप, पृष्ठप्लावी

supernatant liquid, तवंगरूप द्रव

superpose, *v.t.* (to place or lay over or above; to cause to occupy the same position as and coexist with another) अधिरोपित करणे

superposed, *adj.* अधिरोपित

superposition, *n.* अधिरोपण (न.)

superposition principle, अधिरोपण तत्त्व

super-refraction, *n.* अति-अपवर्तन (न.)

supersaturate, *v.t.* (to add to beyond saturation) अतिसंतृप्त करणे

supersaturated, *adj.* अतिसंतृप्त, अतिसंतृप्त झालेला

supersaturated solution, अतिसंतृप्त द्रावण

supersaturation, *n.* अतिसंतृप्ति (स्त्री.)

supersensitisation, *n.* अतिसंवेदीकरण (न.)

supersensitise, *v.t.* अतिसंवेदी करणे, अति-संवेदनशील करणे

supersensitised, *adj.* अतिसंवेदित, अतिसंवेदी-कृत

supersensitive, *adj.* अतिसंवेदी, अतिसंवेदन-शील

supersensitivity, *n.* (*also* **hypersensitivity**) अतिसंवेदिता (स्त्री.), अतिसंवेदनशीलता (स्त्री.)

supersonic, *adj.* १ (having a frequency above the audibility range of the human ear; utilising, produced by or relating to supersonic waves or vibrations) स्वनातीत, ध्वनिवेगातीत

supersonic frequency, *Acous.* स्वनातीत वारंवारता

supersonic speed, स्वनातीत चाल, स्वनातीत द्रुतता

supplementary, *adj.* संपूरक

supplementary valence, (as, a residual valence connecting atoms, groups or molecules in which ordinary valences are already saturated) संपूरक संयुजा

supply, *v.t.* पुरवणे, पुरवठा करणे
n. पुरवठा (पु.)

support, *n.* १ आधार (पु.), टेकू (पु.) २ अवलंब (पु.)
v.t. १ आधार देणे, टेकू देणे २ (as, to uphold, defend) पुष्टी देणे, पाठिंबा देणे

supported, *adj.* १ आधृत २ पुष्टी दिलेला

supporting, *adj.* आधार देणारा, आधार–

suppose, *v.t.* समजणे, समजून चालणे, कल्पिणे

supposed, *adj.* कल्पित

suppress, *v.t.* दमन करणे, दाबून टाकणे

suppressed, *adj.* दामित

suppression, *n.* दमन (न.), दाबून टाकणे (न.)

suppressive, *adj.* दमनकारी, दमन करणारा, दाबून टाकणारा

suppressor, *n.* दामक (पु.)

suppressor grid, *Thermionics* दामक ग्रिड

surd, *n.* *Math.* करणी (स्त्री.)

surface, *n.* (as, the outermost or uppermost boundary; one or more of the faces of a three-dimensional thing) पृष्ठ (न.), पृष्ठभाग (पु.)
adj. (of, located on, or designed for use at the surface of something; appearing on the surface only) पृष्ठीय, पृष्ठ–

surface-active, *adj.* *Chem.* (as, modifying the properties of a liquid medium at a surface or interface usu. by reducing surface tension or interfacial tension) पृष्ठसक्रिय

surface-activity, *n.* *Chem.* पृष्ठसक्रियता (स्त्री.)

surface barrier, *Nucl. Phys.* पृष्ठ प्राचीर

surface condenser, *Eng., Heat, Thermodynamics* पृष्ठ संघनित्र
surface density, *Elec. & Magn.* पृष्ठ घनता
surface energy, (the energy associated with the intermolecular forces at the interphase between two media) पृष्ठ ऊर्जा
surface integral, *Math.* पृष्ठ संकलक
surface ionisation, पृष्ठ आयनन
surface of revolution, परिभ्रमण पृष्ठ
surface orientation, पृष्ठीय अभिमुखता
surface recombination rate, पृष्ठ पुन:संयोजन दर
surface strain, पृष्ठ विकार
surface tension, (a property possessed by liquid surfaces whereby they appear to be covered by a thin elastic membrane in a state of tension) पृष्ठताण (पु.)
surface wave, पृष्ठ तरंग
surge, *n.* १ (as, a swelling, rolling or sweeping forward like that of an oncoming billow; as, an onward rush) उल्लोल (पु.) २ *Meteor.* (a barometric wave apparently independent of and unexplained by existing barometric gradients) उल्लोल (पु.) ३ *Elec. Eng.* (a transient variation of current in an electrical circuit; sudden rise and fall of voltage) उल्लोल (पु.)
surge absorber, *Elec. Eng.* उल्लोल अवशोषी
surplus, *n.* आधिक्य (न.), शिल्लक (स्त्री.) *adj.* अतिरिक्त, शिलकी
surround, *v.t.* वेढणे, –च्या भोवती असणे
surrounding, *n.* १ *Math.* (as, entourage) परिवेश (पु.) २ (in *pl.*) परिसर (पु.)
surveillance, *n.* (a close watch) संनिरीक्षण (न.)
survey, *v.t.* सर्वेक्षण करणे, पाहणी करणे *n.* सर्वेक्षण (न.), पाहणी (स्त्री.)
surveying, *n.* सर्वेक्षण (न.)
susceptance, *n. Elec. Eng.* (as, the ratio of the effective current to the effective electromotive force, ... etc.) प्रतिवहन (न.) *cf.* conduction
susceptibility, *n.* प्रभाव्यता (स्त्री.)
susceptible, *adj.* प्रभाव्य
suspend, *v.t.* निलंबित करणे, टांगून ठेवणे, लटकावणे
suspended, *adj.* निलंबित, टांगलेला, टांगून ठेवलेला
suspended-coil galvanometer, *Elec. & Magn.* निलंबित कुंडल गॅल्व्हानोमीटर
suspended-magnet galvanometer, *Elec. & Magn.* निलंबित चुंबक गॅल्व्हानोमीटर
suspended transformation, निलंबित रूपांतरण
suspension, *n.* १ (as, the act of hanging or the state of being hung) निलंबन (न.) २ *Chem.* (as, the state of a substance when its particles are mixed with but undissolved in fluid or solid; a substance in this state) निलंबन (न.)
suspensoid, *n.* निलंबनाभ (पु.)
sustain, *v.t.* १ कायम ठेवणे, राखणे २ पोषण करणे
swamp, *n.* दलदल (स्त्री.), पाणथळ (स्त्री.)
swampy, *adj.* दलदलीचा, पाणथळीचा
swan band, स्वान पट्ट
swan-neck insulator, *Elec. Eng.* हंस ग्रीवा रोधी, हंस ग्रीवा विसंवाहक
sweep, *n.* १ (as, a continuous and forceful forward movement) प्रसर्प (पु.) २ (commonly) झेप (स्त्री.)
sweep circuit, *Cathode Ray Tubes, Elec. Eng.* प्रसर्प परिपथ
sweep field, प्रसर्प क्षेत्र
sweep frequency, प्रसर्प वारंवारता
sweep voltage, प्रसर्प व्होल्टता

swell, *n.* **स्फीति** (स्त्री.)
swelling, *n.* **स्फीति** (स्त्री.)
swing, *n.* **दोल** (पु.)
v.t. & i. **दोलणे**
swinging choke, **चल चोक**
switch, *n.* **स्विच** (पु.) (अ. व. **स्विच**)
switchboard, *n.* **स्विच फलक** (पु.)
sym— = syn—
symbol, *n.* १ (as, an arbitrary or conventional sign; as, a character, diagram, letter, etc. used in writing relating to a particular field as, mathematics, physics, chemistry, etc.) **संकेतचिन्ह** (न.) *cf.* character २ (as, chemical symbols) **संकेतचिन्ह** (न.), **संज्ञा** (स्त्री.) ३ (commonly) **प्रतीक** (न.), **चिन्ह** (न.)
symbolic, *adj.* **प्रतीकात्मक**
symbolical, *adj.* १ **चिन्हरूप** २ **प्रतीकात्मक**
symbolical expression, १ *Math.* **चिन्हरूप पदावली** २ **प्रतीकात्मक अभिव्यक्ति**
symbolic treatment, **प्रतीकात्मक विवेचन**
symmetric = symmetrical, *adj.* (as, having or involving symmetry) **सममित**
symmetrical expression, १ **सममित पदावली** २ **सममित अभिव्यक्ति**
symmetrically, *adv.* **सममितत:, सममित रीत्या**
symmetrically magnetised condition, **सममितत: चुंबकित स्थिति**
symmetrical network, १ **सममित जाल** २ **सममित जालव्यूह**
symmetric rotator, **सममित घूर्णक**
symmetry, *n. Crystal., Math., etc.* (as, correspondence in size, shape and relative position of parts that are on opposite sides of a dividing line or median plane or that are distributed about a centre or axis) **सममिति** (स्त्री.)
symmetry classes, *Crystal.* **सममिति वर्ग** (पु. अ. व.)
symphony, *n.* **स्वरसंघ** (पु.)
symptom, *n.* **लक्षण** (न.)
syn—, *pfx.* (in comb.) १ (with, alongwith, together) **सह—** (as in : syngenesis सहजनन) २ (at the same time) **सं—** (as in : synthesis **संश्लेषण**)
synchronisation, *n.* (act of synchronising) **संकालन** (न.)
synchronise, *v.t. & i.* (to happen or take place at the same time; be synchronous) **संकालन करणे, संकालन होणे**
synchroniser, *n.* **संकालक** (पु.)
synchronising, *adj.* **संकाली, संकालन—**
synchronising current, *Elec. Eng.* **संकालन धारा**
synchronism, *n.* (the quality or fact of being synchronous) **संकालिकता** (स्त्री.)
synchronous, *adj.* (recurring or operating at exactly the same periods; marked by strict and exact coincidence in time, rate or rhythm) **संकालिक**
cf. asynchronous असंकालिक
isochronous समसंकालिक
nonsynchronous नसंकालिक
synchronous-asynchronous motor, *Elec. Eng.* **संकालिक-असंकालिक चलित्र**
syngenesis, *n.* **सहजनन** (न.)
synthesis, *n.* (combination, composition, putting together— opposed to *analysis*) **संश्लेषण** (न.)
synthetic=synthetical, *adj.* १ (as, relating to or involving synthesis; not analytic) **सांश्लेषिक, संश्लेषण—, संश्लेषी** २ (as, artificial; not derived immediately from a natural product) **कृत्रिम**
synthetic method, **संश्लेषण पद्धति**

syphon = **siphon**

system, *n.* १ (as, a complex whole; set of connected things or parts; organised body of material or immaterial things) **संहति** (स्त्री.) (as in : system of pulleys कप्पींची संहति) २ (as, method, organisation, etc.) **पद्धति** (स्त्री.) ३ (ordered set of ideas, theories, principles, etc.) **प्रणाली** (स्त्री.) ४ (a group of things or parts working together in a regular relation) **संस्था** (स्त्री.) (as in : respiratory system श्वसन संस्था; railway system रेल्वे संस्था) ५ *Geol.* **समूह** (पु.) (as in : mountain system पर्वत समूह)

systematic, *adj.* १ **क्रमबद्ध** २ **पद्धतशीर**

systematic error, (as, a statistical error that persists and cannot be considered as due entirely to chance— opposed to *random error*) **पद्धतशीर त्रुटि**

systematisation, *n.* १ **पद्धतशीर करणे** (न.) २ **पद्धतीत बसवणे** (न.)

systematise, *v.t.* १ **पद्धतशीर करणे** २ **पद्धतीत बसवणे**

systematised, *adj.* १ **पद्धतशीर केलेला** २ **पद्धतीत बसवलेला**

system of bodies, पदार्थ संहति

system of coordinates, सहनिर्देशक प्रणाली

system of forces, बल संहति

system of lenses, भिंग संहति

system of levers, तरफ संहति

system of units, एकक पद्धति

T

τ (*also* **T**) (*symbol* for *tau*) **टाऊ** (सं. τ किंवा T)

τ-**meson** τ-**मेसॉन** (टाऊ मेसॉन)

T (as, *symbol* for *absolute temperature*) *T* (निरपेक्ष तापमान) (सं. *T*)

Θ *or* θ (*symbol* for *theta*) **थीटा** (सं. Θ किंवा θ)

θ-**meson** θ-**मेसॉन** (थीटा मेसॉन)

table, *n.* (as, tabulated statement) **कोष्टक** (न.), **तक्ता** (पु.), **सारणी** (स्त्री.) (as in: periodic table आवर्त सारणी)

v.t. **कोष्टके तयार करणे, सारणीबद्ध करणे**

tableland, *n. Geol.* **पठार** (न.)

tabular, *adj.* (of, relating to, or arranged in a table) **कोष्टकवार, सारणीरूप**

tabular differences, कोष्टकीय अंतरे (न. अ. व.)

tabular interval, कोष्टकीय अंतराल

tabulate, *v.t.* **कोष्टक तयार करणे, कोष्टकात बसवणे, सारणी तयार करणे**

tabulated, *adj.* **कोष्टकबद्ध, सारणीबद्ध**

tabulation, *n.* **कोष्टक तयार करणे** (न.), **सारणी तयार करणे** (न.), **तक्ता तयार करणे** (न.), **कोष्टकीकरण** (न.)

tabulator, *n.* १ (as, a machine) **सारणीयंत्र** (न.) २ **कोष्टककार** (पु.)

tacheometer, *n.* (*also* **tachymeter**) १ *Surv.* (an instrument measuring the distances, bearings, etc. of distant objects) **दूरांतर-मापी** (पु.) २ (as, speed indicator) **चालमापी** (पु.)

tag, *n.* १ **बंद** (पु.) २ **खूणचिठ्ठी** (स्त्री.) ३ (as, labelled atom in a molecule) **विलक्षित (अणु वगैरे)** [*contd.*

v.t. १ बंद बांधणे २ खूणचिठ्ठी अडकवणे ३ (as, to distinguish an element or atom by using a radioactive isotope, etc. for tracing through chemical reactions; to distinguish as a compound or molecule esp. by introducing a labelled atom) विलक्षित करणे

tagged, *adj.* १ (having, bearing or marked with a tag or label) खूणचिठ्ठी लावलेला, डागलेला २ (*of atoms, etc.*— a term used to describe molecules in which one or more atoms are replaced by isotopes which are either radioactive or are of different mass; as, labelled) विलक्षित

tagged atom, (a radioactive isotope or isotope of unusual mass useful as a tracer) विलक्षित अणु

tail, *n.* (of a curve, vector sign, etc.) पुच्छ (न.)

tail area, पुच्छ क्षेत्र

tailing, *n.* १ (as, the excessive prolongation of the decay of the signal) दीर्घीकरण (न.), रेंगाळणे (न.) २ *Mining* (usu. in *pl.*— inferior or refuse material separated as residue) उर्वरित (न.) (अ. व. उर्वरिते)

take, *v.t.* ग्रहण करणे, घेणे
n. ग्रहण (न.)

taken, *adj.* ग्रहण केलेला, घेतलेला

taking, *n.* ग्रहण करणे (न.), घेणे (न.)

talbot, *n.* (mks unit of luminous energy) टालबो (न.)

Talbot band, (prob. after W. H. F. Talbot) टालबो पट्ट

Talbot's law, *Optics* टालबो नियम

talc, *n. Geol., Min.* संगजिरा (पु.)

talkie, *n.* बोलपट (पु.)

tallow, *n.* चरबी (स्त्री.)

Tamm levels, टाम स्तर (पु. अ. व.)

tamper, *v.t.* अंतःक्षेप करणे

tampering, *n.* अंतःक्षेपण (न.)

tan, *n.* (*abbr.* of *tangent*) टॅन्जंट (पु.), स्पर्श (पु.)

tan, *v.t. & i.* (कच्ची कातडी) कमावणे
n. कातडी कमावण्याची साल (स्त्री.)

tandem, *n.* १ (as, a group of two or more arranged or following one behind the other; two or more used or acting in conjunction) एकापाठी एक (वस्तू, सिलिंडर, इंजिन वगैरे) २ (as, cascade) सोपान (पु.)
adv. १ (in tandem arrangement) एकापाठी एक रीतीने २ सोपानी रीतीने
adj. & adv. १ (consisting of two arranged one behind other) एकापाठी एक २ सोपानी
(*in tandem* एकापाठी एक अशा रीतीने)

tandem connection, सोपानी जोडणी

tandem engine, *Eng.* सोपानी इंजिन

tandem knife switch, *Elec. Eng.* सोपानी पाते स्विच

tandem process, सोपानी प्रक्रिया

tangency, *n. Math.* (the quality or state of being tangent) स्पर्शता (स्त्री.)

tangent, *n.* १ (*abbr.* tan) *Math.* टॅन्जंट (पु.), स्पर्श (पु.) २ स्पर्शरेषा (स्त्री.)
adj. स्पर्श-

tangent galvanometer, *Elec. Eng.* स्पर्श गॅल्व्हानोमीटर, टॅन्जंट गॅल्व्हानोमीटर

tangential, *adj.* १ स्पर्शरेषीय, स्पर्शतलीय २ स्पर्शीय

tangential acceleration, स्पर्शरेषीय त्वरण

tangential field, *Optics* स्पर्शीय क्षेत्र

tangential focus, *Optics* स्पर्शीय नाभि

tangentially, *adv.* (in a tangent manner; at a tangent) स्पर्शरेषीयतः, स्पर्शरेषेने

tangential rays, स्पर्शनलीय किरण (पु.अ.व.)
tangential stress, स्पर्शरेषीय प्रतिबल
tangential wave path, स्पर्शरेषीय तरंग पथ
tangent plane, स्पर्श प्रतल
tangent scale, टॅन्जंट मापनी
tangibility = **tangibleness**
tangible, *adj.* मूर्त
tangibleness, *n.* मूर्तता (स्त्री.)
tank, *n.* १ तलाव (पु.) २ टाकी (स्त्री.)
tank circuit, *Radio* टाकी परिपथ
tanned, *adj.* कमावलेला
tanned leather, कमावलेले कातडे
tanning, *n.* चर्मशोधन (न.), कमावणे (न.)
tantalum, *n. Met., Min.* (a metallic element) टॅन्टॅलम (न.)
tantalus cup, टॅन्टॅलस प्याला (commonly known as वसुदेव प्याला)
tap, *n.* १ तोटी (स्त्री.) २ *Elec. Eng.* (as, tapping point) शाखनबिंदु (पु.)
v.t. & i. १ (as, to divert; to connect or cut in as an electrical circuit on another circuit) शाखन करणे, शाखा काढणे २ वाट फोडणे
tape, *n.* फीत (स्त्री.)
taper, *v.t. & i.* (to grow gradually less; to make or cause to taper) निमुळता करणे, निमुळता होणे
tape-record, *v.t.* फीत अभिलेखन करणे
tape-recorder, *n.* फीत अभिलेखी (पु.)
tape-recording, *n.* फीत अभिलेखन (न.)
tapered, *adj.* निमुळता
tapering, *n.* निमुळता करणे (न.), निमुळता होणे (न.)
tap-key, *n.* टॅप की (स्त्री.)
tapped, *adj.* शाखित
tapping, *n.* १ *Elec. Eng.* शाखन (न.), शाखा काढणे (न.) २ वाट फोडणे (न.)
tapping point, *Elec. Eng.* शाखन बिंदु
tar, *n. Chem.* टार (न.), डांबर (न.)
target, *n.* लक्ष्य (न.)
tarred, *adj.* डांबरी
tart, *adj.* १ आंबट २ चवचट, झोंबणारा
taste, *n.* चव (स्त्री.), स्वाद (पु.)
v.t. & i. चव घेणे, स्वाद घेणे
tau, *n.* (*symbol* τ *or* T) टाऊ (पु.) (चिं. τ किंवा T)
tau-meson, *n.* (*also* τ*-meson*) टाऊ मेसॉन (पु.) (τ-मेसॉन)
tautology, *n.* पुनरुक्ति (स्त्री.)
tawny, *adj.* पिंगट
tear, *v.t. & i.* फाडणे, फाटणे
n. तूट (स्त्री.) (as in : wear and tear झीजतूट)
tear-gas, *n.* अश्रुधूर (पु.)
technical, *adj.* तांत्रिक, तंत्र–
technicality, *n.* तांत्रिकता (स्त्री.)
technical know-how, तंत्रविशिष्ट ज्ञान
technically, *adv.* तांत्रिक दृष्ट्या
technical neon, (mixture of He & Ne) तांत्रिक निऑन
technician, *n.* तंत्रज्ञ (सा.)
technique, *n.* तंत्र (न.)
technological, *adj.* तंत्रविद्याविषयक, तंत्रशास्त्रविषयक
technology, *n.* तंत्रशास्त्र (न.), तंत्रविद्या (स्त्री.)
tee junction, टी-संधिस्थान (न.), T-संधिस्थान (न.)
tee-point, *n.* टी-जोड (पु.), T-जोड (पु.)
tel = **tele–,** (in comb.— distant: at a distance) दूर–
telecamera, *n.* दूरछायित्र (न.)
telecommunication, *n.* दूरसंचारण (न.)
telecontrol, *n.* दूरनियंत्रण (न.)
telegram, *n.* १ तार (स्त्री.) २ दूरलेख (पु.)
telegraph, *n.* दूरलेखी (पु.), तारायंत्र (न.)

telegraph sounder, दूरलेख ध्वनित्र
telegraphy, *n.* दूरलेखन (न.)
telemeter, *n.* १ *Elec. Eng., Photog., etc.* दूरमापी (पु.) २ *Surv.* दूरत्वमापी (पु.) *v.t.* १ (to transmit as the measurement of the quantity by a telemeter) दूरमापीने पाठवणे २ दूरत्वमापन करणे
telemetering, *adj.* दूरमापनी, दूरमापन– *n.* दूरमापन (न.)
telemetering pickup, दूरमापन उद्ग्रह
telemetering system, दूरमापन संहति
telemetric, *adj.* दूरमितीय
telemetry, *n.* दूरमिति (स्त्री.)
telemicroscope, *n.* दूरसूक्ष्मदर्शी (पु.)
telephone, *n.* दूरध्वनि (पु.)
telephone exchange, दूरध्वनि केंद्र
telephone receiver, दूरध्वनि ग्राही
telephony, *n.* दूरध्वनिकी (स्त्री.)
telephoto, *adj.* (*short* for *telephotographic*) दूरप्रकाशचित्रीय, दूरप्रकाशचित्र– *n.* (a telephoto lens) दूरप्रकाशचित्र भिंग (न.)
telephotographic, *adj.* दूरप्रकाशचित्रीय, दूरप्रकाशचित्रण–
telephotography, *n.* दूरप्रकाशचित्रण (न.), दूरफोटोचित्रण (न.)
telephotometer, *n.* (a photometer used to measure the illumination of distant objects) दूरदीप्तिमापी (पु.), दूरअनुदीप्तिमापी (पु.)
telephotometry, *n.* दूरदीप्तिमिति (स्त्री.)
teleprinter, *n.* दूरमुद्रक (पु.)
telescope, *n.* दूरदर्शी (पु.)
  electron telescope इलेक्ट्रॉन दूरदर्शी
  reflecting telescope परावर्ती दूरदर्शी
  refracting telescope अपवर्तनी दूरदर्शी
telescopic, *adj.* १ (of or relating to telescope; performed by a telescope) दूरदर्शीय, दूरदर्शी– २ (having the power of movement as extension by joints sliding one within another like the tube of hand telescope) अंतःसर्पी
telescopic eye, अंतःसर्पी नेत्र
telescopic series, *Math.* अंतःसर्पी श्रेणी
telescopic stars, *Astron.* दूरदर्शीय तारे (पु. अ. व.)
telescopic system, (as, a combination of objective and ocular with which distant objects may be observed visually, photographically or by other detecting means) दूरदर्शी संहति
telethermal, *adj.* दूरतापीय
tele-thermometer, *n.* दूरतापमापी (पु.)
television, *n.* दूरदर्शन (न.), दूरचित्रवाणी (स्त्री.)
temper, *v.t.* १ (to dilute, qualify, or soften as something strong or harsh by addition or influence of something else) मृदु करणे २ पाणी देणे, पाणी चढवणे ३ (माती वगैरे) कमावणे ४ *Music* योग्य सुरात लावणे, स्वरमीलित करणे
temperament, *n. Music* (of a musical scale) समस्वरकी संस्कार (पु.)
temperature, *n.* (as, a degree of hotness or coldness measured with respect to an arbitrary zero) तापमान (न.), (in comb.) ताप– (as in : temperature scale तापमापनश्रेणी)
  absolute temperature निरपेक्ष तापमान
  blackbody temperature कृष्णिका तापमान
  characteristic temperature लक्षणिक तापमान
  radiation temperature प्रारण तापमान
  virtual temperature आभासी तापमान
temperature and time graph, तापमान व काल यांचा आलेख

temperature coefficient, *Eng.. etc.* **ताप गुणांक, तापमान गुणांक**
temperature gradient, ताप प्रवणता
temperature jump, ताप प्लुति, ताप उडी
temperature of combustion, दहन तापमान, दहनाचे तापमान
temperature saturation, तापमान संतृप्ति
temperature scale, ताप मापनश्रेणी (तापमान मापनश्रेणी)
  absolute temperature scale **निरपेक्ष ताप मापनश्रेणी**
  international temperature scale **आंतरराष्ट्रीय ताप मापनश्रेणी**
temperature-volume curve, तापमान व आकारमान यांचा आलेख
temperature wave, ताप तरंग
tempered, *adj.* १ **मृदूकृत** २ (of metals) **पाणी दिलेला, पाणी चढवलेला** ३ **संस्कारित** ४ *Music* **मीलित**
tempered scale, *Acous., Music* **मीलित स्वरग्राम**
tempering, *n. Met.* **मृदूकरण** (न.)
temporarily, *adv.* **अस्थायी रीतीने, अस्थायी रूपाने, तात्पुरते**
temporary, *adj.* **अस्थायी, तात्पुरता**
temporary hardness, अस्थायी कठीणपणा, अस्थायी कठीणता, तात्पुरता कठीणपणा, तात्पुरती कठीणता
temporary magnet, अस्थायी चुंबक
tenacious, *adj.* १ **चिवट** २ (as, tensile) **तन्य**
tenacity, *n.* १ **चिवटपणा** (पु.) २ (as, a tensile strength) **तन्यता** (स्त्री.)
ten-channel recorder, *Nucleonics* **दशप्रणाल अभिलेखी**
tend, *v.t. & i.* **–कडे प्रवृत्ती असणे, कल असणे**
tendency, *n.* **प्रवृत्ति** (स्त्री.), **कल** (पु.)
tending to, –अभिगामी (as in: tending to zero शून्याभिगामी)
tend to, –कडे प्रवृत्ती असणे
tensile, *adj.* (capable of tension; as, ductile) **तन्य**
tensile strength, *Met.* **तन्यता सामर्थ्य** (i.e. तन्यता)
tensile stress, *Met.* **तन्यता प्रतिबल**
tensile test, *Met.* **तन्यता परीक्षण**
tensility, *n.* **तन्यता** (स्त्री.) *cf.* pliability
tensimeter, *n. Chem.* (an instrument for measuring gas or vapour pressure) **बाष्पदाबमापी** (पु.)
tensiometer, *n.* (an instrument for measuring the surface tension of liquids) **पृष्ठताणमापी** (पु.)
tension, *n.* १ (esp. the stress exerted and strain effected by two forces pulling in opposite directions) **ताण** (पु.), **तणाव** (पु.) *cf.* stress २ *Elec. Eng.* (as, electric potential) **विभव** (पु.)
tension-balance, *n.* **ताणकाटा** (पु.)
tension stress, ताण प्रतिबल
tensor, *n. Math.* **प्रदिश** (पु.)
tensor force, प्रदिश बल
tensorial, *adj.* (of, relating to, or characteristic of a tensor) **प्रदिशीय**
tensorial set, प्रदिशीय सट
tensor interaction, प्रदिश अन्योन्यक्रिया
tensor product, प्रदिश गुणाकार
tenuous, *adj.* (not dense, having a thin consistency) **झिरझिरीत**
tepid, *adj.* **कोमट**
term, *n.* १ **अवधि** (पु.), **मुदत** (स्त्री.) २ *Math.* (any of the members composing a ratio or proportion; any or each of a series or sequence, ...etc.) **पद** (न.) ३ (commonly) **संज्ञा** (स्त्री.)

terminal, *adj.* १ **अंतिम, अंत्य–** २ (of or relating to an end or extremity, etc.) **अग्रीय, अग्र–** ३ (of or relating to boundary, etc.) **सीमा–**
n. (as, a part that forms the end) **अग्र** (न.), **शेवटचे टोक** (न.)
terminal assembly, **अग्रीय जुळवणी**
terminal limit, **अंत्य सीमा**
terminal pole, *Elec. Eng.* **अंत्य ध्रुव**
terminal velocity, **अंतिम वेग**
terminate, *v.t. & i.* **समाप्त करणे, समाप्त होणे**
terminating, *adj.* १ **अंत होणारा, समाप्त होणारा** २ **सांत** (as in: terminating decimal सांत दशांश)
termination, *n.* **अंत** (पु.), **समाप्ति** (स्त्री.)
terminological, *adj.* **परिभाषेसंबंधी, पारिभाषिक**
terminology, *n.* **परिभाषा** (स्त्री.)
terminus, *n.* १ **अंत** (पु.) २ (the end of a road, railway, etc.) **मार्गान्त, अंतिम स्थानक**
term quantum number, **पदीय क्वांटम अंक**
term series, **पद श्रेणी**
term splitting, **पद विभाजन**
term value, **पद मूल्य**
ternary, *adj.* (consisting of or based on three; proceeding by threes) **त्रितयी, त्रिमान–**
n. (a set or group of three) **त्रितयी** (स्त्री.)
ternary notation, *Math.* **त्रिमान संकेतन**
ternary system, *Met.* **त्रितयी संहति**
terrain, *n.* **भूप्रदेश** (पु.)
terrestrial, *adj.* **पार्थिव, भौमिक, जमिनीवरील**
terrestrial magnetism, (*also* **geomagnetism** *or* **earth magnetism**) **भूचुंबकत्व** (न.)
tertiary, *adj.* (third in order) **तृतीयक–**

Tesla coil, (after Nikola Tesla, Am. electrician and inventor) *Elec. Eng.* **टेस्ला कुंडल**
Tesla current, *Elec. Eng.* **टेस्ला धारा**
test, *v.t.* १ (to examine or analyse a substance by the use of a reagent; esp. to examine for the presence of a substance, etc.) **परीक्षण करणे, चाचणी घेणे** २ (to put to the proof) **निकष लावणे, कसोटी लावून पाहणे**
n. १ (as, a procedure or reaction used to identify or characterise a substance or constituent; a procedure for determining the performance, characteristics of) **परीक्षण** (न.), **चाचणी** (स्त्री.) २ (something that serves as a basis of evaluation) **निकष** (पु.), **कसोटी** (स्त्री.)
test box, **परीक्षण पेटी**
test charge, **परीक्षण प्रभार**
tester, *n.* **परीक्षित्र** (न.)
testing, *adj.* **परीक्षण–**
n. **परीक्षण** (न.)
testing machine, **परीक्षण यंत्र**
test laboratory, **परीक्षण शाळा**
test-paper, *n.* **निकष कागद** (पु.)
test sample, **निकष प्रतिदर्श**
test-tube, *n.* **परीक्षण नलिका** (स्त्री.)
tetra–, (*also* **tetr–**) (in comb.—four having four) **चतुः–** *cf.* mon—
tetragonal, *adj.* **चतुष्कोनीय**
tetrahedral, *adj.* **चतुःपृष्ठकी, चतुःपृष्ठ–**
tetrahedral crystal, **चतुःपृष्ठकी स्फटिक**
tetravalent, *adj.* (*also* **quadrivalent**) **चतुः-संयुजी**
tetrode, *n.* *Thermionics* (as, a four-electrode electron tube) **टेट्रोड** (पु.)
thallium, *n.* *Chem.* **थॅलिअम** (न.)

theodolite, *n.* (an instrument used, particularly in surveying, for measuring horizontal and usu. also vertical angles) थिओडोलाइट (न.)

theorem, *n.* (as, a proposition that admits of rational proof and is logically necessary to succeeding logical steps in a structure of reasoning) प्रमेय (न.) *cf.* principle

theoretical, *adj.* सैद्धांतिक

theoretical derivation, सैद्धांतिक व्युत्पत्ति

theoretically, *adv.* सिद्धांततः, सैद्धांतिक दृष्ट्या

theoretical proof, सैद्धांतिक प्रमाण

theorise, *v.i.* सिद्धांत मांडणे

theory, *n.* (as, a coordinated set of hypotheses which are found to be consistent with one another) सिद्धांत (पु.)

theory of gases, वायूंचा सिद्धांत

therapy, *n.* (a treatment of disease in animals or plants; a treatment of the maladjusted) उपचार पद्धति (स्त्री.)

therm, *n.* (as, any of several units of quantity of heat) थर्म (न.)

therm— = **thermo—**

thermal, *adj.* १ (of, relating to, or caused by heat) औष्णिक, औष्णीय, ऊष्मा— २ (of or relating to a state of matter that depends on its temperature alone) तापीय

thermal agitation, (the ceaseless random motion of molecules or other small component particles of a substance that is associated with heat) औष्णीय क्षोभ

thermal analysis, *Met.* औष्णिक विश्लेषण

thermal capacity, (*also* **heat capacity**) *Heat* ऊष्मा धारकता

thermal column, ताप स्तंभ

thermal conduction, औष्णिक वहन

thermal conductivity, *Heat* औष्णिक वाहकता

thermal conductor, ऊष्मा वाहक

thermal contact, औष्णिक संपर्क

thermal convection, औष्णिक प्रक्रमण

thermal creep, (as, of a gas, etc.) तापीय सर्पण

thermal cross-section, तापीय काटछेद

thermal diffusion, (an effect wherein a temperature gradient in a gaseous or liquid mixture tends to cause a separation of the heavy components from the light) तापीय विसरण

thermal diffusivity, तापीय विसरणशीलता

thermal efficiency, *Eng.* औष्णिक कार्यक्षमता

thermal energy, (energy in the form of heat) ऊष्मा ऊर्जा, औष्णिक ऊर्जा

thermal equilibrium, (a state of a system in which all parts are at the same temperature) तापीय समतोल

thermal equivalent, *Heat* औष्णिक सममूल्य

thermal excitation, औष्णिक उत्तेजन

thermal expansion, औष्णिक प्रसरण

thermal gradient, तापीय प्रवणता

thermal instability, *Diel.* तापीय अस्थायित्व

thermal ionisation, (ionisation of a gas or vapour produced by subjecting it to a high temperature) तापीय आयनन

thermalisation, *n.* *Nucleonics* तापीयन (न.)

thermalise, *v.t.* (to change the effective speed as of a particle to a thermal value) तापीयन करणे

thermalised, *adj.* तापीयित

thermally, *adv.* १ (in a thermal manner; by means of heat) औष्णिक दृष्ट्या, औष्णिकरीत्या २ तापीय दृष्ट्या, ताप—

thermally-sensitive resistor, तापसंवेदी रोधित्र

thermal neutron, (*also* loosely called *slow neutron*) तापीय न्यूट्रॉन

thermal neutron fission, (*also* loosely called *slow neutron fission*) **तापीय न्यूट्रॉन विखंडन**

thermal noise, (*also* **Johnson noise**) *Elec. Comm.* **तापीय कुरव, जॉनसन कुरव**

thermal radiation, औष्णीय प्रारण, ऊष्मा प्रारण

thermal resistance, औष्णीय रोध

thermal shield, औष्णिक परिरक्षी

thermal siphon, तापीय निनाल

thermal spectrum, औष्णिक पंक्ति

thermal stress, तापीय प्रतिबल

thermal unit, *Heat* **औष्णिक एकक**

thermal utilisation, तापीय उपयोजन

thermal utilisation factor, (as, of neutrons) **तापीय उपयोजन गुणक**

thermal value, औष्णीयमान (न.)

thermal velocity, तापीय वेग

thermal viscosity, औष्णीय विष्यंदिता

thermic, *adj.* (of or relating to heat; due to heat) **औष्मिक**

thermically, *adv.* **औष्मिक दृष्टचा, औष्मिक रीत्या**

thermic axis, औष्मिक अक्ष

thermion, *n.* (as, a charged particle, either negative or positive, emitted by a body in a process of thermionic emission) **तापआयन** (पु.), **थर्मिऑन** (पु.)

thermionic, *adj.* (of, relating to, or characteristic of thermions) **तापआयनिक**

thermionic cathode, तापआयनिक कॅथोड

thermionic current, (*also* **space current**) *Thermionics* (as, the current represented by the electrons leaving a heated cathode and flowing to other electrodes) **तापआयनिक धारा**

thermionic emission, *Thermionics* (emission of particles as electrons from materials at high temperatures due to heat energy imparted to them) **तापआयनिक उत्सर्जन**

thermionics, *n.* (as, a branch of physics dealing with thermionic phenomena and devices) **तापआयनिकी** (स्त्री.)

thermionic tube, (*also* called *thermionic vacuum tube* or *thermionic valve*) *Thermionics* (an electron tube in which electron emission is produced by the heating of an electrode) **तापआयनिक नलिका**

thermionic vacuum tube, (*also* called *thermionic tube* or *thermionic valve*) **तापआयनिक नलिका** (तापआयनिक निर्वात नलिका)

thermionic valve, *Thermionics* **तापआयनिक व्हाल्व**

thermistor, *n.* (*short* for *therm*al res*istor*) **थर्मिस्टर** (न.)

thermo—, *pfx.* (*also* **therm—**) (in comb.) १ (*w. r. t.* heat) **ऊष्मा—** २ (*w. r. t.* temperature) **ताप—**

thermochemical, *adj.* **ऊष्मा रासायनिक**

thermochemical constant, ऊष्मा रासायनिक स्थिरांक

thermochemistry, *n.* (a branch of chemistry that deals with relations existing between heat and chemical reaction or physical changes of state) **ऊष्मा रासायनिकी** (स्त्री.)

thermocouple, *n. Elec. Eng.* (as, a device consisting of two metals, one of whose junctions is kept at a fixed temperature) **तापयुग्म** (न.)

thermocouple instrument, *Elec. Eng.* **तापयुग्म उपकरण**

thermocouple meter, *Elec. Eng.* (as, combination of a thermocouple and a sensitive millivoltmeter) **तापयुग्म मीटर**

thermodynamic = **thermodynamical,** *adj.* (of or relating to thermodynamics; caused or operated by force due to the application of heat) ऊष्मागतिक

thermodynamically, *adv.* ऊष्मागतिकतः

thermodynamically reversible, ऊष्मागतिकतः प्रतिक्रमी

thermodynamic equations of state, ऊष्मागतिक अवस्था समीकरणे

thermodynamic potential, *Chem.* ऊष्मागतिक विभव

thermodynamic probability, ऊष्मागतिक संभवनीयता, ऊष्मागतिक संभव

thermodynamics, *n.* (a branch of physics that deals with the mechanical action or relations of heat) ऊष्मागतिकी (स्त्री.)

thermodynamic system, (an aggregation of atoms, molecules, colloidal particles, or larger bodies that constitute an isolated group) ऊष्मागतिक संहति

thermoeffect, *n.* ताप परिणाम (पु.)

thermoelastic, *adj.* तापप्रत्यास्थ

thermoelastic coefficient, तापप्रत्यास्थ गुणांक

thermoelectric, *adj.* (of or relating to a class of phenomena involving relations between the temperature and the electrical condition in a metal or in contacting metals) तापविद्युत–

thermoelectric conductivity, तापविद्युत वाहकता

thermoelectric constant, तापविद्युत स्थिरांक

thermoelectric effect, तापविद्युत परिणाम

thermoelectric inversion, तापविद्युत प्रतिलोमन

thermoelectricity, *n.* (electricity involved in thermoelectric phenomena; *specif.* electricity accumulated or put in motion by thermoelectric action) तापविद्युत (स्त्री.)

thermoelectric power, तापविद्युत शक्ति

thermoelectric thermometer, तापविद्युत तापमापी

thermoelectromotive force, (*also* **thermo-e.m.f.**) *Elec. Eng.* ताप विद्युतगामक (ताप विद्युतगामक बल)

thermoelectron, *n.* (an electron released in thermionic emission) ताप इलेक्ट्रॉन (पु.) (ताप निष्कासित इलेक्ट्रॉन)

thermoelectronic, *adj.* ताप इलेक्ट्रॉनी

thermoelement, *n.* (a device for measuring small currents consisting of a wire heating element and a thermocouple in electric contact with it) तापयुग्म घट (पु.)

thermo-e.m.f. = **thermoelectromotive force**

thermoflask = **thermos**

thermogalvanometer, *n. Elec. & Magn.* ताप गॅल्व्हानोमीटर (पु.)

thermograph, *n. Meteor.* (a self-recording thermometer) तापलेखी (पु.)

thermographic, *adj.* तापलेखीय

thermography, *n.* तापलेखन (न.)

thermojunction, *n.* (a junction of two dissimilar conductors used to produce a thermoelectric current) तापसंधि (पु.)

thermoluminescence, *n.* (*also* called *thermophosphorescence*) ताप अनुदीप्ति (स्त्री.) *cf.* brightness

thermoluminescent, *adj.* ताप अनुदीप्त

thermomagnetic, *adj.* तापचुंबकीय

thermomagnetic effect, तापचुंबकीय परिणाम

thermometer, *n.* तापमापी (पु.)

aspiration thermometer चूषण तापमापी

clinical thermometer ज्वरमापी

constant pressure thermometer स्थिर दाब तापमापी

[*contd.*

constant volume thermometer स्थिर आकारमान तापमापी
differential thermometer तापांतरमापी, विभेदनी तापमापी
maximum-minimum thermometer कमाल किमान तापमापी
minimum thermometer किमान तापमापी
resistance thermometer रोध तापमापी
thermoelectric thermometer तापविद्युत तापमापी
vapour-pressure thermometer बाष्प दाब तापमापी
weight thermometer भार तापमापी
wet-and-dry-bulb thermometer शुष्कार्द्र तापमापी
thermometric, *adj.* तापमितीय
thermometric conductivity, *Heat* तापमितीय वाहकता
thermometric scale, *Heat* तापमितीय मापनश्रेणी
thermometric substance, तापमितीय पदार्थ
thermometry, *n. Heat* (the measurement of temperature) तापमिति (स्त्री.)
thermomolecular, *adj.* तापरेणु-
thermomolecular pressure, तापरेणु दाब
thermonuclear, *adj.* तापन्यूक्लीय
thermonuclear reaction, तापन्यूक्लीय अभिक्रिया
thermonuclear reactor, तापन्यूक्लीय क्रियाधानी
thermophosphorescence, *n.* (*also* called *thermoluminescence*) तापस्फुरदीप्ति (स्त्री.)
thermopile, *n. Elec. Eng.* (as, an apparatus for the direct conversion of heat into electrical energy, consisting of a number of thermoelectric elements) तापश्रिति (स्त्री.)
thermorelay, *n.* तापीय रिले (पु.)
thermos, *n.* (*also* **thermoflask**) थर्मास (पु.)
thermostat, *n.* (as, an automatic device for regulating temperature; a piece of apparatus regulated by a thermostat) तापस्थापी (पु.)
thermostatic, *adj.* (of or relating to a thermostat ; controlled by a thermostat) तापस्थापीय
thermostatic control, तापस्थापीय नियंत्रण
thermostatic method, तापस्थापीय पद्धति
thesis, *n.* (*pl.* **theses**) प्रबंध (पु.)
theta, *n.* (*symbol* Θ *or* θ) थीटा (पु.) (सं. Θ किंवा θ)
theta-meson, *n.* (*also* **θ-meson**) थीटा मेसॉन (पु.) (θ-मेसॉन)
Thevenin's theorem, *Elec. Comm.* थेव्हेनीन प्रमेय
thick, *adj.* १ (as opposed to *thin* — of relatively great or a specified measurement in diameter, from one side to the other, or from the front to the back) जाड २ (close-packed) दाट, घट्ट
thicken, *v.t. & i.* १ दाट करणे, दाट होणे, घट्ट करणे, घट्ट होणे २ जाड होणे
thickness, *n.* १ जाडी (स्त्री.) २ दाटपणा (पु.), घट्टपणा (पु.)
thin, *adj.* १ (as opposed to *thick*— having opposite surfaces close together; of a small diameter) पातळ, तनु २ विरळ, विरल
v.t. & i. १ पातळ करणे, पातळ होणे २ विरळ करणे, विरळ होणे
thin film, विरल पटल
thing, *n.* पदार्थ (पु.), वस्तु (स्त्री.)
thin ionisation, विरल आयनन
thinning, *n.* १ विरलन (न.) २ तनूभवन (न.)
third interval, *Music* गांधार (पु.)

third-order stark effect, तृतीयक्रम स्टार्क परिणाम

third-order theory, त्रिपदी सिद्धांत

thistle-funnel, *n.* थिसल फनेल (न.)

thixotropy, *n. Chem.* (the property exhibited by various gels, as bentonite, etc. of becoming fluid when shaken, stirred, or otherwise disturbed and of setting again to a gel when allowed to stand) क्षोभ प्रवाहिता (स्त्री.)

thorium, *n. Chem.* (as, a radioactive element) थोरिअम (न.)

thought experiment, (an imaginary experiment worked through with ideal apparatus under ideal conditions but with no violation of the basic laws of physics) काल्पनिक प्रयोग *cf.* gedankenexperiment

three-dimensional, *adj.* (of or involving three dimensions ; giving the illusion of depth or varying distances— used of a pictorial representation) त्रिमितीय

three-dimensional graph, त्रिमितीय आलेख

three-dimensional grating, त्रिमितीय जाल

three-dimensional space, त्रिमितीय अवकाश

three-electrode valve, (*also* called *triode* or *triode valve*) *Thermionics* त्रिइलेक्ट्रोड व्हाल्व

threefold, *adj. & adv.* तिप्पट, तिहेरी

three-phase, *adj. Elec. Eng.* त्रिप्रावस्थिक

three-phase induction regulator, *Elec. Eng.* त्रिप्रावस्थिक प्रेरण नियामक

three-phase system, त्रिप्रावस्थिक पद्धति

three-point, *adj.* त्रिबिंदु–

three-point switch = **three-way switch**

three-way, *adj.* (allowing passage in any of three directions) त्रिमार्गी, त्रिपथ–

three-way switch, *Elec. Eng.* त्रिमार्गी स्विच, त्रिपथ स्विच

three-wire system, *Elec. Eng.* (*also* **3-wire system**) त्रितार पद्धति

threshold, *n.* (as, end, boundary; the place or point of entering or beginning) अधःसीमा (स्त्री.), उंबरठा (पु.)
adj. (that constitutes a threshold) अधःसीमा–, उंबरठा– (as in : threshold levels अधःसीमा पातळ्या, उंबरठा पातळ्या)

threshold audibility, अधःसीमा श्राव्यता, किमान श्राव्यता

threshold detector, अधःसीमा संसूचक, उंबरठा संसूचक

threshold energy, अधःसीमा ऊर्जा, उंबरठा ऊर्जा

threshold frequency, अधःसीमा वारंवारता

threshold of audibility, श्राव्यतेची अधःसीमा, श्राव्यतेचा उंबरठा

threshold of hearing, श्रवणशक्तीची अधःसीमा

threshold voltage, अधःसीमा व्होल्टता, उंबरठा व्होल्टता

throat, *n.* (as, of a nozzle, etc.) कंठ (पु.)

throttling process, गळचेपी प्रक्रिया

throw, *n.* क्षेप (पु.), फेक (स्त्री.)

thrust, *n.* (as, a pushing or driving force; the sideways force or pressure of one part of a structure against another part) प्रणोद (पु.) *cf.* stress
downthrust अवप्रणोद
upthrust उत्प्रणोद

thumb, *n.* अंगठा (पु.)

thunder, *n.* मेघगर्जना (स्त्री.), गडगडाट (पु.)

thunderstorm, *n.* झंझावात (पु.)

thunder-stroke, *n.* तडित्पात (पु.)

thyratron, *n.* (as, a gas-filled 3-element hot cathode tube) थायरेट्रॉन (स्त्री.)

tickler field, (as, perturbing field) प्रक्षोभी क्षेत्र

tidal, *adj.* भरतीओहोटीचा

tidal water = **tide-water**
tide, *n.* १ भरतीओहोटी (स्त्री.) २ लाट (स्त्री.)
high-tide भरती
low-tide ओहोटी
tide-water, *n.* भरतीओहोटीचे पाणी (न.)
tie, *v.t.* १ बांधणे, बांधून ठेवणे २ बंधन घालणे
n. १ बंध (पु.) २ गाठ (स्त्री.)
tight, *adj.* तंग, घट्ट, गच्च
–tight, *adj.* (in comb.) –बंद (as in: watertight पाणबंद)
tighten, *v.t. & i.* आवळणे, कसणे, दृढ करणे
tightened, *adj.* दृढीकृत
tightly-bound, *adj.* दृढबद्ध
tilt, *v.t. & i.* कलंडणे, एकीकडे झुकणे
n. कल (पु.)
adj. कललेला
tilted, *adj.* कललेला
time, *n.* १ काल (पु.) २ वेळ (पु., स्त्री.), समय (पु.) ३ अवधि (पु.), मुदत (स्त्री.) ४ (the rate at which a piece of work, etc. is performed) कार्यकाल (पु.)
time and temperature graph = **temperature and time graph**
time average, कालिक सरासरी
time-base voltage, कालआधार व्होल्टता, कालमान व्होल्टता
time chart, काल तक्ता
time-constant, *n. Elec. Eng.* काल स्थिरांक (पु.)
timed, *adj.* कालित
time-dependent, *adj.* काल अवलंबी
time derivative, कालिक विकलज, काल विकलनांक
time dilation, काल विस्फारण
timed-spark system, *Radio* कालित स्फुल्लिग पद्धति
time-independent, *adj.* काल अनवलंबी
time-interval, *n.* कालांतर (न.)
timely, *adj.* कालोचित
time-marker, *n.* काल अंकक (पु.)
time of flight, उड्डाण काल
time-varying, *adj.* कालानुवर्ती
timing, *n.* १ वेळ (पु., स्त्री.) २ कालन (न.), कालसमायोजन (न.)
timing circuit, कालसमायोजक परिपथ
tin, *n. Chem.* टिन (न.), कथील (न.)
v.t. १ कल्हई लावणे, कल्हई करणे २ डबाबंद करणे, डब्यात भरणे
adj. कथलाचा
tinder, *n.* गंधक काडी (स्त्री.)
tinfoil, *n.* कथील वर्ख (पु.)
tinge, *n.* छटा (स्त्री.)
tinned, *adj.* १ कल्हई केलेला, कल्हई दिलेला २ डबाबंद
tint, *n.* (दुसऱ्या रंगाची) झाक (स्त्री.), अस्पष्ट छटा (स्त्री.)
v.t. (रंगाची) छटा देणे
tintometer, *n.* (as, apparatus for the determination of colours by comparison with arbitrary standard) झाकमापी (पु.)
tinware, *n.* कथील सामान (न.)
tip, *n.* शेंडा (पु.)
titrate, *v.t.* (to subject to titration; standardise, analyse, or determine by titration) अनुमापन करणे
titration, *n. Chem.* (as, the determination of the reactive capacity usu. of a solution) अनुमापन (न.)
titration flask, अनुमापन फ्लास्क
T.N.T. *also* **TNT,** (*abbr.* of **trinitrotoluene**) टी. एन. टी. (संक्षेप–T.N.T. किंवा TNT) (ट्रिनायट्रोटोल्यून)
tolerable, *adj.* सहनक्षम
tolerance, *n.* सहनक्षमता (स्त्री.)

tolerance limit, सहनसीमा (स्त्री.), ग्राह्य मर्यादा

tolerate, *v.t.* १ सहन करणे २ (to allow; to permit) मानवणे, असू शकणे

ton, *n.* (*pl.* tons *also* ton) (as, a unit of weight for large quantities) टन (न.)

tone, *n. Acous., Music* स्वरक (पु.)

combination tone संयुक्त स्वरक

difference tone भेदस्वरक

fundamental tone मूल स्वरक

major tone तीव्र स्वरक

minor tone मंद्र स्वरक

pure tone शुद्ध स्वरक

semito e अर्धस्वरक

summation tone समाकलित स्वरक

tongs, *n. pl.* (but oft. *sing.* in *constr.*) सांडशी (स्त्री.), सांडस (न.), चिमटा (पु.)

tonnage, *n.* टनभार (पु.)

tool, *n.* हत्यार (न.) *cf.* apparatus

tooth, *n.* १ दंत (पु.) २ (of a comb, saw, wheel, etc.) दाता (पु.)

v.t. दाते पाडणे, खाचा पाडणे

toothed, *adj.* दातेरी, दाते असलेला

toothed gear, *Eng.* दातेरी गिअर

toothlike, *adj.* १ दंताकृति– २ दात्यासारखा

top, *n.* १ माथा (न.), शिखर (न.) २ (of a gyroscope) घूर्णी (पु.) ३ *Nucleonics* भोवरा (पु.), भ्रमी (पु.)

top antenna, शिखर अँन्टेना, शिखर आकाशग

topograph, *n.* स्थलरूप नकाशा (पु.), प्रदेश-नकाशा (पु.)

topographic, *adj.* स्थलरूपिक

topographical, *adj.* प्रदेशवर्णनात्मक, प्रदेश-वर्णन–

topographic map, स्थलरूपिक नकाशा

topography, *n.* १ स्थलरूप (न.), प्रदेश-वर्णन (न.) २ प्रदेशवर्णनशास्त्र (न.)

topological, *adj.* (of or relating to topology) सांस्थितिक

topological inferior limit, *Math.* सांस्थितिक निम्न सीमा

topological limit, *Math.* सांस्थितिक सीमा

topological linear space, *Math.* सांस्थितिक रेखीय अवकाश

topologically, *adv.* सांस्थितिकतः

topologically compact space, *Math.* सांस्थि-तिकतः संहत अवकाश

topologically complete space, *Math.* सांस्थि-तिकतः पूर्ण अवकाश.

topologically embedded, *Math.* सांस्थिति-कतः अंतःस्थापित

topologise, *v.t.* संस्थितीयन करणे

topology, *n. Math.* १ (a branch of mathematics that investigates the properties of a geometric configuration that are unaltered if the configuration is subjected to any one-to-one transformation continuous in both directions) संस्थिति-विज्ञान (न.) २ (topographical study of a particular place; *specif.* the history of a region as indicated by its topography) संस्थिति (स्त्री.)

torch, *n.* विजेरी (स्त्री.), हातवाही दिवा (पु.), टॉर्च (पु.)

toroid, *n.* (a surface generated by the rotation of a plane closed curve about an axis lying in its plane and not intersecting it) टोरॉइड (न.)

toroidal, *adj.* (of, relating to, or shaped like a toroid or torus; doughnut-shaped) टोरॉइडी

toroidal coordinates, टोरॉइडी सहनिर्देशक (पु. अ. व.)

toroidal lens, *Optics* टोरॉइडी भिंग

toroidal winding, (*also* called *ring winding*) *Elec. Eng.* **टोरॉइडी कुंडलन**

torque, *n. Mech.* (the uniform or fluctuating turning moment exerted by a *tangential force* acting at a distance from the axis of rotation or twist) **(बल) आघूर्ण** (न.)

torsion, *n.* (the state of strain set up in a part by twisting, esp. as displayed in nonrigid body) **मोटन** (न.), **पीळ** (पु.) *cf.* stress

torsional, *adj.* **मोटन–, पीळ–**

torsional stress, मोटन प्रतिबल

torsion balance, (a delicate device for measuring small forces such as those due to gravitation, magnetism, or electric charges) **मोटन तुला**

torus, *n.* (*pl.* tori) (a surface or solid shaped like a doughnut and formed by revolving a circle about a line in its plane without intersecting it) **कडे** (न.), **गोठ** (पु.), **वृत्तवलय** (न.)

total, *n.* (sum) **बेरीज** (स्त्री.)
adj. १ **एकूण** २ **पूर्ण**

total angular momentum quantum number, पूर्ण कोनीय संवेग क्वांटम अंक

total disintegration constant, पूर्ण विघटन स्थिरांक

total fluctuation, पूर्ण चढउतार

total heat function, पूर्ण ऊष्मा फल

total internal reflection, पूर्ण आंतरिक परावर्तन

totality, *n.* १ **एकूणत्व** (न.) २ **पूर्णत्व** (न.)

totally, *adv.* १ **पूर्णतया** २ **पूर्णपणे**

total negative variation, पूर्ण ऋण चलन

total number, एकूण संख्या

total quantum number, पूर्ण क्वांटम अंक

total radiation = **black radiation**

total reflection, पूर्ण परावर्तन

total specific ionisation, पूर्ण विशिष्ट आयनन

total width, पूर्ण रुंदी

touch, *n.* **स्पर्श** (पु.)
v.t. & i. १ **स्पर्श करणे** २ (to come into contact) **स्पर्श होणे**

touchstone, *n.* **कसाचा दगड** (पु.)

tough, *adj.* १ **चिवट** २ **कणखर**

toughness, *n.* १ **चिवटपणा** (पु.) २ **कणखरपणा** (पु.)

Townsend discharge, टाऊन्सेन्ड विमोच

trace, *n.* १ (as, a line or track left by something that has passed) **अनुरेख** (पु.) (अ.व. **अनुरेख**) २ (something traced or drawn such as a marking by something) **अनुरेखन** (न.), **अनुरेखित** (न.) ३ (as, a marking made by a recording instrument, etc.) **अनुरेखा** (स्त्री.) ४ *Math.* **संछेद** (पु.) ५ (very small amount) **लेश** (पु.)
v.t. & i. १ (to make or record by drawing; to outline) **अनुरेखन करणे** २ (to follow, pursue the route taken by; to track down) **अनुलक्षित करणे, माग काढणे**

traced, *adj.* १ **अनुरेखित** २ **अनुलक्षित**

trace element, *Geol.* **लेश मूलद्रव्य**

trace map, अनुरेख नकाशा

trace of a line, रेषेचा संछेद

trace of a surface, पृष्ठाचा संछेद

tracer, *n.* १ (a substance used to trace the course of a process; *specif.* a labelled element or atom that can be traced throughout the chemical, biological, or physical processes by its radioactivity or its unusual isotopic mass) **अनुलक्षक** (पु.) २ **अनुरेखक** (पु.)

tracing, *n.* १ **अनुरेखन** *cf.* diagram २ **अनुलक्षण** (न.), **अनुलक्षीकरण** (न.) ३ (a record made by an instrument) **अनुरेख** (पु.)

tracing-paper, *n.* अनुरेखन कागद (पु.)
track, *n.* १ पथ (पु.), मार्ग (पु.) २ (as, a mark left) अनुचिन्ह (न.) ३ (as, a continuous line left by something; as, a course taken) रेखापथ (पु.)
tracking, *n.* १ अनुचिन्हन (न.) २ रेखापथन (न.)
tracks and trails, पथ आणि अनुचिन्ह, चालठसे (पु. अ. व.)
tract, *n.* (as, a region) भूभाग (पु.)
traction, *n.* (the act of drawing or pulling ; the drawing of a body along a plane or a gradient by motive-power; influence that attracts) संकर्षण (न.)
tractional, *adj.* संकर्षणी
traction generator, *Elec. Eng.* संकर्षण जनित्र
tractive, *adj.* संकर्षी, संकर्षण–
tractive force, संकर्षी बल, संकर्षण बल
trail, *n.* १ (as, a mark, trace, track left by something) अनूचिन्ह (न.) २ *Astron.* (as, a continuous line of light produced by celestial body) तेजोरेखा (स्त्री.) ३ रांग (स्त्री.), माला (स्त्री.)
trailer, *n.* (a vehicle pulled by another) अनुयान (न.)
train, *n.* मालिका (स्त्री.), आवली (स्त्री.) (as in : wave train तरंगावली)
train of waves = **wave train**
trajectory, *n.* १ (the curve that a body, as a planet or comet in its orbit, etc., describes in space; the path of a moving particle or a celestial body) विक्षेपपथ (पु.) २ *Math.* (a curve or surface that cuts all the curves or the surfaces of a given system at the same angle) छेदकवक्र (पु.)
trans–, (in comb.) (across, beyond, to the other side, etc.) –पार, पलीकडे, अंतरा–
transadmittance, *n.* *Thermionics* (admittance between two electrodes when all other potentials are maintained constant) अंतरा संवहन (न.)
transatlantic, *adj.* अटलांटिक पार
transceiver, *n.* (*trans*mitter and re*ceiver*) प्रेषाभिग्राही (पु.), पारेषक ग्राही (पु.)
transcendental, *adj.* *Math.* (a term for numbers, equations, or functions which are not algebraic) अबीजीय, बीजातीत
transcendental curve, *Math.* बीजातीत वक्र
transcendental number, *Math.* अबीजीय संख्या
transconductance, *n.* *Elec. Comm.* अंतरा प्रवहन (न.)
transcribe, *v.t.* लिप्यंतरण करणे, प्रतिलेखन करणे
transcribed, *adj.* लिप्यंतरित, प्रतिलिखित
transcriber, *n.* प्रतिलेखित्र (न.)
transcription, *n.* *Elec. Comm., etc.* १ लिप्यंतरण (न.) २ प्रतिलेखन (न.)
transducer, *n.* *Elec. Comm.* (a power-transforming device for insertion between electrical, mechanical, or acoustic parts of systems of communication) रूपांतरित्र (न.)
transfer, *v.t. & i.* १ स्थानांतरण करणे २ (as, to transmit or change from something to other) अंतरित करणे, अंतरित होणे
n. १ स्थानांतरण (न.) २ अंतरण (न.)
transferable, *adj.* १ स्थानांतरणीय २ अंतरणीय
transfer conductance, अंतरित प्रवहन
transference, *n.* १ स्थानांतरण (न.) २ अंतरण (न.)
transfer impedance, अंतरित संरोध
transferred, *adj.* १ स्थानांतरित २ अंतरित
transfinite, *adj.* *Math.* परिमितातीत

transform, *v.t. & i.* (to change the shape, nature, quality, etc. of) रूपांतरण करणे, रूपांतरण होणे, रूपांतर करणे, रूपांतर होणे

transformable, *adj.* रूपांतरणीय

transformation, *n.* रूपांतरण (न.) *cf.* change

transformation of energy, ऊर्जा रूपांतरण

transformation temperature, रूपांतरण तापमान

transformed, *adj.* रूपांतरित

transformer, *n. Elec. Comm.* परिवर्तित्र (न.)

- **balancer transformer** संतुलक परिवर्तित्र
- **current transformer** धारा परिवर्तित्र
- **matching transformer** संतुलन परिवर्तित्र
- **multiphase transformer** बहुप्रावस्था परिवर्तित्र
- **potential transformer** विभव परिवर्तित्र
- **single-phase transformer** एकप्रावस्था परिवर्तित्र
- **triple-phase transformer** त्रिप्रावस्था परिवर्तित्र

transforming, *n.* रूपांतरण (न.)

transfuse, *v.t.* (to cause to flow or pass from one to another; to flow or diffuse into or through) संक्रामित करणे

transfusion, *n.* संक्रामण (न.)

transgress, *v.t. & i.* अतिक्रमण करणे, अतिक्रमण होणे

transgression, *n.* अतिक्रमण (न.)

transgressive, *adj.* अतिक्रामी

transient, *adj.* अचिर, क्षणिक

transient current, अचिर धारा

transient equilibrium, अचिर समतोल, क्षणिक समतोल

transient term, अचिर पद

transistor, *n. Electronics* ट्रान्झिस्टर (पु.)

transit, *n. Astron.* (an act, process, or instance of passing or journeying across, through or over; the passing of a planet across or through any special point or place, etc.) उल्लंघन (न.), संक्रमण (न.) *v.t. & i.* उल्लंघन करणे, उल्लंघन होणे, संक्रमण करणे, संक्रमण होणे

transit angle, संक्रमण कोन

transit circle = **meridian circle**

transition, *n.* संक्रमण (न.)

- **bound-free transition** बद्ध मुक्त संक्रमण
- **electron transition** इलेक्ट्रॉन संक्रमण
- **free-free transition** मुक्त मुक्त संक्रमण
- **lambda transition** = λ-**transition** लॅम्डा संक्रमण, λ-संक्रमण

transitional, *adj.* संक्रमणात्मक

transition energy level, संक्रमण ऊर्जा पातळी

transition factor, *Elec. Eng.* संक्रमण गुणांक

transition layer, संक्रमण स्तर

transitive, *adj.* संक्रामी, संक्रामक

transitory, *adj.* (as, transient) क्षणिक, अचिर, क्षणभंगुर

transitron, *n. Radio, Thermionics* (a pentode in which the suppressor grid acts as the control grid) ट्रॅन्झिट्रॉन (पु.)

transit theodolite, उल्लंघन थिओडोलाईट

transit time effect, संक्रमण काल परिणाम

translate, *v.t. & i.* १ (to bear, remove, or change from one place or condition to another) स्थानांतरण करणे २ (to turn into another language; to decode) अनुवाद करणे

translation, *n.* १ स्थानांतरण (न.) २ अनुवाद (पु.)

translational, *adj.* स्थानांतरणीय, स्थानांतरण–

translational energy, (*also* energy of translation) स्थानांतरण ऊर्जा

translational motion, स्थानांतरण गति
translational velocity, स्थानांतरणीय वेग
translation of axes, *Math.* अक्ष स्थानांतरण
translation parameter, स्थानांतरण प्राचल
translator, *n.* (in telegraphy) भाषांतरित्र (न.)
translatory, *adj.* स्थानांतरी, स्थानांतरणीय, स्थानांतरण–
translucence, *n.* अंशपार्यता (स्त्री.)
translucent, *adj.* (partly transparent) अंशपार्य
transmissibility, *n.* पारेषणक्षमता (स्त्री.), पारेषणीयता (स्त्री.)
transmissible, *adj.* (capable of being transmitted) पारेषणक्षम, पारेषणीय
transmission, *n.* १ *Elec. Comm., Elec. Eng., Radio, etc.* पारेषण (न.) २ पारगमन (न.)
transmission gain, पारेषण वर्धन
transmission-line, *n. Elec. Eng., Radio* पारेषण तारमार्ग (पु.)
transmission of pressure, दाबाचे पारेषण
transmission plane, (as, of a Nicol) पारगमन प्रतल
transmission power, १ पारेषणक्षमता (स्त्री.) २ पारगमनक्षमता (स्त्री.)
transmission spectrograph, पारगमन पंक्तिलेखी
transmission spectrography, पारगमन पंक्तिलेखन
transmissive, *adj.* पारगामी, पारगम्य, पारगमनक्षम
transmissivity, *n.* पारगम्यता (स्त्री.), पारगमनक्षमता (स्त्री.)
transmit, *v.t.* (to pass on or spread about; to send; to cause as light or force to pass or be conveyed through space or medium) पारेषित करणे
transmittance, *n.* १ (as, transmission) पारेषण (न.) २ (as, a fraction of radiant energy that having entered a layer of absorbing matter reaches its further boundary) पारगमनांक (पु.)
transmittancy, *n.* पारगमकता (स्त्री.)
transmitted, *adj.* पारेषित
transmitted ray, पारेषित किरण
transmitter, *n. Elec. Comm.* पारेषक (पु.)
transmitting, *adj.* पारेषी
transmitting antenna, (*also* **sending antenna**) *Elec. Eng.* पारेषी अँन्टेना, पारेषी आकाशग
transmitting station, पारेषण केंद्र
transmittivity, *n.* १ पारेषणीयता (स्त्री.) २ पारगमनीयता (स्त्री.)
transmutation, *n.* १ मूलपरिवर्तन (न.) २ मूलद्रव्यांतरण (न.) ३ (as, an instance of transmuting) मूलद्रव्यांतर (न.)
transmute, *v.t.* १ (to change or alter in form, appearance or nature; as, to convert) मूलपरिवर्तन करणे २ (as, to change into another substance or element) मूलद्रव्यांतरण करणे
transmuting agent, *Nucleonics* मूलद्रव्यांतरक (पु.)
transoceanic, *adj.* (lying or dwelling beyond the ocean; crossing or extending across the ocean) सागरपार
transparency, *n.* १ पार्यता (स्त्री.) २ पारदर्शकता (स्त्री.), प्रकाशपार्यता (स्त्री.)
transparent, *adj.* १ पार्य २ पारदर्शक, पारदर्शी, प्रकाशपार्य
transport, *n.* (as, the exchange of molecules or other particles together with their kinetic energy and momentum, etc.) प्रवाहन (न.)
v.t. प्रवाहन करणे

transportation, *n.* १ परिवहन (न.) २ प्रवाहन (न.)
transported, *adj.* प्रवाहित
transported molecule, प्रवाहित रेणु
transport number, *Chem.* प्रवाहनांक (पु.)
transport phenomenon, प्रवाहन घटना
transpose, *v.t.* (to change the relative place or normal order of; as, to interchange) पक्षांतर करणे, स्थानपरिवर्तन करणे
n. Math. १ परिवर्तन (न.) २ परिवर्त (पु.)
transpose of matrix, *Math.* सारणीचा परिवर्त
transposition, *n.* पक्षांतरण (न.), स्थानपरिवर्तन (न.)
transuranic, *adj.* (*also* **transuranian**) (having an atomic number greater than that of uranium) युरेनिअमपार
transuranic elements, युरेनिअमपार मूलद्रव्ये (न.अ.व.)
transverse, *adj.* १ अनुप्रस्थ २ *Math.* छेदक ३ आडवा
transverse axis, *Math.* छेदक अक्ष
transverse section, अनुप्रस्थ छेद
transverse wave, (a wave in which the vibrating element moves in the direction perpendicular to the direction in which the wave advances) अवतरंग (पु.)
trap, *n.* सापळा (पु.), चाप (पु.), पंजरक (पु.) (as in : wavetrap तरंग पंजरक)
trapezium, *n.* (*pl.* **trapezia** *or* **trapeziums**) *Math.* १ (chiefly American— any quadrilateral having no two sides parallel) विषम चतुर्भुज (पु.) २ (chiefly English— as, trapezoid) समांतर द्विभुज चौकोन (पु.)
trapezoid, *n. Math.* (a quadrilateral having only two sides parallel) समांतर द्विभुज चौकोन (पु.)
trapezoidal, *adj. Math.* (with two parallel sides) समलंब
trapezoidal rule, *Math.* समलंब नियम
travel, *v.t. & i.* (to move, advance, or to undergo transmission from one place to another) अंतर तोडणे, पुढे जाणे, ठराविक पद्धतीने जाणे, प्रवास करणे
travelling, *adj.* (*also* **traveling**) प्रगामी
travelling wave, (as, a wave in which the particles of the medium move progressively in the direction of the wave propagation— as, compared to *standing wave*) प्रगामी तरंग
travelling-wave amplifier, *Elec. Comm.* प्रगामी तरंग प्रवर्धी
travelling-wave tube, *Electronics* प्रगामी तरंग नलिका
traverse, *v.t.* १ आक्रमित करणे, पार करणे २ (to make a traverse survey of) सांरेखी मापन करणे
traversed, *adj.* आक्रमित, पार केलेला
traversed space, आक्रमित अवकाश
traverse survey, सांरेखी भूमापन
traversing, *n.* सांरेखी मापन (न.)
treat, *v.t. & i.* १ (to subject to some action as of a chemical reagent; to act upon with some agent ; as, to process) संस्करण करणे २ उपचार करणे ३ (to discuss or deal with) परामर्श घेणे
treatment, *n.* १ संस्करण (न.) २ उपचार (पु.) ३ मांडणी (स्त्री.) ४ परामर्श (पु.)
treble, *v.t.* तिप्पट करणे
adj. तिप्पट
tremor, *n.* कंप (पु.), कंपन (न.)
trend, *n.* १ प्रवृत्ति (स्त्री.) २ (as, of rocks, etc.) दिशा (स्त्री.)
tri—, (in comb.— three) त्रि— *cf.* mon—
triad, *n.* (as, a trivalent element, atom or radical, etc.) त्रिक (पु.)
triadic, *adj.* त्रिकीय

trial, *n.* **अन्वीक्षा** (स्त्री.)
trial and error method, अन्वीक्षा नि प्रमाद पद्धति
trial-cum-demonstration, अन्वीक्षा-नि-प्रयोग-निर्देशन
triangle, *n. Math.* **त्रिकोण** (पु.), **त्रिभुज** (पु.)
triangular, *adj.* **त्रिकोणी**
triangular prism, त्रिकोण प्रिझम
triangulation, *n. Math., Surv.* **त्रिभुजन** (न.)
triatomic, *adj.* **त्रिअणु–**
triatomic molecule, त्रिअणु रेणु
tribo–, (in comb.— friction) **घर्षण–**
triboelectric, *adj.* **घर्षणविद्युत–**
triboelectricity, *n.* **घर्षणविद्युत** (स्त्री.)
triboelectric series, घर्षणविद्युत श्रेणी
triboluminescence, *n.* **घर्षणदीप्ति** (स्त्री.)
tribothermoluminescence, *n.* **घर्षण ताप अनुदीप्ति** (स्त्री.)
trichromatic, *adj.* **त्रिवर्णी, त्रिवर्णीय, त्रिवर्ण–**
trichromatic coefficient, *Light* **त्रिवर्णी गुणक**
trident, *n.* **त्रिशूल** (पु., न.)
trigger, *v.t.* (to initiate, actuate or set off esp. by means of a comparatively weak impulse) **प्रवर्तित करणे, चेतवणे**
n. Mach. १ **चाप** (पु.), **घोडा** (पु.) २ (something that acts like a mechanical trigger esp. in being a sensitive means of initiating a process or reaction) **प्रवर्तक** (पु.), **चेतक** (पु.)
adj. **प्रवर्तक–**
trigger action, प्रवर्तक क्रिया
trigger circuit, *Elec. Eng.* **चेतक परिपथ**
triggered, *adj.* १ **प्रवर्तित, चेतवलेला** २ **सचेतक**
triggering particle, प्रवर्तक कण
trigonometric = trigonometrical, *adj.* **त्रिकोणमितीय**
trigonometry, *n. Math.* **त्रिकोणमिति** (स्त्री.)
trihedral, *adj.* **त्रिपृष्ठकी**
trill, *n. Music* **स्वरकंप** (पु.)
trinitrotoluene, *n.* (*abbr.* TNT) *Chem.* **ट्रिनायट्रोटोल्यून** (न.) (संक्षेप– TNT)
triode, *n.* (*also* called *triode valve* or *three-electrode valve*) *Thermionics* (an electron tube with an anode, a cathode, and a control grid) **ट्रायोड** (पु.)
triode amplifier, *Elec. Eng.* **ट्रायोड प्रवर्धी**
triode valve, (*also* called *triode* or *three-electrode valve*) *Thermionics* **ट्रायोड व्हाल्व**
trip, *v.t. & i.* १ (to actuate a mechanism by the operation of some device; to become operative or actuated as a result of operation of some mechanical device) **चालू करणे, चालू होणे** २ (to release, let fall, set free as a weight, compressed spring, switch, etc. esp. by removing a catch) **सटकवणे, सटकणे**
n. **सटक** (स्त्री.)
trip coil, *Elec. Eng.* **सटक कुंडल**
triple, *adj.* (threefold) **तिहेरी, तिप्पट, त्रिविध**
n. **त्रिक** (न.), **त्रिकूट** (न.)
triple collision, त्रिक संघात
triple mirror, त्रिक दर्पण
triple-phase transformer, *Elec. Eng.* **त्रिप्रावस्था परिवर्तित्र**
triple point, १ *Chem.* (the temperature and pressure at which three phases of a substance can coexist) **त्रिक बिंदु** २ *Math.* **त्रिक बिंदु**
tripler, *n.* **त्रिकर** (पु.) (तिप्पट करणारा)
triplet, *n.* **त्रिक** (न.) *cf.* doublet
triplex, *adj.* **तीनपदरी**

triplicate, *v.t.* त्रिवार* करणे
adj. तिप्पट
triplication, *n.* त्रिगुणन (न.)
tripod, *n.* तिपाई (स्त्री.), तिवई (स्त्री.)
tripping, *n.* १ चालू करणे (न.) २ सटकणे (न.)
trisect, *v.t.* त्रिभाजन करणे, समत्रिभाजन करणे
trisection, *n.* त्रिभाजन (न.), समत्रिभाजन (न.)
trivial, *adj.* क्षुल्लक, सोपा, किरकोळ
trolley = trolly, *n.* ढकलगाडी (स्त्री.)
trombone, *n.* *Music* (as, a brass wind-instrument) तुतारी (स्त्री.)
troposphere, *n.* *Meteor.* (lower part of the earth's atmosphere in which the temperature decreases with height) तपावरण (न.)
tropospheric, *adj.* तपावरणी, तपावरण–
tropospheric wave, तपावरण तरंग
trough, *n.* १ *Geol., etc.* द्रोणी (स्त्री.) २ (as, of a wave— opposed to *crest*) द्रोणी (स्त्री.)
true, *adj.* १ खरा, सत्य २ (conformable to fact; not inaccurate) यथार्थ ३ (of images) समरूप, तद्रूप
true coincidence, यथार्थ संपात
true equilibrium, यथार्थ समतोल
true image, (as, undistorted image) समरूप प्रतिमा
true temperature, यथार्थ तापमान
truncate, *v.t.* तुकडे करणे, खंडित करणे
truncated, *adj.* १ खंडित २ *Math.* तिर्यकछिन्न
truncated cone, *Math.* तिर्यकछिन्न शंकु
truncation, *n.* छिन्नकरण (न.)
truth, *n.* सत्य (न.) (as in : ultimate truth अंतिम सत्य)

T-section filter, *Elec. Comm.* टी-छेद निस्यंदक
tub, *n.* टब (पु.)
tube, *n.* नळी (स्त्री.), नलिका (स्त्री.)
tube railway, भुयारी रेल्वे
tubular, *adj.* (having the form of a tube; having or consisting of a tube) नलिकाकार, नलिका–
tune, *v.t. & i.* (to adjust a receiver with respect to resonance; to adjust in musical pitch or cause to be in tune) मेलित करणे
n. १ संस्वर (पु.) २ स्वरमिलाफ (पु.)
tuned, *adj.* मेलित
tuned amplifier, *Radio* मेलित प्रवर्धी
Tungar rectifier, *Elec. Eng.* तुंगर दिष्टकारी
tungsten, *n.* (*also* **wolfram**) *Chem., Met.* टंग्स्टन (न.)
tungsten wire, टंग्स्टन तार
tuning, *n.* मेलन (न.)
tuning coil, *Elec. Eng., Radio* मेलन कुंडल
tuning-fork, *n.* *Acous.* द्विशूल स्वरित्र (न.), नादकाटा (पु.)
tunnel, *n.* १ भुयार (न.), सुरंग (पु.) २ बोगदा (पु.)
tunnel diode, *Elec. Eng.* सुरंग डायोड
tunneling, *n.* (*also* **tunnelling**) सुरंगन (न.), भुयार खणणे (न.)
turbid, *adj.* (as, cloudy or muddy in physical appearance) पंकिल, गढूळ
turbidity = turbidness, *n.* पंकिलता (स्त्री.), गढूळपणा (पु.)
turbine, *n.* *Eng.* टर्बाईन (न.)
turbojet, *n.* टर्बोजेट (न.)
turbulence, *n.* क्षुब्धता (स्त्री.)
turbulent, *adj.* क्षुब्ध
turbulent flow, क्षुब्ध प्रवाह
turbulently, *adv.* क्षुब्ध रीत्या, क्षुब्ध रीतीने

turn, *v.t. & i.* १ फिरवणे २ वळण घेणे ३ बदलणे
n. १ वळण (न.) २ फेरा (पु.), वेढा (पु.)
turning, *n.* वळण देणे (न.), वळण (न.), वर्तन (न.)
turning-point, *n. Math., Surv.* वर्तन बिंदु (पु.), वळण बिंदु (पु.)
turnings, *n. pl.* कात्रा (पु.)
turns, *n. pl.* वेढे (पु. अ. व.)
turret, *n.* मनोरा (पु.)
tweeter, *n. Acous., Elec. Eng.* (a small loudspeaker responsive only to the higher acoustic frequencies and reproducing sounds of high pitch) ट्वीटर (पु.) *cf.* woofer वूफर
twilight, *n.* संधिप्रकाश (पु.)
twin, *n.* युग्म (न.), यमल (पु., न.)
adj. युग्म–, यमल–
twin crystal, (*also* twinned crystal) यमल स्फटिक
twin diode, युग्म डायोड
twine, *n.* जाड दोरा (पु.), सुतळ (स्त्री.)
twinkle, *v.i.* लुकलुकणे
twinned, *adj.* (as, closely linked or associated ; coupled) युग्मित, यमलित
twinned crystal = **twin crystal**
twinning, *n. Crystal.* यमलन (न.)
twin-star, *n. Astron.* युग्म तारा (पु.)
twist, *v.t. & i.* मोटनित करणे, पीळ देणे
n. मोटन (न.), पीळ देणे (न.)
twisted, *adj.* मोटनित
twister, *n.* वावटळ (स्त्री.)
twisting, *n.* मोटन (न.)
two-component system, द्विघटक पद्धति
two-dimensional, *adj.* द्विमितीय
twofold, *adj. & adv.* द्विगुण, दुहेरी, द्विविध
two-nucleon system, द्विन्यूक्लिऑन पद्धति
two-phase, *adj. Elec. Eng.* द्विप्रावस्थिक
two-stroke engine, द्विधाव इंजिन
type, *n.* १ *Print.* मुद्राक्षर (न.), मुद्र (पु.), टंक (पु.) २ (as, a specimen or model) प्रकार (पु.), प्ररूप (न.) *cf.* model ३ (as, pattern) प्रकार (पु.)
type-foundry, *n.* मुद्राक्षर ओतशाळा (स्त्री.)
typhoon, *n.* तुफान (न.)
typical, *adj.* १ नमुनेदार २ प्रातिनिधिक

U

ϒ *or* υ (*symbol* for *upsilon*) यूप्सिलॉन (सं. ϒ किंवा υ)
U-boat, *n.* पाणबुडी (स्त्री.)
U-coefficient of John, जॉनचा यू-गुणक
udometer, *n.* (rain-gauge) वर्षामापी (पु.)
udometric, *adj.* वर्षामितीय
U-function, *n.* U-फल (न.), यू-फल (न.), विषम फल (न.)
UHF, (*also* **U.H.F.** *or* **u.h.f.**) (*abbr.* of *ultrahigh frequency*) पराउच्च वारंवारता (प. उ. वा.)
–ular, *suff.* (of, relating to, or resembling – –) –रूप, –आकार
U-loop, *n.* यू-लूप (पु.), यू-वेलांटी (स्त्री.)
ulterior, *adj.* पलीकडचा, दूरचा
ultimate, *adj.* १ (as, last in progression; final ; extreme or utmost) परम, अंतिम
ultimate analysis, अंतिम विश्लेषण

ultimately, *adv.* (in the ultimate end; at last; finally) **अंतिमतः, अंतिम रीत्या**
ultimate strength, **अंतिम सामर्थ्य**
ultimate tensile strength, **अंतिम तन्यता सामर्थ्य**
ultimate tensile stress, *Met.* **अंतिम तन्यता प्रतिबल**
ultimate truth, **अंतिम सत्य**
ultra–, *pfx.* (in comb.— beyond in space; beyond the range or limits of; as, trans–) **परा–, –अतीत, अति–**
ultracentrifuge, *n.* (a centrifuge that is operated at extremely high angular velocity) **अतिद्रुत अपकेंद्रित्र** (न.)
ultrafilter, *n. Chem.* (as, a dense filter used for the filtration of a colloidal solution that holds back the dispersed particles but not the liquid) **परानिस्यंदक** (पु.)
ultrafiltration, *n. Chem.* **परानिस्यंदन** (न.)
ultrahigh frequency, (*abbr.* **UHF, U.H.F.** *or* **u.h.f.**) **पराउच्च वारंवारता** (प. उ. वा.)
ultrahigh-frequency, *adj.* **पराउच्च वारंवारता–**
ultrahigh temperature, **पराउच्च तापमान**
ultramicro, *adj.* **सूक्ष्मातीत**
ultramicro–, (in comb.) **सूक्ष्मातीत–**
ultramicroscope, *n.* **सूक्ष्मातीतदर्शी** (पु.)
ultramicroscopic, *adj.* (too small to be seen with an ordinary microscope) **सूक्ष्मातीत** *cf.* submicroscopic अतिसूक्ष्म
ultraphotic rays, **दृश्यातीत किरण** (पु. अ. व.)
ultrashort wave, **अतिलघु तरंग**
ultrasonic, *adj.* (supersonic) **श्रव्यातीत** (स्वनातीत)
ultrasonic frequency, *Radio* **श्रव्यातीत वारंवारता**
ultrasonic interferometer, **श्रव्यातीत व्यतिकरणमापी**
ultrasonics, *n. Acous.* (the science of ultrasonic phenomena) **श्रव्यातीत ध्वनिकी** (स्त्री.)
ultrasonic wave, **श्रव्यातीत तरंग**
ultraspherical, *adj.* **परागोलीय**
ultraviolet, *adj.* (*of radiation*— beyond the visible spectrum at its violet end; relating to, producing, or employing ultraviolet radiation) **जंबुलातीत, पराजंबु**
ultraviolet cell, **जंबुलातीत घट, पराजंबु घट**
ultraviolet radiation, (invisible radiations of wavelength less than 3900 A.U.) **जंबुलातीत प्रारण**
ultraviolet ray, **जंबुलातीत किरण**
ultraviolet spectrometer, **जंबुलातीत पंक्तिमापी**
ultraviolet spectrum, **जंबुलातीत पंक्ति**
umbra, *n.* (*pl.* **umbrae**) *Astron.* (as, the central, totally-dark part of the shadow of a large body such as the earth or moon) **प्रच्छाया** (स्त्री.)
unadjusted, *adj.* **अननुयोजित**
unaided eye, १ **नुसता डोळा** २ (**चष्मा, दुर्बिण इत्यादि**) **साधनरहित दृष्टि, उपनेत्रविरहित दृष्टि**
unalterable, *adj.* **अपरिवर्तनीय, फेरफार न करण्याजोगा**
unaltered, *adj.* **अपरिवर्तित, फेरफार न केलेला**
unambiguous, *adj.* **असंदिग्ध** *cf.* precise
unannealed, *adj.* **अननुशीतित**
unary, *adj.* (occurring as molecules of only one kind; containing only one component) **एकल–, एकघटकी**
unary system, **एकघटकी संहति**
unattainability, *n.* **अनुपगम्यता** (स्त्री.)
unattainable, *adj.* **अनुपगम्य**
unavailable, *adj.* **अनुपलब्ध**
unavailable energy, **अनुपलब्ध ऊर्जा**

unbalanced, *adj.* असंतुलित
unbalanced circuit, *Elec. Comm.* असंतुलित परिपथ
unbalanced force, असंतुलित बल
unbalanced load, *Elec.* असंतुलित भार
unbiased, *adj.* पूर्वग्रहरहित
unbound, *adj.* अबद्ध
unbounded, *adj.* अपरिबद्ध
unbounded set, *Math.* अपरिबद्ध सट
unbranched, *adj.* अशाख, अशाखी, अशाखित
unbranched chain, अशाखी शृंखला, अशाखित शृंखला
unbranching, *n.* अशाखन (न.), शाखा न फुटणे (न.)
unbreakable, *adj.* अभंग, दुर्भेद्य
unbreakable glass, अभंग काच, दुर्भेद्य काच
unburnt, *adj.* अज्वलित
unburnt gas, अज्वलित वायु
uncap, *v.t.* (to remove the cap or covering of) अनाच्छादित करणे, टोपण काढणे
uncapped, *adj.* अनाच्छादित, टोपण काढलेला
unceasing, *adj.* अविरामी, निरंतर
uncertain, *adj.* अनिश्चित
uncertainty, *n.* अनिश्चितता (स्त्री.)
uncertainty principle, (a principle in quantum mechanics) अनिश्चितता तत्त्व
uncertainty relation, अनिश्चितता संबंध
unchangeability, *n.* अपरिवर्तनीयता (स्त्री.)
unchangeable, *adj.* अपरिवर्तनीय, न बदलण्यायोग्य
unchanged, *adj.* अपरिवर्तित, न बदललेला
unchanging, *adj.* अपरिवर्तनी, न बदलणारा
uncharted, *adj.* (not charted; not recorded or plotted on a map, chart or plan) अनालेखित
uncharted spectrum, अनालेखित पंक्ति
unclassed = **unclassified**, *adj.* अवर्गीकृत
unclosed shell, (as, of an electron) अपूर्ण कोष
uncompensated, *adj.* अप्रतिपूरित
uncomplicated, *adj.* गुंतागुंतीचा नसलेला, अजटिल
uncompressed, *adj.* असंपीडित
unconditional, *adj.* बिनशर्त
unconditionally, *adv.* बिनशर्त
unconformable, *adj.* असमनुरूप, अनभिसंगत
unconformity, *n.* असमनुरूपता (स्त्री.), अनभिसंगति (स्त्री.)
uncorrelated, *adj.* असहसंबद्ध
uncorrelated fact, असहसंबद्ध तथ्य
uncountable, *adj.* अगणनीय
uncoupling, *n.* अयुग्मन (न.)
uncovered, *adj.* (lacking cover; naked; lacking protection). अनावृत
uncrystallised, *adj.* स्फटिक न झालेला, अस्फटिक, अस्फटित
undamped, *adj.* अनवमंदित
undefined, *adj.* अव्याख्यात
underblowing, *n.* अल्पधमन (न.)
underbunching, *n.* (a condition representing less than optimum bunching) न्यून गुच्छन (न.), अपूर्ण गुच्छन (न.)
undercompensated, *adj.* न्यून प्रतिपूरित
undercompensated meter, *Elec. Eng.* न्यून प्रतिपूरित मीटर
undercool, *v.t.* १ (to cool less than required for some specified or understood purpose) अवशीतन करणे २ (as, to supercool) अतिशीतन करणे
undercooled, *adj.* १ अवशीतित २ अतिशीतित
undercooling, *n.* १ अवशीतन २ (as, supercooling) अतिशीतन (न.)
undercorrected, *adj.* १ न्यून संशुद्ध २ न्यून सुधारित
underdamped, *adj.* अल्प अवमंदित

underestimate, *v.t.* १ अल्प प्राक्कलन करणे २ अल्पअंदाज करणे
underestimation, *n.* १ अल्प प्राक्कलन (न.) २ अल्पअंदाज (पु.) ३ अल्प निकटमूल्यन (न.)
underflow, *n. Geol.* अधःप्रवाह (पु.)
undergo, *v.t.* (to go through; to be the subject of— as, a process, change, etc.) (परिवर्तन वगैरे) होणे
underground, *adj.* १ भूमिगत २ भुयारी
underground cell, तळघर (न.)
underlie, *v.t.* मुळाशी असणे
underline, *v.t.* अधोरेखित करणे, अधोरेखणे
underlined, *adj.* अधोरेखित
underlying, *adj.* १ –खाली असलेला २ तलस्थित ३ मुळाशी असलेला
undersaturated, *adj.* अवसंतृप्त
underthrust, *n. Geol.* (the insertion by compressive stresses and faulting of one mass of rock under another) अधःप्रणोद (पु.)
underthrusting, *n.* अधःप्रणोदन (न.)
undeterminable, *adj.* अनिर्धार्य
undetermined, *adj.* अनिर्धारित
undetermined multipliers, अनिर्धारित गुणक (पु. अ. व.)
undeviated, *adj.* अविचलित
undeviated ray, अविचलित किरण
undeviating, *adj.* अविचलित
undistorted, *adj.* १ (not distorted) अविरूपित, अविकृत २ (*of images*— true) समरूप
undistorted image, समरूप प्रतिमा
undisturbed, *adj.* अविक्षुब्ध
undisturbed state, अविक्षुब्ध अवस्था
undulate, *v.i.* (to form or move in waves; to rise and fall with the movement or appearance of the ocean surface) तरंगित होणे
adj. तरंगित
undulated, *adj.* तरंगित
undulating, *adj.* १ (rising and falling in waves) तरंगकारी २ (resembling waves in form; having a wavy outline) तरंगरूप
undulation, *n.* तरंगन (न.)
undulation theory, तरंगन सिद्धांत
undulatory, *adj.* तरंगित
undulatory motion, तरंगित गति
unearth, *v.t.* १ प्रकाशात आणणे २ उकरून काढणे
unearthed, *adj.* (not grounded electrically) अभूसंपर्कित
unearthed wire, अभूसंपर्कित तार
unending, *adj.* निरंत
unequal, *adj.* असमान
unequivocal, *adj.* निःसंदिग्ध
uneven, *adj.* १ विषम, असमान २ उंचसखल
unexpected, *adj.* अनपेक्षित
unfair, *adj.* अनुचित, गैर–
unfasten, *v.t.* उघडणे
unfavourable, *adj.* प्रतिकूल, अननुकूल
unfilled, *adj.* अपूरित
unfilled level, अपूरित पातळी
unfilled shell, अपूरित कवच
unglazed, *adj.* चकाकी नसणारा
unguarded, *adj.* अरक्षित
unhealthy, *adj.* रोगट
uni–, *pfx.* (in comb.— one, single) एक–
uniaxial, *adj.* एकअक्षीय
uniaxial crystal, एकअक्षीय स्फटिक
unicursal, *adj. Math.* (*of an irreducible curve*— having coordinates expressible rationally through a single parameter) एकपथी
cf. bicursal द्विपथी
unidentifiable, *adj.* अनभिज्ञेय
unidentified, *adj.* अनभिज्ञात

unidimensional, *adj.* एकमितीय
unidirectional, *adj.* एकदिशिक
unidirectional motion, एकदिशिक गति
unification, *n.* एकीकरण (न.)
unified, *adj.* एकीकृत
unified field theory, एकीकृत क्षेत्र सिद्धांत
unified model, एकीकृत प्रतिकृति, एकीकृत प्रतिमान
unifilar, *adj.* (having or involving use of only one thread, wire, or fibre) एकतंतुक
uniform, *adj.* १ एकसमान *cf.* similar २ एकविध
uniform acceleration, एकविध त्वरण
uniform circular motion, एकसमान वृत्तीय गति
uniform continuity, एकसमान सातत्य
uniformisation, *n.* एकसमानन (न.)
uniformise, *v.t.* (to make uniform) एकसमानित करणे
uniformity, *n.* १ एकसमानता (स्त्री.) २ एकविधता (स्त्री.)
uniform lighting, एकसमान दीपन
uniformly, *adv.* १ एकसमानतेने २ एकविधतेने
uniform motion, एकसमान गति
uniform retardation, एकसमान मंदन
uniform rod, एकविध दंड
uniform speed, एकसमान चाल, एकसमान द्रुतता
uniform velocity, एकसमान वेग
unify, *v.t.* एकीकरण करणे
unifying, *adj.* एककारी
unifying theory, एककारी सिद्धांत
unilateral, *adj.* (of, relating to, or involving one side; produced or arranged on or directed towards one side; having dependent parts so oriented) एकपार्श्विक, एकपार्श्व–
unilayer, *n.* (*also* called *monomolecular layer* or *monolayer*) एकस्तर (पु.) (एकरेणु स्तर)
unimodular, *adj. Math.* एकमापांकी
unimolecular, *adj.* एकरेणु–
unimolecular layer, एकरेणु स्तर
unimolecular reaction, एकरेणु अभिक्रिया
union, *n.* संयोग (पु.)
unionisation, *n.* अनायनन (न.)
unionise, *v.t.* अनायनित करणे
unionised, *adj.* अनायनित
uniphase, *adj. Elec. Eng., etc.* एकप्रावस्थिक, एकप्रावस्था–
uniphase antenna, एकप्रावस्था अँन्टेना, एकप्रावस्था आकाशग
unipivot instrument, एकधर साधन
uniplanar, *adj.* (lying or occurring in one plane) एकप्रतलीय
uniplanar motion, एकप्रतलीय गति
unipolar, *adj.* एकध्रुवीय, एकध्रुवी
unipolar induction, एकध्रुवीय प्रेरण, एकध्रुवीय प्रवर्तन
unipole, *n.* एकध्रुव (पु.)
unipotential, *adj.* (having the same electrical potential as something else) एकविभवी, एकविभव–
unipotential cathode, एकविभव कॅथोड
unique, *adj.* १ *Math., etc.* (consisting of one and only one) एकमेव २ (commonly) अनन्य, असाधारण
unit, *n.* १ (as, a determinate quantity as of length, time, heat, radiation, intensity, etc. adopted as a standard of measurement) एकक (न.) (अ. व. एकके) २ (a single entity, as one element of apparatus etc.) घटक (पु.)
absolute unit निरपेक्ष एकक
arithmetic unit गणित एकक [*contd.*

derived unit साधित एकक, अनुजात एकक
fundamental units मूलभूत एकके
standard unit मानक एकक
unitary, *adj.* एककी
unitary theory, *Chem.* एककी सिद्धांत
unit cell, *Crystal.* (as, a basic unit of a crystal structure) एकक कोष्ठ
unite, *v.t.* १ एक होणे २ जोडणे
united, *adj.* संयुक्त
unit element, *Math.* एकक घटक
unit mass, एकक वस्तुमान
unit of energy = **energy unit**
unit vector, एकक सदिश
unity, *n. Math.* (the quality or state of being or consisting of one; a definite quantity or aggregate of quantities or magnitudes taken as one) एककत्व (न.)
univalent, *adj.* एकसंयुजी
univariant, *adj.* (having one *degree of freedom*— used of a physical-chemical system) एकचल
univariant system, एकचल संहति
universal, *adj.* १ सार्वत्रिक, सर्वंकष २ (present or occurring as indicated throughout whole universe; encountered everywhere) वैश्विक, विश्व–
universal gravitation, वैश्विक गुरुत्वाकर्षण
universal interaction, सर्वंकष अन्योन्यक्रिया
universality, *n.* वैश्विकता (स्त्री.)
universally, *adv.* १ सर्वंकष रीत्या २ वैश्विक रीत्या
universal motor, सर्वंकष चलित्र
universal origin, (as, of cosmic rays, etc.) वैश्विक उगम
universal space, विश्व अवकाश
universe, *n.* विश्व (न.)
unknotted, *adj.* अग्रथित
unknown, *adj.* अव्यक्त, अज्ञात
n. (as, a letter or other symbol in a mathematical equation representing a number that is to be found) अव्यक्त (न.), अव्यक्त (राशी वगैरे)
unknown quantity, अव्यक्त राशि, अज्ञात राशि
unlike, *adj.* १ असदृश, असम २ विजातीय (as in: unlike poles विजातीय ध्रुव)
unlimited, *adj.* १ अमर्यादित २ असीमित
unload, *v.t. & i.* विभारित करणे, विभारित होणे
unloaded, *adj.* विभारित
unmanned, *adj.* मानवरहित
unmanned spacecraft, मानवरहित अवकाशयान
unmarked, *adj.* अचिन्हित
unmixable, *adj.* अमिश्रणीय
unmixed, *adj.* अमिश्र, अमिश्रित
unmoderated, *adj.* अमंदायित
unmoderated neutron, अमंदायित न्यूट्रॉन
unnatural, *adj.* अनैसर्गिक
unnecessary, *adj.* अनावश्यक
unnormalised, *adj.* अप्रसामान्यित, अप्रसामान्यीकृत
unnormalised wave-function, अप्रसामान्यित तरंगफल
unobtainable, *adj.* अप्राप्य
unobtainable energy, अप्राप्य ऊर्जा
unoccupied, *adj.* अव्याप्त
unoccupied orbit, १ अव्याप्त कक्षा २ अव्याप्त भ्रमणकक्षा
unoccupied space, अव्याप्त अवकाश
unordered, *adj.* १ क्रम अबद्ध २ *Math.* अक्रमित
unoriented, *adj.* अदिशाभिमुख, अदिशानिदेशित
unpaired, *adj.* अयुग्मित

unpaired electron, अयुग्मित इलेक्ट्रॉन
unpaired electron spin, *Nucleonics* अयुग्मित इलेक्ट्रॉन आभ्राम
unpolarised, *adj.* अध्रुवित
unpolarised light, अध्रुवित प्रकाश
unprescribed, *adj.* अविहित
unquantised, *adj.* अक्वांटित
unquantised state, अक्वांटित अवस्था
unrefined, *adj.* अपरिष्कृत
unrestricted, *adj.* अनिर्बंधित
unsaturated, *adj.* (of *a chemical compound* or *mixture*) असंतृप्त
unsaturated solution, असंतृप्त द्रावण
unsaturation, *n.* असंतृप्ति (स्त्री.)
unseen, *adj.* अदृष्ट
unsilvered, *adj.* अरजतित
unslaked, *adj.* न विरलेला
unslaked lime, न विरलेला चुना
unsolidified, *adj.* अघनीकृत, अघनीभूत
unspecified, *adj.* अविनिर्दिष्ट
unstability, *n.* अस्थायित्व (न.)
unstable, *adj.* अस्थायी
unstable colour, अस्थायी वर्ण
unstable equilibrium, *Mech.* अस्थायी समतोल
unstable oscillation, (an oscillation as of an airplane whose amplitude increases continuously until an altitude is reached) अस्थायी दोलन
unstriated, *adj.* अरेखांकित (असूत्ररेखांकित)
unsuitable, *adj.* १ अयोग्य २ गैरसोयीचा
unsymmetrical, *adj.* (not symmetrical; lacking symmetry; as, asymmetric) असममित
unsymmetrically, *adv.* असममित रीतीने, असममित रीत्या
unsystematic, *adj.* अव्यवस्थित
untrue, *adj.* १ असत्य २ अयथार्थ
untuned, *adj.* अमेलित
unusual, *adj.* १ विलक्षण २ नेहमीपेक्षा निराळा
unvarying, *adj.* अपरिवर्ती
unwieldy, *adj.* (*also* **unwieldly**) अवजड, न पेलण्यासारखा
upgrade, *v.t.* श्रेणीवाढ करणे
upgraded, *adj.* श्रेणीवर्धित, श्रेणीवाढ केलेला
upgradient, *n.* उत्प्रवणता (स्त्री.)
upgrading, *n.* श्रेणीवाढ (स्त्री.)
upheaval, *n.* १ *Geol.* प्रोत्थान (न.) २ (as, uplift) उत्थान (न.)
uphold, *v.t.* कायम करणे, उचलून धरणे
upkeep, *n.* निगा (स्त्री.)
uplift, *v.t. & i.* (to raise to higher physical position; to lift up, *specif.* to push up) उत्थित करणे, उत्थित होणे
n. उत्थान (न.)
upper, *adj.* १ उच्च, वरचा २ (in comb.) अधि–
upper face, अधिसमपृष्ठ (न.)
upper harmonic, उच्च संवादी
upper limit, वरची सीमा, उच्च सीमा
upper octave, *Music* तार सप्तक
upsilon, *n.* (*symbol* ϒ *or* υ) यूप्सिलॉन (पु.) (सं. ϒ किंवा υ)
upstream, *adv., adj.* (in a direction nearer the source of a stream) प्रतिवाह, प्रवाहाच्या उलट दिशेने, प्रवाहाच्या वरच्या बाजूकडे
upthrust, *n.* उत्प्रणोद (पु.)
upward, *adj.* ऊर्ध्वमुखी, ऊर्ध्वमुख–, ऊर्ध्व–
upward direction, ऊर्ध्वदिशा (स्त्री.)
upward displacement, ऊर्ध्वमुखी विस्थापन
upward force, ऊर्ध्वमुखी बल, ऊर्ध्वबल (न.)
uranium, *n. Chem.* युरेनिअम (न.)
use, *n.* उपयोग (पु.), वापर (पु.)
U-shaped, *adj.* U-रूप, U-आकाराचा
usual, *adj.* सामान्य, नेहमीचा, नित्य
usual topology, नेहमीची संस्थिति

usual uniformity, नेहमीची एकसमानता

utilisation, *n.* १ वापर (पु.), उपयोग (पु.) २ उपयोजन (न.)

utilise, *v.t.* १ वापर करणे, उपयोग करणे २ उपयोजन करणे

utilised, *adj.* १ वापर केलेला २ उपयोजित

U-tube, *n.* U-नलिका (स्त्री.), U-आकार नलिका (स्त्री.)

uviol glass, (*Uviol* a trademark) यूव्हिऑल काच

V

vacancy, *n.* (as, empty space ; the state of being vacant; as, a defect existing in a crystal due to the absence of an atom or ion from a normal lattice position) रिक्तिका (स्त्री.)

vacancy principle, रिक्तिका तत्त्व

vacant, *adj.* रिक्त

vacua, *n. pl.* (*sing.* **vacuum**) १ रिक्ती (स्त्री. अ. व.), रिक्तता (स्त्री. अ. व.) २ पोकळ्या (स्त्री. अ. व.)

vacuate = **evacuate**

vacuated = **evacuated**

vacuometer, *n.* अल्पदाबमापी (पु.)

vacuous, *adj.* निर्वात

vacuous vessel, निर्वात पात्र

"vacustaat", *n.* (a form of McLeod gauge) अल्पदाब प्रमापी (पु.)

vacuum, *n.* (*pl.* **vacua** *or* **vacuums**) १ (as, a space absolutely devoid of matter; as, an unfilled or empty space or extent) रिक्ति (स्त्री.), रिक्तता (स्त्री.), निर्वात जागा (स्त्री.) २ पोकळी (स्त्री.) *adj.* रिक्त, निर्वात

vacuum bottle, (a cylindrical container having a usu. glass liner made on the principle of Dewar vessel for keeping liquids either hot or cold for several hours) निर्वात बाटली, निर्वात पात्र

vacuum brake, *Eng.* निर्वात रोधक, निर्वात ब्रेक

vacuum cutoff, निर्वात भंजी

vacuum distillation, *Chem.* निर्वात ऊर्ध्वपातन

vacuum electron, रिक्त इलेक्ट्रॉन

vacuum filtration, निर्वात निस्यंदन

vacuum flask, निर्वात चंबू, निर्वात फ्लास्क

vacuum leak detector, रिक्त गलन संसूचक

vacuum mantle, रिक्त प्रावार

vacuum polarisation, रिक्त ध्रुवण

vacuum pump, निर्वात पंप

vacuum reservoir, रिक्त आशय

vacuum spectrograph, निर्वात पंक्तिलेखी

vacuum tube, *Thermionics* रिक्त नलिका

vacuum-tube electrometer, रिक्त नलिका विद्युन्मापी

vacuum-tube voltmeter, रिक्त नलिका व्होल्टतामापी

vague, *adj.* अस्पष्ट, मोघम

valence, *n.* (*also* **valency**) *Chem.* (as, the degree of combining power of an element or radical) संयुजा (स्त्री.)
- **active valence** क्रियाशील संयुजा
- **anomalous valence** असंगत संयुजा
- **free valence** मुक्त संयुजा
- **maximum valence** महत्तम संयुजा
- **negative valence** ऋण संयुजा
- **normal valence** सामान्य संयुजा

null valence शून्य संयुजा
positive valence धन संयुजा
supplementary valence संपूरक संयुजा
valence band, संयुजा पट्ट
valence bond, संयुजा बंध
valence electron, (*also* **valency electron**) (an electron in the outer shell of an atom) संयुजा इलेक्ट्रॉन
valence force field, संयुजा बलक्षेत्र
valence number, संयुजा अंक
valence shell, (the outermost shell of an atom containing the vâlence electrons) संयुज कवच
valency = **valence**
valency electron = **valence electron**
valent, *adj.* (having valence— usu. used in comb.) –संयुजी (as in: polyvalent बहुसंयुजी; univalent एकसंयुजी)
valley, *n.* १ दरी (स्त्री.) २ (as, a basin) खोरे (न.)
valorisation, *n.* मूल्यस्थिरण (न.)
valorise, *v.t.* मूल्यस्थिरण करणे
valuable, *adj.* किमती, मौल्यवान
valuation, *n. Math.* (the act of finding or determining the value of) मूल्यांकन (न.)
value, *n.* १ *Math.* (as, the amount or magnitude of a quantity or property) मूल्य (न.) २ (as of vector, etc.) मूल्य (न.) ३ (as, relative worth ; as, equivalent of or in) मान (न.) (as in : calorific value ऊष्मीयमान; thermal value औष्णीयमान)
v.t. मूल्यांकन करणे
valve, *n. Elec. Eng., Radio, Thermionics, etc.* झडप (स्त्री.), व्हाल्व (पु.)
diode valve = diode डायोड, डायोड व्हाल्व
exhaust valve बहि:सर्जी झडप, बहि:सर्जी व्हाल्व
flap valve पाळ झडप, पाळ व्हाल्व
Fleming valve फ्लेमिंग व्हाल्व
float valve प्लव व्हाल्व
inlet valve निवेशिका झडप, निवेशिका व्हाल्व
pentode valve = pentode पेंटोड, पेंटोड व्हाल्व
rectifying valve दिष्टकारी झडप, दिष्टकारी व्हाल्व
safety-valve सुरक्षा झडप, सुरक्षा व्हाल्व
screened-grid valve स्क्रीन्ड ग्रिड व्हाल्व, पट ग्रिड व्हाल्व
thermionic valve तापआयनिक व्हाल्व
valve casing, व्हाल्व वेष्टनिका
valveless, *adj.* झडपरहित, झडपहीन, व्हाल्वहीन
valve magnifier, व्हाल्व विशालक
valve nomenclature, *Thermionics* व्हाल्व नामपद्धति
valve-operated, *adj.* व्हाल्व चालित
valve rectifier, *Elec. Eng.* झडप दिष्टकारी
valve socket, *Radio, Thermionics, etc.* व्हाल्व खोबण
valve spindle, व्हाल्व तर्कु
Van Allen radiation belt, (*also* **Van Allen belt**) *Astron.* (after James A. Van Allen, Am. physicist– a belt of intense ionising radiation that surrounds the earth in outer atmosphere) वॅन ॲलन पट्टा (वॅन ॲलन प्रारण पट्टा)
Van de Graaff generator, (after Robert J. Van de Graaff, Am. physicist— as, electrostatic generator) वॅन द ग्रॅफ जनित्र
van der Waals adsorption, (after Johannes D. van der Waals, Du. physicist— opposed to *chemisorption*) वॅन दे वॉल्झ अधिशोषण
van der Waals equation, वॅन दे वॉल्झ समीकरण

van der Waals forces, *Chem.* (after J. D. van der Waals— weak attractive forces between molecules or crystals) **वॅन दे वॉल्झ बले** (न. अ. व.)

vane, *n.* **पाते** (न.)

vanish, *v.t. & i.* १ **लोप करणे, लुप्त होणे, लोपणे** २ (to become zero; to assume the value zero) **शून्य होणे**

vanishing, *adj.* १ **लोपशील** २ (approaching zero as a limit) **शून्यगामी**

vanishing series, *Math.* **लोपशील श्रेणी**

vanishingly small, १ **लुप्तप्राय** २ **शून्यप्राय**

vaporific, *adj.* **बाष्पनशील**

vaporimeter, *n. Chem.* (an instrument for measuring the volume or the pressure of the vapour) **बाष्पमापी** (पु.)

vaporisable, *adj.* **बाष्पनक्षम**

vaporisation, *n.* **बाष्पन** (न.)

vaporisation calorimeter, बाष्पन ऊष्मामापी

vaporise, *v.t. & i.* **बाष्पन करणे, बाष्पन होणे**

vaporiser, *n.* **बाष्पित्र** (न.)

vaporising, *adj.* **बाष्पन करणारा, बाष्पन–**

vapour, *n.* **बाष्प** (न.)

vapour capacity of air, हवेची बाष्प धारकता

vapour-compression machine, बाष्प संपीडन यंत्र

vapour density, बाष्प घनता

vapourless, *adj.* **बाष्पहीन**

vapour pressure, (*also* called *vapour tension*) **बाष्प दाब**

vapour-pressure thermometer, बाष्प दाब तापमापी

vapourproof, *adj.* **बाष्परोधी**

vapour tension, (*also* called *vapour pressure*) **बाष्प ताण**

variability, *n. Chem., Math., etc.* १ (the quality or fact of being variable or subject to variation) **चलता** (स्त्री.) २ (as, the scattering of values of a frequency distribution from their average) **अपस्कारिता** (स्त्री.)

variable, *n. Chem., Math., etc.* (as, a quantity, as distinguished from *constant*, to which any number of values in a given set may be assigned) **चल** (पु.) (अ. व. **चल**)

adj. १ **चल** २ **अपस्कारी**

complex variable संमिश्र चल

controlled variable नियंत्रित चल

dependent variable परचल, अवलंबी चल

independent variable स्वचल, स्वतंत्र चल

random variable न्याय्य यादृच्छिक चल

stochastic variable प्रसंभाव्य चल

variable carrier, चल वाहनिक

variable-density recording, चल घनता अभिलेखन

variable motion, चल गति

variable resistance, चल रोध

variable velocity, चल वेग

Variac, *n.* (a tradename) **व्हेरीअॅक** (न.)

variance, *n.* १ *Math.* (as, the number of degrees of freedom possessed by a physical-chemical system esp. when it is in equilibrium) **प्रचरण** (न.) २ (as, disagreement or difference) **तफावत** (स्त्री.) ३ (as, discord) **विसंवाद** (पु.)

variant, *adj. Math.* **चल**

n. **चल** (पु.)

variate, *n. Math.* **विचर** (पु.)

v.t. & i. १ **फरक करणे, फरक होणे** २ **तफावत पडणे, तफावत असणे**

variation, *n.* १ (act of varying; the process, state, or fact of being varied) **चलन** (न.) *cf.* aberration २ (as, change) **परिवर्तन** (न.) *cf.* change ३ *Math., Stat.* **विचरण** (न.) *cf.* aberration

variational, *adj.* १ परिवर्तनात्मक २ विचरणात्मक
varied, *adj.* १ बदल केलेला, बदल झालेला २ विविध
variety, *n.* १ प्रकार (पु.) २ विविधता (स्त्री.)
variocoupler, *n. Radio* चलयुग्मक (पु.)
variometer, *n.* १ *Radio* (as, a variable inductor) चल प्रेरणमापी (पु.) २ *Geol.* बदलमापी (पु.)
various, *adj.* निरनिराळा, विभिन्न
varistor, *n. Elec. Comm.* (*vari* + resis*tor*) चलरोधक (पु.)
varnish, *n.* रोगण (न.), वॉर्निश (न.) *v.t.* रोगण लावणे, वॉर्निश लावणे
vary, *v.t. & i.* १ बदल करणे, बदल होणे, बदलणे २ कमीअधिक होणे
vary directly, समानुपाती होणे, समप्रमाणात बदलणे
varying, *adj.* परिवर्ती, बदलता
varying force, परिवर्ती बल
vary inversely, व्यस्तानुपाती होणे, व्यस्त प्रमाणात बदलणे
vast, *adj.* फार मोठा, अफाट, विस्तीर्ण
vastness, *n.* अफाटपणा (पु.), विस्तीर्णता (स्त्री.)
vat, *n.* पात्र (न.)
vault, *n.* १ घुमट (पु.) २ (as, of the sky) मंडल (न.) (as in : vault of the sky नभोमंडल) ३ (a room for safekeeping of valuables, commonly built of steel) वज्रकक्ष (पु.), वज्रकप्पा (पु.)
vaulted, *adj.* कमानदार, महिरपदार, महिरपी
vaulted chamber, महिरपदार कक्ष
vector, *n.* १ (as, a quantity that requires for its complete specification a magnitude and *direction*— opposed to *scalar*) सदिश (पु.) २ (as, vector quantity) सदिश राशि (स्त्री.)
  axial vector अक्षीय सदिश
  base vector आधार सदिश
  column vector स्तंभ सदिश
  contravariant vector प्रतिचल सदिश
  covariant vector सहचल सदिश
  derivative vector विकलज सदिश
  displacement vector विस्थापन सदिश
  irrotational vector अघूर्णी सदिश
  opposite vector विरुद्ध सदिश
  orthogonal vector जात्य सदिश
  polar vector ध्रुवीय सदिश
  position vector स्थान सदिश
  radius vector त्रिज्या सदिश
  resultant vector परिणामी सदिश
  solenoidal vector सॉलिनॉइडी सदिश
  velocity vector वेग सदिश
vector addition, *Math.* सदिश बेरीज (सदिशांची बेरीज)
vector analysis, (a branch of mathematics that treats of vectors) सदिश विश्लेषण-शास्त्र
vector cross product, (*also* called *vector product*) *Math.* सदिश फुली गुणाकार
vector derivative, *Math.* सदिश विकलज
vector entropy, सदिश एंट्रॉपी
vector field, (*also* called *vector point*) *Math.* सदिश क्षेत्र
vector function, *Math.* सदिश फल
vectorial, *adj.* सदिश—
vectorial angle, सदिश कोन
vectorially, *adv.* (in a vectorial way) सदिश रीत्या, सदिश रीतीने, सदिशत:
vector multiplication, *Math.* सदिश गुणाकार, सदिश गुणन
vector notation, सदिश संकेतन
vector operator, *Math.* सदिश परिकर्मी
vector point, (*also* called *vector field*) *Math.* सदिश बिंदु

vector potential, *Elec., Elec. Eng., Radio* सदिश विभव
vector product, (*also* called *vector cross product*) *Math.* सदिशांचा गुणाकार
vector quantity, सदिश राशि
vector subtraction, *Math.* सदिश वजाबाकी (सदिशांची वजाबाकी)
vector sum, सदिश बेरीज
vegetable, *n.* वनस्पति (स्त्री.)
vegetable acid, *Chem.* वनस्पति आम्ल
vegetable alkali, *Chem.* वनस्पति अल्क
vehicle, *n.* वाहन (न.)
vein, *n. Geol., etc.* शीर (स्त्री.)
velocity, *n.* (as, the time rate of linear motion in a given direction; a vector quantity equal to speed in a particular direction and relative to a stated frame of reference) वेग (पु.) *cf.* acceleration
  phase velocity प्रावस्था वेग
  precessional velocity पुरस्सरण वेग
  ray velocity किरण वेग
  relative velocity सापेक्ष वेग
  root-mean-square velocity वर्गमाध्य वर्गमूळ वेग
  rotational velocity घूर्णन वेग
  spin velocity आभ्राम वेग
  terminal velocity अंतिम वेग
  translational velocity स्थानांतरणीय वेग
velocity compounding, वेग संयोजन
velocity constant, *Chem.* वेग स्थिरांक
velocity filter, वेग निस्यंदक
velocity function, *Astron.* (as, the distribution of velocities of the stars in a given region of space) वेग फल
velocity modulation, वेग आपरिवर्तन
velocity of light, प्रकाश वेग
velocity of migration, स्थानांतरण वेग
velocity of projection, प्रक्षेपण वेग
velocity of propagation, *Elec, Eng.* प्रसारण वेग
velocity of rotation, घूर्णन वेग
velocity of sound, ध्वनि वेग
velocity point, वेग बिंदु
velocity profile, वेग पार्श्वचित्र
velocity ratio, *Mech.* वेग गुणोत्तर
velocity resonance, वेग संस्पंदन
velocity selector, वेग वरणित्र
velocity space, वेग अवकाश
velocity spectrum, वेग पंक्ति
velocity spread, वेग प्रसार
velocity vector, वेग सदिश
vena contracta, *n.* (*pl.* venae contractae) *Hyd.* (*of a jet of fluid discharged by an orifice*— any of the contracted parts of minimum cross-section of a jet of fluid discharging from an orifice) धार संकोच स्थान (न.)
Venetian blind, झडपी पडदा
vent, *n.* (outlet) निर्गममार्ग (पु.), मार्ग (पु.), (पाणी, वायू वगैरेसाठी) वाट (स्त्री.)
ventilate, *v.t. & i.* संवातन करणे, संवातन होणे, हवा खेळवणे
ventilated, *adj.* संवातित
ventilating, *adj.* संवातन–
ventilation, *n.* १ संवातन (न.), वायुवीजन (न.) २ वायुवीजन सोय (स्त्री.), हवा खेळण्याची सोय (स्त्री.) ३ खेळती हवा (स्त्री.)
ventilator, *n.* संवातक (न.)
Venturi meter, *n.* (*also* called *Venturi* or *Venturi tube*) *Hyd.* (after G. B. Venturi, Ital. physicist— as, an apparatus for recording rates of flow through closed pipes) वेन्टुरीमापी (पु.) (वेन्टुरी प्रवाह-मापी)

verge, *n.* **कड** (स्त्री.)
v.i. **झुकणे**

vergence, *n.* **सरण** (न.), **सृति** (स्त्री.)

verification, *n.* १ **सत्यापन** (न.) २ **पडताळणी** (स्त्री.)

verified, *adj.* १ **सत्यापित** २ **पडताळणी केलेला, पडताळलेला**

verify, *v.t.* १ (to prove to be true; to establish the truth of) **सत्यापन करणे** २ (to check or test the accuracy or exactness of) **पडताळणे**

vernier, *n.* (*also* called *vernier scale*) (after Pierre Vernier, Fr. mathematician— of instruments) **व्हर्निअर** (पु.)

vernier callipers, व्हर्निअर कैवार

vernier scale, (*also* called *vernier*) **व्हर्निअर मापनी**

vertex, *n.* (*pl.* usu. vertices) **शिर** (न.), **शीर्ष** (न.), **शिरोबिंदु** (पु.)
cf. apex अग्र, शिखाग्र

vertex of an angle, कोनाचा शिरोबिंदु

vertex of an ellipse, विवृत्ताचा शिरोबिंदु

vertex of a reflecting surface, परावर्ती पृष्ठाचा शिरोबिंदु

vertical, *adj.* (perpendicular to the plane of the horizon or to a primary axis) **उदग्र, शिर–, उभा, क्षितिजलंब**

vertical angle, शिरःकोन (पु.), **शीर्षकोन** (पु.)

vertical circle, *Astron.* **क्षितिजलंब वृत्त**

vertical cross-section, उभा काटछेद

vertical force, उदग्र बल

vertically, *adv.* (so as to be vertical) **उदग्र रीत्या, उदग्रतः**

vertically opposite, विरुद्ध, संमुख

vertical motion, उदग्र गति

vertical plane, उदग्र प्रतल, ओळंबा प्रतल

vertical recording, (*also* **hill-and-dale recording)** *Acous.* (a mechanical recording in which the groove modulation is in a direction perpendicular to the surface of the recording medium) **उच्चनीच अभिलेखन**

vertical stand, उभी बैठक

very high frequency, (*abbr.* **vhf** *or* **VHF**) **अति उच्च वारंवारता** (अ. उ. वा.)

very-high-frequency, *adj.* **अति उच्च वारंवारता–**

very low frequency, (*abbr.* **vlf** *or* **VLF**) **अति नीच वारंवारता** (अ. नी. वा.)

very-low-frequency, *adj.* **अति नीच वारंवारता–**

very soft radiation, अति मृदु प्रारण

vessel, *n.* **पात्र** (न.), **भांडे** (न.)

vhf *or* **VHF,** (*abbr.* of *very high frequency*) **अ. उ. वा.** (अति उच्च वारंवारता)

vial, *n.* **कुपिका** (स्त्री.)

vibrancy, *n.* (*also* **vibrance**) (the quality or state of being vibrant) **कंपन** (न.)

vibrant, *adj.* **कंपायमान**

vibrate, *v.t. & i.* **कंपित करणे, कंपन होणे, कंप पावणे**

vibrated, *adj.* **कंपित**

vibrating, *adj.* **कंपमान, कंप पावणारा, सकंप**

vibration, *n.* (as, a periodic motion of the particles of an elastic body or medium in alternately opposite directions from the position of equilibrium, etc.) **कंपन** (न.)

vibrational, *adj.* **कंपनिक, कंपन–**

vibrational analysis, कंपनिक विश्लेषण

vibrational energy, कंपन ऊर्जा

vibrational energy of diatomic molecules, द्विअणुक रेणूंची कंपनिक ऊर्जा

vibrational motion, कंपनिक गति

vibrational profile, कंपनिक पार्श्वचित्र
vibrational quantum number, कंपनिक क्वांटम अंक
vibrational specific heat, कंपनिक विशिष्ट ऊष्मा
vibrational state, कंपन अवस्था
vibration galvanometer, *Elec. & Magn.* कंपन गॅल्व्हानोमीटर
vibrations and waves, कंपने व तरंग
vibrator, *n.* कंपित्र (न.)
vicinity, *n. Math., etc.* परिसर (पु.) *cf.* region
view, *n.* १ दृश्य (न.), देखावा (पु.) २ अवलोकन (न.)
view-finder, *n.* उपवीक्षणी (स्त्री.)
viewpoint, *n.* (as, a position from which something is observed) दृष्टिकोन (पु.), दृष्टीचा कोन (पु.)
vinegar, *n.* शिरका (पु.)
violet, *n.* जंबु रंग (पु.), जांभळा रंग (पु.) *adj.* जंबु, जांभळा
violin, *n.* व्हायोलिन (न.)
virtual, *adj.* १ *Optics, etc.* (that is such for practical purposes though not in name or according to definition) आभासी २ *Math.* कल्पित
virtual cathode, आभासी कॅथोड
virtual current, आभासी धारा
virtual displacement, आभासी विस्थापन
virtual focus, *Light, Optics* आभासी नाभि
virtual image, आभासी प्रतिमा
virtual level, आभासी पातळी
virtual oscillator, आभासी दोलक
virtual quantum, आभासी क्वांटम
virtual resonator, आभासी संस्पंदी
virtual state, आभासी अवस्था
virtual temperature, आभासी तापमान
virtual work, आभासी कार्य
viscid = viscous
viscoelastic, *adj.* (having both viscous and elastic properties) विष्यंदी प्रत्यास्थ
viscoelasticity, *n.* विष्यंदी प्रत्यास्थता (स्त्री.)
viscometer, *n.* (an instrument for measuring viscosity) विष्यंदितामापी (पु.)
viscometric, *adj.* विष्यंदितामितीय
viscometry, *n.* विष्यंदितामिति (स्त्री.)
viscosity, *n.* विष्यंदिता (स्त्री.)
intrinsic viscosity निज विष्यंदिता, अंगभूत विष्यंदिता
kinematic viscosity शुद्धगतिकीय विष्यंदिता
viscosity index, विष्यंदिता निर्देशांक, विष्यंदितांक (पु.)
viscous, *adj.* विष्यंदी
visibility, *n.* दृश्यता (स्त्री.)
visible, *adj.* दृश्य
visible radiation, दृश्य प्रारण
visible spectrum, दृश्य पंक्ति
visible speech, (as, an electronic method of changing spoken words into visible patterns that someone can learn to read) दृश्य भाषण
vision, *n.* १ दृष्टि (स्त्री.) २ दर्शन (न.)
visual, *adj.* १ (as, visible) दृश्य, दृश्यमान २ (of, pertaining, to sight; used in sight) दृक्, दृष्टि– (as in : visual education दृक् शिक्षण; visual acuity दृष्टितीक्ष्णता)
visual angle, दृश्य कोन
visual-aural range, दृश्य श्राव्य टप्पा, दृक् श्राव्य परास
visual brightness, दृश्य द्युति
visual range, दृष्टि टप्पा, दृष्टीचा पल्ला
vital, *adj.* १ जीवनविषयक २ प्राणभूत

vital force, प्राणशक्ति (स्त्री.)
vitalise, *v.t.* चैतन्य ओतणे
vitality, *n.* जीवनशक्ति (स्त्री.)
vitamin, *n.* जीवनसत्त्व (न.), व्हिटॅमिन (न.)
vitreous, *adj.* (of, relating to, derived from, or consisting of glass; resembling glass) काचाभ, काचेसारखा
vitreous humour, (*also* **vitreous body**) *Anat.* (as, of an eyeball) काचाभ द्रव
vitrifaction = **vitrification**
vitrifiable, *adj.* काचनीय
vitrification, *n.* काचन (न.)
vitrify, *v.t.& i.* (as, to change into glass or glassy substance by heat and fusion) काचन करणे, काचन होणे
vivid, *adj.* उठावदार, ठळक
vivid effect, ठळक परिणाम
vlf *or* **VLF,** (*abbr.* of *very low frequency*) अ. नी. वा. (अति नीच वारंवारता)
vocal, *adj.* स्वरयुक्त, स्वराचा, स्वरात्मक, स्वर–, आवाजाचा
vocal music, गायन (न.)
voice, *n.* १ स्वर (पु.) २ आवाज (पु.)
volatile, *adj.* बाष्पनशील, उडून जाणारा
volatilisation, *n.* बाष्पीकरण (न.)
volatilise, *v.t. & i.* (as, to make volatile ; to become volatile) बाष्पनशील करणे, बाष्पनशील होणे, बाष्पीभवन करणे, बाष्पीभवन होणे
volatility, *n.* बाष्पनशीलता (स्त्री.)
volcanic, *adj.* ज्वालामुखीय, ज्वालामुखीचा, ज्वालामुखी–, ज्वालामुखीपासून झालेला
volcanic action, ज्वालामुखी क्रिया
volcanic crater, ज्वालामुखी कुंड
volcano, *n.* ज्वालामुखी (पु.)
volt, *n. Elec.* (after Alessandro Volta, Ital. physicist— a practical unit of electromotive force) व्होल्ट (न.)
Volta effect, *Elec.* व्होल्टा परिणाम
voltage, *n. Elec.* (as, electromotive force or difference of potential measured in volts) व्होल्टता (स्त्री.)
breakdown voltage भंजी व्होल्टता
cutoff voltage काट व्होल्टता
filament voltage तंतु व्होल्टता
firing voltage ज्वालन व्होल्टता
flashback voltage पूर्वदीपन व्होल्टता
heater voltage ऊष्मिका व्होल्टता
inverse peak voltage प्रतियोगी शिरो-व्होल्टता
noise voltage कुरव व्होल्टता
pickup voltage उद्ग्राही व्होल्टता
reignition voltage पुन:प्रज्वलन व्होल्टता
ripple voltage ऊर्मिका व्होल्टता
saturation voltage संतृप्ति व्होल्टता
sweep voltage प्रसर्प व्होल्टता
time-base voltage कालआधार व्होल्टता, कालमान व्होल्टता
Zener voltage झेनर व्होल्टता
voltage amplifier, *Radio* व्होल्टता प्रवर्धी
voltage attenuation, व्होल्टता क्षीणन
voltage circuit, *Elec. Eng.* व्होल्टता परिपथ
voltage divider, *Elec. Eng.* व्होल्टता विभाजनी
voltage doubler, *Elec. Comm.* व्होल्टता द्विकर
voltage doubling, *Elec. Comm.* व्होल्टता द्विगुणन
voltage drop, *Elec., Magn.* व्होल्टता पात
voltage-gain equation, व्होल्टता वर्धन समीकरण
voltage jump, व्होल्टता प्लुति, व्होल्टता उडी
voltage regulation, *Elec. Eng.* व्होल्टता नियमन

voltaic, *adj.* (after Alessandro Volta, Ital. physicist— of, relating to, or producing direct electric current by chemical action) व्होल्टीय, व्होल्टाचा, व्होल्ट–
voltaic battery, *Elec. Eng.* व्होल्ट बॅटरी
voltaic cell, व्होल्टीय घट
voltaic pile, *Elec. Eng.* व्होल्टीय चिति
voltameter, *n. Elec. Eng.* (*also* **coulombmeter** *or* **coulometer**) व्होल्टामीटर (पु.), कूलोममापी (पु.)
volt-ammeter, *n.* (as, an instrument for indicating one or more ranges of volts and amperes) व्होल्टता ॲम्पिअरमापी (पु.)
volt-ampere, *n.* (as, a unit of electric measurement) व्होल्ट ॲम्पिअर (न.)
Volta's pile, *Elec.* (after Alessandro Volta, Ital. physicist) व्होल्टाची चिति
voltmeter, *n. Elec. Eng.* (as, an instrument calibrated in volts for measuring potential differences directly) व्होल्टतामापी (पु.)
electrostatic voltmeter विद्युतस्थितिक व्होल्टतामापी
peak to peak voltmeter शिखर ते शिखर व्होल्टतामापी
rectifier voltmeter दिष्टकारी व्होल्टतामापी
vacuum-tube voltmeter रिक्त नलिका व्होल्टतामापी
volume, *n.* १ (the term usu. refers to anything that can be measured in cubic measurements or is thought of in terms of cubic size) आकारमान (न.), आयतन (न.) *cf.* magnitude २ *Math.* घनफळ (न.) ३ *Acous., Radio* (as, a degree of loudness or the magnitude of an audio-frequency wave) ध्वनिमान (न.)
atomic volume अणु आकारमान
critical volume क्रांतिक आकारमान
reference volume संदर्भ आकारमान, संदर्भ आयतन
specific volume विशिष्ट आकारमान
standard volume मानक आकारमान, मानक आयतन
volume compression, १ *Elec. Comm.* ध्वनिमान संपीडन २ आयतन संपीडन
volume control, *Elec. Comm.* ध्वनिमान नियंत्रण
volume displacement, आकारमान विस्थापन
volume expansion = **cubical expansion**
volume integral, *Math.* घन संकलक
volume strain, आयतन विकार
volume susceptibility, *Elec. & Magn* आकारमान प्रभाव्यता
volumetric modulus of elasticity = **bulk modulus of elasticity**
volume velocity, आयतन वेग
voluntary, *adj.* ऐच्छिक
vortex, *n.* (*pl.* **vortexes** *or* **vortices**) भ्रमी (पु.) (अ. व. भ्रमी)
vortex line, भ्रमी रेखा
vortex motion, भ्रमी गति
vortex ring, भ्रमी वलय
vortical, *adj.* भ्रमणशील *cf.* mobile
vortices, *n.pl.* (*sing.* **vortex**) भ्रमी (पु.अ.व.)
vorticity, *n.* भ्रवणावस्था (स्त्री.)
V-shaped, *adj.* V-आकृति–, V-आकार–
V-shaped track, *Nucleonics* V-आकृति पथ
vulcanisation, *n.* (as, an act or process of treating crude rubber, synthetic rubber or other plastic rubberlike material with a chemical to decrease its plasticity, etc.) व्हल्कनन (न.)
vulcanise, *v.t. & i.* व्हल्कनित करणे, व्हल्कनित होणे
vulcanised, *adj.* व्हल्कनित

W

Wagner earth, *Elec. Comm.* **वाह्ग्नर भूसंपर्कक**
wake, *n.* (as, the region behind a body) **पश्च** (पु.)
wake disturbance, **पश्चवर्ती विक्षोभ**
wall, *n.* १ **भित** (स्त्री.), **भित्ति** (स्त्री.) २ (as, of a container, etc.) **कडा** (स्त्री.)
wall energy, **भित्ति ऊर्जा**
wander, *v.i.* **भ्रमण होणें, भटकणे**
n. (act or action of wandering) **भ्रमण** (न.)
wandering, *adj.* **भ्रमण–**
n. **भ्रमण** (न.)
warm, *adj.* **गरम, ऊन**
warm liquid, **गरम द्रव, ऊन द्रव**
warn, *v.t.* **इशारा देणे**
warning, *n.* **भयसूचना**(स्त्री.), **इशारा** (पु.)
wash, *v.t.* **धुणे**
washable, *adj.* **धुण्याजोगा**
wash-bottle, *n.* **धावनपात्र** (न.)
washed, *adj.* **धुतलेला**
washer, *n.* १ **धावक** (पु.) २ (any of the various flat thin rings or perforated plates used in joints or assemblies to insure tightness, prevent leakage, etc.) **वायसर** (पु.)
washing, *n.* **धुवण** (न.)
washing-soda, *n.* **धुण्याचा सोडा** (पु.)
wastage, *n.* **अपव्यय** (पु.)
waste, *n.* १ **अपव्यय** (पु.) २ **कचरा** (पु.) ३ *Geol.* **विशीर्ण** (न.) (as in : rock waste शिला विशीर्ण)
adj. **निरर्थक, टाकाऊ**
v.t. & i. १ **अपव्यय करणे** २ **फुकट जाणे**
watch-glass, *n.* **वॉचग्लास** (पु.)
water, *n.* *Chem.* **जल** (न.), **पाणी** (न.)
aerated water १ **वातित जल** २ **वायुमिश्रित जल**
hard water **दुष्फेन जल**
heavy water **जड जल, जड पाणी**
soft water **सुफेन जल**
water-bath, *n.* **जल मज्जनी** (स्त्री.)
water column, **जल स्तंभ**
water condenser, **जल संघनित्र, जल संघननी**
water content, **जलांश** (पु.)
water-cooled, *adj.* **जलशीतित**
water-cooled transformer, *Elec. Eng.* **जलशीतित परिवर्तित्र**
water-cooler, *n.* **जलशीतनी** (स्त्री.)
watercourse, *n.* १ **जल प्रवाह** (पु.) २ **पाट** (पु.)
water equivalent, *Heat* **सममूल्य जल**
waterfall, *n.* **जलप्रपात**(पु.), **धबधबा** (पु.)
water-flow pyrheliometer, **जलप्रवाह सौरतापमापी**
water-hammer, *n.* **जलाघात** (पु.)
water level, **जल पातळी**
water of crystallisation, *Chem.* (*also* called *water of hydration*) **स्फटन जल**
water of hydration, *Chem.* (*also* called *water of crystallisation*) **सजलन जल**
water of retention, **धारित जल**
waterproof, *adj.* **जलरोधी**
waterproofiing, *n.* **जलरोधन** (न.)
water pump, **जल पंप**
water-table, *n.* *Geol.* **भूमिजल पृष्ठ** (न.)
watertight, *adj.* **पाणबंद, जलाभेद्य**
water-tube boiler, *Eng.* **जल नलिका उत्कलनित्र, जल नलिका उकळणी**
watery, *adj.* १ **जलमय** २ **जलरूप** ३ **पाणावलेला**
watt, *n.* *Elec. Eng.* (after James Watt, Scot. mechanical engineer and inventor— as, a unit of electric power) **वॉट** (न.) (किंवा वॅट)
wattage, *n.* *Elec. Eng.* **वॉटता** (स्त्री.)

watt-balance, *n.* १ **वॉट तुला** (स्त्री.) २ **वॉट संतुलन** (न.)

watt-hour, *n. Elec. Eng.* (a unit of work or energy equivalent to the power of one watt operating for one hour) **वॉटतास** (पु.)

watt-hour meter, *Elec. Eng.* **वॉटतासमापी**

wattmeter, *n. Elec. Eng.* (an instrument for measuring electric power in watts) **वॉटमापी** (पु.)

compensated wattmeter **प्रतिपूरित वॉट-मापी**

electronic wattmeter **इलेक्ट्रॉनी वॉटमापी**

electrostatic wattmeter **विद्युतस्थितिक वॉटमापी**

polyphase wattmeter **बहुप्रावस्थिक वॉट-मापी**

wave, *n. Elec. Eng., Radio, etc.* (as, waves on a surface of a liquid, acoustic waves or electromagnetic waves, etc.) **तरंग** (पु.)

backward wave **पश्चग तरंग**

carrier wave **वाहनिक तरंग**

circulating wave **परिसंचारी तरंग**

complex wave **संमिश्र तरंग**

compressional wave **संपीडन तरंग**

cylindrical wave **सिलिंडरी तरंग**

direct wave **थेट तरंग**

elastic wave **प्रत्यास्थी तरंग**

electromagnetic wave **विद्युतचुंबकीय तरंग**

gravity wave **गुरुत्व तरंग**

ground-reflected wave **भूपृष्ठ परावर्तित तरंग**

ground wave **भू तरंग**

group wave **गट तरंग**

guided wave **पथनिर्धारित तरंग**

harmonic wave **आवर्त तरंग**

incident wave **आपाती तरंग**

ionospheric wave **आयनावरण तरंग**

irrotational wave **अघूर्णी तरंग**

longitudinal wave **अनुतरंग**

matter wave **वस्तु तरंग**

periodic wave **आवर्ती तरंग**

plane-polarised wave **प्रतल ध्रुवित तरंग**

plane wave **समतल तरंग**

progressive wave **प्रगामी तरंग**

reflected wave **परावर्तित तरंग**

refracted wave **अपवर्तित तरंग**

sawtooth wave **आरादंती तरंग**

shear wave **कर्तर तरंग**

simple harmonic wave **सरल आवर्त तरंग**

sky wave **आकाश तरंग**

solenoidal wave **सॉलिनॉइडी तरंग**

space wave **अवकाश तरंग**

standing wave=stationary wave **अप्रगामी तरंग, स्थिर तरंग**

surface wave **पृष्ठ तरंग**

transverse wave **अवतरंग**

tropospheric wave **तपावरण तरंग**

wave acoustics, (the analysis of acoustical problems under the assumption that sound travels in waves through a three-dimensional, bounded space) **तरंग ध्वनिकी**

wave amplitude, **तरंग आयाम**

wave antenna, *Radio* **तरंग ॲन्टेना, तरंग आकाशग**

waveband, *n.* **तरंग पट्ट** (पु.)

wave character of matter, **वस्तूचे तरंग स्वरूप**

wave crest, **तरंग शिखा**

wave disturbance, **तरंग विक्षोभ**

wave duct = wave-guide

wave-equation, *n.* **तरंग समीकरण** (न.)

wave filter, *Elec. Eng.* **तरंग निस्यंदक**

wave-form, *n.* (*also* **wave-shape**) *Elec. Eng.* (as, a curve that represents the condition of a wave-propagating medium at a given

instant and is usu. a graph in rectangular coordinates) तरंगरूप (न.)

wave-front, *n. Acous., Elec. Eng., etc.* (as, a surface at all of whose points the phase of the wave has the same value; as, leading portion of an advancing wave) तरंगमुख (न.)

plane wave-front समतल तरंगमुख

spherical wave-front गोलीय तरंगमुख

wave-function, *n.* (a solution of a wave-equation) तरंगफल (न.)

antisymmetrical wave-function प्रतिसममित तरंगफल

normalised wave-function प्रसामान्यित तरंगफल

radial wave-function अरीय तरंगफल

Schrodinger wave-function श्रोडिंजर तरंग-फल

wave-guide, *n.* तरंगदेशिनी (स्त्री.)

wave-guide filter, *Elec. Comm.* तरंगदेशिनी निस्यंदक

wave interference, तरंग व्यतिकरण

wavelength, *n. Elec. Eng., Radio, etc.* तरंग लांबी (स्त्री.)

wavelike, *adj.* तरंगसम

wave-mechanical, *adj.* तरंग स्थितिगति-शास्त्रीय

wave mechanics, (as, a theory of matter holding that elementary particles have wave properties and seeking a mathematical interpretation of the structure of matter on the basis of these properties) तरंग स्थितिगतिशास्त्र

wavemeter, *n. Radio* तरंगमापी (पु.)

wave number, तरंगांक (पु.)

wave optics, तरंग प्रकाशिकी

wave-oriented, *adj.* तरंगाभिमुख

wave packet, तरंग संपुट

wave-particle duality, तरंग-कण द्वैतता

wave pattern, तरंग आकृतिबंध

wave period, तरंग आवर्तकाल

wave phase, तरंग प्रावस्था

wave potential, तरंग विभव

wave-shape = **wave-form**

wave theory of light, प्रकाशाचा तरंग सिद्धांत

wave train, *Radio* तरंगावली (स्त्री.)

wavetrap, *n. Radio* तरंग पंजरक (पु.)

wave trough, तरंग द्रोणी

wave vector, तरंग सदिश

wave velocity, तरंग वेग

waviness, *n.* तरंगमयता (स्त्री.)

wavy, *adj.* १ तरंगमय २ तरंगरूप

wax, *n.* मेण (न.)

v.t. मेण लावणे

wax-paper, *n.* मेणकागद (पु.)

waxy, *adj.* १ मेणाभ २ मेणचट

way, *n.* मार्ग (पु.)

weak, *adj.* १ (as, opposed to *strong*) अबल २ (not thoroughly or abundantly impregnated with the usual or required ingredients; as, dilute) सौम्य

weak acid, सौम्य आम्ल

weak convergence, *Math.* अबल अभिसरण

weak electrolyte, सौम्य विद्युत अपघटनी

weak lens, सौम्य भिंग

weakly interacting system, सौम्य अन्योन्य-क्रिया संहति

weapon, *n.* शस्त्र (न.)

wear, *n.* झीज (स्त्री.)

wear and tear, झीजतूट

wearing, *n.* झिजणे (न.)

wear off = **wear out,** झिजणे

weather, *n.* १ *Meteor.* हवामान (न.) २ हवा (स्त्री.)

v.t. & i. (to affect by exposing to air; to wear away; to deteriorate

under the atmospheric influences) **अपक्षीण करणे, अपक्षीण होणे**

weather analysis, **हवामान विश्लेषण**

weathercock, *n.* **पवनकुक्कुट** (पु.)

weathered, *adj.* **अपक्षित**

weathered rock, **अपक्षित खडक**

weather-forecast, *n.* **हवामानाचा अंदाज** (पु.).

weathering, *n. Geol.* **अपक्षीणन** (न.)

weathering index, **अपक्षीणन निर्देशांक**

weather-report, *n.* **हवामान वृत्त** (न.)

wedge, *n.* **पाचर** (स्त्री.), **कील** (पु.)

wedge line, **कील रेषा**

wedge photometer, **कील अनुदीप्तिमापी**

weigh, *v.t. & i.* १ **वजन करणे, तोलणे** २ **–चे वजन भरणे**

weighbridge, *n.* **वाहनकाटा** (पु.) (वाहन तोल काटा)

weighing-machine, *n.* **वजन काटा** (पु.)

weighing method, **तोलन पद्धति**

weight, *n.* १ (as, a quantity of heaviness; the standard or established amount that a given thing should weigh, etc.) **वजन** (न.) २ (as, a ponderous mass; as, a downward force, heaviness or load regarded as a property of bodies) **भार** (पु.) ३ (as, a body's mass numerically expressed) **भारांक** (पु.)
v.t. **भारित करणे**

weight-box, *n.* **वजनपेटी** (स्त्री.)

weighted, *adj.* **भारित**

weighted mean, *Math.* **भारित माध्य**

weight factor, **भार गुणक**

weighting, *n.* **भारण** (न.)

weighting function, **भारण फल**

weightless, *adj.* १ **वजनरहित** २ **निर्भार**

weightless state, **वजनरहित अवस्था**

weight thermometer, **भार तापमापी**

weighty, *adj.* **वजनदार**

weir, *n. Civ. Eng.* **बांध** (पु.)

Weiss magneton, (as, a unit of magnetic moment) **वायस मॅग्नेटॉन**

weld, *v.t. & i.* (as, to join or unite by hammering or pressure or fusing by the use of an oxyacetylene flame or an electric arc) **वितळजोड लावणे, सांधणे**
n. **वितळजोड** (पु.)

welded, *adj.* **वितळजोड लावलेला, सांधित, सांधलेला**

welding, *n.* १ **वितळजोड लावणे** (न.), **सांधकाम** (न.) २ **सांधण** (न.)

welding arc, **सांधण प्रज्योत**

welding process, **सांधण प्रक्रिया**

weld-metal, *n.* (the part of the metal of welded joint that has been fused in its formation) **सांधधातु** (पु., स्त्री.)

well, *n.* **कूप** (पु.)

well-balanced, *adj.* **सुतोलित**

well-defined, *adj.* **सुरेखित**

well-defined image, **सुरेखित प्रतिमा**

well-directed, *adj.* **सुनिदेशित**

well model, **कूप प्रतिकृति** (as in: potential well model विभव कूप प्रतिकृति)

well-ordered, *adj.* **सुक्रमित**

well-rounded, *adj.* **सुगोलित**

wet, *adj.* १ **ओला, आर्द्र** २ **सद्रव** (as in : wet battery सद्रव बॅटरी)
v.t. & i. **ओला करणे, ओला होणे**

wet-and-dry-bulb hygrometer, *Meteor.* **शुष्कार्द्र आर्द्रतामापी**

wet-and-dry-bulb thermometer, (*also* called *psychrometer*) **शुष्कार्द्र तापमापी**

wettability, *n.* **आर्द्रणीयता** (स्त्री.)

wettable, *adj.* **आर्द्रणीय**

wetted, *adj.* **आर्द्र–**

wetting, *n.* **आर्द्रण** (न.)

wetting agent, आर्द्रक (पु.)
wharf, *n. Civ. Eng.* धक्का (पु.)
wheel, *n.* चाक (न.), चक्र (न.)
wheel and axle, चक्र आणि अक्षदंड
whirlpool, *n.* भोवरा (पु.), आवर्त (न.)
whirlwind, *n. Meteor.* वातचक्र (न.)
whisker, *n.* स्पर्शतंतु (पु.)
whisker resistance, स्पर्शतंतु रोध
whistle, *n.* शिटी (स्त्री.)
white, *adj.* श्वेत, पांढरा, शुभ्र
White Dwarf, *Astron.* (a whitish star of high surface temperature and very low intrinsic brightness) श्वेतखुजा (पु.)
white-heat, *n.* (a temperature higher than red-heat at which a body becomes brightly incandescent so as to appear white) शुभ्रोष्मा (पु.)
white-hot, *adj.* (being at or radiating white-heat) शुभ्रोष्ण
white light, श्वेत प्रकाश
white noise, श्वेत कुरव
white radiation, श्वेत प्रारण
whitish, *adj.* पांढुरका, श्वेतसम
whole, *adj.* संपूर्ण, पूर्ण, समग्र
whole number, *Math.* पूर्ण संख्या, पूर्णांक (पु.)
wholly, *adv.* पूर्णतः, सर्वस्वी
wholly miscible, पूर्णतः मिश्रणीय, सर्वतः मिश्रणीय
wholly or partly, पूर्णतः अथवा अंशतः
wick, *n.* वात (स्त्री.)
wide, *adj.* १ रुंद २ विस्तृत
wide-angle lens, *Optics* रुंदकोन भिंग
wide-band amplifier, *Elec. Comm.* रुंदपट्ट प्रवर्धी
wide-frequency electron tube, विस्तृत वारंवारता इलेक्ट्रॉन नलिका
wide pipe, रुंद नळी
width, *n.* १ (as, breadth) रुंदी (स्त्री.) २ (as, largeness or greatness in extent; as, fullness; amplitude) प्रसर (पु.) (as in : radiation width प्रारण प्रसर)
Wien bridge, (after Max Wien, Ger. physicist) *Elec. Eng.* (as, a bridge for measuring or comparing capacitances) वीन सेतु
Wien's displacement law, (after Wilhelm Wien, Ger. physicist— a statement in physics regarding the wavelength of a thermal radiation) वीन विस्थापन नियम
Wilson cloud chamber, (after C. T. R. Wilson, Scot. physicist) विल्सन अभ्र कक्ष
Wimshurst machine, *Elec. Eng.* (after James Wimshurst, Eng. Engineer) विम्झहर्स्ट मशीन
wind, *n.* पवन (पु.), वात (पु.), वारा (पु.) *v.t.* १ *Elec.* (as, to coil) कुंडलित करणे २ गुंडाळणे ३ (घड्याळाला वगैरे) चावी देणे, किल्ली देणे
wind-chest, *n. Acous.* पवन पेटी (स्त्री.)
wind deviation, पवन विचलन
wind-driven, *adj.* पवनचालित, वातचालित
wind equations, पवन समीकरणे (न.अ.व.)
winding, *n. Elec. Eng.* कुंडलन (न.)
  control winding नियंत्रण कुंडलन
  cosine winding कोसाइन कुंडलन
  inductive winding प्रेरण कुंडलन
  noninductive winding प्रवर्तनहीन कुंडलन, प्रेरणहीन कुंडलन
  output winding निष्पन्न कुंडलन
  power winding शक्ति कुंडलन
  primary winding प्राथमिक कुंडलन
  secondary winding द्वितीयक कुंडलन
wind-instrument, *n.* सुषिर वाद्य (न.)
windmeter, *n.* पवनमापी (पु.)
windmill, *n.* पवनचक्की (स्त्री.)

window glass, तावदानी काच
windpipe, *n. Anat.* श्वासनलिका (स्त्री.)
wind power, पवन शक्ति
wine, *n.* मदिरा (स्त्री.), मद्य (न.)
wing, *n.* पक्ष (पु.), पंख (पु.)
winged, *adj.* १ पक्षाभ २ सपक्ष
wipe, *v.t.* पुसणे, पुसून काढणे, पुसून टाकणे
wipe off, पुसणे, धुवून काढणे
wipe out, काढून टाकणे
wire, *n.* तार (स्त्री.)
wiredrawn, *adj.* तारकर्षित
wire gauge, तार प्रमापी
wire gauze, (a gauzelike weave of fine wires) तारेची जाळी
wireless, *n.* बिनतारी यंत्र (न.) *adj.* बिनतारी
wireless telegraphy, बिनतारी दूरलेखन
wire-record, *v.t.* तार अभिलिखित करणे
wire recording, तार अभिलेखन
withdraw, *v.t. & i.* १ परत घेणे, मागे घेणे २ माघार घेणे
withdrawal, *n.* १ परत घेणे (न.), मागे घेणे (न.) २ काढून घेणे (न.)
with efforts, सायास
withhold, *v.t. & i.* रोखून ठेवणे, अडवणे, अडवून धरणे
without efforts, अनायास, विनायास
with reference to, –च्या संदर्भात
withstand, *v.t. & i.* १ टिकून राहणे, टिकणे २ सहन करणे, सोसणे
wolfram, *n.* (*also* tungsten) *Chem., Met.* वूलफ्राम (न.)
wolfram wire, वूलफ्राम तार
wood, *n.* लाकूड (न.), काष्ठ (न.)
wood charcoal, लोणारी कोळसा
woofer, *n. Acous., Elec. Eng.* (a loudspeaker that is usu. larger than a tweeter, is responsive only to the lower acoustic frequencies, and is used for reproducing sounds of low pitch) वूफर (पु.) *cf.* tweeter
wool, *n.* लोकर (स्त्री.), ऊर्णा (स्त्री.)
woollen, *adj.* लोकरी, ऊर्णी, ऊनी
woolly, *adj.* ऊर्णी
work, *n. Elec. Eng., Mech., etc.* कार्य (न.) *v.t. & i.* कार्य करणे, कार्य होणे
workability, *n.* कार्यशीलता (स्त्री.)
workable, *adj.* १ कार्यशील २ चालणारा, चालण्यासारखा
work function, कार्य फल
working, *adj.* कार्यकारी, कार्य– *n.* कार्य (न.), काम (न.)
working condition, कार्य स्थिति
working current, कार्य धारा
working stress, कार्यकारी प्रतिबल
working stroke, कार्य धाव
workshop, *n.* कर्मशाळा (स्त्री.)
world, *n.* जगत (न.) *adj.* जगत–, जागतिक
world point, जगत बिंदु
world time, जागतिक काल
worsen, *v.t. & i.* अधिक वाईट करणे, अधिक वाईट होणे
wound, *adj.* कुंडलित
wrap, *v. t. & i.* वेष्टन घालणे, गुंडाळणे, लपेटणे
wrapper, *n.* १ वेष्टन (न.) २ वेष्टक (न.)
wrapping-paper, *n.* वेष्टन कागद (पु.)
write, *v.t.* १ लिहिणे २ *Computers* (to introduce as information into the storage device or medium of a computer; to transfer as information from the memory store of a computer to its output storage device or medium) लिखित करणे

written, *adj.* **लिखित, लिहिलेला**
wrong, *adj.* **चूक** *cf.* inaccurate
wrongly, *adv.* **चुकीचा, चुकीने**
wrought, *adj.* (as, created, shaped, formed) **घडीव**
wrought-iron, *n. Met.* **घडीव लोखंड** (न.)

X

Ξ *or* ξ (*symbol* for *xi*) **क्साय** (सं. Ξ किंवा ξ)
x, १ (as, a *symbol*) **एक्स** (x) २ *Math.* (as, a *symbol*— an unknown quantity) **x** (एक्स— commonly written क्ष)
x-axis, *n.* (as, the axis of abscissas in a plane Cartesian coordinate system; one of the three axes in a three-dimensional rectangular coordinate system) **x-अक्ष** (पु.) (एक्स अक्ष)
x-band, *n.* (as, radar frequency band) **x-पट्ट** (पु.) (एक्स पट्ट)
x-coefficient, *n.* **x-गुणांक** (पु.) (एक्स गुणांक, क्ष गुणांक)
x-coordinate, *n.* १ (as, abscissa) **भुज** (पु.) २ **x-सहनिर्देशक** (पु.) (एक्स सहनिर्देशक)
xerography, *n. Photog.* (as, a recording or reproduction process whereby a dielectric charge pattern is made visible by dusting it with a suitable dielectric powder) **झिरोग्राफी** (स्त्री.)
xi, *n.* (*symbol* Ξ *or* ξ) **क्साय** (पु.) (सं. Ξ किंवा ξ)
X-radiation, *n.* **X-प्रारण** (न.) (एक्स प्रारण)
X-ray, *n.* (*also* **Roentgen ray**) **X-किरण** (पु., न.), **एक्स किरण** (पु.,न.), **एक्स-रे** (पु.) (commonly called क्ष-किरण) *v.t.* १ **—चा एक्स-रे काढणे** २ **एक्स-किरणांद्वारे तपासणे**
X-ray analysis, **X-किरण विश्लेषण, एक्स किरण विश्लेषण**
X-ray analysis of crystal structure, **स्फटिक संरचनेचे X-किरण विश्लेषण**
X-ray crystallography, **X-किरण स्फटिक-विज्ञान, एक्स किरण स्फटिकविज्ञान**
X-ray diffraction, **X-किरण विवर्तन, एक्स किरण विवर्तन**
X-ray emission spectrum, **X-किरण उत्सर्जन पंक्ति, एक्स किरण उत्सर्जन पंक्ति**
X-ray spectrograph, (as, an apparatus used to record X-ray diffraction patterns) **X-किरण पंक्तिलेखी, एक्स किरण पंक्तिलेखी**
X-ray spectrometer, **X-किरण पंक्तिमापी, एक्स किरण पंक्तिमापी**
X-ray spectrum, (as, a wavelength or frequency diagram in which a series of lines indicate by their positions the particular X-rays emitted by a body) **X-किरण पंक्ति, एक्स किरण पंक्ति**
X-ray tube, **X-किरण नलिका, एक्स-रे नलिका**
X-structure, *n.* **X-किरणी संरचना** (स्त्री.) (एक्स किरण विवर्तनाद्वारा निर्धारित संरचना)
XU, (*abbr.* of *X-unit*) **एक्सयू** (X-किरण एकक)
X-unit, *n.* (*abbr.* **xu**) (a unit used for expressing the wavelengths of X-rays and γ-rays) **X-एकक** (न.) (X-किरण एकक)
xylophone, *n. Acous.* **काष्ठतरंग** (पु.)

Y

y, १ (as, a *symbol*) **वाय** (y) २ *Math.* (as, a *symbol*— an unknown quantity) y (वाय— commonly written य)

yard, *n.* (as, the British unit of length) **यार्ड** (पु.), **वार** (पु.)

y-axis, *n.* (as, the axis of ordinates in a plane Cartesian coordinate system; one of the three axes in a three-dimensional rectangular coordinate system) **y-अक्ष** (पु.) (वाय अक्ष)

y-coordinate, *n.* १ (as, ordinate) **कोटि** (स्त्री.) २ **y-सहनिर्देशक** (पु.) (वाय सहनिर्देशक)

year, *n.* *Astron.* **वर्ष** (न.)
  leap-year **अधिदिन वर्ष, लीप वर्ष**
  light year **प्रकाशवर्ष**
  sidereal year **नाक्षत्र वर्ष**

yeast, *n.* **यीस्ट** (न.), **किण्व** (न.)

yellow, *adj.* **पीत, पिवळा**
  n. **पीत रंग** (पु.), **पिवळा रंग** (पु.)

yellow spot, (as, of an eye) **पीत बिंदु, पिवळा ठिपका**

yield, *n.* *Chem., Nucleonics, etc.* (as, the quantity of the end product produced from a given amount of initial reacting components) **प्राप्ति** (स्त्री.), **उत्पन्न** (न.)
  v.t. & i. (as, to give way to pressure, stress, influence, etc.) **स्खलन होणे**

yield point, *Met.* (as, a stress sufficiently beyond the elastic limit) **स्खलन बिंदु**

yoke, *n.* *Cathode Ray tubes, Elec. Eng., Magn., etc.* **धुरा** (स्त्री.) (as in: magnetic yoke चुंबकीय धुरा)

Young interference experiment, (after Thomas Young, Eng. physician and physicist) **यंग व्यतिकरण प्रयोग**

Young's modulus, (as, of elasticity) **यंगचा मापांक**

Yukawa potential, *Nucleonics* (that described by a function for the meson field near a nucleus) **युकावा विभव**

y-voltage, *n.* *Elec. Eng.* **y-व्होल्टता** (स्त्री.) (वाय व्होल्टता)

Z

Z *or* ζ (*symbol* for *zeta*) **झीटा** (सं. Z किंवा ζ)

ζ *Chem.* (as, a *symbol* for *electrokinetic potential*) **विद्युतगतिज विभव** (सं. ζ)

z-axis, *n.* (as, one of the axes in a three-dimensional rectangular coordinate system) **z-अक्ष** (पु.) (झेड अक्ष)

z-axis modulation, (as, the intensity modulation of a cathode-ray tube) **z-अक्ष आपरिवर्तन**

z-coefficient, *n.* **z-गुणांक** (पु.)

z-coordinate, *n.* (as, one of the three coordinates in a three-dimensional rectangular coordinate system) **z-सहनिर्देशक** (पु.) (झीटा सहनिर्देशक)

Zeeman effect, (after Pieter Zeeman, Du. physicist— a phenomenon that is observed in the emission spectrum) **झेमन परिणाम**
  cf. Stark effect स्टार्क परिणाम

Zener coefficient, **झेनर गुणांक**

Zener current, **झेनर धारा**

Zener diode, **झेनर डायोड**
Zener effect, *Electronics* **झेनर परिणाम**
Zener reference, **झेनर संदर्भ**
Zener voltage, **झेनर व्होल्टता**
zenith, *n.* १ *Astron.* (as, the point of the celestial sphere that is vertically above the observer and directly opposite the nadir or that is vertically above any given point on the earth's surface) **खस्वस्तिक** (न.)
cf. nadir अधःस्वस्तिक
२ (as, the vault of the sky directly overhead) **खमध्य** (पु.) ३ (as, highest point) **शिखर** (न.), **शिखरबिंदु** (पु.)
zero, *n.* **शून्य** (न.)
zero of a function, **फलाचे शून्य**
zero-point energy, *Electronics* (energy remaining in a substance at the absolute zero of temperature) **शून्य बिंदु ऊर्जा**
zero-point entropy, **शून्य बिंदु एंट्रॉपी**
zero-point field, (in a quantum electrodynamics) **शून्य बिंदु क्षेत्र**
zero potential, *Elec. Eng.* **शून्य विभव**
zero shift, **शून्य विस्थापन**
zero state, **शून्य अवस्था**
zeta, *n.* (*symbol* Z *or* ζ) **झीटा** (पु.) (सं. Z किंवा ζ)
zeta potential, (*also* called *electrokinetic potential*) **झीटा विभव** (सं. ζ)
zigzag, *n.* **नागमोड** (स्त्री.)
adj. (*also* zigzaggy) **नागमोडी**
adv. **नागमोडी रीतीने**
zigzag reflection, **नागमोडी परावर्तन**
zinc, *n.* *Met.* **झिंक** (न.), **जस्त** (न.)
zip, *n.* **सरकबंद** (पु.)
zonal, *adj.* १ **कटिबंधीय** २ **क्षेत्रीय** ३ **मंडलीय**
zonal harmonic, **कटिबंधीय संवादी**
zone, *n.* १ *Geog., Geol.* **कटिबंध** (पु.) २ **प्रदेश** (पु.) (as in : prohibited zone प्रतिषिद्ध प्रदेश), **झोन** (पु.) ३ **मंडल** (न.)
zone axis, **कटिबंध अक्ष**
zone of a crystal, **स्फटिकाचा प्रदेश**
zone of silence, (*also* loosely called *skip zone*) (a region surrounding a source of sound in which because of interference or refraction the sound is inaudible though it can be heard in more distant regions) **शांतता प्रदेश**
zone plate, *Optics* **झोन पट्टिका**
zone purification, **प्रदेश शुद्धीकरण**
zoning, *n.* **झोन पाडणे** (न.)
zwitterion, *n.* *Chem.* (an ion carrying both positive and negative charge) **त्स्विटर-आयन** (पु.)

शासकीय फोटोझिंको मुद्रणालय, पुणे-४११००१